

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СОЗАНСЬКИЙ ЛЮБОМИР ЙОСИПОВИЧ

УДК:338.45:330.341.1:339.92

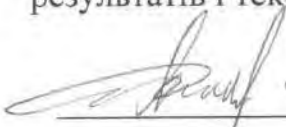
ДИСЕРТАЦІЯ

ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

 Л.Й. Созанський

Зданий за звітном з іншими кваліфікацій-
ми дисертації, що були подані до ради.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
Ф 35.154.01

М.М. Прищупа

Львів – 2023

АНОТАЦІЯ

Созанський Л. Й. Імперативи розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Докторська дисертація, представлена до захисту за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. Державна установа «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього Національної академії наук України», Львів, 2023.

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні засади вибору імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації та розроблено методичний базис їх практичної реалізації.

Систематизовано та актуалізовано науково-концептуальні основи регіонального промислового розвитку. Акцентовано на тому, що усунення диспропорцій функціонування промислового сектора економіки регіонів України у воєнному і повоєнному періодах повинно базуватись на засадах «Загальної теорії» та ідеї «Про національну самодостатність» Кейнса, моделі «витрати-випуск» Леонтьєва, теорії ендогенного зростання. Розроблено авторський методологічний підхід до вибору перспективних напрямків смарт-спеціалізації промисловості регіонів. Виявлено закономірності впливу економічної глобалізації на структурні параметри переробної промисловості. Змодельовано зміни у технологічних структурах випуску і зайнятості, а також у рівнях імпортозалежності та інноваційності продукції переробної промисловості при підвищенні індексу економічної глобалізації на 5 індексних пунктів.

Діагностовано структурно-динамічні трансформації у проміжному і кінцевому споживанні промислової продукції (вітчизняної та імпортової), а також валовому нагромадженні основного капіталу. Визначено ступінь імпортозалежності вітчизняних виробництв і створено аналітичну платформу для обґрунтування системи пріоритетів імпортозаміщення у промисловості регіонів України. Запропоновано множину інструментів регулятивного впливу

держави (фіскальних, організаційних та інструментів торговельної політики), спрямованих на зменшення залежності економіки від імпорту промислової продукції.

На основі порівняльної оцінки інноваційної активності промислового сектора економіки регіонів України встановлено ключові причини низького рівня інноваційності вітчизняної промислової продукції. Обґрунтовано три групи чинників впливу на інноваційну діяльність у регіоні, до яких віднесено: рівень індустріалізації економіки регіону і технологічності промислового виробництва; державну митну політику, зовнішньоекономічний вплив, інституційне та макроекономічне середовище, спеціальну нормативно-правову базу, ментальні особливості підприємницької поведінки. Розроблено пропозиції до законодавства щодо нормативно-правового регулювання та раціоналізації діяльності інноваційних парків як дієвого способу підвищення рівня інноваційності промислового виробництва в регіонах України.

Розроблено методичний підхід до визначення конкурентоспроможності промислового сектора економіки на мезо рівні, за допомогою якого проведено порівняльний аналіз структурних переваг промисловості регіонів України за показниками частки промисловості у випуску, ВДВ і експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності, а також за показником частки ВДВ у випуску промисловості. Розроблено та апробовано (на рівні регіонів України і воєводств Польщі) авторську методику діагностики структурних трансформацій промислового сектора економіки у регіональному вимірі, виходячи з динаміки показників виробничо-трудової, інвестиційної та інноваційної активності, а також рентабельності діяльності суб'єктів господарювання за 10-річний період. Здійснено групування регіонів України за рівнем їх промислового розвитку і типом виробничої спеціалізації. Встановлено наявність тенденції до формування в регіонах України і воєводствах Польщі нових регіональних промислових центрів, зорієнтованих на випуск продукції з більшою часткою доданої вартості та вищим рівнем інноваційності.

Доведено негативний вплив економічної глобалізації (проявами якої стали розширення зон вільної торгівлі, тобто зниження чи скасування тарифних і нетарифних бар'єрів між країнами, сприяння офшорингу і нарощенню толінгових операцій) в умовах відсутності державного протекціонізму на кількісні і якісні показники діяльності українських машинобудівних підприємств, зокрема: валову додану вартість, випуск, експорт та імпорт. Визначено просторову локалізацію вітчизняного машинобудування та проведено розподіл регіонів України за типами спеціалізації машинобудівних виробництв. Розроблено та апробовано авторський методологічний підхід до визначення ступеня виробничої локалізації машинобудування, який базується на розрахунку частки вітчизняної складової у кожному з базових елементів структури витрат (проміжного споживання) машинобудівних виробництв та враховує їх міжсекторальні зв'язки. Обгрунтовано авторські пропозиції щодо нетарифного стимулювання розвитку українських машинобудівних компаній на засадах виробничої локалізації в умовах ліквідації наслідків російської військової агресії та повоєнного відновлення економіки України.

Проведено структурно-динамічну оцінку економічних та екологічних аспектів формування ресурсного потенціалу вітчизняних деревообробних виробництв, зокрема, порівняно з країнами ЄС, а також у регіональному розрізі за видами ліквідної деревини (ділової і паливної). Проаналізовано структуру заготівлі деревини в регіонах України та визначено спеціалізацію останніх за видами заготівлі ліквідної деревини. Аналітично обгрунтовано залежність між структурою заготівлі деревини і площею загибелі деревостанів, а також між темпами заготівлі деревини і рівнем відтворюваності українських лісів.

На підставі результатів комплексних оцінок фінансово-економічних показників функціонування легкої промисловості у регіонах України визначено ключові чинники, які гальмують розвиток цього промислового сегмента, до яких віднесено: 1) високу залежність вітчизняних виробництв від імпорту сировини, комплектуючих, технологій та основних засобів; 2) низьку цінову конкурентоспроможність продукції названих виробництв на внутрішньому

товарному ринку; 3) зосередженість значної частини виробництв (надто у Західному регіоні) на виготовленні продукції з давальницької сировини. Обґрунтовано пріоритетні завдання державної промислової політики щодо підтримки розвитку легкої промисловості на основі відновлення (із подальшим нарощуванням) сировинного забезпечення текстильних та інших виробництв у регіонах України, створення конкурентних умов на внутрішньому ринку товарів легкої промисловості шляхом ліквідації тіньового товарообороту в цьому сегменті, зменшення обсягів сировинного експорту, а, натомість, - нарощення поставок на зовнішні ринки високоякісної продукції з високою часткою доданої вартості.

Емпірично доведено авторські гіпотези про те, що вища економічна ефективність переробної промисловості пояснюється її більшою орієнтованістю на високотехнологічні процеси і виробництва з вищим ступенем переробки сировини, а також нижчим рівнем залежності від імпортних складових. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу на прикладі окремих країн ЄС і України обґрунтовано залежність між зміною структурних параметрів (величини часток високо- та середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску, а також частки імпорту у проміжному споживанні виробництв) і ефективністю (величиною частки ВДВ у випуску) переробної промисловості. Побудовано економіко-математичні моделі оптимізації структури випуску, ВДВ і проміжного споживання переробної промисловості за критеріями підвищення рівня технологічності та зниження імпортозалежності виробництв.

Емпірично доведено авторські гіпотези щодо впливу рівня інноваційності продукції на зайнятість та рівень оплати праці у промисловому секторі економіки. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано залежність між часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції і часткою промисловості у структурі зайнятості в економіці, а також залежність індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості від зростання індексу інноваційності

продукції. Розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації технологічної структури реалізованої промислової продукції та інноваційної продукції у розрізі виробництв переробної промисловості, реалізація яких дозволить досягти цільового функціоналу – бажаних значень показників соціально-економічного розвитку (рівня зайнятості і оплати праці).

Ключові слова: промисловість, регіони, економічна глобалізація, переробні виробництва, імпортозалежність, інновації, валова додана вартість, машинобудування, сировинний потенціал, структура, ефективність, оптимізація.

SUMMARY

L. Sozanskyu. Imperatives for the development of industry in the regions of Ukraine in the conditions of economic globalization. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Doctoral thesis submitted for defense on 08.00.05 - development of productive forces and regional economy. State institution "Institute of Regional Studies named after M. I. Dolishnyi of the National Academy of Sciences of Ukraine", Lviv, 2023.

The dissertation substantiates the theoretical and methodological principles of choosing imperatives for the development of industry in the regions of Ukraine in the conditions of economic globalization and develops a methodological basis for their practical implementation.

The scientific and conceptual foundations of regional industrial development have been systematized and updated. It is emphasized that the elimination of disproportions in the functioning of the industrial sector of the economy of the regions of Ukraine in the war and post-war periods should be based on the principles of the "General Theory" and Keynes' idea "On national self-sufficiency", Leontiev's "expenditure-output" model, and the theory of endogenous growth. The author's methodological approach to the selection of promising areas of smart specialization of the industry of the regions has been developed. The regularities of the impact of economic globalization on the structural parameters of the processing industry have been revealed. Changes in the technological structures of output and employment, as

well as in the levels of import dependence and innovativeness of manufacturing industry products were simulated when the economic globalization index increased by 5 index points.

Structural and dynamic transformations in the intermediate and final consumption of industrial products (domestic and imported), as well as the gross accumulation of fixed capital, are diagnosed. The degree of import dependence of domestic production was determined and an analytical platform was created to justify the system of import substitution priorities in the industry of the regions of Ukraine. A number of instruments of state regulatory influence (fiscal, organizational and trade policy instruments) aimed at reducing the economy's dependence on the import of industrial products are proposed.

On the basis of a comparative assessment of the innovative activity of the industrial sector of the economy of the regions of Ukraine, the key reasons for the low level of innovativeness of domestic industrial products have been established. Three groups of influencing factors on innovative activity in the region are substantiated, which include: the level of industrialization of the region's economy and the technology of industrial production; state customs policy, foreign economic influence, institutional and macroeconomic environment, special legal framework, mental peculiarities of entrepreneurial behavior. Proposals for legislation on legal regulation and rationalization of the activity of innovation parks as an effective way to increase the level of innovativeness of industrial production in the regions of Ukraine have been developed.

A methodical approach to determining the competitiveness of the industrial sector of the economy at the meso level was developed, with the help of which a comparative analysis of the structural advantages of the industry of the regions of Ukraine was carried out according to the indicators of the share of industry in output, GVA and export of GVA of all types of economic activity, as well as according to the indicator of the share of GVA in the output of industry. Developed and tested (at the level of regions of Ukraine and voivodships of Poland) the author's methodology for diagnosing structural transformations of the industrial sector of the economy in the

regional dimension, based on the dynamics of indicators of production and labor, investment and innovation activity, as well as the profitability of business entities over a 10-year period . The regions of Ukraine were grouped according to the level of their industrial development and the type of production specialization. It has been established that there is a tendency towards the formation of new regional industrial centers in the regions of Ukraine and the voivodships of Poland, oriented towards the production of products with a greater share of added value and a higher level of innovation.

The negative impact of economic globalization (the manifestations of which were the expansion of free trade zones, i.e. the reduction or abolition of tariff and non-tariff barriers between countries, the promotion of offshoring and the increase of tolling operations) in the absence of state protectionism on the quantitative and qualitative indicators of the activity of Ukrainian machine-building enterprises, in particular: gross added value, output, export and import. The spatial localization of the domestic machine-building industry was determined and the regions of Ukraine were divided according to the types of specialization of machine-building industries. The author's methodological approach to determining the degree of production localization of machine-building has been developed and tested, which is based on the calculation of the share of the industrial component in each of the basic elements of the cost structure (intermediate consumption) of machine-building industries and takes into account their intersectoral connections. The author's proposals regarding non-tariff stimulation of the development of Ukrainian machine-building companies on the basis of production localization in the conditions of liquidation of the consequences of russian military aggression and post-war recovery of the Ukrainian economy are substantiated.

A structural and dynamic assessment of the economic and ecological aspects of the formation of the resource potential of domestic woodworking industries was carried out, in particular, in comparison with EU countries, as well as regionally by types of liquid wood (business and fuel). The structure of wood harvesting in the regions of Ukraine was analyzed and the specialization of the latter by types of liquid

wood harvesting was determined. The dependence between the structure of wood harvesting and the area of the dead stands, as well as between the rates of wood harvesting and the level of reproducibility of Ukrainian forests is analytically substantiated.

On the basis of the results of comprehensive assessments of the financial and economic indicators of the functioning of light industry in the regions of Ukraine, the key factors that inhibit the development of this industrial segment have been determined, which include: 1) high dependence of domestic production on the import of raw materials, components, technologies and capital assets; 2) low price competitiveness of the products of the mentioned industries on the domestic market; 3) the concentration of a significant part of production (especially in the Western region) on the production of products from raw materials. The priority tasks of the state industrial policy to support the development of light industry based on the restoration (and subsequent increase) of raw material supply for textile and other industries in the regions of Ukraine, the creation of competitive conditions on the domestic market of light industry goods by eliminating shadow trade in this segment, and reducing the volume of raw material exports are substantiated. , and, instead, - increasing supplies to foreign markets of high-quality products with a high share of added value.

The author's hypotheses that the higher economic efficiency of the processing industry is explained by its greater focus on high-tech processes and production with a higher degree of processing of raw materials, as well as a lower level of dependence on imported components, have been empirically proven. With the help of correlation-regression analysis methods, on the example of individual EU countries and Ukraine, the dependence between the change in structural parameters (the size of the shares of high- and medium-high-tech industries in the output structure, as well as the share of imports in the intermediate consumption of industries) and efficiency (the size of the share of GVA in output) of the processing industry. Economic-mathematical models of optimization of the output structure, GVA and intermediate consumption of the

processing industry were built according to the criteria of increasing the level of manufacturability and reducing the import dependence of production.

The author's hypotheses regarding the influence of the level of product innovation on employment and the level of wages in the industrial sector of the economy have been empirically proven. With the help of correlation-regression analysis methods, the dependence between the share of innovative products in the volume of sold industrial products and the share of industry in the structure of employment in the economy, as well as the dependence of the index of the average monthly salary of a full-time industrial worker on the growth of the index of product innovation, is justified. Deterministic economic-mathematical models for optimizing the technological structure of realized industrial products and innovative products have been developed in the context of production of the processing industry, the implementation of which will allow to achieve the target functionality - the desired values of indicators of socio-economic development (level of employment and wages).

Key words: industry, regions, economic globalization, processing production, import dependence, innovations, gross added value, mechanical engineering, raw material potential, structure, efficiency, optimization.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Монографії

1. Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2022. 137 с. (Серія “Регіони: моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220002.pdf> (повний текст). *Особистий внесок – розділ 3. Проблеми вітчизняного машинобудування та інструментарій активізації його розвитку.*
2. Переробна промисловість регіонів України : проблеми та перспективи розвитку : монографія. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2020. 341 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200002.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.2. Обґрунтування напрямків імпортозаміщення в Україні за сегментами споживання продукції переробних виробництв; п. 2.5. Оцінка рівня витратності хімічної промисловості; розділ 3. Регіональні аспекти легкої промисловості; п. 4.1. Особливості функціонування деревообробної промисловості в Україні; п. 4.2. Сировинне забезпечення деревообробних виробництв.*
3. Конкурентні переваги промислового сектора економіки України : регіональний вимір : монографія [С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль та ін.] / ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. Львів, 2018. 246 с.). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180601.pdf>. *Особистий внесок – розділ 2. Структура промислового сектора економіки України і напрями її наближення до рівня держав-членів ЄС; розділ 3. Конкурентні переваги промисловості регіонів України; розділ 4. Перспективи зовнішньоекономічної діяльності промислового сектора економіки України і областей Західного регіону.*
4. Svitlana Ishchuk, Wieslava Caputa, Lyubomyr Sozanskyu. Mechanical engineering of Ukraine and Poland in the conditions of global economic changes :

monograph. Bogucki Scientific Publishing House 2022. Poznań. 206 p. ISBN978-83-7986-417-1. *Особистий внесок – 3.2. Key trends in the development of mechanical engineering in Ukraine; 3.3. Diagnosis of the degree of localization of machine-building industries; 3.4. Normative and legal instruments of stimulation of Ukrainian mechanical engineering on the basis of localization; Chapter 4. Mechanical engineering in Poland in conditions of economic globalization.*

5. Svitlana Ishchuk, Wieslava Caputa, Lyubomyr Sozansky. The industrial sector in Ukraine and EU countries : competitive advantages and structure optimization models : monograf / Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2020. Poznań. 265 p. ISBN 978-83-7205-378-7. URL: http://www.wydawnictwo.wsb.pl/sites/wydawnictwo.wsb.pl/files/do_pobrania/Industrial_sector.pdf. *Особистий внесок – Chapter 1. Competitive advantages of the industrial sector of the economy of Ukraine and the EU countries; 2.1.2. Cross-sectoral links of the chemical productions; 2.3 Textile industry; Chapter 3. Industry of Ukraine and EU member states: Comparative evaluation.*

6. Смарт-спеціалізація регіонів України : методологія та прагматика реалізації : монографія / наук. ред. Сторонянська І. З. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”. Львів, 2022. 426 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220006.pdf>. *Особистий внесок – п. 2.1. Методичне забезпечення оцінки потенційних сфер смарт-спеціалізації регіонів: європейський досвід, напрями його удосконалення та адаптації до вітчизняних умов; п. 2.3. Аналіз спеціалізації економіки регіонів України.*

7. Територіальні громади в умовах децентралізації : ризики та механізми розвитку : монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів : ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”, 2020. 531 с.). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>. *Особистий внесок – розділ 3. Економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації.*

8. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації : монографія / НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2019. 501 с.). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190009.pdf>. *Особистий внесок – п. 2.2. Ключові тренди та динаміка розвитку промислового сектору економіки регіонів України; п. 2.3 Структурні зміни у товарному експорті України: регіональний вимір.*

Статті у наукових періодичних виданнях, які індексуються провідними наукометричними базами даних (Web of Science, Scopus)

9. Ishchuk S., Sozanskyu L., Kniaziev S. Problematic issues of localization-based development of mechanical engineering in Ukraine. *Science and innovation*. 2023. Vol. 19, № 1. Pp. 20-35. [Scopus, Web of Science] (Q3). URL: <https://scinn-eng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/343>. *Особистий внесок – методичний підхід визначення ступеня локалізації виробництва.*

10. Ishchuk S., Sozanskyu L., Liahovska O., Koval L., Ryvak N. Regional functioning specifics of the Ukrainian economy industrial sector in conditions of development instability. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 6(47). Pp. 253-265. [Scopus, Web of Science]. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/3932/3719>. *Особистий внесок – методика оцінки функціонування промисловості та структурних трансформацій у регіонах.*

11. Svitlana Ishchuk, Lyubomyr Sozanskyu. National Mechanical Engineering in Conditions of Economic Globalization. *Management and Production Engineering Review*. December 2022. Vol. 13, № 4. Pp. 107-125. [Scopus, Web of Science] (Q2). URL:

https://journals.pan.pl/Content/125645/PDF/10_815_int.pdf?handler=pdf.

Особистий внесок – методичний підхід до оцінки залежності машинобудівних виробництв від імпорту продукції проміжного споживання, аналітичні висновки.

12. Ishchuk S., Sozanskyy L. Peculiarities of functioning and diagnostics of cross-sectoral economic links of the textile industry of Ukraine. *Fibres and textiles*. 2022. Vol. 29, № 1. Pp. 17-27. [Scopus] (Q3). URL: <https://dspace.tul.cz/items/5eccb9f5-fdeb-4d36-b046-3a139b4b8cb2>. *Особистий внесок – оцінка міжсекторальних зв'язків легкої промисловості.*
13. Ishchuk S., Sozanskyy L., Pukała R. Optimisation of structural parameters of the industry by the criterion of product innovation. *Engineering Management in Production and Services*, 2021. № 13(3). Pp. 7-24. [Scopus] (Q2). URL: <https://sciendо.com/article/10.2478/emj-2021-0018>. *Особистий внесок – обґрунтовані гіпотези, економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості.*
14. Ishchuk S., Sozanskyy L., Pukała R. Optimization of relationship between structural parameters of processing industry as a factor influencing its effectiveness. *Engineering Management in Production and Services*, 2020. № 12(2). Pp.7-20. [Scopus] (Q2). URL: <https://sciendо.com/article/10.2478/emj-2020-0008>. *Особистий внесок – обґрунтовані гіпотези, економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості.*

Статті у наукових фахових виданнях України

15. Іщук С. О., Созанський Л. Й., Ляховська О. В. Трансформації у промисловому секторі економіки України : регіональний вимір. *Регіональна економіка*, 2023. № 1(107). С. 88-101. URL: https://re.gov.ua/re202301/re202301_088_IshchukSO,SozanskyyLY,LyakhovskaOV.pdf. *Особистий внесок – методичний підхід до оцінки трансформацій у промисловості регіонів України.*
16. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Розвиток машинобудування в Україні : тенденції і загрози. *Економічний вісник Державного навчального закладу “Український державний хіміко-технологічний університет”*. 2023. № 1. С. 31-40. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220002.pdf>. *Особистий внесок – аналіз тенденцій розвитку українського машинобудування.*

17. Іщук С. О., Созанський Л. Й., Жулканич В. О. Структурна трансформація промисловості України під впливом російської військової агресії. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. Вип. 2 (160). С. 35-42. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20232\(160\)/sep20232\(160\)_035_IshchukSO,SozanskyyLY,ZhulkanychVO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20232(160)/sep20232(160)_035_IshchukSO,SozanskyyLY,ZhulkanychVO.pdf). *Особистий внесок – оцінка структурних трансформацій у промисловості України*.
18. Созанський Л. Й. Розвиток машинобудування в умовах глобалізації (досвід країн ЄС). *Статистика України*. 2023. № 2. С. 84–93. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/7721>.
19. Созанський Л. Й., Жулканич В. О. Порівняльна оцінка імпортозалежності польського машинобудування. *Інвестиції : практика та досвід*. 2023. № 15. С. 49-53. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1897>. *Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності машинобудування в Польщі*.
20. Созанський Л. Й. Статистична оцінка локалізації машинобудівних виробництв : нові підходи. *Статистика України*. 2022. № 3-4. С. 90-97. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/view/44/3-4-2022>.
21. Созанський Л. Й. Удосконалення нормативно-правових інструментів для стимулювання розвитку українського машинобудування. *Економіка та право*. 2022. № 4. С. 82-91. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3659818>.
22. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методичний підхід до комплексного оцінювання функціонування промислового сектору економіки на мезорівні. *Регіональна економіка*. 2022. № 1(103). С. 62-71. URL: https://re.gov.ua/doi/re2022.01.062_u.php. *Особистий внесок – концептуальна схема оцінки функціонування промислового сектору економіки*.
23. Созанський Л. Й. Енергетична та цінова кризи, спровоковані повномасштабною російською військовою агресією : соціально-економічні наслідки для України і країн ЄС. *Соціально-економічні проблеми сучасного*

періоду України. 2022. Вип. 5 (157). С. 16-22. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20225\(157\)/sep20225\(157\)_009_SozanskyyL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20225(157)/sep20225(157)_009_SozanskyyL.pdf).

24. Іщук С., Созанський Л. Порівняльна статистична оцінка інноваційної діяльності промислового сектору економіки України (регіональний розріз). *Статистика України*. 2022. № 1. С. 47-58. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/view/42/1-2022>. *Особистий внесок – Оцінка інноваційної діяльності промисловості України*.

25. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка імпортозалежності українського машинобудування у контексті сучасних викликів. *Економічний вісник Державного вищого навчального закладу “Український державний хіміко-технологічний університет”*. 2022. № 1. С. 132-141. URL: <http://ek-visnik.dp.ua/uk/arkhiv2022-1/> *Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності українського машинобудування*.

26. Созанський Л. Й. Проблеми інноваційного розвитку промисловості України : економіко-правові аспекти Секція “Економіка” : Економіко-правові проблеми сталого розвитку. *Економіка і право*. 2022. № 1(64). С. 109-119. URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1075>

27. Созанський Л. Й. Проблеми розвитку автомобілебудування в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. / ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України”. 2022. Вип. 3(155). С. 47-52. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20223\(155\)/sep20223\(155\)_047_SozanskyyL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20223(155)/sep20223(155)_047_SozanskyyL.pdf)

28. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Моделювання впливу структурних параметрів переробної промисловості на її ефективність (на прикладі країн ЄС). *Економіка промисловості*. 2021. № 1(93). С. 60-78. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/179496>. *Особистий внесок – обґрунтовано гіпотези, детерміновані моделі оптимізації структури промисловості*.

29. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Критерії вибору напрямків смарт-спеціалізації регіону (на прикладі Харківської області). *Регіональна економіка*.

2021. № 3. С. 46-56. URL: http://re.gov.ua/re202103/re202103_046_IshchukSO,SozanskyY.pdf. *Особистий внесок – оцінка потенційних ніш смарт-спеціалізації області.*

30. Созанський Л. Й. Європейський досвід оцінки напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі польських воєводств). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр.* 2021. Випуск 1(147). С. 53-58. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20211\(147\)/sep20211\(147\)_053_SozanskyY.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20211(147)/sep20211(147)_053_SozanskyY.pdf).

31. Созанський Л. Й. Статистична оцінка конкурентності виробництв промисловості Харківської області. *Статистика України.* 2021. № 3(94). С. 27-38. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/343>.

32. Созанський Л. Й. Економічна оцінка ефективності функціонування промисловості Польщі та її регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр.* 2021. Випуск 3(149). С. 47-52. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/uk/article/UJRN-0001335615>.

33. Созанський Л. Й., Коваль Л. П. Тенденції та особливості функціонування машинобудування України. *Інвестиції : практика та досвід.* 2021. № 22. С. 55-62. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2021/11.pdf. *Особистий внесок – аналітичне обґрунтування тенденцій розвитку вітчизняного машинобудування.*

34. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Оцінка потенціалу розвитку окремих виробництв переробної промисловості в Україні. *Статистика України.* 2020. № 4(91). С. 21-31. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/312>. *Особистий внесок – аналіз результатів діяльності виробництв переробної промисловості України.*

35. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методологічні засади вибору потенційних сфер смарт спеціалізації регіонів України. *Економіка та право.* 2020. №2 (57). С. 32-44. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/983/944/>

Особистий внесок – методичний підхід до вибору потенційних сфер smart спеціалізації регіонів України.

36. Созанський Л. Й. Оцінка економіки регіону в контексті його smart-спеціалізації (на прикладі Закарпатської області). *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 41. С. 208-214. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/36.pdf.

37. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Проблеми та особливості розвитку легкої промисловості в Україні : статистичний порівняльний аналіз із країнами Євросоюзу. *Статистика України*. 2020. №1 (88). С. 42-50. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/282>. *Особистий внесок – аналіз функціонування легкої промисловості України.*

38. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Імпортозалежність економіки України : проблеми і шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія “Економіка”* : зб. наук. пр. Мукачево : Вид-во МДУ, 2020. Випуск 1(3). С. 23-32. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1195697.pdf>. *Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності економіки України.*

39. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Регіональні аспекти розвитку виробництв легкої промисловості в Україні. *Регіональна економіка*. 2019. № 4. С. 64-73. URL: http://jnas.nbuiv.gov.ua/j-pdf/regek_2019_4_7.pdf. *Особистий внесок – аналіз діяльності виробництв легкої промисловості регіонів України.*

40. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків легкої промисловості України та окремих країн ЄС. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. 2020. Випуск 1 (141). С. 52-56. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20201\(141\)_u.php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20201(141)_u.php).

41. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості України та окремих країн ЄС. *Статистика України*. 2019. № 3(86). С. 47-55. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/254>.

42. Созанський Л. Й., Коваль Л. П. Тенденції зовнішньої торгівлі продукцією деревообробної промисловості в Україні і країнах ЄС. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7552>. *Особистий внесок – розраховано показники зовнішньої торгівлі продукцією деревообробної промисловості у країнах ЄС і визначено тенденції їх зміни.*

43. Созанський Л. Й. Соціально-економічний розвиток Закарпатської області : міжрегіональні і транскордонні порівняння. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Випуск 3 (137). С. 30-36. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20193\(137\)_u.php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20193(137)_u.php).

44. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка сировинного потенціалу деревообробної промисловості України і країн ЄС. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2019. Вип. 1 (20). С. 166-173. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19slyiky.pdf>.

45. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Виклики та перспективи розвитку хімічної промисловості України. *Економіка промисловості*. 2019. № 1(85). С. 65-81. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/158181>. *Особистий внесок – розраховано міжсекторальні зв'язки хімічної промисловості.*

46. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Ресурсне забезпечення деревообробних виробництв України : міждержавні і міжрегіональні порівняння. *Регіональна економіка*. 2019. № 3(93). С. 145-154. URL: [https://re.gov.ua/re00/re20193\(93\)_u.php](https://re.gov.ua/re00/re20193(93)_u.php). *Особистий внесок – визначено ступінь ресурсного забезпечення деревообробних виробництв України і країн ЄС.*

47. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Економічні результати фінансової децентралізації в Україні : регіональний рівень. *Фінанси України*. 2019. № 4. С. 111-125. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4610. *Особистий внесок – розраховано показники, що відображають рівень ефективності фінансової децентралізації.*

48. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Оцінка економічної спеціалізації регіонів України у контексті світових трендів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Випуск 4 (138). С. 8-14. URL:

[http://ird.gov.ua/sep/sep20194\(138\)/sep20194\(138\)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20194(138)/sep20194(138)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf).

Особистий внесок – верифіковано світові тренди економічного розвитку.

49. Созанський Л. Й. Зовнішньоекономічні аспекти функціонування виробництв переробної промисловості у Закарпатській області. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 38. С. 278-285. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/45.pdf.

50. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні зміни у промисловому секторі економіки регіонів України : динаміка та ефективність. *Регіональна економіка*. 2017. № 3 (85). С. 37-47. URL: http://re.gov.ua/doi/re2017.03.037_u.php. *Особистий внесок – розраховано структурні показники промисловості регіонів України.*

51. Созанський Л. Й. Моделі оптимізації структури промислового виробництва в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 1. С. 79-97. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_18_1_79_uk.pdf.

52. Созанський Л. Й. Оцінка залежності економіки України від імпорту продукції переробної промисловості в сегментах проміжного споживання і валового нагромадження основного капіталу. *Статистика України*. 2018. № 3(82). С. 15-25. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/196>.

53. Созанський Л. Й. Indicators of activity and efficiency of the industry of Lviv region and Podkarpackie voivodship. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. Вип. 1(18). С. 129-136. URL: <https://sepd.tntu.edu.ua/index.php/uk/archive/21--1-18-2018/557-indicators-of-activity-and-efficiency-of-the-industry-of-lviv-region-and-podkarpackie-voivodship>.

54. Созанський Л. Й. Evaluation of the results of industry functioning in Ukraine and Poland. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Випуск 1 (129). С. 28-32. URL: https://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.01.028_u.

55. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні показники переробної промисловості України і держав-членів ЄС : порівняльна оцінка конкурентних переваг. *Економіка промисловості*. 2018. № 1(81). С. 42-60. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/132000>. *Особистий внесок –*

розраховано структурні показники переробної промисловості України і країн ЄС.

56. Созанський Л. Й. Grouping of Regions of Ukraine is After Level of Economic Activity of Industry. *Journal of European Economy*. March 2017. Vol. 16, Number 1. С. 121-133. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/911>.

57. Созанський Л. Й. Виробничо-господарська ефективність промисловості регіонів України : проблеми та способи їх вирішення. *Економіка та право*. 2017. № 2(47). С. 101-108. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/56/61/>.

58. Созанський Л. Й. Методичні підходи до оцінки чинників екзогенного зростання регіонів України : критичний аналіз та пропозиції *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 10. С. 8-11. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/177>.

59. Созанський Л. Й. Промисловий сектор економіки Кіровоградської області : конкурентні переваги та перспективи розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. № 4 (126). С. 43-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_4_10.

60. Іщук С. О., [Созанський Л. Й. Порівняльний статистичний аналіз структурних переваг промисловості України та держав-членів Європейського Союзу. *Статистика України*. 2017. № 4\(79\). С. 22-30.](#) URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/142>. *Особистий внесок – розраховано показники структурних переваг промисловості України і країн ЄС.*

61. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Промисловість України і Польщі : порівняльна оцінка конкурентних переваг. *Регіональна економіка*. 2017. № 1. С. 72-81. URL: https://re.gov.ua/doi/re2017.01.072_u.php/ *Особистий внесок – розраховано показники конкурентних переваг промисловості України і Польщі.*

62. Созанський Л. Й. Інтегральна оцінка ресурсної ефективності промисловості регіонів України. *Економіка промисловості*. 2017. № 1 (77). С. 51-64. URL: http://econindustry.org/arhiv/html/2017/77_04.pdf.

63. Созанський Л. Й. Статистична оцінка динаміки основного капіталу промисловості України : міжрегіональні порівняння. *Статистика України*. 2017. № 1. С. 47-55. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/77>.

64. Созанський Л. Й. Методичний підхід до інтегральної оцінки зовнішньоекономічної складової конкурентоспроможності промислового сектора економіки. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія “Економіка” : зб. наук. пр. Мукачево : Вид-во МДУ, 2016. Випуск 2(6). С. 48-53. URL: <https://economics-msu.com.ua/uk/journals/tom-3-2-2016/metodichny-pidkhid-do-integralnoyi-otsinki-zovnishnoyekonomichnoyi-skladovoyi-konkurentospromozhnosti-promislovogo-sektora-ekonomiki>.

65. Созанський Л. Й. Прогноз динаміки товарного експорту і імпорту в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. № 3 (119). С. 114-119. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20163\(119\).php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20163(119).php).

66. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Структурно-динамічна оцінка експортно-імпортних операцій в Україні і областях Західного регіону. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 43-54. URL: https://re.gov.ua/doi/re2016.03.043_u.php. *Особистий внесок – розраховано структуру експорту та імпорту в Україні і областях Західного регіону.*

Статті у наукових виданнях інших держав

67. Ishchuk S., Sozansky L. Ukrainian export in the conditions of war : Trends and the rate of changes. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. 2022. Vol. 98, №. 3. Pp. 11-22. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/645>. *Особистий внесок – оцінка тенденцій українського експорту.*

68. Ishchuk S., Sozansky L. Problems of ensuring innovative development of Ukrainian industry. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. 2022. Vol. 96, № 1. Pp. 23-36. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/673>. *Особистий внесок – аналітична оцінка інноваційної активності української промисловості.*

69. Sozanskyy L. Problems of the development of the Ukrainian automobile manufacturing. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Economics and management under conditions of uncertainty – the Polish and Ukrainian experience. Edited by Wiesława Caputa and Lyubomyr Sozanskyy. 2021. Vol. 95, № 4. Pp. 115-124. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/687>.

70. Sozanskyy L., Koval L. Key trends in the development of mechanical engineering in Ukraine. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Enterprises and the Market in the Face of New Challenges – a Diagnosis and Directions of Transformation. 2021. Vol. 94, № 3. Pp. 49-60. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/690>. [Index Copernicus].
Особистий внесок – методика аналізу, аналітичні висновки.

71. Ishchuk S., Sozanskyy L. Problems of mechanical engineering development in Ukraine. *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej*. Zarządzanie Research Reviews of Czestochowa University of Technology – Management. 2021. № 44. Pp. 22-35. [Index Copernicus]. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/22180846.pdf>. *Особистий внесок – діагностика функціонування машинобудування України.*

72. Ishchuk S., Sozanskyy L. A comparative assessment of intersectoral relations of the woodworking industry : Ukraine, Poland, Germany. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Economy and Society in the Face of New Challenges. 2020. Vol. 90, № 3. Pp. 43-53. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/724>. *Особистий внесок – аналіз міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості України.*

73. Ishchuk S., Sozanskyy L. Comparative Assessment of Cross-sectoral Ties within the Chemical Industry : Ukraine, Poland, Germany. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. Selected Aspects of Managing and Financing the Activity of Public and Private Sector Units. 2019. Vol. 85, № 2. Pp. 13-27.. [Index Copernicus]. URL:

<https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/536>. *Особистий внесок – аналіз міжсекторальних зв'язків хімічної промисловості України.*

74. Sozanskyy L., Ryvak N. A Comparative Assessment of Timber Resources for the Woodworking Industry of Ukraine and EU Countries. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Management and Finances of Public and Private Sector Entities under New Management Conditions. Ukraine – Poland – the European Union.* 2020, Vol. 88, № 1. Pp. 35-42. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/515>. *Особистий внесок – аналітичні висновки щодо функціонування деревообробної промисловості України.*

75. Sozanskyy L., Koval L. Comparison analysis of woodworking industry trade trends in Ukraine and EU Countries. *Zarządzanie przedsiębiorstwem w dobie globalnych problemów* : Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2020. Pp. 185-203. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/zarzadzanie-przedsiębiorstwem-w-dobie-globalnych-problemow/> *Особистий внесок – порівняльна оцінка тенденцій функціонування деревообробної промисловості України.*

76. Sozanskyy L. Features Of Operation Of The Chemical Industry In Ukraine : Comparison With The Eu Countries. *Trendy w zarządzaniu przedsiębiorstwem w ujęciu międzynarodowym.* Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2019. Pp. 215-227. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/wp-content/uploads/2020/06/Trendy-w-zarz%C4%85dzaniu-przedsi%C4%99biorstwem.pdf>.

77. Sozanskyy L. Structurale assessment of the Industry of Ukraine and Poland. *Transborder economics International Journal on Transborder Economics, Politics and Statistics.* Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. Vol. 3, № 1. Poland, 2018. Pp. 83-93. URL: <https://journals.ur.edu.pl/te/article/view/8534/6882>.

78. Sozanskyy L. Optimization model of the structure of the ukrainian industrial sector (by polish industry parameters). *Współczesne problem zarządzania / Wybrane aspekty zarządzania organizacjami.* Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-

Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. № 13. Polska, 2018. Pp. 161-173. URL: <https://czasopisma.pwste.edu.pl/index.php/wpz/article/view/100/>

79. Sozanskyy L. Transformation of Poland Industry Structure : Experience for Ukraine. *Wyzwania współczesnego zarządzania przedsiębiorstwem* / pod redakcją Renaty Lisowskiej i Anastazji Jędrzejewskiej. Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2018. Pp. 117-138. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/wyzwania-wspolczesnego-zarzadzania-przedsiębiorstwem/>

80. Sozanskyy L. Comparative assessment of industry competitive advantages of Podkarpackie Voivodship (Poland) and Lviv region (Ukraine). *Socio-economic potential on the Polish-Ukrainian border* [ed. K. Rejman, V. Kravciv]. Jaroslav : PWSTE, 2017. Pp. 245-252.

Наукові видання і наукові доповіді

81. Економіка регіонів України в умовах війни : ризики та напрямки забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України” / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів, 2022. 70 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>. *Особистий внесок – п.3. Загрози втрати експортного потенціалу та поглиблення імпортозалежності економіки України.*

82. Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України : регіональний вимір : наукова доповідь. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2022. 93 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220036.pdf>. *Особистий внесок – розділ 4. Проблемні питання інноваційного розвитку промисловості України; розділ 5. Порівняльна оцінка машинобудівних виробництв у контексті сучасних викликів; розділ 6. Нормативно-правові інструменти стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування у повоєнний період.*

83. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації : бар’єри та механізми

імплементатії : наукова доповідь / наук. ред. Сторонянська І. З., 2021. Львів : ІРД НАНУ. 155 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20210034.pdf>. *Особистий внесок – розділ 2. Методика вибору пріоритетів смарт-спеціалізації регіонів України.*

84. Територіальний розвиток і регіональна політика : Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації : наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І. З. Львів, ІРД НАНУ. 2020. 141 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200035.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.1. Методологічні засади оцінки потенційних сфер смарт-спеціалізації регіонів: європейський досвід, напрямки удосконалення та адаптації до вітчизняних умов.*

85. Потенціал розвитку деревообробних виробництв у регіонах України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль, О. В. Ляховська. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2019. 109 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190037.pdf>. *Особистий внесок – розділ 1. Особливості функціонування деревообробної промисловості України; розділ 2. Сировинний потенціал деревообробної промисловості України та її регіонів.*

86. Територіальний розвиток і регіональна політика : Регіональні економічні тренди та детермінанти регіональної політики : наукова доповідь. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”. Львів, 2019. 92 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190033.pdf>. *Особистий внесок – розділ 1. Сучасні тенденції розвитку економіки регіонів України; розділ 2. Структурні зміни у товарному експорті України: регіональний вимір.*

87. Територіальний розвиток і регіональна політика : Виклики та пріоритети сталого ендogenous зростання регіонів України в умовах сучасних реформ : наукова доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”. Львів, 2018. 159 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180701.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.3. Тенденції та проблеми розвитку промисловості регіонів України.*

88. Цілі сталого розвитку для України : регіональний вимір : аналітична доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 90 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180702.pdf>. *Особистий внесок – Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура.*

89. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій : методичні підходи та результати оцінювання : наукова доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 144 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180705.pdf>. *Особистий внесок – п. 2. Економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації.*

90. Виклики і перспективи розвитку хімічних виробництв у регіонах України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль, О. В. Ляховська. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2018. 91 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180603.pdf>. *Особистий внесок – розділ 5. Оцінка міжсекторальних зв'язків хімічної промисловості.*

91. Структура промислового сектора економіки України : порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації : науково-аналітична доповідь / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2017. 84 с. URL: <https://ird.gov.ua/ird01/p1047-2018.php>. *Особистий внесок – розділ 1. Порівняльний аналіз структурних переваг промисловості України і держав-членів ЄС; розділ 3. Діагностика структурних змін у промисловому секторі економіки регіонів України; розділ 4. Оптимізація структури промислового сектора економіки України і механізми її реалізації.*

92. Конкурентоспроможність промисловості регіонів України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Р. В. Міхель, М. І. Бирка. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2016. 73 с. URL:

<http://ird.gov.ua/irdp/p20160601a.pdf>. *Особистий внесок – п. 1.1. Виробничо-господарська ефективність; п. 1.2. Ресурсна ефективність; п. 1.3. Економічна ефективність.*

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

93. Созанський Л. Й. Соціально-економічні проблеми в Україні та країнах ЄС, спровоковані російською збройною агресією. *Економічна кібернетика : інструменти, моделі і методи інтелектуальної підтримки прийняття рішень* : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, м. Дніпро, 1-2 березня 2023 р. Дніпро : УДУНТ, 2023. [214-218] 230 с. URL: https://dkrkm.org.ua/cache/2022-2023/konf/060323/zbirnik_2023_1-2_%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F.pdf.

94. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Європейський досвід вибору напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі Західнопоморського воєводства Польщі). *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* : збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (13-14 квітня 2023 р.). Дніпро : ІПБТ УДУНТ, 2023. [20-23] 157 с. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p4853>. *Особистий внесок – аналіз польського досвіду вибору напрямків смарт-спеціалізації.*

95. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методичні підходи до вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації у регіонах України. *Стратегії та інновації : актуальні управлінські практики* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2021 року). Кривий Ріг : Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2021. [131-134] 359 с. *Особистий внесок – методика вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації у регіонах України.*

96. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Особливості спеціалізації економіки регіонів України. *Модернізація економіки : сучасні реалії, прогностичні сценарії та*

перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2021 р., м. Херсон). Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2021. [30-33] 448 с. URL: http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45158/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9_%D0%A5%D0%9D%D0%A2%D0%A3_2021.pdf. *Особистий внесок – розрахунок показників функціонування економіки регіонів України.*

97. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні зміни у товарному експорті України : ризики та перспективи для національної економіки. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю* : Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2020 року / Упоряд. О. А. Іващенко. Київ : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2020. [179-183] 493 с. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/4850>. *Особистий внесок – аналіз структурних трансформацій українського товарного експорту.*

98. Созанський Л. Й. Розвиток легкої промисловості в Україні : регіональний вимір. *Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 16-17 квітня 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2020. [481-484] 557 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/tezy_conference_2020_04.pdf.

99. Созанський Л. Й. Тенденції експорту деревини з України : порівняння з країнами ЄС. *Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Частина 2. Дубляни, 2020. [229-231] 253 с. URL: <https://lnup.edu.ua/attachments/article/2414/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0>

[%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%202.pdf.](#)

100. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Динаміка і структура роздрібного товарообороту в Україні : регіональний вимір. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року). Полтава, 2019. [43-46] 349 с. *Особистий внесок – аналіз структурних змін у роздрібному товарообороті регіонів України.*

101. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Тенденції розвитку українського товарного експорту. *Модернізація економіки : сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку* : матеріали міжнар. наук.-пр. конф. Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2019. [484-487] 686 с. URL: <https://kntu.net.ua/index.php/ukr/Struktura/Kafedri-universitetu/Ekonomiki-pidприємства-ta-ekonomichnoyi-bezpeki2/Mizhнародна-naukovo-praktichna-konferenciya-Modernizaciya-ekonomiki-suchasni-realiyi-prognozni-scenariyi-ta-perspektivi-rozvitku>. *Особистий внесок – розрахунок показників динаміки товарного експорту України.*

102. Созанський Л. Й. Оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів України : методичний аспект. *Збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Актуальні проблеми розвитку аграрного сектору економіки України”*, м. Херсон, 5-6 квітня 2018 р. / ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет”. 2018. [201-203] 251 с.

103. Созанський Л. Й. Динаміка і структура зовнішньої торгівлі товарами в Україні. *Проблеми розвитку малих відкритих економік* : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (в онлайн форматі) (18 квітня 2018 року). Житомир : ЖДТУ, 2018. [49-54] 348 с. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/problemy-rozvytku-malyh-vidkrytyh-ekonomik-18-kvitnya-2018-r/>.

104. Созанський Л. Й. Розвиток промисловості як основа конкурентоспроможності регіонів. *Сучасні управлінські технології в умовах трансформації соціально-економічних відносин* (Івано-Франківськ, 19-20 квітня 2018 року) : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 2018. [179-182] 330 с. URL: https://chdtu.edu.ua/files/etbs/_2018_1.pdf.

105. Созанський Л. Й. Економічна ефективність суб'єктів промислової діяльності в Україні : проблеми та способи їх вирішення. *Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз* : Зб. мат.-лів всеукр. наук.- практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018 р. В 2-х томах. Т. 1. / Нац. метал. академія України. 2018. [128-130] 390 с. URL: <http://nmetau.edu.ua/ru/mdiv/i2028/p2453>.

106. Созанський Л. Й. Імпортозалежність економіки України у сегменті споживання промислової продукції. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки* (Дніпро, 11-12 квітня 2019) : Збірник наукових статей за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Частина 1. Дніпро : НМетАУ, 2019. [175-179] 527 с. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p2759>.

107. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Динаміка толінгових операцій в Україні : ефекти та загрози. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки* : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р., м. Харків). Харків : ХНАДУ, 2018. [128-130] 308 с. URL: <http://files.khadi.kharkov.ua/upravlinnya-ta-biznesu/obliku-opodatkuvannia-ta-mizhnarodnykh-vidnosyn/item/12281-suchasni-tendentsii-rozvytku-svitovoi-ekonomiky-18052018-r.html>. *Особистий внесок – розрахунок частки продукції, виготовленої з давальницької сировини, в українському товарному експорті.*

108. Созанський Л. Й. Економічна активність промисловості регіонів України. *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні економічні дослідження”* (м. Краматорськ, 12 лютого 2017 року). Вінниця : ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2017. [170-175] 246 с.

109. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Інвестиційно-інноваційна активність промислового сектора економіки України. *Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва* : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Економічні перспективи підприємництва в Україні”, (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. Ч. 1. 662 с. (Серія “Податкова та митна справа в Україні”, т. 101). С. 234-236. *Особистий внесок – аналіз показників інноваційної активності промисловості регіонів України.*

110. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Ефективність промислового сектора економіки як чинник сталого ендогенного зростання регіонів. *Економіка та управління : сучасний стан і перспективи розвитку* : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 листопада 2017 р., м. Одеса). Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеса, 2017. [707-711] 1089 с. *Особистий внесок – аналіз показників ефективності промислового сектора економіки регіонів України.*

111. Созанський Л. Й. Тенденції та перспективи розвитку промисловості Кіровоградської області. *Кіровоградщина – 2025 : пріоритети і можливості розвитку* : збірник тез доповідей науково-практичної конференції, 7 червня 2017 року, м. Кропивницький. Кропивницький : “Ексклюзив-Систем”, 2017. [132-134] 224 с. URL: <https://dSPACE.kntu.kr.ua/bitstreams/9ec98f36-0aaf-4012-84a5-001bff890d7f/download>.

112. Созанський Л. Й. Прогнозні тенденції розвитку товарного експорту і імпорту в Україні. *Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Львів, 29 листопада 2016 року). Львів, 2016. [17-20] 208 с.

113. Созанський Л. Й. Експортно-імпортні операції в системі економічної безпеки країни. *Економічні перспективи підприємництва в Україні* : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції, 27-28 жовтня 2016 р., Ірпінь. Т.1. Ірпінь : УДФСУ, 2016. [72-74] 550 с.

ЗМІСТ

ВСТУП	35
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	49
1.1. Науковий базис регіонального промислового розвитку	49
1.2. Моделювання впливу економічної глобалізації на структурні параметри промисловості	64
1.3. Методологічна платформа вибору напрямків імпортозаміщення в Україні	82
1.4. Концептуальні підходи до вирішення проблемних питань інноваційного розвитку промисловості регіонів України	99
Висновки до розділу 1	118
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ І СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	123
2.1. Порівняльний аналіз конкурентоспроможності промислового сектора економіки України і країн ЄС	123
2.2. Рейтингова оцінка ефективності функціонування промисловості регіонів України	142
2.3. Діагностика структурних трансформацій промислового сектора економіки у регіональному розрізі	156
Висновки до розділу 2.	174
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ АКТИВІЗАЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ ЛОКАЛІЗАЦІЇ	177
3.1. Тенденції та динаміка розвитку машинобудівних виробництв в Україні	177
3.2.Просторова та виробнича локалізація машинобудування в регіонах України	200
3.3.Нормативно-правові інструменти стимулювання розвитку вітчизняного	217

машинобудування

Висновки до розділу 3.	236
РОЗДІЛ 4. ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ВИРОБНИЦТВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	238
4.1. Сировинне забезпечення українських деревообробних виробництв (регіональний вимір)	238
4.2. Порівняльний аналіз витратності та імпортозалежності вітчизняних текстильних виробництв	261
4.3. Умови функціонування та перспективи розвитку легкої промисловості в регіонах України	278
Висновки до розділу 4	293
РОЗДІЛ 5. ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ПАРАМЕТРІВ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ	296
5.1. Моделювання впливу структури випуску переробної промисловості на її ефективність	296
5.2. Науково-аналітичне обґрунтування оптимальної структури переробної промисловості за критеріями підвищення технологічності і зниження імпортозалежності виробництв	311
5.3. Оптимізація структурних параметрів промисловості за критеріями зростання інноваційності продукції та соціально-економічної ефективності	328
Висновки до розділу 5.	349
ВИСНОВКИ	352
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	357
ДОДАТКИ	391

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У світовій та українській промисловості упродовж останніх десятиліть відбуваються мериторичні трансформації у напрямку формування нового типу індустрій, що базуються на поширенні глобальних ланцюгів формування доданої вартості, застосуванні інноваційних технологій, офшорингу та аутсорсингу, зростанні ролі логістики, мобільності, мінімізації витрат на сировину, енергію, фінансовий і людський капітал, податкові видатки. Ці перетворення зумовлені і супроводжуються посиленням економічної глобалізації, еволюцією індустрій від 3.0 до 6.0., геополітичними і гео економічними змінами, зростанням монопольного становища транснаціональних корпорацій у високотехнологічних секторах, наслідками COVID-19, викликами та наслідками російсько-української війни.

Повномасштабна збройна агресія росії завдала величезної шкоди промислому потенціалу України, оскільки бойові дії охопили здебільшого ті регіони, де він був найбільш розвинутим. Це передусім Харківська, Запорізька, Дніпропетровська області, а також раніше не підконтрольні Україні частини Донецької і Луганської областей. Виробничі потужності багатьох промислових підприємств були повністю або частково зруйновані, а інших – суттєво пошкоджені. Деякі з цих підприємств належали до високотехнологічних, а тому відновити їх буде досить складно і затратно. Частина потужностей була релокована в інші регіони або навіть у сусідні країни, проте, серед таких підприємств лише третина належить до переробної промисловості. Водночас переважна більшість діючих підприємств відчувають значні проблеми з попитом і логістикою, доступом до кредитних ресурсів та ін.

У воєнний період промисловість усіх регіонів України вимушена функціонувати з урахуванням, окрім глобалізаційних, ще й безпекового чинника та спеціальних оборонних потреб, тобто забезпечувати: стабільні значні бюджетні надходження; належну заробітну плату та нові робочі місця; наповнення внутрішнього ринку конкурентною (за якісними і ціновими

параметрами) продукцією проміжного та кінцевого споживання, зокрема, високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, а в підсумку (що найважливіше) – високу техніко-технологічну обороноздатність країни.

Повоєнна відбудова промисловості повинна включати не лише відновлення зруйнованих підприємств у регіонах активних бойових дій, але й зусилля з повернення вітчизняним компаніям втрачених позицій на внутрішньому ринку, оскільки скорочення багатьох виробництв спричинило масове заміщення української продукції іноземними товарами. Окрім того, регіональний промисловий розвиток має відбуватися вже на новому технологічному рівні, виходячи з довгострокових перспектив, що передбачає створення підприємств вищого рівня за технологіями, організацією виробництва, якістю менеджменту та ін. Вирішення означеної проблеми потребує напрацювання науково обґрунтованих імперативів, які сприятимуть ефективному функціонуванню та розвитку промисловості регіонів України в сучасних умовах та у цій фазі еволюції світової економіки.

Проблемні питання розвитку промисловості актуальні для країн усього світу та є предметом досліджень багатьох науковців. Фундаментальний внесок у дослідження, пов'язані з розвитком промислових та економічних систем в умовах глобальних змін і трансформацій, зробили праці Дж. Стігліца (Joseph Stiglitz), М. Мацукато (M. Mazzucato), Д. Родрика (D. Rodrik), У. Ростоу (W. Rostow), Ж. Тіроля (J. Tirole), Е. Райнерт (E. Reinert), Ха-Джун Чанг (Ha-Joon Chang). Різноманітні соціально-економічні аспекти розвитку української промисловості на макро і мезо рівнях досліджують провідні вітчизняні науковці, серед яких варто виділити: О. Амошу, Ю. Бажала, І. Булеєва, В. Вишневського, В. Геєця, В. Горячука, А. Гриценка, Л. Дейнеко, Ю. Залознову, Л. Збаразську, С. Іщук, М. Кизима, Ю. Кіндзерського, С. Князева, О. Попело, О. Саліхову, С. Тульчинську, Д. Череватського, І. Підоричеву, Ю. Швеця, Г. Шевцову, Л. Шинкарук та інших.

Соціально-економічна вагомість проблематики забезпечення ефективного регіонального промислового розвитку в Україні зумовила вибір теми дисертаційної роботи, її мети і завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проведене дослідження пов'язане з виконанням таких науково-дослідних тем Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України»: «Складові підвищення конкурентоспроможності промисловості Західного регіону в умовах вільної торгівлі між Україною і ЄС» (номер державної реєстрації 0115U003899) – розроблено методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності промисловості на мезо рівні та проведено комплексну діагностику ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України з урахуванням структури їх переробної промисловості та структури валової доданої вартості; «Форми реалізації потенціалу розвитку переробних виробництв Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0118U003054) – розроблено методичну платформу для визначення напрямків імпортозаміщення у регіонах України за сегментами споживання промислової продукції; обґрунтовано ключові проблеми та особливості розвитку вітчизняної деревообробної і легкої промисловості на підставі порівняльного аналізу рівня витратності та ресурсного забезпечення деревообробних і текстильних виробництв в Україні у регіональному розрізі; «Розвиток машинобудування в Україні на засадах локалізації vs кооперації» (номер державної реєстрації 0121U111962) – розроблено методичний підхід до визначення ступеня локалізації виробництва за окремими сегментами, який базується на розрахунку частки вітчизняної складової у кожному з базових елементів секторальної структури витрат (проміжного споживання); обґрунтовано пропозиції щодо нетарифного стимулювання розвитку українських машинобудівних компаній на засадах локалізації в умовах посилення глобальних викликів, міжнародної конкуренції та відкритості ринків; «Наукові засади структурної трансформації промислового сектора економіки регіонів України» (номер державної

реєстрації 0120U002104) – обґрунтовано закономірності впливу економічної глобалізації на структурні параметри переробної промисловості; розроблено методику діагностики структурних трансформацій промислового сектора економіки у регіональному вимірі; розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації технологічної структури переробної промисловості за критеріями підвищення ефективності функціонування виробництв та інноваційності їх продукції; «Наукові засади формування моделі сталого ендегенного зростання регіонів України в умовах адміністративно-фінансової децентралізації» (номер державної реєстрації 0117U000691) – визначено напрямки розвитку ключових секторів економіки України в регіональному розрізі; «Методологічні засади smart-спеціалізації регіонів України» (номер державної реєстрації 0119U103908) – встановлено основні методичні помилки, допущені при стратегуванні економічного розвитку регіонів України до 2027 року; розроблено методологічний підхід до вибору потенційних сфер smart-спеціалізації на мезо рівні.

Мета і завдання дослідження. Дослідження виконувалося з метою розробки нових і поглиблення та удосконалення існуючих теоретичних і методологічних підходів до обґрунтування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації.

Для досягнення означеної мети у дослідженні поставлено і вирішено такі завдання:

- систематизувати теорії регіонального промислового розвитку і поглибити методологію вибору перспективних сфер smart-спеціалізації промисловості регіонів;
- розробити наукові підходи до визначення впливу економічної глобалізації на структурні параметри промисловості та соціально-економічні показники її функціонування;
- створити аналітичний базис для обґрунтування системи пріоритетів імпортозаміщення у промисловості регіонів України;

- діагностувати проблеми інноваційного розвитку промисловості регіонів України та запропонувати нормативно-правовий інструментарій їх вирішення;
- розробити методичний підхід до оцінки конкурентоспроможності та ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів;
- оцінити просторові трансформації в українській промисловості у регіональному розрізі на основі авторського методологічного підходу;
- виявити тенденції генезису проблем вітчизняного машинобудування та обґрунтувати способи стимулювання його розвитку в регіонах України;
- визначити перспективи розвитку деревообробних виробництв у регіонах України, виходячи з їх ресурсного забезпечення;
- оцінити умови та особливості функціонування виробництв української легкої промисловості в регіональному вимірі;
- обґрунтувати методологічні засади вибору критеріїв структурної трансформації промислового сектора економіки;
- розробити і апробувати економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості у секторальному розрізі.

Об'єктом дослідження є процеси, що відбуваються у промисловому секторі економіки регіонів України під впливом економічної глобалізації.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади формування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації.

Методи дослідження. Теоретичні засади дослідження базувались на опрацюванні фундаментальних праць, присвячених вивченню процесів розвитку промислового сектора, промислової і регіональної політики, економічного розвитку у періодах криз, трансформацій, глобалізації, глобальної нестабільності. Так, теоретично-пізнавальним базисом ключових етапів дисертації слугували теорії розташування промисловості А. Вебера, оптимального розміщення виробництва У. Айзарда, загальна теорія

зайнятості, відсотка і грошей Дж. Кейнса та його ідея «Про національну самодостатність», теорія порівняльних переваг Д. Рікардо, теорія абсолютних переваг А. Сміта, теорема Гекшера-Уліна (теорія співвідношення факторів виробництва), парадокс Леонтьєва, теорія «індустріального суспільства» Гелбрейта, теорія «постіндустріалізму» Белла, теорія стадій економічного розвитку У. Ростоу, теоретичні концепції, твердження, гіпотези лауреата Нобелівської премії з економіки Дж. Стігліца та інших науковців світового визнання. Вагому роль у дослідженні відіграла модель міжгалузевих зв'язків і балансу В. Леонтьєва.

Автором використано широкий спектр методів дослідження, серед яких загальнонаукові (аналізу і синтезу, гіпотетико-дедуктивний, системний підхід) – для обґрунтування загальної логіки дослідження, забезпечення його цілісності і спрямованості на досягнення поставленої мети; методи теоретичного пізнання в економіці (неокласичні, інституційні, еволюційні) – для розробки концептуальних положень і пропозицій щодо розвитку промисловості регіонів України; прикладні економічні і економіко-математичні (економічного аналізу, економіко-математичного моделювання) – для аналітичного обґрунтування певних елементів розроблених концептуальних положень, методичних і практичних рекомендацій та їх реалізації.

Інформаційною базою дослідження слугували спеціальні нормативно-правові документи, статистичні дані Державної та регіональних служб статистики України, Головного управління статистики Польщі (GUS), Організації економічного співробітництва і розвитку (OECD), Європейської Комісії (Eurostat).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретичному та методологічному обґрунтуванні імперативів розвитку промисловості регіонів в умовах економічної глобалізації.

Найвагоміші результати дослідження, що містять наукову новизну, є такими:

вперше:

– обґрунтовано теоретико-методологічні засади вибору ключових імперативів (або засадничих принципів) розвитку промислового сектора економіки регіонів України у контексті протистояння викликам економічної глобалізації. Ці імперативи включають: структурну просторову трансформацію промисловості, стимулювання інноваційної активності підприємств, створення передумов для технологічної модернізації вітчизняного машинобудування як ключового сегмента промисловості та центру міжсекторальних зв'язків, активізацію розвитку переробних виробництв та їх ресурсного забезпечення, широкомасштабне імпортозаміщення на регіональному рівні. В їх основі лежить протекціоністський кейнсіанський підхід до захисту інтересів вітчизняних товаровиробників, що стане фундаментом відновлення промислового розвитку і, водночас, соціально-економічної сфери та безпеки регіонів України у воєнному і повоєнному періодах;

– висунуто та обґрунтовано гіпотезу щодо впливу економічної глобалізації на структурні параметри промисловості. На підставі аналізу 20-річних трендів показників функціонування промислового сектора економіки встановлено, що між індексом економічної глобалізації (де факто) і частками виробництв у структурах випуску і зайнятості переробної промисловості існує здебільшого високий чи дуже високий прямий (для домінантних виробництв) або обернений (для інших виробництв) кореляційний зв'язок. Таким чином, обґрунтовано, що економічна глобалізація посилює промислову спеціалізацію регіонів, проявом якої є збільшення частки домінантних виробництв у структурі випуску і зайнятості. Це дає можливість проектувати потенційні структурні зміни у переробній промисловості України у регіональному розрізі в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів;

– висунуто та обґрунтовано гіпотези щодо негативного впливу економічної глобалізації на рівень імпортозалежності промислових виробництв та інноваційності їх продукції. Встановлено, що між індексом економічної глобалізації (де факто) і часткою імпорту у витратах виробництв переробної промисловості існує здебільшого високий або дуже високий прямий

кореляційний зв'язок, тоді як між індексом економічної глобалізації (де факто) і часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, навпаки, – обернений кореляційний зв'язок. Таким чином, доведено, що економічна глобалізація збільшує імпортозалежність промислових виробництв та, водночас, знижує рівень інноваційності їх продукції. Ці постулати можуть слугувати науковим базисом для формування системи пріоритетів імпортозаміщення на внутрішньому ринку промислових товарів і розробки регіональних програм розвитку інноваційних імпортозаміщувальних виробництв;

– виявлено закономірності впливу технологічної структури випуску та імпортозалежності виробництв на ефективність функціонування промислового сектора економіки. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано наявність прямої залежності між зміною структурних параметрів (часток високо- і середньо-високотехнологічних виробництв та частки імпорту у структурі проміжного споживання) переробної промисловості та її ефективністю (часткою ВДВ у випуску). Розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації структури випуску, ВДВ і проміжного споживання усіх виробництв (розв'язані методом лінійного програмування) за критеріями підвищення технологічності і зниження рівня імпортозалежності переробної промисловості у напрямку підвищення її ефективності до бажаного рівня;

– виявлено закономірності впливу рівня інноваційності продукції на зайнятість і оплату праці у промисловому секторі економіки. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано залежність між часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції і часткою промисловості у середній зайнятості в економіці. Методом Альмона побудовано дистрибутивно-лагову модель залежності індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості від зростання індексу інноваційності продукції. Отримані наукові результати є методологічним

базисом для розробки регіональних стратегій у частині забезпечення соціально-економічного і промислового розвитку;

– розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації технологічної структури реалізованої промислової продукції та інноваційної продукції у розрізі виробництв переробної промисловості за критеріями підвищення рівня інноваційності продукції. Результати моделювання формують науковий базис для довгострокового планування, оскільки дозволяють обирати такий цільовий функціонал оптимізації (рівень інноваційності продукції), при якому заробітна плата у промисловості регіону досягне бажаного значення;

– розроблено методологічний підхід до визначення ступеня локалізації виробництва за окремими сегментами, який базується на розрахунку частки вітчизняної складової у кожному з базових елементів секторальної структури витрат (проміжного споживання) у промисловості та, зокрема, машинобудуванні. Запропоновані рівняння створюють математичний базис для моделювання структурних параметрів проміжного споживання машинобудівних виробництв у розрізі окремих елементів (продукції та послуг усіх видів економічної діяльності) за величинами їх часток у відповідній структурі. Результати такого моделювання, своєю чергою, дозволяють ідентифікувати ключові елементи витрат та вагомості вітчизняної складової у них для формування стратегічної номенклатури машинобудування на регіональному рівні;

удосконалено:

– методичний підхід до визначення векторів структурної трансформації промислового сектора економіки у регіональному вимірі за множиною 12 показників-стимуляторів, які відображають рівень виробничо-трудова, інвестиційної та інноваційної активності, а також рентабельності діяльності суб'єктів господарювання. Особливість цього підходу полягає у поєднанні показників поточного стану і результатів діяльності промислових підприємств (у регіональному розрізі) з індексами динаміки їх розвитку за 10-

річний період, узагальнених інтегральним показником. Це дає можливість порівнювати фактичний рівень ефективності функціонування промисловості регіонів із попереднім (досягнутим у минулому періоді), діагностувати тенденцію зміни цього рівня і в підсумку – виявляти просторову трансформацію промислового сектора економіки;

– методологічні засади оцінювання конкурентоспроможності промислового сектора економіки регіонів, зокрема, розроблено мультиплікативну факторну модель для розрахунку коефіцієнта структурних переваг промисловості регіонів, який агрегує відповідні структурні детермінанти – показники часток промисловості у випуску, ВДВ і експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності в регіоні, а також показник частки ВДВ у випуску промисловості. Застосування цього інструментарію формує базис для визначення перспективних напрямків розвитку промислового сектора економіки регіонів, а також верифікації їх конкурентних переваг;

– методичний підхід до розрахунку щільності міжсекторальних зв'язків і ступеня витратності переробних виробництв на основі використання даних матриці Леонтьєва (таблиці «витрати-випуск»), що дозволяє визначати вектори структурно-динамічних трансформацій у проміжному і кінцевому споживанні промислової продукції (вітчизняної та імпортової), а також у валовому нагромадженні основного капіталу. Емпірично доведено таку закономірність: що вища частка власної продукції того чи іншого виробництва переробної промисловості у структурі його витрат (або проміжного споживання), тим довші ланцюги створення ВДВ та повніший технологічний цикл цього виробництва. Відтак, показник частки власної продукції у проміжному споживанні промислового виробництва можна вважати загальним індикатором стадійності переробки (первинної і вторинної) сировини. Такий підхід формує науково-методичну основу для визначення потенціалу розвитку переробних виробництв та поглиблення їх спеціалізації у регіональному вимірі;

дістали подальшого розвитку:

– методологічний підхід до вибору перспективних напрямків смарт-спеціалізації промисловості на регіональному рівні, який передбачає верифікацію результатів статистичного ретроспективного (вертикального, горизонтального і секторального) аналізу за системою обраних показників (у розрізі видів промислової діяльності та окремих виробництв), а також експертних оцінок і побудову середньо- та довгострокових прогнозів розвитку економіки регіонів. Запропоновано систему індикаторів для розподілу потенційних напрямків смарт-спеціалізації промисловості регіону на три основні групи: фактичні та перспективні напрямки, середньо-перспективні напрямки і умовно-перспективні напрямки. Застосування розробленого підходу сприятиме модернізації структури промислового сектора економіки у регіональному розрізі на користь тих виробництв, які мають фактичний або перспективний інноваційний потенціал, є найбільш ефективними та конкурентними, а тренди їх розвитку корелюють із цільовими орієнтирами Державної стратегії регіонального розвитку;

– нормативно-правові засади державного регулювання регіонального промислового розвитку, зокрема: надано пропозиції щодо нетарифного стимулювання розвитку українських машинобудівних компаній на засадах локалізації в умовах посилення глобальних викликів, міжнародної конкуренції та відкритості ринків; запропоновано множину інструментів (фіскальних, організаційних та інструментів торговельної політики), спрямованих на зменшення ступеня імпортозалежності національної економіки в усіх сегментах споживання промислової продукції; надано пропозиції щодо забезпечення конкурентних умов для учасників внутрішнього ринку продукції легкої промисловості та обґрунтовано необхідність запровадження спрощених регуляторних процедур та інвестиційних стимулів для забезпечення розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості; розроблено організаційно-економічний механізм відновлення сировинної бази текстильних та інших переробних виробництв у регіонах України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці та апробації науково-прикладних засад формування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. Результати дослідження впроваджено у практику управління на державному та регіональному рівнях. Найважливішими серед них є пропозиції, використані:

1) державними органами влади, зокрема: Комітетом Верховної Ради України з питань європейської інтеграції (лист №04-17/16-1615 від 20.12.2016 р., лист №04-17/16-736 від 06.06.2017 р., лист №04-17/16-1633 від 07.12.2017 р., лист (№04-17/15-500 від 21.05.2018 р., лист №04-17/16-1290 від 19.11.2018 р., лист №04-17/16-348 від 04.06.2019 р.) при розробці стратегічних документів розвитку промислового сектора економіки України в умовах поглиблення співпраці з ЄС; Комітетом Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва (лист №04-30/14-476/272882 від 28.12.2018 р. лист №04-30/28-118/62028 від 28.03.2019 р., лист №04-30/28-227/113432 від 18.06.2019 р.) при розробці програмних документів розвитку окремих сегментів української переробної промисловості; Комітетом Верховної Ради України з питань економічного розвитку (лист № 04-16/14-2022/154646 від 14.09.2022 р., лист № 04-16/18-2023/92151 від 02.05.2023 р.) при визначенні пріоритетів промислового розвитку у період повоєнної відбудови; Підкомітетом з питань промислової політики Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку (лист №04-16/262 від 20.10.2021 р.) при розробці засад державної політики інноваційного розвитку; Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України (лист №20/1.5-10.4/6226 від 07.12.2021 р.) при розробці програмних документів щодо стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування в регіонах України; Міністерством економіки України (лист №3811-06/77786-07 від 02.12.2022 р.) при формуванні засад регіональної промислової політики; Міністерством розвитку громад і територій України (лист №7/36.1/18949-20 від 26.11.2020 р.) при обґрунтуванні перспективних сфер смарт спеціалізації промисловості регіонів України;

2) регіональними органами влади, зокрема: профільними департаментами державних адміністрацій Волинської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Кіровоградської, Львівської, Луганської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської і Чернігівської областей (сумарно 120 листів, які підтверджують впровадження результатів досліджень) при розробці регіональних програм і стратегій розвитку промисловості.

Особистий внесок здобувача. У дисертації відображено авторські наукові результати, висновки та пропозиції щодо вирішення актуальної науково-прикладної проблеми – обґрунтування імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. Усі наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є особистим здобутком автора, відображають його власні погляди та напрацювання. З-поміж наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації містяться лише ті матеріали, розробки, напрацювання та ідеї, які належать особисто автору, про що зазначено у списку праць.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження представлялись на 40 міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях і семінарах, найважливішими серед яких є: V Konferencja Naukowa «Wartość w Biznesie» (Люблін, 2023 р.), 7th International Scientific Conference «Prospects for the Development of Entrepreneurship from a Global Perspective» (Лодзь, 2023 р.), IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa «Wartość w biznesie» (Люблін, 2022 р.), International Scientific Conference «Challenges for contemporary entrepreneurship and the development of regions» (Львів – Лодзь, 2021 р.), X Konferencja «Zrównoważony rozwój w zarządzaniu i finansach. Nauka-biznes-samorząd» (Ченстохова, 2021 р.), XXV Warsztatów Ekonomistów Rolnych (Красноброд, 2021 р.), 11 th International Conference on Engineering, Project, and Production Management (Білосток, 2021 р.), IX Międzynarodowa Konferencja Naukowa «Zrównoważony rozwój w zarządzaniu i finansach nauka – biznes –

samorząd perspektywa „COVID-19» (Львів – Ченстохова, 2020 р.), XI Międzynarodowa Konferencja Naukowa «Ekonomia, finanse i zarządzanie w płaskim świecie – Perspektywa COVID-19» (Хожув – Львів – Люблін, 2020 р.), International Conference «Challenges for the Financial Sector in the Fourth Industrial Revolution» (Краків, 2020 р.), VIII Міжнародна конференція «Сталий розвиток в управлінні та фінансах. Наука – бізнес – самоврядування» (Ченстохова, 2019 р.), III Міжнародна наукова конференція «Перспективи розвитку підприємництва в умовах глобалізації» (Львів, 2018 р.), VI Міжнародна наукова конференція «Активність суб'єктів господарювання в умовах економічних змін» (Ярослав, 2018 р.), VIII Міжнародна наукова конференція «Інформаційне суспільство: стан та напрями розвитку з урахуванням регіональних умов» (Жешув, 2018 р.), Міжнародна наукова конференція «Проблеми розвитку фінансово-кредитної та страхової сфери регіону: досвід Польщі, України та Білорусі» (Львів, 2018 р.), Науково-практична конференція «Кіровоградщина 2025: пріоритети і можливості розвитку» (Кіровоград, 2017 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації» (Львів, 2016 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 113 наукових праць, у тому числі 8 монографій (у співавторстві), 6 статей у виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 52 статті у наукових фахових виданнях України, 14 статей у виданнях інших країн, 12 наукових видань і наукових доповідей (у співавторстві), 21 тези доповідей у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 157 друк. арк., з яких 86 друк. арк. належать особисто автору.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і 13 додатків. Повний обсяг дисертації становить 494 сторінки, з яких 355 сторінок основного тексту. Робота містить 83 аналітичні таблиці та 68 рисунків. Список використаних джерел охоплює 273 найменування.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ РЕГІОНІВ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

1.1. Науковий базис регіонального промислового розвитку

У регіональній економіці як складовій економічної науки виділяють дев'ять теорій регіонального економічного та промислового зростання [236]: теорія розташування, традиційні неокласичні теорії, Кейсіанська теорія, теорії «ядро-периферія», теорія функціонального розвитку, теорія стадій, теорії нерівноваги, теорія ендогенного зростання та теорія нової економічної географії.

Теорія розташування (класична теорія) вивчає питання про те, де і чому здійснюється економічна діяльність [144]. Ця теорія може застосовуватись на мікро-, мезо- та макрорівнях. Основоположниками цієї теорії вважають Й. Тюмена (теорія сільськогосподарського розміщення), В. Лаунхардта (теорія раціонального розташування промислового підприємства), А. Вебера (теорія розташування промисловості), В. Клісталлера (теорія центрального місця), А. Льош (теорія економічного розміщення) [144]. Базову і актуальну до сьогодні роль у дослідженнях, пов'язаних із розвитком промисловості регіонів, відіграє теорія розташування промисловості А. Вебера, у якій враховуються три чинники оптимального розміщення промислових підприємств (з позиції їх прибутковості): витрати виробництва, транспортні витрати і агломерація. Концепції теорії промислового розміщення А. Вебера розширились та продовжились у моделях оптимального розміщення виробництва (метод гравітаційних моделей) регіонів У. Айзарда, В. Леонтьєва, Р. Страута. Застосування цих моделей сприяло розробці перших економічних регіональних програм розвитку та заснуванню науки «регіоналістика». Праці У. Айзарда є

вагомим внеском у теорії розвитку промисловості регіонів у частині визначення критеріїв розташування промислових підприємств.

У дослідженнях У Айзарда йдеться про те, що переваги розташування та агломерації пов'язані з процесом соціально-економічного розвитку регіону і є перевагами урбанізації та регіоналізації. Найважливіші з них включають: енергозбереження, скорочення адміністративних витрат, спеціалізацію виробництв, підвищення якості продукції за рахунок посилення контролю за ефективністю діяльності та станом соціального настрою [160]. Вагомість чинника агломерації зумовлена тим, що концентрація суб'єктів господарювання в одному регіоні з подібним предметом діяльності дозволяє отримати додаткові переваги. Вони є результатом спеціалізації та концентрації в певному регіоні вузькоспеціалізованих послуг, розвитку інституцій підприємницького середовища та взаємних контактів між роботодавцями та працівниками [160]. Відтак, агломерація у певному сенсі є засобом посилення та концентрації міжсекторальних зв'язків промисловості та інших сегментів економіки, які функціонують у цьому просторі. Наслідком цієї співпраці є взаємна економічна вигода і розвиток для усіх учасників агломерації та її оточення. Можна припустити, що чинник агломерації міг спонукати виникнення перших моделей зрівноваженого розвитку.

Ключове місце серед теоретичних і методологічних засад теорії розташування і розвитку сучасної регіональної економіки і промисловості посідає теорія міжгалузевого регіонального балансу і міжсекторальних зв'язків або *модель «витрати-випуск»* Леонт'єва. Міжгалузевий баланс відображає міжсекторальні зв'язки кожного із секторів економіки як споживача і постачальника продукції проміжного споживання. Оптимальним можна вважати стан економіки, при якому її всі сектори максимально взаємодіють між собою на внутрішньому ринку. Це є запорукою сталого економічного розвитку економіки країни. Модель «витрати-випуск» має широке застосування не тільки на національному, але на регіональному і глобальному рівнях [193]. Окрім моделі В. Леонт'єва, в економічній науці відомі і такі моделі економічної

рівноваги як: модель короткострокової економічної рівноваги Дж. Кейнса, модель простого відтворення Ф. Кеннета, модель загальної економічної рівноваги в умовах вільної конкуренції Л. Вальраса і модель економічної рівноваги Дж. фон Неймана [175].

Традиційні неокласичні теорії. Головні засади неокласичних теорії регіонального розвитку базуються на перевагах вільного ринку, відкритості економіки, доцільності приватизації неефективних державних підприємств. Важливим елементом неокласичного підходу регіонального розвитку є акцентування на продуктивності праці, інвестиціях у технології, макроекономічних показниках регіонального розвитку, застосуванні виробничої функції. Однак, при цьому менше уваги приділяється соціально-економічним та іншим регіональним особливостям і чинникам економічного розвитку регіонів. Неокласичні теорії представлені у працях Р. Солоу, Т. Свана Дж. Бортса, Х. Зіберта, Д. Ромера, А.Уейла, Р. Барро, Х. Сало-і-Мартіна, Г. Менк'ю. Ключове місце у цих теоріях належить моделі зростання Солоу-Свана, в якій за допомогою виробничої функції відображається залежність обсягів виробництва від таких факторів як праця, капітал, рівень технологій. Згідно з припущеннями моделі Солоу-Свана, збільшення обсягу капіталу, виділеного на одного працівника, призводить до все меншого збільшення розподіленої на нього частини виробництва [235].

Зростання економіки США та багатьох країн Європи у період виходу з Великої депресії, економічного відновлення після Другої світової війни базувалось на реалізації *теорії та ідей Дж. М. Кейнса*, зокрема, висвітлених у таких працях як: «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей», ідея «Про національну самодостатність», «Економічні наслідки миру». Засадами теорії Кейнса є твердження про те, що сукупний попит, який вимірюється як сума витрат домогосподарств, підприємств і уряду, є найважливішою рушійною силою економіки., а також те, що вільні ринки не мають механізмів самостійного збалансування і врегулювання, які б забезпечували повну зайнятість [195]. Згідно з теорією Кейнса, державне втручання є необхідним

для пом'якшення сплесків і спадів економічної діяльності, відомих як «бізнес-цикл». Випуск товарів і послуг в економіці є сумою чотирьох компонентів: споживання, інвестицій, державних закупівель і чистого експорту (різницею між тим, що країна продає і купує в інших країнах). Будь-яке збільшення попиту має базуватись на одному з цих чотирьох компонентів [179]. Це твердження лягло в основу моделі Кейнса: коливання в будь-якій складовій витрати – споживанні, інвестиціях чи державних видатках – спричиняють зміну обсягу виробництва. Кейнс стверджував, що світову економічну депресію можна подолати за допомогою збільшення державних витрат, зниження податків, які стимулюватимуть попит [196]. Відтак, регулювання попиту може впливати на зайнятість і стабілізацію цін. Ключові ідеї Кейнса актуалізувались у період світової фінансової кризи 2008 року та пандемії COVID-2019. З цього випливає, що теорія, ідеї Кейнса, передусім критика лібералізму та лібертаріанства, можуть бути теоретичною базою стратегій промислового розвитку України та її регіонів у воєнному та повоєнному періодах.

Пояснення причин і чинників регіональної нерівності відображено у *теорії ядро-периферія*, згідно з якою, економічна діяльність зосереджується навколо декількох центрів. Це означає, що регіони, відомі як «ядро», є різносторонньо розвиненими, натомість інші регіони, описані як «периферія», виступають як соціальні, економічні та політичні лаштунки та джерела постачання або в деяких випадках навіть піддаються деградації, занепаду. Окрім того, що більша віддаленість регіону від «ядра», то слабший рівень його розвитку [38]. Регіони «центр» та «периферія» характеризуються певними властивостями і виконуваними функціями. Зокрема, до «центру» відносяться такі функції: комунікативні, інфраструктурні, інформаційні, природоохоронні, ринково-підприємницькі, кредитно-фінансові, репрезентативні, надання послуг периферії та інноваційній сфері, створення інноваційно-мережевої інфраструктури, академічні, культурно-освітні, рекреаційно-оздоровчі, функції охорони здоров'я, організація прикордонного співробітництва. Натомість «периферія» спеціалізується на: постачанні сільськогосподарської продукції,

постачанні товарів народного споживання, постачанні робочої сили в центр, зеленому туризмі, водопостачанні, аграрному секторі, низько технологічних виробництвах [38]. Концепція «ядро-периферія» була розроблена Пребішем та продовження і поглиблена Фрідманом. Пребіш виявив, що підвищення продуктивності, де б воно не відбувалося, має тенденцію допомагати виробничим центрам більше, аніж сільськогосподарським секторам і сферам, які експортують первинні товари та ресурси [38]. Також він стверджував, що теорії та моделі, які працюють у розвинутих економіках (центрах) не справджуються у периферіях внаслідок різних ситуацій та історичного досвіду [221]. Вагомими внеском Фрідмана у теорію «ядро-периферія» є 4-етапна модель регіонального розвитку, яка охоплює такі етапи: доіндустріальний, перехідний, індустріальний і постіндустріальний [38]. Теорія «ядро-периферія» також є частиною теорії Валлерстайна, яку він запропонував, щоб пояснити генезис і функціонування капіталізму, водночас намагаючись інтерпретувати феномен глобалізації [262]. Валлерстайн показує, що основні регіони (центри) є інноваційними та відіграють активну роль у міжнародній торгівлі, експорті капіталу, генерують високі доходи та мають високу продуктивність і стабільність політичної системи. Периферійні зони є менш інноваційними, мають низькі доходи та продуктивність, залежать від імпорту капіталу, відіграють незначну роль у міжнародній торгівлі та є політично нестабільними і суттєво залежать від центрів.

Згідно з *теорією функціонального розвитку*, представниками якої є Дж. Фрідман, К. Уівер, У. Стор, регіони повинні самі визначати соціальні та економічні цілі і приймати активну участь у економічному регіональному розвитку. При цьому представники регіонів мають визначити сектори, ресурси, види економічної діяльності, які можуть стати рушійною силою економічного регіонального розвитку [229]. Можна припустити, що ідея функціонального розвитку є теоретичною базою формування такого інструменту регіонального економічного розвитку у країнах Європи та Україні як платформа смарт-спеціалізації.

Теорія стадій базується на дослідженнях В. Ростоу, викладених у праці «Етапи економічного зростання». Згідно з теорією стадій, регіональний розвиток відбувається упродовж таких п'яти етапів [230]: 1-й етап – традиційне суспільство, який характеризується натуральною економікою, що базується на сільському господарстві, з інтенсивною працею та низьким рівнем торгівлі, а також населенням, яке не має наукового погляду на світ і технології; 2-й етап – передумови для зльоту, на якому суспільство починає розвивати виробництво та виходити на національний/міжнародний, на відміну від регіонального, рівень; 3-й етап – зліт є коротким періодом інтенсивного зростання, під час якого починається індустріалізація, а працівники та установи концентруються навколо нової галузі; 4-й етап – прагнення до зрілості триває протягом тривалого періоду часу, оскільки рівень життя підвищується, збільшується використання технологій, а національна економіка зростає та диверсифікується; 5-й етап – епоха високого масового виробництва і споживання [230].

Відповідно до *теорії нерівноважності (диспропорцій)*, регіональний розвиток пришвидшується внаслідок посилення диспропорцій між економічним зростанням регіонів [211]. Так, згідно з концепцією динамічної нерівноваги Шумпетера, регіональний розвиток є результатом динамічних змін, дисбалансів, у результаті яких виробнича структура колись провідних регіонів стає менш ефективною, натомість підвищуються конкурентні переваги раніше периферійних регіонів. Ці зміни супроводжуються технологічним розвитком, появою нової інноваційної продукції [211]. Подібні погляди відображені у теорії життєвого циклу регіонів, представниками якої є Б. Вайнтштейн, Г. Грос, Дж. Ріс, і в якій йдеться про те, що застаріла, нерентабельна інфраструктура у старопромислових регіонах спричиняє виникнення нових підприємств у колись занепадаючих регіонах. Однак, із часом новостворені регіони також занепадають [263].

Теорія ендогенного зростання базується на ідеї про те, що регіональний економічний розвиток більше залежить від внутрішніх чинників, зокрема, людського капіталу, інновацій, інвестицій, технологій ніж зовнішніх чинників.

Представниками цієї теорії є П. Ромер, Дж. Гроссман, Е.Хелпман, Р.Барро, Р.Лукас[236].

Теорія нової економічної географії, представлена у працях П. Кругмана та Е. Венейблс, є оновленням, продовження класичних неокласичних теорій регіонального розвитку, зокрема щодо розширення факторів виробництва, чиннику агломерації, кумулятивного причинно-наслідкових зв'язків економічного розвитку регіону. Однак, на відміну від попередніх класичних теорій економічної географії (теорії найменших витрат Вебера, теорії світових систем Валлерстайна і стадії росту Ростоу), нова теорія базується на складних економіко-математичних моделях прогнозування та оптимізації виробничих процесів, регіонального економічного розвитку [236].

Сучасним інструментом стимулювання промислового розвитку регіонів країнах Європи та Україні, базованим на ідеях і теоріях функціонального зростання, ендогенного розвитку, розташування промисловості Вебера, нової економічної географії, є теоретико-методологічна концепція смарт-спеціалізації промисловості. Понад 180 регіонів Європи, плануючи напрями соціально-економічного розвитку територій, застосовують підходи, викладені в Рекомендаціях щодо вибору стратегії смарт-спеціалізації RIS3. Ці рекомендації розроблені, удосконалюються та підтримуються Європейською комісією, яка, пропагуючи політику згуртованості, намагається вживати заходів щодо зменшення економічних відмінностей і забезпечення збалансованого розвитку та пропорційного росту в усій Європі. Побудова регіональних стратегій у країнах членах ЄС за методологією, викладеною в RIS3, є однією з основних умов отримання фінансової допомоги на регіональний розвиток від Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF), Фонду згуртування (CF) та Європейського соціального фонду (ESF). Методологія смарт-спеціалізації є інструментом пошуку та обґрунтування найбільш конкурентних, унікальних секторів певного регіону чи країни, підтримка яких може мати суттєвий позитивний соціально-економічний ефект на мезо- та (або) макрорівні. У країнах ЄС до таких секторів відносять переважно ті, в яких використовується

найбільше інноваційних технологій (зокрема індустрії 4.0) або ті, які мають найвищий інноваційний і науковий потенціал.

Для оцінки економічної спеціалізації регіонів методологія RIS3 пропонує такі показники: кількість підприємств; зайнятість; обсяги реалізації (товарообіг); обсяг валової доданої вартості; заробітна плата; обсяг експорту. На підставі цих показників визначається рівень спеціалізації регіону (коефіцієнт спеціалізації), який розраховується як співвідношення частки кожного з досліджуваних видів економічної діяльності (ВЕД) у регіоні до частки цього ВЕД у країні. Для оцінки науково-технічної спеціалізації пропонується розраховувати показники, які відображають кількість наукових публікацій, патентів, винаходів, дослідників за науковими напрямками чи ВЕД. Поглиблене дослідження кластерів та експертної думки передбачає оцінку існуючих регіональних кластерів, зокрема шляхом вивчення експертних думок (передусім із підприємницького середовища) стосовно результатів функціонування цих кластерів, їх взаємодії та впливу на економіку регіону. Форсайт (прогнозно-аналітичне дослідження) передбачає огляд можливих трендів розвитку ключових сегментів економіки, соціальної та макроекономічної сфери регіону.

Методичні вказівки щодо виконання аналізу регіонального контексту та інноваційного потенціалу, викладені у RIS3, є загальними, але не уніфікованими. Зрештою, єдиного підходу (навіть для країн ЄС) до вибору стратегії смарт-спеціалізації не може бути за визначенням, з огляду на різні типи економіки регіонів, підходи до оприлюднення і збору статистичної інформації, геополітичні та економічні пріоритети, культурно-ментальні особливості населення та ін. Проте відсутність уніфікованого підходу, зокрема у розділі аналізу регіонального контексту та інноваційного потенціалу, часто створює труднощі для розробників регіональних стратегій та ускладнюють реалізацію цих документів. З огляду на це, а також за результатами кричного аналізу програм регіонального розвитку всіх регіонів України і Польщі, на базі виявлених типових помилок запропоновано методологію вибору потенційних

сфер смарт-спеціалізації промисловості для регіонів України.

З огляду на критичну необхідність трансформації економіки, промисловості регіонів України у напрямі переходу від сировинного до інноваційного типу, ключовим завданням при пошуку потенційних сфер смарт-спеціалізації в Україні має стати побудова такої структури регіональної економіки, яка у перспективі здатна забезпечити найвищий соціально-економічний ефект, виражений, зокрема, у зростанні ВРП, бюджетних надходжень, зайнятості, середньої оплати праці та ін.

Виходячи із поставлених завдань, обґрунтування потенційних сфер смарт-спеціалізації промисловості у регіонах України може відбуватись у такій послідовності:

1-й етап – вертикальний аналіз структури регіональної промисловості за обраними ключовими показниками (у розрізі виробництв), за результатами якого визначається вагомість промислових сегментів у промисловості та економіці регіону, що відображає рівень їх ділової активності;

2-й етап – горизонтальний аналіз стану та ефективності функціонування промислових виробництв за системою показників, які характеризують структуру капіталу (основного, людського, фінансового), рівень його віддачі та ліквідності (у розрізі великих, середніх і малих підприємств);

3-й етап – секторальний аналіз, який передбачає розрахунок вузькопрофільних спеціальних показників, що відображають конкурентні переваги визначених промислового виробництва (у розрізі великих, середніх і малих підприємств);

4-й етап – підведення підсумків вертикального, горизонтального і секторального аналізу шляхом додавання значень розрахованих показників за поточний період та їх динаміки за останні 5 років;

5-й етап – проведення експертних оцінок на підставі фахових висновків, отриманих шляхом опитування представників підприємницького середовища, науки та органів влади щодо забезпечення умов та перспектив функціонування тих чи інших промислових виробництв регіону;

6-й етап – розробка середньо- та довгострокових прогнозів щодо подальшого розвитку ВЕД у регіоні, виходячи з оцінки кон'юнктури на внутрішньому і зовнішньому ринках ресурсів та готової продукції, з урахуванням глобальних трендів і ключових тенденцій розвитку світової економіки, а також стратегічних пріоритетів національної;

7-й етап – вибір сфер смарт-спеціалізації регіону на підставі узагальнення результатів статистичного ретроспективного аналізу, експертних та прогнозних оцінок.

Для визначення суми значень усіх розрахованих на 1-3 етапах показників останні обов'язково мають подаватись у відносному вираженні, що певною мірою скорочує їх перелік (табл. 1.1). Водночас горизонтальний аналіз можна доповнювати показником продуктивності праці, тобто обсягом ВДВ або реалізованої продукції у розрахунку на кількість зайнятих (чи витрати на оплату праці). Цей показник є вкрай важливим при виборі сфер смарт-спеціалізації промисловості регіону, але лише за умови використання достовірної інформації про зайнятість та витрати на оплату праці у розрізі виробництв.

Таблиця 1.1

Алгоритм оцінки потенційних сфер смарт-спеціалізації промисловості регіону
(у розрізі виробництв)

Група показників	Показник	Поточне значення Показника (дані за сотенний рік)	Приріст значень показника (+/-) за останні 5 років
Показники вертикального аналізу			
Показники вагомості виробництва в	Частка у ВДВ (регіону)	K_1^{BP}	K_1^{BD}
	Частка у бюджетних надходженнях	K_2^{BP}	K_2^{BD}
	Частка у зайнятості (бажано штатних працівників, які працюють в умовах повної зайнятості)	K_3^{PB}	K_3^{BD}
	Частка в активах	K_4^{BP}	K_4^{BD}
	Частка у необоротних активах	K_5^{BP}	K_5^{BD}
	Частка у нематеріальних активах	K_6^{BP}	K_6^{BD}
	Частка у власному капіталі	K_7^{PB}	K_7^{BD}
	Частка у капітальних інвестиціях	K_8^{BP}	K_8^{BD}

Група показників	Показник	Поточне значення Показника (дані за сотенний рік)	Приріст значень показника (+/-) за останні 5 років
економіці регіону	Частка у валовому прибутку	K_9^{BP}	K_9^{BD}
	Частка у результаті від операційної діяльності	K_{10}^{BP}	K_{10}^{BD}
	Частка у фінансовому результаті до оподаткування (сальдо)	K_{11}^{BP}	K_{11}^{BD}
	Частка у чистому прибутку	K_{12}^{BP}	K_{12}^{BD}
<i>Сумарний показник</i>		$K^{BP} = \sum K_1^{BP} + \dots + K_{12}^{BP}$	$K^{BD} = \sum K_1^{BD} + \dots + K_{12}^{BD}$
Зведений показник вертикального аналізу $K^B = K^{BP} + K^{BD}$			
Показники горизонтального аналізу (у розрізі 3-х груп підприємств: великі, середні, малі)			
Структурні показники	Частка зношених основних засобів	K_1^{GP}	K_1^{GD}
	Частка необоротних активів у активах	K_2^{GP}	K_2^{GD}
	Частка нематеріальних активів у необоротних активах	K_3^{GB}	K_3^{GD}
	Частка власного капіталу в активах	K_4^{GP}	K_4^{GD}
	Частка штатних працівників, яким нараховано заробітну плату вище середньої у регіоні або понад 10 тис. грн. за місяць	K_5^{GP}	K_5^{GD}
Показники ефективності	Фондовіддача	K_6^{GP}	K_6^{GD}
	Рентабельність операційної діяльності	K_7^{GB}	K_7^{GD}
	Рентабельність обороту	K_8^{GP}	K_8^{GD}
	Рентабельність активів	K_9^{GP}	K_9^{GD}
	Рентабельності необоротних активів	K_{10}^{GP}	K_{10}^{GD}
	Рентабельність оборотних активів	K_{11}^{GP}	K_{11}^{GD}
Показники ліквідності	Загальна ліквідність	K_{13}^{GP}	K_{13}^{GD}
	Поточна ліквідність	K_{14}^{GP}	K_{14}^{GD}
	Абсолютна ліквідність	K_{15}^{GP}	K_{15}^{GD}
<i>Сумарний показник</i>		$K^{GP} = \sum K_1^{GP} + \dots + K_{12}^{GP}$	$K^{GD} = \sum K_1^{GD} + \dots + K_{12}^{GD}$
Зведений показник горизонтального аналізу $K^G = K^{GP} + K^{GD}$			
Показники секторального аналізу			
	Індекс приросту промислової продукції	K_1^{CP}	K_1^{CD}
	Частка підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств	K_2^{CP}	K_2^{CD}
	Частка реалізованої інноваційної продукції	K_3^{CB}	K_3^{CD}

Група показників	Показник	Поточне значення Показника (дані за сотенний рік)	Приріст значень показника (+/-) за останні 5 років
Спеціалізовані показники промислової діяльності	(товарів, послуг) у загальному обсязі реалізованої промислової продукції		
	Частка реалізованої продукції (товарів, послуг) інноваційно активних підприємств у загальному обсязі реалізованої промислової продукції	K_4^{cp}	K_4^{cd}
	Частка продукції, нової для ринку, в обсязі реалізованої інноваційної продукції	K_5^{cp}	K_5^{cd}
	Частка експорту в обсязі реалізованої інноваційної продукції	K_6^{cp}	K_6^{cd}
	...	K_n^{cp}	K_n^{cd}
<i>Сумарний показник</i>		$K^{cp} = \sum K_1^{cp} + \dots + K_n^{cp}$	$K^{cd} = \sum K_1^{cd} + \dots + K_n^{cd}$
Зведений показник секторального аналізу: $K^C = K^{cp} + K^{cd}$			
Підсумковий показник розрахункового аналізу: $K = 0,2K^B + 0,4K^Г + 0,4K^C$			
Експертна оцінка (узагальнення результатів опитування представників підприємницького середовища, науки та органів влади щодо забезпечення умов функціонування промислових виробництв у регіоні)			
Середньо- та довгострокове прогнозування перспектив розвитку промислових виробництв у регіоні			
ВИБІР ПОТЕНЦІЙНИХ СФЕР СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВСТІ РЕГІОНУ			

Джерело: авторська розробка

Усі наведені у табл. 1.1 показники є стимуляторами, тому підсумковий показник розрахункового аналізу має прямувати до максимуму.

Показники секторального аналізу запропоновано для промисловості (як приклад). Наведений перелік секторальних показників не є вичерпним, тобто він може доповнюватись іншими показниками, залежно від специфіки та особливостей (географічного розташування, природно-кліматичних умов, культурно-ментальних характеристик населення та ін.) функціонування промисловості і економіки регіону, а також обраних стратегічних цілей його розвитку.

За результатами проведених оцінок усі потенційні сфери смарт-спеціалізації регіону (промисловість у розрізі виробництв) можна умовно розділити на три основні групи.

I група – фактичні та перспективні сфери:

- виробництва із високим значенням підсумкового показника розрахункового аналізу і позитивними прогнозами щодо подальшого розвитку, а також (обов'язково) отримують високу оцінку експертного середовища;
- виробництва із середнім та навіть низьким значенням зведеного показника вертикального аналізу, але високими значеннями показників горизонтального і секторального аналізу та оптимістичними прогнозами щодо подальшого розвитку, а також отримують найвищу підтримку в експертному середовищі.

Віднесені до цієї групи виробництва відіграють ключову роль в економіці регіону (передусім у формуванні ВДВ), є ефективними та перспективними, зокрема з позиції нарощення інноваційного потенціалу.

II група – середньо-перспективні сфери:

- виробництва із середнім значенням підсумкового показника розрахункового аналізу і переважно позитивними прогнозами щодо подальшого розвитку, а також отримують схвальну (але не найвищу) оцінку експертного середовища;
- виробництва із низькими значеннями зведеного показника горизонтального аналізу, але середніми – вертикального і секторального при загалом оптимістичних прогнозах щодо подальшого розвитку та схвальних експертних оцінках.

Віднесені до цієї групи виробництва мають резерви для підвищення ефективності функціонування чи посилення вагомості у ланцюгах створення ВДВ, а відтак можуть сформувати інноваційний потенціал у найближчій (або середньостроковій) перспективі, проте реалізація таких можливостей вимагає забезпечення певних організаційно-правових, фіскальних чи інституційних умов або прямої підтримки з боку державних і регіональних органів влади. До прикладу, у частині регіонів України однією з потенційних сфер смарт-спеціалізації промисловості може стати легка промисловість. Однак, для цього необхідно відновити (із подальшим нарощенням) сировинну базу для відповідних виробництв та водночас підвищити рівень цінової

конкурентоспроможності продукції вітчизняних товаровиробників на внутрішньому ринку. Це, своєю чергою, потребує:

- створення підприємств із первинної та вторинної переробки сировини, яка є продукцією хімічної промисловості і сільського господарства (льонарства, вівчарства та ін.);
- збільшення обсягів виробництва необхідної продукції рослинництва і тваринництва;
- вирішення проблемних питань, пов'язаних із тіньовим виробництвом, «сірим» імпортом і контрабандним ввезенням продукції легкої промисловості, реалізацією значних обсягів зношеного одягу та взуття;
- активізації професійної підготовки висококваліфікованого персоналу для сфери креативу і дизайну.

Більшість із наведених заходів узгоджуються із розпочатими реформами в аграрному секторі, МСП, митній і фіскальній службах. Водночас для прискорення розвитку легкої промисловості як потенційної сфери смарт-спеціалізації (в окремих областях України) у середньостроковій перспективі необхідна підтримка з боку регіональних органів влади.

III група – умовно-перспективні сфери:

- виробництва із низьким значенням підсумкового показника розрахункового аналізу, але оптимістичними прогнозами щодо подальшого розвитку (за певних умов) та здебільшого позитивними експертними оцінками.

Віднесені до цієї групи виробництва на час дослідження мають низький інноваційний потенціал розвитку у тому чи іншому регіоні, але у довгостроковій перспективі унаслідок структурної трансформації економіки, достатнього розвитку суміжних секторів, сприятливих макроекономічних змін, могли б претендувати на роль ключових сфер смарт-спеціалізації.

Прикладом таких виробництв можна вважати окремі сегменти машинобудівної промисловості, зокрема виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництво електричного устаткування; виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Сьогодні

окремі види продукції цих виробництв у деяких областях України (здебільшого західних) виготовляються за толінговими схемами. Однак за умови виваженої національної промислової політики, зокрема у частині реалізації стратегічного плану дій із відновлення міжсекторальних зв'язків базових сегментів машинобудування у довгостроковій перспективі ці виробництва будуть забезпечуватись вітчизняною продукцією проміжного споживання і стануть конкурентними на внутрішньому ринку.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що при визначені перспективних сфер смарт-спеціалізації промисловості регіонів України необхідне застосування комплексного наукового підходу, який дозволить системно дослідити усі сектори регіональної промисловості (у розрізі виробництв, їх підвидів, типів підприємств та ін.) крізь призму широкого спектру локальних, загальнонаціональних та глобальних проблем і викликів поточного та перспективного розвитку.

З огляду теоретичних підходів регіонального промислового і економічного розвитку, а також базуючись на результатах авторських дослідженнях промисловості регіонів України впливає наступне.

В умовах глобальних викликів відбувається умовний поділ регіонів за критеріями, описаними у теорії розташування промисловості А. Вебера та оптимального розташування виробництв У. Айзарда. Відтак критеріями вибору (з позиції промислових корпорацій) розташування промисловості стають такі чинники як: витрати виробництва, транспортні витрати, вартість людського капіталу, продуктивність праці, доступ до сировини, агломерація, та інші.

Збалансований розвиток регіонів України повинен базуватись на теоріях Кейнса, міжгалузевого балансу і міжсекторальних зв'язків Леонт'єва, ендогенного розвитку, концепції смарт-спеціалізації.

1.2. Моделювання впливу економічної глобалізації на структурні параметри промисловості

Економічну глобалізацію на сьогодні та упродовж останніх десятиліть можна вважати чинником найвагомішого та найширшого впливу на промисловість як високо розвинутих, індустріальних економік, так і перехідних економік. Вплив економічної глобалізації на промисловість різних країн та у різні періоди є багатоаспектним та неоднозначним, може мати як позитивні, так і негативні ефекти. Зокрема, з одного боку, економічна глобалізація сприяє розширенню ринків збуту, зростанню експорту, подовженню глобальних ланцюгів формування вартості, розширенню спеціалізації у світовій економіці, географії руху капіталу, інвестицій, передачі технологій, створенню нових робочих місць у економіках, що розвиваються, поширенню кращих стандартів корпоративного менеджменту. Однак, з іншого боку, економічна глобалізація вкрай негативно відображається на безпеці та соціально-економічному розвитку національних економік і спричиняє низку негативних процесів, а саме: монополізацію на ринках високотехнологічної продукції; посилення імпортозалежності національних економік від високотехнологічної продукції, енергоресурсів; послаблення або втрату економічного суверенітету країн; підвищення розривів у соціальному, інноваційному та технологічному сегментах між розвинутими економіками і економіками, що розвиваються; зростання робочої міграції; геополітичні загострення та ін.

Різні сприйняття економічної глобалізації базуються на фундаментальних теоріях. Так, згідно з теорією порівняльних переваг Рікардо, країни можуть отримати переваги в міжнародній торгівлі, коли вони зосереджуються на виробництві товарів, які створюють найнижчі альтернативні витрати, порівняно з іншими країнами. Іншими словами, ця теорія відстоює спеціалізацію країн у світовій економіці [265]. Натомість, відповідно до ідеї Кейнса “Національна самодостатність”, кожна країна для забезпечення економічного і соціального розвитку може і повинна прагнути досягнути економічної самодостатності,

тобто максимально можливо виробляти всі необхідні для неї товари, послуги, а при здійсненні міжнародної торгівлі не ігнорувати своєю економічною безпекою [194].

Лауреат Нобелівської премії з економіки Джозеф Стігліц акцентує увагу на тому, що від економічної глобалізації економічну вигоду отримують розвинені Західні економіки. Натомість у країнах, що розвиваються, економічна глобалізація посилює бідність [248]. “Західні країни змушують бідні держави усувати торговельні бар’єри, а самі їх зберігають, перешкоджаючи країнам, що розвиваються, експортувати свою сільськогосподарську продукцію...”. Негативними проявами економічної глобалізації можуть бути також корупція у політичній сфері, засмічене довкілля, масове безробіття, соціальна напруга, етнічні конфлікти [248].

У сучасних прикладних економічних дослідженнях, що проводились у різних країнах світу, вплив економічної глобалізації на різні економіки розцінюється також неоднаково. Так, у дослідженні [213] аналітично обґрунтовано економічні вигоди для Німеччини від економічної глобалізації. Зокрема, у 2005 році завдяки зростанню чистого експорту переробної промисловості кількість робочих місць у країні збільшилась на 2,4 млн. осіб. Найбільший вплив на зростання кількості зайнятих мав експорт продукції високо- та середньо високотехнологічних виробництв, зокрема машинобудування. Водночас доцільно зауважити, що упродовж останніх 5-8 років у Німеччині відбувається скорочення робочих місць і експорту за ключовими виробництвами переробної промисловості країни, зокрема машинобудування [213]. Це могло бути наслідком глобальної нестабільності, світової кризи напівпровідників, а також необґрунтовано завищених стратегічних очікувань від економічної глобалізації та політики стимулювання експорту. Внаслідок експансивної експортної політики Німеччини в умовах економічної глобалізації суттєво зросла залежність німецької економіки від кон’юнктури ринків. З цього випливає, що вплив економічної глобалізації на економіку Німеччини є неоднозначним.

Позитивний вплив економічної глобалізації на економіку західних країн обґрунтовано і у дослідженні [163]. У ньому зазначається, що швидке зростання світової торгівлі за останні три десятиліття до світової фінансової кризи 2008 року суттєво покращило економіку західних країн та рівень життя їх громадян. Однак після кризи 2008 року глобалізація зупинилася – і світова торгівля стала жертвою зростання протекціонізму в усьому світі. Це спричинило зниження макроекономічних показників для всіх економік [163]. У дослідженні [168], акцентовано на тому, що економічна глобалізація базується на швидкому розвитку науки і техніки, що, своєю чергою, сприяє суттєвому зменшенню вартості транспортних витрат у міжнародній торгівлі. Відмічено також, що економічна глобалізація певною мірою сприяла інтеграції колишніх планових економік у світову економіку, хоча при цьому зауважено, що основними носіями економічної глобалізації є транснаціональні корпорації (ТНК).

Водночас у багатьох дослідженнях, що проводились у різних країнах, акцентовано на переважаючих негативних сторонах економічної глобалізації. Зокрема, країни Центральної і Східної Європи зазнали значних втрат від їх швидкої інтеграції у світову економіку та економіку ЄС [202]. Початковий вплив економічної глобалізації на бізнес середовище країн Балтії поступово зменшується, а процес глобалізації перетворюється на функціональну регіоналізацію. В умовах нестабільності така регіоналізація посилює нові виклики для бізнес середовища, передусім стосовно збереження конкурентоспроможності [206]. Економічна глобалізація вигідна передусім ТНК, а натомість спричиняє зменшення кількості малих і середніх національних виробничих підприємств, посилює такі світові соціальні проблеми як голод, безробіття, бідність, монополізація, а також екологічні проблеми у країнах, що розвиваються. Економічна глобалізація сама по собі є корпоративним протекціонізмом, оскільки вона створена для захисту корпорацій від правил демократичних суспільств [176].

Таким чином, можна констатувати, що у сучасній економічній науці стосовно сприйняття економічної глобалізації існують два фундаментальні

чітко виражені напрямки: *за* і *проти* економічної глобалізації. Частина науковців, які дотримуються теорії порівняльних переваг Рікардо, у глобалізації вбачають тільки або здебільшого позитивні сторони і свою позицію обґрунтовують окремими показниками світового чи корпоративного рівня: зростання науково-технологічного прогресу, збільшення кількості робочих місць у країнах, що розвиваються, пришвидшення логістики та зменшення транспортних витрат, економічне зростання розвинутих економік та ін. Натомість прихильники теорій і ідей Кейнса у економічній глобалізації вбачають негативні сторони, а свої твердження обґрунтовують сутнісним погіршенням національної самодостатності, конкурентності національних виробництв та економік загалом. Таким чином, ці дискусії умовно можна окреслити фразою: транснаціональні корпорації VS національні економіки. І одразу процитувати відповідь: “Переслідуючи вузькі корпоративні цілі та стратегії, відносно невелика кількість цих компаній досягла такого контролю над глобальними ресурсами, а разом із тим і такого впливу на міжнародну економіку, що викликають серйозні сумніви щодо довгострокового виживання національної держави як форми політичної організації” [218].

Виходячи із розглянутих особливостей, прогалин і суперечностей в існуючих наукових дослідженнях, а також результатів авторських робіт [192], [190] сформовано гіпотези даного дослідження.

Перша гіпотеза (Г1): між індексом економічної глобалізації (де факто) і частками виробництв у структурах випуску і зайнятості переробної промисловості існує здебільшого високий або дуже високий прямий чи обернений кореляційний зв’язок.

Друга гіпотеза (Г2): між економічною глобалізацією і імпортозалежністю (часткою імпорту у витратах) виробництв, а також інноваційністю продукції (часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої) виробництв переробної промисловості існує здебільшого високий або дуже високий прямий чи обернений кореляційний зв’язок.

Третя гіпотеза (Г3): між індексом економічної глобалізації (де факто) і інноваційністю продукції (часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої) виробництв переробної промисловості існує здебільшого високий або дуже високий обернений кореляційний зв'язок.

Четверта гіпотеза (Г4): зростання частки високо- та середньо-високотехнологічних виробництв у структурах випуску і зайнятості переробної промисловості в умовах та під впливом економічної глобалізації не завжди виникає внаслідок (або супроводжується посиленням) економічної самодостатності (зниженням імпортозалежності) і зростанням інноваційності продукції.

Для ідентифікації величини економічної глобалізації здійснено аналіз рівня та динаміки індексу економічної глобалізації, де факто (KOFEcGIdf), детально описаного та розрахованого у [197]. Цей показник найбільш об'єктивно відображає фактичний стан зовнішньоекономічної діяльності країн. Що вище значення цього індексу, то більш відкритою є економіка країни до економічної глобалізації, зовнішньої торгівлі, і навпаки. Діапазон цього показника знаходиться у межах від 1 до 100. Розрахунок індексу економічної глобалізації, де-факто базується на багатьох показниках, зокрема тих, які відображають зовнішню торгівлю товарами і послугами, іноземні інвестиції, економічні обмеження. Об'єктом дослідження обрано переробну промисловість Польщі, Італії, Франції і Німеччини. Вибір за об'єкт дослідження переробної промисловості саме цих країн зумовлений наступним. Всі названі країни відносять до великих країн ЄС. Однак, промисловість кожної із них має свої чітко виражені особливості і суттєві відмінності, галузеву спеціалізацію та знаходяться на різних рівнях індустріально-інноваційного розвитку. Важливим аргументом на користь вибору саме цих країн були суттєві відмінності і у величині економічної глобалізації за показником KOFEcGIdf. Відтак авторам дослідження було цікаво відстежити, чи величина економічної глобалізації (відкритості чи закритості до зовнішньої торгівлі) має вплив на структурні і якісні показники промисловості.

За період дослідження було обрано 2000-2019 роки. У цьому проміжку часу відбулась інтеграція економік країн Східної Європи до ЄС, що посилило економічну глобалізацію у цьому регіоні. Окрім того, цей період відзначається і світовою фінансовою кризою 2008 року, рецесією 2015 року, іншими глобальними економічними викликами. Всі ці події прямо чи опосередковано впливали на економічну глобалізацію, яка, своєю чергою, відображалась і на структурних показниках промисловості.

Згідно з рейтингом індексу економічної глобалізації, де-факто, переважно найбільш відкритими до лібералізації зовнішньої торгівлі є невеликі країни з низькою економічною самодостатністю, зорієнтовані на експорт декількох позицій експорту товарів чи послуг та водночас дуже залежні від імпорту. Натомість промислово розвинуті економіки, здебільшого, є більш закритими до лібералізації зовнішньої торгівлі. Так, станом на 2019 рік (останні доступні дані) у рейтингу індексу економічної глобалізації, де-факто із 204 країн світу першість займали такі європейські країни як Нідерланди, Бельгія, Ірландія, Мальта Швейцарія і Кіпр. Натомість найбільш закритими до економічної глобалізації були Румунія, Італія, Польща і Франція (рис. 1.1). Проте зауважимо, що рішення про рівень відкритості економіки країни приймають індивідуально. Такі рішення можуть зумовлюватись державними стратегіями, економічним потенціалом країни та умовами укладених відповідних міжнародних угод. Так, до прикладу, Чехія, незважаючи на значну загальновідому залежність її економіки від зовнішньої торгівлі, дотримується поміркованого рівня відкритості економіки (40 місце у рейтингу). Натомість Україна, яка володіє значним, але нереалізованим промисловим потенціалом, людським капіталом у рейтингу за значенням індексу економічної глобалізації де факто, майже рівняється з Німеччиною (36 і 34 місця відповідно).

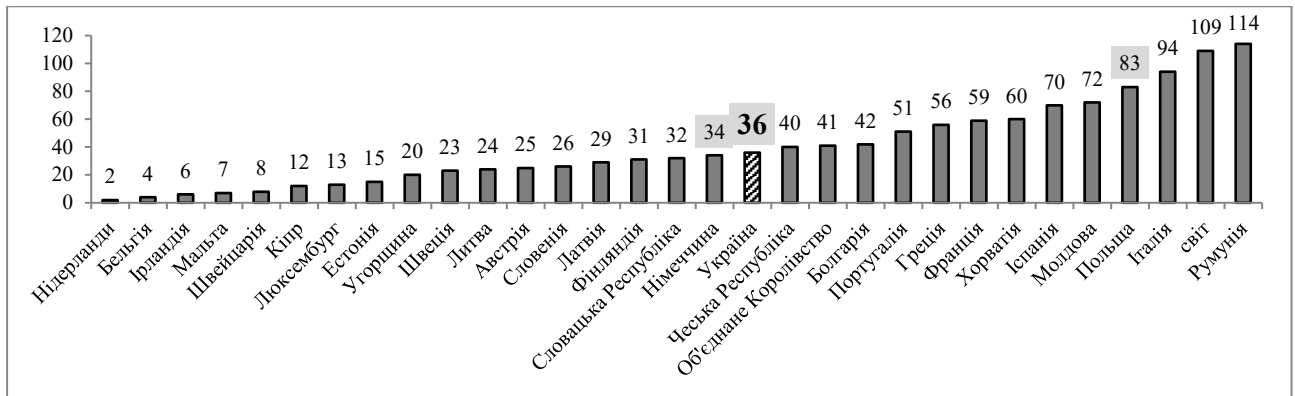

Рис. 1.1. Місце деяких європейських країн у рейтингу із 204 країн світу за індексом економічної глобалізації, де факто

Побудовано за даними [197]

Тенденції економічної глобалізації у різних країнах є також неоднаковими. Наглядно це ілюструє динаміка індексу економічної глобалізації обраних для дослідження чотирьох країн ЄС за 2000-2019 роки (рис. 1.2). Так, у Німеччині цей показник стало зростав (окрім 2009 року). У Польщі економічна глобалізації відзначається двома періодами: швидкого зростання (2002-2008 роки) і стабільного зростання (2010-2019 роки). У Франції і Італії економічна глобалізація зберігала тенденцію, подібну до Німеччини – відносно стале зростання, окрім 2009 року. У підсумку можна зробити висновок, що глобальні виклики, зокрема світова фінансова криза 2008 року, зумовлюють деяке зниження рівня лібералізації зовнішньої торгівлі.

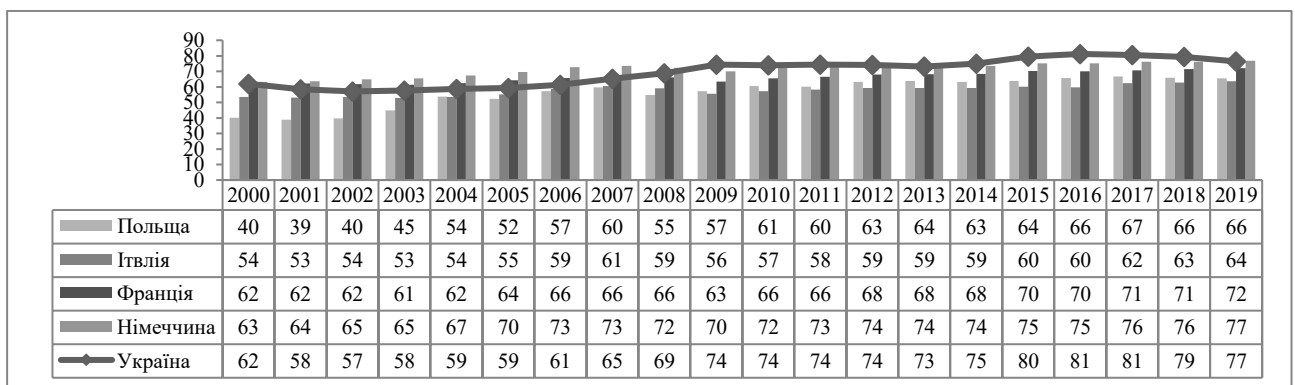

Рис. 1.2. Індекс економічної глобалізації, де факто України, Польщі, Італії, Франції і Німеччини

Побудовано за даними [197]

У Польщі, Італії і Франції упродовж аналізованого періоду у структурі переробної промисловості найвищу частку займали низькотехнологічні

виробництва, серед яких домінувало виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Структура випуску переробної промисловості у деяких країнах ЄС, %

Група	Виробництво	Код за КВЕД	Польща		Італія		Франція		Німеччина	
			2000	2019	2000	2019	2000	2019	2000	2019
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C 21	1,5	1,0	2,0	2,7	2,8	3,6	2,1	2,8
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C 26	3,0	3,0	3,0	2,4	6,7	3,5	6,1	4,9
	Всього		4,5	4,0	5,0	5,1	9,5	7,1	8,2	7,7
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	5,6	4,9	5,6	5,2	8,0	8,2	8,0	6,9
	Виробництво електричного устаткування	C27	3,6	5,2	4,4	4,0	3,3	2,6	6,7	5,5
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	4,2	3,9	11,3	13,0	5,3	4,8	11,9	14,0
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	7,0	11,2	6,0	6,4	10,3	8,6	17,2	20,7
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	1,8	2,2	2,4	3,1	4,4	10,3	1,8	2,9
	Всього		22,2	27,4	29,7	31,7	31,2	34,5	45,6	50,0
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	5,3	6,0	4,4	5,0	5,3	4,4	3,1	2,9
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	5,8	7,2	4,6	4,5	4,1	3,7	4,2	4,3
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	5,7	4,6	4,5	3,2	3,1	3,1	3,2	2,6
	Металургійне виробництво	C24	4,0	3,9	4,8	6,2	4,3	4,0	4,8	5,2
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	6,4	9,4	8,7	9,3	6,3	6,6	7,0	7,0
	Всього		27,32	31,10	27,01	28,20	23,02	21,80	22,25	22,00
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	24,1	19,7	13,0	14,5	17,7	20,4	10,4	9,9
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	4,7	2,3	11,6	8,7	4,1	2,1	2,3	1,1
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	9,0	7,7	6,8	5,1	6,1	4,5	6,1	4,1
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	8,2	7,9	6,9	6,7	8,2	9,6	5,3	5,3
	Всього		46,0	37,6	38,3	35,0	36,2	36,6	24,0	20,4
Всього переробна промисловість			100,00	100,10	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,10

Побудовано за даними [210]

Однак, якщо у Польщі частка останнього зменшилась на 4,4 в.п., то в Італії і Франції, навпаки, – збільшилась на 1,5 в.п. і 2,7 в.п. відповідно. Водночас у структурі випуску переробної промисловості цих країн зросла частка середньо-високотехнологічних виробництв, а найбільше – у Польщі (на 5,2 в.п.), зокрема, частка виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів у структурі польської переробної промисловості зросла на 4,2

в.п. У Франції на 5,9 в.п. збільшилась частка виробництва інших транспортних засобів, проте частка високотехнологічних виробництв скоротилась загалом на 2,4 в.п., а, зокрема, частка виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – на 3,2 в.п. Це виробництво має важливе значення для інноваційного розвитку економіки країни. У Німеччині упродовж аналізованого періоду теж відбулось зменшення частки високотехнологічних виробництв (на 0,5 в.п.), але у структурі випуску переробної промисловості цієї країни стало домінують із тенденцією до зростання (+4,4 в.п.) середньо-високотехнологічні виробництва, передусім виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (20,7%) і виробництво машин і устаткування (14,0%). Іншими словами, *ключове місце у випуску переробної промисловості Німеччини займають автомобілебудування і виробництво машин, техніки та обладнання, що використовуються іншими виробничими секторами економіки.* Натомість частка низькотехнологічних виробництв була відносно невисокою і упродовж 2001-2019 років зменшилась на 3,6 в.п. Такі трансформації німецької промисловості, з одного боку, сприяли інноваційному та соціально-економічному розвитку, експортній експансії країни, проте, з іншого – узалежнили економіку Німеччини від імпорту сировини та енергоресурсів, кон'юнктури цін попиту і пропозиції на світових ринках автомобілів, напівпровідників, сировини і енергоресурсів, різних аспектів процесів рещорингу, офшорингу, аутсорсингу. В умовах економічної глобалізації та глобальної нестабільності такі структурні особливості промисловості можуть посилювати ризики для національної безпеки.

Таким чином, можна стверджувати, що *структура та структурні зміни у випуску переробної промисловості кожної з аналізованих країн є різними і мають суттєві відмінності, тобто різні спрямування за напрямками технологічності.* Окрім того, як вже зазначалось, рівень економічної глобалізації (показника КОFEсGIdf) у всіх чотирьох країнах також є різним. Однак, незважаючи на це, *між величиною переважної більшості часток виробництв у випуску переробної промисловості Польщі, Італії, Франції і*

Німеччини і індексом економічної глобалізації, де-факто існує високий або дуже високий прямий (із збільшенням одного показника відбувається збільшення іншого) або обернений (із збільшенням одного показника відбувається зменшення іншого) кореляційний зв'язок.

Статистичним обґрунтуванням наявності кореляційних зв'язків між індексом економічної глобалізації (де факто) і структурними показниками випуску переробної промисловості досліджуваних країн є високе або дуже високе додатне або від'ємне значення розрахованого коефіцієнта парної кореляції (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Коефіцієнт парної кореляції між індексом економічної глобалізації, де-факто і частками виробництва у випуску переробної промисловості

Група	Виробництво	Код за КВЕД	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Високо-технологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	-0,61	0,62	0,30	0,56
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	0,19	-0,90	-0,77	-0,68
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	-0,48	0,33	0,65	-0,59
	Виробництво електричного устаткування	C27	0,77	-0,77	-0,78	-0,93
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	-0,28	0,87	-0,67	0,93
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	0,93	0,57	-0,66	0,70
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	0,17	0,64	0,94	0,71
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	0,35	0,40	0,01	0,08
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	0,77	-0,23	-0,76	0,41
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	-0,86	-0,85	-0,58	-0,88
	Металургійне виробництво	C24	-0,03	0,77	-0,17	0,48
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	0,88	0,07	0,47	0,58
Низько-технологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	-0,93	0,36	0,67	-0,70
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	-0,96	-0,86	-0,84	-0,97
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	-0,74	-0,94	-0,96	-0,94
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	-0,31	-0,63	0,76	-0,10

Авторські розрахунки за даними [197; 210]

Додатне значення коефіцієнта парної кореляції, наближене до 1, свідчить про дуже високу пряму залежність між показниками. Натомість від'ємне значення цього показника, наближене до (-1), свідчить про наявність дуже високого оберненого кореляційного зв'язку.

З наведених у таблиці 1.3 значень коефіцієнта парної кореляції випливають такі аналітичні висновки.

1. Підтверджується авторська гіпотеза Г1 про те, що *між економічною глобалізацією і структурою випуску переробної промисловості, здебільшого, існує високий або дуже високий прямий або обернений кореляційний зв'язок*. Наглядним прикладом і обґрунтуванням цього є високі значення коефіцієнта парної кореляції для більшості виробництв переробної промисловості досліджуваних країн.

2. На підставі результатів проведеного кореляційного аналізу було висунуто і обґрунтовано ще одну (неочікувану для авторів дослідження), гіпотезу Г5 про те, що *економічна глобалізація має однаковий відносно суттєвий вплив на структуру випуску переробної промисловості різних країн, тобто і умовно «відкритих», і умовно «закритих» до лібералізації зовнішньої торгівлі*. Це обґрунтовується тим, що незважаючи на те, що розглянуті країни займають різні місця у рейтингу за величиною індексу економічної глобалізації, де факто, зазначені у таблиці індекси парної кореляції для всіх цих країн, у переважній більшості, є високими або дуже високими.

3. Під впливом економічної глобалізації структурні трансформації переробної промисловості у розглянутих країнах відбуваються у різних напрямках. Це може зумовлюватись різними пріоритетами митної політики країн та спеціальних міжнародних угод, які встановлюють та регулюють тарифні і нетарифні бар'єри у світовій торгівлі, а також ефективністю стратегій щодо підвищення конкурентоспроможності продукції національних виробництв на внутрішніх і зовнішніх ринках.

У результаті проведеного структурно-динамічного аналізу зайнятості у переробній промисловості під впливом економічної глобалізації отримано аналітичну інформацію, частково відображену у табл. 1.4 і 1.5. Зокрема, у 2019 році, порівняно з 2000-м, кількість зайнятих у переробній промисловості Польщі зросла на 16,4%, тоді як у Франції і Італії суттєво зменшилась (на 23,0% і 13,5% відповідно), а в Німеччині залишилась майже незмінною (-0,9%). Аналогічна тенденція характерна для зайнятості в автомобільній промисловості (С29). Так, у Польщі значення цього показника збільшилося на 33,4%, тоді як у

Франції та Італії зменшилося, відповідно, на 43,0% і 13,8%, а в Німеччині зросло лише на 3,4%.

Таблиця 1.4

Темп приросту кількості зайнятих у виробництвах переробної промисловості
2019/2000, %

Виробництво	Код за КВЕД	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Переробна промисловість	С	16,4	-13,5	-23	-0,9
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	С10-12	16,0	12,0	4,5	1,5
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	С13-15	-51,7	-35,7	-58,5	-49,4
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	С16-18	10,8	-31,4	-37,9	-29,3
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	С19	68,4	-32,3	-25,0	-4,8
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	С20	65,1	-7,5	-21,2	-6,9
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	С21	201,4	-10,8	6,5	32,7
Виробництво гумових і пластмасових виробів	С22	55,6	-20,3	-30,0	6,3
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	С23	-2,0	-37,5	-26,3	-19,7
Металургійне виробництво	С24	48,2	-11,4	-34,5	-3,9
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	С25	62,3	-1,0	-17,1	5,5
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	С26	-7,7	-15,8	-40,0	7,6
Виробництво електричного устаткування	С27	28,3	-15,4	-38,0	-7,0
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	С28	4,1	10,0	-30,7	16,6
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	С29	33,4	-13,8	-43,0	3,4
Виробництво інших транспортних засобів	С30	-27,8	-1,4	6,2	22,5
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	С31-С33	61,0	-9,3	-15,9	-0,9

Побудовано за даними [214]

Результати проведеного кореляційного аналізу між індексом економічної глобалізації, де-факто і структурою зайнятості у переробній промисловості Польщі, Італії, Франції і Німеччини дозволяють стверджувати, що економічна глобалізація мала високий вплив на зайнятість у переважній більшості виробництв переробної промисловості досліджуваних країн (табл. 1.5). Однак, спрямування цього впливу (позитивного чи негативного) у різних країнах і за різними виробництвами були неоднаковими. Це зумовлювалось такими чинниками як: місце країни у глобальних ланцюгах формування чи постачання вартості за певним виробництвом, політикою ТНК, національними стратегіями щодо їх економічної самодостатності, глобальним поділом праці чи економічною спеціалізацією країн у світовій економіці.

Таблиця 1.5

Коефіцієнт парної кореляції між індексом економічної глобалізації, де-факто і часткою зайнятих у виробництвах переробної промисловості, %

Виробництво	Код за КВЕД	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	0,41	0,03	0,93	0,24
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	-0,91	-0,52	-0,85	-0,95
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	-0,41	-0,48	-0,94	-0,91
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	0,73	-0,43	0,37	-0,65
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	0,81	-0,19	0,55	-0,71
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	0,86	-0,33	0,67	0,92
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	0,79	-0,37	-0,72	0,86
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	-0,75	-0,54	-0,75	-0,94
Металургійне виробництво	C24	0,77	-0,26	-0,88	-0,45
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	0,87	-0,19	0,73	0,90
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	-0,57	-0,35	-0,79	0,58
Виробництво електричного устаткування	C27	0,79	-0,30	-0,77	-0,72
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	-0,60	-0,02	-0,75	0,89
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	0,30	-0,25	-0,91	0,00
Виробництво інших транспортних засобів	C30	-0,85	-0,16	0,96	0,88
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-C33	0,88	-0,26	0,77	0,39

Авторські розрахунки за даними [197; 214]

В економічній науці традиційно вважається, що тенденції до збільшення частки високотехнологічних виробництв у переробній промисловості країни є ознакою підвищення соціально-економічного та інноваційного розвитку країни. Водночас у автора дослідження ця теза викликала сумніви, зумовлені тим, що економічна глобалізація суттєво посилила розподіл виробничих процесів між країнами, надто у середньо- і високотехнологічних виробництвах. Відтак, у дослідженні було висунуто і обґрунтовано гіпотезу Г4 (*зростання частки високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску і зайнятості переробної промисловості в умовах та під впливом економічної глобалізації не завжди виникає внаслідок або супроводжується посиленням економічної самодостатності (зниження імпортозалежності, зростання інноваційності продукції)*).

Доведення цієї гіпотези здійснено за допомогою порівняльного аналізу тенденцій імпортозалежності та інноваційності продукції переробної промисловості у розрізі їх 16-ти виробництв із трендом показника економічної

глобалізації (де-факто), а також на підставі результатів відповідного кореляційного аналізу. Зокрема, за результатами останнього (табл. 1.6) виявлено, що для переважної більшості виробництв переробної промисловості Польщі, Італії, Франції та Німеччини існує високий ($\approx 0,8$) або дуже високий ($>0,9$) прямий кореляційний зв'язок.

Таблиця 1.6

Коефіцієнт парної кореляції між індексом економічної глобалізації, де-факто і часткою імпорту у витратах (або проміжному споживанні) виробництв переробної промисловості

Виробництво	Код за КВЕД	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Переробна промисловість	C	0,94	0,89	0,97	0,89
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	0,89	0,84	0,95	0,89
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	0,76	0,90	0,95	0,71
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	0,39	0,81	0,60	0,56
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	0,61	0,33	0,77	0,71
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	0,90	0,79	0,97	0,88
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	0,84	0,33	0,96	0,94
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	0,90	0,81	0,96	0,86
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	0,76	0,74	0,92	0,95
Металургійне виробництво	C24	0,85	0,82	0,39	0,87
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	0,85	0,57	0,96	0,50
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	0,82	0,28	0,64	0,86
Виробництво електричного устаткування	C27	0,95	0,82	0,97	0,85
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	0,94	0,88	0,97	0,90
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	0,86	0,30	0,96	0,78
Виробництво інших транспортних засобів	C30	-0,03	0,26	0,81	0,60
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-C33	0,76	0,85	0,96	0,87

Авторські розрахунки за даними [197; 215]

Іншими словами, посилення економічної глобалізації, супроводжене лібералізацією у зовнішній торгівлі, мало високий або дуже високий вплив на зростання імпортозалежності переважної більшості виробництв переробної промисловості досліджуваних країн. Це також аналітично доводить гіпотезу Г2, тобто наявність кореляційного зв'язку між індексом економічної глобалізації та імпортозалежністю виробництв переробної промисловості.

Економічна глобалізація не сприяла посиленню слабких та укріпленню сильних напрямків національних виробництв, а навпаки – послабила їх

виробничий потенціал унаслідок збільшення залежності від імпорту продукції проміжного споживання. При цьому зростання імпортозалежності відбулось як за виробництвами, за якими у досліджуваних країн традиційно був найвищий потенціал збереження самодостатності, так і за тими напрямками переробної промисловості, що розвиваються. Наглядним прикладом цього є суттєве збільшення частки імпорту у витратах переважної більшості виробництв переробної промисловості всіх розглянутих країн та передусім Польщі (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

Частка імпорту у витратах (проміжному споживанні) виробництв переробної промисловості, %

Виробництво	Код за КВЕД	Польща		Італія		Франція		Німеччина	
		2000	2018	2000	2018	2000	2018	2000	2018
Переробна промисловість	C	27,02	37,72	20,54	26,43	27,69	34,46	24,15	31,93
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	10,13	19,32	11,18	15,82	11,39	16,98	17,79	23,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	41,21	45,89	15,58	21,63	28,78	36,07	29,59	33,19
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	24,21	25,63	15,89	19,17	23,28	23,46	22,86	24,34
Виробництво коксу та кокспродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	59,34	61,89	58,45	60,7	65,4	76,4	55,38	58,07
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	30,53	45,97	26,15	33,81	25,67	33,2	25,01	38,55
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	21,71	35,61	23,88	27,57	22,54	28,53	15,76	29,01
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	29,93	40,05	22,38	28,03	28,68	37,15	25,52	34,52
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	23,17	25,36	14,01	20,02	16,56	19,9	16,29	27,24
Металургійне виробництво	C24	29,43	41,85	26,12	33,92	32,01	33,94	34,45	42,11
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	26,88	34,61	18,15	20,21	24,7	32,88	21,67	24,13
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	44,68	59,85	32,86	33,16	38,23	38,55	28,03	39,3
Виробництво електричного устаткування	C27	27,71	43,58	20,43	31,95	31,32	42,18	21,53	34,24
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	27,66	42	17,06	22,77	28,5	36,73	20,85	28,75
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	36,12	50,17	22,99	27,84	31,65	40,98	22,5	29,87
Виробництво інших транспортних засобів	C30	40,74	42,23	22,99	28,57	38,85	46,23	32,94	37,55
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31- C33	28,87	34,39	16,41	22,94	22,48	32,74	20,97	30,53

Авторські розрахунки за даними [215]

Таким чином, виявлені у результаті проведеного аналізу позитивні зміни у структурі переробної промисловості (зменшення частки низько-технологічних виробництв і, натомість, підвищення частки середньо- і високотехнологічних виробництв) не сприяли посиленню технологічної

самодостатності економіки досліджуваних країн. Навпаки, суттєве зростання імпортозалежності переважної більшості виробництв доводить, що упродовж останніх десятиліть поглиблювалися спеціалізація та міжнародний поділ праці, які послаблюють економічну незалежність країн. Економічна глобалізація потенційно мала б сприяти зростанню інноваційності продукції виробництв та інноваційного розвитку економіки всіх країн. Однак, результати емпіричного дослідження показали, що економічна глобалізація мала неоднозначний вплив на інноваційність продукції переважної більшості виробництв досліджуваних країн. Так, у Польщі і Німеччині частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції переробної промисловості у 2018 році, порівняно із 2008-м, зменшилась на 4 в.п., а у Франції – на 6 в.п. Водночас у Італії цей показник зріс на 4 в.п. (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Інноваційність продукції (частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої),

%

Виробництво	Польща		Італія		Франція		Німеччина	
	2008	2018	2008	2018	2008	2018	2008	2018
Переробна промисловість	15,2	10,9	13,9	17,8	18,2	13,3	27,2	23,4
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	7,4	5,1	9,3	12,0	8,3	6,3	12,7	7,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	6,2	8,1	11,2	19,7	20,8	6,5	26,6	16,1
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	12,9	10,5	9,4	11,4	7,9	6,9	10,4	7,2
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	22,1	0,5	9,5	12,3	18,7	0,0	12,1	14,0
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	13,8	7,2	17,3	10,3	13,2	9,8	18,7	15,3
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	13,9	9,4	12,2	8,8	7,0	7,2	18,5	19,2
Виробництво гумових і пластмасових виробів	12,3	6,3	16,4	16,5	16,4	10,8	14,3	15,0
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	8,7	4,9	12,4	14,0	9,1	7,4	14,6	10,4
Металургійне виробництво	7,6	4,0	9,1	11,5	21,2	5,9	14,6	11,0
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	10,0	6,1	10,2	11,0	10,1	6,0	10,1	6,3
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	28,3	21,4	21,4	30,5	34,0	21,1	45,6	36,8
Виробництво електричного устаткування	29,8	26,0	25,8	21,1	18,7	10,3	36,7	29,6
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	18,6	14,0	20,9	24,2	22,1	14,6	29,6	20,2
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	27,2	20,0	15,2	32,9	39,6	14,2	53,4	48,7
Виробництво інших транспортних засобів	21,4	21,5	22,1	27,5	27,2	42,9	32,6	26,3
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	14,7	7,5	14,3	19,6	12,9	8,1	18,6	13,0

Побудовано за даними [214]

У результаті проведеного кореляційного аналізу виявлено високий обернений кореляційний зв'язок між індексом економічної глобалізації, де-

факто і часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої у переважній більшості виробництв переробної промисловості досліджуваних країн (табл. 1.9). Іншими словами, зі зростанням індексу економічної глобалізації відбувається зменшення інноваційності продукції, і навпаки.

Таблиця 1.9

Коефіцієнт парної кореляції між індексом економічної глобалізації, де-факто і часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої виробництв переробної промисловості

Виробництво	Код за КВЕД	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Переробна промисловість	C	-0,92	0,00	-0,64	-0,74
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	-0,84	-0,40	-0,40	-0,51
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	0,12	0,50	-0,88	-0,74
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	-0,48	-0,46	-0,69	-0,46
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	-0,75	-0,08	-0,81	-0,12
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	-0,94	-0,67	-0,43	-0,41
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	-0,58	-0,58	-0,56	0,56
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	-0,85	-0,14	-0,30	-0,20
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	-0,82	0,17	-0,02	-0,73
Металургійне виробництво	C24	-0,74	0,67	-0,14	-0,82
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	-0,84	-0,21	-0,49	-0,92
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	-0,65	0,19	-0,88	-0,68
Виробництво електричного устаткування	C27	-0,58	-0,67	-0,64	-0,72
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	-0,83	-0,38	-0,47	-0,88
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	-0,80	0,51	-0,79	-0,70
Виробництво інших транспортних засобів	C30	-0,19	-0,14	0,45	-0,17
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-C33	-0,86	0,55	-0,56	-0,84

Авторські розрахунки за даними [197; 214]

Таким чином, результати проведеної оцінки інноваційності продукції виробництв переробної промисловості Польщі, Італії, Франції і Німеччини доводять авторську гіпотезу Г4 про те, що зростання частки високо і середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску і зайнятості переробної промисловості в умовах та під впливом економічної глобалізації не завжди

виникають внаслідок або супроводжується підвищенням інноваційності продукції цих виробництв. Окрім того, підсумкові результати аналітичної оцінки імпортозалежності виробництв та інноваційності їх продукції повністю доводять гіпотези Г2 і Г3.

На підставі проведеного кореляційного аналізу побудовано однофакторні регресійні моделі кількісного вираження впливу індексу економічної глобалізації на зміну структури випуску і зайнятості та імпортозалежності і інноваційності продукції переробної промисловості. За допомогою побудованих регресійних рівнянь здійснено моделювання зміни згаданих показників за умови, що індекс економічної глобалізації зросте на 5 пунктів (порівняно із поточним значенням 2019 року). Згідно з отриманими результатами моделювання, у структурі випуску і зайнятості переробної промисловості (додаток Б, табл. Б1 і Б2) досліджуваних країн при підвищенні індекса економічної глобалізації на 5 пунктів і на далі будуть продовжуватись тенденції до зростання частки окремих середньо- і високотехнологічних виробництв, а натомість зменшуватись частки деяких низько- і низько-середньотехнологічних виробництв. За окремими виробництвами такі зміни будуть досить відчутними як для структурних показників, які у розвинених ринкових економіках є відносно сталими, тобто змінюються несуттєво і за довгий період часу.

Водночас частка імпорту у витратах всіх виробництв переробної промисловості досліджуваних країн суттєво підвищиться. Зокрема, частка імпорту у витратах переробної промисловості при збільшенні на 5 пунктів у Польщі зросте на 1,92 в.п., в Італії – на 3,36 в.п., у Франції – на 4,33 в.п., а в Німеччині – на 3,48 в.п. (додаток Б табл. Б3). Тобто результати моделювання кількісно підтверджують тенденцію зростання імпортозалежності виробництв під впливом економічної глобалізації. Натомість частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої у переважній більшості виробництв переробної промисловості аналізованих країн суттєво зменшується (додаток Б, табл. Б4).

1.3 **Методологічна платформа вибору напрямків імпортозаміщення в Україні**

Геополітичні зміни, процеси переформатування пріоритетів і стратегічних напрямків глобальної економіки зумовлюють актуалізацію питань імпортозалежності як одного з ключових чинників впливу на соціально-економічний розвиток окремих країн. Висока залежність країни від імпорту товарів і послуг спричиняє відкритість (а відтак вразливість) її економіки до зовнішніх економічних впливів, зокрема таких як коливання цін на світових ринках, недобросовісна економічна поведінка країн-експортерів та ін. Зовнішній економічний тиск все частіше стає інструментом у міжнародній конкурентній боротьбі і навіть призводить до розгортання цінових воєн і збройних протистоянь за контроль над стратегічними ресурсами.

Як показує світовий досвід, більшість країн на певних етапах свого розвитку провадили політику імпортозаміщення для того, щоб захистити певні сектори своєї економіки до моменту досягнення ними достатнього рівня конкурентоспроможності на світовому ринку. Понад те, країни, які на сьогоднішній день досягли вершини у світовому економічному рейтингу за рахунок вільного ринку та політики вільної торгівлі (Великобританія, США, Німеччина, Японія), у минулому були найбільш активними у використанні протекціоністських заходів для підтримки вітчизняних товаровиробників.

Необхідність імпортозаміщення для України обумовлена тим, що цей процес є каталізатором структурних зрушень в економіці, передумовою її інноваційного розвитку, стимулом нарощення ділової активності, а також основою для розвитку експортного потенціалу вітчизняних товаровиробників. Формуванню основних засад політики імпортозаміщення має передувати об'єктивний аналіз рівня імпортозалежності національної економіки і передусім її промислового сектора. Далі необхідно окреслити напрямки та визначити об'єкти (товарні групи), імпортозаміщення яких є доцільним та економічно вигідним для держави і суспільства у довгостроковій перспективі.

Не менш важливим є питання вибору інструментів політики імпортозаміщення та методів її практичної реалізації. Пріоритетним критерієм має залишатись принцип ефективності та економічної доцільності імпортозаміщення, що означає стимулювання виробництва лише конкурентоспроможної продукції, яка характеризується високою якістю та конкурентною ціною.

Ґрунтовні дослідження з проблем імпортозаміщення в українській економіці проводяться в Інституті економіки і прогнозування НАН України та науковцями КНТЕУ. Так, у науковій доповіді [16] обґрунтовано перспективні напрями імпортозаміщення у металургійній галузі, хімічній промисловості та агропродовольчому секторі. Вагомість імпорту у функціонуванні високотехнологічних виробництв вітчизняної економіки описано у [165]. Перспективи селективного імпортозаміщення в окремих видах економічної діяльності досліджено у [43]. Авторську методику оцінки можливостей імпортозаміщення у харчовій, текстильній та хімічній промисловості на основі рівнянь і тотожностей системи національного рахівництва запропоновано у [45].

Подальше вирішення проблем із імпортозаміщенням потребує аналітичної інформації, яка відображала рівень залежності української економіки від імпорту продукції виробництв переробної промисловості у розрізі напрямків використання ресурсів.

У структурі імпорту товарів і послуг в Україні переважає продукція промисловості, частка якої упродовж 2012–2016 років скоротилась на 5,0 відсоткового пункту (в. п.), з 84,9% у 2012 році до 79,9% у 2016 році, але у 2021 році збільшилась до 83,7%(+3,8 в.п.). З-поміж видів промислової діяльності переробна промисловість займає найвищу частку у імпорті товарів і послуг України. Зокрема упродовж 2012-2021 років її частка збільшилась на 8,8 в.п. досягнувши 73,8% (табл.1.10). Натомість частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів упродовж аналізованого періоду зменшилась на 10,2 в.п.

Для порівняння, частка продукції промисловості в імпорті товарів і послуг Польщі у 2016 році становила 45,8% (що на 34,0 в.п. менше, аніж в

Україні), а найвище значення цього показника серед держав-членів Європейського Союзу (ЄС) – в Угорщині (55,1%). У 2021 році частка промисловості у імпорті товарів і послуг Польщі збільшилась до 51,6%, а Угорщини – до 60,8% [214].

Таблиця 1.10

Частка продукції промисловості в імпорті товарів і послуг в Україні, %

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2021
Промисловість	84,9	82,8	82	81,5	79,9	83,7
Переробна промисловість	65	65,7	68,1	64,3	70	73,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, у т.ч.:	19,8	17	13,8	15,7	9,8	9,6
добування сирової нафти та природного газу	...	13,8	9,7	10,8	5,7	6,2

Авторські розрахунки за даними:[47]

Висока частка промислової продукції в імпорті товарів і послуг України, порівняно з державами-членами ЄС, обумовлена структурними особливостями та рівнем розвитку національної економіки, зокрема сировинною спеціалізацією. З огляду на домінування продукції переробної промисловості у структурі імпорту товарів і послуг, у даному дослідженні основну увагу приділено оцінюванню рівня імпортозалежності економіки саме за цим видом промислової продукції.

Узагальнюючим індикатором спожитої і використаної в країні промислової продукції є показник внутрішнього споживання, який визначається як сума обсягів випуску та імпорту за мінусом обсягу експорту цієї продукції. Для визначення рівня імпортозалежності економіки пропонується використовувати показник частки імпорту у внутрішньому споживанні, який розраховується як частка імпорту товарів і послуг у внутрішньому споживанні. Що вище значення цього показника, то вища імпортозалежність країни, а отже, вищі ризики для її економічної безпеки. Вітчизняна переробна промисловість володіє значними виробничими і сировинними ресурсами та людським капіталом, а відтак, потенціалом розвитку. Однак, для економіки України характерна досить висока залежність від імпорту промислових товарів, зокрема, порівняно з державами-членами ЄС, подібними за ключовими структурними параметрами промислового сектора.

Так, у 2021 році за часткою імпорту у внутрішньому споживанні продукції переробної промисловості Україна з-поміж країн ЄС випереджала тільки Словенію, Угорщину, Словаччину і Бельгію поступаючись, до прикладу, Польщі за цим показником на 18,49 в.п. (52,39% проти 33,90%) (рис.1.3).

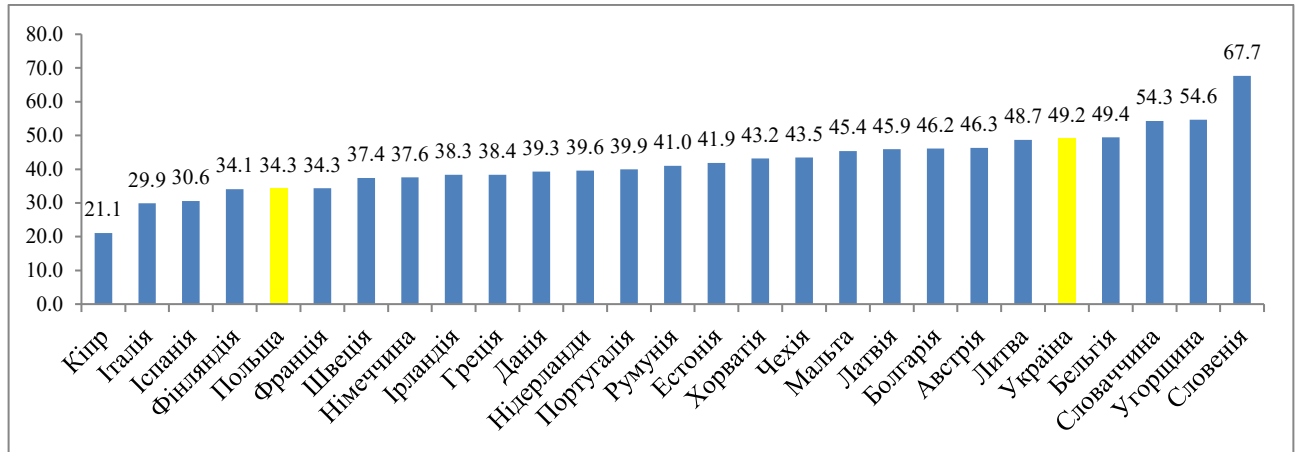

Рис. 1.3 Частка імпорту в внутрішньому споживанні продукції переробної промисловості в Україні та країнах ЄС у 2021 році, %

Авторські розрахунки за даними:[49]; [215]

Так, у 2016 році за часткою імпорту у внутрішньому споживанні продукції переробної промисловості Україна випереджала тільки Угорщину і Словаччину, поступаючись, до прикладу, Польщі за цим показником на 14,9 в.п. (49,2% проти 34,3%)(табл.1.11).

У 2021 році частка імпорту у внутрішньому споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв була вищою в Україні, однак у середньо- і низько технологічних виробництв – у Польщі.

У розрізі виробництв у 2021 році українська економіка найбільше поступалась польській за рівнем залежності від імпорту продукції виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (на 71 в.п.), виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (на 48,4 в.п.), текстильного виробництва, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів (на 48,4 в.п.). Натомість польська економіка поступалась українській за рівнем імпортозалежності від продукції виробництва коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки (на 30,4 в.п.), металургійного виробництва (на 39,4 в.п.), виробництва деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування

(на 46,6 в.п.). Водночас для обох країн характерна найнижча залежність від імпорту продукції харчової промисловості.

Таблиця 1.11

Частка імпорту у внутрішньому споживанні продукції
переробної промисловості в Україні і Польщі, %

Група	Виробництво	Україна			Польща		
		2013	2016	2021	2013	2016	2021
Високо-технологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	72,1	66,7	66,5	42,4	42,7	76
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	93,6	93,4	93,7	64,2	71,7	45,3
	Всього	82,4	79,8	80,5	58,5	63	71,9
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	73,6	79,5	73,8	29,6	28,9	72,3
	Виробництво електричного устаткування	71,6	73,3	79,8	50,9	55,7	83,3
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	83,2	89,8	87,9	27,5	29,6	16,9
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	91,8	92	88,1	69,7	70,1	59,5
	Виробництво інших транспортних засобів	13,9	20,7	31,7	66,3	61,1	20,6
	Всього	71,9	81,1	79	50,1	52,4	65,8
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки	57	62,7	53,1	44,6	40,1	83,5
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	50,8	47,6	52,2	36	35,1	47,5
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	25,3	23,6	14,7	16	18,9	23,3
	Металургійне виробництво	32,4	24,9	24,5	27,8	31,8	63,9
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	48,3	55,4	43,5	23,8	21,4	28
	Всього	43,5	43,3	36,9	33,6	29,8	65
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	20,1	23,1	21,9	15,8	17	19,3
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	88,7	77,9	76,9	32,1	32	28,5
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	39,5	36,9	31,7	20,7	20	78,3
	Виробництво меблів; іншої продукції	32,5	38,6	31,9	21,2	21,9	24,2
	Всього	30,1	32,3	30	18,3	19,1	33,2
Всього переробна промисловість		48,9	52,4	49,2	33,6	33,9	34,3

Авторські розрахунки за даними: [49]; [50]

Для окреслення напрямів та вироблення конкретних заходів реалізації політики імпортозаміщення, передусім із позиції національної економічної безпеки та захисту інтересів вітчизняних товаровиробників, необхідна детальна об'єктивна інформація щодо стану і динаміки залежності економіки країни від імпорту продукції виробництв переробної промисловості у розрізі напрямів використання ресурсів – кінцевого споживання, проміжного споживання і

валового нагромадження основного капіталу. (Нагадаємо, що кінцеве споживання складається з витрат на придбання споживчих товарів і послуг, доходів у натуральній формі для власного кінцевого споживання; проміжне споживання складається з вартості товарів і послуг, які змінюються під час використання у виробничому процесі: а саме: використаної сировини і матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих, палива й електроенергії, будівельних матеріалів, запасних частин та ін.; валове нагромадження основного капіталу – це придбання, за вирахуванням вибуття, основних засобів, їхнє виробництво за власний рахунок, надходження у вигляді капітального трансферту, істотне поліпшення основних засобів (капітальний ремонт), природне зростання відновлюваних природних ресурсів, придбання засобів озброєнь, результатів наукових досліджень і розробок та інших продуктів інтелектуальної власності. Аналіз структури імпорту товарів і послуг за напрямками використання ресурсів у розрізі виробництв переробної промисловості є певним відображенням конкурентності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку, особливостей виробничих процесів у частині їх забезпеченості вітчизняною сировиною, матеріалами, основними засобами, а також і типів виробництв (повного циклу, складальні, толінгові, тощо).

Так у структурі імпорту товарів і послуг на напрями використання ресурсів в Україні у 2021 році 55,6% припадало на продукцію проміжного споживання; 29,9 – на продукцію кінцевого споживання і 14,5% – на валове нагромадження капіталу (табл.1.12).

У 2021 році порівняно із 2013-им у структурі імпорту товарів і послуг переробної промисловості на 2,6 в.п. зменшилась частка продукції проміжного споживання, та на 0,3 в.п. нагромадження капіталу, натомість на 2,9 в.п. зросла частка продукції кінцевого споживання. Розглянута структурна зміна може бути однією із ознак тенденції до зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції кінцевого споживання на внутрішньому ринку та поглиблення сировинної орієнтованості вітчизняної переробної промисловості.

Таблиця 1.12

**Структура імпорту товарів виробництв переробної промисловості у розрізі
напрямів використання ресурсів в Україні, %**

Виробництво	2013				2021			
	Проміжне споживання	Кінцеве споживання	Валове нарахування капіталу	Усього імпорт товарів і послуг	Проміжне споживання	Кінцеве споживання	Валове нарахування капіталу	Усього імпорт товарів і послуг
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	23,8	76,6	-0,4	100	14,2	86,8	-1,0	100
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	15,1	88,5	-3,6	100	12,1	87,7	0,1	100
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	88,7	11,7	-0,3	100	78,3	21,7	0	100
Виробництво коксу та коксопродуктів і продуктів нафтоперероблення	83,8	17,7	-1,5	100	92,8	12,5	-5,3	100
Виробництво хімічних речовині хімічної продукції	95,7	3,3	1,1	100	89	11,1	-0,1	100
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	59,7	45,3	-4,9	100	44,8	62	-6,7	100
Виробництво гумових і пластмасових виробів	94,3	2,5	3,2	100	93,8	3,7	2,4	100
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	89,2	10,2	0,6	100	87,5	14,8	-2,2	100
Металургійне виробництво	100,2	0	-0,2	100	100,4	0	-0,4	100
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	95,8	1,3	2,9	100	84	3,9	12,1	100
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	29,8	33,2	37	100	32,3	31,2	36,5	100
Виробництво електричного устаткування	38,6	24,9	36,5	100	28,2	34,8	37	100
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	35,4	0,2	64,4	100	49,6	0,2	50,2	100
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29,5	36,2	34,2	100	39,6	31,4	29	100
Виробництво інших транспортних засобів	16,8	10,9	72,3	100	7	2,2	90,8	100
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	11,2	82	6,9	100	11,8	83,4	4,8	100
Усього переробна промисловість	58,2	27	14,8	100	55,6	29,9	14,5	100

Авторські розрахунки за даними:[49]

У структурі імпорту товарів і послуг 6-ти із 16-ти виробництв переробної промисловості високу (понад 70%) частку займає продукція проміжного споживання. Це означає, що вагома частина із виробництв переробної промисловості у своїй виробничій діяльності використовують імпортовану продукцію проміжного споживання, що можна розцінювати як позитивний момент. Про те, надмірно значне використання імпортованої продукції є ознакою невикористання, недостатнього розвитку вітчизняного виробничого потенціалу, а також підвищує залежність економіки країни та її секторів від кон'юнктури на

зовнішніх ринках, міжнародної економічної політики країн імпортерів та глобальних економічних і політичних змін.

Рівень залежності економіки від імпорту продукції проміжного споживання характеризує частка імпорту у проміжному споживанні загалом (сума імпортової і вітчизняної продукції) певного виробництва чи сектору, яка використовується економікою країни.

З поміж виробництв переробної промисловості українська економіка найбільше (на понад 80%) залежить від імпорту продукції проміжного споживання: виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництва електричного устаткування; виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (табл.1.13).

Таблиця 1.13

Частка імпорту у проміжному споживанні продукції переробної промисловості в Україні, %

Група	Виробництво	2013	2016	2021
Високо-технологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	71,8	60,1	67,1
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	87,7	88,4	94,1
	Всього	77	72,2	78,8
Середньо-високо-технологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	78,3	83,3	73,8
	Виробництво електричного устаткування	69,9	63,6	80,2
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	72	83,4	80,6
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	85,3	83,9	69,2
	Виробництво інших транспортних засобів	6,4	3,5	5,6
	Всього	71,1	81,2	72,1
Середньо-низько-технологічні	Виробництво коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки	54,5	61,7	10,2
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	50,6	47,2	51,7
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	24,6	23,9	13,1
	Металургійне виробництво	31,7	26,4	23,8
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	55,6	54,9	44,8
	Всього	42,7	43,1	26,9
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	15	22,8	48,8
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	66,3	60,8	68,9
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	39	38,7	27
	Виробництво меблів; іншої продукції	5,4	14,5	6,9
	Всього	22,7	29	28,1
Всього переробна промисловість		46,2	52,4	47,3

Авторські розрахунки за даними: [49]

Також високою (на понад 60%) є залежність від імпорту продукції проміжного споживання виробництва основних фармацевтичних продуктів і

фармацевтичних препаратів; виробництва хімічних речовин і хімічної продукції; виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Всі ці виробництва відносяться до високо- та середньо-високотехнологічних виробництв. Надмірно високий рівень використання економікою країни імпоротної продукції цих виробництв є ознакою сировинного типу економіки, низького рівня технологічності, надзвичайно низького потенціалу для технологічного і інноваційного розвитку країни. Водночас упродовж 2013-2021 років відбулось зниження рівня імпортозалежності української економіки від продукції проміжного споживання виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції; виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Тенденція до зниження імпортозалежності від продукції проміжного споживання цих виробництв може зумовлюватись нарощенням вітчизняного виробничого потенціалу, ефективнішим і раціональнішим використанням наявних ресурсів, необхідних для функціонування цих виробництв. Про те, це може бути також і наслідком зростання вагомості операцій із давальницькою сировиною, які мають місце у цих виробництвах, передусім у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів.

Позитивним моментом у сегменті залежності від продукції проміжного споживання високо- та середньо-високотехнологічних виробництв є надзвичайно низька частка імпорту у продукції проміжного споживання виробництва інших транспортних засобів. У 2021 році продукція, що виготовляється цим виробництвом і споживається українською економікою тільки на 5,6% покривалась імпортом, натомість на 94,4% забезпечувалась відповідною вітчизняною продукцією. Виробництво інших транспортних засобів виготовляє продукцію, яка є стратегічною для вітчизняної економіки, зокрема це: судна, човни, локомотиви, поїзди, космічні судна, літаки, трактори, частини до транспортних засобів, військові транспортні засоби. Відтак, те, що в Україні є власні ресурси для виготовлення цієї продукції повинно слугувати

базою для скерування значних інвестицій у цей промисловий сегмент у воєнному і повоєнному періоді.

Щодо залежності економіки від імпорту продукції проміжного споживання низько- та середньо-низькотехнологічних виробництв також є позитивні і негативні аспекти. Зокрема упродовж 2013-2021 років частка імпорту у проміжному споживанні середньо-низькотехнологічних виробництв зменшилась із 42,7% до 26,9%. Це відбулось за рахунок зменшення імпортозалежності від продукції виробництва коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки на 44,3 в.п.; виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції на 7,9 в.п; виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування. Залежність економіки України від середньо-технологічних виробництв, окрім виробництва гумових і пластмасових виробів можна вважати помірною. Вкрай негативною є тенденція суттєвого збільшення частки імпорту у продукції проміжного споживання виробництва харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів, зокрема з 15,0% у 2013 році до 48,8% у 2021 році. Така тенденція може пояснюватись нестабільністю функціонування сектору тваринництва у період переходу на екологічні стандарти ЄС до продукції тваринництва, очікуваннями від земельної реформи, та іншими соціально-економічними чинниками цього періоду. Окрім того зростання залежності української економіки від імпорту продукції проміжного споживання харчової промисловості може зумовлюватись збільшення використання продукції поглибленої переробки сировини. З-поміж низько-технологічних виробництв українська економіка також суттєво залежить і від імпорту продукції проміжного споживання текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів. Частка імпорту у проміжному споживанні цього виробництва піднялась до 68,9% у 2021 році (проти 60,8% у 2016-му та 66,3% у 2013-му). У підсумку згідно результатів розглянутих тенденцій залежність економіки України від імпорту продукції проміжного споживання переробної промисловості загалом у 2021 році становила 47,3%,

що на 5,1 в.п. нижче за показник 2016 року, але водночас на 1 в.п. більше за рівень імпортозалежності 2013 року.

Залежність економіки країни від імпорту основних засобів, що виробляються виробництвами переробної промисловості, відображає частка імпорту у валовому нагромадженні основного капіталу. Високе значення цього показника є свідченням багатьох економічних проблем у діяльності ключових виробництв переробної промисловості, зокрема: недостатності інвестицій в основний капітал, високого рівня зношеності основних засобів, неефективної політики оновлення основного капіталу, невисокої інвестиційно-інноваційної активності та ін. Окрім того, надмірна залежність економіки від імпорту продукції виробництв, які виготовляють основні засоби є серйозним викликом для економічної безпеки, конкурентності та інноваційного розвитку економіки країни. Це зумовлено тим, що саме основні засоби, машини, обладнання, на яких здійснюється виробництво продукції сприяють створенню технологічних інновацій та конкурентних переваг за якістю. Це у свою чергу сприяє підвищенню економічної ефективності діяльності як промисловості, так і інших секторів та економіки країни загалом. У 2021 році 84% від продукції валового нагромадження основного капіталу, що використовувалась в українській економіці покривалась імпортом (табл.1.14).

Таблиця 1.14

Частка імпорту у валовому нагромадженні основного капіталу в Україні, %

Виробництво	2013	2016	2021
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	8,8	62,6	30,6
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	96,7	98	98,1
Виробництво електричного устаткування	90,5	83,3	85,4
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	91,6	98,8	98,5
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	88,9	98,3	97,0
Виробництво інших транспортних засобів	16,2	23,2	48,2
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	76,5	68,6	66,7
Усього переробна промисловість	71,5	85,0	84,0

Авторські розрахунки за даними: [49]

Це на 12,5 в.п. більше за показник 2013 року, але на 1 в.п. менше за відповідне значення 2016 року. З-поміж виробництв української переробної

промисловості, які виготовляють продукцію основного капіталу найвища частка імпорту у проміжному споживанні характерна для виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань. У 2021 році 98,5% (проти 91,6% у 2013-му) продукції цього виробництва, що використовувалась українською економікою була імпортною. Цей вид економічної діяльності здійснює виробництво машин і устаткування, які призначені для механічного або термічного оброблення матеріалів, або здійснення інших операцій (підіймально-транспортних, операцій з розмелювання, зважування, пакування тощо), у т.ч. виробництво їх механічних компонентів, які виробляють і застосовують силу, і будь-яких спеціально виготовлених основних частин [50]. Іншими словами, виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань спеціалізується на виготовленні інструментів, приладів, обладнання, машин, які є базою виробничих процесів всіх сегментів реального сектора економіки та сфери послуг. Відтак, у ситуації майже абсолютної імпортової залежності від продукції, яка є базою для виробничих процесів, досягнення економічної незалежності, інноваційного і конкурентного за якістю, а не за витратами на оплату економічного розвитку країни є дуже складним. Майже стовідсотково українська економіка залежить і від імпорту продукції валового нагромадження основного капіталу виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (98,1%); виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (97%). Критично високою є частка імпорту у валовому нагромадженні основного капіталу продукції виробництва електричного устаткування (85,4%), а також виробництва меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування (66,7%). Тенденція до деякого зниження значення цього показника для розглянутих виробництв нівелюється надмірно високим його значенням. Порівняно помірно українська економіка залежить від імпорту продукції валового нагромадження основного капіталу лише виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування, а також виробництва інших транспортних засобів.

Розглянуту імпортозалежність української економіки у сегменті валового нагромадження основного капіталу можна вважати критично високою. Причини такої ситуації можуть пов'язуватись із надмірно високим зносом основних засобів, нагальною потребою у модернізації, заміні існуючого основного капіталу при мінімальних інвестиціях у ці процеси.

Рівень імпортозалежності у сегменті кінцевого споживання промислової продукції показує частку імпорту в реалізованих у країні споживчих товарах і, водночас, є відображенням умов та можливостей вітчизняної переробної промисловості у задоволенні попиту на такі товари. У 2021 році 41,2% продукції кінцевого споживання, що використовувалась в українській економіці забезпечувались імпортом. Упродовж 2013-2021 років цей показник зменшився на 4,5 в.п., що, однозначно, є позитивною тенденцією (табл.1.15).

Таблиця 1.15

Частка імпорту в кінцевому споживанні продукції переробної промисловості в Україні, %

Група	Виробництво	2013	2016	2021
Високо-технологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	72,3	75,8	66,3
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	91,0	93,8	95,7
	Всього	80,0	81,1	76,4
Середньо-високо-технологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	39,5	50,4	73,8
	Виробництво електричного устаткування	53,1	72,3	73
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	19,1	28,5	17,1
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	95,3	95,2	93,9
	Виробництво інших транспортних засобів	96,6	85,8	28,8
	Всього	74,1	73,6	81,6
Середньо-низько-технологічні	Виробництво коксу та коксопродуктів, продуктів нафтопереробки	73,2	70,6	73,8
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	96,3	93,5	93
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	38,4	31	56,2
	Металургійне виробництво	4,0	2,3	3,4
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25,6	61,8	39,7
	Всього	65,2	61	68
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	22,1	25,4	19,3
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	90,0	83,1	73,1
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	42,7	30,4	89,1
	Виробництво меблів; іншої продукції	82,1	90,7	60,2
	Всього	34,7	36,7	29,3
Всього переробна промисловість		45,7	45,6	41,2

Авторські розрахунки за даними:[49]

Найвищий рівень залежності української економіки від імпорту продукції кінцевого споживання характерний для високо- і середньо високотехнологічних виробництв. Так, у 2021 році 95,7% продукції цього напрямку споживання виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, що використовується в українській економіці забезпечувались імпортом. Надмірно високою (понад 90%) є частка імпорту і у продукції кінцевого споживання виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів, а також виробництво гумових і пластмасових виробів.

У переважній більшості (11-ти із 16-ти) виробництв переробної промисловості частка цього показника перевищувала 50%. Це є свідченням того, що українська економіка, критично високо залежить від імпортової продукції кінцевого споживання переважної більшості виробництв переробної промисловості. Водночас у динаміці розглянутої імпортозалежності є декілька позитивних і негативних тенденцій.

Так, зниження імпортозалежності української економіки у сегменті продукції кінцевого споживання відбувалось за високо- та низько технологічними виробництвами загалом. У 2021 році порівняно із 2016-им частка імпорту у продукції кінцевого споживання виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів зменшилась на 9,5 в.п. Суттєво зменшився рівень залежності української економіки від імпорту продукції кінцевого споживання: виробництва харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів; текстильного виробництва, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів; виробництва меблів; іншої продукції. Вагомою зміною на споживчому ринку є зменшення частки імпорту у продукції кінцевого споживання виробництва інших транспортних засобів (на 57 в.п.); виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування на 22,2 в.п. Водночас упродовж 2016-2021 років відбулось ряд тенденцій у напрямку підвищення імпортозалежності українського споживчого ринку від продукції виробництв переробної промисловості. Так, вкрай негативним є підвищення частки імпорту у продукції кінцевого споживання виробництва деревини,

паперу; поліграфічна діяльність та тиражування з 30,4% у 2016 році до 89,1% у 2021 році (+58,7 в.п.). З огляду на значний потенціал, досвід, виробничі і сировинні ресурси з виготовленні продукції деревообробної і паперової промисловості розглянуте підвищення залежності українського споживчого ринку від цієї продукції можна вважати абсурдною тенденцією, серйозним прорахунком національної стратегічної промислової політики. Зауважимо, Україна є одним із найбільших експортерів сировинної продукції деревини у ЄС, але водночас у 2021 році внутрішній споживчий ринок деревообробної і паперової продукції тільки на 10,9% забезпечувався вітчизняною продукцією. Нераціональним є також підвищення частки імпорту у продукції кінцевого споживання виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції на 25,2 в.п., а також виробництва хімічних речовин і хімічної продукції на 23,3 в.п.

Проведена оцінка залежності української економіки від імпорту продукції промислових виробництв є інформаційно-аналітичною базою визначення напрямків імпортозаміщення в українській економіці. Окреслені вище напрямки імпортозаміщення є повністю аналітично обґрунтованими. Водночас для кожного з них потрібно здійснити детальні розрахунки місткості цільових сегментів ринку (як внутрішнього, так і потенційно зовнішнього), обсяг капіталовкладень, необхідних для організації відповідного виробництва, їх рентабельність і термін окупності, а також кількість новостворених робочих місць. На початковому етапі економічно обґрунтованим вбачається нарощення внутрішнього випуску низки товарів на заміну нескладному імпорту або продукції, на яку є значний поточний (а надто перспективний) попит в Україні унаслідок розвитку агросектору, реалізації проектів енергозбереження, модернізації виробничої і соціальної інфраструктури.

Не менш важливим є питання вибору механізмів реалізації політики імпортозаміщення. Тут необхідно наголосити, що в умовах членства України в СОТ, а також дії ЗВТ з ЄС і високого ступеня експортоорієнтації національної економіки застосування обмежувальних інструментів протекціоністської політики держави (дискримінаційних або заборонних ввізних мит, тарифів,

квот та ін.) з метою захисту національного виробника є проблематичним. Порушення міжнародних зобов'язань і штучний захист призведе до тривалих негативних наслідків для конкурентоспроможності продукції вітчизняної промисловості.

Відтак, імпортозаміщення потрібно розглядати як систему інструментів стимулювання розвитку і реалізації внутрішнього потенціалу у виробництві промислової продукції усіх видів споживання і основного капіталу для заповнення потенційних ніш на внутрішньому і зовнішньому ринках. Це, своєю чергою, потребує розробки і реалізації комплексної стратегії імпортозаміщення. Ключовою ціллю такої стратегії має бути відновлення та посилення міжгалузевої взаємодії секторів економіки у напрямку збільшення обсягів та рівня технологічності промислової продукції, розширення асортименту та географії середньо- і високотехнологічного експорту та задоволення попиту на продукцію проміжного і кінцевого споживання та основного капіталу на внутрішньому ринку.

У контексті реформи місцевого самоврядування, децентралізації та розширення фінансових повноважень місцевих органів влади реалізація капіталовкладень у перспективні імпортозаміщувальні виробництва може стати потужним стимулом соціально-економічного розвитку регіонів. Окрім того, координація та контроль таких проектів на рівні регіону є простішими з організаційної точки зору, аніж реалізація аналогічних проектів на державному рівні, що додає переваг для ефективного їх впровадження та досягнення поставлених цілей.

Серед ефективних інструментів регулятивного впливу держави на стимулювання розвитку імпортозамінних виробництв в Україні можна виділити:

- фіскальні, зокрема, пільгове оподаткування прибутку, що реінвестується в модернізацію основних фондів; інвестиційні податкові кредити (відтермінування сплати податку) при реалізації проектів імпортозаміщення;

тимчасове пільгове оподаткування підприємств, які займаються виробництвом інноваційної імпортозаміщувальної продукції;

- інструменти торговельної політики – розширення застосування нетарифних методів регулювання, дозволених СОТ, зокрема спрощення процедур ліцензування, сертифікації, технічних регламентів, фітосанітарних норм та ін.;
- організаційні – забезпечення режиму оперативного вирішення проблем, пов'язаних з отриманням дозвільної документації, відведенням земельних ділянок, підключенням до комунікацій новостворюваних виробництв.

Дієвим інструментом політики імпортозаміщення є державні замовлення. Використання цього інструменту дозволить цілеспрямовано розвивати стратегічно важливі виробництва у сегменті проміжного споживання і валового нагромадження основного капіталу. Стимулювання державою імпортозаміщення може відбуватися шляхом: а) підтримки підприємств у тих секторах, де вони здатні конкурувати за ринок з іноземними постачальниками; б) заохочення зовнішніх постачальників до створення в Україні складальних виробництв із відповідним коефіцієнтом локалізації внутрішнього потенціалу.

Для цього необхідні державні лізингові та кредитні програми, які поширюватимуться лише на вироблені (зібрані) в Україні товари. Не менш важливою є послідовна політика інформування і навчання потенційних підприємців, управлінського та виробничого персоналу для організації імпортозамісних виробництв. На початковому етапі доцільним є залучення закордонних менеджерів та інших фахівців у ролі консультантів, здатних сприяти налагодженню відповідних виробництв в Україні. Ефективна політика імпортозаміщення дозволить отримати значний мультиплікативний ефект: створити нові робочі місця у промисловому секторі економіки та додатковий платоспроможний попит усередині країни, а отже, значно розширити внутрішній ринок, збільшити обсяги ВВП та податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. У підсумку, це створить умови для появи додаткових робочих місць у сфері обслуговування і підвищення рівня та якості життя населення.

1.4. Концептуальні підходи до вирішення проблемних питань інноваційного розвитку промисловості регіонів України

Інноваційна активність є однією з найвагоміших передумов ефективного соціально-економічного розвитку країни. Це обумовлено тим, що інновації, зокрема технологічні, впливають на продуктивність праці, динаміку валової доданої вартості і прибутку, а відтак, і на рівень заробітної плати. Опосередковано інноваційний розвиток економіки може визначати тенденції трудової міграції з країни, залежність від надходжень міжнародних фондів, конкурентоспроможність вітчизняної продукції на зовнішньому і внутрішньому ринках. Своєю чергою, рівень інноваційності економіки відображається у технологічній структурі випуску, експорту, ролі країни у глобальних ланцюгах створення вартості, залежності економіки від імпортової продукції, передусім високотехнологічних виробництв, структурі основних засобів. У підсумку, інноваційність економіки може впливати і на рівень економічної безпеки країни. Проблеми інноваційного розвитку є предметом досліджень багатьох науковців. Так, сучасні бар'єри на шляху забезпечення успішної реалізації промислової політики інноваційної спрямованості в Україні, а також роль держави, бізнесу, фундаментальних і прикладних досліджень у подоланні негативних тенденцій, які уповільнюють або унеможливають економічний розвиток, зокрема промислового сектору національної економіки, висвітлено в роботі В.М. Гейця «Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання» [3]. Інноваційний розвиток промисловості України під впливом процесів трансформації інституційного середовища та перспективи реіндустріалізації науково обґрунтовано у працях В.М. Гейця [4]. І.Ю. Підоричевою та Л.І. Ковчугою за допомогою кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано авторську гіпотезу про те, що значення таких показників як загальний обсяг інноваційної продукції, частка інноваційної продукції, нової для ринку, а також обсяг інноваційної продукції, реалізованої за межі України, залежать від видів витрат на інновації [54]. Отже, впливаючи на структуру

витрат на інноваційну діяльність, підприємство може досягти максимальної економічної віддачі та суттєво збільшити рівень конкурентоспроможності своєї продукції. Відмінності між екосистемами та інноваційними системами, переваги екосистемного підходу, порівняно з традиційним систематичним поглядом на створення інновацій, властивості інноваційних екосистем і сучасних інноваційних процесів розглянуто у [54], [53]. Проблеми функціонування інновацій польської економіки на мікрорівні розглядаються у працях [204], [269], [247], [246], [270]. Об'єктами цих досліджень є підприємницька інноваційність, схильність до ризикових інвестицій та інновацій, способи стимулювання інноваційної діяльності, нормативно-юридичні та ментальні аспекти інноваційного розвитку. У працях науковців, зокрема [200] піднято проблему та пояснено причини неефективності програм структурних фондів ЄС, що мали на меті підтримку інноваційності польської економіки. Окрім того, розглянуто екзогенні та ендогенні чинники інноваційності польської економіки та запропоновано рекомендації для усунення бар'єрів інноваційності та раціональнішого використання коштів ЄС за програмами інноваційного розвитку. Значну увагу приділено проблемі світської стагнації, що в умовах глобалізації може створювати серйозні виклики для польської економіки, її інноваційності, зумовлювати зростання безробіття й негативні демографічні тенденції. Загалом інноваційний розвиток є багатоаспектною економічною категорією та динамічним процесом і актуалізує проблематику досліджень у даному напрямі.

Традиційно (і перманентно) основна маса інновацій продукується у промисловому секторі економіки. Так, на підприємства переробної промисловості в Україні припадає найбільше (близько 22%) інноваційно активних підприємств. Частка підприємств із технологічними інноваціями також найвища у промисловості, зокрема у переробній (понад 15%) і в постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (понад 12%). Водночас на підприємства переробної промисловості припадає понад 15% нетехнологічних інновацій. Однак, на жаль, інноваційність української

промисловості, а отже і економіки загалом, є найнижчою в Європі. Зокрема, частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції (інноваційність продукції) в Україні у 2020 році становила 1,9% (проти 3,8% у 2010-му), тоді як у Польщі значення цього показника становило понад 9%, а у Німеччині – 18%. З-поміж виробництв переробної промисловості найвища інноваційність продукції традиційно характерна для машинобудування, поліграфії і металургії (табл. 1.16).

Таблиця 1.16

Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промисловими підприємствами, %

Вид економічної діяльності	КВЕД	Україна	Польща	Німеччина
Промисловість	В+С+Д+Е	1,9	9,3	18,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	0,2	0,4	3,2
Переробна промисловість	С	1,9	10,9	21,7
виробництво харчових продуктів	10	0,9	3,7	8,1
виробництво напоїв	11	2,3	7,3	2,8
виробництво тютюнових виробів	12	...	7,9	12,1
текстильне виробництво	13	0,4	13,1	12,3
виробництво одягу	14	0,2	3,2	10,6
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	15	...	3,2	38,1
оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	16	0,1	6,7	6,3
виробництво паперу та паперових виробів	17	0,1	14,7	6,5
поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	6,3	6,3	10,5
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	...	16,1	10,7
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	0,6	8,1	14,5
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	1,7	9,6	16,5
виробництво гумових і пластмасових виробів	22	1,8	6,5	11,0
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	0,7	4,4	9,4
металургійне виробництво	24	3,2	5,1	11,9
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	0,7	7,0	5,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	6,3	23,2	26,5
виробництво електричного устаткування	27	4,1	27,2	28,5
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	8,1	15,2	16,0
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	5,6	21,8	47,9
виробництво інших транспортних засобів	30	1,6	21,7	24,6
виробництво меблів	31	1,0	5,9	12,2
виробництво іншої продукції	32	0,3	4,1	14,6
ремонт і монтаж машин і устаткування	33	0,4	6,9	7,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	...	0,5	3,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	...	1,5	3,5

Авторські розрахунки за даними [49;214]

Натомість найменш інноваційною є продукція низькотехнологічних виробництв, зокрема харчової, легкої, деревообробної і меблевої промисловості. Для порівняння, у Польщі і Німеччині ці виробництва також є

менш інноваційними, однак їх рівень суттєво перевищує аналогічні показники в Україні. Водночас доцільно зауважити, що сировинний та ресурсний потенціал названих низькотехнологічних виробництв України і Польщі є приблизно однаковим. Із рівнем інноваційності продукції тісно корелює рівень технологічності промислового виробництва. Так, упродовж 2014-2018 років в Україні частка виробництв із використанням високих технологій у структурі доданої вартості зменшилась на 4,5 в.п., а технологій середньо-високого рівня – на 8,84 в.п. (табл. 1.17).

Таблиця 1.17

Структура доданої вартості (за витратами виробництва) промислових виробництв України, %*

Рік	Виробництво з використанням високих технологій (коди за КВЕД: 21+26+30.3)	Виробництво з використанням технологій середньо-високого рівня (коди за КВЕД: 20+25.4+27+28+29+30-30.1-30.3+32.5)	Виробництво з використанням технологій середньо-низького рівня (коди за КВЕД: 18.2+19+22+23+24+25-25.4+30.1+33)	Виробництво з використанням технологій низького рівня (коди за КВЕД: 10+11+12+13+14+15+16+17+18-18.2+31+32-32.5)
2013	11,2	27,3	31,0	30,5
2014	8,1	19,2	32,2	40,5
2015	8,5	20,6	29,6	41,5
2016	9,8	17,0	31,4	41,9
2017	8,0	16,0	36,2	39,8
2018	6,7	18,5	38,0	36,9
2019	6,8	21,9	31,5	39,8

Примітка. *Згруповано за спеціальними агрегаціями, передбаченими у Регламенті (ЄС) №251/2009 від 11.03.2009 року стосовно структурної статистики підприємств
Авторські розрахунки за даними:[49]

Натомість на 7 в.п. зросла частка виробництв з використанням технологій середньо-низького рівня і на 6,4 в.п – технологій низького рівня.

У 2019 році погіршення технологічної структури промислового виробництва в Україні призупинилось і розпочались деякі позитивні тренди. Зокрема, частка виробництв із використанням високих технологій у структурі доданої вартості збільшилась на 0,1 в.п., а частка виробництв середньо-високого рівня – на 3,47 в.п. Загалом низький рівень інноваційності і технологічності вітчизняної промисловості є однією з ключових причин високої імпортозалежності національної економіки від продукції проміжного і

кінцевого споживання високо- та середньо-високотехнологічних виробництв, передусім машинобудівних, текстильних, хімічних і фармацевтичних,

Інноваційна активність промислового сектора економіки України у регіональному розрізі є вкрай нерівномірною. Так, незаперечним лідером за обсягом реалізованої інноваційної продукції промисловості була і залишається Донецька область – 15,4 млрд. грн. у 2020 році, що становило третину від загальноукраїнського показника (47,5 млрд. грн.). Значні обсяги (понад 1 млрд. грн.) інноваційної продукції у 2020 році також реалізували промислові підприємства Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Львівської, Полтавської і Харківської областей (додаток В, табл. В.1). Проте, Донецька область з великим відривом від решти регіонів також лідирує за рівнем інноваційності промислової продукції, активно відновлюючи і нарощуючи свій інноваційний потенціал. Так, упродовж 2019-2020 років частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції у цьому регіоні зросла на 6 в.п. (табл. 1.18).

Таблиця 1.18

Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) промисловими підприємствами, %*

Область	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2020-2013
Вінницька	2,3	2,3	0,6	0,9	0,7	0,9	0,9	-1,4
Волинська	3,0	2,5	2,2	0,3	1,0	0,7	1,4	-1,6
Дніпропетровська	1,9	0,7	0,4	0,1	0,2	0,2	1,4	-0,5
Донецька	3,0	1,7	2,6	1,3	0,3	5,2	6,3	3,3
Житомирська	5,5	1,4	1,8	0,5	0,4	0,8	0,2	-5,3
Закарпатська	15,5	8,4	4,6	1,8	2,4	0,7	0,4	-15,1
Запорізька	2,3	1,7	2,7	2,4	2,1	1,6	1,2	-1,1
Івано-Франківська	4,3	3,8	1,3	0,4	1,1	0,3	0,5	-3,8
Київська	2,4	2,2	0,8	0,8	1,4	0,9	1,0	-1,4
Кіровоградська	6,4	2,9	2,3	1,8	4,8	4,2	4,7	-1,7
Луганська	2,1	0,2	1,8	0,1	0,3	3,0	4,6	2,5
Львівська	3,0	2,1	1,9	0,8	1,0	0,8	1,0	-2,0
Миколаївська	3,0	1,5	0,3	1,0	0,3	2,4	...	-1,6
Одеська	3,6	2,4	1,2	0,3	1,1	1,5	1,3	-2,3
Полтавська	6,5	8,9	1,9	0,2	0,4	0,2	2,7	-2,8
Рівненська	0,8	0,8	0,4	0,0	0,2	...	0,4	-0,4
Сумська	10,4	10,4	7,1	2,0	2,1	2,0	1,1	-9,3
Тернопільська	2,6	1,7	2,8	0,8	1,9	0,9	2,4	-0,2
Харківська	4,8	3,8	3,4	2,2	2,5	3,0	2,5	-2,3
Херсонська	4,0	5,4	1,4	1,5	1,7	2,3	1,9	-2,1
Хмельницька	1,6	0,9	0,7	0,1	0,1	0,7	1,0	-0,6
Черкаська	2,0	1,6	0,7	1,1	1,7	1,5	0,8	-1,2
Чернівецька	2,6	2,0	2,4	0,9	0,5	0,4	...	-2,2
Чернігівська	0,9	1,0	0,5	1,0	2,7	2,6	1,1	0,2

Примітка. *У Миколаївській і Чернівецькій областях зміна значень показника (остання колонка) розрахована як різниця між 2019 і 2013 роками

Авторські розрахунки за даними [49]

Порівняно високих значень (>4,5%) цього показника у 2020 році досягли Кіровоградська і Луганська області.

Загалом низький рівень інноваційності промислової продукції в Україні є прямим наслідком відносно малих витрат на інновації (0,47 млрд. євро у 2020 році проти 4,58 млрд. євро у Польщі і 133,2 млрд. євро у Німеччині), обсяг яких упродовж 2012-2020 років зменшився на понад 70% (рис. 1.4). Водночас частка власних коштів підприємств у цих витратах за вказаний період зросла на 32,5 в.п., що є ознакою зменшення обсягів зовнішніх інвестицій в інноваційну діяльність.

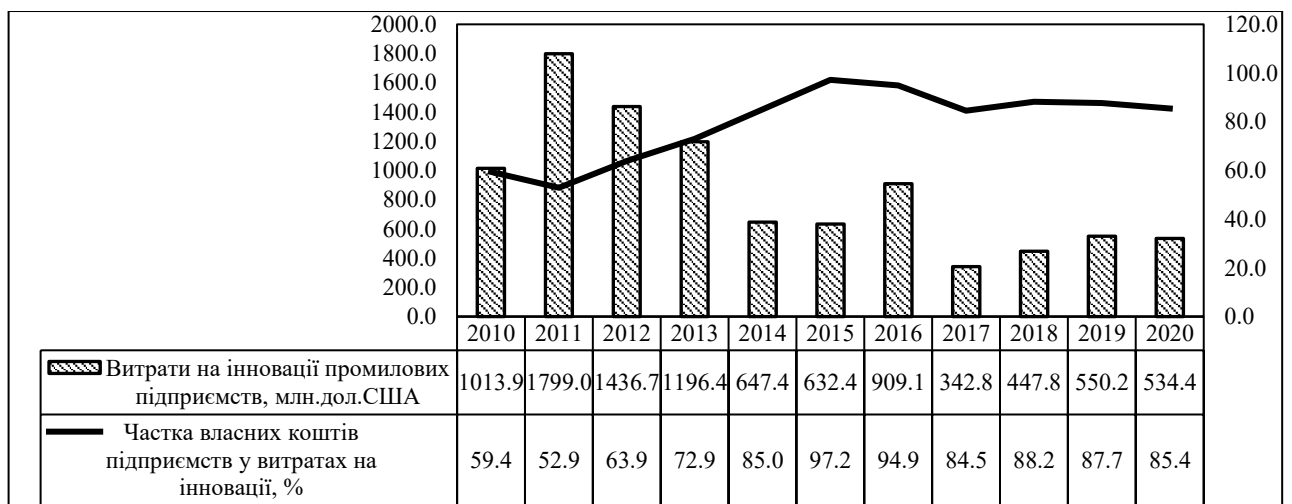

Рис.1.4 Показники витрат на інновації промислових підприємств в Україні

Побудовано за даними [49]

Найбільші витрати на інновації у промисловості (понад 1 млрд. грн.) традиційно характерні для індустріальних регіонів, передусім Дніпропетровської і Донецької областей. У 2020 році до них долучилися Запорізька і Харківська області, які досягли найвищого зростання значень цього показника, порівняно з попереднім роком – на 230% і 176% відповідно (додаток В, табл. В.2). Також варто зауважити, що Харківська область активно залучає інші джерела інвестицій у промисловий сектор своєї економіки, про що свідчить скорочення частки власних коштів підприємств у витратах на інновації, зокрема у 2020 році на 11,6 в.п. (табл. 1.19).

Кількість інноваційно активних промислових підприємств в Україні упродовж 2013-2020 років зменшилась у понад 2 рази – від 1758 до 809

(додаток В, табл. В.3). У регіональному розрізі найбільша кількість таких підприємств традиційно зосереджена у Харківській (95 у 2020 році проти 191-го у 2014-му), Дніпропетровській (75 проти 109-ти), Запорізькій (41 проти 108-ми), Київській (56 проти 66-ти) і Львівській (60 проти 129-ти) областях. У 2020 році до них долучилася Тернопільська область, яка відновила кількість інноваційно активних промислових підприємств до рівня 2014 року (36) і водночас стала лідером за показником частки інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств – 39,6% проти 22,7% у Харківській області і 16,8% у середньому в Україні (додаток В, табл. В.4).

Таблиця 1.19

Частка власних коштів у витратах на інновації промислових підприємств, %

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	95,1	98,9	100,0	99,9	96,9	99,9	100,0	97,8
Волинська	100,0	88,7	100,0	31,8	...	...	83,5	...
Дніпропетровська	98,4	87,8	99,1	99,5	74,0	98,4	78,5	85,3
Донецька	100,0	99,9	99,0	99,7	...	98,8	99,5	99,1
Житомирська	76,7	82,1	82,6	70,4	81,4	...	97,9	100,0
Закарпатська	100,0	100,0	99,1	90,7	...	...	100,0	100,0
Запорізька	100,0	98,8	100,0	100,0	83,4	93,9	98,0	89,1
Івано-Франківська	30,9	82,8	76,0	96,3	93,9	...	98,7	...
Київська	96,2	65,8	99,7	86,1	...	75,0	95,8	94,7
Кіровоградська	99,6	99,5	100,0	84,9	77,0	...	97,8	89,8
Луганська	37,7	100,0	100,0	100,0	...	...	95,6	84,9
Львівська	83,1	83,4	74,4	81,5	87,6	59,5	86,3	61,0
Миколаївська	24,0	91,5	97,0	79,8	99,5	94,6	97,9	100,0
Одеська	97,0	99,0	79,8	91,8	...	...	93,6	78,3
Полтавська	97,1	32,3	93,3	99,0	86,5	100,0	40,7	51,2
Рівненська	64,0	94,9	99,2	49,7	...	100,0	74,0	96,4
Сумська	69,6	42,6	100,0	99,3	60,7	56,4	66,6	97,7
Тернопільська	77,2	100,0	90,7	55,1	72,8	66,1	39,8	47,1
Харківська	87,3	85,2	80,3	71,1	74,3	83,9	80,7	69,1
Херсонська	96,0	86,0	86,8	99,5	100,0	...	99,4	99,1
Хмельницька	83,4	57,3	82,4	73,6	...	94,7	80,1	90,1
Черкаська	68,9	92,6	94,2	87,1	42,5	73,2	86,9	99,0
Чернівецька	75,1	92,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	...
Чернігівська	38,3	69,1	34,5	73,0	...	74,8	91,6	98,9

Авторські розрахунки за даними [49]

Незмінним лідером (із великим відривом від решти регіонів) за кількістю промислових підприємств, які впроваджували інновації, є Харківська область (додаток В, табл. В.5). Проте, кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів у цьому регіоні упродовж 2014-2019 років скоротилася у 2,6 разу, тоді як Дніпропетровська і Сумська області, навпаки, наростили

за вказаний період значення цього показника у 3,2 і 4,0 разу відповідно (додаток В, табл. В.6). Активно відновлює інноваційний потенціал промислового сектора своєї економіки Львівська область. Так, у 2020 році, порівняно з 2019-м, кількістю промислових підприємств, які впроваджували інновації, у цьому регіоні зростає в 1,6 разу і склала 56 (проти 99-ти у 2014 році).

Водночас кількість промислових підприємств, які реалізували інноваційну продукцію за межі України, упродовж 2012-2019 років скоротилася у 2,35 разу (від 378-ми до 161-го). Найбільше таких підприємств традиційно у Харківській (32 у 2019 році проти 43-х у 2014-му), а також Запорізькій (15 проти 22-х) і Сумській (11 проти 14-ти) областях. Найсуттєвіше скорочення кількості промислових підприємств, які експортували інноваційну продукцію, упродовж 2014-2019 років відбулось у Донецькій (із 24-х до 5-ти) і Львівській (із 20-ти до 5-ти) областях. Попри те, Донецька область була лідером (зі значним відривом від решти регіонів) за обсягом реалізованої інноваційної продукції за межі України – 13,26 млрд. грн. у 2019 році (додаток В, табл. В.7), а також за величиною частки цієї продукції в загальному експорті інноваційної продукції промисловості – 90,2% проти 55,6% у 2013-му (додаток В, табл. В.8, рис. 1.5).

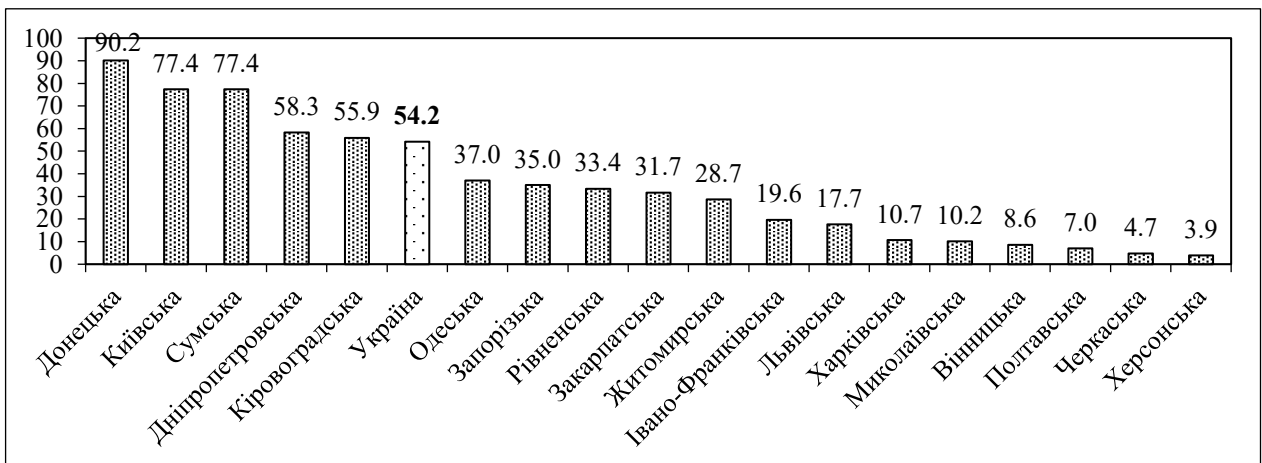

Рис.1.5 Рейтинг регіонів України за показником частки реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг) за межі України в обсязі реалізованої інноваційної продукції, %*

Примітка. *Для частини регіонів України така інформація є недоступною
Побудовано за даними [49]

Попри загалом низький рівень інноваційності вітчизняної промислової продукції, експортна орієнтованість останньої є порівняно високою. Зокрема, частка продукції, реалізованої за межі країни, в обсязі реалізованої інноваційної продукції промисловості України у 2019 році перевищила значення аналогічного показника Польщі на 8,0 в.п. (табл. 1.20).

Таблиця 1.20

Частка продукції, реалізованої за межі країни, в обсязі реалізованої інноваційної продукції, %

Вид промислової діяльності	Код за КВЕД–2010	Україна	Польща
1	2	3	4
Промисловість	В+С+Д+Е	54,2	46,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	...	43,8
Переробна промисловість	С	53,9	45,2
виробництво харчових продуктів	10	18,1	21,6
виробництво напоїв	11	2,0	6,8
виробництво тютюнових виробів	12	...	3,8
текстильне виробництво	13	...	57,3
виробництво одягу	14	...	75,0
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	15	...	65,6
оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	16	...	44,8
виробництво паперу та паперових виробів	17	...	37,4
поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	...	22,2
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	...	1,2
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	11,5	60,5
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	...	20,8
виробництво гумових і пластмасових виробів	22	82,0	53,8
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	...	43,2
металургійне виробництво	24	90,6	49,0
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	28,7	38,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	2,3	69,8
виробництво електричного устаткування	27	49,6	52,9
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	52,4	61,2
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	6,7	77,1
виробництво інших транспортних засобів	30	45,8	61,8
виробництво меблів	31	35,5	54,2
виробництво іншої продукції	32	29,2	63,4
ремонт і монтаж машин і устаткування	33	63,6	42,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	...	...
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	...	...

Авторські розрахунки за даними [49; 50]

У розрізі виробництв переробної промисловості (виходячи з доступних даних), найвища експортна орієнтованість інноваційної продукції в Україні

характерна для металургійного виробництва, виробництва гумових і пластмасових виробів, ремонту і монтажу машин і устаткування.

Надмірно висока експортна орієнтованість інноваційної продукції в умовах суспільно-політичної нестабільності та посилення глобалізаційних процесів створює потенційні ризики для економічної безпеки країни. Той факт, що більша частина інноваційної продукції не знаходить реалізації на внутрішньому ринку України свідчить про наявність системних проблем, пов'язаних як із впливом низки макроекономічних чинників (передусім кон'юнктури на певних ринках), так і слабкою системою стимулювання та регулювання інноваційної діяльності, а також захисту національних економічних інтересів. У підсумку, це призводить до дисбалансу міжсекторальних зв'язків у економіці.

Так, вітчизняні металургійні і гумові виробництва, а також більшість виробництв машинобудування (коди за КВЕД 27, 28, 30), яким притаманна висока експортна орієнтованість інноваційної продукції, є стратегічно важливими сегментами економіки, володіють високим потенціалом розробки і впровадження інновацій, але на сьогодні їх виробничі, операційні і господарські процеси потребують реорганізації та модернізації із застосуванням інноваційних підходів. Тобто потреба у розробці і впровадженні інновацій для названих виробництв є дуже високою. Відповідно ситуація, при якій порівняно незначна кількість інноваційної продукції, що випускається в Україні, у переважній більшості експортується, тоді як національна економіка і сама промисловість нагально потребують інновацій, є вкрай негативною.

З іншого боку, рівень експортної орієнтованості інноваційної продукції деяких виробництв в Україні є надмірно низьким. Зокрема, це стосується: виробництва хімічних речовин і хімічної продукції; виробництва напоїв; виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Низька експортна орієнтованість інноваційної продукції названих виробництв, поряд із порівняно

невисоким рівнем її інноваційності загалом, є ознакою неконкурентності продукції цих виробництв на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Оптимальний рівень експортної орієнтованості інноваційної продукції (~30% за світовими стандартами) характерний для виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування; виробництва іншої продукції. Проте, частка інноваційної продукції в обсязі промислової цих виробництв є мінімальною – 0,7% і 0,3% відповідно.

Причини низької інноваційності продукції вітчизняної промисловості є взаємопов'язаними. Загалом можна виділити три основні групи чинників, які впливають на інноваційну діяльність в Україні:

- 1) рівень індустріалізації економіки і технологічності промислового виробництва;
- 2) митна політика, зовнішньоекономічний вплив, економічна глобалізація;
- 3) інституційне та макроекономічне середовище, спеціальна нормативно-правова база, ментальні особливості підприємницької поведінки та ін.

За останнє 10-ліття унаслідок впливу багатьох зовнішніх і внутрішніх чинників частка промисловості у ВВП України зменшилась на 4% (із 22,6% у 2010 році до 18% у 2020-му). Такі суттєві структурні зміни супроводжувались та/чи спричинялись низкою процесів, а саме:

- тривалою політикою аграризації економіки, що відображалась у створенні сприятливих умов (включно з державними дотаціями, стимулюванням експорту та ін.) для аграрного сектора, передусім продукції рослинництва та, водночас, відсутності необхідних умов та підтримки розвитку високо- і середньо-високотехнологічних виробництв. Це супроводжувалось сприятливою кон'юктурою на зовнішніх ринках для експорту сільськогосподарської сировини, з одного боку, та неефективним регулюванням (із позиції національних економічних інтересів) такого експорту державою – з іншого;
- *нестабільністю динаміки розвитку вітчизняних виробництв переробної промисловості* – індекс продукції переробної промисловості у 2020 році становив 94,1% проти 105,6% у 2016-му і 92,7% у 2013-му (рис. 1.6), тоді

як індекс продукції машинобудування (як потенційно найвагомшого сегмента для продукування і впровадження інновацій) у 2020 році знизився до 82,4% проти 112,4 у 2018-му і 86,4% у 2013-му.

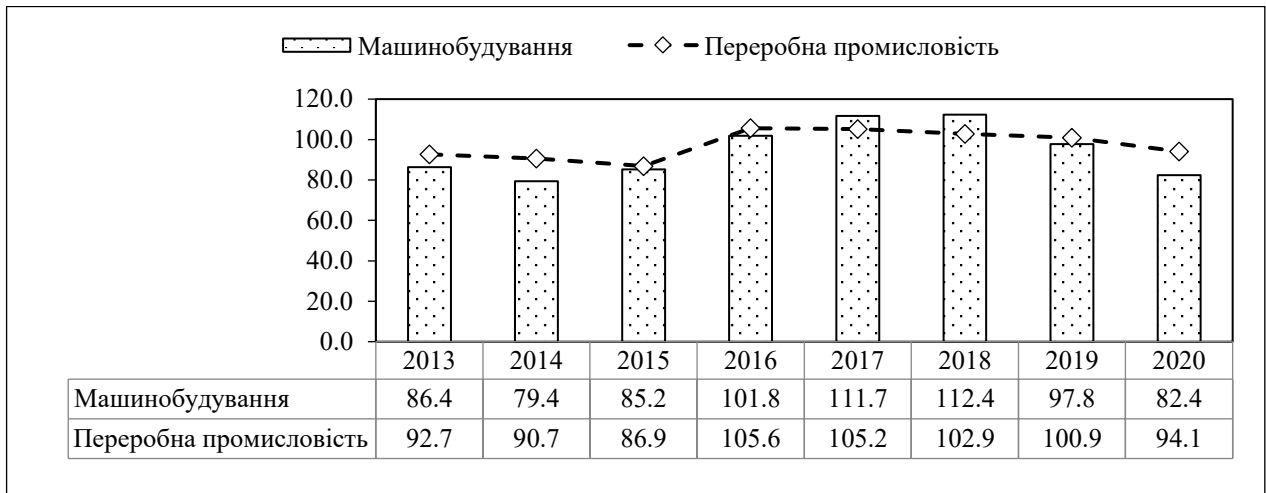

Рис. 1.6 Індекс продукції переробної промисловості і машинобудування України, %

Побудовано за даними [49]

В умовах глобальної нестабільності в економіках перехідного типу підвищуються ризики втрати виробничого та інноваційного потенціалу, а відтак – перетворення промислових підприємств на сировинні чи низькотехнологічні осередки ТНК. У підсумку це може спричинити погіршення соціально-економічного розвитку, а в подальшому нести загрозу економічній безпеці країни. Одним із засобів уникнення чи мінімізації впливу таких загроз і, водночас, сприяння промислому розвитку та підвищенню інноваційності економіки є оптимальна митна політика. Остання полягає у визначенні такого рівня тарифних і нетарифних бар'єрів, податків на імпорт, які балансуватимуть між економічними інтересами держави (сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності та інноваційності продукції вітчизняних виробників) та інтересами іноземних інвесторів.

Позитивний ефект від відкритості економіки, виражений потенційною привабливістю для іноземних інвестицій, може нівелюватись зниженням (або і втратою, як вже зазначалось) виробничого та інноваційного потенціалу країни. Низькі бар'єри на імпорт мають певний позитивний економічний ефект,

але за умови, якщо такий пільговий імпорт є вибіркоким і стосується лише сировини та комплектуючих, що не виготовляються (і навіть потенційно не можуть виготовлятися) у країні.

В Україні регулювання митної політики у цьому напрямку триває і вже дало окремі позитивні результати. Зокрема, прийнято законопроект №4410, який вносить зміни до розділу XI Митного тарифу щодо уніфікації ставок ввізного мита на товари легкої промисловості та передбачає введення пільгового мита на імпорт сировини для текстильної промисловості, що не виробляється в Україні.

Водночас є ще ряд положень державної митної політики, які потребують доопрацювання, зміни чи перегляду. Так, однією із суттєвих перешкод на шляху розвитку легкої промисловості, підвищення інноваційності та цінової конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробництв на внутрішньому ринку є пільгове мито для імпорту в Україну вживаного одягу та інших зношених речей (УКТ ЗЕД: 630900). Зокрема, у рамках угоди про ЗВТ між Україною і ЄС (найбільшого експортера такого імпорту) на 2021 рік була передбачена нульова ставка для вживаного взуття (код: 63090010), вживаного одягу і додаткових речей до одягу та їх частин (код: 63090020), інших вживаних текстильних виробів (код: 63090030). Чинна митна політика у даному сегменті посилює імпортозалежність національної економіки. Так, у *2013 році Україна за обсягом імпорту вживаного одягу (у грош. од.) займала 5-те місце у світі, тоді як у 2020-му “піднялась” до 2-го, поступаючись Пакистану*. У 2020 році обсяг імпорту Україною вживаного одягу становив 154,5 млн. дол. США, проте внаслідок заходів щодо протидії пандемії COVID-19 зменшився на 16%, порівняно з 2019 роком, але зріс на 20% щодо 2013-го.

Вагомим фактором-дестимулятором розвитку та підвищення інноваційності продукції вітчизняного машинобудування (передусім автомобілебудування) є сприятливі тарифні і нетарифні бар'єри для імпорту в Україну вживаних автомобілів із країн ЄС та США. Зокрема, відповідно Угоди про ЗВТ із ЄС, на 2021 рік митні ставки на імпорт легкових автомобілів

в Україну з країн ЄС перебувають у межах 2,3÷4,5% (залежно від об'єму двигуна) та у подальшому будуть знижуватись, а сума акцизного податку коливається від 50 до 150 євро (відповідно до об'єму двигуна), помножена на кількість років автомобіля, тоді як ставка ПДВ є стандартною – 20%.

Згідно з Законом України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування акцизним податком легкових транспортних засобів” № 8487 від 25.11.2018 року дозволяється ввезення вживаних легкових автомобілів екологічного стандарту Євро-4 (введеного у 2005 році) і нижче – до Євро-2 (введеного у 1995-му). Водночас в Україні практично відсутні обмеження щодо віку, фактичного технічного стану та ціни імпортованих автомобілів. Натомість у країнах ЄС, зокрема у Німеччині, посилюються заборони щодо пересування дизельних автомобілів, поступово обмежується обіг автомобілів із нижчими екологічними стандартами, популяризуються електромобілі, що, своєю чергою, стимулює зростання попиту на останні. Водночас Китай, як один зі світових лідерів автомобілебудування, захищає свій ринок митною ставкою на імпорт автомобілів у розмірі 15%. В Індії ця ставка складає 125%, Таїланді – 74,97%, а Мексиці – 36,69%[256].

Загалом усі країни можна поділити на дві умовні групи, які для розвитку автомобілебудування найбільш повного циклу (вітчизняного чи спільного) застосовують:

- а) тарифні інструменти (переважно країни Азії);
- б) нетарифні бар'єри, екологічні стандарти (переважно європейські країни).

Доцільно зауважити, що саме автомобілебудування має найвищий потенціал для нарощення інновацій і поширення мультиплікативного ефекту на економіку країни. Таким чином, вдало обрана митна політика є дієвим інструментом, що одночасно може сприяти і промислового розвитку, і підвищенню інноваційності економіки.

Ще одним вагомим чинником впливу на інноваційність продукції є інституційне та загалом макроекономічне середовище країни, рівень якого відображає *глобальний індекс інновацій*. У 2020 році Україна за цим показником

у світі знаходилась на 45-му місці (проти 47-го у 2019-му), тоді як Польща – на 38-му (проти 39-го) [197]. Згідно з результатами проведеної порівняльної оцінки значень складових цього індексу у частині інноваційних ресурсів, найбільшими бар'єрами (перешкодами) для інноваційного розвитку України, порівняно з Польщею є:

- політична нестабільність;
- недостатня ефективність дій уряду;
- невисока нормативна якість (*індекс, який фіксує уявлення про здатність уряду формулювати та впроваджувати обґрунтовану політику та правила, що дозволяють та сприяють розвитку приватного сектору*);
- низький рівень верховенства права;
- значно вищий ступінь складності у врегулюванні питань неплатоспроможності;
- суттєво менша кількість дослідників (на мільйон населення) і значно нижчі витрати на НДДКР;
- невисокий рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ);
- недостатній розвиток логістики;
- низька ринкова капіталізація (*ринкова вартість акцій*);
- нижчий рівень конкуренції на внутрішньому ринку;
- менші масштаби внутрішнього ринку (*величина внутрішнього ринку вимірюється валовим внутрішнім продуктом (ВВП) на основі оцінки паритету купівельної спроможності в країні*);
- порівняно менші витрати на НДДКР у секторі підприємництва (*валові витрати на НДДКР, що здійснюються приватними підприємствами, у відсотках до ВВП*).

Водночас найвагомими перевагами у забезпеченні інноваційними ресурсами України, порівняно з Польщею, є:

- вищий ступінь легкості відкриття бізнесу та захисту міноритарних інвесторів;
- більші витрати на освіту (у % до ВВП) і загалом державне фінансування на одного учня (у середньому);

- вища забезпеченість економіки випускниками технічних спеціальностей (*частка випускників технічних спеціальностей серед усіх випускників вищих навчальних закладів*);

- більший відсоток фірм, що пропонують офіційне навчання (*відсоток фірм, які пропонують офіційні навчальні програми для своїх постійних штатних працівників*).

Одним із ключових напрямків зупинення чи усунення впливу чинників, сформованих під впливом зниження рівня індустріалізації і технологічності та водночас зростання імпортозалежності національної економіки у сегменті високо- і середньо-високотехнологічних виробництв і, таким чином, створення передумов для підвищення рівня і обсягу інноваційності продукції промисловості, є створення та ефективне функціонування інноваційних парків.

На сьогодні в Україні функціонують декілька майданчиків під назвою “інноваційні парки”. Це, зокрема, *Unit.City у Києві, Харкові та Івано-Франківську, а у Львові будується LvivTech.City*. Усі ці парки спеціалізуються переважно на виготовленні продукції і наданні послуг для транснаціональних корпорацій (ТНК) на засадах ІТ-аутсорсингу. Однак, в українському законодавстві відсутнє чітке визначення терміну “інноваційний парк”. Відповідно складно визначити, чи бізнес-центри з ІТ-аутсорсинговою експортоорієнтованою спеціалізацією діяльності можуть ідентифікуватись як інноваційні парки. Останні, до прикладу, у Польщі за своїм функціоналом відповідають одночасно декільком категоріям, які в українському законодавстві відображені термінами “науковий парк”, “промисловий парк” і “технологічний парк”.

З огляду на тотожність кінцевих цілей, які ставляться перед науковими і технологічними парками (випуск інноваційної продукції), доцільно об’єднати ці дві категорії в одну – *інноваційний парк*, учасниками якого можуть бути як наукові установи НАНУ, так і виробничі підприємства та організації, що займаються інноваційною діяльністю. Такі парки можуть знаходитись як у межах однієї визначеної території, так і на різних майданчиках чи навіть

у різних регіонах. Відповідно дія Законів України “Про наукові парки” і “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків” повинна бути зупинена, а їх основні, актуальні частини – перенесені чи інтерпретовані в Законі України “Про інноваційні парки”.

Для визначення терміну “інноваційний парк” може застосовуватись редакція цього терміну, подана у ст. 1 проекту Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків” [62], але з обов’язковим доповненням (див. виділення): *інноваційний парк – це юридична особа або група юридичних осіб (далі – учасники інноваційного парку), що діють відповідно до договору про спільну діяльність без створення юридичної особи та без об’єднання вкладів з метою створення організаційних засад реалізації проектів інноваційних парків із виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та забезпечення промислового випуску конкурентоспроможної на світових ринках і на внутрішньому ринку продукції проміжного та кінцевого споживання. Цим уточненням “на внутрішньому ринку продукції проміжного і кінцевого споживання” наголошується на тому, що діяльність інноваційних парків повинна концентруватись на підвищенні цінової і якісної конкурентоспроможності вітчизняної продукції, зокрема, з метою імпортозаміщення. Це передусім стосується найбільш необхідної сировини, матеріалів та комплектуючих для вітчизняних високо- і середньо- високотехнологічних виробництв, а у підсумку – і товарів кінцевого споживання цих виробництв. Іншими словами, *пріоритетом діяльності інноваційних парків в Україні має бути створення нової технологічної бази для подальшого розвитку вітчизняних виробництв, а не обслуговування економічних інтересів іноземних економік і ТНК.**

Діяльність інноваційних парків в Україні повинна відбуватись у рамках ключових засад Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [68] і відповідати пріоритетам інноваційної діяльності, що зазначені у постанові Кабінету Міністрів “Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямків інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на

2017-2021 роки [55], а також Закону України “Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки” [12].

Окрім того, діяльність інноваційних парків першочергово повинна скеровуватись на подолання надвисокої імпортозалежності національної економіки від продукції виробництв переробної промисловості проміжного споживання та валового нагромадження основного капіталу (див. табл.1.11,1.13). Детальний перелік (асортимент) продукції у розрізі виробництв повинен щорічно переглядатись за результатами моніторингу, проведеного профільними установами НАН України і затверджуватись Кабінетом Міністрів. Водночас необхідним є погодження чітких критеріїв вибору тієї чи іншої продукції, з обов’язковим урахуванням інтересів вітчизняних виробників.

Необхідною умовою ефективної діяльності інноваційних парків в Україні у досягненні поставлених перед ними цілей – сприяння інноваційному розвитку промисловості і національної економіки загалом – є синергія секторів із найвищим інноваційним потенціалом, тобто високо- і середньо-високотехнологічних виробництв (машинобудування, хімічної та фармацевтичної промисловості) та сектора ІТ. Однак, за оцінками Світового Економічного Форуму, Україна займає 92-ге місце серед 100 країн за внеском ІТ-сектора у вітчизняну промисловість. За таких умов функціонування організаційних структур, які сьогодні називаються інноваційними парками та спеціалізуються на ІТ-аутсорсингу для ТНК, і в яких частка експорту у продукції чи послугах перевищує 70%, не доцільно вважати інноваційними парками. Понад те, названі організаційні структури не можуть претендувати на державне фінансування, податкові чи будь-які інші пільги.

Фінансування діяльності інноваційних проектів в інноваційних парках може здійснюватись повністю або частково вітчизняними приватними підприємствами та/або державою. В окремих випадках до участі у проектах, які не передбачають випуск інноваційної продукції, що містить елементи державної таємниці (виробництва ОПК), можуть допускатись іноземні інвестори чи учасники, але їх частка у фінансуванні і, відповідно, у правах

на володіння результатами, не повинна перевищувати 30% від вартості такого проекту. З метою захисту національної економічної безпеки в інноваційних парках є недопустимою будь-яка участь (у ролі інвестора, постачальника чи учасника) тих країн, які не визнають або не поважають економічний і територіальний суверенітет України та провадять ворожу політику (агресію) щодо неї.

Загалом низький рівень інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств є однією з ключових проблем розвитку національної економіки. Повномасштабна війна російської федерації проти України, з одного боку, поглибила названу проблему, але з іншого – відкрила нові перспективи для її вирішення, зокрема, шляхом модернізації та прискореного нарощення потужностей оборонно-промислового комплексу. Український оборонно-промисловий комплекс в умовах відсічі збройній агресії РФ працює, насамперед, на гарантоване забезпечення потреб ЗСУ озброєнням та військовою технікою, що в перспективі потребує створення замкненого циклу сучасного власного виробництва.

Держава обрала правильний курс на формування високотехнологічного оборонно-промислового комплексу шляхом залучення інвестицій у конструкторські розробки та розбудову військових виробництв на основі передових європейських та світових військових технологій. Ці наміри закладені у Проекті Закону України про оборонно-промисловий комплекс як пріоритетну галузь промисловості. Дія цього Закону поширюватиметься як на підприємства Укроборонпрому, так і на приватних виробників озброєння та військової техніки. Закон покликаний створити стимули для іноземних компаній, які мають сучасні технології та нове бачення розвитку окремих виробництв, засновувати оборонні підприємства в Україні. Таким чином, оборонно-промисловий комплекс реально стане базовим сектором економіки України. Мілітарні технології будуть рушієм інновацій, а оборонний сегмент промисловості стимулюватиме розвиток супутніх секторів економіки.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.

1. Систематизовано, актуалізовано теорії економічного розвитку регіонів, методично удосконалено концепцію смарт-спеціалізації промисловості на теоретичних засадах яких може відбуватись промисловий розвиток регіонів України. Підсумовано, що в умовах економічної глобалізації регіональний промисловий розвиток відбувається за теорією розташування промисловості Вебера. Акцентовано, на тому, що усунення диспропорцій розвитку промисловості регіонів України у воєнному і повоєнному періодах повинно базуватись на засадах «Загальної теорії» та ідеї «Про національну самодостатність» Кейнса, моделі «витрати-випуск» Леонтєва, теорії ендогенного зростання, об'єктивному визначенню потенційних сфер смарт-спеціалізації промисловості регіону, країни. При цьому значна роль повинна надаватись зміцненню міжсекторальних і міжрегіональних зв'язків промисловості, забезпеченню виробничих підприємств вітчизняними високотехнологічними засобами праці (машини, інструменти, технології, тощо).

2. Розроблено методичний підхід до визначення потенційних ніш смарт-спеціалізації для промисловості регіонів України. Цей підхід включає сім етапів і передбачає проведення вертикально-горизонтального та секторального ретроспективного статистичного аналізу, здійснення середньо-і довгострокового форсайтигу, а також експертні оцінки та їх узагальнення. Практичне застосування розробленого підходу у регіональних економічних стратегіях сприятиме вибору сегментів промисловості, які мають найвищий потенціал економічної ефективності, інноваційності та мультиплікативного ефекту на соціально-економічний розвиток регіону.

3. Систематизовано наукові підходи щодо впливу економічної глобалізації на функціонування економіки та провислості з позиції різних суб'єктів господарювання та країн. Встановлено, що у сучасній економічній науці стосовно сприйняття економічної глобалізації існують два фундаментальні чітко виражені напрямки: *за* і *проти* економічної глобалізації.

Частина науковців, які дотримуються теорії порівняльних переваг Рікардо, у глобалізації вбачають тільки або здебільшого позитивні сторони і свою позицію обґрунтовують окремими показниками світового чи корпоративного рівня: зростання науково-технологічного прогресу, збільшення кількості робочих місць у країнах, що розвиваються, пришвидшення логістики та зменшення транспортних витрат, економічне зростання розвинутих економік та ін. Натомість прихильники теорій і ідей Кейнса у економічній глобалізації вбачають негативні сторони, а свої твердження обґрунтовують сутнісним погіршенням національної самодостатності, конкурентності національних виробництв та економік загалом.

4. Емпірично доведено вплив економічної глобалізації на структуру випуску і зайнятості переробної промисловості. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу, даних довгих трендів та на прикладі умовно сталих економік ЄС (Німеччини, Франції, Італії та Польщі) обґрунтовано, що між економічною глобалізацією, вираженою у дослідженні індексом економічної глобалізації, де-факто та частками виробництв у структурі випуску і зайнятості здебільшого існує високий або дуже високий прямий (для домінантних виробництв), натомість обернений – для інших кореляційний зв'язок. Доведення цих зв'язків дало підстави для твердження, що економічна глобалізація посилює промислову спеціалізацію країн.

5. Обґрунтовано вплив економічної глобалізації на імпортозалежність і інноваційність продукції промислових виробництв. Згідно із результатами, проведеного емпіричного дослідження посилення економічної глобалізації підвищує імпортозалежність (частку імпорту у витратах) виробництв переробної промисловості. Натомість інноваційність продукції (частка інноваційної продукції у обсязі реалізованої продукції) із зростанням економічної глобалізації – знижується.

6. Доведено, що підвищення частки високо- і середньовисокотехнологічних виробництв під впливом економічної глобалізації не завжди сприяє підвищенню економічної ефективності цих виробництв та

переробної промисловості країни. Одним із проявів економічної глобалізації крайнього десятиліття є швидке поширення офшорингу та аутсорсінгу з метою оптимізації витрат на зарплату та податки. У цих умовах у країнах із перехідною економікою покращується технологічна структура переробної промисловості, однак її ефективність та інноваційність продукції не суттєво зростає або і зменшується.

7. Запропоновано методичний інструментарій (однофакторні регресійні рівняння) для прогнозування впливу економічної глобалізації на частки структурні показники та імпортозалежність і інноваційність продукції виробництв переробної промисловості. Застосування цих моделей дозволило розрахувати величини на які зміняться частки виробництв у випуску і зайнятості переробної промисловості, імпортозалежність (частки імпортової складової у проміжному споживанні) та інноваційність продукції (частки інноваційної продукції у обсязі реалізованої продукції) виробництв переробної промисловості Польщі, Італії, Франції та Німеччини при зміні індексу економічної глобалізації, де-факто на 5 індексних пунктів. Розробка і впровадження цього підходу є методично-аналітичним інструментарієм стратегій промислового розвитку в умовах і під впливом економічної глобалізації.

8. Емпірично та теоретично поглиблено напрямки економічної науки щодо сприйняття впливу економічної глобалізації на розвиток промисловості та економіки країн. Обґрунтовані гіпотези щодо впливу економічної глобалізації на структурні показники, імпортозалежність і інноваційність продукції переробної промисловості одночасно емпірично підтвердили, але і суттєво поглибили твердження та теоретичні концепції прихильників і противників економічної глобалізації. Зокрема згідно теоретичних праць Д. Стігліца економічна глобалізація однозначно є вигідною високорозвиненим економікам, ТНК), натомість економічно невигідною, нищівною для економік, що розвиваються. Водночас, відповідно до результатів проведеного дослідження, економічна глобалізація може і негативно і позитивно впливати

як на перехідні, так і високорозвинені економіки. Напрямки цього впливу залежать від міцності державницької позиції у національних економічних стратегіях та міжнародних економічних угодах.

9. Оцінено залежність економіки України від імпорту продукції проміжного, кінцевого споживання та валового формування основного капіталу за авторським методичним підходом. За результати проведеного оцінювання визначено пріоритетні напрямки імпортозаміщення промислової продукції на внутрішньому ринку України. Окреслено організаційно-правові та економічні інструменти сприяння здійсненню імпортозаміщення промислової продукції на внутрішньому ринку України.

10. Обґрунтовано надмірно низьку інноваційність продукції промисловості загалом і видів промислової діяльності та виробництв переробної промисловості. За підсумками проведено порівняльного аналізу інноваційності продукції (частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції) української, польської і німецької промисловості у розрізі її видів промислової діяльності та всіх виробництв переробної промисловості, визначено надмірно низький рівень першої. Підкреслено, низька інноваційність продукції є однією із ключових перешкод підвищення ефективності української промисловості та водночас наслідком нераціональної її структури.

11. Аналітично доведено тенденцію деструктивних змін у технологічній структурі промисловості України. Це підтверджується значним зниженням частки виробництв, що використовують високі технології і технології середньо-високого рівня, натомість вагомим підвищення частки виробництв, що використовують технології низького рівня у структурі доданої вартості (за витратами виробництва) переробної промисловості України.

12. Емпірично обґрунтовано вкрай нерівномірну інноваційну активність, інноваційність продукції та витрати на інновації у промисловості регіонів України. Визначено, що витрати на інновації, інноваційна активність, кількість інноваційних підприємств, інноваційність продукції є значно вищими

у промисловості традиційно індустріальних регіонів України. Водночас в окремих областях, зокрема на заході країни, спостерігаються позитивні тенденції нарощення промислового інноваційного потенціалу.

13. З метою підвищення інноваційної активності у промисловості України та її регіонів запропоновано пропозиції до деяких нормативно-правових документів, пов'язаних із регулювання інноваційної діяльності в країні, зокрема до проекту Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків”, Законів України “Про наукові парки” і “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків”.

14. Науково обґрунтовано *перший імператив* розвитку промисловості в умовах сучасних викликів. Його суть зводиться до того, що при формуванні стратегій промислового розвитку країни необхідно зважати на впливи економічної глобалізації на структурні показники, імпортозалежність та інноваційність продукції виробництв переробної промисловості, посилення спеціалізації промислового сектора, а окрім того, обов'язково відстоювати і враховувати інтереси держави, соціальної сфери, національних підприємств за допомогою застосування нетарифних інструментів протекціоністської і структурної політики держави.

Основні результати наукового дослідження, що отримані у цьому розділі, опубліковані автором у наукових працях [20], [22], [23], [21], [24], [25], [26], [28], [70], [74], [75], [80], [99], [101], [102], [103], [104], [113], [114], [115], [127].

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ І СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Порівняльний аналіз конкурентоспроможності промислового сектора економіки України і країн ЄС

Незважаючи на уповільнення промислового розвитку в Україні унаслідок впливу багатьох чинників, промисловість залишається провідним видом економічної діяльності. Запровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом (ЄС), наслідком чого стало нівелювання торгових мит, з одного боку, мало позитивний вплив на динамічний розвиток зовнішньої торгівлі, а з іншого – посилило конкуренцію між європейською та українською промисловістю як важливою ланкою процесу формування товарного експорту. За таких сучасних економічних умов актуалізується необхідність розширення присутності продукції вітчизняних товаровиробників на світових ринках. Це, своєю чергою, вимагає підвищення їх конкурентоспроможності до рівня держав-членів ЄС.

Всебічні дослідження промислового сектору національної економіки проводяться в Інституті економіки промисловості НАН України. Так, у науково-аналітичній доповіді [64] виявлено чинники погіршення структури вітчизняної промисловості, падіння ефективності виробництва, зниження фінансових показників, а також обґрунтовано ключові напрями покращання ситуації (вдосконалення структури промисловості, підвищення ефективності виробництва та використання трудового потенціалу) У монографії [46] висвітлено питання фінансового, грошово-кредитного, бюджетно-податкового забезпечення неоіндустріального розвитку та його екологічного регулювання в Україні

Конкурентоспроможність промислового сектора економіки – це його перманентна здатність витримувати конкуренцію унаслідок наявності

відповідного потенціалу (передусім сформованих структурних характеристик) за умови досягнення високого рівня ефективності функціонування.

Для визначення конкурентоспроможності названого сектора економіки розроблено методологічний підхід, який дозволяє системно оцінити спеціалізацію промисловості (за видами промислової діяльності і переробних виробництв), а також її внутрішню і зовнішню ефективність.

Загальний рівень конкурентоспроможності промислового сектора економіки відображає *коефіцієнт структурних переваг* (K) [19]. Це комплексний показник, який об'єднує множину первинних детермінант:

$$K = K_E \frac{K_D}{K_V}, \quad (2.1)$$

де K_V – показник індустріального рівня економіки (відображає частку промисловості у випуску усіх видів економічної діяльності):

$$K_V = \frac{V_{prom}}{V}, \quad (2.2)$$

де V_{prom} – випуск промисловості, V – випуск усіх видів економічної діяльності (ВЕД);

K_D – показник частки промисловості у валовій доданій вартості (ВДВ) усіх ВЕД:

$$K_D = \frac{D_{prom}}{D}, \quad (2.3)$$

де D_{prom} – ВДВ промисловості, D – ВДВ усіх ВЕД;

K_E – показник частки експорту ВДВ промисловості у експорті ВДВ усіх ВЕД (відображає зовнішню ефективність):

$$K_E = \frac{E_{prom} \cdot D_{prom}}{V_{prom}} : \frac{E \cdot D}{V}, \quad (2.4)$$

де E_{prom} – експорт промислової продукції, E – експорт товарів і послуг.

Окремо виділено показник частки ВДВ у випуску промисловості (K_D^V):

$$K_D^V = \frac{D_{prom}}{V_{prom}}. \quad (2.5)$$

Цей показник характеризує соціально-економічну ефективність промислового сектора економіки. Його високе значення ($>0,5$) є необхідною умовою реалізації конкурентного потенціалу.

Коефіцієнт структурних переваг видів промислової діяльності (K^i) визначається за формулою:

$$K^i = K_E^i \frac{K_D^i}{K_V^i}, \quad (2.6)$$

де K_V^i – показник спеціалізації промисловості (відображає структуру промисловості у розрізі видів промислової діяльності):

$$K_V^i = \frac{V_i}{V_{prom}}, \quad (2.7)$$

де V_i – випуск i -го виду промислової діяльності;

K_D^i – показник частки видів промислової діяльності у ВДВ промисловості:

$$K_D^i = \frac{D_i}{D_{prom}}, \quad (2.8)$$

де D_i – ВДВ i -го виду промислової діяльності;

K_E^i – показник частки ВДВ видів промислової діяльності в експорті промисловості:

$$K_E^i = \frac{E_i \cdot D_i}{V_i} : \frac{E_{prom} \cdot D_{prom}}{V_{prom}}, \quad (2.9)$$

де E_i – експорт продукції i -го виду промислової діяльності.

Інформаційною базою для проведення розрахунків за наведеною методикою є офіційні дані, оприлюднені Державною службою статистики України та її регіональним управліннями, а також відповідна інформація Євростату,

На основі цього інструментарію проведено порівняльний аналіз структурних переваг промисловості України і держав-членів ЄС за показниками частки промисловості у: випуску економіки, валовій доданій вартості (ВДВ) економіки, експорті ВДВ, а також за показником ефективності (частки ВДВ у випуску промисловості). Аналогічний аналіз здійснено у розрізі видів промислової діяльності (добувної промисловості і розроблення кар'єрів; переробної промисловості; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; водопостачання, каналізації, поводження з відходами). У результаті аналітичного дослідження отримано наступні результати.

Рівень індустріальності економіки країни характеризує величина **частки її промислового сектора у випуску усіх видів економічної діяльності** (ВЕД). Національна економіка належить до індустріального типу. Так, незважаючи на зменшення частки промисловості у випуску усіх ВЕД, Україна у 2021 році на 6,4 в.п. переважала ЄС-27 за цим показником (табл.2.1), зайнявши 6-те місце серед країн ЄС-27, поступаючись Словаччині, Чехії, Угорщині Польщі та Словенії. При цьому відмітимо, Німеччина за цим показником знаходилась на 10-му місці, Італія – на 9-му, Франція – 24-му (дод. Г.,табл.Г1). Водночас за обсягом випуску промисловості Україна посіла 15 місце. Поряд з Україною у цьому рейтингу знаходилась Данія (14-місце) та Португалія (16-місце). За обсягом випуску українська промисловість у 2021 році у 15,0 раз поступалась німецькій та у 2,9 раз польській (5-те місце) (додаток Г,табл.Г2). Аналогічні розриви між українською та німецькою і польською промисловістю за цим

показником у 2015 році становили відповідно 30,7 раз та 4,7 раз [40]. Це є свідченням того, що упродовж 2015-2021 років українська промисловість наростила обсяги випуску, завдяки чому удвічі скоротилась величина розриву між українською та німецькою і польською промисловістю за цим показником.

Таблиця 2.1.

Частка промисловості (видів промислової діяльності) у випуску усіх ВЕД
(промисловості)

Вид промислової діяльності	Україна			ЄС-27		
	2012	2015	2021	2012	2015	2021
Промисловість	41,2	38,1	36,7	32,2	31,1	30,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	11,8	11,7	16,4	1,6	1,2	1,0
Переробна промисловість	75,2	75,6	67,5	85,9	86,9	86,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	11,2	11,1	14,5	9,2	8,5	9,1
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,9	1,7	1,7	3,4	3,4	3,8

Авторські розрахунки за даними [49],[214]

З-поміж видів промислової діяльності найбільшу частку у структурі промислового випуску України займає *переробна промисловість*. Значення цього показника в Україні у 2021 році досягло рекордного мінімуму – 67,5% , зменшилось на 7,7 в.п. порівняно із 2012 роком. У 2021 році значення цього показника в Україні на 18,5 в.п. (проти 10,7 в.п. у 2012 році) було нижчим аніж у ЄС-27. У 2021 році українська переробна промисловість за часткою у випуску промисловості зайняла 28-ме місце серед країн ЄС-27, а за обсягом випуску – 16-те, поступаючись Німеччині (лідеру) у 19,7 раз, а Польщі у 3,7 раз (5-те місце) (додаток Г, табл. Г.2). Натомість у 2015 році українська переробна промисловість за обсягом випуску поступалась німецькій у 36,5 раз, а польській – у 5,5 раз [39]. З цього випливає, що попри зменшення частки у випуску промисловості українська переробна промисловість змогла суттєво зменшити розрив за випуском із провідними країнами ЄС за цим показником. Найвища частка (>91%) переробної промисловості у випуску промисловості серед країн ЄС-27 характерна для Ірландії, Угорщини, Люксембургу, країнах із невеликим потенціалом для розвитку решти трьох видів промислової діяльності. У рейтингу за частотою переробної промисловості у випуску

промисловості Німеччина посідала 8-ме місце, Франція – 22-ге, Італія – 12-ге. Починаючи із 2015 року у 13-ти країнах ЄС спостерігалась тенденція до зменшення частки переробної промисловості у випуску промисловості. Найвище зниження відбулось у Франції (-4,4в.п.), Болгарії (-2,8в.п.), Австрії (-2,4 в.п.), Німеччині (-1,4 в.п.). У ЄС-27 загалом цей показник зменшився на 0,9 в.п. Розглянуті тенденції можуть пов'язуватись із нестабільною кон'юнктурою на світових ринках енергоресурсів та сировини добувної промисловості у аналізованому періоді та заходами країн ЄС щодо відновлення енергетичної безпеки.

У структурі випуску промислового сектора національної економіки порівняно дуже високою (>16%) із тенденцією до зростання є частка *добувної промисловості і розроблення кар'єрів*. За цим показником Україна упродовж 2012-2021 років стабільно перевищувала ЄС-27 на понад 10,0 в.п. і займала 1-ше місце серед аналізованих країн. За обсягом випуску *добувної промисловості і розроблення кар'єрів* у 2021 році Україна також займала перше місце, випереджаючи лідерів у цього рейтингу: Польщу (у 1,7 раз) Німеччину (у 1,8 раз), Італію (2,8 раз) (додаток Г, табл. Г.2).

За часткою *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря* у випуску промисловості упродовж аналізованого періоду Україна перевищувала ЄС-27 у 2012-2015 роках на понад 1,5 в.п., а у 2021 році на 5,4 в.п., зайнявши 6-те місце серед країн ЄС -27. За обсягом випуску *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря* у 2021 році Україна серед країн ЄС-27 посіла 9-те місце (проти 16-го у 2015 році), поступаючись Німеччині (лідеру) у 9 раз, Франції (у 8 раз), Італії (у 5,6 раз), Іспанії (у 3,5 раз), Австрії (у 2,4 раз), Польщі (у 1,7 раз), Нідерландам (у 1,2 раз) та Румунії (у 1,0 раз). З огляду на те, що упродовж 2015-2021 років Україна у 2,6 раз збільшила обсяг випуску *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря*, а також те, що 11 березня 2022 року Україна приєдналась до енергомережі континентальної Європи через набуття членства ENTSO-E можна очікувати у перспективі на її лідерські позиції серед країн

ЄС-27 за цим показником.

За часткою такого виду промислової діяльності, як *водопостачання, каналізація, поводження з відходами* у структурі випуску промисловості Україна упродовж аналізованого періоду поступалась ЄС-27 на 2,1 в.п., зайнявши у 2021 році 27-ме місце серед країн ЄС-27 випереджаючи тільки Ірландію. Водночас за обсягом випуску цього виду промислової діяльності Україна займала 18-місце (проти 20-го у 2015 році).

Соціально-економічний результат функціонування промислового сектора економіки характеризує показник обсягу створеної ним валової доданої вартості (ВДВ). За *часткою промисловості у ВДВ усіх видів економічної діяльності* Україна переважала ЄС-27 в усі роки аналізованого періоду (табл. 2.2). У 2021 році Україна за значенням цього показника зайняла 7-те місце (проти 10-го у 2015 році) серед країн ЄС, поступившись Ірландії, Чехії, Угорщині, Словаччині, Словенії, Польщі і Німеччині (додаток Г, табл. Г.3). За обсягом створеної ВДВ вітчизняна промисловість у 2021 році була 15-ою (проти 20-ї у 2015 році), відстаючи від лідера – німецької – у 22,8 раз (проти 43,8 раз у 2015 році) (додаток Г, табл. Г.4).

Таблиця 2.2

Частка промисловості (видів промислової діяльності) у ВДВ усіх ВЕД
(промисловості)

Вид промислової діяльності	Україна			ЄС-27		
	2012	2015	2021	2012	2015	2021
Промисловість	24,8	23,3	23,7	20,0	20,4	20,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	26,3	24,2	31,6	3,4	2,0	1,8
Переробна промисловість	56,9	60,2	50,4	81,3	83,9	82,6
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	14,5	13,6	16,3	10,7	9,5	10,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2,2	2,0	1,7	4,7	4,6	4,8

Авторські розрахунки за даними [49];[214]

Частка *добувної промисловості і розроблення кар'єрів* у ВДВ промисловості в Україні упродовж 2012-2021 років переважала аналогічний показник ЄС-27 на понад 3 в.п. У 2021 році Україна досягнула найвищого обсягу ВДВ *добувної промисловості і розроблення кар'єрів* з-поміж країн ЄС та

суттєво переважала за цим показником країни, які займали першість у цьому рейтингу – Польщу (у 1,4 раз), Німеччину (у 1,6 раз), Швецію (у 2,2 раз). Однак у 2015 році Україна серед країн ЄС-27 за цим показником займала 5-те місце, поступаючись Нідерландам (лідеру) у 3,2 раз, Польщі (у 1,7 раз), Німеччині (у 1,17 раз) та Італії (у 1,1 раз). У 2021 році порівняно із 2015-им обсяг ВДВ *добувної промисловості і розроблення кар'єрів України* збільшився у 2,8 раз.

Звідси випливає висновок про те, що вітчизняна добувна промисловість володіє великим потенціалом, наявність якого, з одного боку, є однією із ключових конкурентних переваг України на світовому ринку ресурсів, але, з іншого – вимагає значних капіталовкладень для подальшого розвитку цього виду промислової діяльності на інтенсивній основі.

Натомість для української *переробної промисловості* характерна протилежна ситуація. Так, за часткою переробної промисловості у ВДВ промисловості Україна у 2021 році відставала від ЄС-27 на 32,2 в.п.(проти 24,4 в.п. у 2012 році та відносилась до аутсайдерів серед країн ЄС-27 за цим показником. Частка переробної промисловості у ВДВ промисловості України у 2021 становила 50,4%, а у Ірландії – лідера цього рейтингу – 98,6%. За обсягом ВДВ *переробної промисловості* у 2021 році Україна посіла 18 місце (проти 20-го у 2015 році) серед країн ЄС та поступалась лідеру – Німеччині у 39 раз (проти 65 раз у 2015 році). Ці тенденції ілюструють те, що українська переробна промисловість упродовж останніх років поступово нарощувала обсяги ВДВ, зменшувала розриви за цими показником із лідерами країн ЄС.

За часткою *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря* у ВДВ промисловості Україна у 2021 році на 5,4 в.п. (проти 4,1 у 2015 році) перевищувала ЄС-27, зайнявши 5-місце (проти 9-ого у 2015 році) серед країн ЄС за цим показником. За обсягом створеної ВДВ українське *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря* у 2021 році серед країн ЄС досягло 13-го місця (проти 18-го у 2015 році) та скоротило відставання за цим показником з лідером – Німеччиною з 20 разів у 2015 році до 11 разів у 2021 році.

Україна відноситься до аутсайдерів серед країн ЄС за часткою водопостачання, каналізація, поводження з відходами у ВДВ промисловості. У 2021 році Україна за значенням цього показника поступалась ЄС-27 на 3,1 в.п. та займала 27 місце, випередивши лише Ірландію, але водночас 20-те (проти 24-го у 2015 році) – за обсягом ВДВ створеної названим видом промислової діяльності. Проблемна ситуація у водопостачанні; каналізації, поводженні з відходами в Україні зумовлена організаційно-економічними чинниками, які впливають на цей вид промислової діяльності. Це, зокрема, незадовільний стан основних засобів, необґрунтована цінова політика, відсутність конкуренції у цьому сегменті ринку. Обсяги та результат діяльності цього сегменту промисловості можуть зазнати негативних змін у середній перспективі і внаслідок терористичного знищення рф. у 2023 році Каховської ГЕС.

Соціально-економічну ефективність промисловості відображає *частка валової доданої вартості у випуску* цього сектора економіки. Що вище значення цього показника, то ефективніше функціонує промисловість, унаслідок чого отримуються соціальний і економічний ефекти, відображені у складових ВДВ – оплаті праці найманих працівників, валовому прибутку, змішаному доходу.

За показником частки ВДВ у випуску промисловості упродовж аналізованого періоду Україна у 2021 році на 4,5 в.п. (проти 5,1 в.п. у 2012 році) поступалась ЄС-27. (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Частка ВДВ у випуску промисловості (видів промислової діяльності),%

Вид промислової діяльності	Україна			ЄС-27		
	2012	2015	2021	2012	2015	2021
Промисловість	24,2	24,6	26,6	29,3	31,5	31,1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	53,9	51,1	51,2	61,6	52,8	53,4
Переробна промисловість	18,3	19,6	19,9	27,8	30,4	29,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	31,5	30,2	29,9	34,1	35,3	37,0
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	29,2	29,4	27,7	41,0	42,6	39,0

Авторські розрахунки за даними [49]; [214]

Унаслідок підвищення рівня ефективності на 2 в.п. у 2021 році, порівняно

з 2015 роком, вітчизняна промисловість у рейтингу серед країн ЄС піднялась із 26-го місця на 23-тє, переважаючи промисловість Болгарії, Бельгії, Словаччини, Угорщини та Люксембургу (додаток Г, табл. Г.5).

Лідерство з-поміж аналізованих країн за часткою ВДВ у випуску промисловості у 2021 році займали Ірландія (53,3%) Хорватія (37,8%) та Данія (36,5%).

Найнижча соціально-економічна ефективність характерна для *переробної промисловості*. В Україні у 2021 році частка ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності на 10 в.п.(проти 10,6 в.п. у 2015-му) була нижчою, аніж у ЄС-27. Вітчизняна переробна промисловість загалом є найменш ефективною, порівняно з усіма державами-членами ЄС. Упродовж 2012-2021 років за часткою ВДВ у випуску переробної промисловості Україна серед країн ЄС переважала тільки Люксембург, та поступалась найближчим аутсайдером цього рейтингу у 2021 році – Болгарії (на 1,9 в.п.), Угорщині (на 2,9 в.п.), Бельгії (на 3,7 в.п.), Словаччині (на 5,3 в.п.) та Польщі (на 5,7 в.п.). Лідерство серед країн ЄС за ефективністю переробної промисловості у 2021 році займала Ірландія (53,9%), Кіпр (36,3%) та Данія (34,7%).

За значенням частки ВДВ у випуску *добувної промисловості і розроблення кар'єрів* Україна у 2021 році на 2,2 в.п.(проти 7,7 в.п. у 2012-му) поступалась ЄС-27. Окрім того значення цього показника у 2021 році порівняно із 2012 в Україні зменшилось на 2,7 в.п., а у ЄС -27 – на 8,2 в.п. Україна з-поміж країн ЄС за значенням цього показника у 2021 році досягла 11-го місця (проти 13-ого у 2012 році). Розглянуті тенденції є ознаками підвищення ефективності української *добувної промисловості і розроблення кар'єрів* порівняно з країнами ЄС. Однак, з огляду на першість України (із великим відривом) серед країн ЄС за показниками частки добувної промисловості у випуску і у ВДВ промисловості, її 11-те місце за значенням показника частки ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності є ознакою недостатньо ефективного використання наявного виробничого потенціалу.

Серед держав-членів ЄС найвищу ефективність (1 і 3 місяця), хоча із

тенденцією до зниження, демонструвала добувна промисловість Данії (64,4% у 2021 році проти 86,1 у 2012-му) і Нідерландів (57,3% проти 81,4% відповідно). У 2021 році порівняно суттєво підвищилась ефективність добувної промисловості Угорщини (59,9% з 56,0% у 2012). Це дало можливість їй досягнути у 2021 році 2-го (проти 11-го у 2012-му) місця у рейтингу серед цих країн. У 2021 році частка добувної промисловості у випуску промисловості Угорщини становила лише 0,6% (проти 16,4% показника України).

Упродовж аналізованого періоду лаг між значеннями показника частки ВДВ у випуску *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря* в Україні і ЄС-27 постійно збільшувався на користь останнього і у 2021 році досяг 7,2 в.п. Відтак, Україна опустилась на з 16-го у 2012-му та 23-ого у 2015-му на 24-те місце у 2021 році серед аналізованих країн за ефективністю цього виду промислової діяльності. Варто відзначити наявність дуже значного лагу (у понад 3 рази) між величинами частки ВДВ у випуску постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у різних країнах-членах ЄС. Так, найвище значення цього показника у 2021 році було у Швеції (52,7% проти 55,7% у 2012-му), а найнижчі – в Австрії (13,8%), Словаччині (22,7%), Португалії (24,8).

Значення показника частки ВДВ у випуску *водопостачання, каналізації, поводження з відходами* упродовж 2012-2021 років в Україні було нижчим, аніж у ЄС-27, на понад 11,0 в.п. та майже найнижчим серед країн ЄС. У 2021 році Україна за цим показником серед країн ЄС переважала тільки Словаччину.

Така ситуація обумовлює необхідність перегляду державної промислової політики щодо регулювання водопостачання, каналізації, поводження з відходами із метою нарощення його потенціалу (з огляду на обсяги водних ресурсів в Україні) та підвищення продуктивності. До прикладу, частка ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності у таких постсоціалістичних країнах, як Хорватія, Словаччина, Польща, Болгарія, Литва і Латвія у 2021 році становила понад 40%. Звідси випливає необхідність дерегулювання цього

виду промислової діяльності в Україні, зокрема у напрямку лібералізації тарифної політики, стимулювання модернізації основних засобів, тощо.

Вагомість промислового сектора економіки у зовнішній торгівлі (із позиції його соціально-економічної ефективності) характеризує показник *частки промисловості у експорті валової доданої вартості усіх видів економічної діяльності*. Що більше значення цього показника, то більша присутність промислових товарів високого ступеня обробки на зовнішніх ринках, а відтак – вища конкурентоспроможність промисловості країни. Україна за цим показником у досліджуваному періоді поступалась ЄС-27, що є свідченням порівняно нижчої експортної орієнтованості промислового сектора національної економіки (табл.2.4). Окрім того, у 2021 році порівняно із 2012-им частка промисловості у експорті ВДВ усіх ВЕД зменшилась на 3,6 в.п., а у ЄС-27 – на 2,9 в.п. зросла.

Таблиця 2.4

Частка промисловості (видів промислової діяльності) у експорті ВДВ усіх ВЕД (промисловості),%

Вид промислової діяльності	Україна			ЄС-27		
	2012	2015	2021	2012	2015	2021
Промисловість	41,6	37,2	38,0	44,9	45,7	47,8
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	18,1	19,9	30,6	2,0	0,7	0,6
Переробна промисловість	68,4	70,9	62,2	91,7	93,9	94,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1,7	1,5	0,9	1,5	0,9	0,7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,2	0,2	0,2	0,9	0,6	0,5

Авторські розрахунки за даними [49]; [214]

З-поміж країн ЄС Україна 2021 році за значенням цього показника займала 22-ге місце (проти 23-го у 2015-му), випереджаючи Іспанію, Бельгію, Латвію, Кіпр та Нідерланди. Лідерами за часткою промисловості у експорті ВДВ усіх ВЕД є Ірландія (90,4%), Чехія (57,7%), Словенія (57,4%), Румунія (56,6%), Німеччина (56,3%) та Польща (55,0%) (додаток Г, табл. Г.6).

З-поміж видів промислової діяльності найбільш експортоорієнтованою є *переробна промисловість*. Проте, частка вітчизняної переробної промисловості у експорті ВДВ промисловості загалом є суттєво меншою, аніж

у ЄС-27. Зокрема, у 2021 році цей розрив склав 32 в.п. (проти 22,4 у 2015-му). За цим показником Україна поступається всім країнам ЄС.

Натомість українська добувна промисловість і розроблення кар'єрів, порівняно з країнами ЄС, є більш експортоорієнтованою – її частка у експорті ВДВ промислового сектора національної економіки упродовж аналізованого періоду значно переважала аналогічний показник ЄС-27. За значенням цього показника Україна у 2021 році досягла лідерства серед країн ЄС та у 6 разів перевищувала Польщу (найближчого сусіда у рейтингу цих країн). Українська добувна промисловість і розроблення кар'єрів у 2021 році посідала 1-ше місце серед цих країн та за обсягом експорту ВДВ та переважала польську (найближчу за цим показником) утрічі. Натомість у 2015 році лідерське місце за цим абсолютним показником займала Польща, переважаючи Україну у 1,4 раз. Водночас, незважаючи на суттєві переваги у експортоорієнтованості та обсязі експорту ВДВ, за зовнішньоекономічною ефективністю українська добувна промисловість і розроблення кар'єрів у 2021 році займала тільки 11-те місце серед розглянутих країн.

Експортоорієнтованим в Україні є і такий вид промислової діяльності, як *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря*. Незважаючи на тенденційне зниження його частки у експорті ВДВ промисловості, Україна за цим показником у 2012-2021 роках дещо переважала ЄС-27, будучи 10-ю серед аналізованих країн. Водночас за обсягами експорту ВДВ постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря вітчизняна промисловість у 2021 році займала 5-ме (проти 7-го у 2015-му) місце, поступаючись лідеру – німецькій – у 15 разів (проти 45 разів у 2015 році).

Найменшу частку у експорті ВДВ промисловості займає *водопостачання, каналізація, поводження з відходами*. Упродовж 2012-2021 років Україна поступалась ЄС-27 за цим структурним показником у понад 2 рази та у 2021 році займала 21-ше (проти 26-го у 2015-му) місце серед держав-членів ЄС. За обсягом експорту ВДВ цього виду промислової діяльності у

2021 році Україна досягла 13 місця серед держав-членів ЄС та у 24 рази поступалась Німеччині (лідеру).

Загальний рівень конкурентоспроможності промислового сектора економіки відображає *комплексний показник структурних переваг*. Він агрегує значення первинних структурних показників, зокрема таких як частка промисловості у випуску усіх ВЕД, частка промисловості у ВДВ усіх ВЕД, частка промисловості у експорті ВДВ. Значення коефіцієнта структурних переваг промисловості у ЄС-27 у 2021 році зросло до 0,316 (проти 0,279 у 2012-му) (табл. 2.5). Натомість в Україні значення цього коефіцієнта у 2021 році зросло до 0,245 (проти 0,227 у 2015-му), однак зменшилось порівняно із 2012-им (0,250) роком. У підсумку, розрив між Україною та ЄС-27 за рівнями конкурентоспроможності промисловості у 2021 році становив 0,071 пункти (п.) (проти 0,073 п. у 2015-му та 0,029 п. у 2012-му). Як наслідок, Україна у 2021 році опустилась до 22-го місця (проти 20-го у 2015-му) серед держав-членів ЄС за показником структурних переваг промисловості (додаток Г, табл. Г.7).

Таблиця 2.5

Коефіцієнт структурних переваг промисловості (видів промислової діяльності)

Вид промислової діяльності	Україна			ЄС-27		
	2012	2015	2021	2012	2015	2021
Промисловість	0,250	0,227	0,245	0,279	0,300	0,316
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	0,403	0,412	0,590	0,043	0,012	0,011
Переробна промисловість	0,518	0,565	0,464	0,868	0,907	0,905
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,022	0,018	0,010	0,017	0,010	0,008
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,002	0,002	0,002	0,012	0,008	0,006

Авторські розрахунки за даними [49]; [214]

Лідерами у ЄС-27 за коефіцієнтом структурних переваг промисловості є Ірландія, Словенія, Румунія, Німеччина, які переважають Україну у 2-3 рази. Найбільшою мірою це обумовлено високою ефективністю зовнішньоекономічної діяльності названих країн, тобто найвищими значеннями часток їх промисловості у експорті ВДВ. Однак, за обсягами експорту ВДВ промисловості

у 2021 році Ірландія і Словенія займали, відповідно, 4-те і 13-те, а Німеччина – 1-ше місце серед держав-членів ЄС.

Поза конкуренцією у ЄС перебуває вітчизняна добувна промисловість, яка за значенням коефіцієнту конкурентних переваг у 2021 році на 0,279 п. (проти 0,36 п. у 2012-му) переважала ЄС-27.

Лідерська позиція вітчизняної добувної промисловості серед держав-членів ЄС обумовлена її абсолютним переважанням за первинними структурними та абсолютними показниками, хоча за ефективністю цього виду промислової діяльності в Україні у 2021 році серед країн ЄС-27 посідала лише 11-те місце із значенням показника 51,2%. Натомість у Данії – лідера цього рейтингу частка ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності становив 64,4%.

Висококонкурентною у Євросоюзі залишається і вітчизняна електроенергетика. Так, незважаючи на тенденцію до зниження, у 2021 році значення показника структурних переваг цього виду промислової діяльності в Україні все ще перевищило ЄС-27. Відтак, Україна зайняла 11-те місце серед аналізованих країн за рівнем ключових структурних показників у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, поступившись Словенії, Естонії, Болгарії, Чехії, Литві, Латвії, Німеччині, Греції, Хорватії та Іспанії. У названих країнах значно вищою є ефективність цього виду промислової діяльності.

За значенням коефіцієнта структурних переваг у водопостачанні, каналізації, поводженні з відходами Україна упродовж 2021 році поступалась ЄС-27 у 3 рази, займаючи 27-те місце серед аналізованих країн. Така ситуація обумовлена низькими значеннями первинних структурних і абсолютних показників, а також показників ефективності цього виду промислової діяльності в Україні.

З-поміж видів промислової діяльності за структурними показниками та соціально-економічною ефективністю вітчизняна переробна промисловість порівняно із ЄС-27 є найменш конкурентною. Так, поступаючись ЄС-27 у 1,9

рази за значенням коефіцієнта структурних переваг, Україна у 2021 році за цим показником зайняла передостаннє (перед Мальтою) місце серед держав-членів ЄС. Однак, за значеннями абсолютних результативних показників функціонування (випуск, ВДВ) українська переробна промисловість перебувала на 17-18-му місцях, що свідчить про значну продуктивність і наявність резервів нарощення її виробничого потенціалу.

Спеціалізація вітчизняної промисловості є типовою для країн із сировинним типом економіки. Так, зокрема, частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів у структурі ВДВ промислового сектора національної економіки у 2021 році становила 31,6%, а частка переробної промисловості – лише 50,4% (найнижче значення у ЄС-27).

Українська добувна промисловість є значно експортоорієнтованою – її частка у експорті ВДВ промислового сектора національної економіки у 2021 році досягла 30,6% (проти до 19,9% у 2015-му). Ключовою проблемою української промисловості є її низька ефективність – 27-ме місце серед держав-членів ЄС за часткою ВДВ у випуску. Найменш ефективною є переробна промисловість, частка ВДВ у випуску якої у 2021 році становила лише 19,9% (найменше значення у ЄС-27 – 18,2% у Люксембургу). Наведене свідчить про домінування у структурі собівартості промислової продукції матеріальної та енергетичної складових і, таким чином, підтверджує сировинну орієнтацію вітчизняної промисловості, зокрема, переробної.

Ціна на сировинну продукцію безпосередньо залежить від кон'юнктури на світових ринках енергетичних і матеріальних ресурсів. Оскільки основними експортними товарами в Україні є продукція харчової промисловості і металургії, зниження цін на сільськогосподарську продукцію і метал спричиняє скорочення надходжень валютної виручки, а відтак, – зниження курсу національної валюти. У підсумку, обсяги випуску, ВДВ, експорту вітчизняної промисловості у вартісному вираженні суттєво зменшуються. Останнє, своєю чергою, спричиняє втрату Україною позицій у відповідних рейтингах серед держав-членів ЄС.

Як логічну очевидність можна стверджувати, що трансформаційні перетворення української промисловості у напрямку сировинного типу економіки у 2022 році під впливом повномасштабної агресії росії ще більше посилюються. Водночас, такі перетворення зумовлюють критичну необхідність ґрунтовної перебудови стратегій і підходів повоєнної промислової політики у напрямку зміцнення державницької позиції у зовнішньоекономічній діяльності та раціональному та ефективному використанні і розвитку промислових ресурсів країни.

Для вітчизняної промисловості характерна не лише низька частка ВДВ у випуску, але і нераціональна структура самої ВДВ, незважаючи на тенденцію до її покращення. Так, в Україні частка валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВДВ промислового сектора економіки у 2021 році збільшилась до 56,5% (проти 46,7% у 2015 році), але зменшилась частка оплати праці найманих працівників у згаданій структурі(табл.2.6).

Таблиця 2.6

Структура ВДВ промисловості, %

Показник	Україна			Польща		
	2013	2015	2021	2013	2015	2021
Промисловість	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Оплата праці найманих працівників	66,5	52,8	45,9	41,9	41,4	45,8
Інші податки, пов'язані з виробництвом	3,2	2,5	0,6	1,7	1,6	4,3
Інші субсидії, пов'язані з виробництвом	-5,9	-2,0	-3,0	-0,9	-1,3	-1,0
Валовий прибуток, змішаний дохід	36,2	46,7	56,5	57,3	58,3	51,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Оплата праці найманих працівників	59,8	36,0	24,1	56,9	56,5	49,7
Інші податки, пов'язані з виробництвом	1,7	2,1	0,2	4,0	3,5	7,5
Інші субсидії, пов'язані з виробництвом	-17,6	-2,5	-1,6	-1,0	-0,3	-0,2
Валовий прибуток, змішаний дохід	56,1	64,4	77,3	40,1	40,3	43,0
Переробна промисловість	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Оплата праці найманих працівників	69,7	56,2	56,3	43,0	43,3	49,1
Інші податки, пов'язані з виробництвом	3,8	2,9	0,8	1,1	0,9	1,9
Інші субсидії, пов'язані з виробництвом	-0,4	-0,1	-0,3	-0,9	-1,5	-1,0
Валовий прибуток, змішаний дохід	26,9	41,1	43,2	56,8	57,3	50,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Оплата праці найманих працівників	59,6	61,1	48,7	26,6	23,3	22,2
Інші податки, пов'язані з виробництвом	3,6	4,8	0,5	1,8	2,8	17,1
Інші субсидії, пов'язані з виробництвом	-4,7	-11,7	-11,9	-0,2	-0,3	-0,3
Валовий прибуток, змішаний дохід	41,5	45,6	62,6	71,8	74,2	61,0
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Оплата праці найманих працівників	110,6	101,3	115,7	42,8	41,2	43,3
Інші податки, пов'язані з виробництвом	2,5	5,3	0,5	5,3	5,5	5,9
Інші субсидії, пов'язані з виробництвом	-7,1	-16,2	-23,9	-2,0	-2,5	-2,2
Валовий прибуток, змішаний дохід	-6,0	9,6	7,7	53,9	55,8	53,0

Авторські розрахунки за даними [49],[50]

Натомість у Польщі відбулись протилежні тенденції. За своєю сутністю

частка валового прибутку, змішаного доходу і оплати праці найманих працівників у структурі ВДВ промисловості відображають пропорційність між соціальною і фінансовою складовими економічного розвитку промислового сектору економіки. Переважання (понад 50%) частки оплати праці найманих працівників у ВДВ промисловості характерне для п'ятнадцяти держав-членів ЄС, зокрема Хорватії, Словенії, Німеччини, Франції, Люксембургу, Франції, Австрії, Естонії, Кіпру, Болгарії, Італії, Бельгії, Чехії, Латвії, Португалії та Угорщини. Україна за значенням частки валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВДВ у промисловості у серед країн ЄС-27 займала четверте місце, поступаючись Ірландії, Греції, Румунії та Данії.

Незважаючи на суттєве скорочення у 2015 і у 2021 роках субсидій, пов'язаних із виробництвом, українська добувна промисловість залишається більш дотаційною, аніж польська.

Паралельно зі зниженням дотацій добувній і переробній промисловості, в Україні упродовж 2013-2021 років відбувались протилежні процеси у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря і водопостачанні, каналізації, поводженні з відходами. Структура ВДВ останнього засвідчує його пряму залежність від державних субсидій, у той час як у Польщі і в інших державах-членах ЄС (за винятком Словенії і Угорщини) цей вид промислової діяльності є високоприбутковим.

Україна у 2021 році за часткою валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВДВ постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у рейтингу серед держав-членів ЄС піднялась до 19-місця (проти (28-го у 2015-му). Це стало наслідком підвищення цього показника з 45,7% у 2015-му році до 62,6% у 2021-му.

З-поміж видів промислової діяльності України найвищу та з тенденцією до зростання частку валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВДВ упродовж 2013-2021 років зберігала добувна промисловість і розроблення кар'єрів. У 2021 році значення цього показника досягло 77,3% (проти 43,3% у Польщі). Відтак, за цим показником Україна у 2021 році посіла 3-тє місце з-

поміж аналізованих країн, поступаючись Нідерландам і Угорщині.

Вітчизняна переробна промисловість суттєво збільшила частку валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВДВ (43,2% у 2021-му проти 26,9% у 2013-му) при паралельному зниженні частки дотацій. У підсумку, Україна за часткою валового прибутку, змішаного доходу у структурі ВДВ переробних виробництв у 2021 році зайняла 21-ше місце (проти 27-го у 2013-му) серед держав-членів ЄС. Варто наголосити, що у Польщі, яка у 2021 році переважала Україну за цим структурним показником на 6,6 в.п., частка субсидій у ВДВ переробної промисловості становила 1%(проти 0,3% в Україні).

Отже, результати проведеного аналізу дають підстави для твердження про необхідність подальшої реструктуризації промислового сектора економіки України. Поступова оптимізація структури вітчизняної промисловості має відбуватись одночасно у чотирьох напрямках, тобто охоплювати усі види промислової діяльності та їх підвиди. Ключовим критерієм такої оптимізації є підвищення соціально-економічної ефективності, що, своєю чергою, полягає у нарощенні ВДВ і покращенні її структури, зокрема збільшенні або зрівноваженні частки валового операційного прибутку, змішаного доходу і оплата праці найманих працівників.

У цьому контексті структура такого важливого для України експортоорієнтованого виду промислової діяльності, як *добувна промисловість і розроблення кар'єрів*, потребує трансформації у напрямку збільшення у ній частки добування сирової нафти та природного газу. Це найефективніший на теперішній час вид добувної промисловості. Природно-ресурсний потенціал України дає широкі можливості для подальшого розвитку *постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря*. Однак, необхідно підвищувати ефективність цього виду промислової діяльності, зокрема шляхом скорочення у його структурі частки теплоенергетики (як високозатратної та екологічно небезпечної), а натомість розвивати атомну та гідроенергетику (здебільшого для потреб індустрії) і альтернативну енергетику – виключно для споживчих потреб населення.

В аналогічному форматі необхідне реформування системи водопостачання, каналізації, поводження з відходами, частка ВДВ у випуску якого в Україні у середньому на понад 10,0 в.п. нижча, аніж у ЄС-27. Звідси випливає, що за умови зниження собівартості цей вид промислової діяльності має резерви для підвищення ефективності.

У підсумку, у структурі промислового сектора національної економіки повинні домінувати ті види промислової діяльності, які створюють найбільший обсяг доданої вартості, але водночас не є сировинними. Тобто пріоритетом нової промислової політики в Україні має бути розвиток переробної промисловості.

2.2. Рейтингова оцінка ефективності функціонування промисловості регіонів України

Упродовж 2012-2021 років в Україні унаслідок впливу багатьох суспільно-політичних і соціально-економічних чинників, зокрема початку російсько-української війни у 2014 році, економічних євроінтеграційних процесів відбулось поступове зменшення рівня індустріалізації економіки. Так, *частка промисловості у випуску усіх видів економічної діяльності* у 2021 році скоротилась на 1,6 в.п., порівняно з 2012-м (табл.2.7). Найбільше зниження цього показника (на 33,2 в.п.) спостерігалось у Луганській області. Суттєве (>5 в.п.) зниження індустріалізації регіону у 2021 році порівняно із 2015 роком окрім Луганської області відбулось і у Вінницькій, Житомирській, Закарпатській, Кіровоградській, Миколаївській, Сумській та Черкаській областях.

Натомість у Донецькій області, навпаки, частка промисловості у випуску економіки регіону у 2021 році порівняно із 2012-им збільшилась на 10,7 в.п. В Україні до 2022 року у чотирьох регіонах частка промисловості у випуску економіки перевищувала 50%. Це, зокрема, Запорізька, Дніпропетровська,

Донецька, Полтавська області. Традиційно низько індустріальними регіонами в Україні є Тернопільська, Херсонська, Одеська і Чернівецька області.

Значного зростання індустріалізації регіону у 2021 році порівняно із 2015-им вдалось досягнути Донецькій, Івано-Франківській, Полтавській та Херсонській області.

У структурі промислового сектора економіки України домінує переробна промисловість. Зокрема, на переробних виробництвах спеціалізуються Вінницька, Волинська, Київська, Тернопільська та Черкаська області – частка переробної промисловості у структурі промислового випуску у цих регіонах стабільно становить понад 80%. Водночас частка переробних виробництв у випуску промисловості регіону у 2021 році порівняно суттєво зменшилась у Дніпропетровській (-12,2 в.п.), Закарпатській, (-21,6 в.п.), Полтавській (-16,1 в.п.), Чернівецькій (-15,8 в.п.), Херсонській (-11,6 в.п.).

У 2021 році найменшу частку (< 60%) переробна промисловість займала у випуску промисловості Полтавської, Дніпропетровської та Чернівецької області. Остання є лідером України за часткою постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у випуску промисловості.

Висока спеціалізація промисловості на постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря характерна і для Рівненської, Івано-Франківської, Миколаївської, а у 2021 році до них добавились ще і Закарпатська, Запорізька, Луганська, Херсонська та Хмельницька області.

Загалом в Україні частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у випуску промисловості у 2021 році становила 14,5% (проти 11,1% у 2015-му). Найнижча частка цього виду промислової діяльності у структурі промисловості за випуском у 2021 році була у Полтавській (2,9%) і Дніпропетровській (5,6%) областях. Водночас саме для цих двох областей характерна незмінно найвища серед регіонів України частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів у структурі промислового сектора їх економіки.

Таблиця 2.7

Структура випуску промисловості регіонів України (за видами промислової діяльності), %

Регіон	Частка промисловості у випуску усіх видів економічної діяльності			Частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів у випуску промисловості			Частка переробної промисловості у випуску промисловості			Частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у випуску промисловості			Частка водопостачання; каналізації, поводження з відходами у випуску промисловості		
	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021
Україна	38,3	38,1	36,7	12,8	11,7	16,4	73,9	75,6	67,5	11,5	11,1	14,5	1,8	1,7	1,7
Вінницька	32,1	36,6	31,7	2,5	1,8	2,5	74,3	82,0	81,0	21,9	15,1	15,3	1,3	1,1	1,2
Волинська	30,3	30,2	30,5	1,7	0,9	2,4	90,2	92,3	87,6	6,7	5,4	7,9	1,3	1,4	2,1
Дніпропетровська	60,6	61,3	60,5	28,6	23,5	35,0	62,6	70,0	57,8	6,3	4,4	5,6	2,6	2,1	1,7
Донецька	57,0	60,4	67,8	16,5	15,9	22,3	71,9	74,8	69,3	10,6	8,4	7,5	1,1	1,0	0,9
Житомирська	35,6	34,4	30,4	16,3	11,2	14,7	73,3	79,6	72,6	8,5	7,1	10,5	1,9	2,2	2,2
Закарпатська	34,1	28,1	25,1	1,0	1,5	2,2	92,4	89,3	67,6	5,3	7,1	26,8	1,3	2,1	3,4
Запорізька	60,6	61,6	61,4	3,3	2,5	5,3	80,3	79,6	73,8	15,2	17,0	19,9	1,2	0,9	1,0
Івано-Франківська	37,5	37,2	42,0	17,0	15,8	11,5	51,8	53,5	67,3	30,0	29,6	20,2	1,2	1,1	1,0
Київська	33,4	36,3	34,0	1,1	0,6	1,2	81,2	88,2	80,1	15,7	9,6	16,4	2,1	1,6	2,3
Кіровоградська	35,5	31,2	29,6	9,3	13,5	16,3	82,2	77,0	67,3	6,9	7,0	14,3	1,7	2,6	2,2
Луганська	60,4	48,8	27,2	16,6	27,9	5,9	71,7	63,2	63,7	9,0	6,2	27,4	2,7	2,7	2,9
Львівська	31,9	32,7	33,0	8,4	6,4	12,5	75,6	77,0	71,4	13,7	14,7	14,2	2,3	1,9	1,9
Миколаївська	39,7	35,8	34,1	0,7	0,8	2,5	79,1	71,3	64,0	18,9	25,7	31,4	1,3	2,1	2,2
Одеська	22,7	26,2	18,7	0,2	0,0	0,5	87,1	84,3	77,6	10,7	12,8	18,5	2,1	2,9	3,4
Полтавська	54,4	53,0	56,4	26,4	35,2	53,0	68,1	59,3	43,2	4,8	4,8	2,9	0,7	0,7	0,9
Рівненська	37,2	40,3	37,2	4,3	2,8	6,4	61,1	59,7	61,2	33,2	36,2	31,1	1,4	1,3	1,3
Сумська	40,3	36,4	34,4	14,0	16,8	17,0	77,3	75,0	71,4	7,6	6,7	9,5	1,2	1,5	2,1
Тернопільська	25,1	25,1	21,3	3,6	3,7	4,7	86,3	85,7	80,2	8,2	8,5	12,4	1,9	2,1	2,8
Харківська	37,5	41,5	38,4	6,9	15,5	18,2	77,6	72,5	66,1	13,4	10,0	13,5	2,2	2,1	2,2
Херсонська	28,3	24,4	26,6	0,8	0,7	0,6	85,9	83,3	71,7	10,5	13,1	25,2	2,8	2,9	2,6
Хмельницька	32,2	33,3	28,1	1,4	1,5	3,9	75,8	73,4	66,4	21,5	23,8	28,2	1,3	1,3	1,4
Черкаська	39,9	39,5	34,1	1,0	0,9	1,0	88,7	89,7	86,3	9,0	7,9	10,9	1,3	1,5	1,8
Чернівецька	17,1	19,4	20,3	1,2	1,3	1,7	70,9	69,7	54,0	25,2	25,5	41,7	2,7	3,5	2,6
Чернігівська	33,4	31,6	31,6	15,2	14,3	7,2	67,9	69,5	79,6	14,9	14,0	10,8	1,9	2,2	2,4

Розраховано за даними:[49]

Зокрема, у Полтавській області значення цього показника у 2021 році порівняно із 2015-им збільшилось на 17,8 в.п., а у Дніпропетровській – на 11,5 в.п.

У 2021 порівняно із 2015-им році відбулось суттєве (на понад 6 в.п.) зростання частки добувної промисловості і розроблення кар'єрів у випуску промисловості декількох областей і у Донецькій та Львівській областях. Водночас у 11-ти областях значення цього показника перебуває на рівні, нижчому за 5%, із них у 2-ох – менше 1%.

Найменшу частку (за випуском) у промисловому секторі національної економіки займає водопостачання; каналізація, поводження з відходами. Серед регіонів України найвищі значення цього показника ($>3,0\%$) у 2021 році зафіксовано у Закарпатській та Одеській областях, а найнижчі ($<1\%$) – у Донецькій, і Полтавській.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що упродовж аналізованого періоду та зокрема 2015-2021 роки структура промислового сектора економіки регіонів України (за випуском) зазнала певних змін. Найвідчутнішими ці зміни були у Полтавській області, а саме на користь добувної промисловості і розроблення кар'єрів – її частка зросла на 17,8 в.п., а частка переробної, навпаки, зменшилась на 16,1 в.п. Аналогічні трансформації структури промисловості відбулися у Донецькій, Львівській, Дніпропетровській областях. Натомість у ряді областей, зокрема Закарпатській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Херсонській та Чернівецькій відбулись значні структурні зміни у промисловості у напрямку суттєвого підвищення частки постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. У всіх регіонах країни, окрім Вінницької області у 2015-2021 роках відбулись значні структурні трансформації, скеровані на суттєве зменшення / збільшення частки добувної промисловості і розроблення кар'єрів або постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Соціально-економічний результат промислової діяльності характеризує показник *обсягу створеної валової доданої вартості*. Що вище значення цього показника, то вищим є результат функціонування промислового сектора

економіки. Найбільшу частку у ВДВ усіх видів економічної діяльності промисловість займає у традиційно індустріальних регіонах – Дніпропетровській, Полтавській, Запорізькій і Донецькій областях, а найменшу – у Тернопільській, Одеській, Херсонській і Чернівецькій (табл. 2.8).

Серед видів промислової діяльності найбільше доданої вартості створюється українською переробною промисловістю. Частка останньої у ВДВ промисловості прискорено зменшувалась і у 2021 році зменшилась до 50,4% (проти 60,2% у 2015-му). Водночас в Україні є ряд областей (Волинська, Вінницька, Київська, Одеська, Тернопільська, Черкаська, Чернігівська), в яких переробні виробництва створюють понад 70% ВДВ промисловості. Натомість у Дніпропетровській і Полтавській областях у 2021 році цей показник становив менше 40%.

Значний обсяг доданої вартості в Україні створює добувна промисловість і розроблення кар'єрів. Найвища частка (>50%) цього виду промислової діяльності у структурі ВДВ промисловості у 2021 році зафіксована у Дніпропетровській і Полтавській областях. В останній значення названого показника упродовж 2015-2021 років підвищилось на 15,5 в.п., а першій – на 17,0 в.п.. Водночас найсуттєвіше зменшення цієї частки (на 35,4 в.п.) упродовж відбулося у Луганській області.

Частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у ВДВ промисловості України упродовж 2015-2021 років збільшилась на 2,7 в.п. і у 2021 році склала 16,3%. У семи регіонах (Закарпатська, Луганська, Миколаївська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька та Чернівецька) частка цього виду промислової діяльності у ВДВ промисловості регіону у 2021 році перевищувала 30%, а в останній – досягла 50,3% (проти 35,8% у 2015 році).

Найменшу частку у структурі ВДВ вітчизняної промисловості займає водопостачання; каналізація, поводження з відходами.

Структура валової доданої вартості промисловості регіонів України (за видами промислової діяльності), %

Регіон	Частка промисловості у ВДВ усіх видів економічної діяльності			Частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів у ВДВ промисловості			Частка переробної промисловості у ВДВ промисловості			Частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у ВДВ промисловості			Частка водопостачання; каналізації, поводження з відходами у ВДВ промисловості		
	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021
Україна	22,7	23,3	23,7	27,2	24,2	31,6	56,0	60,2	50,4	14,6	13,6	16,3	2,3	2,0	1,7
Вінницька	16,8	21,2	18,1	6,5	4,5	5,7	61,9	74,9	73,7	29,7	19,2	19,1	2,0	1,4	1,5
Волинська	14,4	17,1	17,3	4,7	2,2	5,3	82,5	88,8	82,2	10,9	7,4	10,3	1,9	1,6	2,2
Дніпропетровська	45,3	44,6	47,3	51,5	42,9	59,9	39,1	49,6	32,6	6,8	5,1	5,9	2,5	2,4	1,5
Донецька	37,4	42,0	50,7	34,8	33,8	43,6	50,3	55,2	47,6	13,6	9,9	8,1	1,4	1,2	0,8
Житомирська	21,0	19,3	17,9	33,9	25,7	30,8	52,7	62,0	53,6	10,9	9,6	13,2	2,5	2,7	2,4
Закарпатська	17,5	15,0	13,7	2,4	3,4	4,7	88,4	84,5	59,0	7,7	9,8	33,3	1,5	2,4	3,0
Запорізька	38,3	40,0	41,3	7,8	5,6	11,6	69,1	69,5	62,1	21,5	23,7	25,1	1,6	1,2	1,2
Івано-Франківська	26,8	26,4	27,4	30,9	28,6	21,8	36,0	38,1	53,9	31,9	32,2	23,2	1,3	1,2	1,1
Київська	18,5	20,5	20,2	2,8	1,7	2,6	72,1	82,6	73,6	22,4	13,6	21,1	2,7	2,2	2,8
Кіровоградська	20,0	19,0	18,6	21,6	26,8	30,3	66,4	61,5	50,7	9,7	8,6	16,3	2,3	3,0	2,7
Луганська	39,9	32,0	13,5	33,7	48,5	13,0	52,3	41,9	50,7	10,8	6,4	32,8	3,1	3,2	3,4
Львівська	17,8	18,8	21,6	19,1	14,6	24,1	60,7	65,1	58,3	17,4	18,2	15,4	2,8	2,1	2,2
Миколаївська	22,6	20,4	19,8	1,7	2,0	5,2	71,8	61,7	55,2	24,7	33,4	37,5	1,8	2,9	2,1
Одеська	11,6	14,1	10,6	0,4	0,1	1,3	81,8	79,3	71,1	14,4	16,6	23,3	3,4	4,1	4,3
Полтавська	42,4	44,1	50,7	50,1	57,2	72,7	44,1	37,7	24,4	5,2	4,5	2,3	0,6	0,5	0,6
Рівненська	23,0	26,4	24,1	9,1	5,5	12,4	48,1	50,0	50,7	41,2	43,2	35,7	1,6	1,4	1,2
Сумська	25,7	26,0	22,3	31,1	32,1	35,6	58,0	59,5	51,7	9,4	7,0	10,7	1,5	1,5	2,0
Тернопільська	12,9	14,4	12,8	9,1	8,0	10,0	76,6	78,6	71,6	11,8	11,0	15,1	2,6	2,5	3,4
Харківська	21,3	26,4	24,0	16,1	32,3	35,0	64,7	54,7	48,6	16,3	10,7	14,1	2,9	2,3	2,4
Херсонська	14,1	12,8	14,5	2,1	1,7	1,3	79,0	77,4	65,3	14,4	16,9	30,3	4,5	4,0	3,1
Хмельницька	17,4	18,9	16,5	3,7	3,6	9,2	64,2	62,5	53,6	30,2	32,1	35,3	2,0	1,8	1,9
Черкаська	21,5	24,6	21,9	2,8	2,1	2,2	80,8	85,1	81,9	14,6	11,0	13,9	1,8	1,8	2,0
Чернівецька	8,7	10,6	11,9	2,7	3,0	3,5	55,9	57,5	43,8	37,4	35,8	50,3	4,0	3,8	2,4
Чернігівська	21,5	20,9	20,0	29,5	27,7	14,7	51,3	54,6	70,3	16,9	15,4	12,2	2,3	2,4	2,8

Розраховано за даними [49]

Серед регіонів України ВДВ, створена цим видом промислової діяльності, найбільшу частку (4,3%) займає у структурі доданої вартості промисловості Одеської області, а найменшу – Полтавської (0,6%).

За результатами проведеного аналізу можна констатувати, що упродовж 2015-2021 років структура ВДВ промислового сектора економіки регіонів України зазнала певних змін, а саме у напрямку зменшення у ній частки переробної промисловості. Найбільше (на понад 10 в.п.) зниження цієї частки відбулось у Закарпатській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Полтавській, Херсонській та Чернівецькій області. У Дніпропетровській і Полтавській області ці структурні зміни супроводжувались суттєвим зростанням частки добувної промисловості і розроблення кар'єрів у структурі ВДВ промисловості, а у решти регіонів цього переліку – зростанням постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Водночас структура ВДВ промисловості Вінницької області упродовж 2015-2021 років не зазнала суттєвих змін.

Соціально-економічну ефективність промисловості регіону відображає *частка валової доданої вартості у випуску* цього сектора регіональної економіки. Що вище значення показника, то ефективніше функціонує промисловість регіону, унаслідок чого отримуються соціальний і економічний ефекти, відображені у складових валової доданої вартості – оплаті праці найманих працівників, валовому прибутку, змішаному доходу. З-поміж регіонів України найвищого рівня соціально-економічної ефективності промисловості (40,2%) у 2021 році досягла Полтавська область, демонструючи упродовж аналізованого періоду постійне зростання частки ВДВ у випуску (табл. 2.9). Значення цього показника відчутно (на понад 3 в.п.) збільшилось, окрім Полтавської і у Львівській та Чернівецькій області. Водночас найбільше (на понад 2 в.п.) зниження частки ВДВ у випуску промисловості упродовж 2015-2021 років відбулось у Луганській, Івано-Франківській та Сумській області.

У структурі промислового сектора національної економіки найефективнішою є добувна промисловість і розроблення кар'єрів. Так, частка ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності у 2021 році склала 51,2%. Лише у трьох областях – Дніпропетровській, Донецькій і Луганській – значення

Частка ВДВ у випуску промисловості (за видами промислової діяльності), %

Регіон	Промисловість			Добувна промисловість і розроблення кар'єрів			Переробна промисловість			Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря			Водопостачання; каналізація, поводження з відходами		
	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021	2013	2015	2021
Україна	24,8	24,6	26,6	52,8	51,1	51,2	18,8	19,6	19,9	31,5	30,2	29,9	31,0	29,4	27,7
Вінницька	22,0	22,2	22,2	57,8	53,9	51,7	18,3	20,2	20,1	29,8	28,2	27,7	33,1	29,6	27,1
Волинська	20,7	23,6	24,4	56,3	55,6	54,0	18,9	22,7	22,9	33,6	32,2	32,1	29,9	27,4	25,2
Дніпропетровська	28,5	25,9	28,2	51,3	47,3	48,4	17,8	18,4	15,9	31,1	29,9	29,9	28,2	28,8	25,4
Донецька	23,7	23,4	25,5	50,1	49,7	49,9	16,6	17,3	17,5	30,5	27,6	27,2	28,7	28,0	24,5
Житомирська	26,2	23,7	25,9	54,5	54,5	54,4	18,9	18,5	19,1	33,8	32,3	32,5	34,4	29,8	28,1
Закарпатська	23,9	24,5	27,0	55,6	54,7	57,4	22,9	23,2	23,5	34,7	33,5	33,5	27,8	28,2	23,9
Запорізька	22,3	21,8	23,7	53,1	48,9	51,5	19,2	19,0	19,9	31,5	30,3	30,0	29,0	29,1	26,8
Івано-Франківська	31,2	29,4	27,4	56,5	53,3	52,3	21,7	21,0	22,0	33,1	31,9	31,6	33,1	30,9	28,7
Київська	22,8	21,8	23,8	58,1	57,8	52,6	20,3	20,5	21,8	32,6	30,9	30,5	29,7	30,2	28,5
Кіровоградська	23,9	26,1	28,3	55,5	52,1	52,8	19,3	20,9	21,3	33,8	32,5	32,4	34,0	30,6	34,6
Луганська	24,2	26,1	22,7	49,2	45,3	49,8	17,7	17,3	18,0	29,1	27,1	27,1	27,8	31,4	26,9
Львівська	25,7	25,1	28,5	58,6	57,2	55,2	20,7	21,2	23,3	32,7	31,1	30,9	30,9	28,7	32,8
Миколаївська	24,1	23,4	25,5	57,7	56,4	53,7	21,9	20,2	22,0	31,5	30,4	30,4	34,1	31,5	25,2
Одеська	22,9	23,0	23,7	57,1	57,1	57,9	21,5	21,7	21,7	30,9	29,8	29,9	36,8	32,3	30,4
Полтавська	31,3	34,5	40,2	59,3	56,1	55,2	20,2	22,0	22,7	34,0	32,1	31,7	27,6	28,2	26,5
Рівненська	26,7	26,8	27,5	56,2	51,5	53,0	21,0	22,4	22,8	33,1	32,0	31,6	31,3	28,9	25,3
Сумська	26,3	30,1	27,8	58,8	57,6	58,3	19,8	23,9	20,1	32,7	31,6	31,4	32,4	29,2	26,1
Тернопільська	22,9	24,5	26,2	57,3	53,1	55,4	20,3	22,4	23,4	32,9	31,5	31,9	32,0	28,6	31,9
Харківська	24,4	25,9	26,3	57,2	54,0	50,6	20,4	19,6	19,3	29,7	27,9	27,3	32,3	29,3	28,2
Херсонська	22,5	22,6	24,3	56,6	55,3	56,6	20,7	21,0	22,1	30,9	29,1	29,1	35,7	31,0	29,2
Хмельницька	22,9	22,8	24,6	58,9	56,0	57,5	19,4	19,4	19,9	32,1	30,8	30,8	35,4	30,2	31,6
Черкаська	20,5	22,8	25,4	57,3	53,6	54,5	18,7	21,7	24,1	33,3	31,9	32,2	28,4	27,4	28,8
Чернівецька	24,6	24,9	28,6	55,6	55,7	57,9	19,4	20,5	23,2	36,4	34,9	34,5	36,6	27,1	26,5
Чернігівська	29,0	28,7	27,8	56,2	55,5	56,7	21,9	22,5	24,6	32,8	31,6	31,4	34,9	30,7	32,8

Розраховано за даними [49]

цього показника у 2021 році було меншим, аніж 50%. Найбільше зростання частки ВДВ у випуску добувної промисловості і розроблення кар'єрів упродовж 2015-2021 років відбулось у Луганській, Закарпатській, Запорізькій, Тернопільській та Чернівецькій областях, а зниження – у Київській, Харківській, Вінницькій, Львівській та Миколаївській.

Значення показника частки ВДВ у випуску постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря в Україні у 2021 році знизилось до 29,9% (проти 30,2% у 2015-му). Найвище (>0,4 в.п.) зниження цього показника за вказаний період відбулось у Вінницькій, Донецькій, Київській, Полтавській, Рівненській, Харківській та Чернівецькій областях. Лідерами серед регіонів України за ефективністю постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у 2021 році були Закарпатська, Львівська, Тернопільська, Черкаська, Чернівецька і Чернігівська області тоді як аутсайдерами – Дніпропетровська, Донецька, Луганська.

Частка ВДВ у випуску такого виду промислової діяльності, як водопостачання; каналізація, поводження з відходами упродовж 2015-2021 років зменшилась на 1,7 в.п. Найвищої ефективності та її динаміки у цьому виді промислової діяльності у 2021 році досягнуто у Кіровоградській області. Натомість у Закарпатській області значення цього показника було найнижчим серед регіонів України.

Найбільше зменшення (на 6,2 в.п.) ефективності водопостачання; каналізація, поводження з відходами у 2021 році порівняно із 2015-им відбулось у Миколаївській області.

Найнижчу соціально-економічну ефективність упродовж 2015-2021 років демонструвала вітчизняна переробна промисловість – менше 20% (проти 18,8% у 2013-му).

3-поміж регіонів України лідером за ефективністю переробної промисловості у 2021 році була Чернігівська область, однак у 2015 році найвищої ефективності у цьому виді промислової діяльності досягнуто у Сумській області.

Найбільше зростання (на 2,7 в.п.) цього показника у 2021 році порівняно із 2015-им відбулось у Чернівецькій області, а зменшення – Сумській (на 3,8 в.п.). Суттєво підвищилась ефективність переробної промисловості і у Львівській, Черкаській та Чернігівській областях.

Зовнішньоекономічну ефективність функціонування промисловості характеризує її частка у експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності. Упродовж 2015-2021 років, на відміну від 2013-2015-ого в Україні спостерігалась позитивна динаміка цього показника (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Частка промисловості у експорті ВДВ усіх ВЕД, %

Область	2013	2015	2021	Відхилення,(+/-),в.п		
				2015-2013	2021-2015	2021-2013
Україна	39,51	37,2	38,0	-2,3	0,8	-1,5
Вінницька	39,23	38,8	32,2	-0,5	-6,6	-7,1
Волинська	35,6	44,9	51,2	9,3	6,3	15,6
Дніпропетровська	69,79	68,2	76,7	-1,6	8,6	6,9
Донецька	61,78	62,1	73,9	0,4	11,8	12,1
Житомирська	50,43	44,5	49,3	-5,9	4,8	-1,2
Закарпатська	41,59	44,3	51,3	2,7	7,1	9,7
Запорізька	58,3	57,3	62,2	-1,0	5,0	3,9
Івано-Франківська	52,86	50,5	61,3	-2,4	10,8	8,4
Київська	32,56	31,2	31,9	-1,4	0,7	-0,7
Кіровоградська	50,86	43,8	38,1	-7,1	-5,7	-12,8
Луганська	62,83	60,3	46,2	-2,5	-14,1	-16,7
Львівська	40,8	38,2	54,3	-2,6	16,1	13,5
Миколаївська	22,11	20,9	20,2	-1,2	-0,7	-1,9
Одеська	21,68	21,2	31,8	-0,5	10,6	10,1
Полтавська	71,34	68,7	76,0	-2,6	7,3	4,7
Рівненська	49,06	53,1	46,7	4,1	-6,5	-2,4
Сумська	56,52	54,5	43,9	-2,0	-10,6	-12,6
Тернопільська	31,57	32,9	34,8	1,3	2,0	3,2
Харківська	41,2	43,2	45,2	2,0	2,0	4,0
Херсонська	30,62	27,4	38,1	-3,2	10,7	7,5
Хмельницька	36,87	26,3	25,8	-10,6	-0,5	-11,1
Черкаська	39,29	37,7	34,0	-1,6	-3,7	-5,3
Чернівецька	43,6	36,0	53,4	-7,6	17,5	9,8
Чернігівська	41,1	30,2	26,6	-10,9	-3,6	-14,5

Розраховано за даними [49]

Лідерство в Україні за часткою промисловості у експорті ВДВ усіх ВЕД (понад 60%) у 2013 році займали високоіндустріальні регіони (Полтавська, Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Запорізька) та Івано-Франківська область. У 2021 році внаслідок зменшення значення показника на 16,7в.п. з переліку вибула Луганська область. Висока (>50%) частка промисловості у експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності характерна і для Волинської, Закарпатської, Львівської, та Чернівецької області.

Найменше (<30%) значення цього показника у 2021 році зафіксовано у Миколаївській, Хмельницькій та Чернігівській областях. Комплексну характеристику структури промислового сектора економіки надає *коефіцієнт структурних переваг*. Значення цього коефіцієнта в Україні у 2013 і 2015 роках знижувалось унаслідок зменшення усіх його складових: 1) частки промисловості у випуску економіки; 2) частки промисловості у ВДВ економіки; 3) частки промисловості у експорті ВДВ економіки. У 2021 році зростання коефіцієнта структурних переваг відбулось у 16-ти (проти 10-ти у 2015-му) регіонах України (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Коефіцієнт структурних переваг промисловості регіонів України

Область	2013	2015	2021	Абсолютне відхилення (+; -), в.п.		
				2015-2013	2021-2015	2021-2013
Україна	0,234	0,227	0,245	-0,007	0,018	0,011
Вінницька	0,205	0,224	0,184	0,019	-0,040	-0,021
Волинська	0,169	0,254	0,291	0,085	0,037	0,122
Дніпропетровська	0,522	0,495	0,599	-0,027	0,104	0,077
Донецька	0,405	0,432	0,553	0,027	0,121	0,148
Житомирська	0,297	0,25	0,290	-0,047	0,040	-0,007
Закарпатська	0,214	0,236	0,280	0,022	0,044	0,066
Запорізька	0,368	0,371	0,419	0,003	0,048	0,051
Івано-Франківська	0,377	0,358	0,399	-0,019	0,041	0,022
Київська	0,181	0,176	0,190	-0,005	0,014	0,009
Кіровоградська	0,287	0,267	0,239	-0,020	-0,028	-0,048
Луганська	0,415	0,396	0,229	-0,019	-0,167	-0,186
Львівська	0,228	0,219	0,355	-0,009	0,136	0,127
Миколаївська	0,126	0,119	0,117	-0,007	-0,002	-0,009
Одеська	0,11	0,114	0,181	0,004	0,067	0,071
Полтавська	0,556	0,571	0,685	0,015	0,114	0,129
Рівненська	0,303	0,348	0,302	0,045	-0,046	-0,001
Сумська	0,36	0,39	0,285	0,030	-0,105	-0,075
Тернопільська	0,162	0,189	0,209	0,027	0,020	0,047
Харківська	0,234	0,275	0,281	0,041	0,006	0,047
Херсонська	0,153	0,144	0,208	-0,009	0,064	0,055
Хмельницька	0,199	0,149	0,151	-0,050	0,002	-0,048
Черкаська	0,212	0,234	0,219	0,022	-0,015	0,007
Чернівецька	0,221	0,196	0,313	-0,025	0,117	0,092
Чернігівська	0,264	0,2000	0,169	-0,064	-0,031	-0,095

Розраховано за даними [49]

Найбільше значення цього показника упродовж 2013-2021 років зберігалось у Полтавській області, промисловий сектор економіки якої демонстрував водночас і вищу зовнішню та найвищу внутрішню ефективність з-поміж усіх регіонів України. Так, зокрема, займаючи 4-те місце за часткою промисловості у випуску і 2-ге – за часткою промисловості у ВДВ, Полтавська область упродовж 2013-2015 років була незмінним лідером за часткою ВДВ у випуску промисловості і часткою промисловості у експорті ВДВ (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Ранги областей України за значеннями структурних показників*

Область	2013					2015					2021				
	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5	k_1	k_2	k_3	k_4	k_5
Вінницька	18	19	22	17	17	10	11	22	14	15	13	15	24	19	20
Волинська	20	20	23	19	20	19	19	15	9	11	15	17	18	9	9
Дніпропетровська	1	1	4	2	2	2	1	9	2	2	3	3	5	1	2
Донецька	4	5	15	4	4	3	3	16	3	3	1	2	14	3	3
Житомирська	12	13	7	9	9	14	15	14	10	12	16	16	13	10	10
Закарпатська	14	17	14	12	15	20	20	12	11	13	21	20	10	8	13
Запорізька	2	4	21	5	6	1	4	24	5	6	2	4	22	4	4
Івано-Франківська	9	6	2	7	5	9	8	3	8	7	5	5	9	5	5
Київська	16	15	19	20	19	12	13	23	19	20	11	11	20	20	19
Кіровоградська	13	14	13	8	10	18	16	6	12	10	17	14	4	16	14
Луганська	3	3	11	3	3	5	5	7	4	4	19	21	23	12	15
Львівська	19	16	8	15	13	16	18	10	15	16	12	10	3	6	6
Миколаївська	8	9	12	23	23	13	14	17	24	23	9	13	15	24	24
Одеська	23	23	17	24	24	21	22	18	23	24	24	24	21	21	21
Полтавська	5	2	1	1	1	4	2	1	1	1	4	1	1	2	1
Рівненська	11	8	5	10	8	7	7	5	7	8	7	6	8	11	8
Сумська	6	7	6	6	7	11	9	2	6	5	8	8	7	14	11
Тернопільська	22	22	16	21	21	22	21	13	18	19	22	22	12	17	17
Харківська	10	12	10	13	12	6	6	8	13	9	6	7	11	13	12
Херсонська	21	21	20	22	22	23	23	21	21	22	20	19	19	15	18
Хмельницька	17	18	18	18	18	15	17	20	22	21	18	18	17	23	23
Черкаська	7	10	24	16	16	8	10	19	16	14	10	9	16	18	16
Чернівецька	24	24	9	11	14	24	24	11	17	18	23	23	2	7	7
Чернігівська	15	11	3	14	11	17	12	4	20	17	14	12	6	22	22

* Примітка: k_1 – показник частки промисловості у випуску усіх видів економічної діяльності; k_2 – показник частки промисловості у ВДВ усіх видів економічної діяльності; k_3 – показник частки ВДВ у випуску промисловості; k_4 – показник частки промисловості у експорті ВДВ усіх ВЕД; k_5 – коефіцієнт структурних переваг

Розраховано за даними [49]

Водночас ця область займала 5-те місце за обсягом випуску промисловості 3-тє – за обсягом створеної промисловим сектором її економіки доданої вартості і 4-те – за обсягом експорту ВДВ промисловості і обсягом експорту промислової продукції [39]. У 2021 році область зберегла найвищу частку ВДВ у випуску промисловості, однак на 0,7 в.п. поступилась Дніпропетровській області за часткою промисловості у експорті ВДВ всіх ВЕД.

Висока ефективність промисловості Полтавської області пояснюється найбільшою (з-поміж регіонів України) у її структурі випуску і ВДВ часткою добувної промисловості і розроблення кар'єрів (зокрема газовидобування), для якої, своєю чергою, характерна найвища серед видів промислової діяльності частка ВДВ у випуску (>50%). Подібна ситуація спостерігалась у

Дніпропетровській, Донецькій, Кіровоградській, Харківській і Луганській областях. Натомість Запорізька область, зайнявши у 2015 році 1-ше місце серед регіонів України за рівнем індустріалізації економіки, 3-тє місце (із 2013 року) за випуском промисловості, експортом ВДВ промисловості та експортом промислової продукції і 4-те – за обсягом ВДВ промисловості, відносилась до аутсайдерів за показником ефективності. У 2021 році Запорізька область перейшла на 2-ге місце за часткою промисловості у випуску всіх ВЕД регіону, поступившись Донецькій області, та на 4-те за часткою ВДВ відповідно, поступившись Полтавській, Донецькій і Дніпропетровській областям. Натомість частка ВДВ у випуску промисловості у 2021 році збільшилась на 1,9 в.п., досягнувши 23,7%. Така ситуація зумовлена високою часткою переробної промисловості (73,8% у 2021 році проти 79,6% у 2015-му) у структурі промислового сектора економіки цієї області.

Загалом найменша серед видів промислової діяльності частка ВДВ у випуску переробних виробництв спричинена їх специфікою, яка зазвичай полягає у присутності значних сировинно-матеріальних та енергетичних витрат у собівартості продукції переробної промисловості. Однак ефективність окремих переробних виробництв в Україні є різною (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Частка ВДВ у випуску переробної промисловості України у 2021 році, %

Виробництво переробної промисловості	Частка
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	19,7
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	48,5
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	21,6
Виробництво коксу та коксопродуктів	10,7
Виробництво продуктів нафтоперероблення	13,6
Виробництво хімічних речовині хімічної продукції	11,2
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	30,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів	13,5
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	15,9
Металургійне виробництво	15,4
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	19,6
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26,5
Виробництво електричного устаткування	28,1
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	30,1
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	21,9
Виробництво інших транспортних засобів	37,6
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	36,4

Розраховано за даними [49]

Так, найнижча частка ВДВ у випуску характерна для виробництва коксу та коксопродуктів (10,7%), а найвища – для текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів (48,5%). Тут варто зазначити, що останнє із названих виробництв працює на імпортній сировині, у якій частка давальницької у 2021 році займала від 18% (товарна група XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби) до 49,5% (товарна група VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена).

У структурі переробної промисловості Запорізької області незмінно найбільшу частку (46,8% у 2021 році) займають сировинні виробництва, такі як металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування. Відтак домінування виробництв із критично низькою часткою ВДВ у їх випуску знижує загальну ефективність промисловості цієї індустріальної області. Аналогічна проблема у Дніпропетровській і Донецькій областях, які традиційно будучи лідерами серед регіонів України за обсягом випуску промисловості і створеної нею доданої вартості, а також експорту промисловості і ВДВ, у 2021 році займали, відповідно, лише 7-ме і 16-те місця за часткою ВДВ у випуску промисловості.

Загалом низька ефективність функціонування промислового сектора економіки таких областей, як Київська, Вінницька і Херсонська, зумовлена переважанням у структурі їх переробної промисловості виробництва харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів – 33,8%, 74,1% і 63,0% відповідно, а у Хмельницькій – виробництва гумових і пластмасових виробів (30,9%). Для названих виробництв характерні низькі частки ВДВ у випуску, зокрема: 19,7% і 13,5% відповідно.

Натомість частки високоефективних видів переробних виробництв у структурі промислового сектора економіки регіонів України є незначними. Так, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів найбільшу частку у структурі переробної промисловості займало лише у Чернівецькій області; виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування – у Волинській і Закарпатській областях; виробництво

основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – у Черкаській області. Винятком є машинобудування, частка якого у структурі переробної промисловості у 2021 році коливалась від 4,7% у Вінницькій області – до 50,0% у Закарпатській.

Таким чином, результати проведеної оцінки дають підстави для твердження про необхідність подальшої реструктуризації промислового сектора економіки регіонів України. Кожна область потребує формування спеціалізованих (відповідно до потреб і можливостей її економіки) стратегічних напрямів оптимізації структури промисловості, виходячи з наявного виробничого потенціалу та перспектив його подальшого розвитку, які, своєю чергою, лімітуються кон'юнктурою на внутрішньому і зовнішньому ринках промислової продукції.

2.3 Діагностика структурних трансформацій промислового сектора економіки у регіональному розрізі

Промисловий сектор економіки функціонує під впливом значної кількості різноманітних динамічних (або швидкозмінних) чинників, таких як кон'юнктура на світовому ринку, умови доступу на зовнішні товарні і сировинні ринки, глобальна конкуренція та концентрація продукції, форс-мажорні обставини. Під промисловістю у дослідженні розуміється сектор реальної економіки регіону або країни, що займається виробництвом промислової продукції промислового та кінцевого споживання.

Окрім динамічних чинників, на результати функціонування промисловості значний (а в деяких випадках і визначальний) вплив мають відносно сталі чинники, серед яких передусім варто виділити масштаби виробничої діяльності, достатність та ефективність розміщення капітальних інвестицій, інноваційність промислової продукції, продуктивність праці. Названі категорії є одночасно і чинниками, і результатами функціонування промислового сектора економіки. Результати аналізу кожної з цих категорій,

а також їх комплексної оцінки загалом формують базис для діагностики проблем та перспектив функціонування промисловості, а в підсумку – розробки управлінських тактичних і стратегічних рішень щодо регулювання діяльності промислового сектора економіки на макро- і мезо- рівнях у напрямку його цілеспрямованої структурної трансформації.

В економічній науці представлено багато різноманітних підходів до вибору показників-індикаторів діяльності промисловості та алгоритмів їхнього аналізу. Наприклад, у дослідженні [220], проводячи кількісне оцінювання фірм автомобільної і текстильної промисловості Іспанії в розрізі ланцюгів ВДВ цих виробництв, визначено частки обсягу реалізованої продукції, валової доданої вартості, середньої зарплати на одного працівника та рівень зайнятості. У [147], [148] подано результати оцінювання структурних змін у чеській економіці за 1996-2002 рр. на базі моделі DSGE за допомогою методів Bayesian.

У дослідженні [203], оцінюючи роль промисловості в економіці регіонів Польщі, науковці розрахували показники частки промисловості в обсязі реалізованої продукції, зайнятості та ВДВ регіону. Водночас у дослідженнях промислового сектору економіки поза увагою залишилось питання його комплексного оцінювання в регіональному розрізі. У нечисленних публікаціях за цією тематикою розглядаються тільки окремі, найважливіші, сторони економічної діяльності чи ключові сектори промисловості.

Для комплексної оцінки тенденцій та результатів функціонування промисловості, виходячи з її соціально-економічної ефективності розроблено авторську оригінальну методику. Оцінювання базується на показниках, які можна розрахувати за відкритими статистичними даними. Алгоритм реалізації розробленої методики включає три основні етапи.

Перший етап оцінювання передбачає розрахунок рівня індустріальності економіки та інноваційності промисловості країни у розрізі її регіонів. Авторами пропонується визначати цей рівень за показниками частки промисловості кожного з регіонів у ключових абсолютних показниках функціонування промислового сектора економіки країни. До показників, які

характеризують рівень *індустріальності економіки*, віднесено: обсяг реалізованої промислової продукції, ВДВ промисловості. До показників, які характеризують рівень *інноваційності промислового сектора*, віднесено: витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств, чистий дохід від продажу інноваційної продукції. За результатами розрахунків частки кожного з регіонів країни у названих показниках за обраний період часу (10 років) будуються відповідні регіональні структури. Такі структури наочно демонструють поточний стан і динаміку рівня індустріальності економіки регіонів та інноваційності її промислового сектора.

Другий етап дослідження передбачає проведення інтегральної оцінки ефективності промислового сектора економіки на макро- і мезо- рівнях. Алгоритм реалізації цього етапу схематично представлено у табл. 2.14.

За підсумками проведених детальних прикладних аналітичних досліджень та застосованого експертно-логічного підходу авторами визначено, що *найвагомішими індикаторами функціонування промисловості (з позиції економічної та соціальної ефективності і перспектив розвитку) є виробничо-трудова, інвестиційна та інноваційна активність, а також рентабельність діяльності*. Названі індикатори є одночасно і результатами, і чинниками розвитку промислових підприємств, оскільки вони тісно взаємопов'язані.

Для проведення аналізу було обрано 12 показників, які різнобічно відображають результати функціонування промислового сектора економіки на макро- і мезо- рівнях. Кожен із цих показників є стимулятором, тобто що вище значення показника, то вищий результат того напрямку діяльності, який він характеризує. Обрані показники можна розрахувати за відкритими статистичними даними.

Окрім того, запропоновано проводити оцінку ефективності функціонування промислового сектора економіки як за поточними значеннями обраних показників, так і за індексами їх динаміки (за період 10 років).

Алгоритм визначення ефективності функціонування промислового сектора
економіки

Індикатори ефективності	Показники поточного стану	Показники динаміки (за період 10 років)
Виробничо-трудова активність	Обсяг реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника (x_1^{lf})	Індекс обсягу реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника (x_2^{ld})
	ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника (x_1^{lf})	Індекс ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника (x_1^{ld})
	Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника у промисловості (x_3^{lf})	Індекс середньомісячної номінальної заробітної плати одного штатного працівника у промисловості (x_3^{ld})
	<i>Таксономічний показник поточної трудової активності</i> $X^{lf} = (x_1^{lf} + x_2^{lf} + x_3^{lf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки трудової активності</i> $X^{ld} = (x_1^{ld} + x_2^{ld} + x_3^{ld})/3$
	Загальний таксономічний показник виробничо-трудової активності $X^L = (X^{lf} + X^{ld})/2$	
Інвестиційна активність	Капітальні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості (x_1^{kf})	Індекс капітальних інвестицій на одного зайнятого працівника у промисловості (x_1^{kd})
	Прямі іноземні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості (x_2^{kf})	Індекс прямих іноземних інвестицій на одного зайнятого працівника у промисловості (x_2^{kd})
	Витрати на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості (x_3^{kf})	Індекс витрат на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості (x_3^{kd})
	<i>Таксономічний показник поточної інвестиційної активності</i> $X^{kf} = (x_1^{kf} + x_2^{kf} + x_3^{kf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки інвестиційної активності</i> $X^{kd} = (x_1^{kd} + x_2^{kd} + x_3^{kd})/3$
	Загальний таксономічний показник інвестиційної активності $X^k = (X^{kf} + X^{kd})/2$	
Інноваційна активність	Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (x_1^{if})	Індекс частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції (x_1^{id})
	Частка продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (x_2^{if})	Індекс частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (x_2^{id})
	Частка витрат на інновації в інвестиціях промисловості (x_3^{if})	Індекс частки витрат на інновації в інвестиціях промисловості (x_3^{id})
	<i>Таксономічний показник поточної інноваційної активності</i> $X^{if} = (x_1^{if} + x_2^{if} + x_3^{if})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки інноваційної активності</i> $X^{id} = (x_1^{id} + x_2^{id} + x_3^{id})/3$
	Загальний таксономічний показник інноваційної активності $X^I = (X^{if} + X^{id})/2$	
Рентабельність діяльності	Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств (x_1^{pf})	Приріст рентабельності операційної діяльності промислових підприємств (x_3^{pd})
	Рентабельність активів промислових підприємств (x_2^{pf})	Приріст рентабельності активів промислових підприємств (x_1^{pd})
	Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником у промисловості* (x_2^{pf})	Приріст рентабельності продукції, виготовленої одним працівником у промисловості (x_2^{pd})
	<i>Таксономічний показник поточної економічної ефективності</i> $X^{pf} = (x_1^{pf} + x_2^{pf} + x_3^{pf})/3$	<i>Таксономічний показник динаміки економічної ефективності</i> $X^{pd} = (x_1^{pd} + x_2^{pd} + x_3^{pd})/3$
	Загальний таксономічний показник рентабельності діяльності $X^P = (X^{pf} + X^{pd})/2$	
<i>Інтегральний показник поточного стану</i> $I^f = \sqrt[4]{X^{kf} X^{lf} X^{if} X^{pf}}$		<i>Інтегральний показник динаміки</i> $I^d = \sqrt[4]{X^{kd} X^{ld} X^{id} X^{pd}}$
Підсумковий інтегральний показник ефективності функціонування промисловості $I = \sqrt[4]{X^K X^L X^I X^P}$		

Примітка. * Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником – авторський показник, розрахований як відношення чистого фінансового результату, що припадає на одного зайнятого у промисловості працівника, до середньорічної заробітної плати одного штатного працівника промисловості

Джерело: авторська розробка

Це дасть можливість порівняти поточний (фактичний) рівень ефективності промисловості країни та її регіонів із попереднім (досягнутим у минулому періоді), а також діагностувати тенденцію зміни цього рівня.

Для приведення різновимірних значень відібраних показників-стимуляторів у зіставний вигляд застосовано метод Хельвіга[172]:

$$X = \frac{Z_{ij} - Z_{\min}}{Z_{\max} - Z_{\min}}, \quad (2.10)$$

де X – нормований показник-стимулятор;

Z_{ij} – фактичне значення i -го показника в j -му регіоні;

$Z_{\min}$ – мінімальне значення i -того показника у вибірці (досліджуваних регіонах);

$Z_{\max}$ – максимальне значення i -того показника у вибірці.

Застосування даного методу дозволяє розмістити всі фактичні значення наведених у табл. 2.15 показників у діапазоні від 0 до 1. Регіони з найвищим значенням кожного з показників відповідатимуть максимальному рівневі – 1, а з мінімальним – 0. Таким чином, всі регіони за кожним з показників буде розміщено у порядку віддаленості від регіону з максимальним значенням показника.

За кожним із чотирьох обраних індикаторів ефективності (виробничо-трудова, інвестиційної, інноваційної активності та рентабельність діяльності) передбачено розрахунок таксономічних показників поточного стану і динаміки, які визначаються як середнє арифметичне значення з 3-х стандартизованих показників для кожного індикатора. Загальні таксономічні показники розраховуються як середнє арифметичне значення з таксономічних показників поточного стану і динаміки. Інтегральний показник поточного стану визначається як середнє геометричне із 4-х таксономічних показників поточного стану (для кожного з 4-х індикаторів ефективності). Аналогічно

інтегральний показник динаміки визначається як середнє геометричне із 4-х таксономічних показників динаміки. Підсумковий інтегральний показник ефективності функціонування промисловості визначається як середнє геометричне із 4-х загальних таксономічних показників.

Третій етап дослідження передбачає умовне групування регіонів за значеннями структурних та інтегральних показників поточного стану і динаміки ефективності функціонування промислового сектора економіки.

Розроблену методику було апробовано на рівні регіонів України. Результати розрахунку показників індустріальності економіки засвідчили, що вітчизняне промислове виробництво переважно сконцентроване у традиційно промислових регіонах. Так, у 2021 році 58,8% обсягу реалізованої промислової продукції припало на п'ять областей: Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Полтавську і Харківську (табл. 2.15).

На ці регіони припало також 54,8% (у 2020 році) ВДВ, створеної у промисловості. Названі індустріальні регіони були водночас інноваційними: у 2020 році у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Полтавській і Харківській областях сумарно було виготовлено 65,73% обсягу реалізованої в Україні інноваційної продукції. Водночас витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств у цих регіонах сумарно склали 44,1% від загальноукраїнського показника, що свідчить про високу віддачу інвестицій в інновації. Так, зокрема, частка останніх в обсязі реалізованої інноваційної продукції у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Полтавській і Харківській областях становила лише 20,3%, тоді як в Україні загалом – 30,3%.

Упродовж 2011-2021 років промисловий потенціал суттєво наростили Івано-Франківська, Київська і Львівська області, тоді як промислово розвинена (до 2014 року) Луганська область втратила свої виробничі потужності внаслідок військової агресії з боку російської федерації.

Таблиця 2.15

Регіональна структура промисловості України за показниками індустріальності та інноваційності, %

Область	Індустріальність						Інноваційність					
	Реалізована промислова продукція			ВДВ промисловості			Обсяг реалізованої інноваційної продукції			Витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств		
	2010	2021	приріст (в.п.)	2010	2020	приріст (в.п.)	2010	2020	приріст (в.п.)	2010	2020	приріст (в.п.)
Вінницька	1,84	2,91	1,07	1,77	3,26	1,49	1,02	1,56	0,54	1,33	1,69	0,36
Волинська	0,88	1,40	0,52	0,88	1,40	0,52	0,97	1,05	0,08	1,32	0,88	-0,44
Дніпропетровська	18,94	21,52	2,58	20,55	18,55	-2,00	2,81	14,85	12,04	5,63	11,15	5,52
Донецька	22,56	12,45	-10,11	21,92	10,79	-11,13	11,99	35,76	23,77	11,65	12,65	1,00
Житомирська	1,30	1,95	0,65	1,57	2,07	0,50	0,54	0,17	-0,37	0,42	0,50	0,08
Закарпатська	0,79	0,91	0,12	1,15	1,10	-0,05	2,89	0,21	-2,68	1,08	0,16	-0,92
Запорізька	7,79	9,66	1,87	6,05	7,43	1,38	6,50	4,62	-1,88	1,91	14,17	12,26
Івано-Франківська	1,59	3,13	1,54	1,86	2,79	0,93	1,00	0,55	-0,45	30,97	2,19	-28,78
Київська	3,49	5,07	1,58	3,06	6,14	3,08	2,00	3,49	1,49	1,93	7,09	5,16
Кіровоградська	0,97	1,50	0,53	1,41	1,95	0,54	1,17	3,30	2,13	1,59	2,83	1,24
Луганська	8,64	0,79	-7,85	8,46	0,81	-7,65	22,17	1,72	-20,45	3,60	0,26	-3,34
Львівська	2,89	4,72	1,83	2,80	5,95	3,15	1,26	2,91	1,65	2,06	5,51	3,45
Миколаївська	2,15	2,69	0,54	2,12	2,56	0,44	4,97	2,98	-1,99	7,69	6,27	-1,42
Одеська	3,43	3,04	-0,39	3,15	3,21	0,06	0,77	1,91	1,14	2,33	0,88	-1,45
Полтавська	6,49	7,75	1,26	6,77	10,45	3,68	18,45	9,99	-8,46	1,84	8,52	6,68
Рівненська	1,37	1,88	0,51	1,61	2,00	0,39	0,26	0,27	0,01	0,56	0,81	0,25
Сумська	1,70	1,97	0,27	2,28	1,82	-0,46	3,97	0,96	-3,01	3,24	1,38	-1,86
Тернопільська	0,62	0,96	0,34	0,72	1,08	0,36	0,91	1,24	0,33	0,12	3,19	3,07
Харківська	5,75	7,43	1,68	5,39	7,62	2,23	4,84	7,33	2,49	7,79	10,66	2,87
Херсонська	0,94	1,31	0,37	1,01	1,36	0,35	1,56	0,98	-0,58	0,73	0,60	-0,13
Хмельницька	1,33	2,07	0,74	1,36	1,94	0,58	0,11	0,90	0,79	11,11	1,37	-9,74
Черкаська	2,77	3,01	0,24	2,20	3,29	1,09	5,77	1,28	-4,49	0,21	3,96	3,75
Чернівецька	0,37	0,62	0,25	0,48	0,67	0,19	0,51	0,08	-0,43	0,57	0,22	-0,35
Чернігівська	1,40	1,27	-0,13	1,43	1,76	0,33	3,56	0,76	-2,80	0,33	0,33	0,00
Всього	100,00	100,00	x	100,00	100,00	x	100,00	100,00	x	100,00	100,00	x

Авторські розрахунки за даними [49]

Результати реалізації другого етапу методики (оцінки ефективності функціонування промислового сектора економіки) виявили високий ступінь диференціації регіонів України за значеннями показників поточного стану і динаміки виробничо-трудова, інвестиційної та інноваційної активності промислових підприємств. Найвищий рівень виробничо-трудова активності за показниками обсягів реалізованої промислової продукції і ВДВ на одного працівника (або продуктивності праці) традиційно характерний для 4-х найпотужніших індустріальних регіонів – Дніпропетровської, Донецької, Запорізької і Полтавської областей (додаток Д, табл. Д.1, Д.2).

Водночас такі регіони як Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька і Чернігівська області упродовж 2010-2020 років демонстрували значний приріст значень названих показників (табл. 2.16).

У найпотужніших індустріальних областях (Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій і Полтавській), а також у Київській, Миколаївській і Рівненській областях стабільно була найвища номінальна заробітна плата у промисловості (додаток Д, табл. Д.3). Однак, зростання значень цього показника упродовж аналізованого періоду у названих регіонах (за винятком Миколаївській і Рівненської областей) було порівняно незначним. Найвища *інвестиційна активність* промислових підприємств характерна для Дніпропетровської, Донецької і Полтавської областей, на які у 2020 році сумарно припало 35,3% капітальних і 43,7% прямих іноземних інвестицій у промисловість в Україні.

За обсягом капітальних інвестицій на одного зайнятого працівника у цьому секторі економіки до лідерів також належали Київська і Херсонська (з 2017 року) області (додаток Е, табл. Е.1), а за обсягом прямих іноземних інвестицій – Запорізька, Львівська і Чернігівська (з 2017 року) області (додаток Е, табл. Е.2).

Таблиця 2.16

Показники динаміки функціонування промислового сектора економіки України та її регіонів (2020/2010)

Регіон	Виробничо-трудова активність			Інвестиційна активність			Інноваційна активність			Рентабельність діяльності		
	Індекс обсягу реалізованої промислової продукції на 1-го працівника	Індекс ВДВ на 1-го працівника	Індекс середньомісячної номінальної заробітної плати на 1-го штатного працівника	Індекс капітальних інвестицій на 1-го зайнятого працівника	Індекс прямих іноземних інвестицій на 1-го зайнятого працівника	Індекс витрат на інноваційну діяльність на 1-го зайнятого працівника	Індекс частки інноваційної промислової продукції до загального обсягу реалізованої промислової продукції	Індекс частки інноваційної промислової продукції, реалізованої за межами України, в загальному обсязі інноваційної продукції	Індекс частки витрат на інновації у інвестиціях промисловості	Приріст рентабельності активів	Приріст рентабельності продукції, виготовленої 1-м працівником	Приріст рентабельності операційної діяльності промислових підприємств
Україна	3,49	4,30	4,95	4,78	4,52	2,63	0,50	1,08	1,14	-3,28	-35,33	0,30
Вінницька	6,17	6,30	6,11	5,77	10,95	2,53	0,45	0,54	0,68	-2,84	-19,32	-1,70
Волинська	4,84	4,99	5,53	8,32	4,79	1,12	0,33	0,24	1,24	-3,04	-21,38	2,30
Дніпропетровська	3,42	3,23	4,71	4,76	1,58	4,11	2,33	1,47	0,42	-5,78	-29,61	3,50
Донецька	4,15	4,25	4,67	5,89	4,25	5,45	3,32	1,31	0,76	-2,00	-63,18	-1,90
Житомирська	4,98	4,30	5,50	3,94	6,57	2,23	0,13	1,06	0,02	-0,56	-2,13	1,60
Закарпатська	4,53	3,34	6,52	4,88	2,94	0,31	0,03	0,34	1,03	-6,50	-4,81	2,40
Запорізька	3,64	4,37	5,25	3,90	9,01	15,37	0,39	0,55	0,59	-8,60	-75,51	4,70
Івано-Франківська	4,98	4,58	5,46	1,48	3,02	0,11	0,22	0,56	14,42	-1,29	3,17	7,90
Київська	4,54	5,96	4,81	4,21	3,28	6,34	0,48	3,83	5,01	9,67	47,20	6,00
Кіровоградська	4,86	4,40	5,01	4,41	32,36	3,28	0,90	0,71	6,00	-0,47	-27,72	-2,70
Луганська	1,25	1,29	4,02	0,85	4,45	0,56	0,48	0,20	1,93	-25,26	-100,76	-23,10
Львівська	5,22	6,78	5,34	4,67	10,55	4,94	0,63	2,03	2,22	-3,09	-9,11	1,10
Миколаївська	4,23	4,17	5,48	2,05	6,67	1,63	0,28	0,19	1,45	-5,44	-32,28	0,40
Одеська	2,90	3,39	5,02	3,82	4,82	0,73	1,63	2,06	0,39	2,09	32,34	1,60
Полтавська	3,90	5,79	5,06	4,70	24,93	10,05	0,26	1,03	1,06	3,67	23,85	11,50
Рівненська	4,22	3,78	5,55	2,83	5,23	2,56	0,57	1,26	2,31	-8,16	-16,08	-5,30
Сумська	4,59	3,19	5,12	4,48	4,30	0,99	0,13	0,84	0,16	2,19	-43,81	-1,60
Тернопільська	5,08	5,19	6,14	7,50	10,84	53,82	0,43	0,12	0,22	1,89	14,79	5,40
Харківська	3,94	4,30	4,67	3,21	7,50	2,41	0,81	0,16	1,29	-2,53	-19,75	-1,80
Херсонська	5,55	5,03	5,95	12,00	8,72	1,78	0,31	0,34	2,39	-2,42	-29,83	1,10
Хмельницька	4,83	4,58	5,46	2,18	1,88	0,23	3,33	2,17	15,40	-8,83	-21,91	2,40
Черкаська	3,72	4,77	5,45	2,32	1,93	34,40	0,10	0,07	4,86	-2,80	-22,17	-0,90
Чернівецька	4,22	3,77	5,43	3,36	3,65	0,60	0,08	1,10	1,24	3,97	21,90	4,00
Чернігівська	3,98	4,70	5,16	4,63	26,68	2,27	0,12	0,47	0,19	5,74	33,83	6,50

Авторські розрахунки за даними [49]

Водночас найвищу динаміку капітальних інвестицій у промисловості продемонстрували Вінницька, Волинська, Донецька і Тернопільська області, а прямих іноземних – Кіровоградська, Полтавська і Чернігівська області. Найбільш інноваційно спрямованою інвестиційна діяльність була в індустріальних регіонах (Донецькій, Запорізькій і Полтавській областях), а

також у Київській, Кіровоградській, Миколаївській, Тернопільській і Черкаській областях (додаток Е, табл. Е.3). Названі регіони підтримували високий рівень позитивної динаміки витрат на інноваційну діяльність у промисловості у розрахунку на одного працівника.

Варто відзначити суттєве зростання значень цього показника упродовж 2010-2020 років і у Львівській та Дніпропетровській областях, що, своєю, чергою, спричинило прискорення *інноваційної активності* у них. Зокрема, у цих регіонах спостерігалось відчутне збільшення значень показників частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції і частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції. Аналогічні процеси відбувались у Донецькій, Київській, Одеській, Рівненській і Хмельницькій областях.

Загалом інноваційна активність у промисловому секторі економіки України є дуже низькою – частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції у 2020 році становила лише 1,9% проти 3,8% у 2010-му (додаток Є, табл. Є.1). Основна маса інновацій продукувалася в Донецькій області – 32,4% загального обсягу інноваційної промислової продукції і 71,4% продукції, реалізованої за межі України. Порівняно високий рівень показника частки інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції продемонстрували також Кіровоградська, Миколаївська, Полтавська Тернопільська і Харківська області. Водночас найбільше значення показника частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції (або експорту промислових інновацій) упродовж аналізованого періоду було досягнуто у Київській, Львівській, Одеській і Хмельницькій областях (додаток Є, табл. Є.2). Інноваційна активність промислових підприємств у названих регіонах тісно корелювала з їх інвестиційною активністю. Найбільш інноваційно спрямованими були капіталовкладення в Миколаївській, Харківській, Запорізькій, Тернопільській, Кіровоградській і Черкаській

областях (додаток Є, табл. Є.3). Дві останні області, разом із Київською і Хмельницькою, демонстрували найвищу позитивну динаміку значень показника частки витрат на інновації в інвестиціях промисловості.

Промисловий сектор економіки найбільш ефективно функціонував у двох індустріальних регіонах (Дніпропетровській і Полтавській областях) та Чернігівській області, попри порівняно невисоку інноваційну активність їх підприємств. Упродовж аналізованого періоду Полтавська область була незмінним лідером (із великим відривом від решти регіонів) за показником рентабельності операційної діяльності промислових підприємств (додаток Ж, табл. Ж.1). Високорентабельною була також операційна діяльність промисловості Івано-Франківської, Київської, Тернопільської і Чернігівської областей. Названі регіони продемонстрували і найвищу позитивну динаміку значень цього показника.

У 2020 році лише сім областей (Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Тернопільська, Харківська і Чернігівська) отримали позитивний фінансовий результат діяльності промислових підприємств до оподаткування. Відповідно в цих областях були прибутковими активи промислових підприємств (додаток Ж, табл. Ж.2). Однак, приросту значень показника рентабельності активів упродовж аналізованого періоду досягли лише Київська, Полтавська, Тернопільська і Чернігівська області. Також у названих 7-ми регіонах була рентабельною продукція, що припадала на одного працівника промисловості (додаток Ж, табл. Ж.3).

Результати проведеного за авторською методикою розрахунку таксономічних показників засвідчили загалом найвищий рівень рентабельності, а також виробничо-трудової та інвестиційної активності промислових підприємств у Полтавській області, тоді як інноваційна активність (а надто її динаміка) була порівняно низькою (табл. 2.17). Таку ситуацію можна пояснити структурними змінами у промисловому секторі економіки цього регіону, які відбулись упродовж 2011-2021 років.

Таблиця 2.17

Таксономічні показники функціонування промислового сектора економіки України та її регіонів

Регіон	Виробничо-трудова активність			Інвестиційна активність			Інноваційна активність			Рентабельність діяльності			Інтегральний показник		
	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник	Показник поточного стану	Показник динаміки	Загальний показник
Україна	0,48	0,46	0,47	0,50	0,17	0,33	0,37	0,16	0,26	0,61	0,58	0,60	0,48	0,29	0,40
Вінницька	0,48	0,92	0,70	0,34	0,26	0,30	0,09	0,10	0,09	0,58	0,60	0,59	0,30	0,35	0,33
Волинська	0,19	0,67	0,43	0,31	0,26	0,29	0,08	0,05	0,06	0,61	0,64	0,62	0,23	0,27	0,27
Дніпропетровська	0,61	0,36	0,48	0,56	0,14	0,35	0,31	0,37	0,34	0,78	0,60	0,69	0,54	0,32	0,45
Донецька	0,70	0,46	0,58	0,61	0,21	0,41	0,76	0,46	0,61	0,46	0,51	0,48	0,62	0,39	0,51
Житомирська	0,17	0,63	0,40	0,16	0,16	0,16	0,11	0,10	0,10	0,61	0,70	0,65	0,20	0,29	0,26
Закарпатська	0,17	0,68	0,43	0,12	0,14	0,13	0,12	0,05	0,08	0,55	0,64	0,59	0,19	0,23	0,23
Запорізька	0,64	0,51	0,58	0,58	0,27	0,42	0,38	0,09	0,24	0,56	0,48	0,52	0,53	0,28	0,42
Івано-Франківська	0,40	0,64	0,52	0,23	0,03	0,13	0,17	0,06	0,12	0,56	0,76	0,66	0,30	0,18	0,27
Київська	0,51	0,61	0,56	0,53	0,16	0,34	0,39	0,49	0,44	0,75	0,95	0,85	0,53	0,46	0,52
Кіровоградська	0,23	0,57	0,40	0,30	0,46	0,38	0,65	0,28	0,46	0,62	0,60	0,61	0,41	0,45	0,45
Луганська	0,10	0,00	0,05	0,04	0,03	0,04	0,29	0,10	0,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Львівська	0,29	0,78	0,53	0,36	0,24	0,30	0,17	0,28	0,23	0,59	0,65	0,62	0,32	0,43	0,39
Миколаївська	0,59	0,57	0,58	0,43	0,10	0,26	0,48	0,07	0,27	0,57	0,57	0,57	0,51	0,22	0,39
Одеська	0,28	0,37	0,33	0,21	0,13	0,17	0,20	0,35	0,27	0,56	0,80	0,68	0,29	0,34	0,32
Полтавська	0,90	0,59	0,75	0,96	0,43	0,70	0,24	0,13	0,18	1,00	0,89	0,95	0,67	0,42	0,55
Рівненська	0,45	0,56	0,50	0,12	0,11	0,12	0,18	0,21	0,19	0,41	0,53	0,47	0,25	0,29	0,27
Сумська	0,23	0,49	0,36	0,21	0,14	0,18	0,40	0,08	0,24	0,59	0,60	0,59	0,32	0,24	0,31
Тернопільська	0,15	0,78	0,46	0,42	0,63	0,53	0,35	0,05	0,20	0,65	0,79	0,72	0,34	0,37	0,43
Харківська	0,22	0,45	0,34	0,24	0,15	0,20	0,37	0,11	0,24	0,65	0,60	0,63	0,33	0,26	0,31
Херсонська	0,27	0,78	0,52	0,31	0,42	0,37	0,10	0,10	0,10	0,46	0,61	0,53	0,25	0,38	0,32
Хмельницька	0,29	0,63	0,46	0,15	0,04	0,10	0,14	0,85	0,50	0,60	0,58	0,59	0,25	0,34	0,34
Черкаська	0,37	0,57	0,47	0,24	0,26	0,25	0,29	0,11	0,20	0,51	0,61	0,56	0,34	0,32	0,34
Чернівецька	0,01	0,54	0,27	0,03	0,10	0,07	0,08	0,12	0,10	0,61	0,82	0,71	0,05	0,27	0,19
Чернігівська	0,20	0,54	0,37	0,23	0,40	0,31	0,11	0,05	0,08	0,81	0,88	0,85	0,25	0,31	0,30

Авторська розробка за даними [49]

А саме: зменшенням частки переробної промисловості на 34,8 в.п. (зокрема, машинобудування на 14,5 в.п.) і, натомість, збільшенням частки добувної промисловості на 34,6 в.п. (додаток 3, табл. 3.1).

Другою за значенням підсумкового інтегрального показника ефективності функціонування промислового сектора економіки (0,52) була Київська область, яка досягла високого рівня усіх аналізованих видів активності та рентабельності підприємств. У структурі промисловості цього регіону з великим відривом домінує переробна промисловість, частка якої за останнє десятиріччя зросла на 4,7 в.п. і у 2021 році була однією з найбільших в Україні (після Черкаської і Волинської областей) – 81,4%.

Порівняно високого значення підсумкового інтегрального показника ефективності функціонування промисловості (0,43) досягла Тернопільська область, економіка якої традиційно не належить до індустріального типу. Так, частка ВДВ промисловості у ВДВ цього регіону у 2020 році становила лише 11,75% (додаток 3, табл. 3.2), тоді як частка сільського господарства – 21,62%. Для Тернопільської області (як і для Кіровоградської, економіка якої теж не є індустріальною) характерний високий рівень рентабельності діяльності і значна позитивна динаміка інвестиційної активності промислових підприємств. У структурі промисловості цього регіону теж відбулись відчутні позитивні зміни на користь високотехнологічної продукції: частка виробництва гумових і пластмасових виробів упродовж 2011-2021 років зросла на 11,4 в.п., а частка машинобудування – на 2,5 в.п.

Традиційно індустріальна Запорізька область продемонструвала зниження інноваційної активності та рентабельності діяльності промислових підприємств. Негативними (з позиції рівня технологічності виробництва) були і структурні трансформації у промисловому секторі економіки цього регіону, зокрема, частка машинобудування зменшилась на 8,9 в.п., тоді як частка металургії зросла на 5,1 в.п.

Львівська і Миколаївська області досягли досить високих однакових значень (0,39) підсумкового інтегрального показника ефективності

функціонування промисловості. Проте, якщо в останньої спостерігався високий поточний рівень показників виробничої та інноваційної активності промислових підприємств, то перша, навпаки, демонструвала відчутний приріст значень цих показників. У структурі промислового сектора економіки Миколаївської області домінувала електроенергетика, частка якої за останнє 10-ти річчя збільшилась на 14,3 в.п. (до 39,5% у 2021 році). Водночас серед переробних виробництв у цьому регіоні, як і на Львівщині, ключовим було виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів.

Харківська область, як один з індустріальних лідерів, упродовж аналізованого періоду не проявила достатньої виробничо-трудової та інвестиційної активності, попри загалом прибуткову діяльність промислових підприємств. Певною мірою це можна пояснити відносно низькою продуктивністю промислового персоналу в цьому регіоні. Так, чисельність останнього у Харківській області за період 2011-2020 років скоротилася лише на 6,7% (тоді як в середньому в Україні – на 31,9%), а згідно з авторською методикою, значення показників виробничо-трудової та інвестиційної активності визначались у розрахунку на одного зайнятого працівника у промисловості. Зменшення рівня інноваційної активності, зокрема, частки продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції регіону пояснюється зовнішнім впливом, а саме втратою традиційних ринків збуту після 2014 року. Як наслідок, у структурі промислового виробництва Харківської області частка машинобудування скоротилася на 8,6 в.п., а продукції харчової промисловості – на 10,4 в.п.

Луганська область – у минулому один з індустріальних лідерів України – втратила більшу частину свого промислового потенціалу внаслідок російської збройної агресії. У підсумку, з 2018 року основний обсяг ВДВ у цьому регіоні формувало сільське господарство. Дуже низька виробнича та інвестиційна активність була характерна для промислових підприємств Одеської області, позитивна динаміка рентабельності діяльності яких полягала лише у зменшенні

їх збитковості. Натомість усі інші 12 регіонів демонстрували суттєвий приріст виробничо-трудої активності. Серед них варто виділити традиційно “аграрну” Вінницьку область, що досягла найвищого зростання обсягу реалізованої промислової продукції на одного працівника, а також Івано-Франківську, Рівненську і Черкаську області, економіка яких належить до індустріального типу. Зокрема остання є лідером за часткою переробних виробництв у структурі промислового сектора економіки (82,8% у 2021 році проти 86,1% у 2010-му).

Результати проведених оцінок функціонування промислового сектора економіки України за авторською методикою дозволили умовно виділити чотири групи регіонів за типом їх промисловості:

- *перша група* – традиційно промислові регіони з високим рівнем індустріальності економіки та інноваційності продукції, вагомою (із тенденцією до збільшення) часткою добувної промисловості (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська (до 2014 року), Полтавська і Харківська області);
- *друга група* – регіони, що володіли достатнім промисловим потенціалом та/або демонстрували його активне нарощення (Вінницька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Тернопільська і Черкаська області). Для регіонів цієї групи характерна високорозвинена переробна промисловість, в якій найбільшу частку займала харчова;
- *третья група* – регіони з високим рівнем виробничо-трудої активності, у промисловому секторі яких домінувало виробництво електроенергії (Закарпатська, Івано-Франківська, Миколаївська, Рівненська, Хмельницька і Чернівецька області);
- *четверта група* – регіони, економіка яких належить до неіндустріального типу, і в яких переважно низькі (або мають тенденцію до зниження) значення показників активності та ефективності діяльності промислових підприємств (Волинська, Житомирська, Одеська, Сумська, Херсонська і Чернігівська області).

Підсумовуючи, можемо констатувати наявність певних трансформаційних тенденцій у промисловому секторі національної економіки у регіональному

розрізі. Суть цих тенденцій полягає у формуванні в Україні нових промислових центрів, ще невеликих за масштабами діяльності, але з більшими (порівняно з традиційно індустріальними регіонами) значеннями і вищою позитивною динамікою окремих показників виробничо-трудової та інвестиційної активності промислових підприємств. Такі “новопромислові” центри розташовані здебільшого у західних і центральних регіонах із відносно низьким рівнем оплати праці. Пріоритетами розвитку у цих регіонах було виробництво продукції з порівняно вищою часткою валової доданої вартості та ступенем переробки сировини (машинобудування, хімічна, деревообробна і харчова промисловість).

Окреслені тенденції почалися після 2014 року і спричинили виявлені в ході оцінки структурні трансформації у промисловому секторі національної економіки загалом і окремих регіонів зокрема. Основними чинниками таких змін були російська військова агресія і підписання ЗВТ з ЄС. Повномасштабна війна російської федерації проти України у 2022 році різко і сильно активізувала ці трансформаційні процеси. Зокрема, усі регіони 1-ї групи (які суттєво постраждали від воєнних дій) втратили значну частину свого промислового потенціалу. Значних руйнувань зазнали також промислові об'єкти Київської, Миколаївської, Сумської і Чернігівської областей.

У межах програми релокації бізнесу 770 підприємств було переміщено із зони активних бойових дій у безпечні регіони України, з них вже 599 компаній відновили свою роботу [188]. Найбільше підприємств перевезли своє виробниче обладнання і частину персоналу (20÷30%) до Львівської (30% релокованих підприємств), Закарпатської (17%), Чернівецької (11%), Івано-Франківської (8%), Хмельницької (7%) і Тернопільської (7%) областей. Серед релокованого бізнесу майже третина припадає на підприємства переробної промисловості. У підсумку, диспозиції регіонів відчутно змінились: відбулось посилення промислового потенціалу частини областей, віднесених до 2-ї групи, а також частини областей 3-ї групи. Натомість регіони, які були індустріальними лідерами в Україні, після війни будуть змушені відновлювати свій потенціал, але

на нових засадах. Це стосується передусім металургійних виробництв, які потребують докорінної модернізації та інноваційних технологій.

Розглянута методика застосовано для комплексної оцінки ефективності регіонів Польщі. Це зроблено для того, що перевірити, чи процеси регіональної трансформації, особливості функціонування промисловості регіонів України є унікальними, чи можливо, є відображенням процесів, характерних у країнах Східної Європи. Ключові результати дослідження промисловості польських регіонів опубліковано у статті [191]. Зокрема, результати розрахунку індустріалізації економіки показали, що промислове виробництво в Польщі переважно зосереджено в традиційних промислових регіонах. Так, у 2019 році 56,6% реалізованої промислової продукції припадало на чотири воєводства: Нижньосілезьке, Мазовецьке, Сілезьке і Великопольське. На ці воєводства також припадало 52,8% (у 2018 році) ВДВ, створеної промисловістю.

Мазовецьке, Сілезьке і Великопольське воєводства також є лідерами за обсягом інноваційної продукції промисловості: у 2018 році на них припало загалом 56,5% цієї продукції. Водночас витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств у цих воєводствах становили 40,4% від загального показника Польщі. Однак упродовж 2009-2018 рр. значно зросли витрати на інноваційну діяльність промислових підприємств Лодзького, Малопольського і Підкарпатського воєводства.

Згідно із результати другого етапу методики (оцінки ефективності функціонування промислового сектора економіки) виявлено, що регіони Польщі, як і України характеризуються високою диференціацією за значенням показників поточного стану і динаміки виробничо-трудової, інвестиційної та інноваційної активності промисловості. Найвище значення показників поточного стану цих виробничо-трудової, інвестиційної та інноваційної активності промисловості характерні для Сілезького, Нижньосілезького та Мазовецького воєводств. Натомість лідерами за показниками динаміки цих активностей є Підкарпацьке, Лодзьке, Західно-Поморське воєводство. Збалансованістю за

значеннями показників поточного стану і динаміки характеризується Великопольське, Опольське і Любуські воєводства.

Найвищий рівень поточного стану і динаміки рентабельності досягають промисловість Поморського, Куявсько-Поморського і Мазовецького воєводств. Висока динаміка, але водночас порівняно низький поточний стан рентабельності промисловості зафіксовано у Західно-Поморському, Вармяно-Мазурському, Підляському, Підкарпатському і Нижньосілезькому воєводствах. Натомість високим поточним станом при порівняно низькій динаміці рентабельності відзначається промисловість Свентокшиського, Люблінського, Малопольського воєводства.

Згідно значень розрахованих інтегральних показників усі регіони Польщі за ефективністю промисловості можна розділити на три групи :

- перша група – це традиційно індустріальні воєводства з високим рівнем індустріалізації економіки, але з ознаками зниженого потенціалу, необхідністю диверсифікації та оптимізації структури промисловості, насамперед на основі підвищення інноваційності продукції (Мазовецьке, Нижньосілезьке, Сілезьке, Великопольське, Малопольське, Лодзьке, Поморське);

- друга група – воєводства, які займають низьку частку у промисловості країни, характеризуються середніми або низькими значеннями показників поточного стану виробничо-трудої активності, але високими – інноваційної активності та більшість показників динаміки. (Підкарпатське, Підляшське, Опольське, Люблінське, Любуське);

- третя група – воєводства, які характеризуються неіндустріальним типом економіки та переважно низькими показниками промислової діяльності. (Вармінсько-Мазурське, Свентокшиське, Західно-Поморське, Куявсько-Поморське).

Незважаючи на зростання інвестиційної активності в промисловому секторі польської економіки, виробничо-трудова та інноваційна активність, а також прибутковість польських промислових підприємств знижується. Це підтверджується меншими значеннями показників динаміки, порівняно з

показниками поточного стану, та надто інноваційної активності (0,36 проти 0,53). Отже, проведені аналітичні дослідження дозволили зробити висновок, що великою проблемою польської і української промисловості є низька (одна з найнижчих продукції із високою часткою доданої вартості, інноваційності продукції, соціально-економічної ефективності, зокрема рентабельності праці та діяльності в ЄС) інноваційна активність. Окрім того, результати дослідження діяльності промисловості України і Польщі за однією методикою обґрунтовують існування регіональної структурної трансформації промисловості цих країн у напрямку створення нових інноваційно-промислових регіонів, заснованих на виробництві

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Здійснено оцінку структурних переваг промисловості у розрізі видів промислової діяльності України щодо ЄС-27 загалом та у розрізі країн. Для цього застосовано методичний підхід, згідно з яким здійснювалось порівняння часток промисловості досліджуваних країн у випуску, ВДВ, експорті їх економік, частки ВДВ у випуску, та частки ВДВ у експорті та розраховувався синтетичний підсумковий показник – коефіцієнт структурних переваг. За цим методичним підходом визначено структурні переваги української промисловості, видів її промислової діяльності, а також проведено порівняльну оцінку їх внутрішньої і зовнішньої ефективності. Це дало можливість сформулювати аналітичні висновки щодо сильних і слабких сторін та потенційних можливостей і перспектив розвитку української промисловості у промисловій системі ЄС.

2. Визначено структурні переваги промисловості, видів промислової діяльності регіонів України. Побудовано матрицю рангів областей за значеннями ключових структурних показників: частки промисловості у випуску усіх видів економічної діяльності; частки промисловості у ВДВ усіх видів економічної діяльності; частки ВДВ у випуску промисловості; частки промисловості у експорті ВДВ усіх ВЕД; коефіцієнт структурних переваг.

3. Комплексно оцінено ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України з урахуванням структури їх переробної промисловості та динаміки. За авторською методикою оцінено виробничо-трудова, інвестиційну, інноваційну активності та рентабельність діяльності, підсумовані таксономічними і інтегральним показником. Це дало можливість умовно виділити чотири групи регіонів України за типом їх промисловості: перша група – традиційно промислові регіони з високим рівнем індустріальності економіки та інноваційності продукції, вагомою (із тенденцією до збільшення) часткою добувної промисловості; друга група – регіони, що володіли достатнім промисловим потенціалом та/або демонстрували його активне нарощення; третя група – регіони з високим рівнем виробничо-трудоваї активності, у промисловому секторі яких домінувало виробництво електроенергії; четверта група – регіони, економіка яких належить до неіндустріального типу, і в яких переважно низькі (або мають тенденцію до зниження) значення показників активності та ефективності діяльності промислових підприємств.

За цією ж методикою здійснено оцінку ефективності промисловості регіонів Польщі. Згідно з підсумками оцінки виділено три групи регіонів Польщі за типом їх промисловості: перша група – це традиційно індустріальні воєводства з високим рівнем індустріалізації економіки, але з ознаками зниженого потенціалу, необхідністю диверсифікації та оптимізації структури промисловості, насамперед на основі підвищення інноваційності продукції; друга група – воєводства, які займають низьку частку у промисловості країни, характеризуються середніми або низькими значеннями показників поточного стану виробничо-трудоваї активності, але високими – інноваційної активності та більшість показників динаміки; третя група – воєводства, які характеризуються неіндустріальним типом економіки та переважно низькими показниками промислової діяльності. За підсумками комплексної оцінки промисловості на регіональному рівні виявлено тенденції регіональної структурної трансформації у промисловості України і Польщі. Суть цих тенденцій полягає у формуванні в Україні і Польщі нових промислових центрів,

ще невеликих за масштабами діяльності, але з більшими (порівняно з традиційно індустріальними регіонами) значеннями і вищою позитивною динамікою окремих показників виробничо-трудої та інвестиційної активності промислових підприємств.

Основні результати наукового дослідження, що отримані у цьому розділі, опубліковані автором у наукових працях [19] ,[36], [37] ,[39], [40], [71], [72], [76], [84], [85], [86], [88], [92] ,[93], [94] ,[102],[105], [109], [112], [116], [117], [118], [119], [120], [122] ,[123], [130], [133], [188] ,[191], [237] ,[241], [242].

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ АКТИВІЗАЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ ЛОКАЛІЗАЦІЇ

3.1. Тенденції та динаміка розвитку машинобудівних виробництв в Україні

Машинобудування є ключовим рушієм науково-технічного прогресу, воно акумулює найвищий потенціал для інновацій і поширює найбільший мультиплікаційний ефект на економіку, оскільки має найширший спектр міжгалузевих зв'язків. Частка машинобудування у ВВП Німеччини перевищує 10%, а ВВП Словаччини — понад 7% [214], тоді як в Україні значення цього показника менше 2% [49]. За доданою вартістю українське машинобудування в 136 разів менше за німецьке, у 7 разів менше за польське і майже порівняльне (в 1,1 раза менше) з аналогічним сегментом такої маленької країни, як Словенія [49], [214]. Частка машинобудування в промисловій продукції, що реалізується в Україні, становить менше 7%, а в доданій вартості — близько 3% [49]. Економічні проблеми розвитку машинобудування є предметом досліджень багатьох дослідників. Зокрема, переваги та занепокоєння від підписання ЗВТ між Україною та ЄС викладено у [16]. До переваг можна віднести створення можливостей для прискорення модернізації вітчизняного машинобудування за рахунок використання науково-технічних досягнень європейських країн; адаптація вітчизняного виробництва до технологічних, санітарних та екологічних стандартів ЄС; та встановлення нульових ставок ввізного мита на інвестиційні види продукції машинобудування. Побоювання зосереджені на: збільшенні конкурентоспроможного імпорту на внутрішньому ринку України, зокрема автомобілів, тракторів, зернозбиральних комбайнів; високі бар'єри для виходу українських виробників на європейський ринок через відносно нижчий технологічний рівень вітчизняного машинобудування; зростаюча залежність від імпорту високотехнологічної продукції, як кінцевого споживання, так і

компонентів, які використовуються для складання машин відомих іноземних брендів [16]. До основних проблем розвитку машинобудівних підприємств України відносять: застарілі основні фонди, брак обігових коштів підприємств, низький рівень інноваційної активності українських підприємств, низьку конкурентоспроможність багатьох підприємств. види продукції вітчизняних підприємств; недостатня кількість кваліфікованих робітників; низька географічна диверсифікація експорту продукції машинобудування. Фактори виникнення кризових явищ на підприємствах машинобудування України розглянуто в роботі [234]. До таких факторів належать зниження темпів розвитку, зниження конкурентоспроможності продукції через певні політичні та внутрішньодержавні фактори, неефективна підготовка людських ресурсів, зменшення капітальних інвестицій, зношеність основних фондів, а також зниження інноваційної активності підприємств. Подібні проблеми розвитку автомобілебудування, як одного з базових сегментів машинобудування, характерні для країн Східної Європи. Так, у [174] було зазначено, що дефіцит кваліфікованої та відносно дешевої робочої сили є головною проблемою конкурентоспроможності автомобільної промисловості в Чехії, Словаччині, Польщі та Угорщині. Крім того, висока експортна орієнтація із зростанням протекціоністської політики та торгівельної напруги становлять значну загрозу для функціонування цього промислового сектора. Поширення Індустрії 4.0, розвиток виробництва електромобілів і безпілотних автомобілів є важливим фактором змін в автомобільній промисловості.

Детальна оцінка тенденцій і перспектив, а також внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування машинобудування в секторі виробництва транспортного обладнання в Польщі представлена в [205]. Зокрема, наголошується на необхідності підвищення інноваційності продукції та врахування структурних змін у машинобудуванні та економіці загалом. У [266] було зазначено, що зростання вартості матеріалів, падіння попиту, а отже, падіння цін на автомобілі, перевиробництво автомобілів, а також конкуренція є ключовими факторами зниження ефективності, необхідності оптимізувати

витрати автомобільної промисловості, дистриб'юторів автомобільних компонентів і запчастин, крім автосервісних компаній у Польщі. У науково-аналітичній доповіді [67] проаналізовано ситуацію на ключових промислових ринках, зокрема машинобудування, та визначено найбільш вразливі сегменти щодо критичного падіння виробництва, надмірної залежності від імпорту та розриву між виробництвом окремих товарів. і внутрішній попит. Шляхи збільшення технологічної та ресурсної бази модернізації промисловості, які зумовлені інноваційним розвитком і переходом до цифровізації промислового виробництва, доступом до фінансових ресурсів і ринків капіталу, а також можливостями для розвитку людських ресурсів, були запропоновані в дослідженнях[63]. Теоретико-методологічні та практичні аспекти оцінки конкурентоспроможності промисловості в умовах глобалізації, інтернаціоналізації та міжнародної конкуренції розглядаються в наукових доповідях [131], [3]. До основних проблем розвитку машинобудування в Україні [128] відносять застарілу матеріально-технічну базу, високий рівень зносу основних засобів, значну собівартість виробництва, високу залежність національного ринку машинобудівної продукції від імпорту, низький рівень платоспроможний внутрішній попит - низька конкурентоспроможність продукції, крім того, нестабільна фінансово-економічна та політична ситуація в країні. У праці [6] досліджено інтеграцію бізнес-процесів українського виробництва в контексті його включення у світову економіку та виявлено посилення рівня залежності вітчизняного машинобудування від імпортової сировини та комплектуючих. Оцінено динаміку ступеня галузевої локалізації за основними видами діяльності, зокрема в переробній промисловості, а також додатково виявлено переваги та недоліки функціонування інтегрованих корпоративних структур. Ефективність політики локалізації для забезпечення економічного розвитку на прикладах її успішної реалізації в різних країнах розглянуто в [140] Зокрема, проаналізовано світову практику гармонізації вимог локалізації до правил СОТ. Крім того, узагальнено специфіку вимог локалізації в

окремих галузях економіки та обґрунтовано необхідність проведення системних заходів з локалізації виробництва в Україні.

На початку 90-х років ХХ ст. на машинобудування припадала третина промисловості України, а виготовлення значної частини машинобудівної продукції майже повністю забезпечувалось вітчизняними виробниками. Однак, за останні тридцять років (а надто з 2008-го, з посиленням упродовж 2014-2019 років) вітчизняне машинобудування зазнало деструктивних змін, які спричинили падіння виробництва і, відповідно, втрату позицій на світовому ринку (рис. 3.1). Водночас варто зауважити, що у січні-серпні 2021 року індекс промислової продукції машинобудування досягнув 109,8% (до відповідного періоду 2020-го).

Рис. 3.1. Показники реалізації промислової продукції машинобудування в Україні

Побудовано за [49]

Основними причинами деструктивних трансформацій в українському машинобудуванні (окрім військової агресії РФ із відповідними наслідками) були:

а) неврахування національних економічних інтересів (виходячи з позиції міжнародної конкурентоспроможності і стратегічної важливості розвитку машинобудування) передусім в угодах при вступі до СОТ і ЗВТ із ЄС, а також інших документах щодо лібералізації зовнішньої торгівлі, які стосуються цього сегмента промисловості;

б) неефективна державна політика у питанні створення сприятливих, мотиваційних і стимулюючих умов для залучення капітальних інвестицій у виробництва машинобудування та оптимізації їх зв'язків із іншими секторами економіки, зокрема для задоволення внутрішнього попиту на відповідну продукцію.

Економіка України належить до типу економік, що розвиваються, окрім того переживає наслідки та протистоїть військовій і гібридній агресії з боку РФ, а відтак потребує спеціальних (а не рівних із розвиненими економіками) умов та положень в угодах про СОТ і ЗВТ із ЄС. Участь у цих угодах (які за своїм визначенням мали би бути антидискримінаційними) покликана сприяти розвитку стратегічних секторів національної економіки (ключовим із яких є машинобудування), а не перетворювати її у сировинну базу ТНК і полігон для зношених вживаних товарів (передусім техніки виробничого та побутового призначення), нівелюючи конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Індустріально розвинені країни, зокрема США, великі країни-члени ЄС, Китай та інші одночасно відкрито і приховано застосовують інструменти протекціонізму для захисту своїх стратегічних (і не лише) секторів. Практично в усіх розвинених економіках машинобудування як цілісна система формувалось не ринком, а цілеспрямованими діями держави, зокрема за допомогою заходів протекціоністської політики. Відповідно застосування лібертаріанства та лібералізму (утопічних підходів про “мудрість” реально неіснуючого вільного ринку) до машинобудування як центру міжсекторальних зв'язків є недоречним і навіть небезпечним із позиції національних інтересів.

Натомість Україна швидкими темпами долучилась до процесів світової економічної глобалізації, зокрема, шляхом розширення зон вільної торгівлі, тобто зниження (чи скасування) тарифних і нетарифних бар'єрів між країнами, сприяння офшорингу і нарощенню толінгових операцій, а відтак – географічному подовженню ланцюгів створення доданої вартості.

Окрім процесів економічної глобалізації, на вітчизняне машинобудування в останньому десятилітті значний вплив чинила глобальна нестабільність, зокрема жорстка конкуренція між ключовими корпораціями та країнами-лідерами на світовому ринку машинобудівної продукції, передусім Китаєм, Південною Кореєю, США, Японією, Німеччиною і Францією. Гостра боротьба за ринки збуту, формування нових геополітичних, економічних та інноваційних центрів, втрата ринку рф та поступова переорієнтація на ринок ЄС, нестабільна кон'юнктура на ринках сировини і капіталів, пандемія COVID-19 та інші макроекономічні чинники формували середовище функціонування машинобудівних виробництв в Україні, а також змінювали якісні і кількісні характеристики попиту на його продукцію. Відтак під впливом названих зовнішніх та інших (внутрішніх) чинників, а також циклів розвитку світової економіки українське машинобудування за останні 10-річчя суттєво трансформувало свою динаміку, структуру, функціональне призначення і результативність. Так, упродовж 1991-1998 років частка машинобудування у промисловій продукції в Україні скоротилась на 23,6 в.п. (із 38,7% до 15,1%) [44]. Предметно ці негативні зміни ілюструють статистичні дані автомобілебудування як одного з ключових секторів машинобудування. Зокрема, згідно з даними ДССУ, виробництво автомобілів за вказаний період зменшилось майже у 27 раз: зі 193 тис. шт. у 1991 році – до 7,1 тис. шт. у 1997-му (рис. 3.2).

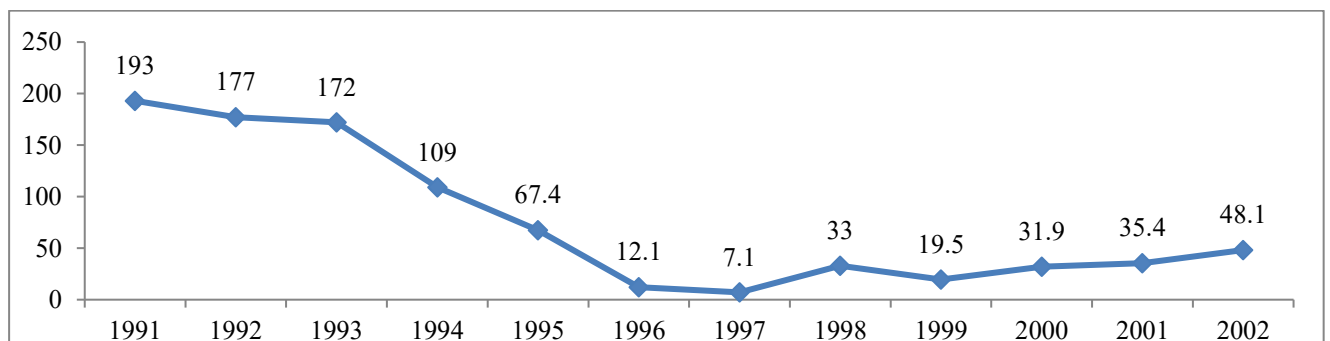

Рис. 3.2. Виробництво автомобілів в Україні, тис. шт.

Побудовано за [1]

Починаючи із 1998 року, в Україні розпочалось певне відновлення позитивних тенденцій у секторі машинобудування. Значною мірою відновленню

позитивного тренду сприяли активні заходи державної протекціоністської стимулюючої політики розвитку автомобілебудівної промисловості. Так, у 1995 році Постановою Верховної Ради України (далі – ВРУ) від сплати акцизного збору та податку на додану вартість були звільнені обороти з реалізації легкових і вантажопасажирських автомобілів вітчизняного виробництва, а з квітня 1998 року була введена заборона на ввезення автомобілів, старших 5-ти років, а також на автомобілі вартістю менше 5 тис. дол. США [59].

Упродовж 1997-2008 років діяв Закон України “Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні” від 19.09.1997 року [13], згідно з яким (ст. 2-3) до 1 січня 2008 року звільнялись від ввізного мита, ПДВ, податку на прибуток комплектуючі для будівництва і виробничої діяльності підприємств по виробництву автомобілів і запчастин до них. Автомобільні підприємства звільнялись від зборів до Державного інноваційного фонду України. Закон передбачав, що “виробники-резиденти повинні зареєструвати у Кабінеті Міністрів України (далі КМУ) інвестиційну програму, що передбачає поетапне доведення ступеня локалізації виробництва складових частин такого автомобіля, не менше 70% його кошторисної вартості на закінчення десятого року від початку реалізації інвестиційної програми”. Під локалізацією виробництва розумілось “запровадження виробництва окремих складових частин автомобілів на митній території України із використанням праці громадян України, які мають складати не менше 90% середньоспискової чисельності працівників на такому виробництві”.

У 2001 році було прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки автомобілебудівної промисловості України” [11]. Цей закон поширив пільговий режим оподаткування на виробництво вантажних автомобілів та автобусів (мінімальний розмір інвестиції – 30 млн. дол. США), виробництво комплектуючих виробів до автомобілів і автобусів (мінімальний розмір інвестиції – 10 млн. дол. США); закріпив необхідність реєстрації у КМУ інвестиційної програми для отримання відповідних преференцій; встановив вищі митні тарифи для імпорту автомобілів,

що були у вжитку (ввізне мито для автомобілів до п'яти років збільшилось у два рази, понад п'ять років – у три рази). Крім того, заборону на ввезення автомобілів, що використовувались, було поширено лише на ті, що старше 8 років, та скасовано мінімальну вартість імпортованого автомобіля. У сукупності ці заходи дозволили захистити внутрішній ринок від масового ввезення старих автомобілів [59]. Водночас варто наголосити, що кроки щодо стимулювання, відновлення вітчизняної автомобільної промисловості за допомогою окремих інструментів ДРЕ (вимога про локалізацію виробництва; звільнення від сплати ПДВ, акцизного збору, плати за землю, прибуткового податку з підприємств, ввізного мита; заборона на імпорт автомобілів, що використовувались) категорично не сприймалися і активно критикувалися представниками ЄС, розцінювалися несумісними з положеннями Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС і положеннями угод СОТ щодо усунення бар'єрів у міжнародній торгівлі. Однак, попри зовнішній тиск, українській державі все-таки вдавалось відстоювати національні економічні інтереси, хоча і довелось піти на поступки у послабленні заборони на ввезення автомобілів, що були у вжитку, з 5-ти до 8-ми років, а також у скасуванні вимоги щодо локалізації і мінімальної митної вартості імпортованих автомобілів.

Наслідком державного стимулювання розвитку вітчизняної автомобільної промисловості упродовж 1998-2008 років стало зростання обсягу виробництва легкових автомобілів у 13 разів (до 402 тис. од.). За цим показником Україна входила у десятку найбільших виробників автомобільної техніки Європи. Частка вітчизняних автомобілів та автобусів, виготовлених в Україні, у загальному обсязі реєстрацій на внутрішньому ринку становила 54%, а частка українського автопрому у ВВП країни – 4% [1].

Стрімке зростання у цьому періоді спостерігалось і в експорті автомобілів, який у 2007 році становив 74,2 тис. од проти 3,7 тис. од. у 2003-му (зростання у 20 разів). Водночас швидкими темпами зростав імпорт автомобілів, що у 2007 році досягнув 343,9 тис. од., проти 154,1 тис. од. у 2003 році (зростання у два рази). Водночас доцільно зауважити, що 99,4% експорту і 23,8% імпорту

автомобілів в Україні припадало на РФ. Ключовим виробником у цьому періоді був CJSC ЗАЗ, на який припадало 72,6% виготовлених в Україні легкових автомобілів і 70,2% автомобілів загалом. Окрім того, до 2008 року спостерігалось збільшення кількості легкових автомобілів, виготовлених із вітчизняних шасі і комплектуючих (повномасштабна збірка) (рис. 3.3). У 2008 році обсяг таких автомобілів в Україні досягнув 33,5 тис. од. [209], що у 3,9 разу більше, порівняно із 2003-м (8,5 тис. од.).

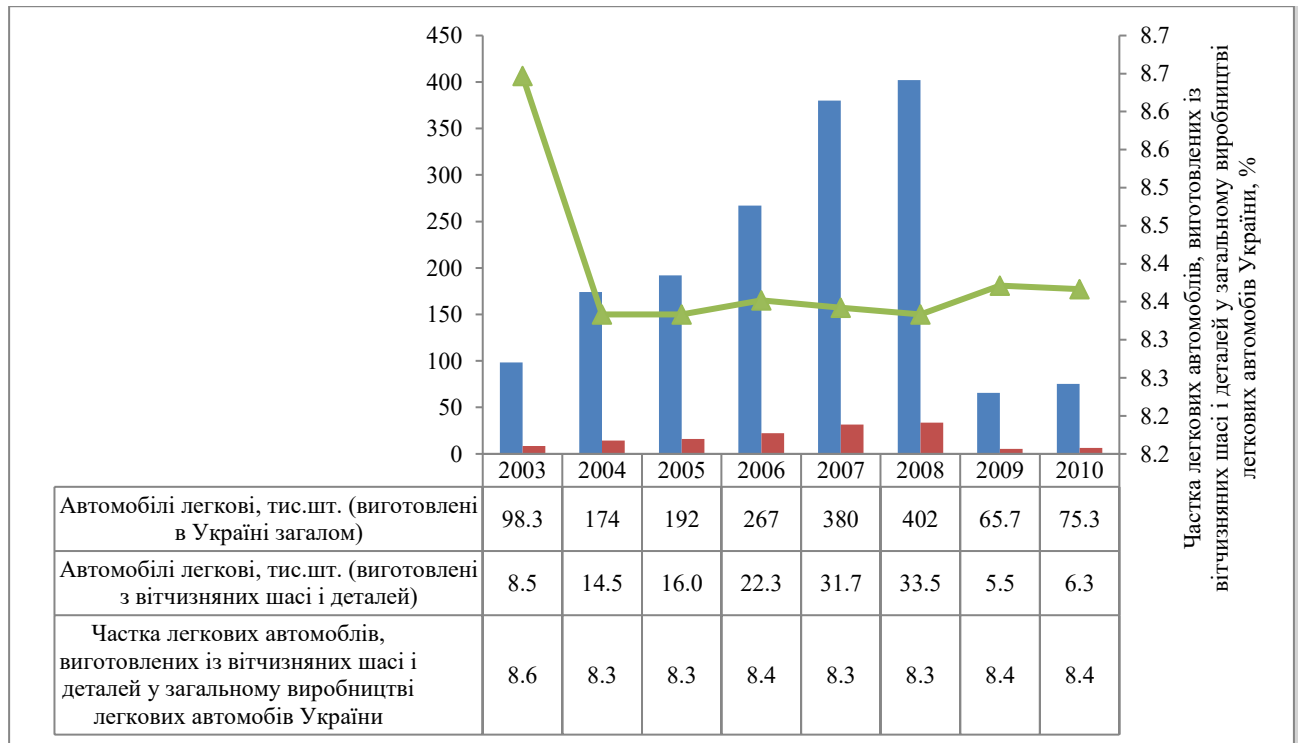

Рис. 3.3. Показники виготовлених легкових автомобілів в Україні

Побудовано за [49]

Частка автомобілів повномасштабної збірки у загальній кількості виготовлених в Україні автомобілів у цьому періоді була хоч невисокою (не перевищувала 8%), але стабільною. Проте, у 2009-2010 роках виробництво легкових автомобілів загалом та за схемою повномасштабної збірки зокрема скоротилось у понад 6 разів. Падіння виробництва було зумовлене передусім наслідками світової фінансової кризи (девальвацією гривні), ускладненням доступу виробників до іпотечних кредитів, зниженням ділової активності. Окрім того, у 2008 році Україна долучилась до СОТ, а відтак, завершилась дія преференцій автомобільної промисловості, передбачених Законом України “Про

стимулювання виробництва автомобілів в Україні”[13]. Таким чином, лібералізація зовнішньої торгівлі (відповідно до угоди з СОТ) і водночас не напрацювання інших, тарифних і нетарифних, організаційно-правових та економічних інструментів для підтримки розвитку вітчизняного машинобудування стали визначальними факторами його рецесії у подальшому, яка посилилась після підписання угоди про ЗВТ із ЄС.

Починаючи із 2013 року, до вже названих деструктивних чинників впливу на розвиток машинобудування в Україні додалась ще низка нових, а саме: часткова втрата виробничого потенціалу тимчасово окупованих територій Донбасу і АР Крим; втрата традиційного ринку збуту для продукції вітчизняного машинобудування у РФ.; складність переорієнтації виробництва й експорту на ринки розвинених країн через високий рівень конкуренції і торгового захисту; недостатній ступінь розвитку внутрішнього ринку для збуту машинобудівної продукції і пасивна роль держави у вирішенні цієї проблеми; загальне наростання протекціоністських настроїв і тенденцій у світовій торгівлі при збереженні Україною ліберального доступу на внутрішній ринок для іноземної продукції (відповідно до угоди про ЗВТ із ЄС) та відсутності дієвих фіскально-економічних інструментів підтримки і стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування.

Як наслідок, упродовж 2011-2016 років обсяг виробництва переважної більшості видів продукції українського машинобудування у кількісному вимірі суттєво і стрімко зменшувався. Найбільше падіння відбулось у сегменті автотранспортних засобів та високотехнологічних складових частинах до них, сільськогосподарської техніки і тракторів, а також промислового обладнання. До прикладу, кількість автотранспортних засобів для перевезення 10-ти і більше осіб у 2016 році, порівняно з 2011-м, зменшилась у 6,7 разу; електродвигунів та генераторів постійного струму потужністю понад 37,5 Вт, але не більше 750 Вт – у 8,3 разу; обладнання промислового для виробництва або приготування кондитерських виробів, какао чи шоколаду – у 3,8 разу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Обсяг виробництва окремих видів продукції машинобудування в Україні, тис.
шт.

Найменування продукції за Номенклатурою продукції промисловості (НПП)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Засоби автотранспортні для перевезення 10 і більше осіб	4	3,7	2,6	1	1	0,6	0,9	1	1,1	1
Електродвигуни та генератори постійного струму потужністю більше 37,5 Вт, але не більше 750 Вт (крім стартерів для запуску двигунів внутрішнього згоряння)	65,4	47,4	34	24,8	10,5	7,8	11,6	10,4	0,6	6,1
Трактори з потужністю двигуна більше 59 кВт (крім тракторів, керованих водієм, який іде поруч, тракторів-тягачів колісних для напівпричепів, тракторів гусеничних)	5,4	4	2,9	2,7	2,8	3,3	3,3	2,4	1,4	0,9
Плуги	6,1	15,4	6,2	4,4	3,7	3,6	2,9	3	2,5	2,7
Розпушувачі та культиватори	7,4	4,7	4,4	3,7	3,4	3,8	4	2,9	3,9	2,5
Борони дискові	7,4	1,6	2	2	2,3	2,8	3,3	2,2	2,1	2,3
Борони (крім дискових)	11,1	7,5	7,8	7,9	5,8	8,7	9,3	10,4	5,1	5,6
Обладнання промислове для виробництва або приготування кондитерських виробів, какао чи шоколаду	823	1939	3803	402	163	219	295	334	308	517
Обладнання промислове для цукрового виробництва	829	931	1100	429	727	1085	540	291	250	148
Обладнання промислове для перероблення м'яса або птиці	11	33,6	18,9	10,3	11,1	11,4	11,8	10,1	10,9	8

Побудовано за [49]

Попри деяку позитивну динаміку у 2017-2020 роках, дотепер залишається спадна тенденція у виробництві значної кількості важливих видів машинобудівної продукції. Це, зокрема, трактори з потужністю двигуна понад 59 кВт, обладнання промислове для цукрового виробництва, перероблення м'яса або птиці та інші види машинобудівної продукції. Натомість зросла кількість окремих видів електротехнічної продукції (проводів, електричного устаткування), що здебільшого виготовляються за толінговими операціями або з імпоротної сировини. Відтак «автомобілебудівна промисловість переорієнтувалась із випуску транспортних засобів на комплекти проводів для

свічок запалювання, сектор літакобудування – з повітряних суден на турбодвигуни до них, вагонобудування – з рухомого складу на колісні пари для локомотивів та залізничних вагонів, сільськогосподарське машинобудування – з тракторів на навісні механізми для них”.

Наочним підтвердженням негативних наслідків пасивної поведінки нашої держави у питаннях захисту національних інтересів, зокрема у сегменті машинобудування, в умовах поглиблення лібералізації зовнішньої торгівлі стало нарощення імпорту в Україну машинобудівної продукції при одночасному зниженні ВДВ, випуску та експорту вітчизняних підприємств (рис. 3.3).

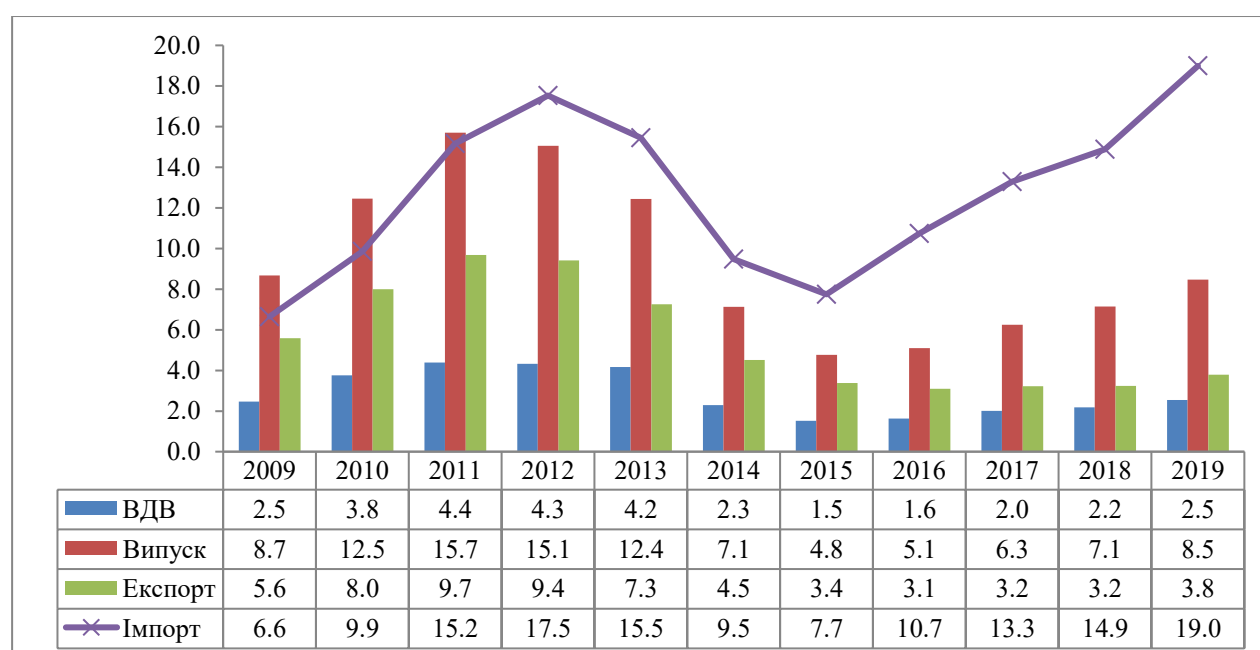

Рис. 3.4. ВДВ, випуск, експорт та імпорт машинобудування України, млрд. євро
Побудовано за [49]

Так, у 2015 році, порівняно з 2011-м, ВДВ машинобудування зменшилась на 65,4%, випуск – на 69,7%, експорт – на 65,2%, а імпорт – на 48,9%. Зростання у 2019 році, порівняно з 2015-м, за цими показниками складало, відповідно, 67,7%, 77,9%, 12,5% і 145,3%. Однак, попри позитивні тенденції у 2016-2019 роках, докризових обсягів ВДВ, випуску і експорту у 2019 році ще не досягнуто. Зокрема, випуск машинобудування у 2019 році складав лише 68,1% від показника 2013-го, ВДВ – 61,1%, а експорт – 52,2% (табл. 3.2). Водночас зауважимо, що з 2014 року імпорт продукції машинобудування в Україну суттєво переважав показники випуску і експорту та у 2019 році досяг найвищого

значення за останні десять років – 19 млрд. євро, що у 2,3 разу перевищувало випуск та у 5 разів – експорт.

Таблиця 3.2

Темпи росту ВДВ, випуску, експорту та імпорту машинобудування України, %

Код за КВЕД	Виробництво	ВДВ		Випуск		Експорт		Імпорт	
		2019/2013	2019/2015	2019/2013	2019/2015	2019/2013	2019/2015	2019/2013	2019/2015
26-30	Машинобудування, в т.ч.:	61,1	167,7	68,1	177,9	52,2	112,5	122,9	245,3
26	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	101,6	209,2	98	205,1	62,6	109,5	142,5	243,7
27	Виробництво електричного устаткування	76,2	152,5	78	157,9	72,7	141,8	133,9	282,8
28	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	75,5	166,5	77,1	170,7	55,5	94,1	111,2	196,2
29	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	81,3	169,4	78,8	165,9	54	120,2	120,5	307,3
30	Виробництво інших транспортних засобів	40	169,4	48,9	205,9	28,7	128,7	97,9	289,9

Побудовано за [49]

У структурі машинобудування упродовж 2013-2019 років також відбулись суттєві зміни (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Структура ВДВ, випуску, експорту та імпорту машинобудування в Україні, %

Виробництво	ВДВ		Випуск		Експорт		Імпорт	
	2013	2019	2013	2019	2013	2019	2013	2019
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	5	8,3	5,8	8,4	6,9	8,3	21,1	24,5
Виробництво електричного устаткування	14,7	18,3	17	19,5	19,2	26,8	11,8	12,9
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28,2	34,9	30,5	34,5	37,5	39,8	34,4	31,2
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	6,4	8,5	9,5	10,9	10,6	10,9	29,8	29,2
Виробництво інших транспортних засобів	45,7	29,9	37,1	26,6	25,8	14,2	2,9	2,3
Машинобудування	100	100	100	100	100	100	100	100

Побудовано за [49]

У 2013 році найбільшу частку у ВДВ і випуску машинобудування (45,7% і 37,1% відповідно) займало виробництво інших транспортних засобів. Дане виробництво включає виготовлення суден і човнів, поїздів і локомотивів, літаків

і космічних суден, а також частин для цих транспортних засобів. Це ті напрямки машинобудування, за якими в Україні ще збережений чи не найбільш реальний виробничий, ресурсний потенціал до зростання, та продукцію яких надзвичайно потребує українська економіка. Однак, за аналізований період (2014-2019 роки) частка виробництва інших транспортних засобів у структурі ВДВ машинобудування зменшилась на 15,8 в.п., у структурі випуску – на 10,5 в.п., а у структурі експорту – на 11,6 в.п. Натомість зросли частки інших виробництв, а найбільше – виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (тепер домінантне виробництво у вітчизняному машинобудуванні): на 6,7 в.п. у структурі ВДВ і 4,0 в.п. у структурі випуску.

Частка виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (найбільш високотехнологічного та інноваційного), попри збільшення на 3,3 в.п. у структурі ВДВ, 2,56 в.п. у структурі випуску і 1,4 в.п. у структурі експорту, залишається критично малою. Натомість продукція цього виробництва займає майже чверть українського імпорту машинобудування.

Загалом структура реалізованої машинобудівної продукції в Україні упродовж 2011-2020 років зазнала суттєвих негативних змін у напрямку зменшення питомої ваги секторів із високою доданою вартістю (рис. 3.5). Найбільшого падіння за аналізований період зазнало виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу (-17,12 в.п. у структурі реалізованої продукції), а також виробництво автотранспортних засобів (-1,3 в.п.).

Водночас відбулося нарощення виробництва вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів (+7,07 в.п.). Проте, зростання у цьому трудомісткому сегменті стало винятково наслідком відкриття в Україні (переважно в західних та центральних областях) філій ТНК, які працюють на давальницькій сировині, про що вже було сказано. Натомість свідченням позитивних зрушень у вітчизняному машинобудуванні є збільшення у структурі реалізованої продукції питомої ваги військових транспортних засобів (на 4,02 в.п.), повітряних і космічних літальних апаратів та їх частин (на 1,67 в.п.), інших машин і

устаткування загального призначення (на 2,62 в.п.), проводів, кабелів і електромонтажних пристроїв (на 1,5 в.п.).

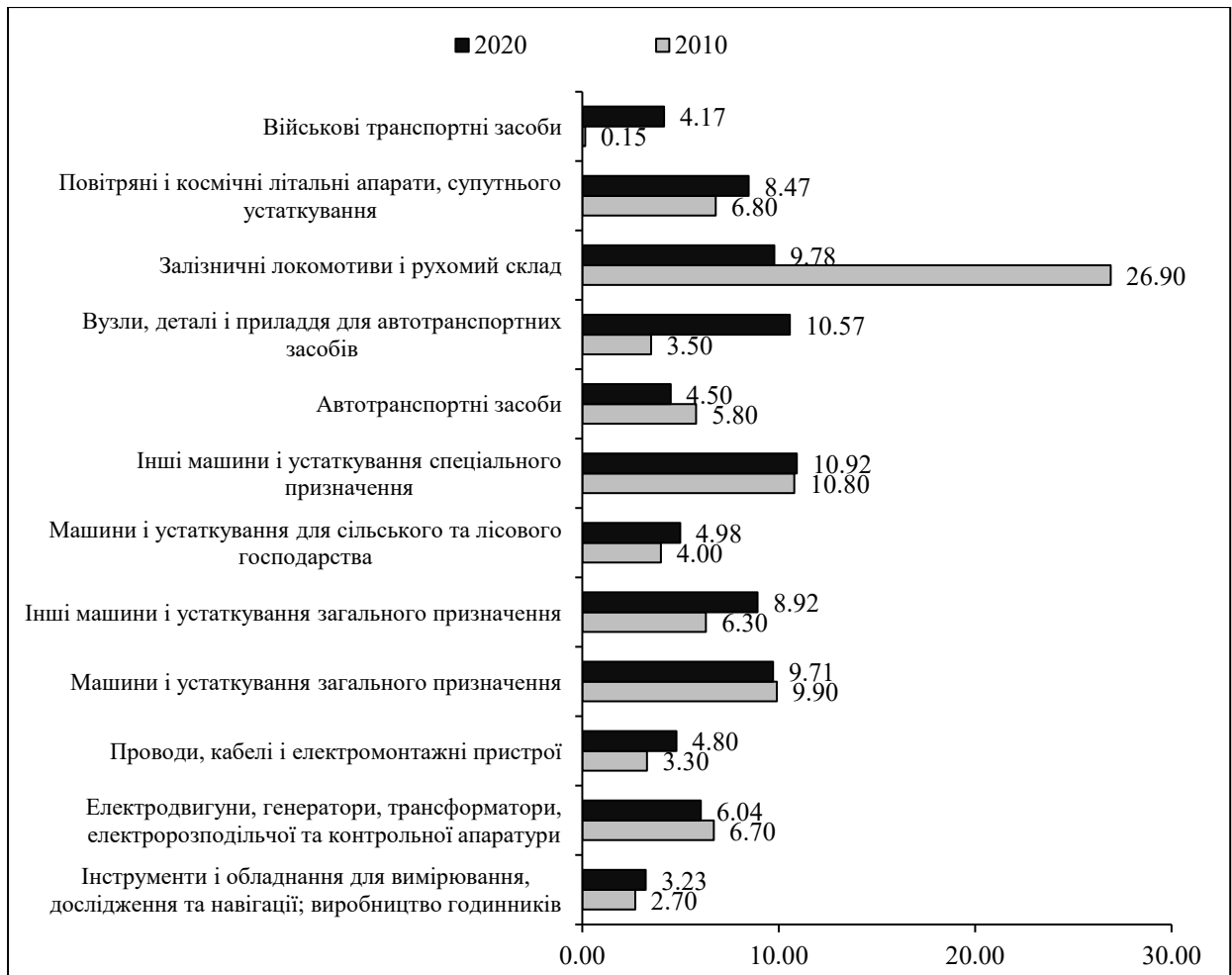

Рис. 3.5. Структура реалізованої продукції машинобудування в Україні (у розрізі основних сегментів), %

Розраховано за даними [49]

Виходячи зі структури машинобудівних виробництв (співвідношень між їх основними секторами), можна виділити чотири типи спеціалізації регіонів України (табл. 3.4). До I-III типів віднесено ті регіони, у структурі машинобудування яких домінують відповідні сектори (за КВЕД), а до IV типу – регіони, в яких різниця між частками тих чи інших виробництв становить <5,0 в.п., тобто структура їх машинобудування є диверсифікованою.

Як засвідчили результати розподілу, машинобудування переважної більшості (19-ти) регіонів упродовж 2014-2019 років мало стабільну спеціалізацію. Диверсифікованою за цей період стала структура машинобудівної продукції Вінницької, Житомирської та Івано-Франківської областей. Водночас

Волинська і Київська області поглибили свою спеціалізацію на випуску автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів.

Таблиця 3.4

Типи спеціалізації машинобудування у регіонах України

Тип спеціалізації	2014	2019
I. <i>Виробництво електричного устаткування (код 27)</i>	Івано-Франківська, Одеська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька	Одеська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька
II. <i>Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (код 28)</i>	Вінницька, Донецька, Житомирська, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Чернівецька	Донецька, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Чернівецька
III. <i>Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (коди 29, 30)</i>	Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Луганська, Львівська, Полтавська, Тернопільська, Черкаська, Чернігівська	Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Запорізька, Київська, Луганська, Львівська, Полтавська, Тернопільська, Черкаська, Чернігівська
IV. <i>Диверсифікований</i>	Волинська, Київська	Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська

Авторська розробка

Наслідком негативної динаміки ключових показників діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств стало негативне сальдо зовнішньої торгівлі у цьому стратегічно важливому секторі національної економіки (рис. 3.6). Так, упродовж 2010-2019 років показник покриття імпорту експортом продукції машинобудування в Україні зменшився на 63,9 в.п. і опустився до 20%, тоді як у Польщі (попри суттєве зниження у 2010 році) значення цього показника не опускається нижче 130%.

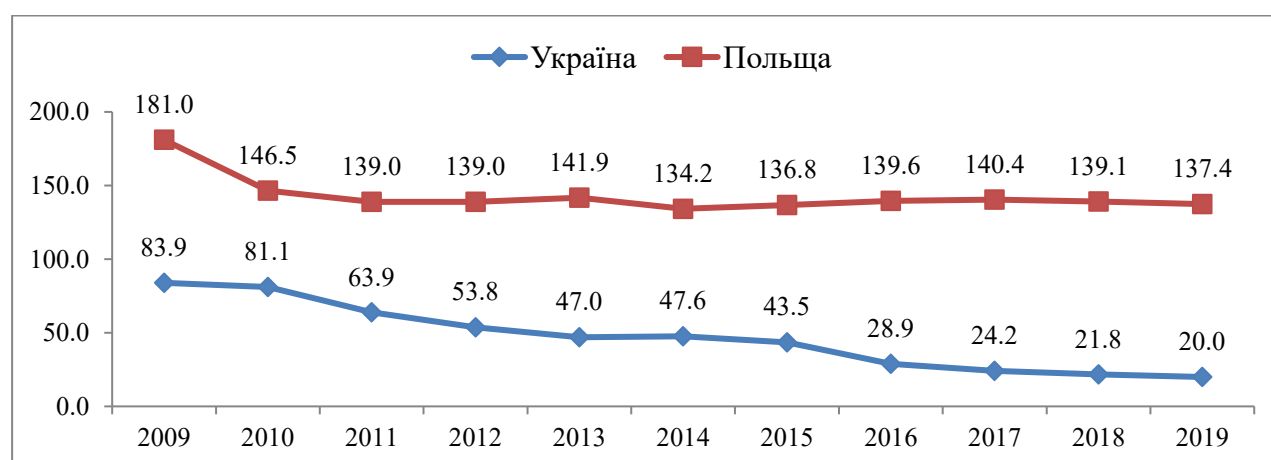

Рис. 3.6. Покриття імпорту експортом продукції машинобудування, %

Побудовано за [49;50]

У розрізі машинобудівних виробництв лише експорт продукції виробництва інших транспортних засобів упродовж 2013-2019 років (за винятком 2017-го і 2018-го) переважав імпорт (табл. 3.5). Це означає, що дана продукція є конкурентною на внутрішньому і зовнішньому ринках, а відтак, може вважатись базою (і перспективою) розвитку машинобудування в Україні.

Таблиця 3.5

Покриття імпорту експортом продукції машинобудування в Україні, %

Виробництво	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	15,4	16,7	15,1	13,3	10,6	7,4	6,8
Виробництво електричного устаткування	76,4	72,2	82,8	61,1	61,1	53,8	41,5
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	51,1	58,9	53,2	32,3	29,3	26,2	25,5
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	16,7	19	19,1	12,8	9,7	10,1	7,5
Виробництво інших транспортних засобів	422,1	188,3	279	197,7	99,6	79,1	123,8

Побудовано за [49]

Продукція машинобудування складає основу високотехнологічного експорту, обсяги якого з України від 2013 року скоротились майже на 50%. Окрім того, в українському експорті машинобудування велику частку займає продукція, виготовлена з давальницької сировини. Зокрема, у 2020 році частка такої продукції в експорті машин, обладнання та механізмів, електротехнічного обладнання (товарна група XVI) становила 42,6%, а в експорті електричних машин (товарна підгрупа 85) – 71,8%.

Ключовою проблемою вітчизняного машинобудування є нагальна потреба в модернізації виробництва. Так, ступінь зносу матеріальних активів машинобудівних підприємств в Україні становить понад 70%, тоді як у Польщі – близько 53% (рис. 3.7). В Україні значення цього показника є надкритичним у виробництві електричного устаткування (92,5% у 2020 році) і виробництві інших транспортних засобів (87,3%).

Високий ступінь зношеності активів є прямим наслідком недостатніх капіталовкладень – обсяг капітальних інвестицій у машинобудівні виробництва у 2020 році (220,9 млн. євро) склав лише 36,4% від рівня 2012-го (607,0 млн. євро). Для порівняння, у Польщі у 2019 році капітальні інвестиції у

машинобудування досягли 6269,6 млн. євро, що у 16,4 разу перевищило аналогічний показник в Україні (381,9 млн. євро).

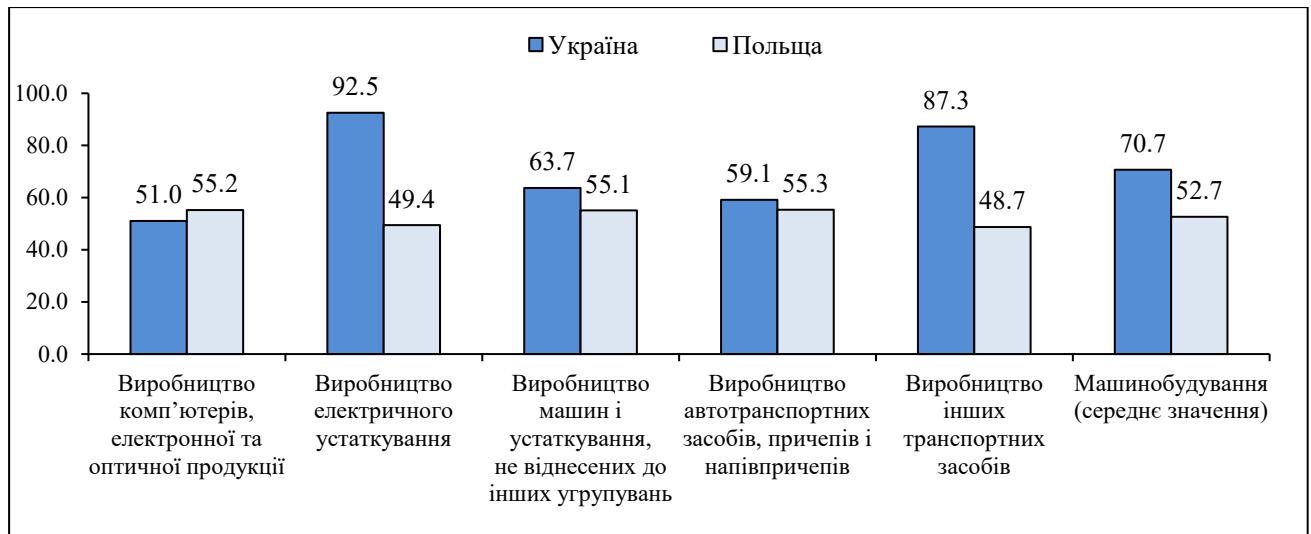

Рис. 3.7. Ступінь зносу матеріальних активів машинобудування у 2020 році, %
Побудовано за [49; 50]

Структура капітальних інвестицій у вітчизняне машинобудування є малодиверсифікованою і нераціональною з позиції технологічності. Так, у 2020 році 43,9% (проти 41,4% у 2012-му) припадало на виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів; 32,9% (проти 42,9%) – на виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань; 17,1% (проти 12,0%) – на виробництво електричного устаткування і 6,2% (проти 3,9%) – на виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції. Останнє є високотехнологічним та надважливим для забезпечення діяльності решти виробництв машинобудування, тому зростання його частки у структурі капітальних інвестицій є позитивною тенденцією, проте, обсяги капіталовкладень залишаються вкрай малими (13,6 млн. євро).

Скорочення інвестування машинобудівних виробництв в Україні, своєю чергою, спричинило падіння витрат на інновації, обсяг яких упродовж 2014-2019 років зменшився на 41,9%, тоді як частка власних коштів підприємств у цих витратах досягла 93,65% (проти 63,35% у 2013 році). За цей період кількість інноваційно активних підприємств у машинобудуванні скоротилася у понад 2

рази – із 397-ми до 194-х. У підсумку, обсяг реалізованої машинобудівними підприємствами інноваційної продукції в Україні упродовж 2009-2020 років скоротився на 84%, а її частка в загальному обсязі реалізованої продукції машинобудування – на 12,1 в.п. (рис. 3.8).

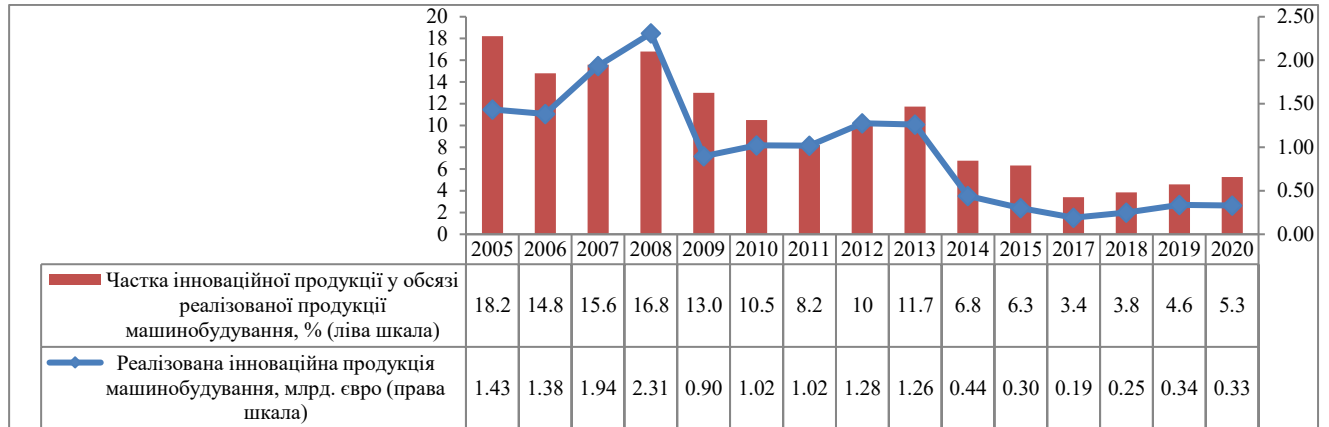

Рис. 3.8. Показники інноваційності продукції машинобудування в Україні*

*Дані за 2016 рік не доступні

Побудовано за [49]

У структурі реалізованої інноваційної продукції машинобудування домінує виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, частка якого упродовж 2013-2019 років зросла на 23,0 в.п., тоді як частка виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (лідера у 2013 році) у цій структурі зменшилась на 28,1 в.п. (рис. 3.9).

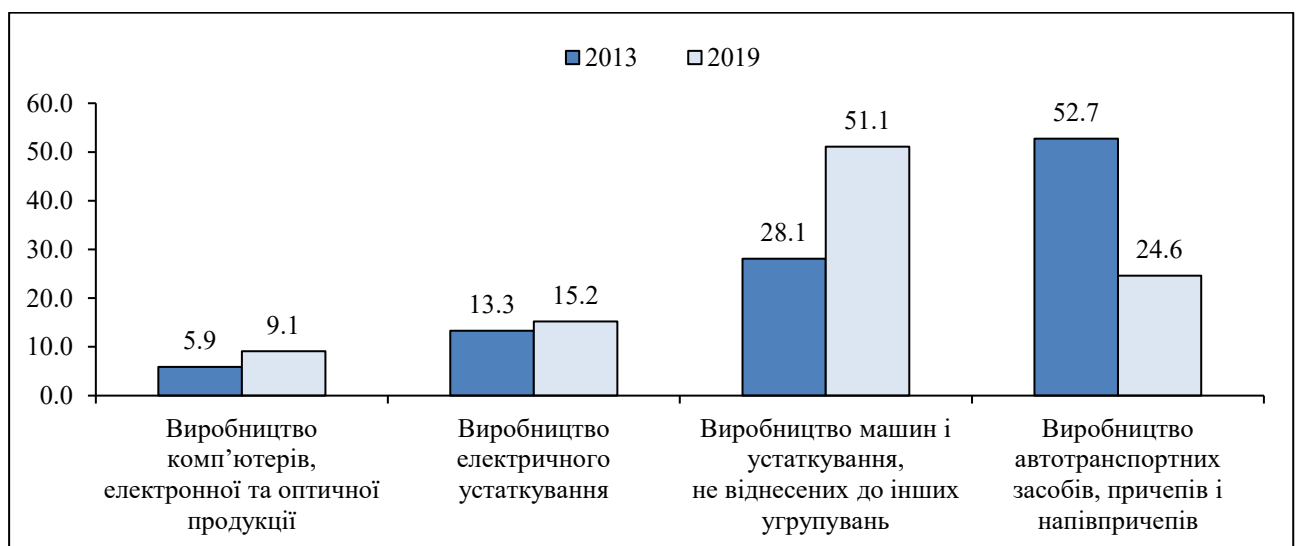

Рис. 3.9. Структура реалізованої інноваційної продукції машинобудування в Україні (у розрізі виробництв), %

Побудовано за [49]

Пропорційно до випуску, відбулось скорочення експорту реалізованої інноваційної продукції машинобудування, обсяг якої у 2019 році, порівняно з 2013-м, зменшився на 84,1%, а щодо 2008-го – на 87,7% (рис. 3.10).

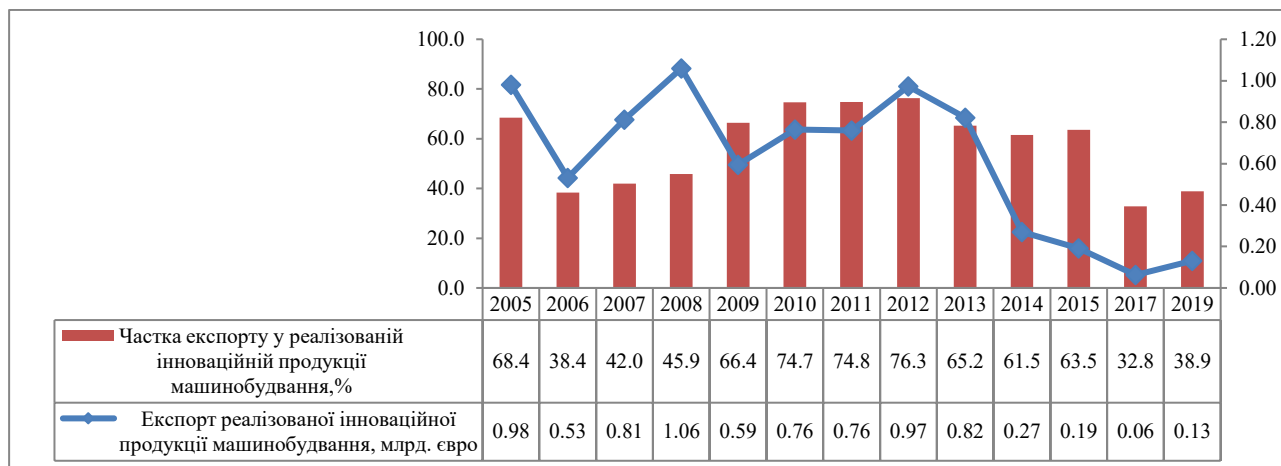

Рис. 3.10. Показники реалізації інноваційної продукції машинобудування за межі України*

*Дані за 2016 і 2018 роки не доступні

Побудовано за [49]

Водночас експортоорієнтованість вітчизняної інноваційної продукції машинобудування (або частка експорту в обсязі реалізації) упродовж 2013-2019 років знизилась на 37,4 в.п. Найбільшою мірою ця негативна тенденція проявилась у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції і виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Експортоорієнтованість інноваційній продукції машинобудування України (у розрізі виробництв)*, %

Виробництво	2013	2014	2015	2017	2019
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	65,6	67,3	30,9	65,5	2,3
Виробництво електричного устаткування	61,2	69,9	68,5	49,5	49,6
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	84,9	81,9	78,6	36,5	52,4
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	55,6	29,8	45	19,9	17,7

*Дані за 2016 і 2018 роки не доступні

Побудовано за [49]

Як у структурі випуску, так і в структурі експорту інноваційної продукції українського машинобудування в останні роки домінує виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань, частка якого упродовж 2014-2019 років зростає на 32,3 в.п., тоді як частка виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів, навпаки, зменшилася на 33,7 в.п. (рис. 3.11).

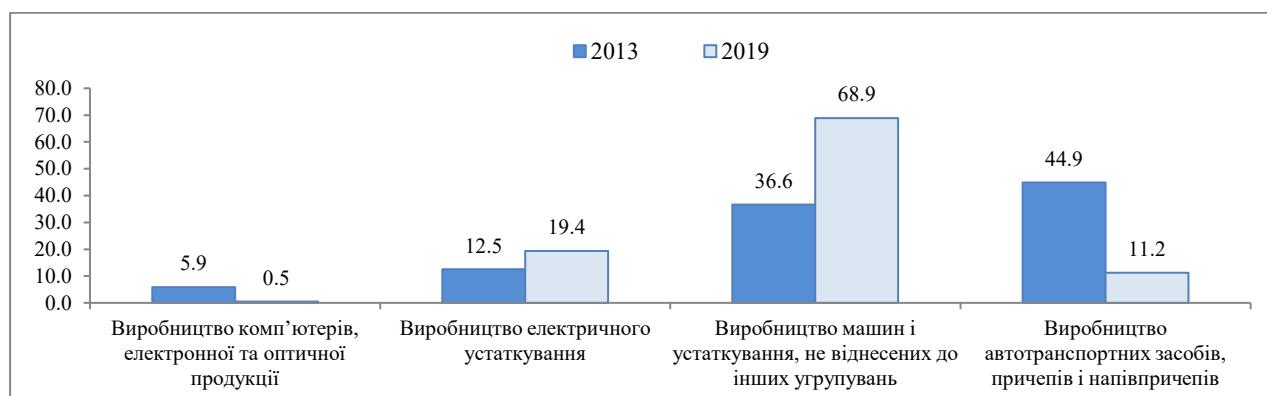

Рис. 3.11. Структура українського експорту інноваційної продукції машинобудування (у розрізі виробництв), %

Побудовано за [49]

Загалом низький рівень (зі спадною тенденцією) інноваційності продукції машинобудування в Україні, у поєднанні зі зниженням обсягів виробництва та ступеня технологічності і одночасним зростанням імпорту, свідчить про поступове перетворення машинобудування із цілісного стратегічного сектора національної економіки на окремі сегменти постачання продукції проміжного споживання та послуг на зовнішні ринки.

Наслідком описаних негативних трендів розвитку вітчизняного машинобудування стало погіршення соціально-економічних показників, зокрема скорочення зайнятості, зниження продуктивності праці і зменшення заробітної плати. Скорочення кількості зайнятих у машинобудуванні відбувалось синхронно з падінням виробництва. Так, упродовж 2012-2020 років значення цього показника зменшилось на 39,4% (або 207,1 тис. осіб) і у 2020 році склало 318,3 тис. осіб, що майже на 60% менше, ніж у Польщі. Найбільше працівників було зайнято у виробництві машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (37,3% у 2020 році проти 35,9% у 2012-му) і виробництві інших

транспортних засобів (22,1% проти 30,4%). Натомість у Польщі лідерство за зайнятістю у машинобудуванні займає виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (36,9%), тоді як на виробництво інших транспортних засобів припадає лише 9,4%. Наведена статистика є додатковим підтвердженням того, що вітчизняна автомобільна промисловість, на відміну від польської, більшою мірою сконцентрована на наданні складальних послуг і виготовленні окремих компонентів до автомобілів. Водночас суттєво вища зайнятість в Україні (порівняно з Польщею) у виробництві інших транспортних засобів є ознакою переваги у людському капіталі та перспективності розвитку цього виробництва.

Продуктивність праці на машинобудівних виробництвах в Україні у 2020 році становила 19,86 тис. євро, що на 23,8% (або 6,19 тис. євро) менше, порівняно з 2012-м, але на 56,2% (або 7,15 тис. євро) більше, аніж у 2015-му (рис. 3.12). За 2020 рік цей показник зменшився на 5,7% (або 1,2 тис. євро). Як наслідок, продуктивність праці машинобудування України у 2020 році у 7,2 разу (проти 4,6 разу у 2012-му) була нижчою за відповідний показник у Польщі.

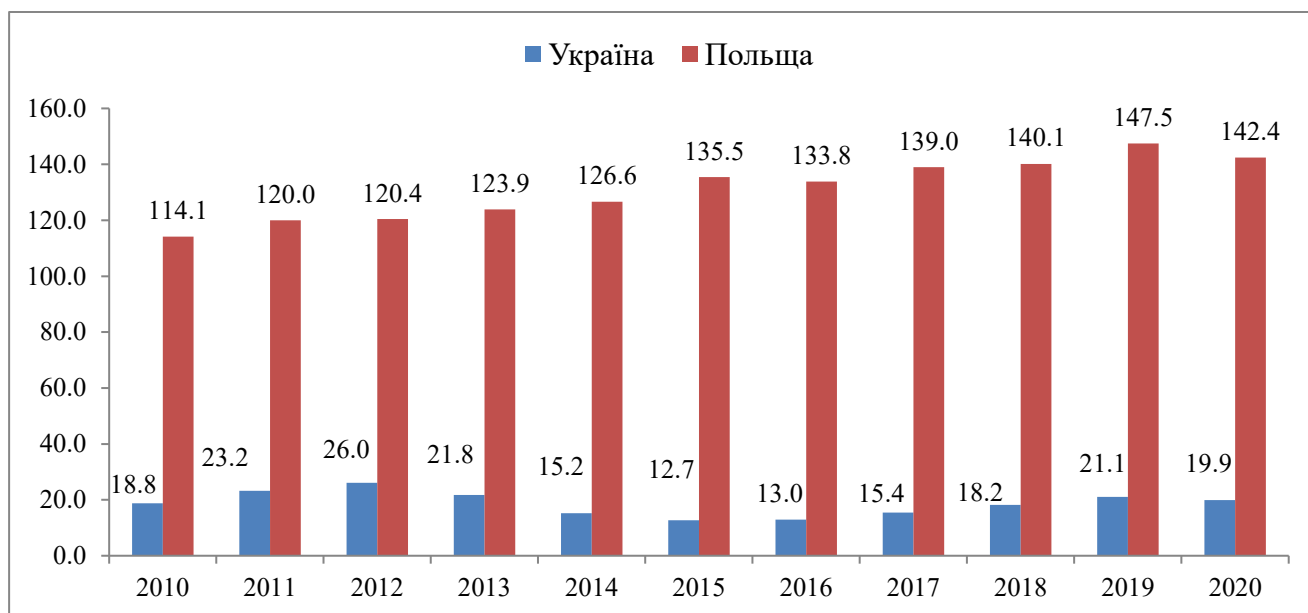

Рис. 3.12. Продуктивність праці у машинобудуванні, тис. євро/ос.

Побудовано за [49; 50]

Середньомісячна заробітна плата працівників в українському машинобудуванні у 2020 році в еквіваленті складала 372,9 євро, що на 3,4%

менше, порівняно з 2019-м, але на 213% вище, порівняно з 2015-м. Попри суттєве підвищення, значення цього показника у 3,5 разу менше, аніж у Польщі (рис. 3.13).

Наведені тренди, які засвідчують падіння обсягів випуску та експорту машинобудівної продукції з одночасним стрімким зростанням імпорту, невисокий рівень (із тенденцією до зниження) технологічності та інноваційності продукції, продуктивності праці, капітальних інвестицій, зайнятості, погіршення зовнішньоекономічного балансу є прямим наслідком деструктивних системних змін у вітчизняному машинобудуванні.

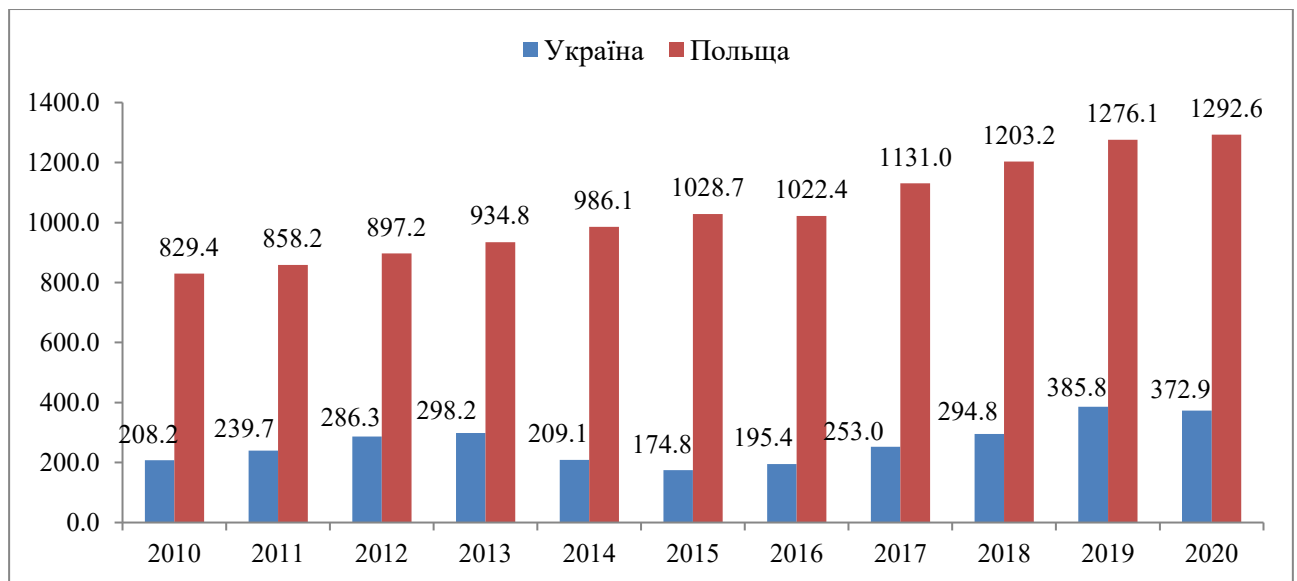

Рис. 3.13. Середньомісячна заробітна плата працівників машинобудування, євро
Побудовано за [49; 50]

Негативні для національної економіки тенденції ключових показників діяльності у секторі машинобудування були характерні для періодів посилення економічної глобалізації України. Відтак, це емпірично доводить, що однією з основних причин кризового стану вітчизняного машинобудування (окрім військової та гібридної агресії РФ щодо України з відповідними наслідками) є неврахування національних економічних інтересів у процесах лібералізації зовнішньої торгівлі, зокрема в угодах СОТ і ЗВТ із ЄС, а також відсутність державного протекціонізму, спрямованого на модернізацію виробництва на інноваційних засадах.

3.2. Просторова та виробнича локалізація машинобудування в регіонах України

В економічній теорії активно дискутується проблематика локалізації виробництва, перші підходи до якої були сформовані А. Вебером на початку ХХ ст. і стосувались здебільшого раціональності розміщення виробництва. На думку Вебера, основними критеріями такого вибору мають бути економія транспортних витрат і витрат на оплату праці, а також вигоди від агломерації, що виникають у результаті концентрації виробників і споживачів на певній території [153]. На сьогодні питання розміщення виробництв розглядаються набагато ширше, враховуючи при їх виборі стабільність економіки та ступінь ризику, можливість соціальних конфліктів, вплив профспілок, ставлення оточення до запланованих інвестицій та їх майбутнього виробництва, стану природного середовища, а також обсягу і структури інвестицій. Цей тип детермінант широко враховується і часто розглядається на рівні з основними економічними категоріями. Правильне розташування промислових підприємств в основному визначає умови їх роботи, витрати виробництва та загальну ефективність. Залежно від характеру виробництва, а отже, і ступеня його залежності від окремих факторів розміщення можна говорити про довільну (вільну), залежну (споріднену) та примусову локалізацію. Розташування кожного промислового підприємства залежить від так званих факторів розташування, кількість яких є непостійною та зростає. Наприкінці ХХ ст. було виділено 24 чинники локалізації, які узагальнено можна поділити на природні (натуральні), техніко-економічні та соціально-політичні (неприродні).

В умовах економічної глобалізації розміщення виробництв стало ідейним базисом формування глобальних ланцюгів створення вартості. Така інтерпретація локалізації виробництва передусім застосовується у процесах оптимізації фінансових інтересів окремих виробників, здебільшого ТНК. Зауважимо, що згідно з даними звіту UNCTAD, ланцюги створення вартості, якими керують ТНК, становлять понад 80% від 20 трлн. дол. США світової

торгівлі щороку [222]. Внаслідок постійного руху товарів і послуг у міру їх модернізації (переробки сировини, нарощення вартості) з країни у країну по ланцюгах створення вартості виникає їх подвійний облік, унаслідок чого на 28% (5 трлн. дол. США) завищено показники світової торгівлі. До прикладу, вартість експорту мідної руди, видобутої в одній країні, один раз зараховується як внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП) цієї країни, а в подальшому підраховується знову (декілька разів) в міру переходу від сировини до готового товару, оскільки він експортується після переробки іншими країнами.

Якщо розглядати локалізацію тільки з позиції фінансових інтересів, зокрема мінімізації витрат ТНК, то останнім найвигідніше розміщувати виробництва у регіонах, країнах із дешевою працездатною і освіченою робочою силою, низькою вартістю і легким доступом до природних, енергетичних ресурсів, вигідною логістикою, лояльними органами влади та сприятливими можливостями для мінімізації податків чи ухиляння від їх сплати взагалі. Відтак країнам, у яких розміщують виробництва ТНК і при цьому не відстоюються, не враховуються реальні, а не окремі чи номінальні (до прикладу, створення робочих місць, зростання експорту загалом) державницькі інтереси, потенційно загрожує розпад міжсекторальних взаємозв'язків та єдності економічної системи, ресурсне виснаження, підвищення імпортозалежності, втрата економічної і політичної незалежності, зростання розриву між найбагатшими і найбіднішими, звуження прошарку середнього класу та зниження рівня його доходів, соціальні заворушення. У підсумку, за таких умов майбутнє країн, народів чи що найменше, окремих секторів економіки може цілком підпорядковуватись стратегічним інтересам ТНК і міжнародних кредиторів.

Варто наголосити, що одним із найнебезпечніших базисних негативів описаної ситуації для країни є розбалансування зв'язків між секторами її економіки, оскільки окремі підрозділи ТНК переважно не співпрацюють із національними секторами, а тільки з іншими підрозділами корпорації. Натомість, якщо при приєднанні країни до глобальних ланцюгів вартості відстоюються національні інтереси, мотивується і підвищується рівень

технологічності та інноваційності продукції, ВДВ, експорту, достатньо інвестуються внутрішні виробничі потужності та науково-технічний потенціал, розширюються сегменти та оптимізуються міжсекторальні зв'язки економіки, то така практика співпраці ТНК із національними економіками є взаємовигідною. Однак, привабливим середовищем для діяльності ТНК є переважно країни, що розвиваються та малі економіки, для більшості з яких характерна висока імпортозалежність (рис. 3.14). Окрім того, діяльність ТНК є найбільш поширеною у стратегічних секторах, зокрема машинобудуванні (табл. 3.14). Це може зумовлюватись тим, що ці сектори є найбільш капіталомісткими, інноваційними, прибутковими і менш конкурентними. Тому машинобудування у переважній більшості країн, що розвиваються, малих економіках і світовій економіці загалом монополізоване ТНК.

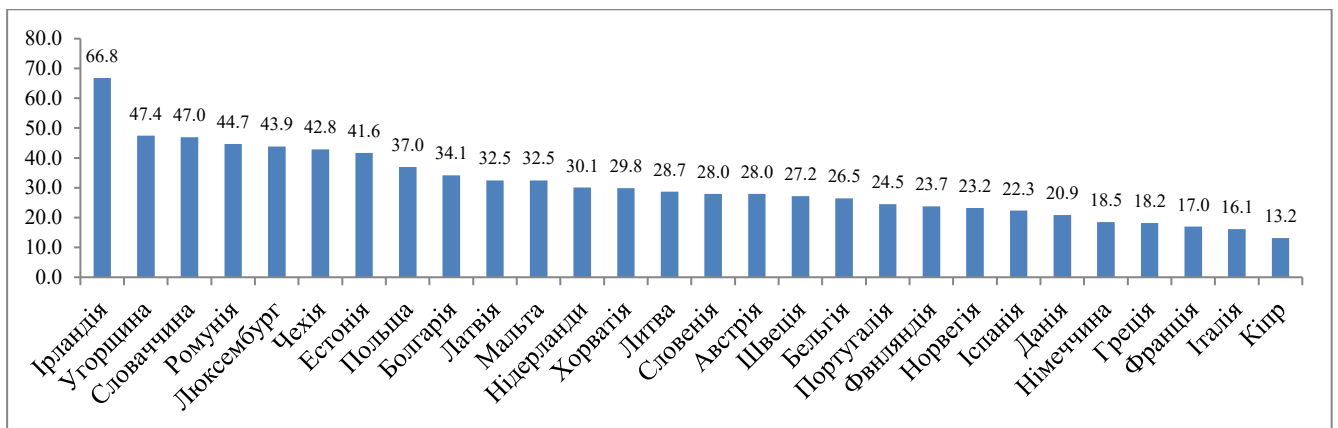

Рис. 3.14. Частка ТНК у ВДВ економіки окремих країн, %

Побудовано за [258]

Таблиця 3.7

Частка ТНК у ВДВ окремих країн (за витратами виробництва), %

Виробництво	Польща	Чехія	Угорщина	Німеччина	Франція	Італія
Переробна промисловість	46,6	61,6	68,4	29,7	26,4	18,5
Машинобудування, у т.ч.:	65,4	68,1	76,7	27,7	25,2	19,2
Комп'ютерні, електронні та оптичні вироби	52,2	69,9	91,3	41,4	38	16,5
Електричне устаткування	65,9	70,3	84,6	27,3	34,6	34,1
Машини та обладнання	38,9	55,5	80,2	29,4	58,3	21,1
Транспортне устаткування	83	89,3	95	19,7	13,5	23,4
Автомобілі, причеми та напівпричеми	86,5	93,5	95,5	14,5	20,9	22,8
Інше транспортне обладнання	66,3	45,3	80,7	62,4	6,3	24,3
Інше виробництво; ремонт та монтаж машин та устаткування	30,9	31,8	52,8	32,9	23	9,4

Побудовано за [258]

Діяльність ТНК за сутністю, дуже узагальнено, можна розглядати з двох позицій. Згідно з першою, ТНК є основними інвесторами та продуцентами технічних і технологічних інновацій у високо- та середньо- високотехнологічних виробництвах, а, відтак, – однією з ключових рушійних сил науково-технічного прогресу. Натомість, з іншого боку, ТНК, володіючи великими ресурсами і широким спектром можливостей, переслідуючи власні фінансові інтереси, можуть мати високий вплив на уряди країн і світові організації. При цьому такий вплив і зміни часто можуть суперечити національним інтересам та цілям соціально-економічного розвитку. Гіпотетично, виходячи із закономірностей формування глобальних ланцюгів формування вартості, можна припускати, що ТНК є основними ініціаторами процесів економічної глобалізації та мали б бути відповідальними за їх наслідки. Натомість із позиції державних інтересів, локалізація виробництва розглядається як інструмент стимулювання імпортозаміщення, підтримки національних виробників. Зокрема при публічних, державних закупівлях враховують ступінь локалізації, який відображає питому вагу вартості сировини, матеріалів, деталей, складових частин і комплектуючих виробів, робіт, послуг та інших складових вітчизняного виробництва у собівартості предмета закупівлі [61]. Застосування ступеня локалізації при державних закупівлях може бути дієвим мотиваційним інструментом імпортозаміщення. Однак, це стає можливим, якщо раціонально підходити до формування номенклатури товарів та продукції, до якої застосовуватиметься ступінь локалізації. У протилежному випадку хороший за ідеєю інструмент державного регулювання може стати чинником зростання корупції у відповідній сфері, а також спричинятиме зниження рівня конкуренції, а та, своєю чергою, якості продукції на певних ринках. Під локалізацією також розуміють і процес залучення іноземних компаній до співпраці у виробничій діяльності з національними: “іноземній компанії, яка веде якийсь бізнес у країні (постачає імпортні товари на внутрішній ринок або виконує інвестиційні проекти тощо), пропонується використовувати певну частку місцевих ресурсів (сировину,

матеріали, інші продукти проміжного споживання, виготовлені у цій країні, робочу силу, науковий доробок тощо) замість імпортних” [140].

Базуючись на авторських результатах прикладних досліджень реального сектора, передусім імпортозалежності економіки за напрямками споживання продукції [52], дотримуємось позиції, що в умовах глобалізації та політичної нестабільності локалізація виробництва є набагато ширшою і глибшою категорією, що охоплює інтереси не лише окремих суб’єктів господарювання (здебільшого ТНК), але й держав і суспільства загалом. Відповідно, максимальне підвищення ступеня локалізації, передусім середньо- та високотехнологічних виробництв, повинно стати ключовим критерієм ефективності функціонування національних економік, тоді як обмеження монополій – виміром раціональності, соціальності та гуманності глобальних економічних систем. Звідси, висуваємо гіпотезу, що дотримання високого ступеня локалізації (або забезпеченості виробничих процесів вітчизняною продукцією проміжного споживання), поряд зі зниженням рівня монополізації в окремих сегментах глобальної економіки, у довгостроковій перспективі сприятиме задоволенню інтересів як національних економік (зокрема підприємництва та соціальної сфери), так і ТНК. Основним теоретичним підґрунтям висунутої гіпотези є те, що імпортозалежність і монополізація спричиняють збільшення розриву між окремими країнами за рівнями технологічності та інноваційності виробництв, доходів населення, що, своєю чергою, породжує зниження внутрішнього попиту, а відтак, обсягів виробництва, і в подальшому – міграційні, фінансові та економічні кризи, соціальні загострення та збройні конфлікти. У підсумку, це негативно відображається на інтересах усіх суб’єктів господарювання. Відповідно зменшення розривів у технологічності та інноваційності виробництв, залежності від імпорту, економічній самодостатності, доходах і соціальному забезпеченні між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, є економічно вигідною і важливою умовою функціонування як ТНК, так і національних економік.

Як засвідчили результати розрахунку коефіцієнта локалізації машинобудування (відношення частки машинобудування у промисловості

регіону до частки машинобудування у промисловості країни), останнє у 2021 році було вагомим, порівняно із середнім показником в Україні, прийнятим за одиницю, сегментом промислового сектора економіки 11-ти областей: Волинської, Закарпатської, Запорізької, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Тернопільської, Харківської і Хмельницької (рис. 3.15).

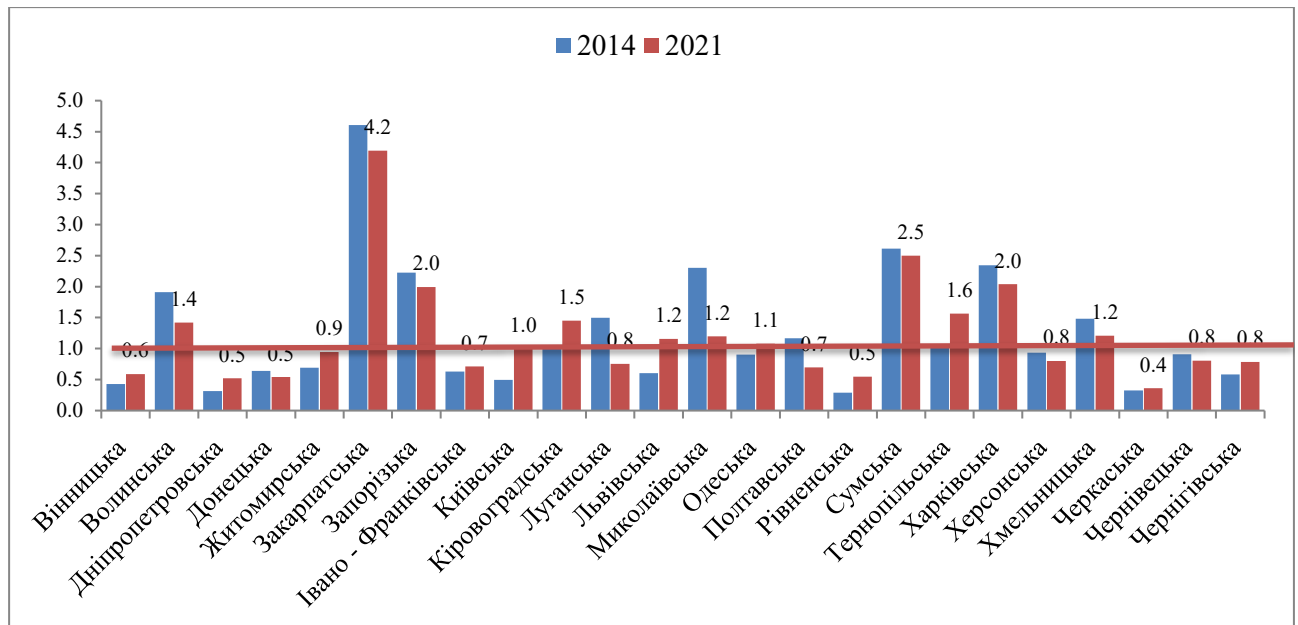

Рис. 3.15. Коефіцієнт локалізації машинобудування у регіонах України
Побудовано за [49]

З огляду на те, що машинобудування є центром міжсекторальних зв'язків, тобто тісно переплітається з усіма ВЕД, для визначення ступеня його локалізації у дослідженні застосовувалось декілька підходів. Першим із них є оцінка ступеня локалізації виробництва за допомогою показника частки вітчизняної складової у витратах (сумарно за всіма ВЕД) цього сектора економіки. Як засвідчили результати проведених розрахунків, для машинобудування в Україні характерний суттєво нижчий ступінь локалізації виробництва (на 20,0 в.п. у 2019 році проти 8,3 в.п. – у 2013-му), аніж для переробної промисловості загалом (табл. 3.8). Це зумовлено передусім тим, що середньо- і високотехнологічні виробництва (до яких належить машинобудування), значно більше, аніж інші промислові сектори залежать від імпорту продукції проміжного споживання.

Таблиця 3.8

Частка вітчизняної продукції у витратах (проміжному споживанні) виробництв машинобудування в Україні (ступінь локалізації), %

Виробництво	Код за КВЕД	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Переробна промисловість	C	62,2	65,4	66,5	67,8	67,9	68,9	72,6
Машинобудування, в т.ч.:	C26- C30	53,9	52,9	52	46,7	53,1	54,6	56,6
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	38,2	48	53,1	57,4	59,2	58,7	59,7
Виробництво електричного устаткування	C27	52,3	54,6	51,9	49,6	53,1	55,8	54,8
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	49,3	50,4	51	43,9	48,6	45,6	48,9
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	32,9	32,7	35,6	35,6	42,9	55,5	58
Виробництво інших транспортних засобів	C30	69,2	69,1	64,4	51,7	64,7	63,8	67

Побудовано за [49]

За значенням показника локалізації у машинобудуванні загалом Україна поступається Польщі лише на 1,5 в.п., тоді як Німеччині – на 13,9 в.п. (рис. 3.16). Найбільшим цей розрив є у виробництві машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (код 28): 14,9 в.п. і 25,1 в.п. відповідно. Натомість у виробництві інших транспортних засобів (код 30) ступінь локалізації в Україні вищий, аніж у Польщі та Німеччині.

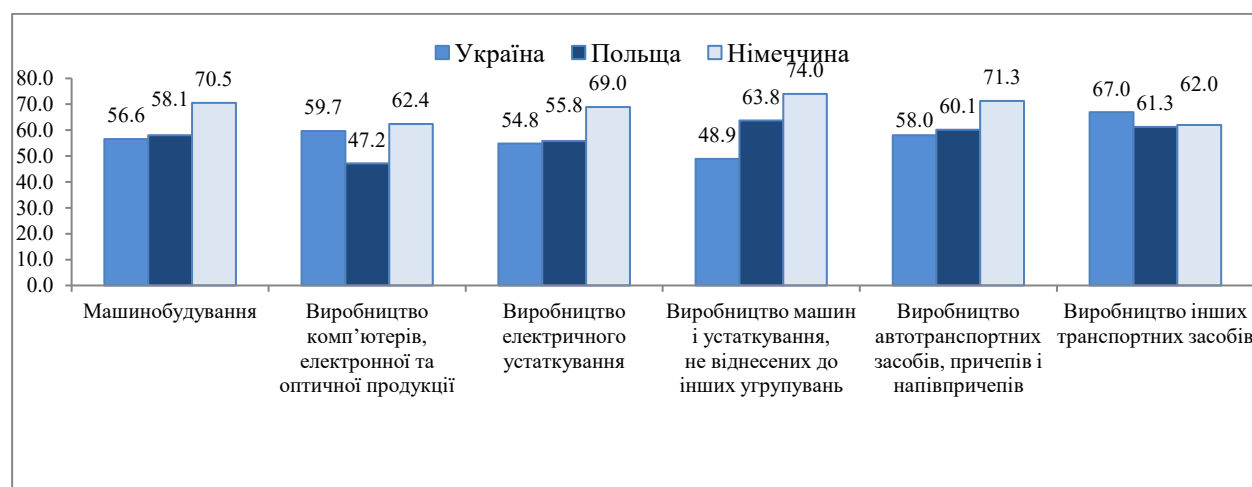

Рис. 3.16. Ступінь локалізації машинобудування (у розрізі виробництв), %*

*Дані для України – 2019 рік, а для Польщі і Німеччини – 2015 рік (останній доступний період)

Побудовано за [49], [215]

Звідси можна зробити висновок, що ступінь локалізації машинобудування в Україні, порівняно з Польщею і навіть Німеччиною, не є низьким. Однак при цьому потрібно враховувати те, що, на відміну від Польщі, в Україні, все ще є значна кількість підприємств, не керованих ТНК, які мають фактичні і потенційні можливості здійснювати виробництво вантажних та легкових автомобілів, автобусів, фургонів, комп'ютерів та комп'ютерної техніки, автомобілів та машин спеціального призначення, локомотивів і вагонів, суден, авіаційної, космічної продукції з абсолютним чи досить високим ступенем локалізації виробництва. До прикладу, ПАТ “Запорізький автомобільний завод” – вітчизняна марка легкових автомобілів, автобусів і фургонів, що володіє повним циклом виробництва, який включає штампування, зварювання, фарбування, обладнання кузова та складання. Проте, на жаль, через вкрай низьке капітальне інвестування виробництва та відсутність достатньої державної рекламно-інформаційної кампанії з популяризації, та економічної мотивації вітчизняної машинобудівної продукції (зокрема ПАТ “ЗАЗ”), а також лояльні та неконкурентні умови до імпорту, українські споживачі здебільшого навіть не поінформовані про пропозиції і можливості національних виробників машинобудівної продукції. Як наслідок, обсяги машинобудування, передусім легкових автомобілів, в Україні стрімко знижуються, а внутрішній ринок заповнює імпортом, переважно зношена та технічно і морально застаріла продукція. У підсумку, обсяг випуску українського машинобудування у 2019 році у понад 10 разів поступався польському. Таким чином, порівняно (з європейськими країнами) високий ступінь локалізації виробництва машинобудування в Україні доцільно розцінювати не як досягнення, а як упущення національних виробничих інтересів. Окрім того, ступінь локалізації, розрахований як частка вітчизняної складової у сумі витрат машинобудування є доволі узагальненим показником, оскільки не відображає забезпеченість

виробництв машинобудування продукцією тих ВЕД, які займають найвищу частку у структурі проміжного споживання цих виробництв. Відповідно, оцінка локалізації машинобудування є більш об'єктивною, коли вона проводиться по сегментно у розрізі найвагоміших та найважливіших (за функціональністю, стратегічністю) елементів витрат чи технологічних операцій (другий підхід).

У секторальній структурі витрат машинобудування і України, і Польщі, і Німеччини найвищу частку серед ВЕД займають: машинобудування (С26-С30), металургійне виробництво; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; транспорт, складське господарство (включаючи націнку транспорту); інші послуги бізнес-сектора (табл. 3.9).

Наголосимо, що в Україні у 2019 році у структурі витрат машинобудівних виробництв (загалом) на продукцію самого машинобудування припадало 33,4%, що на 10,2 в.п. менше, аніж у Польщі і на 14,0 в.п. – аніж у Німеччині. Окрім того, названі витрати лише на 23,8% покривались вітчизняною продукцією, тоді як у Польщі значення цього показника становило 38,6%, а в Німеччині – 65,0%.

Звідси випливає, що ключовими проблемними аспектами розвитку машинобудування в Україні є, з одного боку, порівняно низька технологічність і, водночас, висока ресурсомісткість виробництв (наявність лише початкових ланок ланцюга створення доданої вартості), а, з іншого (як наслідок), – низький ступінь локалізації або, іншими словами, надмірно висока залежність від імпортової продукції проміжного споживання саме машинобудування, а не сумарно усіх ВЕД.

Також необхідно звернути особливу увагу на абсолютно незрозумілу, економічно нераціональну і загалом парадоксальну ситуацію, що склалася довкола мізерної (12,5%) частки вітчизняної складової у продукції металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, що використовується у машинобудуванні України.

Таблиця 3.9

Частки найвагоміших ВЕД і вітчизняної складової у витратах (проміжному
поживанні) машинобудування, %

Виробництво	Україна		Польща		Німеччина	
	Частка у витратах	Частка вітчизняної складової у витратах	Частка у витратах	Частка вітчизняної складової у витратах	Частка у витратах	Частка вітчизняної складової у витратах
Машинобудування	33,4	23,8	43,6	38,6	47,4	65
Металургійне виробництво	22,2	58	8,4	40,2	7	58,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	13,5	99,3	10,5	99,9	10,5	72,8
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	5,2	12,5	11,1	69,9	7	80,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів	2,5	51,1	5,4	54,8	3,6	65,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1,1	66,8	2,5	29,2	1,7	55,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	4,7	100	1,4	97,7	1,4	94,8
Транспорт, складське господарство (включаючи навігу транспорту)	4,2	91,8	3,4	90,6	3	78,5
Інші послуги бізнес-сектора*	2	93,3	5,1	89,6	6,4	80,3

Примітка. *Інші послуги бізнес-сектора – це сукупність ВЕД за кодами М69-М82: М69-М71 – діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження; М72 – наукові дослідження і розробки; М73-М75 – рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку; наукова та технічна діяльність; ветеринарна діяльність; М77-М82 – діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування

Побудовано за [49, 215]

У Польщі значення цього показника становить 69,9%, а в Німеччині – 80,9%. Парадокс полягає у тому, що Україна володіє колосальним потенціалом розвитку металургії, продукція якої займає найвагомішу частку у вітчизняному товарному експорті. Однак, попри те, продукція проміжного споживання виробництва готових металевих виробів, яка використовується у машинобудуванні, на 87,5% покривається імпортом. Інакше кажучи, Україна експортує залізну руду і продукцію первинної обробки металу, а для виробничих потреб машинобудівних виробництв імпортує готові металеві вироби. З позиції раціонального управління ресурсами і захисту економічних інтересів країни,

зокрема сектору машинобудування, така ситуація є вкрай нелогічною. Водночас потрібно відмітити, що частка вітчизняної складової у продукції виробництва хімічної промисловості, яка використовується у проміжному споживанні машинобудівних виробництв, в Україні є суттєво вищою, аніж у Польщі і Німеччині – на 37,6 в.п. і 11,1 в.п. відповідно. У сучасних умовах глобалізації і посилення ролі ТНК більш важливими для машинобудування стають послуги бізнес-сектора, що включають сукупність ВЕД М69-М82. Такі послуги, передусім наукові дослідження, інжиніринг, технічні випробування, рекламна діяльність та ін. формують інноваційний базис для розвитку високотехнологічних виробництв, а відтак, визначають рівень конкурентоспроможності машинобудівної продукції. У витратах українського машинобудування на послуги бізнес-сектора припадає лише 2% (з яких 93,3% покриваються вітчизняними ресурсами), що у три рази менше, аніж у Польщі і Німеччині.

Непросту ситуацію з локалізацією машинобудівних виробництв в Україні, зокрема за критерієм технологічності у розрізі найвагоміших ВЕД, засвідчує динаміка значень відповідних показників (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Частки найвагоміших ВЕД та вітчизняної складової у витратах
(проміжному споживанні) машинобудування в Україні, %

ВЕД	2013		2019	
	Частка у витратах	Частка вітчизняної складової у витратах	Частка у витратах	Частка вітчизняної складової у витратах
Машинобудування	35,3	29,1	33,4	23,8
Металургійне виробництво	27,5	72,7	21,9	58
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,6	93,7	13,5	99,3
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	5,9	9	5,1	12,5
Виробництво гумових і пластмасових виробів	3,3	42,6	2,5	51,1
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2,1	69,4	1,1	66,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	5,1	100	4,6	100
Транспорт, складське господарство (включаючи націнку транспорту)	2	65	4,1	91,8
Інші послуги бізнес-сектора	2,5	91,3	2	93,3

Побудовано за [49]

Так, упродовж 2013-2019 років відбулось зниження рівня технологічності, ресурсомісткості та ступеня локалізації (за ключовими ВЕД) українського машинобудування, але активізувалась складальна форма виробництв. Це обґрунтовується тим, що у 2019 році, порівняно з 2013-м, у витратах машинобудування зросла частка торгівлі та транспорту, а натомість зменшились частки решти ВЕД.

В Україні у базовій позиції витрат машинобудівних виробництв – продукції аналогічних виробництв – вітчизняна складова займає порівняно незначну частку (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Частки найвагомійших ВЕД і вітчизняної складової у витратах
(проміжному споживанні) виробництв машинобудування, %

Виробництво	Частка ВЕД у витратах машинобудування						Частка вітчизняної складової у витратах					
	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30
Машинобудування, в. т.ч	43,5	27,3	25,9	46,5	39,1	33,4	17,3	17,2	7,8	44,8	35,1	23,8
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	41,2	8,6	3,4	2,6	2,4	7,3	15,6	6,7	8,1	23,3	22,2	13,2
Виробництво електричного устаткування	0,7	7,5	1,2	0,6	0,2	2,1	1,9	7,8	26,6	65	2,9	13,3
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	1,2	10,9	20,6	14,3	25,6	17,5	58,5	18	5,9	31,1	12	12,4
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	0,2	0,2	0,4	13,7	0,8	2	100	98,5	13,9	0,8	34,9	8
Виробництво інших транспортних засобів	0,2	0,2	0,1	15,3	10,1	4,4	100	100	100	100	97,3	98,4
Металургійне виробництво	3,9	32,2	27,8	16,3	15,7	22,2	97,7	52,5	51,8	50,7	82,5	58
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2,1	2,7	8,9	6,4	2,4	5,2	3,7	17,2	4,7	18,9	42,7	12,5
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (включаючи націнку торгівлі)	38,2	10	9,5	7,9	16,3	13,5	98,8	99,8	99,5	99,7	99,1	99,3
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	0,6	1,5	1,4	0,4	0,7	1,1	67,4	67,2	67,2	58,8	67,3	66,8
Виробництво гумових і пластмасових виробів	1,1	4,3	2,3	3,5	1,4	2,5	68,1	67,9	15,3	67,8	67,9	51,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря	1,9	3,8	7,3	2,2	4	4,7	100	100	100	100	100	100
Інші послуги бізнес-сектора	0,9	1,3	1,9	4,5	1,9	2	93,9	92,6	93	94,1	93,4	93,3

Побудовано за [49]

До прикладу, у витратах виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції 43,5% припадає на продукцію машинобудування, з яких, тільки 17,3% покриваються вітчизняною продукцією. Вкрай низька частка вітчизняної складової у продукції машинобудування характерна і для решти виробництв (окрім C30).

Наведена секторальна структура витрат показує, що всі машинобудівні виробництва пов'язані між собою використанням у своїй виробничій діяльності продукції проміжного споживання одне одного. Проте, найдовший внутрісекторальний ланцюг характерний для виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (С29). Зокрема, у структурі витрат цього виробництва 46,5% припадає на машинобудування загалом, у т.ч.: 14,3% – на виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань; 13,7% – на виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів; 15,3% – на виробництво інших транспортних засобів.

Водночас, вітчизняна складова у продукції, що використовується у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів у першого з розглянутих виробництв складає 31,1%, другого – 0,8%, а третього – 100%. Відтак виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів в Україні лише на 0,8% забезпечується вітчизняною продукцією цього ж виробництва. При цьому частка вітчизняної складової у витратах (сумарно за ВЕД) цього виробництва у 2019 році становила 58% (див. табл. 3.8). Також доречно зауважити, що у структурі випуску машинобудування в Україні на це виробництво припадає 10,9%, а в Польщі і Німеччині – 44%.

Окрім оцінки вітчизняної складової у витратах загалом та у розрізі найвагоміших ВЕД, локалізацію машинобудування у дослідженні оцінено також і з позиції ЗЕД. Передусім це зумовлено тим, що частка вітчизняної складової у продукції проміжного споживання (витратах), попри свою важливість, не повністю відображає вітчизняну складову в експорті. В ідеалі частка вітчизняної складової у витратах на продукцію, що виготовляється в країні, мала б дорівнювати частці вітчизняної складової в експорті такої продукції, тобто структура витрат за походженням на продукцію для внутрішнього і зовнішнього споживання є однаковою. Однак, в умовах подовження глобальних ланцюгів створення вартості, поширення офшорингу і толінгу це не завжди так, надто у виробництвах, які найбільше контролюються ТНК. Інформація про те, яку частку в експорті продукції машинобудування займає вітчизняна складова, є

необхідною для оцінки ефективності та раціональності такого експорту. Згідно з авторськими розрахунками, у 2019 році частка вітчизняної складової в експорті продукції машинобудування в Україні становила 67,0% (проти 71,8% – у 2013-му), тоді як у Польщі – 58,4%, а в Німеччині – 74,0%. Однозначно позитивною є тенденція до зростання упродовж 2013-2019 років частки вітчизняної складової в експорті продукції виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (на 10,6 в.п.) і виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (на 9,9 в.п.). Також необхідно відмітити, що значення цих показників в Україні є вищим, аніж у Польщі (рис. 3.17).

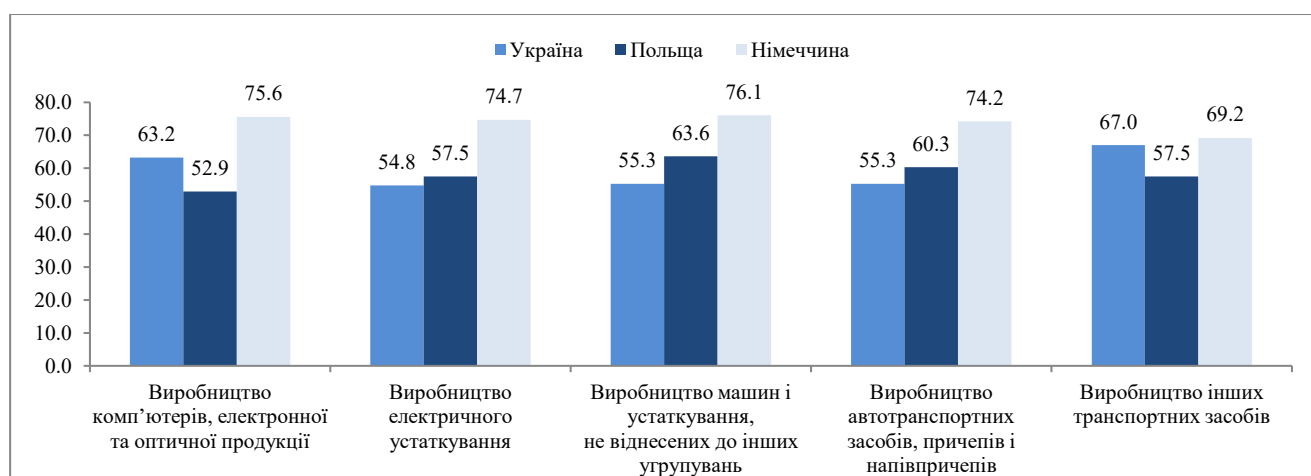

Рис. 3.17. Частка вітчизняної складової в експорті виробництв машинобудування, %

Побудовано за [49], [215]

Паралельно зі зменшенням частки вітчизняної складової в експорті машинобудівної продукції в Україні упродовж 2013-2020 років відбулось зменшення частки машинобудування у товарному експорті з 16,3% до 10,7% і, натомість, зростання його частки у товарному імпорті з 23,3% до 31,8%.

Понад третина випуску, експорту та імпорту українського машинобудування припадає на виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (С28) (табл. 3.12), що спеціалізується на виготовленні продукції проміжного споживання, яка (порівняно з продукцією інших машинобудівних виробництв) вважається менш технологічною. Частка

вітчизняної складової у витратах цього виробництва сумарно за ВЕД становить 48,9% (див. табл. 3.8) і є найнижчою серед усіх виробництв.

Таблиця 3.12

Структура випуску, експорту та імпорту машинобудування України, %

Виробництво	Випуск		Експорт		Імпорт	
	2013	2019	2013	2019	2013	2019
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	5,8	8,4	6,9	8,3	21,1	24,5
Виробництво електричного устаткування	17	19,5	19,2	26,8	11,8	12,9
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	30,5	34,5	37,5	39,8	34,4	31,2
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	9,5	10,9	10,6	10,9	29,8	29,2
Виробництво інших транспортних засобів	37,1	26,6	25,8	14,2	2,9	2,3

Побудовано за [49]

Натомість найвищий ступінь локалізації (як сумарно за ВЕД, так і в розрізі окремих сегментів витрат) характерний для виробництва інших транспортних засобів (С30). Також перевагою продукції цього виробництва є її найменша частка в українському імпорті машинобудування – 2,3% у 2019 році (проти 2,9% – у 2013-му). Проте, частки інших транспортних засобів у випуску і експорті упродовж 2013-2019 років суттєво зменшилась: на 10,5 в.п. і 11,6 в.п. відповідно. Державні замовлення, проголошена Урядом фіскальна мотивація та стратегія відродження вітчизняного авіабудування на період до 2030 року викликають сподівання стосовно перспектив цього виробництва в Україні.

Низький ступінь локалізації українського машинобудування за ключовими сегментами витрат, а також зменшення вітчизняної складової в експорті машинобудування, поряд зі скороченням обсягів випуску і вузьким асортиментом продукції, високою ресурсомісткістю та, водночас, низьким рівнем технологічності останньої, є прямими наслідками критичної нестачі капітальних інвестицій у машинобудівні виробництва з метою модернізації основного капіталу. Ця проблема підсилюється глобальною нестабільністю та відсутністю дієвих і результативних заходів державного стимулювання українських виробників. Як наслідок, забезпеченість національної економіки продукцією машинобудування вітчизняного виробництва стрімко знижується. Зокрема, частка вітчизняної складової у загальному споживанні продукції

машинобудування в Україні у 2019 році становила 30,9% проти 56,6% у 2009-му (-25,7 в.п), тоді як, до прикладу, у Польщі значення цього показника у 2019 році було 67,3% і впродовж аналізованого періоду зменшилось лише на 1,8 в.п. (рис. 3.18).

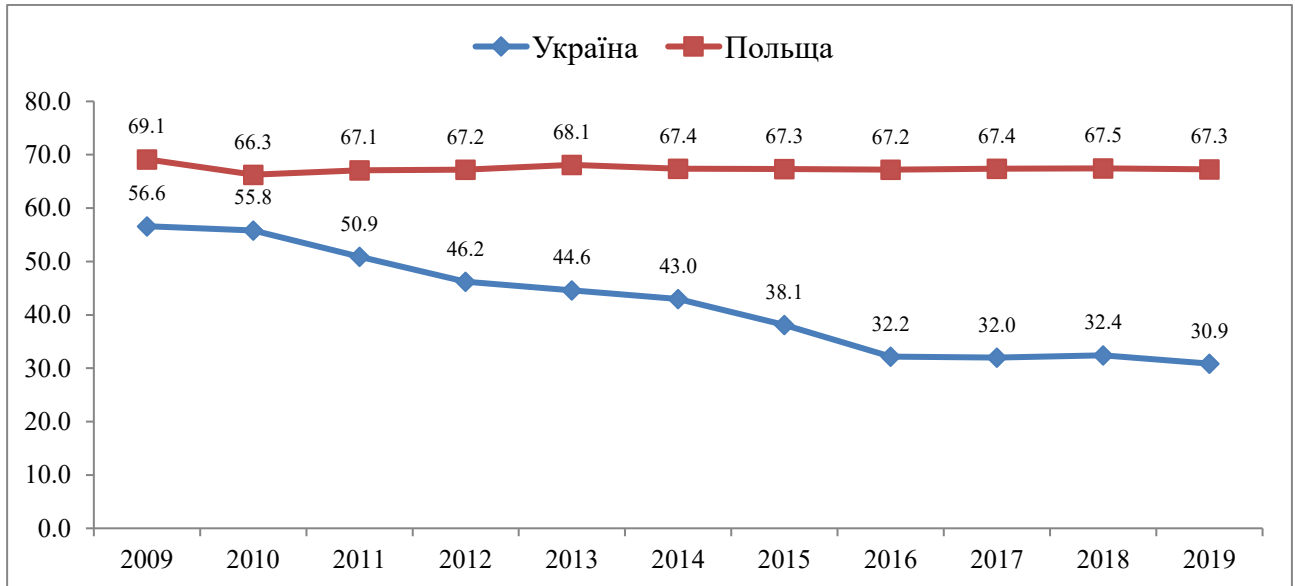

Рис. 3.18. Частка вітчизняної складової у загальному споживанні продукції машинобудування, %

Побудовано за [49, 50]

Значне зменшення ступеня забезпеченості української економіки вітчизняною машинобудівною продукцією відбулось за усіма напрямками споживання і в розрізі усіх виробництв (табл. 3.13).

Критично низьким значення показника локалізації є у сегментах кінцевого споживання машинобудівної продукції і валового нагромадження основного капіталу.

У 2019 році машинобудівною продукцією проміжного споживання вітчизняного походження менше, ніж на 20% забезпечувалась діяльність таких ВЕД і виробництв: добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів; виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництва електричного устаткування; виробництва машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань; постачання

електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; будівництва (додаток И, табл. И.1).

Таблиця 3.13

Частка вітчизняної складової у продукції машинобудування України, %

Виробництво	2013	2019
Проміжне споживання		
Машинобудування, в т.ч.:	33,4	33,9
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	12,3	19,9
виробництво електричного устаткування	30,1	33
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	35,1
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	14,7	15,9
виробництво інших транспортних засобів	93,6	97,9
Кінцеве споживання		
Машинобудування, в т.ч.:	16,3	10,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	9	2,1
виробництво електричного устаткування	46,9	16,6
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	80,9	89,4
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	4,7	9,5
виробництво інших транспортних засобів	3,4	70,6
Валове нагромадження основного капіталу		
Машинобудування, в т.ч.:	24	12,3
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	3,3	1,8
виробництво електричного устаткування	9,5	13,8
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	8,5	1,3
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	11,1	1,8
виробництво інших транспортних засобів	83,8	68,5
Загальне споживання		
Машинобудування, в т.ч.:	44,6	30,9
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	18,2	13,3
виробництво електричного устаткування	53,7	40,3
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	41,6	33,1
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	20,4	14,3
виробництво інших транспортних засобів	91,2	83,9

Побудовано за [49]

Загалом в Україні забезпеченість машинобудівною продукцією кінцевого споживання і основного капіталу в останні роки суттєво зменшилась, а проміжного – дещо збільшилась. Для машинобудівних виробництв характерні подібні тенденції за напрямками споживання продукції. Водночас доцільно відмітити, що забезпеченість національної економіки продукцією виробництва інших транспортних засобів (С30) за усіма напрямками споживання є найвищою серед виробництв вітчизняного машинобудування, що свідчить про наявність в Україні реального потенціалу для розвитку цього сегменту промисловості.

3.3 Нормативно-правові інструменти стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування

Застосування інструментів протекціоністської політики щодо розвитку машинобудування в Україні розпочалось у 1995 році. Зокрема для відновлення вітчизняної автомобільної промисловості комплектуючі для будівництва та виробництва автомобілів звільнялись від ввізного мита, ПДВ, податку на прибуток, а підприємства – від зборів до Державного інноваційного фонду України. Паралельно з цим діяли обмеження на ввезення автомобілів за віком та мінімальною ціною. Можна вважати, що застосування цих інструментів у період їх дії (до 2008 року) давало позитивні результати, про що свідчить тенденція до зростання виробництва автомобілів, а також показовий результат на українських дорогах – значна кількість автомобілів “Део Ланос”. Звісно, можна дискутувати стосовно того, чи економічну вигоду від застосування цього інструментарію отримували тільки ПАТ “ЗАЗ” чи вся автомобільна промисловість, однак те, що це була перша, найбільш вдала, спроба держави сприяти розвитку цього надважливого сегменту промисловості, не викликає жодних сумнівів.

Наступним сегментом машинобудування, для розвитку якого в Україні, починаючи з 2002 року, застосовуються окремі інструменти протекціоністської політики, є машинобудування для агропромислового комплексу. Так, у ст. 8 чинного Закону України “Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу” визначено часткову (до 40%) компенсацію державою вартості техніки і обладнання для агропромислового комплексу, що поставляється сільськогосподарським товаровиробникам і підприємствам харчової та переробної промисловості [14].

Згідно з Урядовою програмою здешевлення сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва держава компенсує юридичним і фізичним особам-підприємцям 25% вартості (без урахування податку на додану вартість) придбаної техніки та обладнання, які включені до переліку, розміщеного на офіційному веб-сайті Мінекономіки. Окрім того, відповідно до

Постанови КМУ від 27 травня 2013 року №369 “Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу”, часткова компенсація надається на техніку та обладнання, ступінь локалізації виробництва яких перевищує 60%, окрім тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів [58]. У цій постанові подається формула визначення ступеня локалізації виробництва машинобудування:

$$L_{\%} = \left(1 - \frac{MB + IB}{C}\right) \times 100 \quad (3.1)$$

- де $L_{\%}$ – ступінь локалізації (питома вага вартості сировини, матеріалів, вузлів, агрегатів, деталей і комплектуючих виробів (далі – компоненти) вітчизняного виробництва у собівартості вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу, %;
- C – собівартість вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу, виготовлених підприємством вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу, грн.;
- MB – митна вартість компонентів, що імпортовані в Україну підприємством вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу (далі – імпорتنі компоненти), для виробництва техніки і обладнання, грн.;
- IB – вартість імпортних компонентів, придбаних окремо та/або у складі товару підприємством вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу для виробництва техніки і обладнання у постачальника, який є резидентом України, без урахування податку на додану вартість, грн.

Відповідно до Постанови, на 2021 рік для тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів ступінь локалізації становить від 50 до 60%. Позитивним моментом,

викладеним у цій постанові, є згадка про необхідність контролю за технологічними операціями, що здійснюються на території України (абзац п'ятий п. 3 у редакції Постанови КМУ від 13.09.2017 року №693): “разом з перевіркою ступеня локалізації виробництва техніки і обладнання проводиться аналіз здійснення на території України підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу технологічних операцій згідно з переліком, наведеним у додатку, або використання ними комплектувальних виробів, під час виробництва яких здійснюються на території України зазначені технологічні операції”. Проте, на думку авторів дослідження, недоліком цієї Постанови є нечіткість формулювання стосовно того, чи враховуються технологічні операції при розрахунку ступеня локалізації, зокрема, чи визначається частка вітчизняної складової за кожним видом технологічної операції. Із формули (3.1) випливає, що ні, бо ступінь локалізації виробництва розраховується за тією чи іншою продукцією загалом.

Згідно з результатами оцінки локалізації виробництва, наведеними у п. 3.2 звіту, важливим є врахування вітчизняної складової у розрізі елементів собівартості продукції. Ще одним беззаперечним фактом, що випливає з аналізованої Постанови, є те, що нормативне значення ступеня локалізації для потенційно найважливішої, з позиції технологічності, техніки (трактори та інші самохідні енергетичні засоби сільськогосподарського призначення, спеціальні автомобілі сільськогосподарського призначення, самохідні та причіпні комбайни) є нижчим від решти техніки агропромислового комплексу, що підлягає частковій компенсації. Відтак це свідчить про визнання Урядом проблем у забезпеченні вітчизняною складовою у сегменті більш технологічної техніки для агропромислового комплексу.

Задля уникнення зловживань та з метою раціональності використання бюджетних коштів, відповідно до Постанови КМУ №369 “Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу”, необхідно доповнити пунктом, який би забороняв аграрним підприємствам експортувати

чи надавати у лізинг техніку, вартість якої частково компенсована державою. У разі невиконання цієї умови зобов'язати ці підприємства повертати державі вартість такої компенсації.

Окрім зменшення витрат аграріїв, похідним завданням часткової компенсації вартості с/г техніки мала би бути економічна підтримка вітчизняних виробників машинобудівної продукції агропромислового призначення. Не заглиблюючись в оцінювання ефекту від програми для аграрного сектору, зацентруємо увагу на тому, чи мала вона вплив на функціонування вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу. Так, згідно з даними [49], впродовж 2011-2020 років відбувалось стрімке зменшення виробництва всієї продукції машинобудування агропромислового призначення, окрім розпилювачів рідких і порошкоподібних речовин, що встановлюються на тракторі або тягнуться ним (окрім пристроїв для поливання) (додаток И, табл. И.2). Найбільше (на понад 80%) зменшилось виробництво тракторів, комбайнів зернозбиральних та машин для приготування кормів для тварин, що відносяться до більш технологічної продукції та якими українські аграрії забезпечені тільки близько на 70%.

Частка вітчизняної продукції у формуванні ринку сільгосптехніки та обладнання в Україні досягла 33% у 2019 році (проти 15,2% у 2017-му), а частка експорту в обсязі реалізованої продукції виробництва машин і устаткування для сільського та лісового господарства – 36,1% у 2020 році (проти 23,5% у 2016-му). Однак, вітчизняна продукція машинобудування для агропромислового комплексу дуже суттєво залежить від імпорту найважливіших, складових (двигунів, коробок передач). Так, усі трактори, які включені у програму часткової державної компенсації вартості с/г техніки, містять імпортні двигуни. Окрім того, на переважній більшості моделей тракторів, виготовлених ПАТ “Харківський тракторний завод” і ДП “Виробниче об'єднання “Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова” та “Слобожанська промислова компанія”, містяться двигуни, виготовлені у рф і Білорусі (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Елементи технічної характеристики вітчизняних тракторів

Назва трактора	Модель / країна-виробник двигуна
Приватне акціонерне товариство “Харківський тракторний завод”	
Трактор ХТЗ-241К.20	ММЗ Д-262.2S2 / Білорусь
Трактор ХТЗ-242К.20	ЯМЗ-238 / РФ
Трактор ХТЗ-243К.20	ЯМЗ-536 / РФ
Трактор ХТЗ-248К.20	FPT-Iveco NEF 67ENTX20 / Італія
Трактор ХТЗ-150К-09.172.10	ЯМЗ-236 / РФ
Трактор ХТЗ-150К-09.172.00	ЯМЗ-236 / РФ
Трактор ХТЗ-181.20	ЯМЗ-238 / РФ
Трактор ХТЗ-181.22	ЯМЗ-238 / РФ
Трактор ХТЗ-249К.20	WEICHAI POWER WP7G240 / Китай
Державне підприємство “Виробниче об’єднання “Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова”	
Трактор ЮМЗ-10264Н	WP4T100E20 (Deutz) / Німеччина
ТОВ “Слобожанська промислова компанія”	
Трактор ХТА-200-10	Д-260.4 / Білорусь
Трактор ХТА-220-2	ЯМЗ-238М2 / РФ
Трактор ХТА-220-10	ЯМЗ-236НЕ, ЯМЗ-236М2, ЯМЗ-238М2 / РФ
Трактор ХТА-250-10	Д-262.2S2 / Білорусь
Трактор ХТА-200-06	Д-260.4 / Білорусь
Трактор ХТА-250-21	BF06M1013FC (DEUTZ AG) / Німеччина
Трактор ХТА-250-23	TAD 841VE (Volvo) / Швеція
Трактор ХТА-250-30	FPT Industrial S.p.A. / Італія
ДВ “БРАЦЛАВ”	
Трактор колісний Кий-14102	Д-243 / Білорусь
Трактор колісний Кий-14102	Д-245 / Білорусь
ТОВ “Січеславський тракторний завод”	
Трактор Січеслав-1254 (з системою автоматичного управління)	WEICHAI WP4T125E200 / Китай
Трактор Січеслав-1254 (з системою автоматичного управління, комплект базової станції)	WEICHAI WP4T125E200 / Китай
Трактор Січеслав-1604 (з системою автоматичного управління)	WEICHAI WP6T160E201 / Китай
Трактор Січеслав-1604 (з системою автоматичного управління)	WEICHAI WP6T160E201 / Китай
Трактор Січеслав-4204 (з системою автоматичного управління)	Weichai WD12.420 / Китай
Трактор Січеслав-4204 (з системою автоматичного управління)	Weichai WD12.420 / Китай

Авторська розробка за даними виробників

За авторськими розрахунками, на двигун припадає близько 40% собівартості трактора. З імпортних двигунів та інших деталей складаються і мінітрактори та мотоблоки, які виготовляє ТОВ “Дніпровський механо-тракторний завод”. Зауважимо, що продукція цього заводу є вкрай потрібною для дрібних аграрних господарств, проте, на жаль, її не знайдено у переліку

вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсується за рахунок бюджетних коштів на 2021 рік.

Відтак, із результатів аналітичного огляду вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу випливає, що програма часткової компенсації державою вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу, очевидно, не мала жодного позитивного впливу на функціонування цього сектору українського машинобудування загалом. Попри те, не заперечуємо, що окрім потенційного впливу розглянутої програми, сегмент вітчизняного машинобудування знаходиться під впливом багатьох глобальних і внутрішніх чинників. Можливо, економічну вигоду від цієї програми отримують тільки окремі виробники продукції машинобудування для агропромислового комплексу. Однак і ця вигода без значних капіталовкладень, підвищення інноваційності та конкурентоспроможності виробленої продукції є можливою тільки у короткостроковому періоді.

Для відродження машинобудування Україні окремою групою політиків пропонується застосовувати ступінь локалізації, як один із критеріїв при публічних закупівлях. Для цього розроблено законопроект №3739, який на час виконання цього дослідження прийнято за основу ВРУ. У цьому законопроекті окреслено перелік товарів машинобудування, стосовно яких при публічних закупівлях потрібно враховувати відповідність запропонованому ступеню локалізації виробництва, який на 2021 рік мав би становити 25-40%, а на 2024 рік – 45-60% [59].

Після першого читання ВРУ у законопроект внесено правки, згідно з якими, у варіанті до другого читання ступінь локалізації виробництва розглядається як показник місцевої складової у питомій вазі вартості сировини, матеріалів, вузлів, агрегатів, деталей, складових частин і комплектуючих виробів, робіт, послуг та інших складових вітчизняного виробництва у собівартості товару, що є предметом закупівлі. Окрім того, ступінь локалізації виробництва вже не прив'язується до конкретних товарів, а фіксується за роками єдиним значенням для всіх товарів, включених у цей законопроект. Зокрема,

“тимчасово, з 2021 року строком на 10 років, встановлюються такі особливості здійснення закупівель, якщо вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 200 тис. грн.: замовник здійснює закупівлю визначених товарів якщо їх ступінь локалізації виробництва дорівнює чи перевищує: у 2021 році – 10%; у 2022 році – 15%; у 2023 році – 20%; у 2024 році – 25%; у 2025 році – 30%; у 2026 році – 35%; з 2027 року до дня завершення 10-річного строку дії цього пункту – 40%”.

З позиції сприяння економічному зростанню, наміри щодо підвищення вітчизняної складової у продукції машинобудування, безперечно, є позитивними і потрібними, однак до способу цього досягнення (як критерію при публічних закупівлях) є ряд запитань і зауважень. Так, у законопроекті та супроводжуючих до нього документах, зокрема пояснювальній записці, не пояснено та не обґрунтовано, за якою методикою чи підходом здійснювався відбір товарів, включених у цей документ. Не подано також і фактичного значення ступеня локалізації за цими товарами та методики (чи алгоритму) і результатів його розрахунку. Нами не знайдено жодних обґрунтувань чи підходів, за якими визначались пропоновані ступені локалізації у розрізі окреслених товарів машинобудування чи років.

Згідно з експертними висновками, основні положення цього законопроекту є дискримінаційними, відповідають інтересам окремих виробників та суперечать міжнародно-правовим зобов'язанням України, передбаченим Угодою СОТ про державні закупівлі та Угодою про асоціацію з ЄС. Одним із аргументів пояснювальної записки до цього законопроекту є те, що “...рівень проникнення імпорту в публічні закупівлі за розглянутими галузями машинобудування в Україні сягає 50%. За даними експертів, в середньому для всіх публічних закупівель по Україні цей показник становить 38%, тоді як у публічних закупівлях розвинутих країн (США, ЄС) імпорт складає не більше 4-5% всіх закупівель” [57]. Водночас, згідно з результатами спеціального дослідження ДП “Укрзовнішпромекспертиза”, “питома вага іноземної машинобудівної продукції у покритті попиту в публічних закупівлях у 2019 році складала 32%”, а товарів,

що підпадають під законопроект №3739 – 36% [42]. Відтак дані, наведені у згаданій записці стосовно частки імпорту у машинобудівній продукції (50%), не відповідають підтвердженим розрахунками показникам дослідження ДП “Укрзовнішпромекспертиза”. Окрім того, зауважимо, що частка імпорту у публічних закупівлях розвинутих країн ЄС є досить різною. До прикладу, у Німеччині частка контрактів, наданих іноземним компаніям, за прямими (безпосередніми) закупівлями становить 3%, а непрямими (опосередкованими) – 16%, для Польщі ці показники складають 2% і 23%, для Румунії – 7% і 24%, у ЄС загалом – 3% і 20% відповідно [164]. Відтак інформація із записки до згаданого законопроект “у публічних закупівлях розвинутих країн (США, ЄС) імпорт складає не більше 4-5% всіх закупівель” викликає сумніви або потребує уточнень.

Опрацювавши спеціалізовані звіти і відповідні статистичні дані, дотримуємось позиції, що у країнах ЄС рівень імпорту у публічних закупівлях залежить не від величини протекціоністських бар’єрів (нормативного ступеня локалізації), як це практикується у країнах Азії, а визначається ціною і техніко-технологічною конкурентоспроможністю товару. Відтак, у високорозвинених економіках частка імпорту у публічних закупівлях може бути порівняно меншою, оскільки далеко не завжди іноземні товари здатні конкурувати на внутрішньому ринку цих країн. Водночас не відкидаємо наявність, можливість і необхідність протекціоністської політики у таких країнах (а надто в Україні), однак за допомогою інструментів, які не суперечать міжнародно-правовим угодам. Зокрема, публічні закупівлі (при вмілому їх застосуванні) є і можуть бути дієвим інструментом державної промислової політики. В Україні на публічні закупівлі у 2019 році припадало 14,62% ВВП країни, у Польщі цей показник становив 12,16%, а в Німеччині – 15,56%. Згідно з авторськими розрахунками, проведеними за офіційними даними, в Україні частка публічних закупівель через систему ProZorro у випуску продукції машинобудування у 2019 році становила 25,3% (або 2,1 млрд. євро від 8,5 млрд. євро відповідно). Підсумовуючи, наголосимо, що з огляду на суттєві зауваження

стосовно сутності та обґрунтування ключових положень, а також наявність потенційних політичних і корупційних ризиків, законопроект №3739 потребує кардинальних доопрацювань, а відтак, не може прийматись у теперішній редакції.

Для розвитку вітчизняного авіабудування Постановою КМУ від 1 вересня 2021 року №951 затверджено Державну цільову науково-технічну програму розвитку авіаційної промисловості на 2021-2030 роки. Програма спрямована на реалізацію стратегічного пріоритетного напрямку інноваційного розвитку науки і техніки – “освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки”, як це визначено у Законі України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. Згідно з оптимальним планом цієї програми, в Україні будуть створені умови для відновлення повномасштабного серійного виробництва цивільних літаків, освоєння виробництва вертольотів, зростання обсягів збуту авіаційної техніки і відповідних надходжень до бюджетів та сприяння започаткуванню міжнародних проектів зі створення кооперованого виробництва вітчизняної авіаційної техніки за кордоном.

Ключовою перевагою і відмінністю аналізованої програми є те, що у ній виділено ключові напрямки авіабудування (літальні апарати; двигуни; системи і агрегати; стандартизація; соціально-кадровий), які розглядаються у розрізі найважливіших елементів витрат або собівартості. Окрім того, для розвитку кожного з видів авіабудування розроблено спеціальні завдання та заходи. Одним із мотиваційних заходів програми є податкові пільги: звільнення від податку на прибуток, сплати ПДВ та земельного податку. На думку авторів даного дослідження, форма викладу і структурна та функціональна наповненість цієї програми могла б слугувати еталоном або вдалим зразком для аналогічних нормативних документів, пов’язаних із секторами машинобудування.

Підсумовуючи огляд тенденцій розвитку вітчизняного машинобудування (зокрема, з позиції локалізації його виробництва), окреслимо три головні, системні проблеми функціонування цього сектору промисловості.

Першою і найважливішою (після військової та гібридної агресії РФ щодо України з відповідними наслідками) проблемою машинобудування є неврахування економічних інтересів України при поглибленні процесів лібералізації зовнішньої торгівлі, зокрема в угодах про вступ до СОТ і ЗВТ з ЄС. Це твердження аргументується тим, що негативні для національної економіки тренди ключових показників вітчизняного машинобудування були характерні для періодів посилення економічної глобалізації України (рис. 3.19, рис. 3.20).

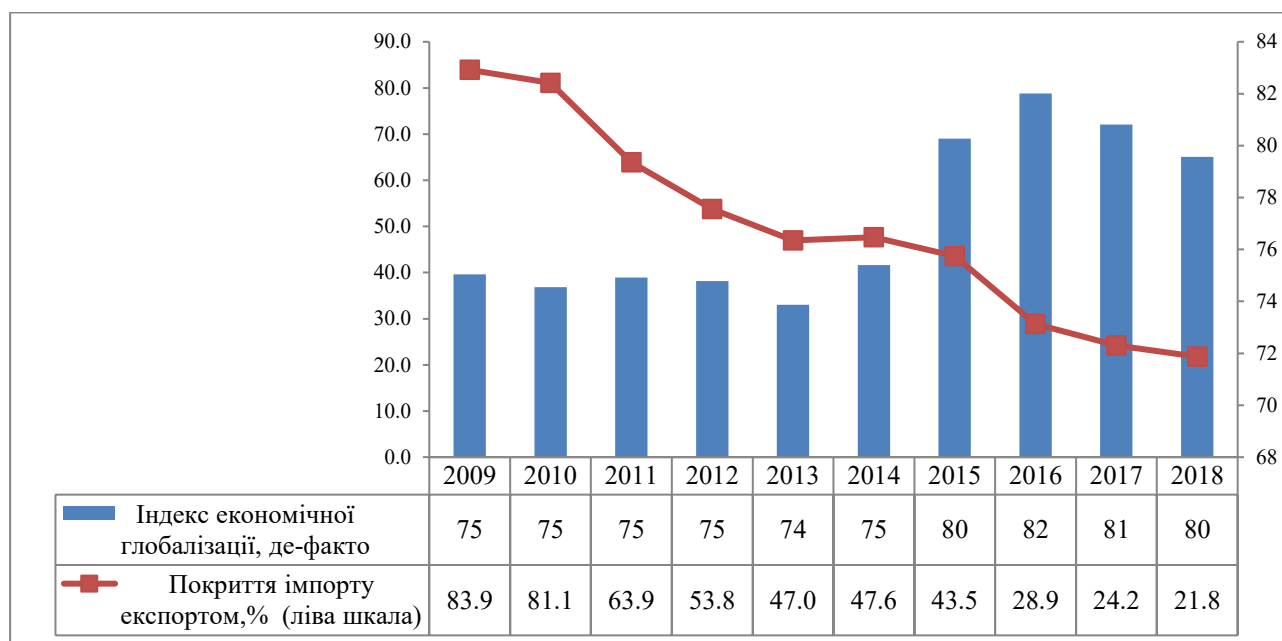

Рис. 3.19. Індекс економічної глобалізації і коефіцієнт покриття імпорту експортом продукції машинобудування в Україні

Побудовано за [49, 197]

Друга проблема українського машинобудування – це недостатність капіталовкладень у модернізацію основного капіталу та непереоорієнтування на виробництва повного циклу і, як наслідок, – низький рівень технологічності, інноваційності та конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

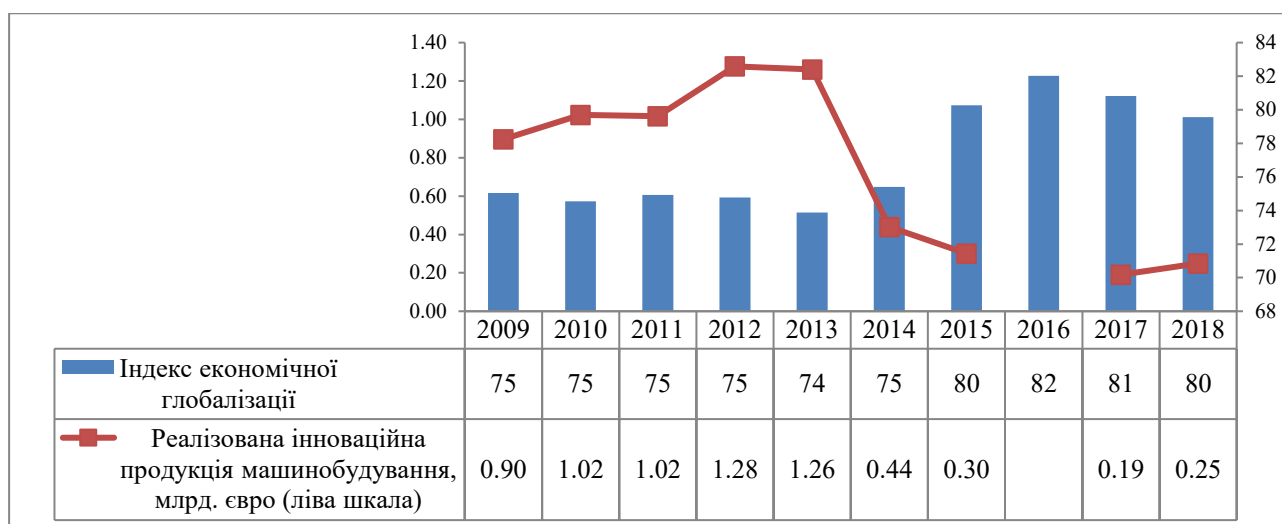

Рис. 3.20. Індекс економічної глобалізації і обсяг реалізованої інноваційної продукції машинобудування в Україні

Побудовано за [49, 197]

На жаль, за часи незалежності українські машинобудівні підприємства здебільшого не змогли сформувати цілісні внутрішні ланцюги створення вартості або виробництва повного циклу, а тому й надалі працюють за схемами розміщення виробництв, розробленими у СРСР. Показовим негативним прикладом цього є аналізовані тракторні заводи, діяльність яких дотепер залежить від двигунів, коробок передач (стратегічно важливої продукції) та інших запчастин із рф., Білорусі, інших країн чи ТНК.

Третя проблема – це відсутність цілеспрямованої ефективної протекціоністської політики держави у напрямку стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування в умовах посилення глобалізаційних викликів. Встановлення рівня локалізації виробництва при державних закупівлях, програмі часткової компенсації вартості с/г техніки чи вартості кредитів у сучасних умовах функціонування економіки України не має системного, мультиплікативного впливу на розвиток машинобудування чи суміжних секторів національної економіки.

Позитивний ефект від застосування інструменту локалізації виробництва можна очікувати в ідеальній ситуації – розвинутій ринковій економіці, легкому доступі до капітальних інвестицій, високій (чи хоча б достатній)

конкурентоспроможності машинобудівної продукції проміжного споживання на внутрішньому ринку та її наявності, передусім стратегічної (більш технологічної), середовищі соціально-економічної надійності і стабільності, зорієнтованості і бажанні місцевого великого бізнесу інвестувати у високо- та середньовисокотехнологічні виробництва, підвищувати інноваційність продукції, сповідувати національний економічний патріотизм. Проте, на жаль, в Україні сформоване на сьогодні економічне середовище та суспільно-політична ситуація загалом є протилежними до описаного ідеалу. У такому разі нормативне встановлення локалізації виробництва у тій формі, в якій це подано у розглянутих нормативних документах, може законсервувати існуючі неповні виробничі цикли, короткі внутрішні ланцюги створення вартості, абсолютно не сприятиме зростанню обсягів виробництва та інноваційності і технологічності продукції вітчизняного машинобудування і суміжних секторів економіки, бути вигідною окремим суб'єктам господарювання і тільки у короткостроковій перспективі.

З огляду на наявність системних проблем у розвитку машинобудування, перед Україною постала низка додаткових викликів і загроз, які можуть посилитись в умовах глобальної нестабільності, зокрема під впливом пандемії COVID-19, російсько-української війни:

1) руйнування сформованих ланцюгів високотехнологічного промислового виробництва, зниження внутрішнього попиту на вітчизняну машинобудівну продукцію, поглиблення диспропорцій у відтворювальній структурі основного капіталу;

2) погіршення цінової кон'юнктури на імпортовані комплектуючі та обладнання на світових ринках при одночасному вичерпанні можливостей поставок на ринки країн – традиційних споживачів вітчизняної продукції;

3) зниження міжнародної конкурентоспроможності українських товарів, а в підсумку – ефективності експорту машинобудування при збереженні високого рівня ресурсо- та матеріаломісткості переважної більшості виробництв і відсутності ефективних інноваційних рішень та розробок;

4) посилення залежності від імпорту ключових, стратегічно важливих, високотехнологічних комплектуючих, зокрема двигунів або продукції відповідних ВЕД;

5) зростання обсягів імпорту вживаної машинобудівної продукції проміжного і кінцевого споживання;

6) поглинання ТНК чи банкрутство національних виробничих потужностей машинобудування;

7) подальше падіння капітальних інвестицій, обсягів виробництва, інноваційності продукції, продуктивності праці та зайнятості.

Окреслені проблеми вітчизняного машинобудування переконливо обґрунтовують нагальну необхідність цілеспрямованих дій держави у напрямку забезпечення його подальшого розвитку, надто з позиції відстоювання національних інтересів.

Епоха пандемії спричинила значне посилення політики протекціонізму, зокрема у розвинених індустріальних країнах. За таких умов Україні задля збереження і в подальшому посилення своїх позицій як традиційно вагомого гравця на ринку машинобудування (або принаймні його окремих сегментів, таких як авіабудування) необхідно відійти від позицій пасивного сприйняття ліберальних умов і правил зовнішньої торгівлі (які диктують СОТ і ЄС) у напрямку повноправної участі у процесах формування цих правил.

Головною метою протекціоністської політики держави повинно стати підвищення конкурентності вітчизняної продукції машинобудування проміжного і кінцевого споживання передусім на внутрішньому, а також на зовнішньому ринках та відновлення внутрішніх міжсекторальних зв'язків цього промислового сектора, а не відстоювання інтересів окремих виробників продукції, шляхом встановлення нормативів локалізації виробництва. Саме така постановка цілі державної протекціоністської політики – у пріоритеті національні економічні інтереси, виражені підвищенням конкурентності продукції, зростанням обсягів, асортименту та соціально-економічної ефективності машинобудування та економіки загалом у подальшому

сприятимуть досягненню бажаних економічних інтересів усіх зацікавлених сторін та підвищенню ступеня локалізації виробництва еволюційно-економічним, а не нормативним способом.

Звідси, основним завданням при стратегуванні розвитку машинобудування в Україні є задоволення споживчого попиту і виробничих потреб національної економіки та машинобудування, зокрема у продукції кінцевого та проміжного споживання вітчизняного походження. Під останньою розуміємо продукцію, що виготовлена на підприємствах, які реально функціонують в Україні, незалежно від форми власності і країни походження капіталу (окрім країн, вороже налаштованих до української державності). Іншими словами, з одного боку, необхідно стимулювати розвиток вже існуючих машинобудівних та суміжних із ними виробництв і секторів економіки, які пріоритетно зорієнтовані на внутрішній ринок. З іншого боку, важливо мотивувати іноземні ТНК, які прагнуть працювати на українському споживчому ринку товарів машинобудування (передусім автомобілів, побутової, комп'ютерної техніки, засобів зв'язку), до створення в Україні виробництва повного циклу. Окрім того, держава повинна сприяти тому, щоб орієнтовані на експорт машинобудівні підприємства, передусім ті, що працюють за толінговими схемами, щонайменше 60% реалізованої продукції спрямовували на внутрішній ринок. Одним із ключових критеріїв ефективності таких заходів є переорієнтування вітчизняного машинобудування на продукцію кінцевого, а не проміжного споживання.

При виборі інструментів протекціоністської політики необхідно переглянути ефективність програм часткової компенсації відсотків за кредитами, вартості виготовленої (або придбаної) сільськогосподарської техніки, нормування ступеня локалізації виробництва при державних закупівлях, тощо. Зокрема, вважаємо економічно раціональнішим (із позиції національних інтересів) замість часткової компенсації 25% вартості придбаної техніки для агропромислового комплексу, здійснювати (фінансувати, або замовляти) виробництво базових деталей та комплектуючих, що імпортуються. Виготовлення такої продукції в Україні може суттєво зменшити вартість та

покращити технічні характеристики кінцевих виробів і, таким чином, підвищити їх цінову і якісну (технічну) конкурентоспроможність на внутрішньому ринку. Проте, вирішення цього завдання потребує формування відповідного асортименту (каталогу) стратегічної продукції проміжного споживання у розрізі виробництв машинобудування. Водночас важливо акцентувати увагу на výroбах, які можуть мати багатовекторне застосування (у декількох машинобудівних виробництвах).

До формування стратегічно важливого асортименту машинобудівної продукції проміжного споживання і налагодження її виробництва в Україні повинні долучатись профільні науково-дослідні інституції. Реалізація цього надважливого завдання вбачається апріорі ефективною на засадах співфінансування за участю держави (через спеціальні грантові проекти та фонди розвитку наукових досліджень) і машинобудівних підприємств (потенційних виробників продукції).

Для об'єктивного виявлення ступеня локалізації виробництва, а відтак і стратегічно важливої продукції машинобудування рекомендуємо застосовувати сегментний підхід, який можна виразити такою формулою:

$$\frac{E_d}{C} = \frac{e_{d1} + e_{d2} + e_{d3} \dots + e_{dn}}{c_1 + c_2 + c_3 \dots + c_n}, \quad (3.2)$$

- де $\frac{E_d}{C}$ – частка вітчизняної складової у собівартості продукції, %;
- $e_{d1} + e_{d2} + e_{d3} \dots + e_{dn}$ – вітчизняна складова в елементах собівартості досліджуваної продукції, грн.;
- $c_1 + c_2 + c_3 \dots + c_n$ – величина елементів собівартості продукції, грн.;
- n – кількість елементів

Перевагою такого підходу є можливість визначення частки вітчизняної складової у кожному з елементів собівартості продукції, до прикладу, у

матеріалах, вузлах, агрегатах, двигунах, коробках передач, колесах, тощо. Додатковою перевагою сегментного підходу до оцінки локалізації виробництва є можливість розрахунку структур вітчизняної складової та собівартості продукції:

$$\frac{E_d}{C} = \frac{E_d \left(\frac{E_d}{E_d} \right) \left(\frac{e_{d1}}{E_d} + \frac{e_{d2}}{E_d} + \dots + \frac{e_{dn}}{E_d} \right)}{C \left(\frac{C}{C} \right) \left(\frac{c_1}{C} + \frac{c_2}{C} + \frac{c_3}{C} \right)}, \quad (3.3)$$

де $\frac{e_{d1}}{E_d} + \frac{e_{d2}}{E_d} + \dots + \frac{e_{dn}}{E_d}$ – частки елементів у вітчизняній складовій досліджуваної продукції;

$\frac{c_1}{C} + \frac{c_2}{C} + \frac{c_3}{C}$ – частки елементів у собівартості досліджуваної продукції.

Такі структури є необхідними для визначення найвагоміших елементів у вітчизняній складовій та собівартості продукції у процесі формування асортименту стратегічної продукції машинобудування і промисловості загалом. Водночас, окрім оцінки вагомості окремих елементів (за часткою у структурі собівартості), не менш важливою є їх оцінка за рівнем функціональності та технологічності, до визначення яких (рівнів) необхідно долучати фахівців відповідного профілю.

За аналогією сегментний підхід до визначення ступеня локалізації можна та необхідно застосовувати до різних виробництв і ВЕД.

Для уникнення суперечок стосовно відповідності нормативних документів щодо локалізації виробництва міжнародно-правовим зобов'язанням України, передбаченим Угодою СОТ про державні закупівлі та Угодою про асоціацію з ЄС, а також із метою дієвого сприяння розвитку вітчизняного машинобудування з позиції національних інтересів, доцільним було б розроблення програм для ключових напрямків цього сектору за зразком Державної цільової науково-технічної програми розвитку авіаційної промисловості на 2021-2030 роки,

зокрема у розрізі основних елементів собівартості або за ВЕД, включеними до витрат (проміжного споживання) досліджуваного ВЕД. Секторами машинобудування, для яких доцільною була б розробка таких програм, є: автомобільна промисловість; машинобудування для агропромислового комплексу; сектор побутової техніки; машинобудування для залізничного, морського, річкового, міського транспорту.

Як окремий сегмент варто виділити сектор виробництва продукції проміжного споживання багатовекторного призначення, завданням якого було б випуск продукції, що може використовуватись декількома секторами машинобудування. Для мотивації, економічного стимулювання машинобудівних виробництв, можливо, більш раціональним було би застосування організаційно-економічних та фіскальних методів і послуг. Зокрема, це звільнення від сплати податків та зборів, пільгові тарифи на енергоносії, фінансування і проведення інформаційно-рекламної кампанії, націлених на популяризацію вітчизняної машинобудівної продукції, сприяння в організації комунікації у сегменті бізнес, наука-держава.

Також Україні необхідна постійна інформаційно-просвітницька кампанія стосовно популяризації та підтримки вітчизняних виробників, зокрема на внутрішньому ринку. Кожен українець повинен розуміти, що купуючи імпортний товар, він потенційно обмежує зростання власної заробітної плати. Показовим прикладом такої кампанії є цілеспрямована відкрита політика Польщі “Купуй польські товари”, що дуже активно пропагується з початку пандемії COVID-2019. В Україні є значно суттєвіші аргументи (передусім збройна та гібридна війна з РФ.) на користь проведення агресивної мотиваційної політики імпортозаміщення.

З огляду на надмірно високу відкритість національної економіки та її критично високу імпортозалежність від продукції машинобудування вкрай необхідним є захист вітчизняного машинобудування від нерівних конкурентних змагань із іноземними ТНК на внутрішньому ринку вживаних товарів. Вирішення цього завдання вимагає посилення тарифних і нетарифних бар'єрів

для стримування імпорту в Україну машинобудівної продукції, зокрема вживаних автомобілів, автобусів, техніки для АПК, побутової і комп'ютерної техніки з ЄС, США, Канади, Японії та інших країн. Передусім можна застосовувати обмеження цілком (або за квотним режимом) для автомобілів, вік яких становить понад 5 років, вартість яких нижча 5 тис. дол. (до прикладу) і тих, які не відповідають екологічним стандартам євро-5 (мінімальна межа), а також взагалі заборонити ввезення дизельних транспортних засобів (окрім деяких винятків, тобто техніки спеціального призначення). Подібні критерії можуть висуватись і до вживаної побутової та комп'ютерної техніки, засобів зв'язку, техніки для АПК. Посилення бар'єрів щодо імпорту в Україну нової машинобудівної продукції кінцевого споживання має узгоджуватись із тенденціями конкурентоспроможності та наявності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку. Відтак вкрай необхідним є перегляд угод із СОТ і ЗВТ із ЄС у напрямку захисту національних економічних інтересів.

Без перебільшення можемо вважати, що критичний стан вітчизняного машинобудування вимагає застосування не лише мотиваційних чи стимулюючих інструментів, а потребує цілеспрямованого відновлення ключових ланок ланцюга всього промислового сектору національної економіки із застосуванням прямого державного управління у тому числі.

Підсумовуючи, можна констатувати, що для усунення негативних тенденцій у розвитку машинобудування в Україні необхідно провадити цілеспрямовану державну промислову політику, зорієнтовану на:

- формування надійної системи науково-технічного та виробничого співробітництва між потужними вітчизняними компаніями, науково-дослідними інституціями і МСП із метою виготовлення готової продукції, деталей та комплектуючих, які відповідають міжнародним технічним регламентам і загальноприйнятим світовим стандартам;

- заохочення розвитку МСП та внутрішнього інвестування, пріоритетними напрямками якого мають бути капіталовкладення в оновлення і модернізацію обладнання, а також впровадження ресурсозберігаючих технологій для

підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках; запровадження програм кредитування МСП у співпраці з міжнародними організаціями;

- посилення мотивації іноземних компаній до перенесення виробництв на територію України; залучення інвестицій міжнародних компаній шляхом створення сприятливого нормативно-правового поля та реалізації спільних інвестиційних проектів, передусім інноваційного спрямування;

- розробку інституційної системи просування експорту – від маркетингових стратегій до заходів пом'якшення фінансових ризиків для експортерів; промоцію вітчизняних товарів та брендів із метою закріплення на ринках окремих нішевих сегментів для масової, але технічно складної продукції машинобудування, зокрема кабельно-провідникової;

- впровадження стимулюючих та компенсаційних механізмів (зокрема фіскальних) на державному, регіональному та місцевому рівнях у напрямку підтримки ключових секторів машинобудування, продукція яких придатна (і перспективна) для експорту;

- спрямування політики імпортозаміщення на посилення орієнтації певних категорій промислових виробництв (конкурентних передусім за ціновими параметрами) на задоволення потреб внутрішнього ринку як у споживчих товарах для населення, так і продукції промислового призначення (товарів проміжного споживання). Останнє, зокрема, передбачає імпортозаміщення у сегменті деталей і вузлів, необхідних для виготовлення кінцевої продукції машинобудування.

Як доводить світова практика (зокрема досвід розвинутих індустріальних країн, зокрема таких як Німеччина і Франція), одним із найдієвіших інструментів реалізації політики імпортозаміщення є система державних закупівель. Активне систематичне використання цього інструменту дозволить цілеспрямовано розвивати стратегічно важливі машинобудівні виробництва у сегментах проміжного споживання і валового нагромадження основного капітал

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Емпірично обґрунтовано позитивні тенденції розвитку українського машинобудування та, передусім, автомобілебудування у період дії протекціоністської політики держави щодо підтримки цього сектору промисловості, натомість деструктивні зміни і тенденції – у період приєднання України до СОТ та економічної інтеграції до ЄС. Визначено причини незадовільних процесів в українському машинобудуванні, найбільш вагомими з яких (окрім військової агресії РФ проти України з відповідними наслідками) є пасивна політика держави у питання захисту національних економічних інтересів, високий ступінь зносу основних засобів, низька продуктивність праці у машинобудівних виробництвах.

2. Здійснено групування регіонів України за спеціалізацією виробництві машинобудівної продукції. До I-III групи віднесено ті регіони, у структурі машинобудування яких домінують відповідні сектори (за КВЕД), а до IV групи – регіони, в яких різниця між частками тих чи інших виробництв становить <5,0 в.п., тобто структура їх машинобудування є диверсифікованою. Аналітично обґрунтовано, що у переважній більшості (19-ти) регіонах України спеціалізація за виробництвом машинобудівної продукції була стабільною. Диверсифікована структура машинобудівної продукції характерна для Вінницької, Житомирської та Івано-Франківської областей. Водночас Волинська і Київська області поглибили свою спеціалізацію на випуску автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів.

3. Обґрунтовано значний вплив ТНК на діяльність вітчизняного машинобудування. Здійснено порівняльну оцінку ступеня локалізації машинобудування у розрізі виробництв України за традиційним і авторським методичним підходом. Сутність авторського підходу до розрахунку ступеня локалізації виробництв полягає у визначення частки вітчизняної складової не тільки у витратах виробництв загалом, але й у розрізі елементів витрат (ВЕД). Застосування цього підходу дало можливість виявити надмірно низьку частку вітчизняної складової у базових елементах (ВЕД), а також у продукції

металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, що використовується у машинобудуванні та його виробництвах України. За методикою ОЕСД розраховано частку вітчизняної складової у експорті машинобудівних виробництв.

4. Здійснено критичну оцінку нормативно-правових документів, якими регулюється діяльність машинобудування в Україні. Запропоновано ряд пропозицій щодо зміцнення, удосконалення, підвищення ефективності дії існуючих нормативних документів, пов'язаних із діяльністю українського машинобудування, зокрема до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу», Закону України «Про публічні закупівлі» та Урядової програми здешевлення сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва.

Основні результати наукового дослідження, що отримані у цьому розділі, опубліковані автором у наукових працях [30], [33], [66], [81], [82], [83], [124], [126], [127], [186], [190], [192], [240], [244].

РОЗДІЛ 4.

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ВИРОБНИЦТВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

4.1. Сировинне забезпечення українських деревообробних виробництв (регіональний вимір)

У 2017 році в Україні виготовлено деревообробної продукції на суму 128 689 млн. грн. (у цінах споживачів) або 42 890 млн. євро, що у 5,1 разу менше, аніж у Польщі у цьому періоді. За обсягом випуску деревообробної продукції Україна поступається лідеру серед країн Європейського союзу (ЄС) – Німеччині у 21,3 разу, а найближчим географічним сусідам, зокрема, Румунії у 1,4 разу, Чехії – у 2,0 разу, Польщі – у 5,6 разу.

У структурі деревообробної продукції в Україні за напрямками її використання стабільно домінує продукція для виробничих цілей або проміжного споживання (рис. 4.1). Проте, у 2017 році частка цієї продукції у названій структурі суттєво зменшилась (на 7,08 в.п.), порівняно з 2016-м, а натомість зросли частки продукції кінцевого споживання (на 4,34 в.п.) і валового нагромадження капіталу (на 2,74 в.п.).

У 2017 році економікою України спожито виробничих ресурсів деревообробної промисловості на 92 814 млн. грн., що на 4,71% більше, аніж у 2016-му і на 85,34% більше, аніж у 2013-му (додаток К, табл. К.1). Однак, таке зростання зумовлено девальвацією національної валюти, оскільки у доларовому еквіваленті цей показник у 2017 році збільшився тільки на 0,6% (проти 7,1% у 2016-му (рис. 4.2)). Таким чином, можна констатувати сповільнення темпу приросту споживання деревообробної продукції вітчизняною економікою у 2017 році.

Порівняно з тими країнами ЄС, у яких добре розвинена деревообробна промисловість, вітчизняна економіка споживає значно менше деревообробної продукції виробничого призначення.

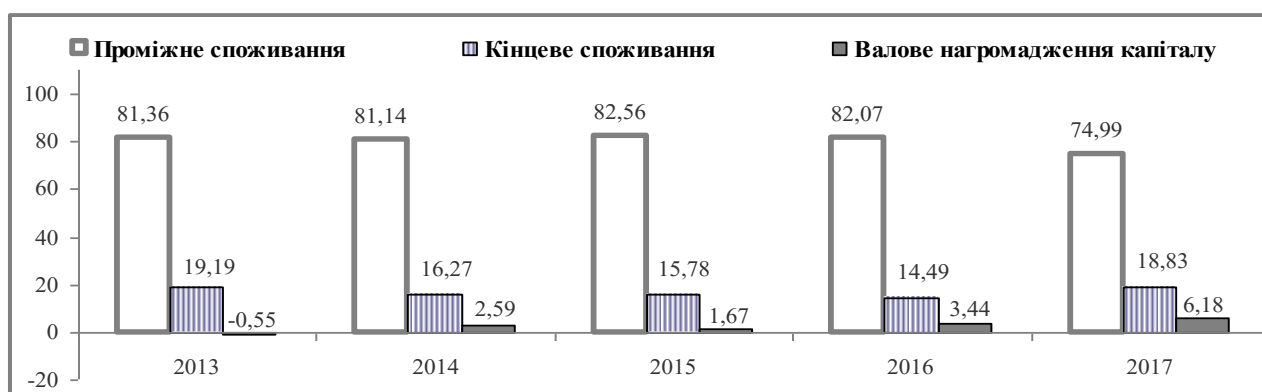

Рис. 4.1 Структура деревообробної продукції України за напрямками її використання, %

Авторські розрахунки за [49]

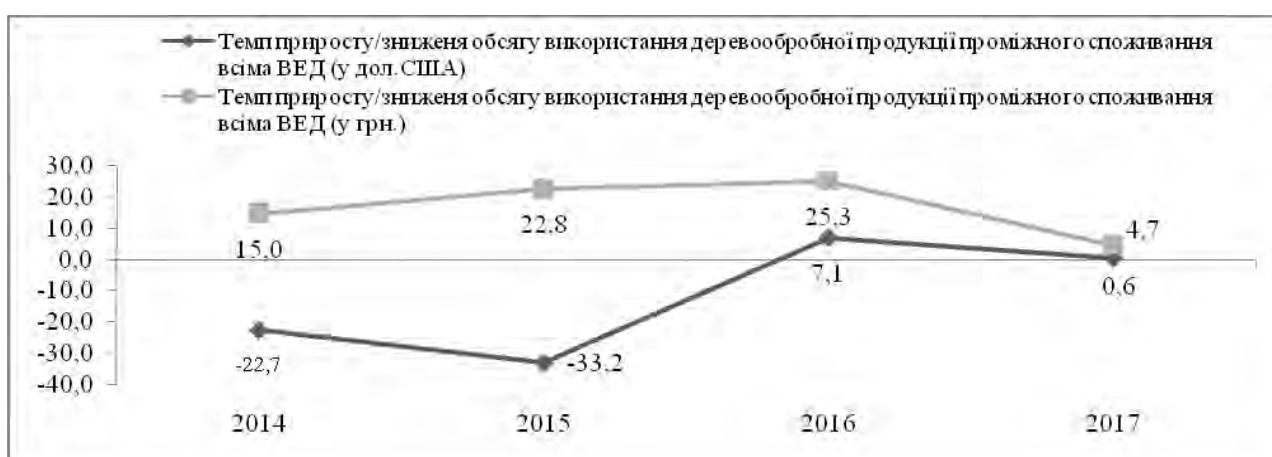

Рис. 4.2 Динаміка використання деревообробної продукції проміжного споживання в Україні, %

Авторські розрахунки за [49]

Так, за обсягом використання деревообробної продукції проміжного споживання у 2015 році українська економіка поступалась польській у 5,8 разу, а німецькій – у 21,2 разу. У структурі проміжного споживання всіх видів економічної діяльності (ВЕД) України деревообробна продукція у 2017 році займала 2,1%. Найбільшими споживачами цієї продукції є сама деревообробна (виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування), а також харчова (виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів) промисловість. Так, у 2017 році на деревообробну промисловість припало 30,52% (або 28 331 млн. грн.) деревообробної продукції проміжного споживання проти 33,19% (29 422 млн. грн.) у 2016-му (табл. 4.1). За значенням цього

показника Україна є наближеною до Польщі (>32%) і Німеччини (>29%). Однак, за обсягом споживання деревообробною промисловістю власної продукції виробничого призначення Україна поступається Польщі у 5,9 разу, а Німеччині – у понад 19 разів. З огляду на приблизно однакову забезпеченість деревиною України і Польщі, така розбіжність є ознакою неповного використання сировинного потенціалу вітчизняною деревообробною промисловістю.

Таблиця 4.1

Частки найбільших споживачів деревообробної продукції в Україні (у сегменті проміжного споживання), %

Вид економічної діяльності	2013	2014	2015	2016	2017	Відхилення (+/-)			
						2014-2013	2015-2014	2016-2015	2017-2016
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	30,65	30,06	31,86	33,19	30,52	-0,59	1,81	1,33	-2,67
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	26,24	27,89	27,15	25,5	25,17	1,65	-0,74	-1,65	-0,33
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9,84	7,79	5,83	6,75	10,04	-2,05	-1,96	0,91	3,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	2,64	6	8,35	7,28	5,89	3,35	2,35	-1,07	-1,39
Будівництво	2,8	2,56	2,06	1,97	4,47	-0,24	-0,5	-0,09	2,5
Видавнича діяльність; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів; діяльність радіомовлення та телевізійного мовлення	3,69	3	2,05	2,71	3,15	-0,69	-0,95	0,66	0,44
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	3,55	2,77	2,78	2,92	2,27	-0,78	0,01	0,14	-0,65

Авторські розрахунки за [49]

Другим за обсягом, споживачем деревообробної продукції проміжного споживання в Україні є харчова промисловість (або виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів). Частка харчової промисловості в обсязі спожитої економікою деревообробної продукції проміжного споживання у 2017 році становила 25,17% (проти 26,24% у 2013-му). Вагомість цього ВЕД у структурі деревообробної продукції проміжного споживання України є дуже високою. До прикладу, у Польщі на харчову промисловість припадає близько 6% деревообробної продукції проміжного споживання, а у Німеччині – близько 2,5%. Водночас за обсягом споживання деревообробної продукції українська харчова промисловість поступається польській у 1,3 разу, а німецькій – майже у 2 рази. Основними товарами деревообробних виробництв, які використовуються

у харчовій промисловості, є широкий асортимент картонно-паперової продукції. Зокрема, у 2017 році вітчизняною харчовою промисловістю використано деревообробної продукції на 23 360,0 млн. грн., що на 3,35% більше, ніж у 2016 році і на 77,78% більше, ніж у 2013-му.

Третім за обсягом споживачем деревообробної продукції в Україні є оптова та роздрібна торгівля. Частка цього ВЕД у структурі проміжного споживання деревообробної продукції була змінною: знижувалась у 2014-2015 роках до 5,83%, але зростала у 2016-2017 роках до 10,04%. Вагомість торгівельного сектора економіки у структурі проміжного споживання деревообробної продукції у Польщі і Німеччині є нижча – 7,37% і 5,25%, але обсяги споживання суттєво вищі: у 7,38 рази і 19,04 рази відповідно.

У 2017 році сектором торгівлі в Україні спожито деревообробної продукції на суму 9319,0 млн. грн. або 390,38 млн. дол. США. Темп приросту споживання деревообробної продукції цим ВЕД у гривневому еквіваленті у 2017 році досяг 55,86% проти (-8,95% у 2014-му), а у доларовому – 49,74% проти 38,77% відповідно. Вертикальний взаємозв'язок між деревообробною промисловістю і оптовою та роздрібною торгівлею проявляється в основному у реалізації через торгову мережу деревообробної продукції споживчого призначення. Тому зростання обсягів споживання деревообробної продукції торговельним сектором є ознакою збільшення реалізації в Україні деревообробної продукції кінцевого споживання, що підтвердили зміни (зростання частки кінцевого споживання на 4,34 в.п.) у структурі деревообробної продукції України за напрямками використання у 2017 році (див. рис. 4.1).

Окрім деревообробної і харчової промисловості, до основних споживачів деревообробної продукції в Україні можна віднести державне управління й оборону; обов'язкове соціальне страхування, частка якого у структурі проміжного споживання деревообробної продукції у 2015 році досягла 8,35%, але у 2017-му знизилась до 5,89%. У Польщі і Німеччині значення цього показника було суттєво меншим – 1,0% і 2,98% відповідно.

У 2017 році державним управлінням й обороною в Україні спожито деревообробної продукції на суму 5465,0 млн. грн., що у 4,1 разу більше, аніж у 2013 році, але у 15,3 разу менше, аніж у 2016-му. Водночас обсяг споживання цим ВЕД деревообробної продукції у 2015 році в Україні у 1,4 разу перевищив аналогічний показник у Польщі. Однією з ключових причин збільшення споживання деревообробної продукції виробничого призначення державним управлінням й обороною у 2015-2016 роках було зростання потреб української армії у такій продукції, хоча цей обсяг був у 7,6 разу меншим, аніж у Німеччині.

Будівництво є одним із найбільших споживачів деревообробної продукції у країнах ЄС, однак не в Україні. Так у 2015 році у Польщі будівництво спожило 10,81% деревообробних виробництв, а у Німеччині – 8,55%. Натомість в Україні у 2017 році на будівельний сектор економіки припало 4,47% деревообробної продукції, тоді як у 2015-му – лише 2,06%. Обсяг споживання вітчизняним будівництвом деревообробної продукції у 2017 році склав 4149,0 млн. грн., що на 138,04% більше, порівняно з 2016-м, і на 195,11% більше, порівняно з 2013-м (у гривневому еквіваленті). У доларовому еквіваленті ця різниця склала +128,68% і -11,19% відповідно. Обсяги споживання деревообробної продукції будівельним сектором економіки Польщі були вищими у понад 30 разів (дані за 2015 рік), а Німеччини – майже у 88 разів.

Одним із найбільших споживачів деревообробної продукції у країнах із розвинутою деревообробною промисловістю також є виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування. Зокрема, у Польщі на цей ВЕД припадає близько 8%, а в Німеччині – близько 6% деревообробної продукції проміжного споживання, тоді як в Україні – лише 2,3% (у 2017 році). Упродовж 2013-2017 років частка вітчизняної меблевої промисловості у структурі споживання деревообробної продукції зменшилась на 1,28 в.п. Окрім того, за обсягом споживання названої продукції українська меблева промисловість у 2015 році поступалась польській у 14,7 разу, а німецькій у 41,9 разу.

Вагомим споживачем (із часткою $\approx 8\%$ у структурі проміжного споживання) деревообробної продукції виробничого призначення у Німеччині (але значно меншим у Польщі і Україні) є видавнича діяльність. У 2017 році цей показник в Україні становив 3,15% (проти 3,69% у 2013-му). Обсяг споживання деревообробної продукції у видавничій діяльності у 2017 році, порівняно з 2015-м, збільшився на 7,43% (або на 146,0 млн. грн.), проте, за цим показником українська видавнича діяльність поступається польській у понад 7 разів, а німецькій – майже у 60 разів.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості, можна констатувати, що структура споживання деревообробної продукції виробничого призначення в Україні суттєво відрізняється від аналогічної структури Польщі і Німеччини – у ній порівняно малі частки займають будівництво і меблева промисловість. Виявлені структурні розбіжності у міжсекторальних зв'язках деревообробної промисловості є однією з ключових причин того, що економіка України споживає деревообробної продукції майже у 6 разів менше, аніж економіка Польщі та у понад 20 разів менше, аніж економіка Німеччини. Відтак, забезпечення виробничими ресурсами меблевих виробництв і будівельного сектора національної економіки є поки що нереалізованою, але перспективною нішею для вітчизняної деревообробної промисловості.

Звідси випливає необхідність трансформації структури випуску деревообробної промисловості у напрямку збільшення виробництва продукції для будівництва і меблевої промисловості, а також створення організаційно-економічних та інституційно-правових умов, які б сприяли зростанню попиту на таку продукцію на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Окрім поглиблення рівня невикористаного потенціалу деревообробних виробництв у сегменті забезпечення деревообробною продукцією проміжного споживання меблевої промисловості і будівельного сектору, в Україні гостро стоїть проблема витратності названих виробництв. Індикатором витратності того чи іншого промислового виробництва є показник частки проміжного

споживання (товарів та послуг) у випуску. В Україні упродовж 2013-2017 років рівень витратності деревообробних виробництв був стабільно високим ($\approx 78\%$) (рис. 4.3).

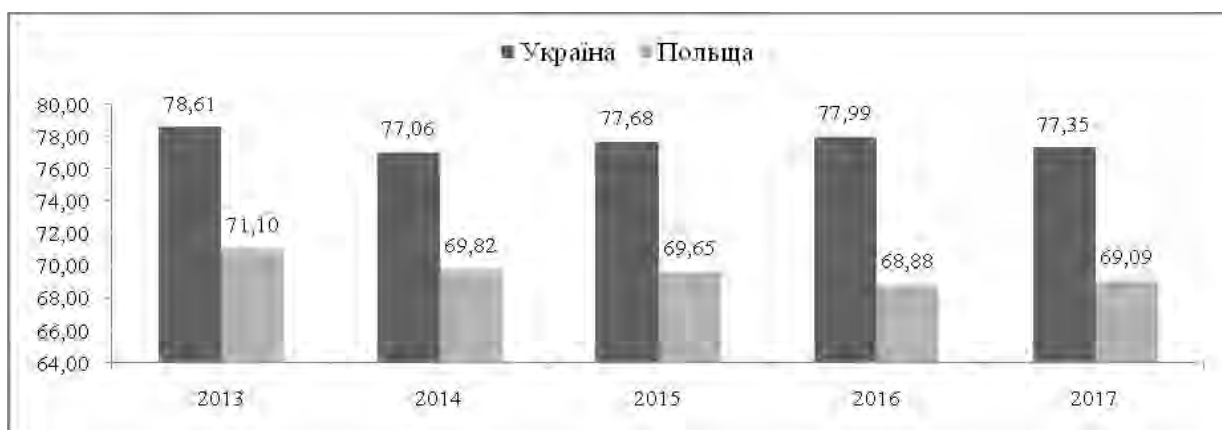

Рис. 4.3 Частка витрат (проміжного споживання) у випуску деревообробної продукції, %

Авторські розрахунки за [49];[50]

Частка витрат у випуску деревообробної продукції в Україні у 2017 році була на 8,25 в.п. більшою, аніж у Польщі, тоді як у 2012-му – на 7,51 в.п. Рівень витратності вітчизняної деревообробної продукції є майже найвищим серед країн ЄС (після Греції). Зокрема, у Німеччині він нижчий на 10 в.п., а у Литві на 20 в.п.

Обсяг витрат (проміжного споживання) української деревообробної промисловості у 2017 році становив 97 989 млн. грн., що на 16,8% більше, порівняно з попереднім роком, і на 121,2% більше, порівняно з 2013-м. До прикладу, у Польщі обсяг проміжного споживання деревообробних виробництв перевищує значення аналогічного показника в Україні у 5 разів, а у Німеччині – майже у 20 разів. Це порівняння є підтвердженням недостатнього використання ресурсних можливостей вітчизняної деревообробної промисловості.

У виробничій діяльності деревообробної промисловості в Україні використовується продукція усіх ВЕД. У 2017 році на чотири з них (“виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування”; “виробництво хімічних речовин і хімічної продукції”, “сільське, лісове та рибне

господарство”, “оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів”) припало 67,17% продукції та послуг, використаних деревообробними виробництвами у їх операційній діяльності (додаток І, табл. І.1).

Упродовж 2014-2017 років деревообробна промисловість України зменшила частку своєї власної продукції у структурі витрат (проміжного споживання) на 5,74 в.п. (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Види економічної діяльності, продукція яких займає найбільшу частку у структурі витрат деревообробної промисловості України, %

Вид економічної діяльності	2013	2014	2015	2016	2017	Відхилення (+/-)				
						2014-2013	2015-2014	2016-2015	2017-2016	2017-2013
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	34,65	33,69	33,33	35,06	28,91	-0,96	-0,36	1,72	-6,14	-5,74
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	16,65	16,65	17,25	15,99	16,38	0,01	0,6	-1,26	0,39	-0,27
Сільське, лісове та рибне господарство	6,53	6,73	8,6	8,65	10,97	0,2	1,88	0,05	2,32	4,44
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	16,65	17,85	14,24	11,36	10,91	1,2	-3,61	-2,88	-0,45	-5,75

Авторські розрахунки за [49]

Така тенденція є ознакою зниження рівня технологічності вітчизняних деревообробних виробництв. Це пояснюється таким чином: що вища частка деревообробної продукції у витратах деревообробної промисловості, тим довші ланцюги створення ВДВ та повніший операційний цикл цього промислового виробництва. Відтак, показник частки власної продукції у проміжному споживанні також можна вважати загальним індикатором рівня технологічності та ефективності функціонування будь-якого переробного виробництва.

До прикладу, у Польщі частка деревообробної продукції у витратах деревообробної промисловості становить понад 36% при рівні витратності <70%, а у Литві (країні з одним із найвищих рівнів лісистості в Європі) співвідношення між цими показниками ще краще – 43,44% проти 58,30%. Натомість в Україні

різниця між часткою власної продукції у проміжному споживанні деревообробних виробництв і рівнем витратності останніх у 2017 році склала 48,44 в.п. (проти 43,96 в.п. у 2013-му).

Поглиблення переробки сировини у деревообробних виробництвах забезпечує використання продукції хімічних виробництв, частка якої у структурі витрат вітчизняної деревообробної промисловості у 2017 році становила 16,38% проти 17,25% у 2015-му та 16,65% у 2013-му. Вагомість цього ВЕД у структурі проміжного споживання деревообробної промисловості в Україні є суттєво вищою, аніж, до прикладу, у Польщі (4,76%), Німеччині (5,65%) і Литві (4,37%). Однак, за обсягом споживання хімічної продукції у деревообробному виробництві Україна поступається Польщі у 1,5 разу, а Німеччині у 6,5 разу.

Продукція сільського та лісового господарства у структурі витрат української деревообробної промисловості посідає третю позицію з часткою 10,97% у 2017 році проти 6,53% у 2013-му. Упродовж аналізованого періоду обсяг споживання деревообробними виробництвами продукції названого ВЕД, передусім деревини, збільшився у 3,7 разу. Найсуттєвіше зростання значень цього показника відбулось у 2015 (на 68,39%) і у 2017 (на 48,04%) роках.

Зростання частки продукції сільського та лісового господарства у структурі витрат (проміжного споживання) вітчизняної деревообробної промисловості можна вважати ознакою зниження рівня переробки сировини, а відтак, і рівня технологічності деревообробних виробництв та ефективності використання ресурсів. Для порівняння, у Польщі на цей ВЕД припадає $\approx 8\%$, а в Німеччині – близько 5% витрат деревообробної промисловості.

Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів є четвертим за вагомістю ВЕД у структурі витрат деревообробної промисловості України з часткою 10,91% у 2017 році (проти 16,65% у 2013-му). Упродовж аналізованого періоду обсяги споживання продукції та послуг цього ВЕД деревообробними виробництвами скоротилась з 24,4% у 2014 році до -1,0% у 2016-му, але у 2017 році збільшилась на 12,1%. Зменшення частки торговельного

сектора економіки у витратах вітчизняної деревообробної промисловості може бути наслідком скорочення операційних циклів, а також зниження рівня переробки деревної сировини, що потребують ряду комплектуючих матеріалів та деталей, які реалізуються через торгівельну мережу. До прикладу, у Польщі, Німеччині і Литві продукція та послуги торгівельної мережі у структурі витрат деревообробної промисловості займають другу позицію з частками, відповідно, 13,22%, 11,30% і 13,93%.

Підсумовуючи результати аналізу структури і динаміки проміжного споживання деревообробної промисловості в Україні, можна стверджувати, що рівень витратності вітчизняних деревообробних виробництв є найвищим серед країн ЄС. Значною мірою це пояснюється наявністю суттєвих відмінностей у структурах витрат (проміжного споживання) деревообробної промисловості України і країн ЄС. В останніх домінує частка продукції деревообробних виробництв, тоді як в Україні вона має тенденцію до зменшення. Також упродовж 2014-2017 років у структурі витрат вітчизняної деревообробної промисловості зросла частка продукції сільського і лісового господарства, а, натомість, знизилась частка продукції та послуг торгівельних мереж. Як наслідок, відбулось зменшення ступеня переробки деревинної сировини і погіршення технологічності виробництва.

Україна за площею лісів (9698 тис. га у 2017 році) і запасом деревини (2102 млн. м³), займає шосте місце серед країн ЄС, конкуруючи з Польщею, Італією та Румунією. За даними ДССУ, в Україні у 2017 році заготовлено 18 913,9 тис. м³ ліквідної деревини, що на 3,5% менше, аніж у 2016-му, але на 8,0% більше, аніж у 2012-му. Динаміка заготівлі ліквідної деревини у розрізі її основних видів (ділової і паливної) є різною. Так, у 2017 році обсяг заготівлі ділової деревини становив 7296,6 тис. м³, тоді як у 2016-му на 12,2% більше (8311,3 тис. м³), натомість заготівля паливної деревини у 2017 році зросла на 2,9% проти 7,8% у 2015-му (табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Динаміка обсягу заготовленої деревини в Україні

Вид деревини	Обсяг, тис. м ³						Темп приросту/зниження, %
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2013
Ліквідна деревина	17506,7	18021,9	18333,2	19267,7	19605,7	18913,9	2,9
Лісоматеріали круглі (ділова деревина) для виробництва	7850,8	8102,1	8158,8	8302,6	8311,3	7296,6	3,2
Паливна деревина (включаючи деревину для виробництва деревного вугілля)	9655,9	9919,8	10174,4	10965,1	11294,4	11617,3	2,7

Авторські розрахунки за [49]

За обсягом заготовленої ліквідної деревини у 2017 році Україна займала 7-ме місце серед країн ЄС, випереджаючи найближчих сусідів по рейтингу (Австрію і Іспанію) на 7,1% та Румунію (на 23,4%), але поступаючись Чехії (на 2,4%), Польщі (на 58,3%) та Франції (63,1%) (рис. 4.4).

Однак за обсягом заготовленої ділової деревини упродовж 2012-2017 років Україна займала 14-те місце, випереджаючи Естонію на 6,6% (у 2017 році), Литву на 56,5% і Словенію у 2,1 разу, але поступаючись Словаччині (на 20,2%), Великій Британії (на 21,1%) і Румунії (на 31,3%). Варто відмітити, що Польща за площею лісів, запасом деревини та заготівлею ліквідної деревини несуттєво відрізняється від України, однак за обсягом заготівлі ділової деревини посідає 4-те місце серед країн ЄС, переважаючи Україну у 5,5 разу (40,1 проти 7,3 млн. м³ у 2017 році) (рис. 4.5).

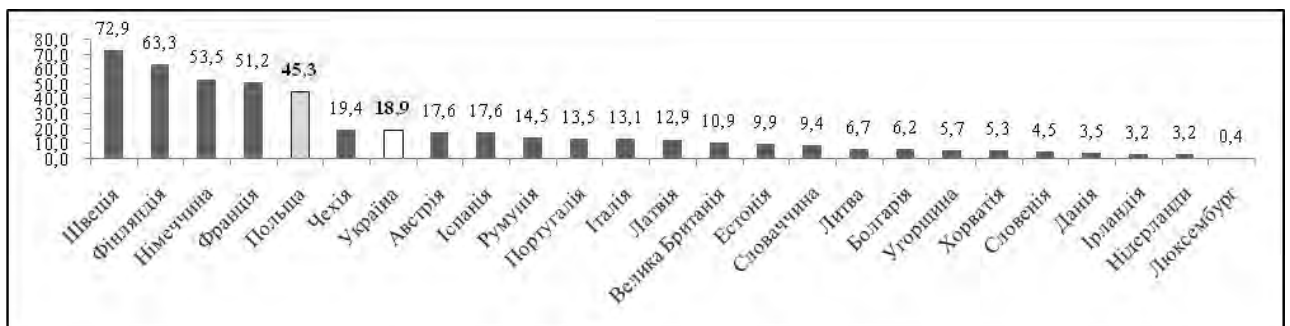

Рис. 4.4 Обсяг заготовленої ліквідної деревини в Україні і країнах ЄС, млн. м³

Авторські розрахунки за [49];[167]

Натомість за обсягом заготовленої паливної деревини у 2017 році Україна посідала 2-ге місце (проти 3-го у 2011-му) серед країн ЄС, поступаючись лише Франції (рис. 4.6). Остання є незмінним лідером у ЄС за обсягом заготовленої паливної деревини. За цим показником Франція переважає найближчих переслідувачів у понад 2,5 разу, проте, його значення має тенденцію до зменшення, тоді як в Україні, навпаки, зростає).

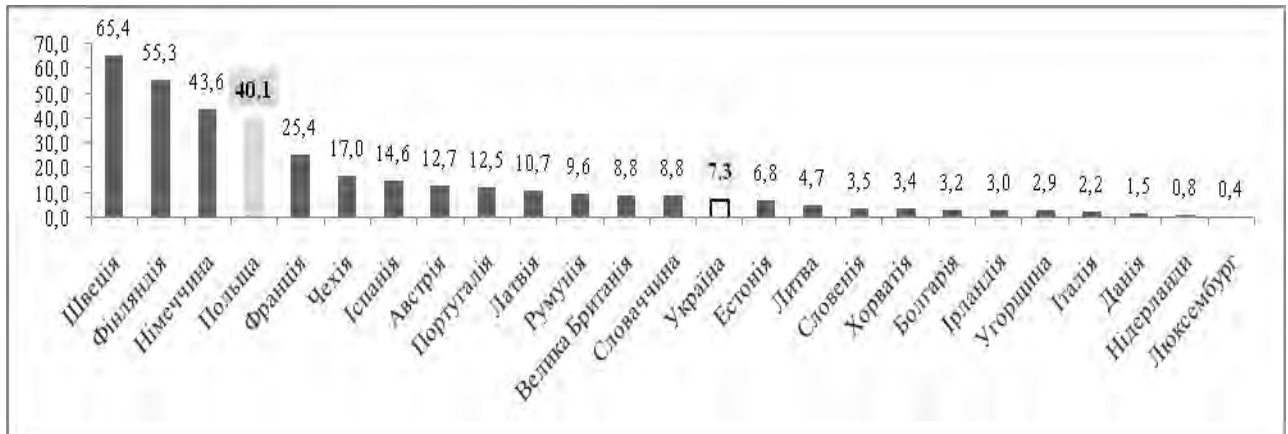

Рис.4.5 Обсяг заготовленої ділової деревини в Україні і країнах Європейського Союзу, млн. м³

Авторські розрахунки за [49];[167]

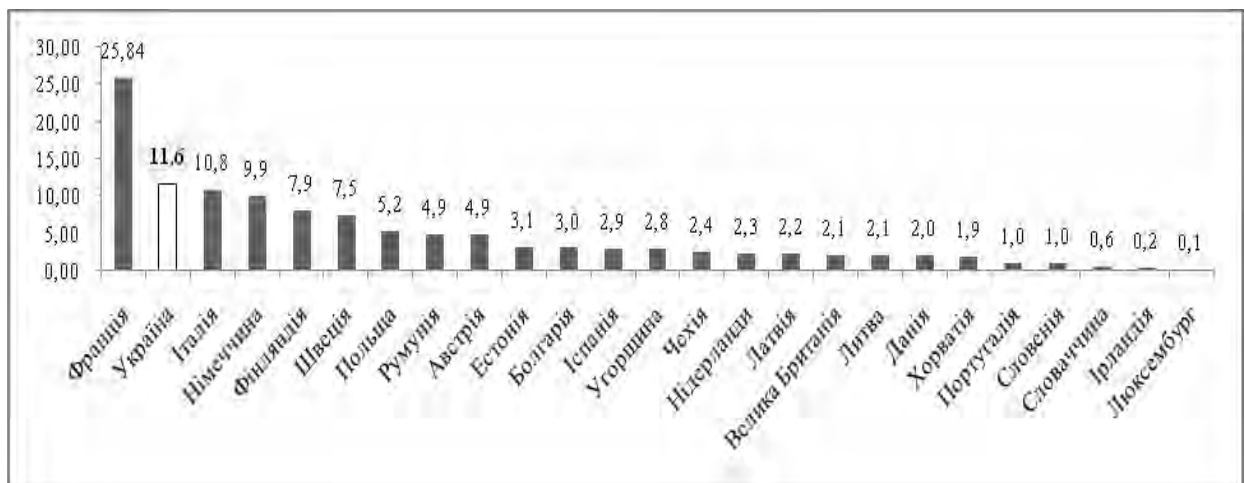

Рис. 4.6 Обсяг заготовленої паливної деревини у 2017 році в Україні і країнах Європейського Союзу, млн. м³

Авторські розрахунки за [49];[167]

У структурі заготовленої в Україні ліквідної деревини незмінно (зі зростаючою тенденцією) переважала паливна деревина, частка якої упродовж 2011-2016 років збільшилась на 4,3 в.п., тоді як лише у 2017 році – на 3,8 в.п., порівняно з 2016-м (рис. 5.7). На відміну від України, у переважній більшості країн ЄС основою структури заготовленої ліквідної деревини є ділова деревина, а частка паливної значно менша. До прикладу, у країнах-сусідах із подібним лісовим ландшафтом – Польщі і Чехії – частка паливної деревини у 2017 році становила, відповідно, 11,6% і 12,3%, Словаччині – тільки 6,3%, а в ЄС загалом – 23,2%. Звідси, різке погіршення структури заготовленої в Україні ліквідної деревини можна трактувати як загрозу екологічній, а відтак, національній безпеці.

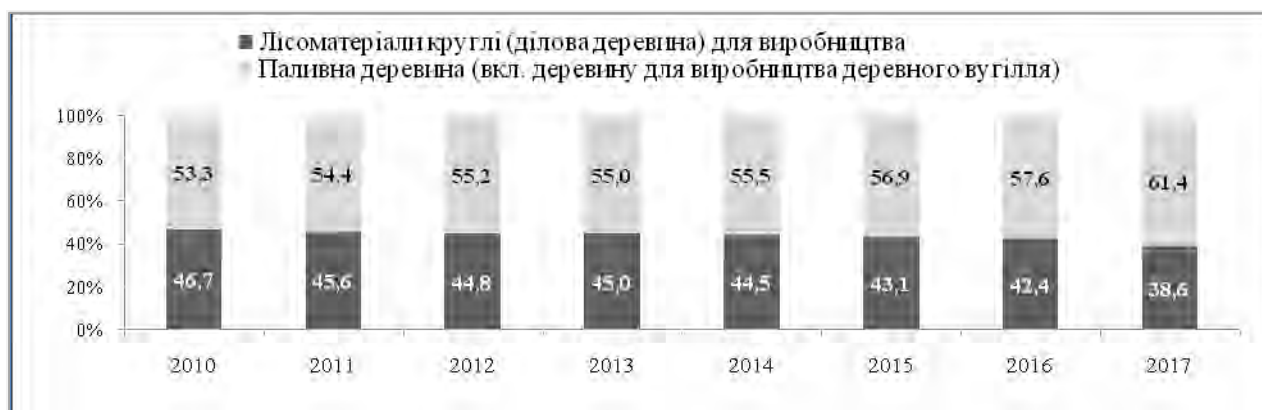

Рис.4.7 Структура заготовленої в Україні ліквідної деревини (за основними видами), %

Авторські розрахунки за [49]

У структурі заготовленої в Україні ділової деревини упродовж аналізованого періоду стабільно домінували пиломатеріали і заготовки, клеєна фанера та шпон, частка яких у 2017 році становила 81,0% проти 86,5% у 2014-му і 78,9% у 2011-му (рис. 4.8). Зменшення частки цього виду ліквідної деревини у структурі ділової деревини в Україні стало наслідком скорочення її заготівлі. Так, упродовж 2015-2017 років обсяг заготівлі пиломатеріалів і заготовок, клеєної фанери та шпону зменшився на 16,2% (із 7053,7 тис. м³ у 2014 році до 5909,2 тис. м³ у 2017-му), в тому числі на 14,9% у 2017 році. У підсумку, за обсягом заготівлі пиломатеріалів і заготовок, клеєної фанери та шпону у 2016

році Україна займала 11-те місце (проти 10-го у 2015-му) серед країн ЄС, тоді як Польща 4-те, Чехія 6-те, а Румунія 8-ме.

В Україні поглиблюється тенденція до погіршення структури не лише заготовленої ділової деревини, але й паливної. Так, упродовж 2015-2017 років у структурі паливної деревини переважали дрова для опалення, частка яких за вказаний період зросла на 6,9 в.п. (рис. 4.9). Це, своєю чергою, стало наслідком збільшення обсягу заготівлі дров для опалення на 28,7% (зокрема, у 2015 році на 12,9%) і, водночас, зменшення заготівлі дров'яної деревини для технологічних потреб на 4,8%.

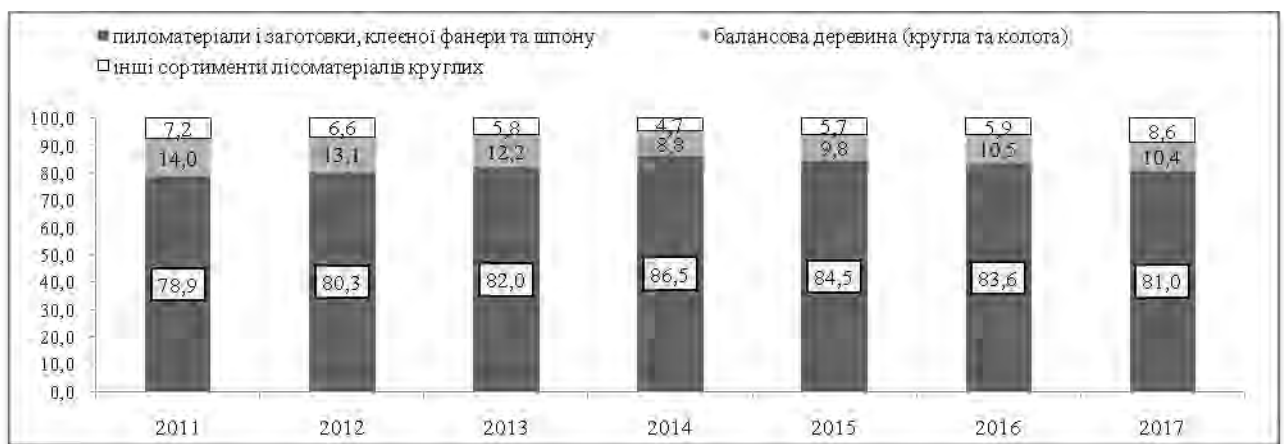

Рис.4.8 Структура заготовленої в Україні ділової деревини, %

Авторські розрахунки за [49]

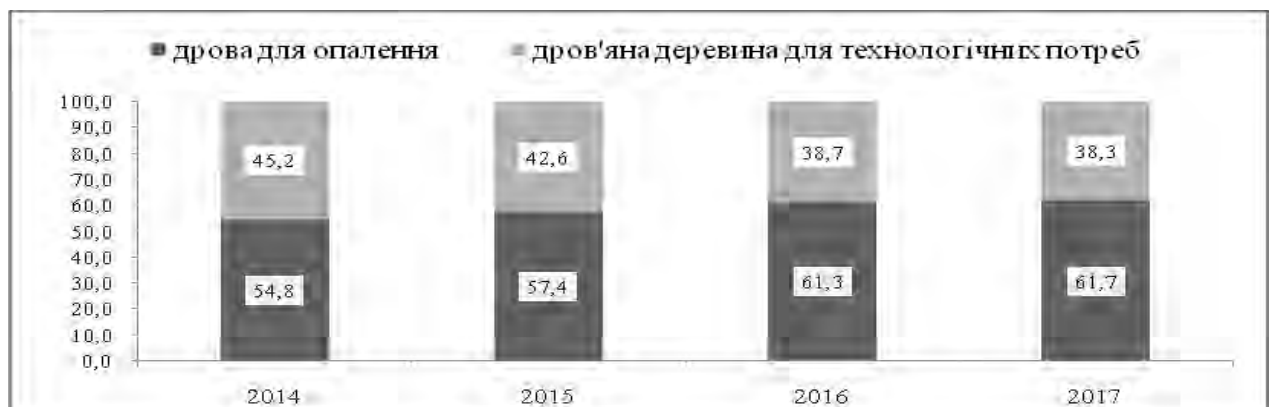

Рис. 4.9 Структура заготовленої в Україні паливної деревини (за основними видами),%

Авторські розрахунки за [49]

Важливою характеристикою рівня та напрямів використання деревинних ресурсів є обсяг експорту ліквідної деревини. За даними FAOSTAT, упродовж

1996-2014 років Україна стрімко нарощувала експорт ліквідної деревини загалом та її основних видів (ділової і паливної деревини) зокрема. Так, експорт ліквідної деревини у 1996 році становив 0,36 млн. м³, а за 18 років зріс у 14,7 разу, досягнувши найвищого за цей період значення – 5,23 млн. м³ у 2014 році. Проте, у 2017 році, порівняно з 2014-м, експорт ліквідної деревини з України стрімко зменшився (на 74,4%), зокрема, ділової деревини – на 99,7%, а паливної – на 25,3% (рис. 4.10). Ключовим чинником такої тенденції став мораторій на експорт лісу (ділової деревини), основною метою запровадження якого було збереження сировинного потенціалу для деревообробної промисловості України.

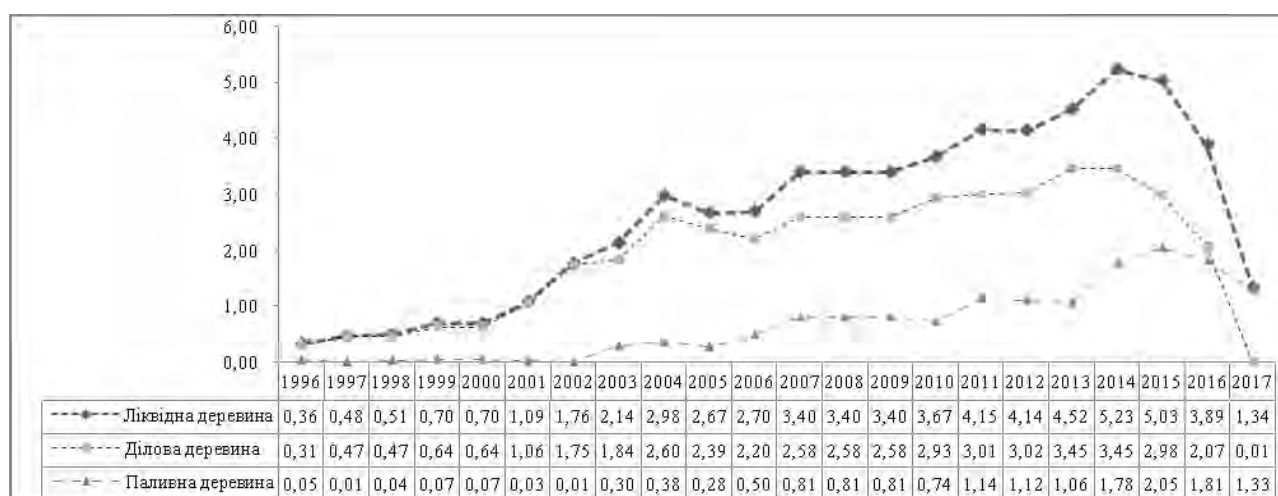

Рис. 4.10 Обсяг експорту Україною ліквідної деревини та її основних видів, млн. м³

Авторські розрахунки за [167]

Варто зазначити, що значне зменшення експорту ліквідної деревини та, зокрема, ділової у 2015-2017 роках відбулось і у переважній більшості країн ЄС. Так, до прикладу, темп приросту експорту ліквідної деревини з Німеччини у 2017 році становив лише 0,3% проти 10,7% у 2015-му. Це при тому, що в цій країні заготовляється ліквідної деревини у 3 рази більше, ніж в Україні. Водночас Німеччина володіє найбільшим запасом деревини в ЄС, а лісистість її території майже удвічі вища, порівняно з Україною – 30,1% проти 15,9%. Попри те, Україна у 2015 році експортувала ліквідної деревини на 28,2% більше, ніж Німеччина.

Темп приросту експорту ліквідної деревини з Франції у 2017 році становив 1,9%, проти -9,4% у 2016-му. Необхідно зазначити, Франція переважає Україну за запасом деревини на 38,1%, за рівнем лісистості території – на 11,7 в.п., а за обсягом заготівлі ліквідної деревини – у 2,7 разу. Однак, порівняно з Францією, Україна у 2014 році на 3,4% більше експортувала ліквідної деревини.

За обсягом експорту ліквідної деревини у 2014-2015 роках Україна була лідером серед країн ЄС, а вже у 2016 і 2017 роках – 4-ю і 11-ю відповідно. Водночас, за запасом деревини у 2011-2017 роках Україна займала 6-те місце серед країн ЄС, а за обсягом заготівлі ліквідної деревини – 6-7-ме місця. До 2017 року основною експорту ліквідної деревини з України (як і переважної більшості країн ЄС) була ділова деревина, частка якої у відповідній структурі у 2016 році становила 53,3%, тоді як у 2002-му – 99,3%. Прямим наслідком дії введеного мораторію на експорт необроблених лісоматеріалів (лісу-кругляку) стало зменшення частки ділової деревини в експорті ліквідної деревини з України до 1,1% (у 2017 році). Подібна тенденція характерна для Хорватії, в якій значення цього показника зменшилось до 28,1% у 2017 році (проти 82,4% у 2002-му).

Також позитивом є скорочення у 2017 році частки експорту в обсязі заготовленої ліквідної деревини до 7,3% (проти 28,5% у 2014-му), зокрема, ділової деревини – до 0,2% (проти 42,3%) і паливної – до 13,0% (проти 17,5%) (рис. 4.11). У підсумку, за рівнем експортоорієнтованості ліквідної деревини Україна наблизилась до рівня ЄС-28 (8,8%). Тоді як у 2015 році частка експорту в обсязі заготовленої ліквідної деревини в Україні (27,4%) утричі перевищувала рівень ЄС (9,1%). За величиною цього показника у 2017 році близькими до України були Австрія, Польща, Болгарія, Німеччина та Іспанія, а у 2014-му – Хорватія, Литва, Данія і Латвія.

У 2017 році частка експорту в обсязі заготовленої ділової деревини в Україні становила лише 0,2%, тоді як у 2013-му – 42,6% (проти 7,9% у Німеччині і 8,4% у Польщі). Водночас, за величиною частки експорту в обсязі заготовленої паливної деревини (13,03%) Україна займала 4-те місце серед країн ЄС (проти 6-го в 2014-му), поступаючись Словенії, Хорватії і Латвії.

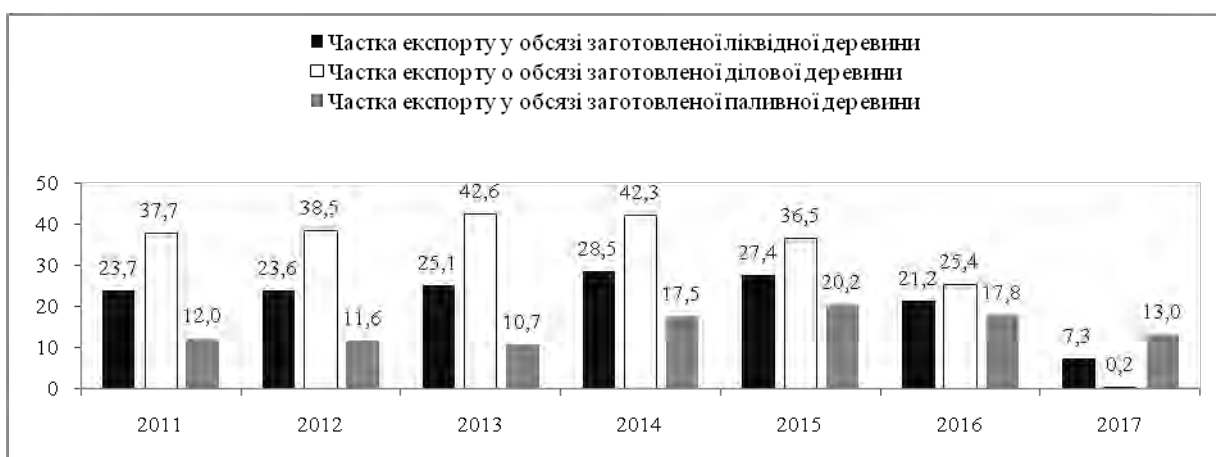

Рис. 4.11 Частки експорту в обсязі заготовленої деревини в Україні, %

Авторські розрахунки за [167]

Підсумовуючи, можна констатувати, що Україна володіє достатнім сировинним потенціалом для забезпечення динамічного розвитку деревообробної промисловості. Підтвердженням цього є 6-те місце України серед країн ЄС за запасом деревини і 7-ме – за обсягом заготівлі ліквідної деревини. Однак, на відміну від переважної більшості країн ЄС, у структурі заготовленої вітчизняної ліквідної деревини переважає паливна деревина – 61,4% (4-те місце після Кіпру, Італії та Нідерландів). За обсягом заготівлі цього виду деревини Україна у 2017 році посідала 2-ге місце серед країн ЄС після Франції.

Ступінь забезпеченості сировиною для деревообробної промисловості в регіонах України є неоднаковим. Це зумовлено різним рівнем лісистості територій, який коливається від 3,7% у Запорізькій області – до 51,4% у Закарпатській, а відтак, нерівномірними обсягами та видами заготівлі деревини. Зокрема, у 8-ми областях (Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Рівненській та Чернігівській) у 2018 році було заготовлено сумарно 70,42% ліквідної, 73,16% ділової та 68,13% паливної деревини України (табл. 4.4).

Незмінним лідером за обсягом заготівлі ліквідної деревини є Житомирська область. У цьому регіоні у 2018 році заготовлено 17,91% (проти 15,34% у 2010-му) від загального обсягу ліквідної деревини в Україні. Друге місце за

величиною цього показника поділяють Київська і Рівненська області з частками понад 9% у 2018 році (>8% у 2010-му), а третє місце займає Чернігівська область, частка якої у відповідній структурі упродовж аналізованого періоду незмінно перевищувала 7%.

Таблиця 4.4

Структура заготівлі ліквідної деревини в Україні (за регіонами), %

Регіон	Ліквідна деревина		Лісоматеріали круглі (ділова деревина)		Паливна деревина	
	2010	2018	2010	2018	2010	2018
Вінницька	4,19	3,32	2,83	2,12	5,57	4,32
Волинська	6,13	7,68	8,61	11,26	4,2	4,68
Дніпропетровська	0,28	0,43	0,07	0,03	0,48	0,77
Донецька	0,51	0,35	0,12	0,02	0,91	0,62
Житомирська	15,34	17,91	18,05	12,09	13,82	22,82
Закарпатська	6,3	6,36	5,23	5	7,62	7,51
Запорізька	0,18	0,1	...	...	0,35	0,19
Івано-Франківська	5,8	5,92	6,38	6,55	5,56	5,4
Київська	8	9,17	7,63	6,62	8,87	11,32
Кіровоградська	1,15	1	0,73	0,87	1,61	1,11
Луганська	1,45	1,19	0,29	0,19	2,64	2,03
Львівська	6,95	6,22	7,04	6,27	7,28	6,17
Миколаївська	0,21	0,13	...	0,01	...	0,23
Одеська	0,48	0,42	0,06	0,04	0,91	0,74
Полтавська	2,3	1,9	2,34	1,78	2,43	2
Рівненська	8,85	9,21	9,76	13,78	8,58	5,36
Сумська	6,04	5,37	6,77	6,24	...	4,63
Тернопільська	1,55	1,31	0,94	1,17	2,18	1,44
Харківська	2,65	2,37	1,73	1,18	3,69	3,37
Херсонська	0,8	0,28	0,07	0,06	1,53	0,46
Хмельницька	3,62	4,3	2,96	4,75	4,48	3,91
Черкаська	3,82	3,92	2,69	5,8	5,08	2,33
Чернівецька	5,65	3,2	5,34	2,57	6,32	3,73
Чернігівська	7,77	7,95	10,32	11,59	5,88	4,87
Всього	100	100	100	100	100	100

Авторські розрахунки за [49]

У загальному обсязі заготовленої в Україні ділової деревини у 2018 році найвищу частку займала Рівненська область – 13,78% (проти 9,7% у 2010-му), а також Житомирська (12,09% проти 18,05%) і Чернігівська (11,59% проти 10,32%) області. Житомирська область також є лідером за заготівлею паливної деревини. Так, частка цієї області у загальному обсязі заготовленої в Україні паливної деревини збільшилась із 13,82% у 2010 році – до 22,82% у 2018-му. Друге місце за заготівлею паливної деревини стабільно займає Київська область із часткою 11,32% у 2018 році (проти 8,87% у 2010-му), а третє – Закарпатська (7,51%), тоді як у 2010-му – Рівненська (8,58%).

Загалом структура заготовленої в Україні ліквідної деревини (за регіонами) зазнала вагомих змін. Так, зокрема, у ній зросли частки 10-ти областей, а найбільше – Житомирської (на 2,57 в.п.), Волинської (на 1,55 в.п.) і Київської (на 1,17 в.п.). Натомість зменшились частки 14-ти областей, з-поміж яких найбільше – Чернівецької (на 2,45 в.п.), Вінницької (на 0,87 в.п.) і Львівської (на 0,73 в.п.).

Зміни відбулись і у структурі заготовленої ділової деревини – у ній зросли частки 8-ми областей, а найсуттєвіше Рівненської (на 4,02 в.п.), Черкаської (на 3,11 в.п.) і Волинської (на 2,65 в.п.). Зменшення частки Житомирської області на 5,97 в.п. у структурі заготовленої в Україні ділової деревини і, водночас, зростання її частки у структурі паливної деревини на 9,0 в.п. свідчить про переорієнтацію лісозаготівель у цьому регіоні.

Упродовж 2010-2018 років відбулись суттєві зміни у спеціалізації регіонів України за видом деревини (у розрізі ділової і паливної) та структурі заготовленої ними ліквідної деревини загалом. Так, у 2018 році на заготівлі ділової деревини спеціалізувались 7 областей проти 6-ти у 2010-му (табл. 4.5). Стабільною (у 2010 і 2018 роках) така спеціалізація лісозаготівель була у Волинській, Івано-Франківській, Рівненській, Сумській і Чернігівській областях.

На заготівлі паливної деревини спеціалізувалось 17 областей, передусім східних і південних. Зокрема, частки паливної деревини у структурі заготовленої ліквідної деревини у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській, Миколаївській, Одеській та Херсонській областях становили понад 90%, що пояснюється низьким рівнем лісистості територій цих регіонів. У 2018 році, порівняно з 2010-м, Житомирська область змінила спеціалізацію лісозаготівель із ділової на паливну деревину (як вже було відмічено), що необхідно сприймати як однозначно негативний факт. Натомість у Черкаській і Хмельницькій областях відбулись протилежні (позитивні) тенденції – зміна спеціалізації лісозаготівель із паливної на ділову деревину.

Таблиця 4.5

Структура заготовленої ліквідної деревини у регіонах України, %

Ранг	Лісоматеріали круглі (ділова деревина)				Паливна деревина			
	2010		2018		2010		2018	
	Область	Частка	Область	Частка	Область	Частка	Область	Частка
1	Волинська	66,09	Рівненська	68,42	Запорізька	99,64	Запорізька	100
2	Чернігівська	62,53	Черкаська	67,7	Херсонська	95,12	Донецька	96,88
3	Житомирська	55,38	Волинська	66,97	Одеська	93,38	Миколаївська	96,79
4	Сумська	52,76	Чернігівська	66,71	Луганська	90,49	Дніпропетровська	96,69
5	Рівненська	51,93	Сумська	53,17	Донецька	88,67	Одеська	95,48
6	Івано-Франківська	51,85	Хмельницька	50,61	Дніпропетровська	85,65	Луганська	92,6
7	Полтавська	47,83	Івано-Франківська	50,55	Тернопільська	69,7	Херсонська	90,02
8	Львівська	47,66	Львівська	46,12	Кіровоградська	69,53	Харківська	77,26
9	Київська	44,9	Полтавська	42,75	Харківська	69,2	Вінницька	70,72
10	Чернівецька	44,53	Тернопільська	40,53	Черкаська	65,95	Житомирська	69,15
11	Закарпатська	39,09	Кіровоградська	39,68	Вінницька	65,91	Київська	67
12	Хмельницька	38,57	Чернівецька	36,75	Хмельницька	61,43	Закарпатська	64,05
13	Черкаська	33,22	Закарпатська	35,95	Закарпатська	59,92	Чернівецька	63,25
14	Вінницька	31,75	Київська	33	Чернівецька	55,47	Кіровоградська	60,32
15	Харківська	30,75	Житомирська	30,85	Київська	54,91	Тернопільська	59,47
16	Кіровоградська	29,92	Вінницька	29,28	Полтавська	52,17	Полтавська	57,25
17	Тернопільська	28,48	Харківська	22,74	Львівська	51,92	Львівська	53,88
18	Дніпропетровська	12,56	Херсонська	9,98	Рівненська	48,07	Івано-Франківська	49,45
19	Донецька	11,33	Луганська	7,4	Івано-Франківська	47,58	Хмельницька	49,39
20	Луганська	9,51	Одеська	4,52	Житомирська	44,62	Сумська	46,83
21	Одеська	6,23	Дніпропетровська	3,31	Чернігівська	37,47	Чернігівська	33,29
22	Херсонська	4,25	Миколаївська	3,21	Волинська	33,91	Волинська	33,03
23	Запорізька	...	Донецька	3,12	Миколаївська	...	Черкаська	32,3
24	Миколаївська	...	Запорізька	...	Сумська	...	Рівненська	31,58

Авторські розрахунки за [49]

Окрім того, у переважній більшості регіонів України суттєво змінилась структура заготовленої ліквідної деревини. Зокрема, частки ділової деревини зросли у 9-ти областях, з яких найбільше у Черкаській (на 34,48 в.п.), Рівненській (на 16,49 в.п.), Тернопільській і Хмельницькій (на понад 12 в.п.) (див. табл. 4.5). Проте, зменшились частки ділової деревини у 14-ти областях, а найбільше у Житомирській (на 24,53 в.п.), Київській (на 11,90 в.п.) і Дніпропетровській (на 9,25 в.п.).

Розглянуті структурні зміни стали наслідком здебільшого негативних тенденцій у заготівлі ліквідної деревини та її видів упродовж аналізованого періоду. Так, у 2015 році зменшення обсягу ліквідної деревини відбулось лише у

2-х областях, тоді як у 2016-му – у 11-ти, а у 2017-му – у 18-ти (додаток І, табл. І.1). У 2018 році відбулись позитивні зміни в динаміці заготівель цього виду деревини – темпи її приросту були від'ємними лише у 9-ти областях. Подібні тенденції спостерігались і у динаміці заготівлі ділової деревини. Зокрема, у 2015 році зменшення обсягів заготівлі ділової деревини відбулось у 8-ми областях, тоді як у 2017-му – у 18-ти, а у 2018-му – лише у 5-ти (додаток І, табл. І.2).

Динаміка заготівлі паливної деревини в Україні була протилежною: у 2015 році зменшення обсягу заготівель цього виду деревини відбулось тільки у 3-х областях, у 2017-му – у 13-ти, а у 2018-му – у 18-ти (додаток І, табл. І3). Таким чином, у 2018 році, на відміну від попередніх років, у переважній більшості регіонів зросли обсяги заготівлі ділової деревини, але, натомість зменшились обсяги заготівлі паливної деревини.

Одним із основних негативних чинників впливу на динаміку і структуру заготівель ліквідної деревини є загибель лісових деревостанів. У 2014-2015 роках під впливом хвороб лісу, пожеж та інших загроз у переважній більшості областей України спостерігалось суттєве збільшення площі загибелі деревостанів. Зокрема, у 2015 році темп проросту значень цього показника досяг 57,40%, проте, у 2018-му темп його падіння склав -25,07%. Закономірною є обернено пропорційна залежність між динамікою загибелі деревостанів і обсягом заготівель ділової деревини, і прямо пропорційна – між динаміками загибелі деревостанів і обсягом заготівель паливної деревини. У такому випадку під заготівлю паливної деревини в основному підлягають деревостани, пошкоджені хворобою лісу. Дотримання такої закономірності є ознакою ключового впливу природних чинників на зміну обсягів заготівлі видів ліквідної деревини. Однак, в Україні такі тенденції фіксувались тільки у 2017-2018 роках (на противагу 2011-2016-му) (рис. 4.12).

Перспективи нарощення сировинного потенціалу деревообробних виробництв, окрім іншого, залежать і від рівня відтворюваності лісів. Останній визначається як відношення площ відтворення лісів до площ заготівлі деревини.

У 2018 році, порівняно з 2010-м, рівень відтворюваності лісів в Україні загалом знизився на 5,14 в.п. (із 16,70% – до 11,56%).

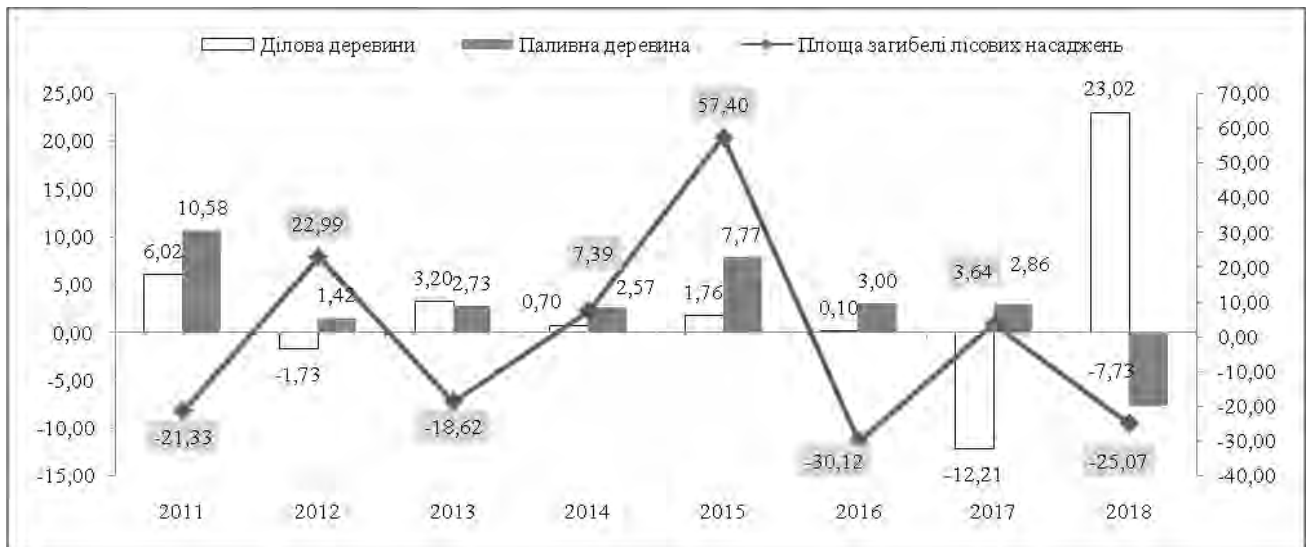

Рис. 4.12 Темп приросту/зменшення площі загибелі лісових насаджень та заготівлі ділової і паливної деревини, %

Авторські розрахунки за [49]

Це означає, що у 2018 році відтворилось тільки 11,56% площі лісу, на якій здійснювалась заготівля деревини. Таке значення цього показника було характерним для більшості областей України. Необхідно відмітити, що у 2010 році у 4-х областях (Запорізькій, Миколаївській, Херсонській і Одеській) рівень відтворюваності лісів становив $>100\%$, тобто відтворення перевищувало заготівлю, тоді як у 2018-му таких областей не спостерігалось. Найвища відтворюваність площ лісу була у Запорізькій (46,46%), Волинській (18,11%), Полтавській (17,17%) та Рівненській і Київській ($>14\%$) областях.

Позитивним моментом (із позиції збереження сировинного потенціалу деревообробної промисловості) є те, що у 2018 році, порівняно з 2010-м, у тих регіонах, де найбільше заготовлюється ліквідної деревини, рівень відтворюваності площ лісів збільшився або його зменшення було невисоким. Так, рівень відтворюваності площ лісу у Волинській і Київській областях зріс на понад 5 в.п., у Закарпатській і Житомирській – на понад 2 в.п., Івано-Франківській – на понад 1,46 в.п., а Рівненській і Чернігівській – до 1 в.п.

У Черкаській, Львівській і Тернопільській областях зменшення цього показника перебувало в діапазоні 1÷2 в.п. Необхідно також відмітити, що описані позитивні зміни у процесах відтворення площ лісу стали наслідком перевищення динаміки відтворення над динамікою заготівлі деревини.

Підсумовуючи, зазначимо, що зміни у структурі і динаміці заготовленої ліквідної деревини, а також у спеціалізації регіонів України за видом заготовленої деревини можуть зумовлюватись обсягом загибелі лісових деревостанів, особливостями ландшафтів та рівнем лісистості територій. У цьому контексті закономірним є те, що південні і східні області спеціалізуються на заготівлі паливної деревини, а північні і західні – на заготівлі ділової. Це зумовлено низьким рівнем лісистості перших та високим і середнім – других. Водночас, є ряд областей, які не підпадають під ці узагальнення та потребують детальнішого вивчення. Так, Закарпатська, Львівська, і Чернівецька області характеризуються високим (або найвищим) ступенем лісистості в Україні, значною кількістю деревообробних і меблевих підприємств, проте, спеціалізуються на заготівлі паливної деревини (як свідчать дані [49]). Зокрема, у Закарпатській області найвищий в Україні рівень лісистості (51,4%) але, водночас, частка паливної деревини в обсязі ліквідної деревини цього регіону у 2018 році становила 64,05% проти 59,92% у 2010-му.

Занепокоєння викликає і стрімка зміна спеціалізації Житомирської області – лідера за обсягами заготівлі ліквідної деревини в Україні. Натомість Черкаська область, для якої характерний відносно невисокий рівень лісистості (15,1%), у 2018 році, порівняно з 2010-м, майже удвічі наростила частку ділової деревини у структурі ліквідної, змінила спеціалізацію лісозаготівель, а відтак, збільшила свою частку в обсязі заготовленої ділової деревини з 2,69% – до 5,80% (див. табл. 4.3).

Звідси можна зробити висновок, що спеціалізація і зміни у структурі заготовленої ліквідної деревини в регіонах України формується не тільки під впливом природних, але і багатьох інших чинників, серед яких можна виділити кон'юнктуру на світових ринках, внутрішній попит на ті чи інші види деревини,

потужності деревообробних підприємств, нормативно-правові механізми (мораторій на експорт ділової деревини) та ін.

Спеціалізація більшості регіонів України на заготівлі паливної деревини є складним і багатоаспектним питанням ресурсної забезпеченості деревообробних виробництв. Це питання потребує детального дослідження із проведенням кваліфікованого моніторингу впливу згаданих та інших чинників на зміну структури заготовленої ліквідної деревини і подальшого обґрунтування організаційно-економічних заходів із нарощення та раціоналізації використання деревинних ресурсів в Україні. Водночас, зростання обсягів ділової деревини (у 18-ти областях), рівня відтворюваності у регіонах-лідерах із заготівлі ліквідної деревини, зниження обсягів загибелі деревостанів, а також відновлення логічних закономірностей між динаміками загибелі деревостанів та заготівлею ділової і паливної деревини є ознаками початку позитивних тенденцій у забезпеченні збереження і раціоналізації сировинного потенціалу вітчизняних деревообробних виробництв, та, водночас, покращення умов для поглиблення рівня переробки деревини.

4.2. Порівняльний аналіз витратності та імпортозалежності вітчизняних текстильних виробництв

На сьогодні легка промисловість – один із базових стратегічних сегментів національної економіки, який забезпечує 5% бюджетних надходжень і 2,6% українського товарного експорту, а відтак, має значний потенціал для подальшого розвитку. В Україні функціонує понад 2,3 тис. підприємств (малих і середніх) легкої промисловості, на яких задіяно близько 85 тис. працівників, а обсяги виготовленої ними продукції досягають 22 млрд. грн. Виробництво в основному зосереджене на середніх підприємствах (що становлять 14% від загальної кількості підприємств легкої промисловості) – вони реалізують $\approx 80\%$ продукції, тоді як на 2014-ть малих підприємств (або 86%) припадає лише $\approx 20\%$ продукції.

В Україні поступово нарощують свою потужність і активно розвиваються текстильні, швейні, трикотажні, шкіргалантерейні, хутряні та інші виробництва легкої промисловості. Завдяки якісному пошиттю і демократичним цінам, тканини і одяг вітчизняних товаровиробників активно завойовують популярність не тільки на внутрішньому, але й на міжнародному ринку. Однак, незважаючи на досить динамічний розвиток цього виду переробної промисловості, його функціонування супроводжується низкою проблем. Передусім це нерівні умови конкуренції на внутрішньому ринку, несталість податкового законодавства, застарілий механізм контролю безпечності продукції. Окрім того, спостерігається низька продуктивність праці, дефіцит кваліфікованих кадрів, обмежений вибір сировини та ін. Більшість українських підприємств дотепер не експортують готові національні продукти, а надають лише послуги. Співпраця з європейськими партнерами базується на виконанні окремих трудомістких операцій, тоді як закупівля, продаж, проектування та логістика виконуються замовником.

За таких умов окреслення перспективних напрямків розвитку виробництва легкої промисловості в Україні та обґрунтування ефективних способів стимулювання такого розвитку базувалось на результатах вертикально-горизонтальних оцінок міжсекторальних зв'язків (зокрема, порівняно з країнами-членами Європейського Союзу), а також детальних аналітичних макро- і мезорівневих досліджень трендів динаміки основних показників функціонування цього сегмента національної економіки.

Вирішенню проблем виробництва легкої промисловості в Україні за останні 10 років присвячено порівняно невелику кількість досліджень. Так, у [176], [261], [212] аналітично обґрунтовується наявність значного, проте нереалізованого потенціалу для розвитку вітчизняної легкої промисловості. У [157], [158] проведено аналіз внутрішнього ринку продукції легкої промисловості України та визначено основні проблеми його розвитку, зокрема високий ступінь «тінізації», зростання імпорту вживаного одягу та взуття тощо. Ці дослідження зосереджені на відсутності в Україні необхідних економічних та

регуляторних умов для конкурентоспроможного розвитку легкої промисловості. Незважаючи на значні ринкові перспективи, а також соціально-економічне значення цього сегменту промисловості, в Україні досі не відбулися реформи, які б допомогли вирішити означені проблеми. Крім того, за останні роки у вітчизняному науковому просторі відсутні ґрунтовні, комплексні науково-аналітичні дослідження, які б відображали сучасні тенденції та перспективи розвитку легкої промисловості України в контексті світових економічних тенденцій.

Складний період переживає і текстильна промисловість інших країн, зокрема тих, де ця галузь колись була успішною. Так, у [145] зазначається, що як одна з найстаріших галузей промисловості у світі, текстильна промисловість у Сербії (та Югославії) була дуже розвиненою та мала велике значення у створенні ВВП, поглинанні безробітних (особливо жінок), і доходи від експорту. Однак останнім часом великі текстильні підприємства країни були ліквідовані, а діяльність тих, що залишилися, значною мірою залежить від імпорту. Подібні процеси відбуваються і в Румунії, яка була серед лідерів у ЄС з виробництва текстильних виробів. Однак із зростанням вартості робочої сили в країні почали втрачати свої позиції на текстильному ринку. Про це, а також про залежність розвитку текстильної промисловості Румунії від виробництва лона йдеться в [166], [141].

Польська текстильна промисловість також переживає низку подібних проблем. Це проблема аутсорсингу, залежність від імпорту, низька заробітна плата в галузі [201]. Крім того, важливими питаннями для польської текстильної промисловості є питання екологічної безпеки та ефективності цього сектора промисловості [231].

Майже подібні проблеми у функціонуванні промисловості характерні і для Вірменії. Це, насамперед, низька продуктивність праці, залежність від імпорту та іноземних інвестицій, низький рівень технологічності та інноваційності виробництва [170].

Текстильна промисловість Казахстану також стикається з подібними проблемами. Це і залежність від імпортової сировини, висока орієнтація на експорт, але водночас низький рівень охоплення внутрішнього ринку [219].

Текстильна промисловість цих та інших країн стикається зі схожими внутрішніми проблемами. Насамперед, це незадовільні економічні та нормативно-правові умови для розвитку національних текстильних виробництв, орієнтованих на виробництво продукції з вищою доданою вартістю та внутрішній ринок. Також не стимулюється потенціал цих країн у виробництві сировини для текстильного виробництва.

Важливо зазначити, що зазначені проблеми розвитку текстильної промисловості є не вузькогалузевими особливостями, а складними викликами для всієї економіки країн. І це пояснюється тим, що текстильна промисловість ідеально співпрацює з багатьма галузями економіки. Це сільське господарство, хімія, машинобудування, транспорт, торгівля, наука і освіта, культура, споживчий ринок. Невирішення проблем текстильної промисловості породжує низку проблем у суміжних галузях та економіці в цілому.

Ліберальні підходи в ситуації нерівних і неконкурентних умов, що склалися в текстильній промисловості багатьох країн, загрожують економічним інтересам країн. Тому незадовільний розвиток текстильної промисловості слід розглядати як комплекс проблем багатьох галузей економіки.

Із часу набуття Україною незалежності випуск продукції підприємствами легкої промисловості суттєво скоротився – у 2001 році він становив лише близько 22% від випуску у 1990-му. Таке падіння випуску було, зокрема, спричинене значним скороченням доходів населення та стрімким зниженням обсягів державного замовлення на пошиття професійного одягу. У 2008 році випуск легкої промисловості України досяг майже 60% рівня 1990-го, але в наступних роках знову різко знизився, передусім під впливом світової фінансової кризи (рис. 4.13). Подальша динаміка виробництва у цьому сегменті національної економіки була нестабільною: спад у 2014-2016 роках (до рівня 2004-го) і стабільне зростання у двох наступних роках. У 2018 році обсяг

реалізованої продукції легкої промисловості України на 93% досяг рівня 2006 року.

Наслідком негативної динаміки виробництва товарів легкої промисловості стало відставання України за цим показником, зокрема, від Польщі у 6 разів, від Німеччини – у 21 раз, а від Італії (лідера серед країн ЄС у цьому сегменті переробної промисловості) – у 73 рази. У 2017 році за обсягом випуску продукції легкої промисловості Україна займала 21-ше місце серед країн ЄС (додаток Й, рис. Й.1).

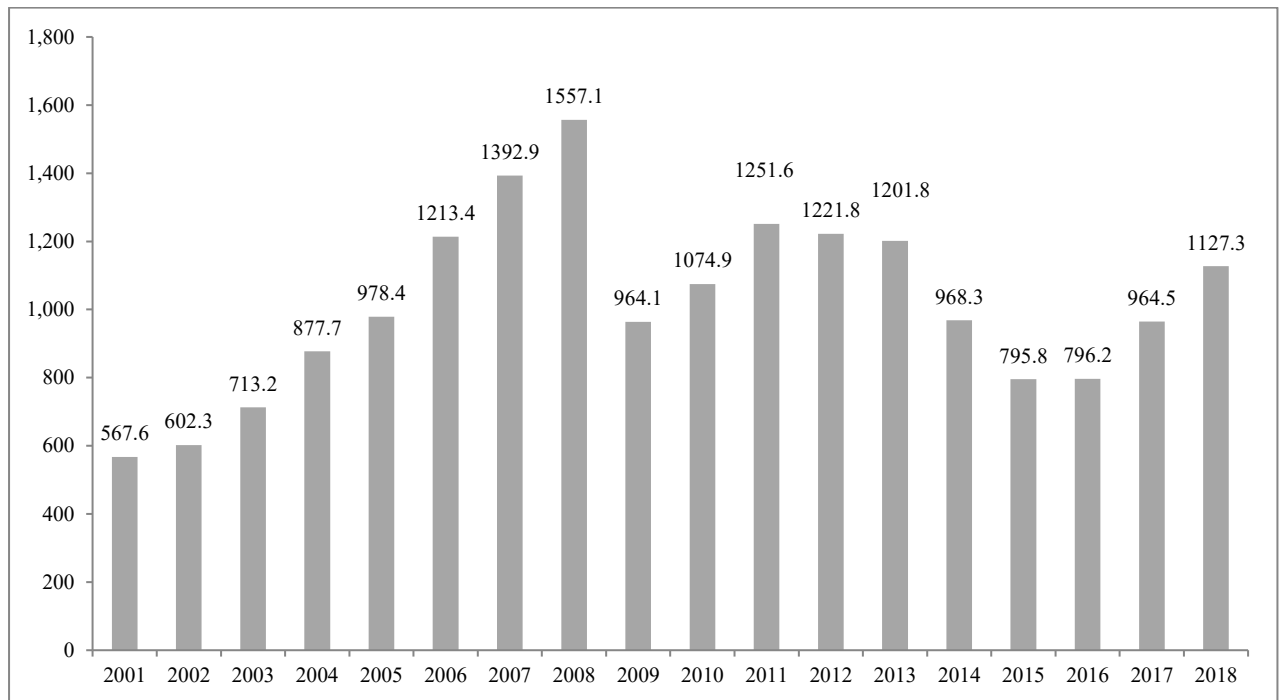

Рис. 4.13 Обсяг реалізованої продукції легкої промисловості України, млн. дол. США

Побудовано за [49]

Легка промисловість України (як Італії та Німеччини) спеціалізується на виготовленні продукції кінцевого споживання, частка якої у структурі випуску (за сегментами споживання) у 2017 році становила 60,76%, а у 2015-му навіть досягла 82,90% (рис. 4.14). Однак, попри таку спеціалізацію, потреба внутрішнього ринку у товарах легкої промисловості на 87,22% покривалась імпортом.

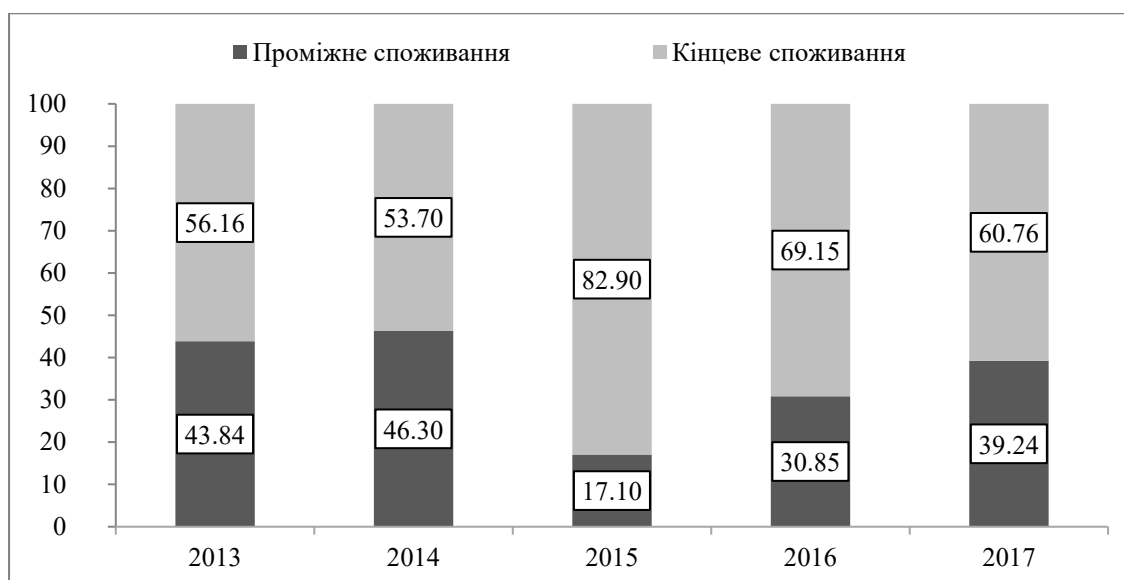

Рис.4.14 Структура випуску продукції легкої промисловості в Україні
(за сегментами споживання), %

Побудовано за [49]

Однією з основних причин високої залежності національної економіки від імпорту продукції легкої промисловості є невисокий рівень забезпеченості вітчизняних виробництв власною продукцією проміжного споживання. Водночас необхідно констатувати тенденцію до деякого зниження імпортозалежності національної економіки за усіма сегментами споживання продукції легкої промисловості. Так, у 2017 році, порівняно з 2013-м, частка імпорту у загальному споживанні продукції легкої промисловості зменшилась на 11,87 в.п., зокрема у кінцевому – на 2,75 в.п., а у проміжному – на 6,8 в.п. (рис. 4.15). Позитивною є і динаміка імпортних операцій: порівняно з 2013 роком, обсяг імпорту в Україну продукції проміжного споживання, виготовленої виробництвами, що належать до легкої промисловості, у доларовому еквіваленті зменшився на 51,0%, а продукції кінцевого споживання – на 39,7%. За останні п'ять років загальний обсяг українського імпорту продукції легкої промисловості (товарних груп 61-65) зменшився на 42,0% (додаток Й, табл. Й.1). Найбільшою мірою це стосувалось імпорту текстильного одягу (-52,55%) і взуття (-55,55%).

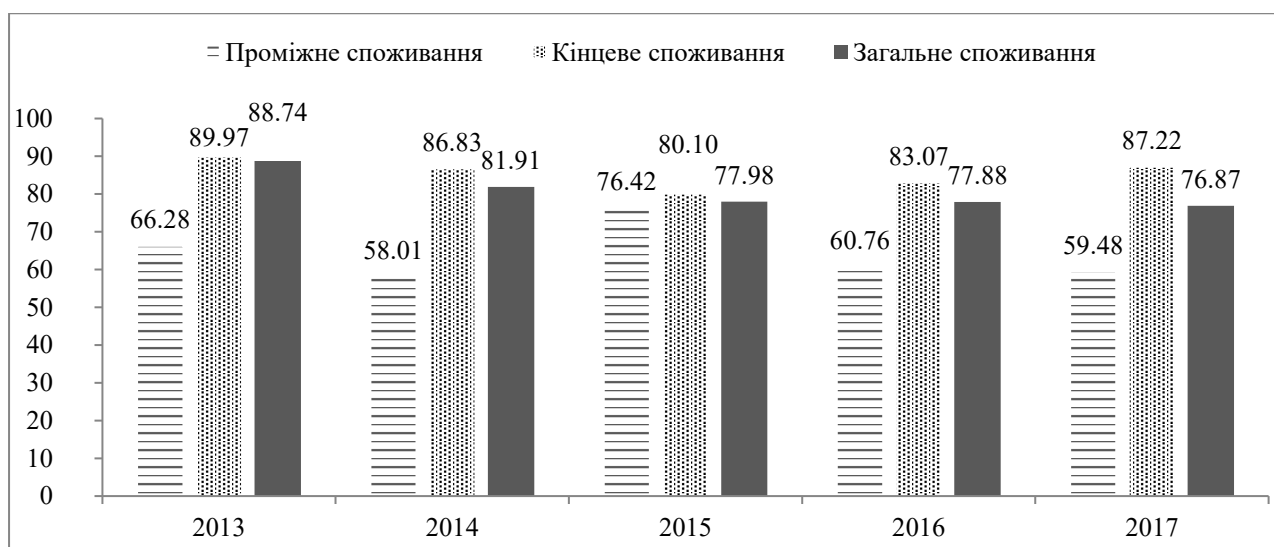

Рис.4.15 Частка імпорту у споживанні продукції легкої промисловості в Україні, %

Побудовано за [49]

Попри тенденцію до зниження рівня імпортозалежності української економіки за сегментами споживання продукції легкої промисловості (проміжного і кінцевого), а також попри суттєве зменшення обсягу такого імпорту, абсолютні значення цих показників залишилися порівняно високими. Водночас варто зауважити, що залежність від імпорту продукції легкої промисловості властива економікам більшості країн ЄС. До прикладу, у Польщі частка імпорту у проміжному споживанні продукції легкої промисловості становить 63,45%, а у кінцевому – 69,24%. У Німеччині значення цих показників перебувають на рівні 68,39% і 65,77%, тоді як в Італії – 32,11% і 27,04% (додаток Й, рис. Й.2).

Майже 80% випуску продукції легкої промисловості ЄС виробляється у 6-ти країнах: Італії, Німеччині, Іспанії, Франції, Великій Британії і Португалії. Звідси випливає, що далеко не всі країни мають потенціал (або пріоритет) для активного розвитку легкої промисловості. Така ситуація зумовлена як проблемами ресурсного забезпечення профільних виробництв, так і сформованою структурою світового ринку легкої промисловості. Однак, незважаючи на порівняно (із країнами ЄС) низький обсяг випуску вітчизняної легкої промисловості та її високу залежність від імпорту виробничих ресурсів

(основних засобів, сировини та матеріалів), в Україні є значний досвід, кваліфікований персонал, традиції і потенціал для нарощення необхідного сировинного забезпечення, а відтак – готової продукції цих переробних виробництв. Аргументується це твердження поступовим зниженням рівня імпортозалежності національної економіки за сегментами споживання продукції легкої промисловості.

Водночас одним із основних чинників, що послаблює конкурентність продукції української легкої промисловості на внутрішньому споживчому ринку, є сприятливі умови для імпорту одягу та інших виробів, що були у використанні. Зокрема, у 2018 році в Україну імпортовано 130 тис. т вживаного одягу на суму 154,98 млн. дол. США, що на 38,87 тис. т (або 57,47 млн. дол. США) більше, аніж у 2015 році (рис. 4.16). Відтак, за обсягом імпорту вживаного одягу і взуття Україна займала 4-те місце (після Пакистану, Малайзії і Кенії) серед 112-ти країн світу, тоді як у 2013-му – 5-те (128,8 млн. дол. США) серед 157-ми країн світу після Росії, Пакистану, Малайзії і Польщі (додаток Й, рис. Й.3).

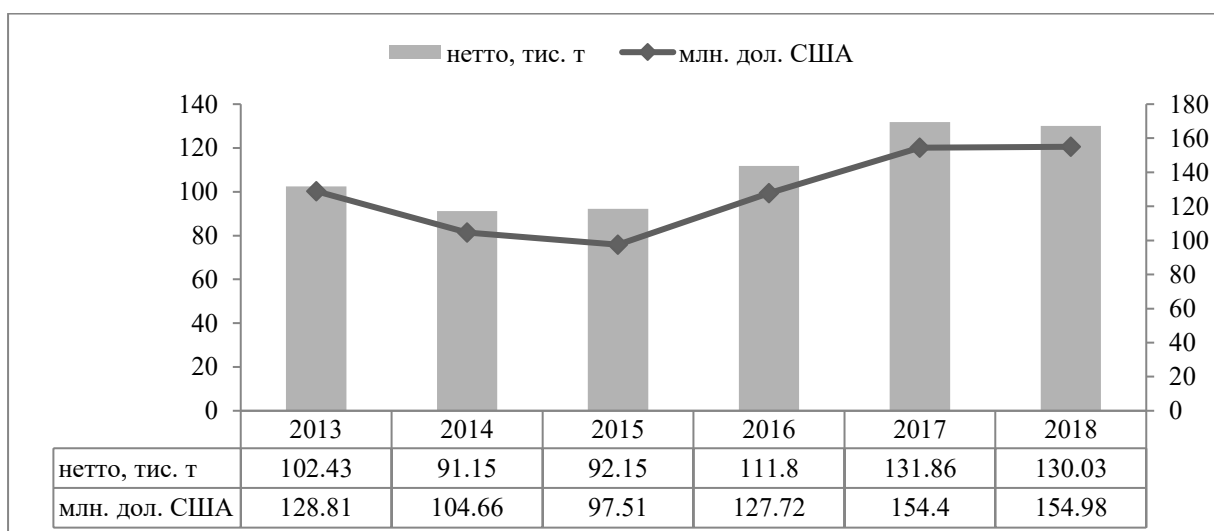

Рис. 4.16 Обсяг імпорту в Україну вживаного одягу та інших виробів (Код за УКТЗЕД 6309)

Побудовано за [150]

У структурі українського імпорту готового одягу та взуття у 2018 році частка вживаних товарів складала 13,3% (проти 17,1% у 2017-му і 6,5% у 2013-му) (рис. 4.17). Для порівняння, у Польщі цей показник становив 3,29%,

а у Пакистані (світовому лідері за імпортом вживаного одягу) – 51,12%. Таким чином, попри відносну близькість України і Польщі у світовому рейтингу імпортерів вживаного одягу та інших виробів у 2018 році, частка таких товарів у структурі українського імпорту продукції легкої промисловості була на 10,01 в.п. вищою, аніж у структурі польського. Безумовно, зменшення у 2018 році (порівняно з 2017-м) частки вживаних товарів в обсязі імпорту готового одягу і взуття в Україні на 4,0 в.п. є позитивом, але загалом тренд цього показника однозначно негативний.

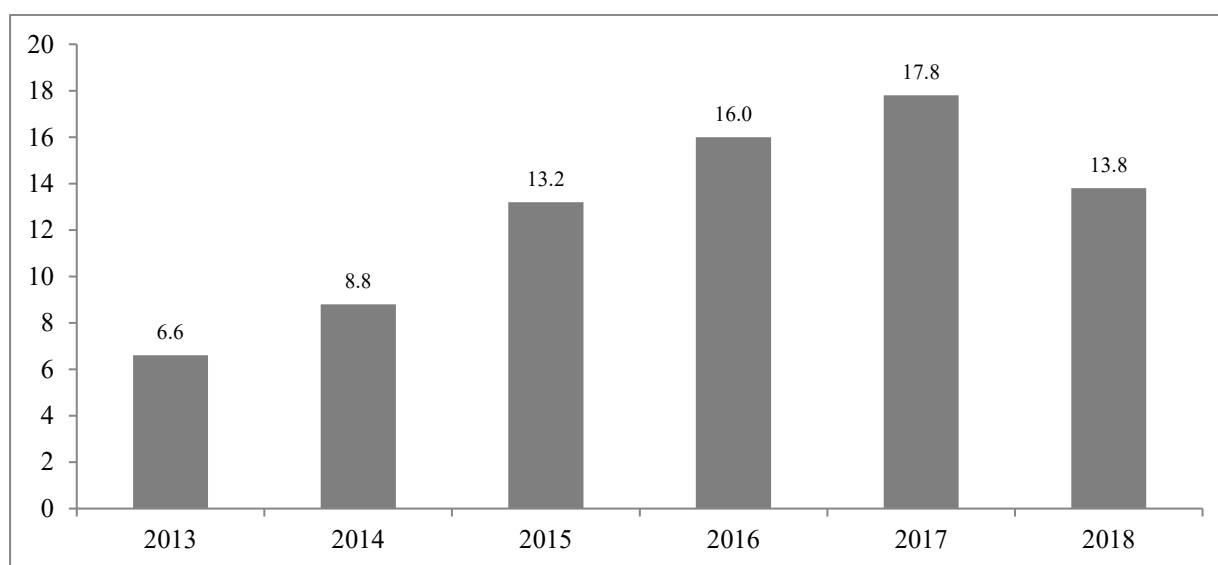

Рис.4.17 Частка вживаних товарів в українському імпорті готового одягу та взуття, %

Побудовано за [49]

Водночас варто визнати, що у країнах, економіки яких розвиваються або належать до перехідного типу (тобто із порівняно низьким рівнем доходів їх громадян) імпорту вживаного одягу може бути корисним, оскільки він надає доступ малозабезпеченим верствам населення до дешевого одягу і взуття. Проте, з іншого боку, такий імпорту суттєво знижує конкурентність (передусім за ціновими параметрами) продукції легкої промисловості вітчизняного виробництва на внутрішньому споживчому ринку, а відтак, спричиняє падіння випуску такої продукції.

Попри високу імпортозалежність, українська легка промисловість є експортоорієнтованою – у 2017 році 46,21% виготовленої продукції текстильних та інших виробництв було реалізовано на зовнішніх ринках (рис. 4.18). Тобто, на внутрішньому ринку України споживалось тільки 53,79% продукції вітчизняних виробництв, тоді як імпортозалежність у сегменті кінцевого споживання товарів легкої промисловості становила 87,22%. Водночас, порівняно з 2013 роком, частка реалізованої на внутрішньому ринку продукції вітчизняного виробництва збільшилась у 1,85 разу, а імпортозалежність у сегменті кінцевого споживання товарів легкої промисловості в Україні за цей період зменшилась лише на 2,75 в.п.

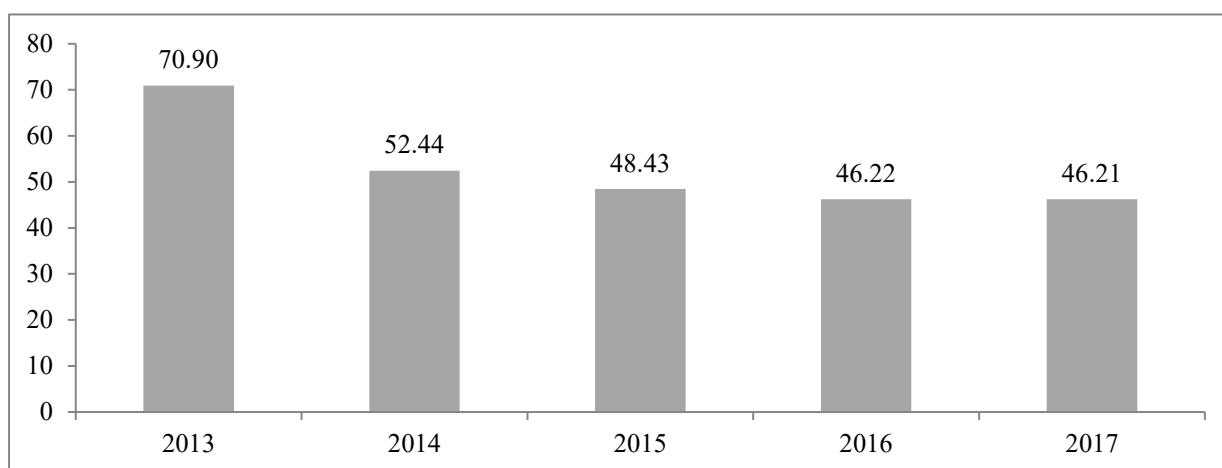

Рис. 4.18 Частка експорту у випуску виробництва текстилю, одягу, шкіри та інших матеріалів в Україні, %

Побудовано за [49]

Значна експортоорієнтованість текстильних та інших виробництв легкої промисловості при високому рівні імпортозалежності національної економіки за усіма сегментами споживання продукції цих виробництв свідчить про наявність високої частки толінгових операцій в українському експорті. Так, у 2018 році експорт товарної групи VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена на 56,11% складався з продукції, виготовленої на основі давальницької сировини, і порівняно з 2013 роком, значення цього показника збільшилось на 21,89 в.п. (табл. 4.6). Упродовж аналізованого періоду також зросла (на 8,28 в.п.) частка такої продукції в експорті групи XII. Взуття, головні убори, парасольки.

Водночас в експорті текстильних матеріалів та текстильних виробів (товарна група XI) частка продукції, що виготовлена з давальницької сировини, після зростання у 2016 році на 5,06 в.п. знову повернулася до рівня 2013-го. Загалом можна констатувати майже повну відсутність в українському експорті товарів легкої промисловості виробів зі шкіри, трикотажних полотен і одягу (трикотажного і текстильного), а також взуття вітчизняного виробництва.

Таблиця 4.6

Частка готової продукції, що виготовлена з давальницької сировини, в експорті легкої промисловості України, %

Код за УКТЗЕД	Товарна група	2013	2014	2015	2016	2017	2018
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичинена	34,32	36,2	47,94	55,5	57	56,11
41	шкури	20,48	22,5	36,75	48,3	51,1	52,8
42	вироби із шкіри	66,03	79,3	74,68	81,9	83,9	84,03
43	натуральне та штучне хутро	34,18	20,3	29,59	19,9	24,8	13,61
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	74,14	76,3	76,45	79,2	76	74,6
51	вовна	30,49	16,9	15,24	51,9	48,1	49,42
52	бавовна	20,63	17,7	52,96	37	36,7	41,82
53	інші текстильні волокна	2,44	3,5	2,16	1,3	2,3	1,01
54	нитки синтетичні або штучні	13,96	35,6	67,38	78,7	56,2	67,36
55	синтетичні або штучні штапельні волокна	12,62	12,1	47,76	47,7	36,1	45,45
56	вата	16,14	11,7	6,81	9,3	7,1	5,05
58	спеціальні тканини	64,12	67,4	61,24	64,9	69,1	62,22
59	текстильні матеріали	1,2	2,1	3,89	6,9	9,2	10,21
60	трикотажні полотна	76,59	75,1	74,53	78,8	87	88,6
61	одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	76,66	77,7	76,85	80	77,9	78,13
62	одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	95,9	96,4	96,62	96,6	95,5	93,88
63	інші готові текстильні вироби	61,71	69,2	68,9	75,9	73,7	76,02
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	72,58	77,8	80,72	79,1	77,7	80,86
64	взуття	74,46	79,8	82,97	82,4	80,3	84,84
65	головні убори	55,09	69,2	58,46	63,1	77,2	49,33
67	оброблені пір'я та пух	30,9	9,5	48,93	61,5	35,5	65,92

Побудовано за [49]

Таким чином, швейні, текстильні та взуттєві підприємства, які розташовані в Україні, але працюють на засадах толінгу, забезпечують продукцією не українського споживача, а наповнюють зовнішній ринок та обслуговують економічні інтереси певних країн і бізнес-груп. Соціально-економічний ефект

для національної економіки від функціонування таких підприємств полягає тільки у наявності відносно незначної кількості робочих місць із невисокою оплатою праці (порівняно з сусідніми країнами, зокрема, ЄС), бюджетних надходжень від нарахувань на фонд оплати праці, а також споживання невеликого обсягу вітчизняних енергоресурсів. Водночас така ситуація свідчить про те, що випуск вітчизняної легкої промисловості (у розрізі продукції як проміжного (або виробничого), так і кінцевого споживання), а відтак, ринок праці і бюджетні надходження потенційно можуть суттєво збільшитись за рахунок імпортозаміщення на внутрішньому ринку та якісного покращення структури експорту, передусім шляхом зниження у ньому частки готової продукції, що виготовлена з давальницької сировини.

Високий рівень імпортозалежності та, водночас, експортоорієнтованості української легкої промисловості відобразились на структурі її міжсекторальних зв'язків, зокрема, за напрямками використання текстильної та іншої продукції (у сегменті проміжного споживання) підприємствами інших видів економічної діяльності (ВЕД).

Упродовж 2013-2017 років найбільшими споживачами продукції легкої промисловості в Україні були виробництва, які належать саме до цього виду промислової діяльності (текстильне, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів), а також сектор торгівлі, меблева промисловість, державне управління і оборона (табл. 4.7). Так, у 2017 році в Україні 44,42% або 5330 млн. грн. продукції легкої промисловості виробничого призначення було спожито підприємствами, що займаються виготовленням текстилю, одягу, шкіри та інших матеріалів. Водночас варто зауважити, що 95,65% (5098 млн. грн.) обсягу цієї продукції покривалось імпортом (табл. 4.8).

Для порівняння, у Польщі легка промисловість використала 28,61% продукції текстильного та ін. виробництв, з яких імпортом покривалось 54,35%, а в Італії значення цих показників становили, відповідно, 70,59% і 32,57%.

Таблиця 4.7

Частка найбільших споживачів продукції легкої промисловості в Україні (у сегменті проміжного споживання), %

<i>Вид економічної діяльності</i>	2013	2014	2015	2016	2017
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	32,21	34,08	48,05	45,3	44,42
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,51	7,79	9,29	10,66	8,87
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	8,16	9,92	8,28	7,25	8,61
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,6	9,33	7,38	5,68	6,77
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	1,39	1,96	0,83	4,45	3,96
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	4,57	4,03	3,44	3,13	3,67
Транспорт, складське господарство	4,62	3,44	3,1	3,09	1,93
Тимчасове розміщення й організація харчування	2,09	1,26	0,71	1,21	1,73
Сільське, лісове та рибне господарство	1,06	1,39	1,3	1,18	1,62
Виробництво гумових і пластмасових виробів	1,65	0,45	0,36	0,33	1,53
Надання інших видів послуг	1,35	1,27	0,8	0,92	1,42
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1,73	2,57	1,44	2,16	1,34
Металургійне виробництво	2,92	3,75	1,9	1,66	1,27
Будівництво	2,22	1,96	1,54	1,12	1,23
Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	1,57	1,7	1,16	1,44	1,17
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	1,65	0,77	0,63	0,41	1,09

Побудовано за [49]

Другим за обсягом споживачем продукції легкої промисловості в Україні є сектор торгівлі, на який у 2017 році припадало 8,87% або 1064 млн. грн., з яких 34,96% (372 млн. грн.) покривалось імпортом. Натомість у Польщі друге місце у цій структурі належало виробництву меблів із часткою 12,75%, з яких 58,11% забезпечувалось імпортом. В Італії меблеве виробництво теж було другим за обсягом споживачем продукції легкої промисловості, однак із часткою 5,54%, з яких 31,03% покривалось імпортом.

В Україні у структурі споживання продукції легкої промисловості виробничого призначення меблева промисловість займала третє місце із часткою 8,61% або 1033 млн. грн., з яких імпортом забезпечувалось 28,94% (299 млн. грн.).

Таблиця 4.8

Частка імпорту у структурі проміжного споживання продукції легкої промисловості в Україні, %

<i>Вид економічної діяльності</i>	2013	2014	2015	2016	2017
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	99,91	99,08	87,98	94,64	95,65
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	42,86	35,97	43,07	30,62	34,96
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	47,68	40,25	69,59	36,9	28,94
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	42,76	35,94	65,15	35,73	28,82
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	81,52	39,1	52,54	30,05	32,21
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	93,05	35,83	60,57	30,94	25,23
Транспорт, складське господарство	42,62	35,4	59,01	31,02	47,41
Тимчасове розміщення й організація харчування	42,75	36	92,16	31,93	20,77
Сільське, лісове та рибне господарство	45,71	37,84	59,14	36,21	24,23
Виробництво гумових і пластмасових виробів	92,66	41,67	96,15	40,63	8,2
Надання інших видів послуг	42,7	36,63	70,18	35,56	21,76
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	42,98	35,61	92,23	30,19	45,96
Металургійне виробництво	42,49	35,79	94,85	31,29	40,13
Будівництво	42,86	35,9	65,45	30,91	27,21
Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	42,31	35,56	74,7	30,5	35,71
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	43,12	36,07	93,33	35	12,21
Всього	66,28	58,01	76,42	60,76	59,48

Побудовано за [49]

Відносно невисока частка імпорту у споживанні меблевими виробництвами продукції легкої промисловості є ознакою наявності потенціалу вітчизняних текстильних та інших виробництв у забезпеченні даного сегмента. Однак, реалізація і подальше нарощення цього потенціалу потребує відповідних умов для зростання попиту на таку продукцію на внутрішньому ринку з боку меблевих підприємств.

Загалом за результатами проведеного аналізу міжсекторальних зв'язків вітчизняної легкої промисловості та рівня імпортозалежності національної економіки за сегментами споживання її продукції можна стверджувати, що цей вид промислової діяльності в Україні має значний потенціал для нарощення випуску продукції не лише для меблевих виробництв. Перспективним вбачається розширення асортименту відповідних спеціалізованих товарів текстильних та

інших виробництв легкої промисловості для: виробництва гумових і пластмасових виробів; виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів; виробництва інших транспортних засобів; державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування; охорони здоров'я та надання соціальної допомоги. Вагомим аргументом на користь такого твердження є суттєве зниження рівня залежності цих ВЕД від імпорту продукції легкої промисловості, а надто виробництва гумових і пластмасових виробів (на 88,0 в.п., порівняно з 2015 роком). Іншими словами, за останні три роки відбулось відчутне зростання частки продукції, виготовленої вітчизняними виробництвами легкої промисловості, у проміжному споживанні названих ВЕД (див. табл. 4.8).

Однією із найважливіших характеристик функціонування будь-якого виду переробної промисловості є структура його проміжного споживання (або структура виробничих і невиробничих витрат) у розрізі продукції та послуг інших ВЕД. У виробничій діяльності легкої промисловості в Україні використовується продукція багатьох ВЕД, проте основними постачальниками сировини, матеріалів і комплектуючих є: текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів; виробництво хімічних речовин і хімічної продукції; оптова та роздрібна торгівля; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. У 2017 році на ці чотири ВЕД сумарно припадало 70,74% (проти 66,42% у 2013-му) витрат української легкої промисловості (табл. 4.9).

Упродовж 2014-2017 років у секторальній структурі витрат вітчизняної легкої промисловості відбулись суттєві зміни. Зокрема, частка текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів зменшилась на 8,54 в.п., тоді як частка торгівлі зросла на 9,02 в.п. Такі структурні зміни є свідченням підвищення рівня технологічності (тобто досягнення вищого ступеню переробки сировини) виробництв легкої промисловості в Україні, а відтак, наближення їх до стандартів країн ЄС. До прикладу, у секторальній структурі витрат (проміжного споживання) легкої промисловості Італії частка продукції

текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри та інших матеріалів займало 32,47%, а на сектор торгівлі припадало 20,34%.

Таблиця 4.9

Види економічної діяльності, продукція яких займає найбільшу частку у структурі витрат легкої промисловості в Україні, %

<i>Вид економічної діяльності</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	41,07	43,83	33,9	34,6	32,53
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	18,65	16,55	17,31	19,16	21,77
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (включаючи націнку торгівлі)	0,37	8,77	8,43	9,06	9,39
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	6,33	5,36	5,48	6,97	7,05
Транспорт, складське господарство (включаючи націнку транспорту)	2,12	3,29	3,32	3,98	4,03
Сільське, лісове та рибне господарство	5,25	3,13	4,2	3,61	2,87
Виробництво гумових і пластмасових виробів	6,37	4,02	4,66	2,96	2,41

Побудовано за [49]

У Німеччині значення цих показників становили, відповідно, 22,29% і 24,01%, а у Польщі – 37,04% і 25,87% [214]. Водночас скорочення у структурі витрат української легкої промисловості частки продукції сільського господарства (на 2,38 в.п. упродовж 2014-2017 років) і, водночас, зростання частки хімічної продукції (на 3,12 в.п.) свідчить про зменшення обсягів виробництва натуральних виробів, а натомість – збільшення синтетичних.

Попри поступове наближення секторальної структури витрат легкої промисловості України до рівня провідних виробників ЄС, імпортозалежність вітчизняних виробництв у сегменті проміжного споживання залишається порівняно високою. Так, у 2017 році 95,65% (проти 99,91% у 2013-му) продукції легкої промисловості, яка використовувалась у виробничій діяльності українських текстильних та інших підприємств, покривалось імпортом (табл. 3.5), Для порівняння, в Італії значення цього показника становило 32,57%, Німеччині – 62,34%, а Польщі – 54,35%.

Безумовним позитивом є зниження рівня імпортозалежності виробництв легкої промисловості України у сегменті проміжного споживання продукції

сільського господарства до 30,21% (проти 98,97% у 2014 році) та гумових і пластмасових виробів до 34,43% (проти 90% у 2013 році).

Таблиця 4.10

Частка імпорту у витратах легкої промисловості в Україні (у розрізі основних постачальників (ВЕД) продукції проміжного споживання), %

<i>Вид економічної діяльності</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	99,91	99,08	87,98	94,64	95,65
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	23,08	42,34	37,95	36,56	45,53
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (включаючи націнку торгівлі)	5,26	0,55	0,47	0,52	0,39
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Транспорт, складське господарство (включаючи націнку транспорту)	35,45	15,20	15,43	41,29	46,52
Сільське, лісове та рибне господарство	78,68	98,97	58,92	32,61	30,21
Виробництво гумових і пластмасових виробів	90,00	32,13	31,78	31,84	34,43
Всього	60,49	58,87	46,09	47,81	48,88

Побудовано за [49]

Натомість частка імпорту у продукції хімічної промисловості, що використовується текстильним та іншими вітчизняними виробництвами, досягла 45,53% (проти 23,08% у 2013 році), що, своєю чергою, свідчить про проблеми розвитку хімічної промисловості в Україні. Загалом у 2017 році українська легка промисловість у свої діяльності використовувала 48,88% імпортованих ресурсів (проти 60,49% у 2013-му). Для порівняння, імпортозалежність легкої промисловості Італії становила 21%, Німеччини – 31%, а Польщі – 37% [215].

Підсумовуючи цей блок досліджень, можна констатувати тенденцію до зниження рівня імпортозалежності виробництв легкої промисловості в Україні і поступове наближення структури її міжсекторальних зв'язків до стандартів країн ЄС, зокрема, Італії та Німеччини, які є лідерами за обсягами випуску текстилю, шкіри, одягу і взуття в Європі. Водночас подальший розвиток та підвищення рівня технологічності продукції української легкої промисловості потребує посилення інтеграції останньої із сектором торгівлі. Це зумовлено тим, що через торговельну мережу підприємства, з одного боку, закупають необхідні для виробничих процесів матеріали і комплектуючі, виготовлені іншими ВЕД, а з іншого –

реалізують свою продукцію (оптом і у роздріб). Однак, сектор торгівлі (а надто роздрібної) в Україні вимагає докорінної “детінізації”, тобто легалізації усіх операцій. Окрім того, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної легкої промисловості як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках неможливе без імпортозаміщення у сегменті продукції проміжного споживання, тобто сировини, матеріалів і комплектуючих, передусім тканин.

4.3. Умови функціонування та перспективи розвитку легкої промисловості в регіонах України

Функціонування легкої промисловості в Україні упродовж 2013-2018 років характеризувалось змінним трендом: коливаннями обсягу реалізованої продукції упродовж 2013-2015 років, суттєвим зростанням значень цього показника у 2016 і 2017 роках і зниженням у 2018-му (рис. 4.18). Так, якщо у 2017 році значення цього показника збільшилось у 16-ти регіонах, то у 2018-му – тільки у 8-ми (виділено сірим кольором у табл. 4.19).

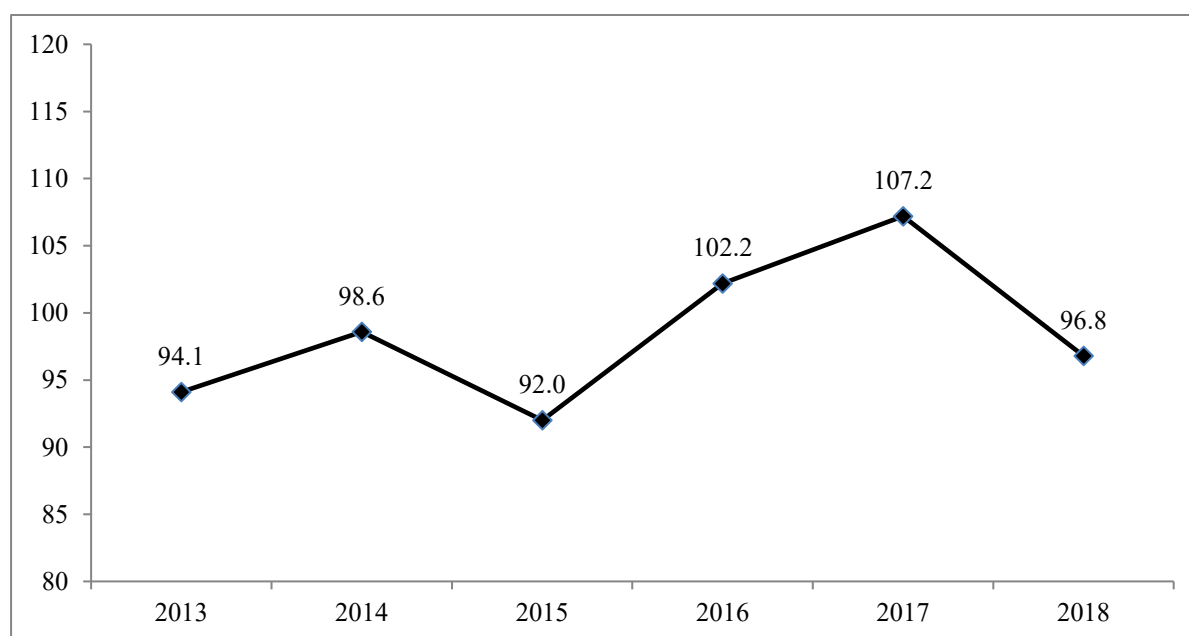

Рис. 4.19 Індекс обсягу реалізованої продукції легкої промисловості в Україні, %
Побудовано за [49]

Відмінності у рівнях функціонування української легкої промисловості на мезорівні зумовлені різним ресурсним та виробничим потенціалом регіонів і

сформованою структурою їх економіки, а також макроекономічними і геополітичними чинниками останніх років.

Таблиця 4.11

Індекс продукції легкої промисловості в регіонах України, %

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	95,9	91,2	100,5	103,7	106,8	94
Волинська	103,3	90,8	115,1	94,5	127,1	109,5
Дніпропетровська	111,3	79,7	88,9	106,6	91,6	98,5
Донецька	74,8	36	56,3	80,2	123,6	90,3
Житомирська	87,8	98	105	87	106,9	96,4
Закарпатська	80	105,6	96,3	100,9	92,7	94,9
Запорізька	97,7	68,2	116,1	96,1	113,1	114,4
Івано-Франківська	93,1	287	43,3	69,1	77,3	94
Київська	98,4	90,1	131,7	105,8	90,8	88
Кіровоградська	98	79	118,5	105,9	104,8	116,7
Луганська	94,6	...	...	...	...	...
Львівська	105,8	104,2	96,5	111,4	112,6	97
Миколаївська	103,7	71,5	82,2	105,6	117,8	103,5
Одеська	98,5	87,2	89,1	98	107,2	93
Полтавська	103	97,6	108,7	108,3	86,1	103,6
Рівненська	95,5	106	102,4	106,8	108,1	82,2
Сумська	93,8	93,2	118	102,3	105,6	87,7
Тернопільська	84,8	92,3	111,7	97,1	88,1	77,3
Харківська	94,4	92,1	89,2	103,9	101	86
Херсонська	80,5	37,5	127,6	100,1	136	75,4
Хмельницька	95,1	85,2	67,3	105,7	147,8	100,5
Черкаська	99,4	117,2	108,4	95,2	92,8	103
Чернівецька	106,5	98,1	108,4	89,5	118,6	68,4
Чернігівська	95,7	88	84,7	117,8	101,8	106,5

Побудовано за [49]

Серед усіх регіонів варто виділити Кіровоградську область, яка продемонструвала найдовший тренд зростання індексу продукції легкої промисловості – 2015-2018 роки. Тенденція до збільшення значень цього показника (2-3 роки поспіль) також намітилась у Волинській, Запорізькій, Миколаївській, Херсонській і Чернігівській областях. У 2018 році найбільшого зростання обсягу продукції легкої промисловості досягла Кіровоградська область – 16,7%, тоді як у Чернівецькій падіння склало 31,6%.

Попри нестабільну динаміку виробництва, структура вітчизняної легкої промисловості у розрізі регіонів залишається мало диверсифікованою. Так, у 2018 році 61,3% обсягу реалізованої продукції легкої промисловості в Україні припадало на сім областей, які виділено сірим кольором у табл. 4.12

Незмінним лідером в Україні у цьому сегменті економіки (зі значним відривом від решти регіонів) є Львівська область, попри падіння у 2018 році

обсягів реалізованої продукції легкої промисловості на 3%. Вона демонструвала стабільне нарощення потенціалу легкої промисловості, збільшивши за 6 років свою частку у структурі реалізованої продукції цього виду промислової діяльності в Україні на 4,08 в.п. Аналогічні тенденції характерні для Волинської (+1,22 в.п.), Закарпатської (+1,29 в.п.), Рівненської (+2,02 в.п.), Сумської (+4,01 в.п.) і Хмельницької (+2,67 в.п.) областей. Проте, друге місце у структурі реалізованої продукції легкої промисловості упродовж аналізованого періоду незмінно займала Харківська область із середньою часткою 9,42%. Такі результати проведеного аналізу дають підстави стверджувати про наявність у цих регіонах виробничих та інших ресурсів, а також сприятливих умов для успішного функціонування і подальшого розвитку виробництв легкої промисловості.

Таблиця 4.12

Структура обсягу реалізованої продукції легкої промисловості в Україні (за регіонами), %

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	1,3	1,42	1,54	1,58	1,59	1,38
Волинська	1,7	2	1,83	2,09	2,72	2,99
Дніпропетровська	7,57	6,79	8,47	8,03	8,21	7,59
Донецька	4,54	2,5	0,82	0,97	0,76	0,74
Житомирська	9,45	10,22	8,4	8,32	7,79	7,81
Закарпатська	4,84	6,72	6,31	6,89	6,24	6,13
Запорізька	2,23	2,05	2,69	2,24	2,51	2,62
Івано-Франківська	3,05	3,71	3,73	2,44	2,07	1,89
Київська	3,9	3,48	3,56	3,58	3,25	2,83
Кіровоградська	0,67	0,63	0,57	0,82	0,6	0,64
Луганська	5,62	0,62	...	...	0,57	0,41
Львівська	10,98	13,04	13,44	14,75	15,02	15,06
Миколаївська	4,73	3,43	3,19	3,46	3,6	3,43
Одеська	3,18	3,1	3,16	2,95	2,61	2,37
Полтавська	2,7	2,57	3,13	3,19	2,89	2,69
Рівненська	2,49	2,56	3,17	3,7	4,45	4,51
Сумська	3,71	4,88	6,97	6,16	5,65	7,72
Тернопільська	1,84	1,68	1,86	1,83	1,38	1,23
Харківська	9,85	10,73	8,86	8,63	8,79	9,66
Херсонська	0,21	0,19	0,19	0,21	0,23	0,28
Хмельницька	4,66	5,82	4,97	5,59	7,22	7,33
Черкаська	3,67	3,78	4,46	4,06	4,13	3,23
Чернівецька	2,4	2,6	3,02	2,74	2,54	1,93
Чернігівська	4,71	5,48	5,68	5,77	5,18	5,53
Всього за регіонами	100	100	100	100	100	100

Побудовано за [49]

Водночас Донецька і Луганська області в силу відомих причин практично втратили потенціал своєї легкої промисловості – їх частки у структурі

реалізованої продукції цього виду промислової діяльності в Україні упродовж 2014-2018 років скоротились, відповідно, на 3,80 в.п. і 5,21 в.п. Суттєво зменшили свої вагомості у названій структурі також Житомирська, Івано-Франківська, Київська і Миколаївська області, проте найнижчою вона залишається у Херсонській області – 0,28% (проти 0,19% у 2014-2015 роках).

У структурі реалізованої продукції легкої промисловості України домінує виробництво одягу, частка якого після відчутного (на 6,6 в.п.) зростання у 2015-2016 роках, передусім унаслідок збільшення обсягів виготовлення спецодягу, у двох наступних роках знову скоротилась і становила <42% (рис. 4.20). Найменшу частку у цій структурі (24,66% у середньому за аналізований період) незмінно займає виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів.

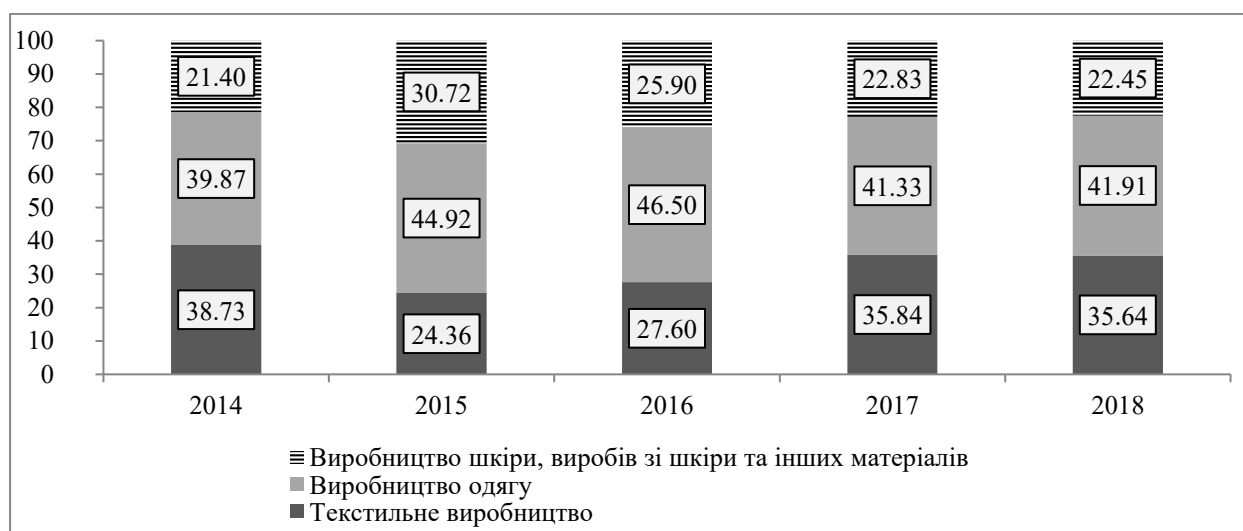

Рис.4.20 Структура реалізованої продукції легкої промисловості в Україні (за видами виробництв), %

Побудовано за [49]

У 2018 році 23,94% від загального обсягу виробництва шкіри, а також 18,20% виробництва одягу і 9,78% виробництва текстилю в Україні було зосереджено у Львівській області. У 2014 році значення цих показників становили 13,64%, 18,51% і 7,86% відповідно. Структура реалізованої продукції легкої промисловості у цьому регіоні за останні п'ять років також зазнала відчутних змін (рис. 4.21). Зокрема, у ній суттєво зростає частка виробництва

шкіри (на 10,87 в.п.), але натомість зменшились частки виробництва одягу (на 9,3 в.п) і текстилю (на 1,58 в.п.).

Незважаючи на певну трансформацію структури (за видами виробництв) легкої промисловості у Львівській області, вона продовжує спеціалізуватись на виробництві одягу. Аналогічна спеціалізація характерна для Закарпатської (одного з лідерів легкої промисловості України) і Волинської областей – у них частка виробництва одягу у структурі обсягу реалізованої продукції легкої промисловості становила 63,77% і 54,54% відповідно. Структурні зміни у легкій промисловості цих двох регіонів мають подібні тенденції: збільшення частки виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (на 3,09 в.п. у Закарпатській області і на 4,98 в.п. у Волинській) і водночас суттєвіше зменшення частки текстильного виробництва (на 7,68 в.п. у Закарпатській області і на 8,46 в.п. у Волинській).

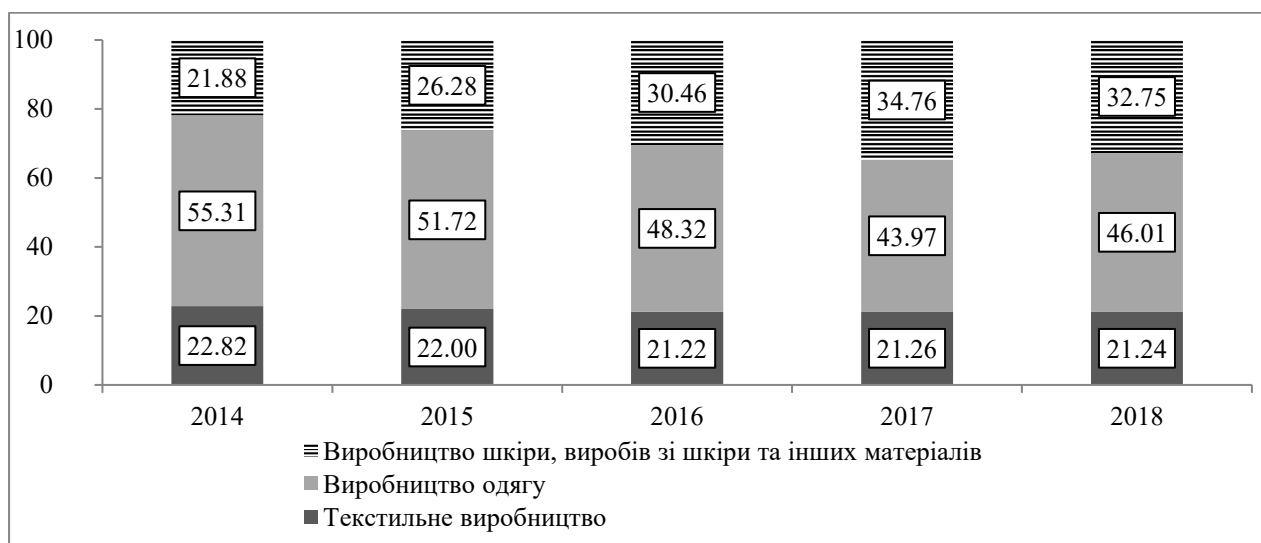

Рис. 4.21 Структура реалізованої продукції легкої промисловості Львівської області (за видами виробництв), %

Побудовано за [49]

Серед областей Західного регіону текстильне виробництво домінує у структурі легкої промисловості Тернопільської і Чернівецької областей із частками 73,14% і 63,67% відповідно. Варто відзначити, що в останній відбулись відчутні зміни у спеціалізації легкої промисловості. Так, частка виробництва одягу зменшилась на 9,91 в.п., але натомість зросла частка виробництва шкіри

виробів зі шкіри та інших матеріалів (на 10,03 в.п.). Найсуттєвіші структурні зміни відбулись у легкій промисловості Івано-Франківської області, яка з 2015 року спеціалізується на виробництві шкіри. За останні п'ять років обсяг реалізованої продукції цього виробництва у регіоні зріс у 2,3 разу. У підсумку, частка виробництва шкіри виробів зі шкіри та інших матеріалів у структурі легкої промисловості Івано-Франківської області збільшилась на 15,53 в.п. і склала 43,2%. Порівняно з 2013 роком, у цьому регіоні також відбулось зростання виробництва одягу (у 2,6 разу), частка якого у відповідній структурі досягла 32,61%. Натомість частка текстилю упродовж аналізованого періоду зменшилась на 30,17 в.п. (до 24,19%), що, своєю чергою, стало наслідком падіння обсягу цього виробництва в 1,6 разу.

Підсумовуючи результати аналізу виробничої діяльності у легкій промисловості, загалом можна констатувати відносну усталеність структури обсягу реалізованої продукції (за видами виробництв) в Україні. Водночас у переважній більшості областей Західного регіону упродовж останніх 5-ти років виявлені суттєві зміни у структурі виробництв легкої промисловості. Найбільшою мірою це стосується Івано-Франківської, Чернівецької і Львівської областей. З огляду на прикордонне розташування названих регіонів, пояснення таких змін (у структурі виробництв легкої промисловості) лежить у площині зовнішньоекономічних операцій підприємств, які займаються виготовленням тих чи інших видів продукції.

Аналіз тренду обсягів експорту продукції легкої промисловості (сумарно VIII, XI і XII товарних груп) з України засвідчив меншу амплітуду коливань значень показників, порівняно з товарним експортом (рис. 4.22). Так, вітчизняна легка промисловість із 2016 року демонструє відносно стабільну динаміку експорту своєї продукції, що, своєю чергою, свідчить про наявність усталених зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів господарської діяльності у цьому сегменті економіки. Українська продукція легкої промисловості експортується до 150 країн. Понад 83% цього експорту припадає на країни Євросоюзу, серед яких основними торговими партнерами України є Польща, Італія, Німеччина і

Угорщина. У 2018 році частки цих країн у структурі українського експорту продукції легкої промисловості становили: 6,88%, 5,55%, 4,67% і 3,48% відповідно. Також потужними імпортерами є Китай (4,65%) та Індія (4,60%). Про освоєння нових ринків збуту вітчизняними товаровиробниками свідчить приріст експорту продукції легкої промисловості в Індонезію, Ірак і США. Однак, найбільшим імпортером українських товарів легкої промисловості залишається Російська Федерація (7,72% у 2018 році), але її частка у структурі експорту названої продукції за останні чотири роки зменшилась на 10,46 в.п.

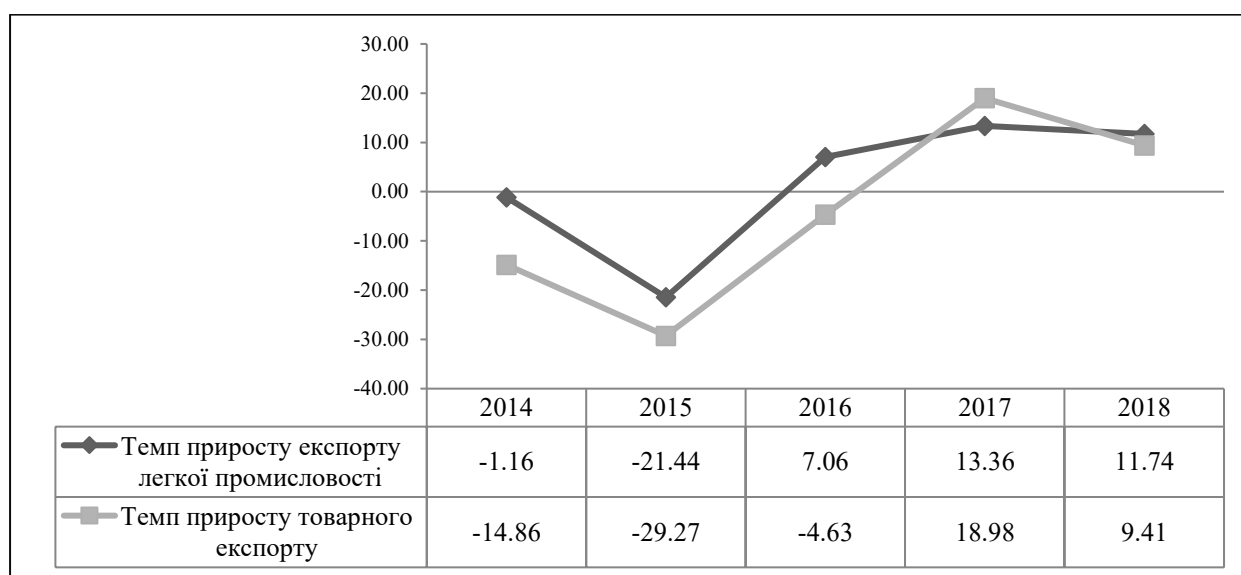

Рис. 4.22 Динаміка експорту в Україні, %

Побудовано за [49]

Упродовж 2014-2018 років серед регіонів України найбільший приріст експорту продукції легкої промисловості спостерігався у Полтавській області – сумарно 162,6%. Суттєве зростання значень цього показника за вказаний період також відбулось у Херсонській (+79,1%), Львівській (+46,8%) і Київській (+46,3%) областях. У 2018 році нарощення експорту товарів легкої промисловості досягли 19 областей, із них найбільшого – Волинська (50,5%), Чернівецька (29,2%), Полтавська (27,8%) і Миколаївська (20,6%).

Експортний потенціал вітчизняної легкої промисловості в основному зосереджений у двох областях Західного регіону – Львівській і Закарпатській. Так, у 2018 році на ці області припадало 43,23% (проти 33,54% у 2013-му) експорту продукції легкої промисловості України (табл. 4.13). Упродовж

аналізованого періоду частка Львівської області збільшилась на 7,48 в.п., а Закарпатської – на 2,21 в.п. Окрім цих областей, вагомі частки (понад 6%) у регіональній структурі українського експорту товарів легкої промисловості займали Житомирська, Полтавська (із тенденцією до збільшення) і Чернігівська області.

Таблиця 4.13

Структура експорту продукції легкої промисловості України (у розрізі регіонів), %

<i>Область</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
Вінницька	3,33	3,21	3,48	3,47	3,24	3,13
Волинська	1,84	1,83	1,1	1,04	1,31	1,77
Дніпропетровська	4,7	4,5	4,24	4,6	4,36	4,18
Донецька	1,35	0,83	0,14	0,09	0,12	0,11
Житомирська	6,24	6,84	6,97	7,16	7,01	6,52
Закарпатська	15,9	18,28	18,4	19,5	18,18	17,75
Запорізька	1,26	0,66	0,67	0,65	0,48	0,44
Івано-Франківська	5,26	5,73	5,29	4,55	3,68	3,14
Київська	2,56	2,55	3,97	3,75	4,21	3,53
Кіровоградська	0,65	0,52	0,62	0,64	0,55	0,5
Луганська	7,3	3,97	0,96	1,28	1,27	1,2
Львівська	18,41	19,88	22,61	22,69	24,33	25,48
Миколаївська	2,38	2,28	1,65	1,67	2,06	2,23
Одеська	1,55	1,53	1,59	1,63	1,72	1,47
Полтавська	2,72	3,58	5,37	5,46	5,88	6,73
Рівненська	1,47	1,62	1,65	1,46	1,58	1,52
Сумська	3,45	2,68	3,25	2,65	2,39	2,53
Тернопільська	0,95	1,12	0,67	0,59	0,74	0,73
Харківська	5,96	5,6	4,64	4,01	4,18	4,28
Херсонська	0,11	0,12	0,19	0,16	0,25	0,18
Хмельницька	2,64	2,45	2,25	2,31	2,61	2,74
Черкаська	1,58	1,56	1,59	2,1	1,72	1,34
Чернівецька	2,11	2,42	2,49	2,21	2,13	2,46
Чернігівська	6,28	6,24	6,21	6,31	5,99	6,05
Разом	100	100	100	100	100	100

Побудовано за [49]

Товарна структура українського експорту легкої промисловості є усталеною – упродовж 2013-2018 років у ній незмінно домінували (із часткою на рівні 70%) текстильні матеріали та текстильні вироби (XI товарна група) (рис. 4.22). У 2018 році продукція цієї товарної групи була основою експорту легкої промисловості (із часткою >50%) у 21-му регіоні (додаток Й, табл. Й.5). Понад те, у 9-ти областях (Вінницькій, Волинській, Кіровоградській, Луганській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій, Черкаській і Чернівецькій) значення цього показника перевищувало 90%. Натомість на експорті продукції товарної групи XII. Взуття, головні убори, парасольки спеціалізуються тільки Запорізька

(із часткою 71,44% у 2018 році), Сумська (90,63%) і Чернігівська (56,57%) області. Порівняно суттєвою частка цієї товарної групи була в структурі експорту продукції легкої промисловості Донецької (11,34% проти 22,04% у 2013 році), Закарпатської (19,72% проти 17,41%), Івано-Франківської (16,93% проти 9,73%) і Харківської (16,78% проти 7,73%) областей.

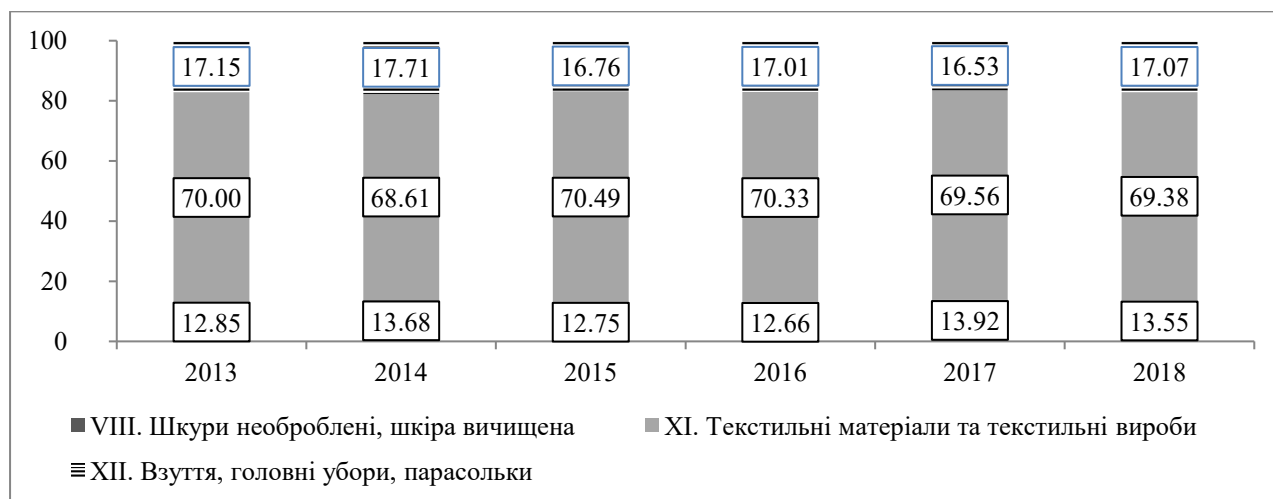

Рис.4.23 Структура експорту легкої промисловості України (у розрізі товарних груп), %

Побудовано за [49]

Упродовж 2016-2018 років жодна з областей України не спеціалізувалась на експорті продукції товарної групи VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена. Однак, у 2015 році частка цих товарів у експорті легкої промисловості перевищувала 50% в Івано-Франківській області (проти 23,61% у 2018-му), а у 2013 і 2014 роках – у Донецькій (проти 3,31% у 2018-му) і Тернопільській (проти 30,98% 2018-му). Стабільно високі значення цього показника характерні для Київської (33,73% у середньому за 2013-2018 роки), Львівської (19,12%) і Миколаївської (39,48%) областей.

Таким чином, у переважній більшості областей експорт продукції легкої промисловості є вузько спеціалізованим на тій чи іншій товарній групі. Водночас необхідно відмітити відносно високий ступінь диверсифікації структури експорту продукції легкої промисловості (у розрізі 3-х товарних груп) в областях Західного регіону, зокрема, Івано-Франківській, Закарпатській і Львівській.

У 2018 році 52,21% (проти 45,12% у 2013-му) українського експорту продукції товарної групи XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби

припадало на області Західного регіону. Зокрема, частка Львівської області становила 24,68% (проти 18,77%), а Закарпатської – 16,85% (проти 15,29%). У регіональній структурі експорту цієї товарної групи відносно вагомими були також частки Дніпропетровської (5,02%), Житомирської (7,35%), Полтавської (9,13%) і Харківської (4,77%) областей. Із них варто виділити Полтавську область, частка якої в експорті текстильних матеріалів і текстильних виробів упродовж аналізованого періоду зросла на 5,60 в.п.

Основними експортерами продукції товарної групи XII. Взуття, головні убори, парасольки є п'ять областей: Закарпатська, Чернігівська, Сумська, Львівська і Харківська. У 2018 році на них припадало 80,51% (проти 71,71% у 2013-му) експорту цієї товарної групи. Порівняно з 2013 роком, у цій структурі збільшились частки Чернігівської (на 8,65 в.п.), Закарпатської (на 4,48 в.п.) і Харківської (на 1,72 в.п.) областей, але натомість зменшились частки Сумської (на 5,66 в.п.) і Львівської (на 0,39 в.п.).

Ще менш диверсифікованою є регіональна структура експорту товарної групи VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена. Так, у 2018 році п'ять областей (Львівська, Закарпатська, Київська, Миколаївська та Івано-Франківська) експортували 85,07% обсягу продукції цієї товарної групи. Зокрема, частка Львівської області у цій структурі становила 45,97%, що на 21,74 в.п. більше, аніж у 2013-му. Загалом на області Західного регіону у 2018 році припадало 69,47% (проти 60,67% у 2013-му) українського експорту товарної групи VIII.

Особливістю українського експорту товарів легкої промисловості (а надто із Західного регіону) є висока частка у ньому готової продукції, що виготовлена на основі давальницької сировини. Найбільше ця особливість характерна для Закарпатської області, в якій майже 100% експорту легкої промисловості (у розрізі трьох товарних груп) є результатом толінгових операцій (додаток Й, табл. Й.6). Подібна ситуація і в решти областях Західного регіону. Зокрема, частка продукції із давальницької сировини становить понад 90% в експорті XI товарної групи в усіх областях (окрім Волинської і Рівненської із 2017 року), а також в

експорті VIII товарної групи у Львівській області і в експорті XII товарної групи в Івано-Франківській і Рівненській областях.

Розвиток української легкої промисловості стримує наявність 3-х ключових проблем:

- 1) висока залежність від імпортних сировини, матеріалів і комплектуючих, зокрема, тканин (передусім із бавовни та льону), шкіри, вовни, фурнітури, ниток, а також основних засобів;
- 2) низька цінова конкурентність продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку, спричинена сприятливими умовами для офіційного і “сірого” імпорту вживаного одягу та взуття, нелегального внутрішнього випуску, а також контрабанди тканин і готових виробів;
- 3) зосередженість значної частини виробництв (надто у Західному регіоні) на виготовленні продукції з давальницької сировини.

Відтак, пріоритетним завданням для забезпечення розвитку вітчизняної легкої промисловості є відновлення (із подальшим нарощенням) сировинного забезпечення текстильних та інших виробництв в Україні. Для вирішення цього завдання необхідне створення або відновлення чи модернізація потужностей (підприємств) із переробки вовни, льону, технічної коноплі, бавовни, а також для виробництва штучних і синтетичних волокон. Такі потужності повинні бути зосереджені у регіонах, що мають сприятливі умови для вирощування та заготівлі названих видів сировини. Для популяризації та забезпечення розвитку певних сегментів рослинництва і тваринництва з метою заготівлі сировини для задоволення потреб вітчизняної легкої промисловості у названих регіонах необхідним є сприяння (з боку органів місцевої влади) у виділенні сільськогосподарських угідь під розведення овець і великої рогатої худоби, а також для вирощування льону і коноплі.

Доцільною вбачається реалізація державних цільових програм, спрямованих на створення ферм для розведення великої рогатої худоби, овець та інших тварин задля отримання натуральної шкіри, хутра і вовни. Такі підприємства мають включати цехи для забою худоби, а також спеціалізовані

технологічні лінії, призначені для очищення і сушіння сировини та її подальшої реалізації пріоритетно вітчизняним виробникам продукції легкої промисловості. Із боку державних (регіональних) органів влади необхідною є підтримка у придбанні технологічного обладнання та спорудженні відповідних будівель, холодильників, технологічних агрегатів, а також забезпечення виробничих процесів необхідними енергетичними ресурсами (електроенергією, водою, газом та ін.).

Одночасно необхідно організовувати виробництва із переробки та використання готової шкіри і вовни, передусім на базі малих і середніх підприємств, які доцільно розміщувати у зоні розташування сировинних ресурсів. Це забезпечить мінімальні витрати на логістичні операції та безперебійне постачання напівфабрикатів для реалізації технологічних процесів виготовлення кінцевої продукції. Обов'язковою умовою при цьому є налагодження прямих контактів переробних підприємств із виробниками такої сировини задля уникнення посередницьких націнок, а відтак, здешевлення готових виробів. Аналогічні процеси повинні відбуватись у напрямку активізації заготівлі льоноконопляної продукції як основної сировини для текстильних виробництв.

З огляду на важливість розвитку легкої промисловості, відновленням (і нарощенням) потужностей із виготовлення та переробки сировини для задоволення потреб вітчизняних підприємств повинні займатись профільні економічні департаменти державних адміністрацій визначених регіонів за інформаційно-консультаційної і організаційної підтримки *Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України*. Одним із дієвих способів вирішення цього завдання є розробка відповідних інвестиційних проектів, які передбачають залучення у цю діяльність внутрішніх і зовнішніх інвестицій. На початковому етапі такі підприємства можуть переробляти імпорту сировину, а згодом і вітчизняну.

Із метою стимулювання інвестицій в українську легку промисловість та, зокрема, у діяльність із переробки вітчизняної сировини, виготовлення тканин,

шкіри, штучних і синтетичних волокон вбачається доцільним розтермінування сплати ПДВ за операціями з імпорту підприємствами легкої промисловості обладнання і запчастин до нього. Окрім того, такі преференції можуть поширюватись і на виробників готового одягу та взуття, які не менше 50% своєї продукції реалізують на внутрішньому споживчому ринку у роздріб.

Для забезпечення вітчизняної легкої промисловості необхідною сировиною, створення і розвитку в Україні підприємств із поглибленої переробки первинної сировини (пряжі), а також для нарощування виробництва продукції з високою доданою вартістю (ниток, тканин) Верховній Раді України слід повторно розглянути можливість затвердження проекту Закону про внесення змін до Митного тарифу України, встановленого Законом України “Про Митний тариф України” щодо встановлення нульової пільгової ставки ввізного мита на пряжу однокручену або багатокручену (яка класифікується за кодом 5509 22 00 00 УКТЗЕД) та пряжу, змішану головним чином або винятково з бавовною (яка класифікується за кодом 5509 53 00 00 УКТЗЕД) замість чинних митних ставок у розмірі 4%. З огляду на те, що зазначена пряжа взагалі не виробляється в Україні, таке законодавче рішення сприятиме зменшенню кінцевої вартості широкого асортименту готової продукції легкої промисловості вітчизняного виробництва та підвищенню її цінової конкурентоспроможності, а відтак, збільшенню питомої ваги цієї продукції на внутрішньому ринку та нарощуванню її експорту.

Соціально-економічний ефект від реалізації запропонованих заходів полягатиме у:

- створенні нових робочих місць як на підприємствах легкої промисловості, так і у сільському господарстві;
- зростанні самозайнятості у депресивних регіонах (передусім гірських);
- зменшенні залежності вітчизняних підприємств легкої промисловості від імпорту продукції проміжного споживання (тканин, шкіри та інших матеріалів, що використовуються у виробництві одягу і взуття), а відтак, зменшенні впливу

курсів і кон'юнктурних коливань на виробництво і споживання у цьому сегменті;

- покращенні структури українського експорту товарів легкої промисловості та поступовому зменшенні у ній частки готової продукції, виготовленої з давальницької сировини.

Другим (не менш важливим) завданням для подолання проблем функціонування легкої промисловості в Україні і забезпечення її подальшого розвитку, є *створення конкурентних умов для учасників внутрішнього ринку продукції текстильних та інших виробництв*. Вирішення цього завдання потребує розробки і впровадження відповідних нормативних, технічних і кадрових заходів, спрямованих на ліквідацію потоків “сірого” імпорту одягу і взуття в Україну, а також нелегального внутрішнього випуску. Іншими словами, забезпечення конкурентних умов для учасників внутрішнього ринку продукції легкої промисловості в Україні неможливе без ліквідації тіньового товарообороту в цьому сегменті економіки. Своєю чергою, легалізація торгівлі, зокрема, готовою продукцією виробництв легкої промисловості, на внутрішньому споживчому ринку передбачає обов'язкове запровадження реєстраторів розрахункових операцій (у т.ч. програмних) для усіх суб'єктів торгівельної діяльності.

Практична реалізація такого завдання лежить у нормативно-правовій площині, і на сьогодні у цьому напрямку вже зроблено перші законодавчі кроки, зокрема, щодо вдосконалення (раціоналізації) спрощеної системи оподаткування. Так, 20.09.2019 р. Верховна Рада України прийняла Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі і послуг”, а також Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг” та інших законів України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг”. Водночас важливим етапом у подоланні проблем вітчизняної легкої промисловості є її захист від впливу імпорту дешевих (передусім китайських) товарів. Цього можна досягти шляхом збільшення (за умови несуперечності з правилами СОТ) ставок мита і ПДВ на імпорт одягу,

взуття, а також сировини, тканин, фурнітури та іншої продукції легкої промисловості, яка має фактичний і перспективний потенціал виготовлення в Україні. Інший спосіб – обґрунтування і запровадження показників мінімальної вартості мита на згаданий імпорт із Китаю та інших країн, які не входять до ЄС.

З огляду на суттєвий негативний вплив імпорту вживаного одягу та взуття на конкурентоспроможність продукції вітчизняної легкої промисловості на внутрішньому ринку, пропонується: встановити належний санітарний контроль за реалізацією вживаних товарів; запровадити обов'язкове сортування і сертифікацію, а також повну заборону на імпорт окремих (білизни та ін.) видів вживаних товарів; ввести ліцензування діяльності торгівців вживаним одягом та взуттям; внести відповідні зміни у Податковий кодекс України, які б передбачали обов'язкову загальну систему оподаткування для імпортерів і продавців вживаного одягу і взуття, а в подальшому – для усіх без винятку імпортерів.

Розвиток легкої промисловості в Україні вимагає подолання негативів, пов'язаних зі звуженням можливостей для національних товаровиробників унаслідок збільшення кількості підприємств, що займаються переробкою давальницької сировини. Наявність таких підприємств (у тій формі, в якій вони функціонують тепер) із позиції економічної безпеки є доцільною лише у коротко- і середньостроковому періодах. У подальшому ці підприємства мають бути трансформовані у напрямку їх інтеграції в українську економіку. Це може відбуватись двома шляхами (або їх синтезом): 1) відкриття національних виробництв із виготовлення продукції, що здатна замінити давальницьку сировину; 2) створення в Україні підприємств із подальшої переробки (чи використання) готової продукції, виготовленої з давальницької сировини, на діючих підприємствах.

Таким чином, одним із пріоритетів державної промислової політики, зокрема у площині розвитку виробництв легкої промисловості, які працюють на основі давальницької сировини, повинно стати розширення ланцюгів доданої вартості, створеної в Україні, шляхом доповнення їх новими ланками. Це можуть

бути спільні підприємства, однак, коефіцієнт локалізації внутрішнього (українського) потенціалу у них має становити не менше 50%. Стратегія розвитку вітчизняної легкої промисловості повинна передбачати зниження сировинного експорту і нарощення постачання високоякісної продукції з доданою вартістю.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 4

1. За результатами аналізу структури і динаміки витратності і міжсекторальних звязків деревообробної промисловості України з'ясовано, що рівень витратності вітчизняних деревообробних виробництв є найвищим серед країн ЄС. Значною мірою це пояснюється суттєвими відмінностями у структурах витрат (проміжного споживання) деревообробної промисловості України і країн ЄС. В останніх домінує частка продукції деревообробних виробництв, тоді як в Україні вона має тенденцію до зменшення. Виявлено тенденцію до зменшення ступеня переробки деревинної сировини і погіршення технологічності виробництва. Обґрунтовано необхідність трансформації структури випуску деревообробної промисловості у напрямі збільшення виробництва продукції для будівництва і меблевої промисловості, а також створення організаційно-економічних та інституційно-правових умов, які б сприяли зростанню попиту на зазначену продукцію на внутрішньому і зовнішньому ринках

2. Здійснено порівняльну оцінку сировинного потенціалу деревообробної промисловості України і держав-членів ЄС, а також діагностику структурних змін у сировинному потенціалі деревообробних виробництв на регіональному рівні. Визначено спеціалізацію областей за видами заготівлі ліквідної деревини. Виявлено, що більшість регіонів України спеціалізується на виробництві паливної деревини. Досліджено залежність між структурою заготівлі деревини та площею загибелі деревостанів, а також між темпами заготівлі деревини й рівнем відтворюваності лісів. Обґрунтовано, що Україна володіє достатнім сировинним потенціалом для забезпечення сталого розвитку деревообробної

промисловості. Підтвердженням цього є 6-те місце України серед країн ЄС за запасом деревини і 7-ме – за обсягом заготівлі ліквідної деревини. Проте, серед основних проблем, які гальмують розвиток деревообробних виробництв в Україні, домінують: обмежений доступ вітчизняних підприємств до сировини (що обумовлено нерегульованістю внутрішнього ринку реалізації деревини); тіньові операції у господарській (зокрема зовнішньоекономічній) діяльності деревообробного сектора.

3. Розроблено організаційні інструменти сприяння розвитку деревообробних виробництв у регіонах України. Зокрема, це створення інтегрованих підприємницьких структур, передусім у Західному регіоні, більшість областей якого володіють значним потенціалом заготівлі ліквідної деревини. Комплексна взаємодія лісопромислового та інфраструктурного секторів економіки дасть можливість: забезпечити потреби деревообробних підприємств у сировині, організувати їх взаємовигідну взаємодію із лісозаготівельними підприємствами; максимально повно реалізувати потенціал сектора деревообробки в регіоні; підтримати і стимулювати інвестиційну активність. У підсумку це сприятиме формуванню високого рівня конкурентоспроможності вітчизняної деревообробної продукції, виходу її на зовнішні ринки та зростанню ефективності деревообробних виробництв.

4. Обґрунтовано, що розвиток української легкої промисловості стримує наявність 3-х ключових проблем: 1) висока залежність від імпортних сировини, матеріалів і комплектуючих, зокрема, тканин (передусім із бавовни та льону), шкіри, вовни, фурнітури, ниток, а також основних засобів; 2) низька цінова конкурентність продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку, спричинена сприятливими умовами для офіційного і “сірого” імпорту вживаного одягу та взуття, нелегального внутрішнього випуску, а також контрабанди тканин і готових виробів; 3) зосередженість значної частини виробництв (надто у Західному регіоні) на виготовленні продукції з давальницької сировини.

5. Здійснено оцінку виробничої і експортної спеціалізації регіонів України за продукцією легкої промисловості. Виявлено, що виробничий і експортний

потенціал української легкої промисловості зорієнтований здебільшого у Західному регіоні країни та спеціалізується на виробництві одягу.

6. Доведено, що пріоритетним завданням розвитку легкої промисловості в Україні є відновлення (із подальшим нарощенням) сировинного забезпечення текстильних та інших виробництв у відповідних регіонах. Для вирішення цього завдання необхідне створення чи модернізація потужностей (підприємств) із переробки вовни, льону, технічної коноплі, бавовни, а також для виробництва штучних і синтетичних волокон. Другим (не менш важливим) завданням є забезпечення конкурентних умов для учасників внутрішнього ринку продукції текстильних та інших виробництв, що потребує розробки і впровадження відповідних нормативних, технічних і кадрових заходів, спрямованих на ліквідацію потоків “сірого” імпорту одягу і взуття в Україну, а також нелегального внутрішнього випуску.

Основні результати дисертаційної роботи, отримані у цьому розділі опубліковано у наукових працях [29], [31], [32], [52], [56], [77], [78], [79], [91], [110], [111], [121], [125], [180], [182], [183].

РОЗДІЛ 5.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ПАРАМЕТРІВ ПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

5.1. Моделювання впливу структури випуску переробної промисловості на її ефективність

Питання структурних трансформацій економіки і, зокрема, її промислового сектора, є предметом багатьох досліджень. Так, огляд структурних зміни у харчовій промисловості Польщі у період 2000-2012 років і оптимізацію структури факторів виробництва за допомогою методів нелінійного програмування наведено у [266]. Оптимізацію структури економічних ресурсів на галузевій основі для максимізації доходу Туреччини із застосуванням методів лінійного програмування детально описано у [146], [142]. Оцінку структурних змін у чеській економіці у період 1996-2002 років із використанням моделі DSGE (Dynamic stochastic general equilibrium), оціненої з використанням методів Bayesian, проведено у [147]. Високий взаємозв'язок експорту Чехії і ВВП Німеччини та значну інтегрованість чеської економіки з Німецькою за допомогою ADL (Autoregressive distributed lag) моделі доведено у [251]. Галузевий підхід та модель „error correction model” застосовано для оцінки конкурентоспроможності чеської переробної промисловості відображено у [216]. Це дало змогу сформулювати висновки про значну залежність чеського експорту від імпортованих комплектуючих. Широкий огляд можливостей і прикладів застосування методів лінійного програмування і даних таблиць input-output у процесах оптимізації ресурсів здійснено у [260]. Теоретико-методичні засади застосування нелінійної моделі витрат-випуску висвітлено у [233].

Авторські дослідження спрямовані на актуалізацію проблемних питань функціонування промисловості України, зокрема у напрямку пошуку і обґрунтування чинників впливу на ефективність переробних виробництв та побудови відповідних оптимізаційних моделей. Своєю чергою, вибір критеріїв

трансформації промислового сектора національної економіки, а надто в умовах поширення Індустрії 4.0, вимагає глибоких емпіричних досліджень аналогічного досвіду індустріальних країн ЄС, подібних до України за масштабом і специфікою промисловості.

До найбільш індустріальних країн ЄС належать Польща і Німеччина – країни з подібними параметрами промислового потенціалу. У 2017 році за рівнем індустріальності (часткою промисловості у випуску економіки) Польща переважала Німеччину на 9,18 в.п. (45,53% проти 36,35%), тоді як у 2014 році – лише на 1,1 в.п. (37,74% проти 36,64%). За абсолютними показниками випуску і валової доданої вартості (ВДВ) польська промисловість у 2017 році поступалась німецькій, відповідно, у 6,41 і 5,80 разу, тоді яку 2014-му – у 6,64 і 7,26 разу. Водночас за часткою ВДВ у випуску (одному з основних показників економічної ефективності) німецька промисловість незмінно має переваги (≈ 4 в.п.) над польською промисловістю: 34,57% проти 30,49% у 2017 році (33,69 проти 29,90% у 2014-му).

Однією з основних причин таких відмінностей є порівняно нижча ефективність польської *переробної* промисловості. Так, за часткою ВДВ у випуску переробної промисловості у 2017 році Польща поступалася Німеччині на 7,05 в.п. (табл. 5.1).

Німецька переробна промисловість за цим показником ефективності переважала польську в усіх без винятку високо- і середньо-високотехнологічних виробництвах і переважній більшості решти виробництв. Переробна промисловість Польщі мала переваги лише у двох середньо-низькотехнологічних виробництвах (виробництво коксу та нафтопродуктів; ремонт і монтаж машин і устаткування) і двох низькотехнологічних (текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів; виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування).

Таблиця 5.1

Частка ВДВ у випуску виробництв переробної промисловості, %

Група	Виробництво	Код за КВЕД	Польща	Німеччина
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	32,40	53,64
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	17,51	45,96
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	26,17	32,90
	Виробництво електричного устаткування	C27	22,08	41,01
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	32,30	37,94
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	20,26	33,41
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	31,42	32,70
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	16,03	10,37
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	28,84	35,19
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	34,90	36,77
	Металургійне виробництво	C24	17,77	19,96
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	34,99	41,15
	Ремонт і монтаж машин і устаткування	C33	48,11	36,06
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	23,67	23,75
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	35,62	32,88
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	30,91	30,07
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-32	32,66	45,09
Всього переробна промисловість			27,01	34,06

Побудовано за даними [214]

Звідси випливає, що вища економічна ефективність німецької переробної промисловості (порівняно з польською) пояснюється її більшою орієнтованістю на високотехнологічні виробничі процеси та виробництва із вищим ступенем переробки сировини. Цю тезу підтверджує порівняння структури ВДВ і випуску переробної промисловості цих двох країн (табл. 5.2).

Таблиця 5.2

Структура ВДВ і випуску переробної промисловості Польщі і Німеччини у
розрізі виробництв, %

Група	Виробництво	Код за КВЕД	Структура ВДВ		Структура випуску	
			Польща	Німеччина	Польща	Німеччина
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	1,59	3,33	1,32	2,12
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	2,09	6,08	3,22	4,50
	Всього		3,67	9,41	4,54	6,62
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	4,93	7,47	5,09	7,73
	Виробництво електричного устаткування	C27	3,69	6,72	4,52	5,58
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	4,64	15,41	3,88	13,84
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	8,77	20,74	11,69	21,14
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	2,08	2,64	1,79	2,75
	Всього		24,11	52,98	26,96	51,04
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	3,16	0,82	5,32	2,71
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	7,77	4,47	7,27	4,32
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	5,70	2,65	4,41	2,46
	Металургійне виробництво	C24	2,82	3,09	4,29	5,27
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	11,56	8,45	8,92	6,99
	Ремонт і монтаж машин і устаткування	C33	5,48	2,30	3,07	2,18
	Всього		36,48	21,78	33,29	23,93
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	17,43	6,93	19,89	9,94
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	3,42	1,15	2,59	1,19
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	8,94	3,79	7,81	4,29
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-32	5,95	3,96	4,92	2,99
	Всього		35,73	15,83	35,20	18,41
Всього переробна промисловість			100,00	100,00	100,00	100,00

Побудовано за даними [214]

Так, у структурі випуску переробної промисловості Німеччини частка високо-і середньо-високотехнологічних виробництв (сумарно) у 1,83 разу вища, аніж у Польщі. Основу переробної промисловості Німеччини складають середньо-високотехнологічні виробництва із часткою 51,04%, із них 21,14% припадає на виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів. Тоді як основу переробної промисловості Польщі формують низькотехнологічні виробництва із часткою 35,20%, із них 19,89% припадає на виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів.

Між динамікою значень показника частки високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску переробної промисловості та показника частки ВДВ у випуску переробної промисловості існує тісний взаємозв'язок (рис. 5.1 і рис. 5.2). Упродовж досліджуваного періоду і в Польщі, і у Німеччині зростання частки середньо-

високотехнологічних виробництв у структурі випуску переробної промисловості супроводжувалось збільшенням частки ВДВ у випуску переробної промисловості. Винятком був посткризовий 2010-й рік у Польщі.

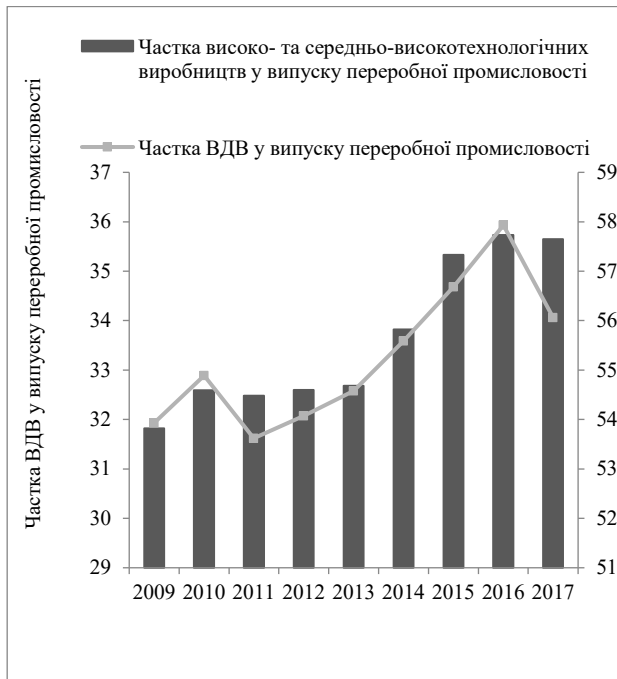

Рис. 5.1 Динаміка структурних показників переробної промисловості Польщі, %

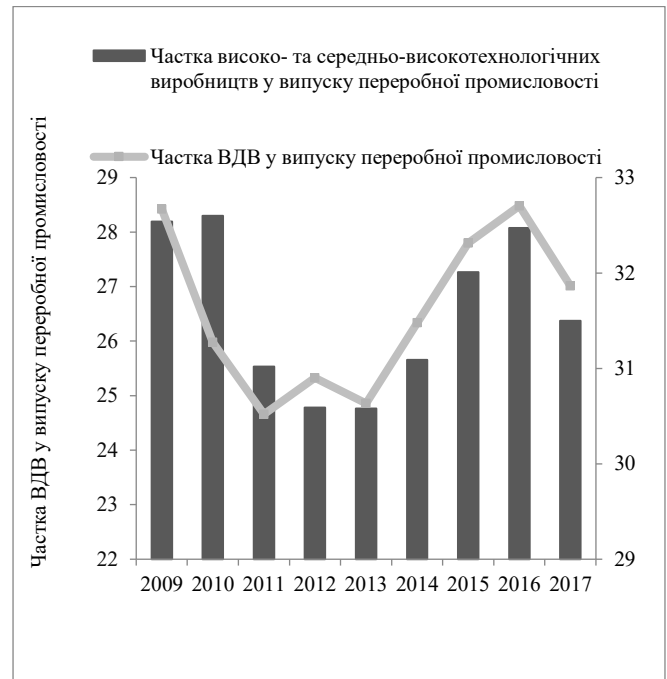

Рис. 5.2 Динаміка структурних показників переробної промисловості Німеччини, %

Побудовано за даними [214]

Проведений кореляційно-регресійний аналіз дав можливість встановити, що такий взаємозв'язок є стохастичним та лінійним, але дуже близьким до функціонального (детермінованого), оскільки значення коефіцієнта кореляції між досліджуваними показниками для Польщі та Німеччини були дуже високими – 0,93 і 0,96 відповідно (рис. 5.3 і рис. 5.4). Значення коефіцієнта детермінації (R^2) показують, що в аналізованому періоді величина частки ВДВ у випуску переробної промисловості залежала від величини частки (сумарної) високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску переробної промисловості у Польщі на 85,43%, а в Німеччині на 93,01%.

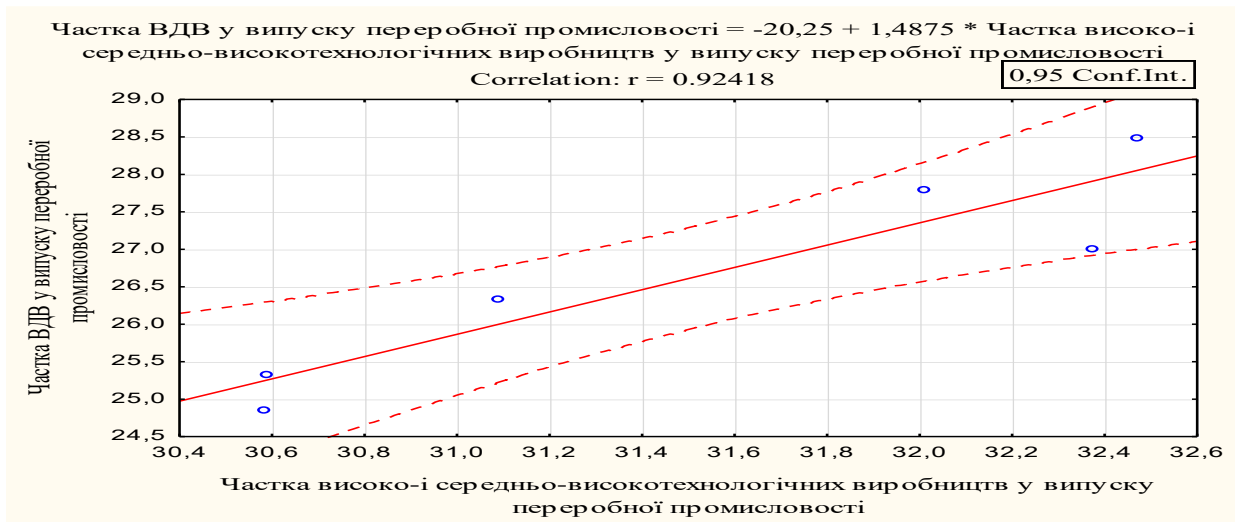

Рис. 5.3 Характеристика взаємозв'язку між зміною величини частки ВДВ у випуску переробної промисловості та частки високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у випуску переробної промисловості Польщі

Побудовано за даними [214]

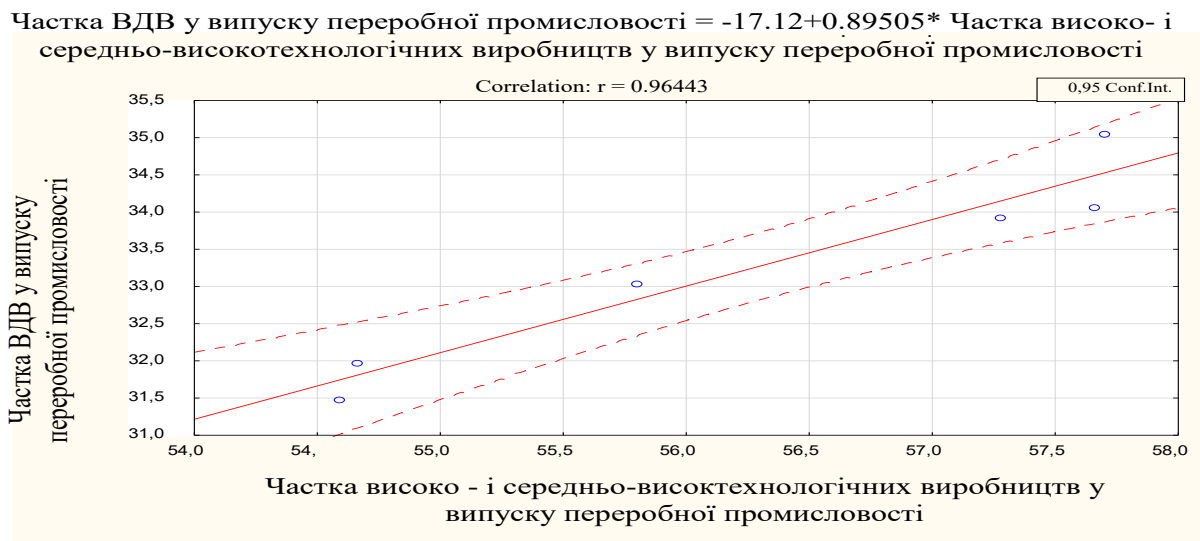

Рис. 5.4 Характеристика взаємозв'язку між зміною величини частки високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у випуску переробної промисловості та частки ВДВ у випуску переробної промисловості Німеччини

Побудовано за даними [214]

Таким чином, проведений на прикладі Польщі і Німеччини аналітичний огляд і результати кореляційно-регресійного аналізу підтвердили авторську гіпотезу: що вища частка високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у

структурі випуску переробної промисловості, то вища частка ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності. Звідси випливає, що оптимізація структури переробної промисловості (у розрізі виробництв) є способом підвищення її ефективності. Для оптимізації структури випуску переробної промисловості за критерієм збільшення ефективності (тобто досягнення бажаного значення показника частки ВДВ у випуску) розроблено авторську економіко-математичну модель. Оптимізаційна модель (5.1) є детермінованою та відображає наявність функціонального зв'язку (при зміні значень одного показника обов'язково змінюється значення іншого) між динамікою величини часток окремих виробництв у структурі випуску і ВДВ переробної промисловості і зміною величини частки ВДВ у випуску переробної промисловості:

$$\frac{q_{\beta}}{p_{\beta}} = \frac{q_{\beta_1} + q_{\beta_2} + \dots + q_{\beta_{17}}}{p_{\beta_1} + p_{\beta_2} + \dots + p_{\beta_{17}}} = \frac{q_{\beta} \left(\frac{q_{\beta_1}}{q_{\beta}} + \frac{q_{\beta_2}}{q_{\beta}} + \dots + \frac{q_{\beta_{16}}}{q_{\beta}} \right)}{p_{\beta} \left(\frac{p_{\beta_1}}{p_{\beta}} + \frac{p_{\beta_2}}{p_{\beta}} + \dots + \frac{p_{\beta_{16}}}{p_{\beta}} \right)} \rightarrow opt \quad (5.1)$$

$q_{\beta_1} + q_{\beta_2} + \dots + q_{\beta_{16}}$ – ВДВ 16-ти виробництв переробної промисловості ;

$p_{\beta_1} + p_{\beta_2} + \dots + p_{\beta_{16}}$ – випуск 16-ти виробництв переробної промисловості;

$\frac{q_{\beta_1}}{q_{\beta}} + \frac{q_{\beta_2}}{q_{\beta}} + \dots + \frac{q_{\beta_{16}}}{q_{\beta}}$ – частки 16-ти виробництв переробної промисловості у ВДВ

переробної промисловості;

$\frac{p_{\beta_1}}{p_{\beta}} + \frac{p_{\beta_2}}{p_{\beta}} + \dots + \frac{p_{\beta_{16}}}{p_{\beta}}$ – частки 16-ти виробництв переробної промисловості

у структурі випуску переробної промисловості.

Цільовою функцією оптимізації обрано збільшення фактичного значення показника частки ВДВ у випуску переробної промисловості до бажаного рівня.

Для побудованої оптимізаційної моделі (5.1) визначено множину критеріїв та обмежень.

1. Сума часток 16-ти виробництв у структурах випуску і ВДВ переробної промисловості становить 1:

$$\frac{q_{\beta_1}}{q_{\beta}} + \frac{q_{\beta_2}}{q_{\beta}} + \dots + \frac{q_{\beta_{16}}}{q_{\beta}} = 1; \quad \frac{p_{\beta_1}}{p_{\beta}} + \frac{p_{\beta_2}}{p_{\beta}} + \dots + \frac{p_{\beta_{16}}}{p_{\beta}} = 1.$$

2. Значення показників частки ВДВ у випуску кожного з 17-ти виробництв переробної промисловості повинні прямувати до бажаних значень.

3. Частки високотехнологічних і середньо-високотехнологічних виробництв у випуску і ВДВ переробної промисловості мають зростати.

Оптимізаційну модель (5.1) розв'язано методом лінійного програмування. Вихідними даними для проведення розрахунків були значення структурних показників переробної промисловості Польщі. Цільовою функцією було обрано досягнення значення показника частки ВДВ у випуску переробної промисловості Польщі рівня 34,06% (значення показника в Німеччині у 2017 році). У результаті проведених розрахунків отримано оптимізовану структуру випуску і ВДВ переробної промисловості Польщі (табл. 5.3).

Таблиця 5.3

Оптимізована структура випуску і ВДВ переробної промисловості Польщі, %

Група	Виробництво	Код за КВЕД	Структура ВДВ	Структура випуску	Частка ВДВ у випуску
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C 21	2,36	2,23	35,98
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C 26	3,30	3,92	28,68
	Всього		5,66	6,15	x
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	6,77	7,01	32,90
	Виробництво електричного устаткування	C27	7,48	6,21	41,01
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	5,26	5,12	34,98
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	12,16	12,40	33,41
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	2,23	2,36	32,21
	Всього		33,90	33,10	x
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	0,79	1,68	16,04
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	7,45	7,21	35,19
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	5,26	5,09	35,21
	Металургійне виробництво	C24	1,53	2,82	18,45
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	12,52	10,36	41,15
	Ремонт і монтаж машин і устаткування	C33	6,77	4,79	48,12
	Всього		34,32	31,96	x
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	9,91	14,21	23,75
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	3,55	3,39	35,63
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	4,70	5,17	30,92
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-32	7,97	6,02	45,09
	Всього		26,12	28,80	x
Всього переробна промисловість		x	100,00	100,00	34,06

Авторська розробка

Згідно з отриманими результатами, польська переробна промисловість зможе досягнути рівня ефективності німецької (показника частки ВДВ у випуску на рівні 34,06%) за умови, якщо у структурі її випуску сумарна частка високо- і середньо-високотехнологічних виробництв збільшиться на 7,75 в.п. Водночас у структурі ВДВ польської переробної промисловості сумарна частка високо- і середньо-високотехнологічних виробництв повинна збільшитися на 11,78 в.п.

У ЄС є країни, в яких високотехнологічна (за випуском) переробна промисловість є низькоефективною. Це, зокрема, Чехія, Угорщина, Словенія і Словаччина – країни з високим рівнем імпортозалежності переробної промисловості. Так, у Чехії, незважаючи на високу частку високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у структурі переробної промисловості (56,30% у 2017 році), частка ВДВ у випуску останньої становила лише 26,82%. Поглиблені дослідження виявили порівняно високу частку імпорту у проміжному споживанні переробної промисловості цієї країни – 43,37%, зокрема високо- і середньо-високотехнологічних виробництв – 46,97% у 2015 році (це останній рік, за який доступна інформація щодо частки імпорту у проміжному споживанні переробної промисловості країн ЄС). У Польщі значення цього показника становили 30,82% і 38,81%, а в Німеччині – 27,22% і 27,43% відповідно (табл. 5.4)

Як видно з табл. 5.4, що менше значення показника частки імпорту у проміжному споживанні (передусім високо- і середньо-високотехнологічних виробництв), то вища частка ВДВ у випуску переробної промисловості. Результати кореляційно-регресійного аналізу підтвердили наявність стохастичного зв'язку і оберненої залежності між зміною частки ВДВ у випуску переробної промисловості і частки імпорту у випуску високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у всіх трьох досліджуваних країнах. Однак, ступінь залежності між названими показниками у кожній країні є різним. Так, у Чехії цей зв'язок був дуже високим (коефіцієнт кореляції становив -0,92), у Польщі – високим (-0,69), а в Німеччині – низьким (-0,17) (рис. 5.5-5.7).

Таблиця 5.4

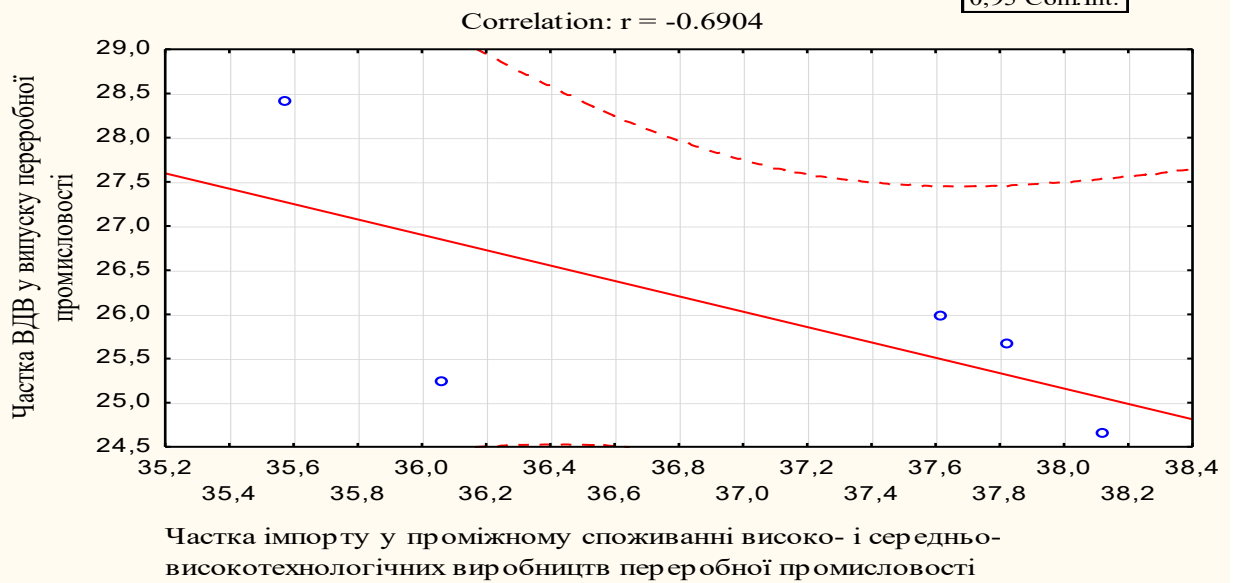
Частка ВДВ у випуску переробної промисловості і частка імпорту у проміжному споживанні переробної промисловості Польщі, Чехії і Німеччини, %

Виробництво	Польща		Чехія		Німеччина	
	Частка ВДВ у випуску	Частка імпорту у проміжному споживанні	Частка ВДВ у випуску	Частка імпорту у проміжному споживанні	Частка ВДВ у випуску	Частка імпорту у проміжному споживанні
Комп'ютерна, електронна та оптична продукція	18,57	46,74	18,94	53,13	47,07	35,89
Хімічна і фармацевтична продукція	29,20	34,49	29,28	38,94	38,07	30,00
Електричне устаткування	25,11	44,00	30,63	50,90	41,39	29,72
Машини і обладнання	32,13	40,11	31,77	39,05	39,18	24,98
Автомобілі, причеми, напівпричеми	20,95	34,73	19,43	47,95	32,35	24,83
Інше транспортне устаткування	30,40	49,04	36,38	38,86	34,21	35,45
Всього	25,06	38,81	23,85	46,97	37,10	27,43
Гумова та пластикова продукція	29,97	35,49	32,33	50,50	36,68	30,52
Інша неметалева мінеральна продукція	35,71	19,52	37,06	30,64	38,04	20,33
Металургійне виробництво	20,80	27,56	22,38	36,70	21,92	28,32
Інше виробництво; ремонт та монтаж машин і устаткування	38,10	27,43	37,31	35,43	44,14	22,37
Всього	32,40	28,53	32,12	40,09	34,43	26,30
Харчова продукція, напої, тютюн	24,41	15,32	26,17	24,95	25,16	21,13
Текстиль, одяг, шкіра та супутні товари	36,58	33,57	33,66	46,29	32,92	29,01
Дерево, вироби з дерева та корку	29,35	15,24	27,78	20,10	28,36	17,87
Паперова продукція, поліграфія	31,08	25,75	28,48	36,28	33,31	23,39
Кокс і нафтопродукти	14,37	53,3	5,27	77,86	10,61	55,77
Виготовлені металеві вироби	36,99	33,47	35,72	39,27	43,17	23,79
Всього	27,33	25,99	28,44	37,38	29,86	27,39
Всього переробна промисловість	27,81	30,82	26,60	43,37	34,79	27,22

Побудовано за даними [214]

Значення коефіцієнта детермінації показують, що величина частки ВДВ у випуску переробної промисловості залежить від величини частки імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у Чехії на 84,03%, тоді як у Польщі на 47,67%, а в Німеччині – тільки на 2,94%.

Частка ВДВ у випуску переробної промисловості = $58,224 - 0,8701 * \text{Частка імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв переробної промисловості}$

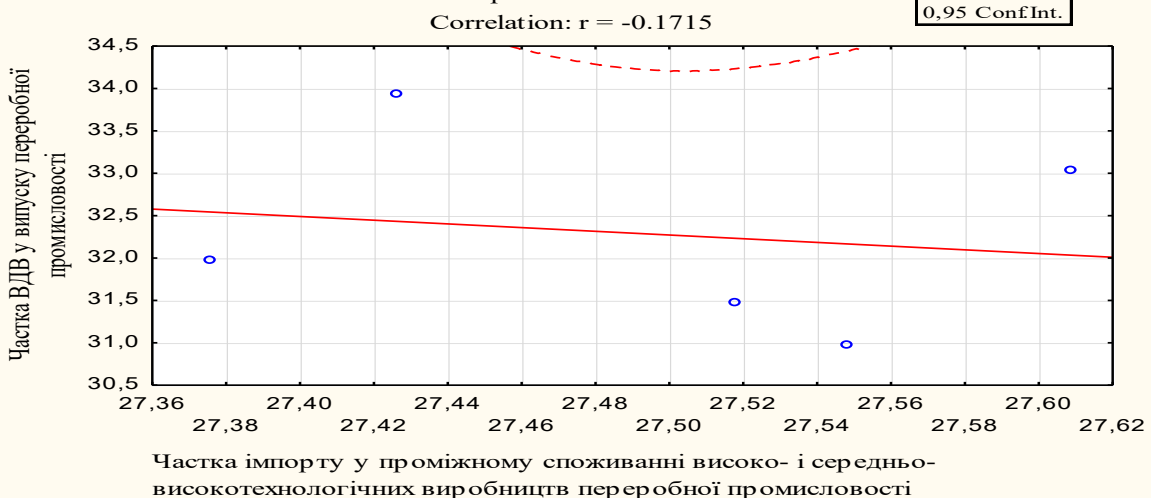

Multiple R: 0,69041263; R^2 : 0,47666960; adjusted R^2 : 0,30222614;
 Standard error of estimate: 1,203776159; Intercept: 58,224202892; Std. error: 19,50324;
 $t(3) = 2,9854$; $p = 0,196895$; $p < 0,0583$; $df = 1,3$

Рис. 5.5 Характеристика взаємозв'язку між зміною частки ВДВ у випуску переробної промисловості та часткою імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв Польщі

Побудовано за даними [214]

Частка ВДВ у випуску переробної промисловості = $92,371 - 2,185 * \text{Частка імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв переробної промисловості}$

Multiple R: 0,17154493; R^2 : 0,02942766; adjusted R^2 : -0,29409645;
 Standard error of estimate: 1,360032654; Intercept: 92,370829663; Std. error: 199,2361;
 $F = 0,0909597$; $t(3) = 0,46363$; $p = 0,782658$; $p < 0,6745$; $df = 1,3$

Рис. 5.6 Характеристика взаємозв'язку між зміною частки ВДВ у випуску переробної промисловості та часткою імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв Німеччини

Побудовано за даними [214]

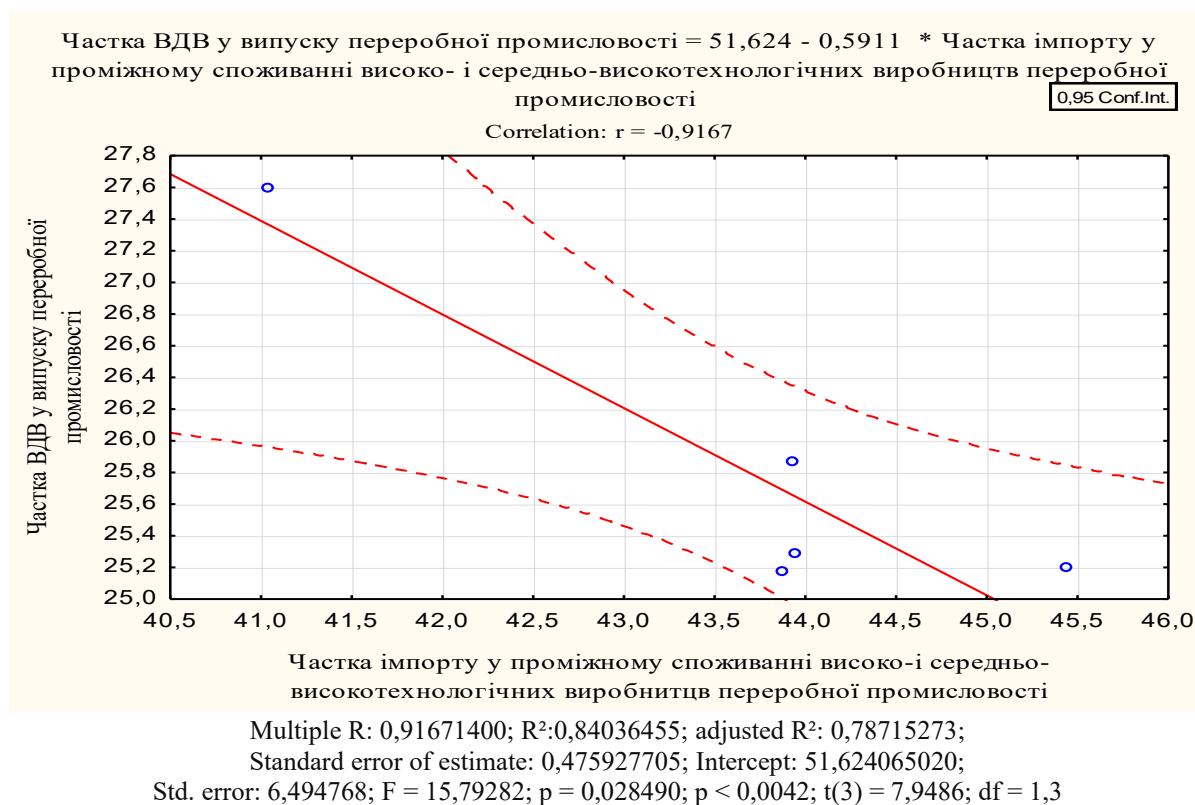

Рис.5.7 Характеристика взаємозв'язку між зміною частки ВДВ у випуску переробної промисловості та часткою імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв Чехії

Побудовано за даними [214]

Таким чином, результати проведеного аналізу підтвердили авторську гіпотезу: що нижче значення частки імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, то вища частка ВДВ у випуску переробної промисловості. Звідси випливає, що оптимізація структури проміжного споживання переробної промисловості на користь внутрішньої складової високо- і середньо-високотехнологічних виробництв дозволяє підвищити ефективність переробної промисловості.

Функціональний зв'язок між величиною частки ВДВ у випуску переробної промисловості і структурою (у розрізі внутрішньої та імпортової складових) проміжного споживання виробництв відображено за допомогою оптимізаційної моделі:

$$\frac{q_{\beta}}{p_{\beta}} = \frac{q_{\beta_1} + q_{\beta_2} + \dots + q_{\beta_{16}}}{q_{\beta_1} + c_1 \left(\frac{d_1 + i_1}{c_1} \right) + q_{\beta_2} + c_2 \left(\frac{d_2 + i_2}{c_2} \right) + \dots + q_{\beta_{16}} + c_{16} \left(\frac{d_{16} + i_{16}}{c_{16}} \right)} \rightarrow opt, \quad (5.2)$$

де $\frac{q_{\beta}}{p_{\beta}}$ – частка ВДВ у випуску переробної промисловості;

$q_{\beta_1}; q_{\beta_2}; q_{\beta_{16}}$ – ВДВ 16-ти виробництв переробної промисловості;

$c_1; c_2; c_{16}$ – проміжне споживання 16-ти виробництв переробної промисловості;

$p_{\beta_1}; p_{\beta_2}; p_{\beta_{16}}$ – випуск 16-ти виробництв переробної промисловості;

$\frac{d_1, d_2, d_{16}}{c_1, c_2, c_{16}}$ – частки внутрішньої складової у проміжному споживанні кожного

з 16-ти виробництв переробної промисловості;

$\frac{i_1, i_2, i_{16}}{c_1, c_2, c_{16}}$ – частки імпортової складової у проміжному споживанні кожного

з 16-ти виробництв переробної промисловості.

Цільовим функціоналом оптимізації є збільшення фактичного значення частки ВДВ у випуску переробної промисловості до бажаного рівня.

Для оптимізаційної функції (5.2) визначено такі критерії та обмеження:

1. Сума часток внутрішньої та імпортової складових проміжного споживання кожного з 16-ти виробництв переробної промисловості становить 1:

$$\left(\frac{d_1 + i_1}{c_1} \right) = 1; \left(\frac{d_2 + i_2}{c_2} \right) = 1; \dots; \left(\frac{d_{16} + i_{16}}{c_{16}} \right) = 1.$$

2. Обсяг ВДВ і випуску переробної промисловості дорівнює сумі ВДВ і випуску 16-ти виробництв.

3. Частка внутрішньої складової у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв повинна зростати, а імпортової, навпаки, – знижуватися.

4. Частки ВДВ у випуску кожного з високо- і середньо-високотехнологічних виробництв мають зростати.

Оптимізаційну модель (5.2) розв'язано методом лінійного програмування. Вихідними даними для проведення розрахунків були значення структурних

показників переробної промисловості Чехії. Цільовою функцією було обрано досягнення значення показника частки ВДВ у випуску переробної промисловості Чехії рівня 34,79% (значення показника в Німеччині у 2015 році). За результатами моделювання побудовано оптимізовану структуру проміжного споживання переробної промисловості Чехії (табл. 5.5).

Таблиця 5.5

Оптимізована структура проміжного споживання (у розрізі внутрішньої та імпоротної складових) переробної промисловості Чехії, %

Виробництво	Фактичні дані			Оптимізовані дані		
	Частка ВДВ у випуску	Вітчизняна складова у проміжному у споживанні	Імпортна складова у проміжному споживанні	Частка ВДВ у випуску	Вітчизняна складова у проміжному споживанні	Імпортна складова у проміжному споживанні
Комп'ютерна, електронна та оптична продукція	18,94	46,87	53,13	20,12	64,64	35,36
Хімічна і фармацевтична продукція	29,28	61,06	38,94	32,21	65,92	34,08
Електричне устаткування	30,63	49,10	50,90	31,21	65,44	34,56
Машини і обладнання	31,77	60,95	39,05	33,21	66,60	33,40
Автомобілі, причепа, напівпричепа	19,43	52,05	47,95	22,21	77,56	22,44
Інше транспортне устаткування	36,38	61,14	38,86	38,21	64,17	35,83
Всього	23,85	53,03	46,97	26,06	71,52	28,48
Гумова та пластикова продукція	5,27	22,14	77,86	7,39	23,79	76,21
Інша неметалева мінеральна продукція	32,33	49,50	50,50	35,51	64,35	35,65
Металургійне виробництво	37,06	69,36	30,64	52,38	71,80	28,20
Інше виробництво; ремонт та монтаж машин і устаткування	22,38	63,30	36,70	42,07	64,50	35,50
Всього	35,72	60,73	39,27	37,41	76,40	23,60
Харчова продукція, напої, тютюн	29,95	54,85	45,15	36,84	64,14	35,86
Текстиль, одяг, шкіра та супутні товари	26,17	75,05	24,95	42,71	77,67	22,33
Дерево, вироби з дерева та корку	33,66	53,71	46,29	36,55	56,04	43,96
Паперова продукція, поліграфія	27,78	79,90	20,10	29,89	80,44	19,56
Кокс і нафтопродукти	28,48	63,72	36,28	31,64	64,37	35,63
Виготовлені металеві вироби	37,31	64,57	35,43	38,20	67,43	32,57
Всього	30,11	69,83	30,17	37,85	71,15	28,85
Переробна промисловість всього		56,63	43,37	34,79	74,97	25,03

Авторська розробка

Отже, нами визначено такі співвідношення між частками внутрішньої та імпоротної складових проміжного споживання усіх 16-ти виробництв, за яких рівень ефективності переробної промисловості Чехії відповідатиме рівню

Німеччини у 2015 році (частка ВДВ у випуску становитиме 34,79%). Умовою досягнення такого показника ефективності є зменшення частки імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо- високотехнологічних виробництв переробної промисловості Чехії на 8,76 в.п.

Підводячи короткі підсумки, варто зазначити, що дослідження промислового сектора економіки окремих країн ЄС, зокрема Польщі і Німеччини, дозволило висунути припущення щодо наявності залежності між ефективністю переробної промисловості та її структурою. Результати кореляційно-регресійного аналізу довели адекватність авторської гіпотези про те, що чим вища частка високо- і середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску переробної промисловості, тим вища частка ВДВ у випуску цього виду промислової діяльності. Це дало підстави для висновку, що оптимізація структури випуску переробної промисловості є дієвим способом підвищення ефективності останньої. Виходячи з цього твердження, побудовано оптимізаційну модель, в якій цільовим функціоналом обрано зростання частки ВДВ у випуску переробної промисловості до бажаного рівня, а основним критерієм оптимізації – збільшення у структурі випуску частки високо- і середньо-високотехнологічних виробництв.

Подальші дослідження виявили, що високотехнологічна переробна промисловість не завжди є ефективною. Це, зокрема, стосується таких країн як Чехія, Угорщина, Словенія і Словаччина, тобто країн із високим рівнем імпортозалежності переробної промисловості. Результати кореляційно-регресійного аналізу, проведеного на прикладі Чехії, довели адекватність другої авторської гіпотези: що нижче значення частки імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, то вища частка ВДВ у випуску переробної промисловості. Звідси визначено ще один спосіб впливу на ефективність переробної промисловості – оптимізація структури проміжного споживання високо і середньо-високотехнологічних виробництв. Відповідно до цієї гіпотези, розроблено оптимізаційну модель, яка дозволяє визначити такі співвідношення між внутрішньою та імпортною складовими

у структурі проміжного споживання виробництв переробної промисловості, які дозволять досягти бажаного рівня ефективності.

5.2. Науково-аналітичне обґрунтування оптимальної структури переробної промисловості за критеріями підвищення технологічності і зниження імпортозалежності виробництв

Економічна ефективність української переробної промисловості, виражена показником частки ВДВ у випуску, є найнижчою серед індустріальних країн ЄС. Так, у 2021 році значення цього показника в Україні було у 1,43 разу меншим, аніж у середньому в ЄС-27, у 1,25 разу – аніж у Польщі, у 1,67 разу – аніж у Німеччині (рис. 5.8).

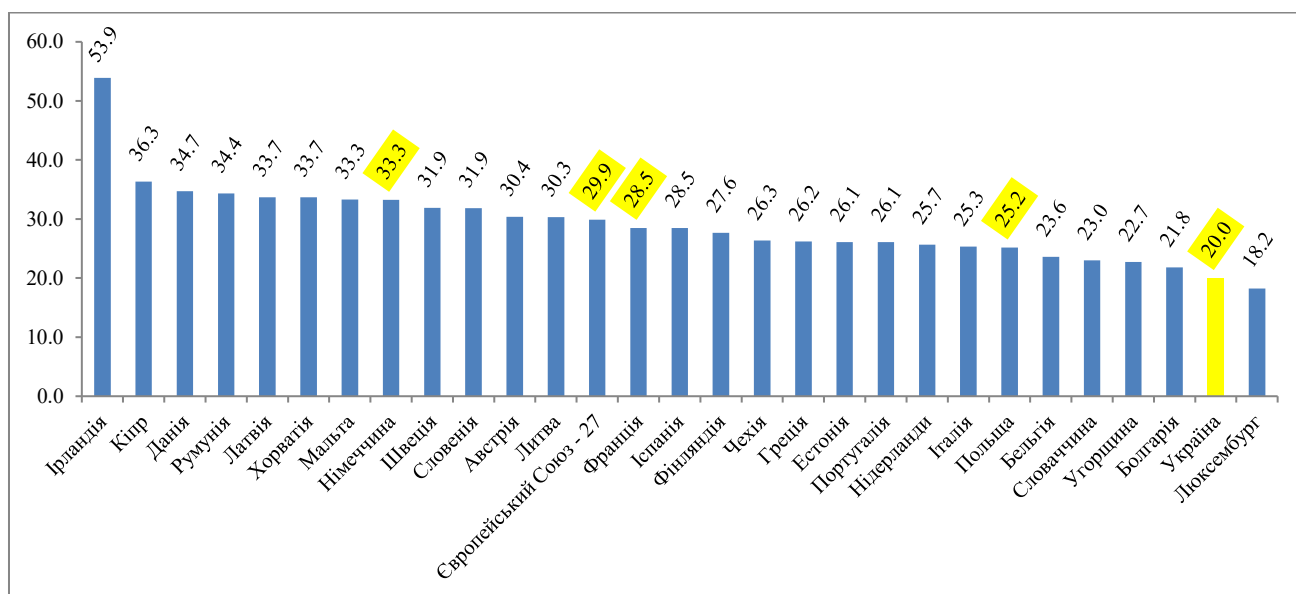

Рис.5.8 Частка ВДВ у випуску переробної промисловості України і країн ЄС у 2021 році, %

Авторські розрахунки за даними [49];[214]

Відносно низька економічна ефективність (частка ВДВ у випуску) характерна для переважної більшості виробництв переробної промисловості України, у тому числі й тих, які володіють певними конкурентними перевагами і мають значний потенціал для розвитку. Передусім це стосується виробництв харчової, деревообробної і фармацевтичної промисловості, а надто хімічної

і металургійної, ефективність яких є невисокою, порівняно, до прикладу, з польськими і німецькими (табл. 5.6). На продукцію названих виробництв у 2020 році припало 62,5% випуску української переробної промисловості, чим і пояснюється загалом низька ефективність останньої.

Таблиця 5.6

Частка ВДВ у випуску переробної промисловості України, Польщі і Німеччини,
%

Вид промислової діяльності	Код за КВЕД	Україна			Польща		Німеччина	
		2013	2020	2021	2013	2020*	2013	2020*
Переробна промисловість	С	18,80	20,07	20,00	24,12	27,10	31,97	34,57
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	17,2	19,1	17,9	19,2	20,6	22,0	24,7
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	54,9	47,9	48,4	33,7	36,2	32,3	33,5
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	21,4	21,0	22,2	26,8	30,8	29,5	34,6
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	10,0	11,6	12,1	10,2	14,0	5,9	5,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	10,5	10,9	10,4	21,3	25,8	29,3	36,1
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	23,4	30,7	30,0	35,9	44,2	49,2	45,5
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	17,8	13,1	14,4	27,4	32,1	34,6	37,5
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	19,3	16,0	15,9	31,8	32,6	35,4	37,9
Металургійне виробництво	C24	8,9	15,2	14,3	16,5	17,0	20,5	19,6
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	20,9	19,4	22,0	31,4	36,9	40,8	42,0
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	28,7	25,3	29,8	19,7	21,9	45,0	45,7
Виробництво електричного устаткування	C27	28,9	27,9	28,3	20,6	21,7	40,3	40,4
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	31,0	29,9	30,4	31,3	35,9	37,5	37,9
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	22,8	21,9	23,5	22,5	20,9	30,3	33,0
Виробництво інших транспортних засобів	C30	41,3	34,3	33,8	33,5	21,7	30,2	27,6
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-33	35,1	35,7	36,1	37,9	38,7	41,7	42,9

Примітка.*Останні доступні дані у розрізі виробництв переробної промисловості
Авторські розрахунки за даними [49];[214]

Структура випуску української переробної промисловості є вкрай незадовільною (із стійкою тенденцією до погіршення) за ознакою технологічності. Так, у 2020 році майже половина (48,3%) випуску продукції переробної промисловості в Україні припала на низькотехнологічні

виробництва, тоді як у Польщі значення цього показника становило 38,9%, а в Німеччині – лише 22,1% (табл. 5.7).

Таблиця 5.7

Структура випуску переробної промисловості України, Польщі і Німеччини, %

Група	Виробництво	Україна		Польща		Німеччина	
		2013	2020	2013	2020	2013	2020
Високо-технологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	1,5	2,3	1,3	1,1	2,6	3,0
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	0,9	0,8	3,1	3,2	4,1	5,0
	Всього	2,4	3,1	4,4	4,3	6,7	8,0
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	6,0	4,3	5,5	5,0	7,8	7,4
	Виробництво електричного устаткування	2,5	1,9	4,5	6,2	5,8	5,8
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	4,5	3,5	3,7	3,7	13,4	13,5
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	1,4	1,4	10,6	10,2	18,8	19,5
	Виробництво інших транспортних засобів	5,4	2,0	1,8	2,2	2,2	2,6
	Всього	19,7	13,1	26,2	27,3	48,0	48,8
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	6,3	4,1	8,7	4,5	4,5	2,1
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	2,8	3,3	6,8	7,4	4,3	4,3
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	4,6	7,4	4,2	4,8	2,5	2,7
	Металургійне виробництво	21,0	16,9	4,0	3,5	5,7	5,0
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	3,4	3,8	8,0	9,4	7,1	6,9
	Всього	38,1	35,5	31,7	29,5	24,0	21,0
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	29,6	35,2	20,6	20,2	10,4	11,2
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	1,4	2,0	2,4	2,3	1,3	1,1
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	5,0	6,3	7,6	7,9	4,7	4,3
	Виробництво меблів; іншої продукції	3,9	4,8	7,3	8,5	5,0	5,5
	Всього	39,8	48,3	37,8	38,9	21,3	22,1
Всього переробна промисловість		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Авторські розрахунки за даними [49];[214]

Упродовж 2014-2020 років в українській переробній промисловості відбулась кардинальна негативна структурна трансформація. Суть її полягала у тому, що частка низькотехнологічних виробництв збільшилась на 8,5 в.п. (або на 21,4%), тоді як частка середньо-високотехнологічних виробництв зменшилась на 6,7 в.п. (або на 33,7%). До середньо-високотехнологічних виробництв відносять хімічну промисловість, а також чотири з 5-ти виробництв машинобудування, тобто це сегмент промислової діяльності, який у країнах

з індустріальним типом економіки є центром міжсекторальних зв'язків та інновацій, створює і поширює найвищий мультиплікативний ефект.

Також доцільно зауважити, що до середньо-високотехнологічних належать виробництва, що продукують різні види військового озброєння або товари подвійного призначення. До прикладу, виробництво інших транспортних засобів (С30) включає виготовлення: суден і човнів (30.1), залізничних локомотивів і рухомого складу (30.2), повітряних і космічних літальних апаратів, супутнього устаткування (30.3), військових транспортних засобів (30.4). Інакше кажучи, цей сектор потенційно може виробляти все те, що найбільше потребувала і потребує сьогодні Україна, тобто те, що могло б пришвидшити перемогу у війні з росією. Однак, упродовж 2013-2020 років частка виробництва інших транспортних засобів (С30) у структурі випуску переробної промисловості України зменшилась на 3,4 в.п. (або на 62,4%).

У 2021 році, порівняно з 2020-м, структура випуску переробної промисловості України теж зазнала суттєвих змін (табл. 5.8).

Зокрема, на 4,4 в.п. зменшилась частка виробництва харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів (С10-12) і, водночас, на 2,4 в.п. збільшилась частка металургійних виробництв (С24-25). Названі виробництва сумарно формували понад 50% випуску української переробної промисловості, проте, вони є сировинними та експортно орієнтованими. Відтак динаміка їх випуску тісно корелює з динамікою цін на продукти харчування і метал на світових ринках. Така ситуація може бути типовою для невеликих країн, що розвиваються, в Азії чи Африці, однак Україна все ще відноситься до індустріальних країн із високим потенціалом і досвідом у розвитку високотехнологічних виробництв.

Відповідно виявлені структурні зміни є ознакою високої залежності потенціалу розвитку українських переробних виробництв від кон'юнктури на світових ринках, а відтак – нестабільності функціонування національної економіки загалом та її промислового сектора зокрема.

Таблиця 5.8

Структура випуску переробної промисловості України, %

Група	Виробництво	Код КВЕД 2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	1,5	1,7	1,9	2,0	2,0	2,0	2,2	2,3	2,2
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	0,9	0,9	0,7	0,9	0,8	0,9	1,0	0,8	1,0
	Всього		2,4	2,6	2,6	3,0	2,8	2,9	3,2	3,1	3,2
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	6,0	5,5	6,3	4,7	4,2	4,3	4,4	4,3	4,4
	Виробництво електричного устаткування	C27	2,5	2,5	2,1	2,0	2,0	2,3	2,2	1,9	2,2
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	4,5	3,8	3,4	3,7	3,6	3,7	4,0	3,5	4,0
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	1,4	1,4	1,1	1,2	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	5,4	3,0	2,2	2,1	2,6	2,8	3,0	2,0	3,0
	Всього		19,7	16,1	15,1	13,7	13,8	14,5	14,9	13,1	14,9
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	6,3	5,6	5,0	4,8	5,7	5,5	4,8	4,1	4,8
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	2,8	3,0	3,3	3,4	3,3	3,2	3,2	3,3	3,2
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	4,6	4,3	4,6	5,1	5,2	5,6	6,5	7,4	6,5
	Металургійне виробництво	C24	21,0	24,0	21,6	21,2	21,8	22,3	19,1	16,9	19,1
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	3,4	2,7	2,9	3,0	3,4	3,7	4,0	3,8	4,0
	Всього		38,1	39,6	37,3	37,5	39,3	40,3	37,6	35,5	37,6
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	29,6	31,3	33,7	33,9	32,2	29,7	30,9	35,2	30,9
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	1,4	1,4	1,7	1,8	1,8	2,0	2,1	2,0	2,1
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	5,0	5,4	6,0	6,3	6,0	6,4	6,2	6,3	6,2
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-32	3,9	3,6	3,5	3,8	4,0	4,2	5,1	4,8	5,1
	Всього		39,8	41,7	44,9	45,8	44,1	42,2	44,3	48,3	44,3
Всього переробна промисловість			100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Авторські розрахунки за даними [49]

1. Відчутна економічна залежність від російської федерації (рф). Так, до 2014 року основним постачальником продукції проміжного споживання та одночасно споживачем кінцевої продукції української хімічної промисловості

і машинобудування була рф. На жаль, цю залежність не вдалося повністю подолати і після 2014 року. Це стратегічна помилка, яку не було виправлено з часів розпаду СРСР.

2. Укладання угоди про ЗВТ ЄС на переважно не вигідних для України умовах спричинило значне зростання вітчизняного сировинного експорту в країни ЄС, і, водночас, збільшення обсягів та асортименту імпорту продукції кінцевого споживання високо- і середньо-високотехнологічних виробництв (передусім автомобілів і сільгосптехніки, що була в користуванні) в Україну. Такі зміни у векторах зовнішньоекономічної діяльності вкрай негативно відобразились на результатах і перспективах функціонування українського машинобудування, якому після 2014 року необхідно було оперативнo змінювати ринкові, асортиментні орієнтири, ставати економічно самодостатнім (зменшувати залежність від імпорту матеріалів, комплектуючих, тощо).

3. Відсутність у досліджуваному періоді ефективної протекціоністської політики держави щодо розвитку вітчизняного машинобудування. Російська військова агресія, яка розпочалась у 2014 році, мала б стати поштовхом для прискореного інноваційного розвитку машинобудівних виробництв в Україні і, передусім, оборонно-промислового комплексу, зокрема шляхом запровадження широкомасштабної програми імпортозаміщення. Однак, натомість відбувалось сприяння фінансовим інтересам машинобудівних ТНК, що функціонували за толінговими схемами, а також запровадження пільгових умов на ввезення зношеної автомобільної техніки. Показовим прикладом нехтування національною економічною безпекою була відсутність заборони на імпорт двигунів та інших комплектуючих (передусім до тракторів) із рф і білорусі.

Описані чинники поглибили нестабільність структури української переробної промисловості. У країнах з розвиненою ринковою економікою структурні параметри промисловості є відносно стійкими, тобто за десятиліття частка окремих виробництв у випуску переробної промисловості може змінитись максимум на 1-3 в.п. Так, до прикладу, у Польщі і Німеччині упродовж 2014-

2020 років частка середньо-високотехнологічних виробництв у відповідній структурі зросла на 1,1 в.п. і 0,8 в.п. відповідно. Натомість в Україні за аналогічний період значення цього показника зменшилось на 6,6 в.п. Це підтверджує як загальну нестабільність структури випуску української переробної промисловості, так і її негативну трансформацію.

Економічно обґрунтованою є структурна трансформація промисловості у напрямку зростання у випуску часток високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, оскільки їх продукція має більший вміст доданої вартості. Окрім того (і це найважливіше) самі ці виробництва є центрами міжсекторальних зв'язків і ключовими продуцентами техніко-технологічних інновацій. У 2020 році у Німеччині на високо- і середньо-високотехнологічні виробництва сумарно припадало 56,8% (+2,1 в.п. за 2014-2020 роки) випуску переробної промисловості, у Польщі – 31,6% (+1,1 в.п.), тоді як в Україні – лише 16,2% (-5,9 в.п.). Водночас необхідно відмітити, що економічні ефективність українських машинобудівних виробництв (за винятком С28) є більшою, аніж польських. Проте, як довели авторські дослідження [190], імпортозалежність машинобудування в Україні є критично високою.

У попередніх авторських дослідженнях [189] на прикладі Польщі і Німеччини (див.п.5.1) аналітично доведено авторську гіпотезу про те, що *між часткою високо- та середньо-високотехнологічних виробництв і часткою ВДВ у випуску переробної промисловості існує високий прямий кореляційний зв'язок* (із збільшенням одного показника відбувається збільшення іншого). Однак, для української переробної промисловості ця гіпотеза не підтвердилась (рис. 5.9). Навпаки – між цими показниками виявлено високий обернений зв'язок (із зростанням значень одного показника відбувається зменшення значень іншого), а коефіцієнт кореляції (r) між ними становить $-0,87$. Водночас виявлено високий прямий зв'язок між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і часткою високотехнологічних виробництв ($r=0,81$), а також часткою низькотехнологічних виробництв ($r=0,65$) (табл. 5.9).

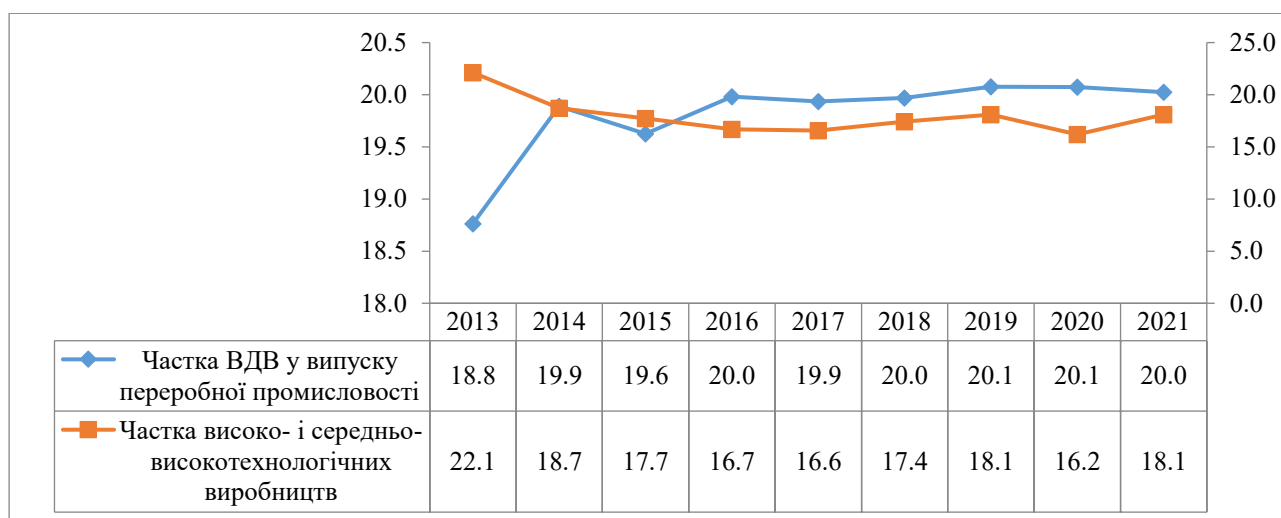

Рис.5.9 Показники структури і ефективності переробної промисловості України, %

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця 5.9

Коефіцієнт кореляції між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і частками виробництв у випуску переробної промисловості України, %

Група	Виробництво	Код КВЕД 2010	Коефіцієнт кореляція (r)
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	0,83
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	0,28
	Всього		0,81
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	-0,74
	Виробництво електричного устаткування	C27	-0,52
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	-0,67
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	-0,15
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	-0,83
	Всього		-0,9
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	-0,7
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	0,73
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	0,54
	Металургійне виробництво	C24	-0,22
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	0,28
	Всього		-0,04
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	0,37
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	0,72
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	0,83
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	0,44
	Всього		0,65

Авторські розрахунки за даними [49]

Фактична (згідно з останніми доступними даними) структура випуску переробної промисловості України є дуже нестабільною і нераціональною, виходячи, зокрема, з позиції економічної ефективності. Очевидно, що у період війни і повоєнної відбудови нестабільність структури переробної і загалом промисловості України ще більше зросте, оскільки посилюється залежність від логістики, кон'юнктури на світових ринках сировини, швидкості надходження фінансово-інвестиційних потоків у національну економіку, відновлення виробничих потужностей, формування нової промислової політики і багатьох інших чинників.

Те, що війна та її прямі і непрямі наслідки кардинально змінюють українську промисловість, ілюструють актуальні показники динаміки промислового виробництва. Так, упродовж 2022 року обсяг реалізованої промислової продукції в Україні зменшився на 21,6% (табл. 5.10). Скорочення виробництва відбулось в усіх сегментах промисловості, за винятком постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, де зростання становило загалом 13,3%.

Обсяг реалізованої продукції переробної промисловості скоротився найсуттєвіше – на 31,5%. Найбільшого падіння (на понад 40%) зазнали: металургійне виробництво (С24), виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (С23), виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (С28), виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення (С19) і виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (С20). Загалом у переробній промисловості відбулось падіння обсягу реалізованої продукції в усіх виробництвах, окрім текстильного (С13-15) і виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (С29). Наслідком описаної динаміки стали негативні зміни у структурі промислового сектора національної економіки у напрямку відчутного зменшення у ній частки переробної промисловості – на 7,7 в.п. (або на 12,6%), зокрема, металургійного виробництва – на 7,4 в.п. (або на 46,3%).

Показники динаміки і структури реалізованої промислової продукції
України, %

Вид промислової діяльності	Код за КВЕД-2010	Темп приросту /зниження реалізованої промислової продукції в Україні, %	Структура реалізованої промислової продукції, %		Темп приросту /зниження промислової продукції, реалізованої за межі України, %	Частка промислової продукції, реалізованої за межі України, %	
			2021	2022		2021	2022
Промисловість	B+C+ D+E	-21,6	100,0	100,0	-44,6	28,4	20,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	-31,0	16,1	14,1	-57,4	31,9	19,7
Переробна промисловість	C	-31,5	61,3	53,6	-42,2	37,8	31,9
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10–12	-11,9	18,9	21,3	-20,9	30,0	26,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13–15	8,5	0,8	1,1	-9,5	42,5	35,5
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16–18	-11,8	3,3	3,7	-6,9	38,2	40,3
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	-45,3	2,9	2,0	-53,2	8,4	7,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	-43,0	2,9	2,1	-64,0	32,0	20,2
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	-15,3	1,4	1,5	-4,8	13,5	15,2
Виробництво гумових і пластмасових виробів	22	-18,6	1,9	2,0	-41,3	20,0	14,4
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	-49,6	3,8	2,4	-35,6	11,3	14,4
Металургійне виробництво	24	-57,9	16,0	8,6	-63,4	63,2	55,0
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	-24,0	1,8	1,8	-25,1	25,6	25,2
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	-35,2	0,4	0,3	-24,6	24,6	28,6
Виробництво електричного устаткування	27	-31,7	1,1	1,0	-27,8	35,6	37,6
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	-47,1	2,0	1,3	-52,3	42,2	38,0
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	9,2	0,9	1,3	10,5	64,5	65,2
Виробництво інших транспортних засобів	30	-10,4	1,3	1,4	-44,3	50,8	31,6
Виробництво меблів	31	-22,1	0,8	0,8	-13,1	55,3	61,7
Виробництво іншої продукції	32	-9,6	0,2	0,2	-11,6	38,7	37,9
Ремонт і монтаж машин і устаткування	33	-36,6	0,9	0,7	-52,0	8,0	6,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	13,3	21,5	31,1	...	...	...
Виробництво, передача та розподілення електроенергії	35.1	31,5	13,9	23,2	...	...	...
Виробництво газу; розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	35.2	-23,9	5,9	5,7	...	...	...
Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	35.3	-5,3	1,7	2,1	...	...	...
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	-16,8	1,1	1,2	...	...	...

Авторські розрахунки за даними [49]

Повномасштабні воєнні дії на території України також спричинили зменшення обсягу промислової продукції, реалізованої за межі країни, на 44,6%. Водночас експортна орієнтованість промислового сектора національної економіки, тобто частка продукції, реалізованої за межі країни, за вказаний період загалом скоротилася на 8,4 в.п. (або на 29,6%). Проте, це скорочення стосувалось передусім добувної промисловості (на 12,2 в.п. або на 38,2%), тоді як окремі переробні виробництва, навпаки, – збільшили частку продукції, реалізованої за межі країни. До них належали високотехнологічні виробництва (C21 і C26), виробництва деревообробної (C16-18) і меблевої промисловості (C31), а також деякі машинобудівні виробництва (C27 і C29). Найбільш експортно орієтованим (65%) сегментом української промисловості є виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (C29), яке було єдиним, що продемонструвало у 2022 році нарощення експорту продукції (+10,5%). Його основу ($\approx 80\%$) складає виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів (C29.3). У 2022 році 89,9% продукції цього виробництва було реалізовано за межі України, однак, ця продукція виготовляється з давальницької сировини. Це означає, що виробництво C29.3 не є економічно самодостатнім.

Представлені результати досліджень рівня економічної ефективності і динаміки функціонування виробництв української переробної промисловості аналітично обґрунтовують нагальну необхідності оптимізації структури випуску останньої. Пріоритетними критеріями такої оптимізації повинні стати нарощення соціально-економічної ефективності і продукування технологічних інновацій, а також відновлення і розширення міжсекторальних зв'язків промисловості та її економічна самодостатність.

Функціонування переробної промисловості в Україні у повоєнний період має забезпечувати: стабільні значні бюджетні надходження; конкурентну заробітну плату та нові робочі місця у промисловому секторі і економіці загалом; наповнення внутрішнього ринку конкурентною (за якісними і ціновими параметрами) продукцією проміжного та кінцевого споживання, зокрема,

високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, а в підсумку (що найважливіше) – високу техніко-технологічну обороноздатність країни. Усе це може бути досяжним за умови, що центральне місце у структурі української промисловості займатиме машинобудування (зокрема ОПК), хімічна і фармацевтична промисловість, а виробничі процеси матимуть високу технологічність, інноваційність, орієнтованість на вітчизняну науку і ІТ сектор, низьку залежність від імпорту продукції проміжного споживання.

З огляду на окреслені пріоритети, здійснено моделювання структури випуску і ВДВ переробної промисловості України у напрямку підвищення її економічної ефективності (частки ВДВ у випуску) до рівня показника Польщі (25,2%). Для цього використано досвід та авторські методологічні підходи, апробовані на рівні переробної промисловості Польщі і Німеччини та висвітлені у [189]. Зокрема, застосовано детерміновану економіко-математичну оптимізаційну модель (5.1), розв'язану методом лінійного програмування. Цю модель було дещо модифіковано, відповідно до особливостей обліку інформації ДССУ щодо функціонування переробної промисловості (у розрізі 16 виробництв, а не 17, як подає Євростат). Критерій оптимізації структури випуску переробної промисловості залишився незмінним – підвищення рівня технологічності, тобто збільшення у цій структурі часток високо- і середньо-високотехнологічних виробництв.

Згідно з отриманими результатами розрахунків, частка ВДВ у випуску переробної промисловості України досягне аналогічного показника Польщі (25,2%) за умови, якщо у структурі її випуску частка високотехнологічних виробництв збільшиться на 0,6 в.п., а частка середньо-високотехнологічних – на 2,8 в.п. (табл. 5.11). Водночас у структурі ВДВ української переробної промисловості частка високотехнологічних виробництв повинна збільшитись на 0,7 в.п., а частка середньо-високотехнологічних – на 4,3 в.п. Також необхідно наголосити на тому, що досягнення поставленої цілі передбачає і суттєве зростання частки ВДВ у випуску усіх виробництв переробної промисловості України.

Згідно з результатами попередніх авторських досліджень [189], збільшення частки високо- і середньо-високотехнологічних виробництв може сприяти суттєвому підвищенню економічної ефективності переробної промисловості загалом, але для цього названі виробництва повинні бути високоефективними. Проте, не в усіх країнах ЄС ці виробництва мають високу ефективність. Зокрема, це стосується Чехії, Словенії, Словаччини і Угорщини.

Таблиця 5.11

Структура ВДВ і випуску переробної промисловості України, %

Група	Виробництво	Код за КВЕД 2010	Фактичні показники (2021)			Оптимізовані показники		
			Структура а ВДВ	Структура випуску	Частка ВДВ у випуску	Структура ВДВ	Структура випуску	Частка ВДВ у випуску
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	3,3	2,2	30,0	4,0	2,7	37,9
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	1,4	1,0	29,8	2,0	1,2	42,7
	Всього		4,7	3,2	x	6,0	3,8	x
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	2,3	4,4	10,4	3,0	5,2	14,5
	Виробництво електричного устаткування	C27	3,2	2,2	28,3	4,0	2,7	37,4
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	6,0	4,0	30,4	7,2	4,7	39,0
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	1,5	1,3	23,5	2,0	1,5	33,0
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	5,1	3,0	33,8	6,2	3,6	43,0
	Всього		18,1	14,9	x	22,4	17,7	x
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	2,9	4,8	4,8	2,8	5,5	12,8
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	2,3	3,2	3,2	2,2	3,8	14,9
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	5,2	6,5	6,5	5,0	7,4	17,0
	Металургійне виробництво	C24	13,6	19,1	19,1	12,7	18,0	17,8
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	4,5	4,0	4,0	4,3	4,8	22,8
	Всього		28,5	37,6	x	27,1	39,5	x
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	27,6	30,9	17,9	24,3	23,4	26,2
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	5,0	2,1	48,4	4,8	2,5	48,7
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	6,9	6,2	22,2	6,6	7,1	23,4
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	9,2	5,1	36,1	8,7	5,9	37,2
	Всього		48,7	44,3	x	44,5	38,9	x
Всього переробна промисловість			100,0	100,0	20,0	100,0	100,0	25,2

Авторські розрахунки за даними [49]

Однією з основних причин низької ефективності високо- і середньо-високотехнологічних виробництв є високий рівень їх імпортозалежності. Зокрема, у [189], (див. п5.1) на прикладі переробної промисловості Чехії аналітично доведено авторську гіпотезу про те, що *чим нижче значення частки імпорту у проміжному споживанні високо- і середньо-високотехнологічних виробництв, то вища частка ВДВ у випуску переробної промисловості*. Іншими словами, між імпортозалежністю (вираженою часткою імпорту у витратах цих виробництв) і економічною ефективністю (часткою ВДВ у випуску) переробної промисловості існує високий обернений кореляційний зв'язок.

Для переробної промисловості України названа гіпотеза підтвердилась, але не повною мірою (рис. 510). Розрахований коефіцієнт кореляції між часткою ВДВ у випуску і часткою імпорту у проміжному споживанні високо- та середньо-високотехнологічних виробництв за 2013-2020 роки становив (-0,34), що є доказом наявності оберненого, проте, низького зв'язку між досліджуваними показниками. Це можна пояснити тим, що упродовж аналізованого періоду частка середньо-високотехнологічних виробництв у випуску переробної промисловості України суттєво і різко зменшилась (див. табл. 5.7) унаслідок впливу здебільшого неекономічних чинників.

Рис.5.10 Показники ефективності та імпортозалежності високо- і середньо-високотехнологічних виробництв в Україні, %

Авторські розрахунки за даними [49]

З огляду на наявність специфічних особливостей функціонування української переробної промисловості, моделювання її структурних параметрів у напрямку їх оптимізації за критеріями підвищення технологічності та економічної ефективності повинно базуватись на результатах детального аналізу:

- фактичного рівня імпортозалежності переробної промисловості у розрізі її виробництв;
- кореляційного зв'язку між часткою імпорту у витратах виробництв і часткою ВДВ у випуску переробної промисловості.

Як засвідчили результати авторських розрахунків, упродовж 2014-2020 років частка імпорту у витратах української переробної промисловості загалом зменшилась на 13,0 в.п. (або на 35%), що, безумовно, є позитивною тенденцією (табл. 5.12). Зниження рівня імпортозалежності відбулось у 12-ти виробництвах, а надто – у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції (на 41%). Але, попри те, у 2020 році у переважній більшості (у 10-ти з 16-ти) виробництв переробної промисловості України частка імпорту у витратах перевищувала 30%.

Найглибшою проблемою стало суттєве зростання імпортозалежності машинобудівних виробництв (що належать до середньо-високотехнологічних), із яких найбільше (на 45%) – виробництва інших транспортних засобів (С30). У 2013 році частка імпорту у витратах цього виробництва (27,5%) була однією з найнижчих, порівняно з іншими виробництвами української переробної промисловості. Як уже зазначалось, виробництво інших транспортних засобів є одним із стратегічних сегментів машинобудування, оскільки з-поміж іншого виготовляє продукцію для ОПК (зброю і техніку). Відповідно поглиблення його імпортозалежності означає послаблення не лише економічної, але й національної безпеки України, надто в умовах протистояння російській повномасштабній збройній агресії.

Таблиця 5.12

Взаємозв'язки між імпортозалежністю і економічною ефективністю у переробній промисловості України

Група	Виробництво	Код КВЕД 2010	Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	R
Високотехнологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	X	23,4	30,3	30,5	30,5	30,2	30,5	30	30,7	-0,59
			Y	46,4	48,7	41,9	39,8	36,5	34,2	28,9	36,4	
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	X	28,7	28,4	29,2	29,4	29,4	29,9	29,8	25,3	-0,82
			Y	55,5	51,5	46,0	42,3	40,0	40,9	40,0	41,0	
	Всього			X	25,3	29,7	30,2	30,2	29,9	30,3	29,9	29,3
			Y	49,5	49,7	43	40,6	37,6	36,3	32,3	37,7	
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	X	10,5	10,9	10,9	11,2	11,3	11,6	10,4	10,9	-0,71
			Y	59,4	53,6	55,3	47,3	51,5	48,8	38,8	34,5	
	Виробництво електричного устаткування	C27	X	28,9	29	29,2	29,4	29,3	29,1	28,3	27,9	0,61
			Y	40,9	45,1	47,5	50,1	46,4	43,8	44,8	46,4	
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	X	31,0	31,2	31,2	31,4	31,2	31,2	30,4	29,9	0,76
			Y	44,3	49,3	48,4	55,7	51,1	54	50,6	49,5	
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	X	22,8	23	23	23,9	23,3	24,6	23,5	21,9	-0,30
			Y	60,1	66,9	63,4	64,1	56,7	43,9	41,0	58,2	
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	X	41,3	41,2	41,1	41,6	41,4	34,2	33,8	34,3	0,55
			Y	27,5	30,7	35,2	48,0	35,1	35,8	32,4	40,1	
Всього			X	26,7	25,1	23,4	25	26	25	24,2	23,3	-0,19
			Y	47,0	49,3	51,3	51,3	48,7	46,6	41,6	43,1	
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	X	10,0	11,5	12,0	12,4	12,3	12,2	12,1	11,6	0,05
			Y	45,8	50,3	56,2	48,6	57,8	48	43,7	45,6	
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	X	17,8	14,5	14,7	14,7	14,6	14,7	14,4	13,1	-0,77
			Y	70,0	62,6	59,7	62,5	62,9	62,9	58,5	54,6	
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	X	19,3	16,5	16,6	16,8	16,3	16,4	15,9	16,0	-0,42
			Y	22,1	23,0	25,2	23,0	20,6	20,4	14,6	11,1	
	Металургійне виробництво	C24	X	8,9	14,7	14,7	14,9	14,8	15	14,4	15,2	-0,70
			Y	30,7	29,8	29,1	24,1	25	23,2	22,4	17,9	
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	X	20,9	21,9	22	22,4	22,2	22,3	22	19,4	0,48
			Y	23,4	27,4	35,1	34,1	32,5	29,5	28,3	28,2	
Всього			X	12,1	14,9	15,1	15,4	15,3	15,4	15,2	15,2	-0,56
			Y	34,4	34,4	35,5	31,5	33	30	27,5	24,4	
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	X	17,2	18,7	18,3	18,4	18,1	18,1	18	19,1	-0,27
			Y	18,0	19,0	17,0	18,6	18,0	18,6	15,5	13,5	
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	X	54,9	54,6	50,8	50,3	50,0	48,6	48,4	47,9	-0,50
			Y	35,5	36,7	31,1	32,0	32,5	31,9	30,8	32,1	
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	X	21,4	22,9	22,3	22,0	21,7	21,7	22,2	21,0	-0,76
			Y	30,6	29,5	27,5	26,4	25,9	25,4	23,0	22,9	
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	X	35,1	36,2	36,5	35,5	36,1	36,3	36,1	35,7	-0,18
Y			25,3	27,3	25,9	27,3	26	25,8	22,4	21,8		
Всього			X	20,8	22	21,5	21,6	21,6	21,8	22,1	22,2	-0,36
			Y	26,3	27,4	24,3	26,3	25,4	26,3	21,7	19,4	
Всього переробна промисловість			X	18,8	19,9	19,6	20	19,9	20	20,1	20,1	-0,75
			Y	37,8	34,6	33,5	32,2	32,1	31,1	27,4	24,7	

Примітка. X – частка ВДВ у випуску; Y – частка імпорту у витратах; R_1 – коефіцієнт кореляції між часткою ВДВ у випуску виробництва і часткою імпорту у витратах виробництва; R_2 коефіцієнт кореляції між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і часткою імпорту у витратах виробництва; R_3 – коефіцієнт кореляції між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і часткою ВДВ у випуску виробництва.

Авторські розрахунки за даними [49]

Результати дослідження взаємозв'язків між економічною ефективністю української переробної промисловості та імпортозалежністю її виробництв виявили таку закономірність: із зменшенням частки імпорту у витратах кожної з чотирьох технологічних груп виробництв відбувається збільшення частки ВДВ у випуску переробної промисловості загалом, і навпаки. Це підтверджується високими або дуже високими від'ємними значенням коефіцієнта кореляції R для високотехнологічних, а також для низько- і середньо-низькотехнологічних виробництв. Водночас для середньо-високотехнологічних виробництв такий зв'язок був оберненим, але низьким. Отримані результати є аналітичним обґрунтуванням того, що одним із критеріїв оптимізації структури переробної промисловості України у напрямку підвищення її економічної ефективності має бути зниження імпортозалежності усіх виробництв, але передусім – середньо-високотехнологічних (хімічних і машинобудівних), які відіграють ключову роль у забезпеченні економічної і технологічної самодостатності країни. Моделювання структури (у розрізі внутрішньої та імпортової складових) проміжного споживання 16-ти виробництв української переробної промисловості здійснено за допомогою удосконалених та доповнених методичних підходів, зокрема оптимізаційної моделі (5.2). Цільовим функціоналом оптимізації обрано збільшення фактичного значення частки ВДВ у випуску переробної промисловості України на 5,1 в.п., тобто до бажаного рівня – 25,2% (показника Польщі у 2021 році). За результатами моделювання побудовано оптимізовану структуру проміжного споживання переробної промисловості України (табл. 5.13).

Таблиця 5.13

Оптимізована структура проміжного споживання переробної промисловості
України, %

Група	Виробництво	Код за КВЕД	Фактичні дані			Оптимізовані дані		
			Частка ВДВ у випуску	Вітчизняна складова	Імпортна складова	Частка ВДВ у випуску	Вітчизняна складова	Імпортна складова
Високо-технологічні	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	30,7	62,6	37,4	32,7	68,2	31,8
	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	25,3	58,0	42,0	30,1	63,5	36,5
	Всього		29,3	61,4	38,6	32,1	67,0	33,0

Група	Виробництво	Код за КВЕД	Фактичні дані			Оптимізовані дані		
			Частка ВДВ у випуску	Вітчизняна складова	Імпортна складова	Частка ВДВ у випуску	Вітчизняна складова	Імпортна складова
Середньо-високотехнологічні	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	10,9	64,8	35,2	15,1	69,2	30,8
	Виробництво електричного устаткування	C27	27,9	52,9	47,1	34,3	58,5	41,5
	Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	29,9	49,7	50,3	33,9	55,0	45,0
	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	21,9	37,6	62,4	27,8	43,1	56,9
	Виробництво інших транспортних засобів	C30	34,3	58,9	41,1	40,9	64,3	35,7
	Всього		23,3	55,8	44,2	28,8	60,7	39,3
Середньо-низькотехнологічні	Виробництво коксу та нафтопродуктів	C19	11,6	54,4	45,6	12,9	60,0	40,0
	Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	13,1	44,3	55,7	14,6	49,5	50,5
	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	16,0	88,2	11,8	19,0	90,1	9,9
	Металургійне виробництво	C24	15,2	81,7	18,3	26,0	82,0	18,0
	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	19,4	71,0	29,0	21,1	75,9	24,1
	Всього		15,2	75,1	24,9	21,1	76,7	23,3
Низькотехнологічні	Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	19,1	83,6	16,4	23,2	86,8	13,2
	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	47,9	51,0	49,0	51,5	56,3	43,7
	Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	21,0	69,0	31,0	25,1	73,7	26,3
	Виробництво меблів; іншої продукції	C31-33	35,7	70,8	29,2	40,9	75,8	24,2
	Всього		22,2	79,7	20,3	26,5	83,3	16,7
Всього переробна промисловість			20,1	74,5	25,5	25,2	77,8	22,2

Авторські розрахунки за даними [49]

Отримані оптимізовані дані показують, якою має бути структура проміжного споживання (у розрізі імпортової і вітчизняної складових у витратах) кожного з 16-ти виробництв для того, щоб забезпечити збільшення частки ВДВ у випуску цих виробництв задля досягнення, у кінцевому підсумку, бажаного рівня економічної ефективності переробної промисловості України.

5.3. Оптимізація структурних параметрів промисловості за критеріями зростання інноваційності продукції та соціально-економічної ефективності

Дуже вагомою складовою та індикатором розвитку промисловості є інноваційність її продукції. Зокрема у [198] визначено, що швидкість широкосмугового зв'язку позитивно впливає на ВВП, і такий вплив є вищим у країнах з меншим доходом. Згідно з результатами дослідження [154], ринкова інформація, отримана від споживачів і суб'єктів господарювання (за винятком

конкурентів), позитивно впливає на інноваційність продукції. У [200] проаналізовано взаємозв'язок між сучасним етапом розвитку польської економіки та детермінантами її інноваційного потенціалу в контексті використання структурних фондів ЄС. Важливим результатом цього дослідження стало твердження про, те що економічне зростання польської економіки більше залежить від зовнішніх джерел фінансування (фондів ЄС, іноземних інвестицій), аніж від використання внутрішнього інноваційного потенціалу.

Проведені аналітичні дослідження дозволили зробити висновок про те, що великою проблемою промисловості Польщі є невисока (одна з найнижчих у ЄС) інноваційна активність. Так, польська промисловість за показником частки чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств суттєво поступається німецькій (рис. 5.11). Водночас між значеннями названого показника в цих країнах існує середній кореляційний зв'язок (коефіцієнт кореляції становить 0,63). Це може пояснюватись інтеграцією окремих ланок глобальних ланцюгів формування доданої вартості, а також дією однакових чинників впливу на розвиток промислового сектора економіки Польщі і Німеччини.

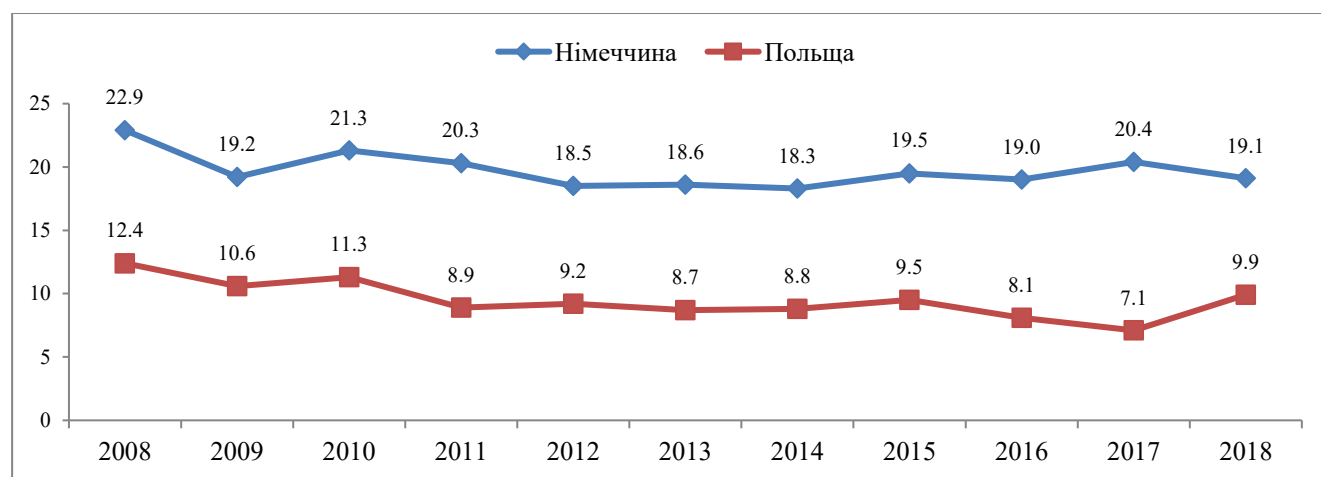

Рис.5.11 Частка чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств Польщі і Німеччини,%

Авторські розрахунки за [214]

Зроблені у цьому дослідженні акценти на інноваційній активності зумовлені тим, що, в сучасних умовах для індустріальних країн інновації промисловості є одним із вирішальних чинників забезпечення економічної і соціальної ефективності економіки. Так, дослідження [152] показали, що інноваційність продукції суттєво впливає на результативність функціонування промисловості. Зокрема, опитані німецькі промисловці вважають, що покращення якості продукції за рахунок підвищення її інноваційності на 2,4% підвищує обсяг реалізованої продукції і на 3,7% знижує витрати на її виготовлення.

З іншого боку, в систематизованому огляді результатів досліджень різних науковців з питань інноваційної активності, викладених у [143], наводяться такі тези. Зростання інноваційності посилює ротації на ринку праці, а в окремих малих і середніх фірмах може спричинити зниження зайнятості за рахунок вивільнення “старих” продуктів, тоді як у нових і великих фірмах – може стати чинником збільшення нових робочих місць. Як зазначається, “інноваційність є джерелом зростання нерівності заробітної плати”, оскільки для категорій працівників із найвищим рівнем кваліфікації заробітна плата може зростати, а найнижчої (рутинна праця) – знижуватись. Особливої актуальності питання впливу інноваційності продукції на заробітну плату і зайнятість у промисловості набувають в епоху поширення Індустрії 4.0 та зростання трудової міграції в Європі. Усе це посилює необхідність визначення впливу інновацій на ключові соціально-економічні показники польської промисловості. Особливо з огляду на те, що в окремих колах (ділових, громадських, наукових) побутує побоювання, що зростання інноваційності продукції промисловості спричинить дві дуже важкі соціальні проблеми: зменшення оплати праці і зниження рівня зайнятості у цьому секторі економіки. Відтак, автор дослідження висунув дві власні наукові гіпотези, пов’язані із впливом інновацій.

Перша гіпотеза (Г1): зростання інноваційної активності сприяє збільшенню зайнятості у промисловості. Теоретично, ця гіпотеза обґрунтовується тим, що впровадження інновацій супроводжується

підвищенням рівня технологічності, автоматизації виробничих процесів, а відтак – швидкості та якості виготовленої продукції, удосконаленням організації праці. Це, своєю чергою, дозволяє суттєво розширювати асортимент промислової продукції і, таким чином, забезпечує появу нових виробництв у суміжних секторах промисловості та економіки, сприяє розширенню і зміцненню міжсекторальних зв'язків. У підсумку, ці процеси потребуватимуть нових кваліфікаційних навиків, спеціальностей, що сприятиме створенню нових робочих місць, тобто збільшенню зайнятості. Аналітичне обґрунтуванням висунутої гіпотези здійснено за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Розрахований за фактичними даними [50] за 2008-2018 рр. коефіцієнт кореляції між **рівнем інноваційності продукції** (у даному дослідженні прийнято, що це *показник частки чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств*) і **зайнятістю у промисловості** (у даному дослідженні прийнято, що це *показник частки промисловості у середній зайнятості в економіці*) засвідчив наявність високої взаємозалежності ($r = 0,78$) між цими змінними у Польщі (табл. 5.14). Між обраними показниками існує прямий лінійний взаємозв'язок.

Таблиця 5.14

Вхідні дані для розрахунку лінійного регресійного рівняння впливу рівня інноваційності продукції на зайнятість у промисловості Польщі, %

Рік	Зайнятість у промисловості (частка промисловості у середній зайнятості в економіці) (Y)	Рівень інноваційності продукції (частка чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств) (x)
2008	29,3	12,43
2009	27,9	10,56
2010	27,7	11,34
2011	27,7	8,93
2012	27,5	9,22
2013	27,5	8,65
2014	27,6	8,78
2015	27,5	9,5
2016	27,4	8,12
2017	27,4	7,08
2018	27,39	9,9

Авторські розрахунки за [50]

Для розрахунку впливу інноваційності продукції на зайнятість у промисловості Польщі побудовано лінійне регресійне рівняння:

$$Y = 0,27423x + 25,11183, \quad (5.3)$$

де:

Y – частка промисловості у середній зайнятості в економіці Польщі (зайнятість у промисловості);

x – частка чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств Польщі (рівень інноваційності продукції).

Рівняння (5.3), виходячи з його статистичних характеристик, має дуже високу значущість (рис. 5.12). Інтерпретація цього рівняння за фактичними даними підтвердила його можливість із точністю у 99,2% прогнозувати зайнятість у польській промисловості. Коефіцієнт детермінації (RI) засвідчив, що зайнятість у польській промисловості на 57% пояснюється рівнем інноваційності її продукції.

Regression Summary for Dependent Variable: Var1 (Spreadsheet31) R=0,75330945 RI=0,56747513 Adjusted RI=0,51941681 F(1,9)=11,808 p						
	b*	Std.Err. - of b*	b	Std.Err. - of b	t(9)	p-value
Intercept			25,11183	0,766818	32,74809	0,000000
Var2	0,753309	0,219222	0,27423	0,079805	3,43628	0,007434

Рис. 5.12 Статистична характеристика лінійного однофакторного регресійного рівняння впливу рівня інноваційності продукції на середню зайнятість у промисловості Польщі

Авторські розрахунки за [50]

За допомогою інтерпретації лінійного регресійного рівняння (5.3) визначено, що зі зростанням рівня інноваційності продукції промисловості (x) на 1 в.п. середня зайнятість у польській промисловості (Y) збільшиться на 0,27 в.п.

Таким чином, наявність високої прямої залежності між значеннями показника частки промисловості у середній зайнятості економіки і значеннями показника частки чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих

доходах від продажу загалом промислових підприємств (що засвідчило статистичне обґрунтування на прикладі промисловості Польщі та результати інтерпретації побудованої лінійної регресійної моделі (5.3) підтверджують авторську гіпотезу про те, що зростання рівня інноваційності продукції сприяє збільшенню зайнятості у промисловості.

Друга гіпотеза (Г2): зростання інноваційності продукції сприяє збільшенню валової місячної заробітної плати працівника промисловості. Теоретичним обґрунтуванням цієї гіпотези є те, що продукція з низьким ступенем інноваційності, переробки сировини, ВДВ не забезпечує високого маржинального доходу, а отже, і фінансових передумов для підвищення заробітної плати. Натомість зростання рівня інноваційності продукції сприяє збільшенню її вартості, попиту на неї, валової маржі та фінансових передумов для підвищення валової середньої заробітної плати працівників промисловості.

Взаємозв'язок між зміною рівня інноваційності продукції і зміною валової середньомісячної заробітної плати працівника промисловості Польщі загалом графічно наближений до параболи (рис. 5.13).

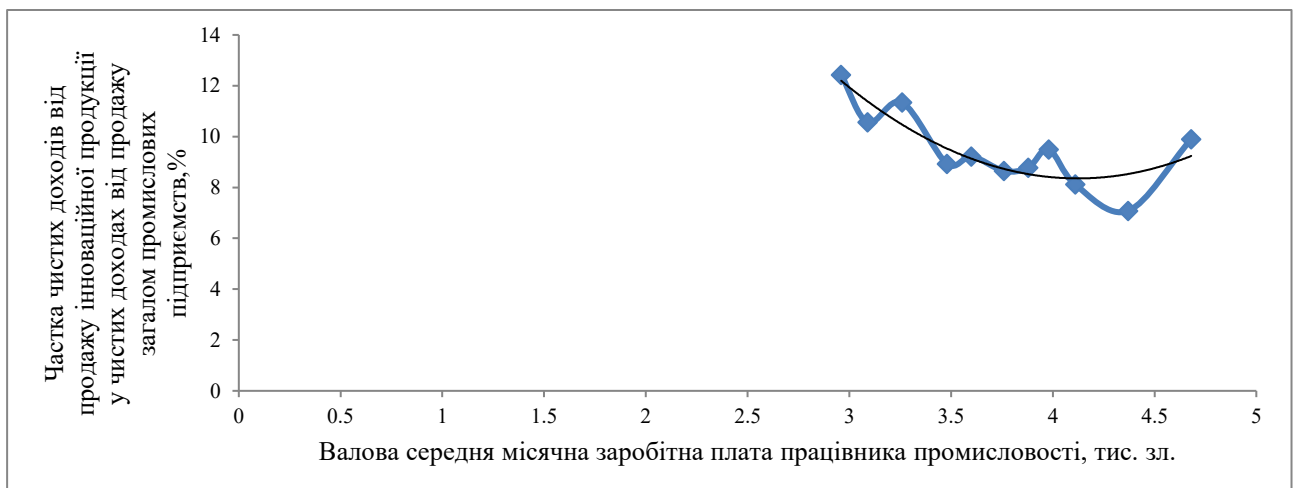

Рис.5.13 Взаємозв'язок між часткою чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств і валовою середньою місячною заробітною платою працівника промисловості Польщі

Авторські розрахунки за [58]

Тіснота взаємозв'язку, визначена коефіцієнтом кореляційних відношень на підставі даних [50] за 2008-2018 рр. між значеннями індексу валової середньої заробітної плати працівника промисловості і індексу частки чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств є високою ($R = 0,76$) (рис. 5.14)

Таблиця 5.15

Вхідні дані для побудови регресійної моделі впливу зміни рівня інноваційності продукції на зміну валової середньої місячної заробітної плати промисловості Польщі

Рік	Валова середня місячна заробітна плата працівника промисловості, тис. зл.	Частка чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств, %	Індекс валової середньої місячної заробітної плати працівника промисловості (М)	Індекс частки чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств (z)
2008	2,96	12,43	x	x
2009	3,09	10,56	1,04	0,85
2010	3,26	11,34	1,05	1,07
2011	3,48	8,93	1,07	0,79
2012	3,60	9,22	1,03	1,03
2013	3,76	8,65	1,05	0,94
2014	3,88	8,78	1,03	1,02
2015	3,98	9,50	1,03	1,08
2016	4,11	8,12	1,03	0,85
2017	4,37	7,08	1,06	0,87
2018	4,68	9,9	1,07	1,40

Авторські розрахунки за [50]

Побудоване квадратичне рівняння нелінійної регресії (5.4) має високу значущість, підтверджену його відповідними статистичними характеристиками (рис. 5.14):

$$I_m = -0,981666I_{inn} + 0,480878 I_{inn}^2 + 1,536449, \quad (5.4)$$

де:

I_m – індекс валової середньої місячної заробітної плати працівника промисловості у Польщі;

I_{inn} – індекс частки чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств Польщі.

Regression Summary for Dependent Variable: Var1 (Spreadsheet8) R= 0,72579317 RI= 0,52677573 Adjusted RI= 0,39156879 F(2,7)=3,8961 p						
	b*	Std.Err. - of b*	b	Std.Err. - of b	t(7)	p-value
Intercept			1,536449	0,180922	8,49235	0,000062
Var2	-8,92948	3,242810	-0,981666	0,356500	-2,75362	0,028355
V2**2	9,01979	3,242810	0,480878	0,172886	2,78147	0,027240

Рис.5.14 Статистична характеристика квадратичного, нелінійного рівняння впливу зміни інноваційності продукції на зміну валової середньої місячної заробітної плати працівника польської промисловості

Авторські розрахунки за [58]

У (5.4) застосовано індексні значення показників для досягнення високої точності прогнозування, чого неможливо було отримати при побудові регресії за фактичними даними розглянутих показників. Точність при інтерпретації цього рівняння за усіма фактичними даними є дуже високою та складає $\approx 99,9\%$. Це дозволяє проводити високоточне прогнозування зміни валової середньої місячної заробітної плати працівника при зміні рівня інноваційності продукції промисловості Польщі.

Інтерпретація квадратичного нелінійного регресійного рівняння (5.4) дала можливість стверджувати, що зі зростанням індексу інноваційності продукції промисловості (I_{inn}) на 1 і.п. індекс валової середньої місячної заробітної плати працівника польської промисловості (I_m) збільшиться на 0,85 і.п. Зокрема, якщо фактичне значення рівня інноваційності продукції польської промисловості (яке у 2018 році складало 9,9%) збільшити на 1 в.п. (до 10,9%), то фактична валова середня місячна плата працівника у цьому ж році збільшиться на 190 злотих (з 4,68 тис. зл. до 4,87 тис. зл.) або на 4%. Точність цієї прогнозованої взаємозалежності є дуже високою ($\approx 99,9\%$), а отриманий результат – значущим. Відтак є всі підстави стверджувати, що авторська гіпотеза про те, що зростання рівня інноваційності продукції сприяє збільшенню валової місячної заробітної плати працівника промисловості є теоретично, аналітично та статистично підтверджена і обґрунтована.

Основною причиною загалом невисокого (порівняно з іншими країнами ЄС) рівня інноваційності продукції польської промисловості є її нерациональна

структура. Для оптимізації структури промислового сектора економіки за критерієм підвищення рівня інноваційності продукції (тобто досягнення бажаної частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції промисловості загалом) автором була розроблена економіко-математична модель, прототип якої детально описаний та апробований при оптимізації структури польської промисловості за критерієм збільшення ефективності (див. п.5.1), [189]. Оптимізаційна модель (5.5) є детермінованою і відображає наявність функціональної залежності (при зміні значень одного показника обов'язково змінюється значення іншого) між динамікою частки окремих сегментів промисловості у структурі реалізованої промислової продукції, з одного боку, і зміною частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції промисловості – з іншого:

$$\frac{I}{P} = \frac{I \left(\frac{I_q}{I} + \frac{I_m \left(\frac{I_{m_1}}{I_m} + \frac{I_{m_2}}{I_m} + \dots + \frac{I_{m_{23}}}{I_m} \right)}{I} + \frac{I_e}{I} + \frac{I_w}{I} \right)}{P \left(\frac{P_q}{P} + \frac{P_m \left(\frac{P_{m_1}}{P_m} + \frac{P_{m_2}}{P_m} + \dots + \frac{P_{m_{23}}}{P_m} \right)}{P} + \frac{P_e}{P} + \frac{P_w}{P} \right)} \rightarrow opt \quad (5.5)$$

де:

- I інноваційна продукція промисловості;
- P реалізована продукція промисловості;
- I_q інноваційна продукція добувної промисловості;
- I_m інноваційна продукція переробної промисловості;
- $I_{m_1}, I_{m_2}, I_{m_{23}}$ інноваційна продукція 23-х виробництв переробної промисловості;
- I_e інноваційна продукція постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря;
- I_w інноваційна продукція водопостачання; каналізації, поводження з відходами;
- P_q реалізована продукція добувної промисловості;

P_m	реалізована продукція переробної промисловості;
$P_{m_1} P_{m_2} P_{m_{23}}$	реалізована продукція 23-х виробництв переробної промисловості;
P_e	реалізована продукція постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря;
P_w	реалізована продукція водопостачання; каналізації, поводження з відходами;

Цільовою функцією оптимізації, як вже зазначалось, є збільшення фактичного значення інноваційності продукції промисловості (у даному разі – показника *частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої*, який відповідає показнику *частки чистих доходів від продажу інноваційної продукції у чистих доходах від продажу загалом промислових підприємств*) до бажаного рівня.

При побудові оптимізаційної моделі (5.5) було сформовано множину критеріїв та обмежень:

1. Сума часток 4-х сегментів промислової діяльності у структурах інноваційної продукції і реалізовано продукції промисловості дорівнює 1;
2. Сума часток 23-х виробництв у структурах інноваційної продукції і реалізовано продукції переробної промисловості дорівнює 1
3. Значення інноваційності продукції 4-х сегментів промислової діяльності і 23-х виробництв переробної промисловості повинні зростати.
4. Частки тих виробництв, у яких фактичне значення інноваційності продукції перевищує середній показник у промисловості у структурах інноваційної продукції і реалізованої продукції промисловості мають зростати.

Оптимізаційну модель (5.5) розв'язано методом лінійного програмування. Цільовим функціоналом оптимізації структури промисловості обрано такий рівень інноваційності продукції, за якого валова середня місячна заробітна плата працівника промисловості Польщі наблизиться до середнього рівня у ЄС, тобто зросте удвічі. Числове вираження цільового функціоналу, розраховано за допомогою інтерпретації (5.4). Зокрема встановлено, що для того, щоб валова середня місячна заробітна плата у польській промисловості зростала удвічі,

порівняно з фактичними даними 2018 року, і становила 9,36 тис. зл. (або $\approx 2,300$ тис. євро), рівень інноваційності промислової продукції повинен скласти 23,60%, тобто зрости у 2,4 разу (порівняно з 9,9% у 2018 році). Таким чином, цільовим функціоналом оптимізації структури польської промисловості визначено досягнення інноваційності продукції на рівні 23,60%.

За результатами розрахунку моделі (5.5), з врахуванням визначених до неї обмежень, отримано оптимізовану структуру реалізованої продукції загалом та інноваційної зокрема (табл. 5.16). Згідно з отриманими результатами, промисловість Польщі зможе досягнути бажаного показника частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої (23,60%) і, відповідно, збільшити валову середню місячну заробітну плату працівників удвічі за умови, якщо у структурі реалізованої продукції зросте частка виробництв, за якими країна володіє достатнім сировинним та інноваційним потенціалом. До таких належать виробництва переробної промисловості (текстильні, деревопереробні, меблеві, хімічні) та окремі види машинобудування. Окрім того, у структурі польської промисловості має знизитись частка сировинних виробництв із порівняно невисоким інноваційним потенціалом за визначенням. Це, зокрема, виробництво харчових продуктів, виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, добувна промисловість і розроблення кар'єрів, добування кам'яного та бурого вугілля. Такі структурні зміни дозволять досягти збільшення інноваційності продукції польської промисловості загалом, а найбільше – продукції виробництв машинобудування. В Україні, як і у Польщі, однією з ключових проблем розвитку промисловості є порівняно низький рівень інноваційності продукції. В українському експертному середовищі також має місце дискусія стосовно впливу інноваційної активності на зайнятість у промисловому секторі економіки. Для відповіді на це запитання проведено дослідження, яке підтвердило актуальність авторської гіпотези (Г1) для української промисловості. Результати цього дослідження свідчать про стрімке зниження рівня інноваційності промислової продукції в Україні упродовж 2008-2020 років (із 6,7% до 1,1%) (рис. 5.15).

Оптимізація структури промисловості Польщі за критерієм зростання рівня
інноваційності продукції

Виробництва	Фактичні дані (2018 рік)			Оптимізовані дані			Відхилення оптимізованих даних до фактичних		
	Структура реалізованої промислової продукції	Структура інноваційної продукції	Частка інноваційної продукції у обсязі реалізованої	Структура реалізованої промислової продукції	Структура інноваційної продукції	Частка інноваційної продукції у обсязі реалізованої	Структура реалізованої промислової продукції	Структура інноваційної продукції	Частка інноваційної продукції у обсязі реалізованої
Промисловість	100	100	9,9	100	100	23,6	x	x	13,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	3,59	0,11	0,3	2,2	0,09	0,9	-1,4	0	0,6
Добування кам'яного та бурого вугілля	1,72	0,03	0,2	0,78	0,03	0,8	-0,9	0	0,6
Переробна промисловість	86,02	99,03	11,7	87,4	99,2	26,8	1,4	0,2	15,1
Виробництво харчових продуктів	14,04	7,62	5,5	9,2	7,7	19,7	-4,8	0,1	14,2
Виробництво напоїв	2,22	1,4	6,4	2,63	1,19	10,7	0,4	-0,2	4,3
Виробництво тютюнових виробів	0,74	0,55	7,5	0,98	0,45	10,9	0,2	-0,1	3,4
Текстильне виробництво	0,88	0,89	10,3	1,2	0,75	14,7	0,3	-0,1	4,4
Виробництво одягу	0,32	0,16	5,1	0,34	0,13	9,1	0	0	4
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,27	0,68	25,9	0,32	0,57	41,7	0	-0,1	15,8
Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	2,04	2,09	10,4	2,53	1,81	16,9	0,5	-0,3	6,5
Виробництво паперу та паперових виробів	3,07	4,51	14,9	3,21	4,19	30,8	0,1	-0,3	15,9
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	0,84	0,7	8,4	0,85	0,58	16	0	-0,1	7,6
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	6,97	10,03	14,6	4,87	4,02	19,5	-2,1	-6	4,9
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	4,54	3,45	7,7	5,4	3,11	13,6	0,9	-0,3	5,9
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,81	0,78	9,8	1	0,65	15,3	0,2	-0,1	5,5
Виробництво гумових і пластмасових виробів	6,26	4,08	6,6	6,51	3,74	13,6	0,3	-0,3	7
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	3,91	2,04	5,3	3,95	1,77	10,5	0	-0,3	5,2
Металургійне виробництво	4,31	1,7	4	4,35	1,46	7,9	0	-0,2	3,9
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	6,29	4,77	7,7	6,35	4,47	16,6	0,1	-0,3	8,9
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	2,77	6,01	22	2,8	5,82	49,1	0	-0,2	27,1
Виробництво електричного устаткування	4,41	11,93	27,4	5,36	13,4	59	1	1,5	31,6
Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	3,39	4,98	14,9	4,5	4,68	24,6	1,1	-0,3	9,7
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	11,24	22,51	20,3	13,2	31,54	56,4	2	9	36,1
Виробництво інших транспортних засобів	1,58	3,49	22,4	2,19	3,15	33,9	0,6	-0,3	11,5
Виробництво меблів	2,79	1,87	6,8	2,8	1,61	13,6	0	-0,3	6,8
Виробництво іншої продукції	0,72	0,32	4,5	0,74	0,26	8,4	0	-0,1	3,9
Ремонт і монтаж машин і устаткування	1,62	2,47	15,5	2,1	2,16	24,3	0,5	-0,3	8,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонування повітря	8	0,39	0,5	8,02	0,32	1	0	-0,1	0,5
Постачання води; каналізація, поводження з відходами та рекультивация	2,38	0,47	2	2,39	0,39	3,8	0	-0,1	1,8

Авторська розробка

Негативна динаміка показника частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції в Україні у цьому періоді значною мірою зумовлена впливом низки глобальних чинників, серед яких ключовими були: світова фінансова криза 2008 року; посилення економічної глобалізації,

спеціалізації, процесів офшорингу, ролі ТНК у світовій торгівлі та економіці [192]. Окрім того, зниження інноваційності продукції української промисловості опосередковано може бути наслідком: високої імпортозалежності середньо-високотехнологічних виробництв, передусім машинобудівних [190]; російської збройної агресії, яка розпочалася у 2014 році; повільної переорієнтації на нові ринки збуту; слабкої державницької позиції при укладенні міжнародних економічних угод (СОТ, ЗВТ з ЄС); відсутності дієвої стратегії інноваційного економічного розвитку країни та ін.

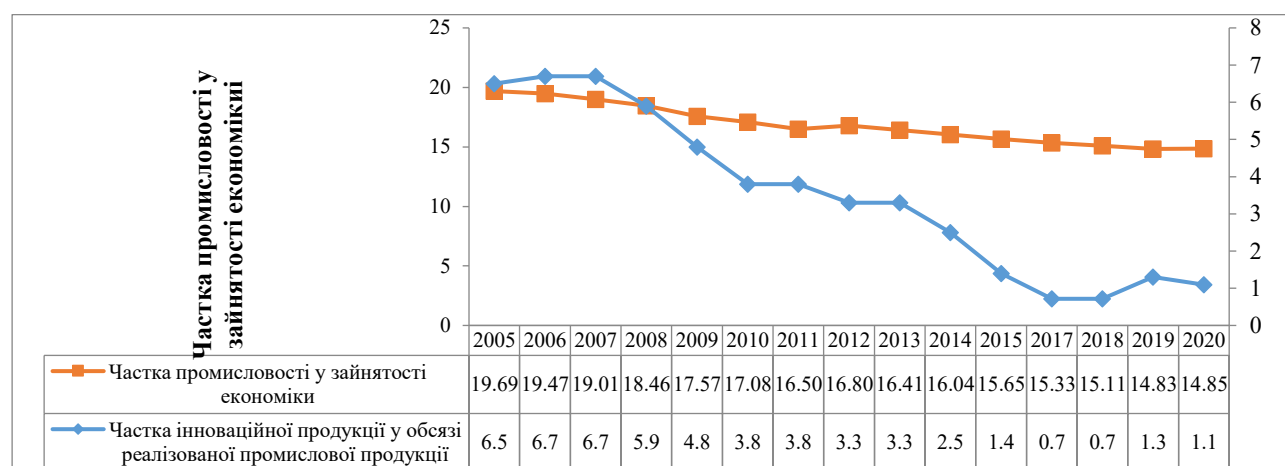

Рис.5.15. Частка промисловості у структурі зайнятості і частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції України, %

Авторські розрахунки за даними [49]

Поряд із зниженням інноваційності продукції у досліджуваному періоді відбувалось і зменшення зайнятості у промисловості України з 19,69% у 2005 році до 14,85% у 2020-му (див. рис. 5.14). Частка зайнятості у промисловості України є суттєво нижчою від показника Польщі. Так, у 2018 році зайнятість в українській промисловості становила 15,11% проти 27,39% у польській. Наголосимо, що у Польщі теж спостерігається тенденція до зниження зайнятості. Однак, якщо в українській промисловості упродовж 2008-2018 років значення цього показника зменшилося на 3,35 в.п., то у польській – на 1,91 в.п.

Порівняно невисока та із спадною тенденцією зайнятість у промисловості в Україні може зумовлюватись структурною трансформацією національної економіки у напрямку аграризації, а також відсутністю дієвих стратегій промислового розвитку країни. Окрім того, зниження зайнятості в українській

промисловості може пов'язуватись із зниженням інноваційності промислової продукції. Обґрунтуванням цієї тези і, водночас, гіпотези Г1 є графічне і аналітичне доведення *дуже високого*, прямого кореляційного зв'язку між зайнятістю та інноваційністю продукції української промисловості (рис. 5.16). Коефіцієнт кореляції між цими показниками становить 0,98 (рис. 5.17). Це майже детермінований (функціональний зв'язок). Зауважимо, що у Польщі цей показник становив 0,78 (див. рис. 5.12). Коефіцієнт детермінації (RI) засвідчує те, що частка промисловості у структурі зайнятості в Україні на 96% пояснюється часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції. У Польщі значення цього показника становило 57% (див. рис. 5.12).

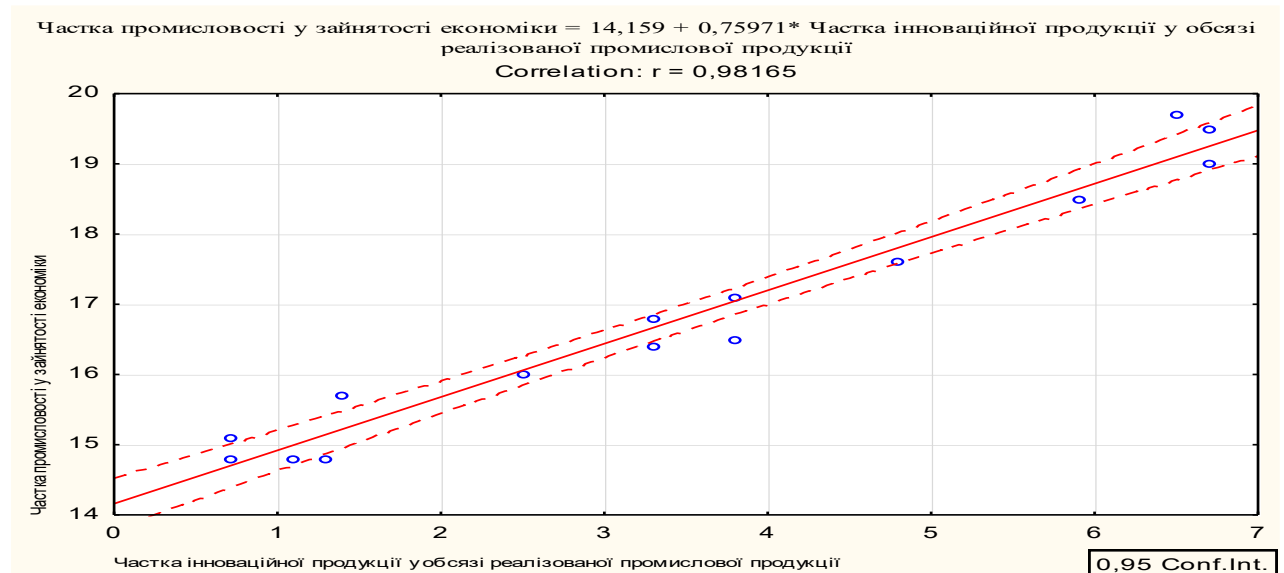

Рис.5.16 Кореляційний зв'язок між часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції та часткою промисловості у структурі зайнятості в Україні, розрахований за 2005-2020 роки

Авторські розрахунки за даними [49]

Regression Summary for Dependent Variable: Частка промисловості у зайнятості економіки (Spreadsheet1_(Recovered)) R= 0,98164706 RI=0,96363096 Adjusted RI= 0,96083334 F(1,13)=344,45 p						
	b*	Std.Err. - of b*	b	Std.Err. - of b	t(13)	p-value
Intercept			14,15935	0,168005	84,27934	0,000000
Частка інноваційної продукції у обсязі реалізованої промислової продукції	0,981647	0,052893	0,75971	0,040934	18,55928	0,000000

Рис. 5.17. Статистична характеристика лінійного однофакторного регресійного рівняння впливу рівня інноваційності продукції на зайнятість у промисловості України

Авторські розрахунки за даними [49]

Згідно з даними рис. 5.16, вплив інноваційності продукції на зайнятість у промисловості України відображається регресійним рівнянням:

$$Y = 0,75971x + 14,15935, \quad (5.6)$$

де:

Y – частка промисловості у структурі зайнятості в Україні (зайнятість у промисловості);

x – частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції (інноваційність продукції).

Регресійне рівняння (5.6) за його статистичних характеристик має дуже високу значущість. Зокрема, коефіцієнт кореляції (R) становить 0,98, а коефіцієнт детермінації (RI) – 0,96. Результати інтерпретації цього рівняння показали точність у 99%. Таким чином, можна стверджувати, що зі збільшенням інноваційності продукції промисловості на 1 в.п. зайнятість в українській промисловості збільшиться на 0,76 в.п. У Польщі аналогічний показник становив 0,27 в.п.

Для перевірки можливості застосування гіпотези Γ_2 в Україні було проведено відповідний кореляційно-регресійний аналіз. За факторний показник у цьому аналізі обрано індекс частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, а за результуючий – індекс середньомісячної заробітної плати середньштатного працівника промисловості у доларах США (табл. 5.17). Розрахунок показника в іноземній валюті здійснено з метою визначення величини, максимально наближеної до реальної заробітної плати, та задля усунення впливу на отримані результати інфляційної складової, яка була суттєвою в економіці України в аналізованому періоді.

Згідно з результатами кореляційно-регресійного аналізу, між досліджуваними показниками існує середній прямий кореляційний зв'язок. Це підтверджується значенням коефіцієнта кореляції ($R=0,42$) (рис. 5.18).

Таблиця 5.17

Вхідні дані для побудови регресійної моделі впливу зміни рівня інноваційності продукції на зміну середньомісячної заробітної плати середньоштатного працівника промисловості України

Рік	Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, %	Середньомісячна заробітна плата середньоштатного працівника, грн.	Середньомісячна заробітна плата середньоштатного працівника, дол. США	Індекс частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції (I_{inn})	Індекс середньомісячної заробітної плати середньоштатного працівника (I_m)
2005	6,5	967,0	188,6	x	x
2006	6,7	1212,0	240,0	1,03	1,27
2007	6,7	1554,0	307,7	1,00	1,28
2008	5,9	2017,0	382,9	0,88	1,24
2009	4,8	2117,0	271,7	0,81	0,71
2010	3,8	2578,0	324,9	0,79	1,20
2011	3,8	3119,0	391,5	1,00	1,21
2012	3,3	3497,0	437,6	0,87	1,12
2013	3,3	3774,0	472,2	1,00	1,08
2014	2,5	3988,0	335,5	0,76	0,71
2015	1,4	4789,0	219,2	0,56	0,65
2017	0,7	7631,0	286,9	0,51	1,31
2018	0,7	9633,0	354,2	1,00	1,23
2019	1,3	11788,0	456,1	1,81	1,29
2020	1,1	12759,0	473,3	0,85	1,04

Авторські розрахунки за [49]

Regression Summary for Dependent Variable: Y (Spreadsheet8) R= ,41811969 RI= ,17482408 Adjusted RI= ,10605942 F(1,12)=2,5424 p						
	b*	Std.Err. - of b*	b	Std.Err. - of b	t(12)	p-value
Intercept			0,799816	0,194677	4,108419	0,001450
x	0,418120	0,262230	0,321661	0,201735	1,594476	0,136814

Рис. 5.18. Статистична характеристика лінійного регресійного рівняння впливу зміни інноваційності продукції на зміну середньомісячної заробітної плати середньоштатного працівника української промисловості

Авторські розрахунки за [49]

Оцінку впливу зміни величини частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції на зміну середньомісячної заробітної плати штатного працівника української промисловості відображено регресійним рівнянням:

$$I_m = 0,799816 + 0,321661 I_{inn}, \quad (5.7)$$

де:

I_m – індекс середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості в Україні;

I_{imn} – індекс частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції в Україні.

Статистичні характеристики отриманого регресійного рівняння є значущими. Інтерпретація отриманого регресійного рівняння (5.7) дозволяє стверджувати, що *зі зростанням індексу частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції на 1 і.п. відбудеться зростання індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості в Україні на 0,32 і.п.* З цього випливає актуальність гіпотези Г2 для української промисловості.

Водночас слід зауважити, що, відповідно до значень коефіцієнта детермінації (RI) у регресійному рівнянні (5.7), зміна індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника української промисловості пояснюється зміною інноваційності продукції тільки на 17,5% (проти 53% у Польщі, див. рис. 5.14), а решту 82,5% залежать від інших чинників. Порівняно менший вплив інноваційності продукції на середньомісячну заробітну плату у промисловості можна пояснити тим, що в Україні на рівень заробітної плати впливає дуже багато чинників, у тому числі неекономічних, політичних. Зокрема, це тарифна сітка, встановлений рівень мінімальної, середньої оплати праці, рівень конкуренції на ринку праці, стратегічні пріоритети держави, вітчизняних підприємств і ТНК. Важливо враховувати і те, що інноваційність продукції промисловості в Україні, порівняно з Польщею, є дуже низькою, відтак і її негайний (рік у рік) вплив на фінансові результати та, таким чином, заробітну плату, є порівняно нижчим. Відповідно вплив підвищення інноваційної активності на заробітну плату у промисловості в Україні може відобразитись із певним запізненням (або часовим лагом), тобто не рік у рік, а через рік чи два. Це зумовлюється тривалістю операційних циклів, мотиваційною політикою роботодавців, інертністю економічних процесів та вже згаданими чинниками. Задля отримання точніших результатів дослідження проведено кореляційно-

регресійний аналіз з урахуванням запізнених ефектів. Це дало можливість визначити та стверджувати, що між зміною інноваційності продукції і зміною середньомісячної заробітної плати штатних працівників української промисловості існують часові лаги тривалістю один, два і три роки (рис.5.19) Зокрема, статистичні характеристики та інтерпретація побудованої дистрибутивно-лагової моделі за методом Альмона із лагом у три роки (5.8) засвідчили, що зі зростанням індексу інноваційності продукції на 1 і.п. індекс середньомісячної заробітної плати штатних працівників української промисловості упродовж 3-х років збільшиться на 1,19 і.п. ($0,577+0,031+0,024+0,557$):

$$I_m = 0,577 + 0,031 I_{inn,t-1} + 0,024 I_{inn,t-2} + 0,557 I_{inn,t-3} \quad (5.8)$$

Almon Polyn. Distr.Lags; Regression Coefficients (Spreadsheet247) Indep: VAR2 Dep: VAR1 Lag: 3 Polyn. order: 2 R= ,9758 R-square= ,9521 N: 11				
	Regressn - Coeff.	Standard - Error	t(7)	p
0	0,577478654955	0,198577655083	2,908074701127	0,022722811091
1	0,031394558738	0,164133047661	0,191275061208	0,853739839682
2	0,024470357011	0,150236765461	0,162878619864	0,875216408536
3	0,556706049776	0,245859478478	2,264326163966	0,057960408748

Рис. 5.19. Статистична характеристика лагового регресійного рівняння впливу зміни інноваційності продукції на зміну середньомісячної заробітної плати штатного працівника української промисловості

Авторські розрахунки за [49]

Коефіцієнт детермінації ($R\text{-square} = 0,9521$) свідчить, що у моделі (5.8) зміна середньомісячної заробітної плати середньоштатного працівника української промисловості на 95% пояснюється зміною інноваційною продукції промисловості. Подальше дослідження дозволило стверджувати, що гіпотеза Г2 (у частині взаємозв'язку між інноваційністю продукції і заробітною платою) може застосовуватись не тільки для промисловості України загалом, але і для її *переробної промисловості*. Зокрема, за вхідними даними табл. 5.18 розраховано дистрибутивно-лагова модель (5.9), яка засвідчила наявність лагів у один, два і три роки між зміною частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої

продукції переробної промисловості та зміною середньомісячної заробітної плати штатного працівника переробної промисловості України. Відповідно до значень коефіцієнтів регресії отриманої моделі, можна стверджувати, що зі зростанням індексу інноваційності продукції переробної промисловості на 1 і.п. індекс середньомісячної заробітної плати штатних працівників української переробної промисловості упродовж трьох років збільшиться на 1,14 і.п. ($0,916+0,290+0,317+0,837$).

Таблиця 5.18

Вхідні дані для побудови регресійної моделі впливу зміни рівня інноваційності продукції на зміну оплати праці штатних працівників *переробної* промисловості

України

Рік	Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої продукції переробної промисловості, %	Середньомісячна заробітна плата середньоштатного працівника переробної промисловості, грн	Середньомісячна заробітна плата середньоштатного працівника переробної промисловості, дол. США	Індекс частки інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції (I _{inn})	Індекс середньомісячної заробітної плати середньоштатного працівника (I _m)
2005	7,6	905	176,6	x	y
2006	8,0	1137	225,2	1,05	1,28
2007	8,3	1456	288,3	1,04	1,28
2008	7,7	1849	351,0	0,93	1,22
2009	6,5	1856	238,2	0,84	0,68
2010	5,2	2288	288,3	0,80	1,21
2011	5,4	2771	347,8	1,04	1,21
2012	4,8	3097	387,6	0,89	1,11
2013	4,9	3311	414,2	1,02	1,07
2014	3,7	3570	300,3	0,76	0,73
2015	2,1	4477	204,9	0,57	0,68
2017	1,2	7299	274,4	0,57	1,34
2018	1,3	9196	338,1	1,08	1,23
2019	1,9	11011	426,0	1,46	1,26
2020	2,4	11493	426,3	1,26	1,00

Авторські розрахунки за [49]

$$I_m = 0,916 - 0,29I_{inn,t-1} - 0,0317I_{inn,t-2} + 0,835I_{inn,t-3} \quad (5.9)$$

Коефіцієнт детермінації ($R\text{-square} = 0,9673$) підтверджує статичну значущість отриманої моделі, а також те, що зміна середньомісячної заробітної плати штатних працівників української переробної промисловості на 97% пояснюється зміною інноваційності переробної промисловості. В Україні, як і у Польщі, однією із вагомих причин порівняно низької інноваційності продукції промисловості є її нераціональна структура. Це зумовило необхідність моделювання оптимізації структури інноваційності продукції переробної промисловості України за прикладом Польщі. Для цього застосувалась детермінована модель (5.5). При цьому враховувались існуючі дані Державної служби статистики України, відкориговані відповідно до них критерії і обмеження оптимізації та метод лінійного програмування. Цільовим функціоналом цього моделювання було досягнення такого рівня інноваційності продукції за якого середньомісячна заробітна плата штатного працівника в переробній промисловості України наблизиться до показника Польщі.

За допомогою інтерпретації моделі (5.9) виявлено, що для того, щоб середньомісячна заробітна плата середньоштатного працівника переробної промисловості України досягла показника Польщі, тобто збільшилась у 3,2 разу (з 426,3 дол. США до 1346,2 дол. США) інноваційність продукції української переробної промисловості мала б становити 23,7%. Відтак цей показник прийнято за цільовий функціонал оптимізації структури інноваційної продукції української переробної промисловості (табл. 5.19).

З отриманих оптимізованих даних випливає те, що для збільшення інноваційності продукції переробної промисловості до 23,7% та таким чином досягнення рівня за якого середньомісячна заробітна плата штатного працівника переробної промисловості України зрівняється з показником Польщі або збільшиться у 3,2 раз, в українській переробній промисловості повинні відбутись значні структурні зміни. Передусім йдеться про збільшення частки високо- та

середньо-високотехнологічних виробництв (машинобудування, хімічної і фармацевтичної промисловості).

Таблиця 5.19

Оптимізація структури *переробної* промисловості України за критерієм інноваційності продукції

Виробництво	Фактичні дані (2020 рік)			Оптимізовані дані			Відхилення (+/-)		
	Структура реалізованої інноваційної продукції, %	Структура реалізованої промислової продукції, %	Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, %	Структура реалізованої інноваційної продукції, %	Структура реалізованої промислової продукції, %	Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, %	Структура реалізованої інноваційної продукції, %	Структура реалізованої промислової продукції, %	Частка інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції, %
Переробна промисловість	100,0	100,0	2,4	100,0	100,0	23,7	x	x	21,3
Виробництво харчових продуктів	15,2	32,5	1,1	7,4	20,1	8,7	-7,9	-12,4	7,6
Виробництво напоїв	2,6	3,9	1,6	2,9	2,9	24,1	0,3	-1,0	22,5
Текстильне виробництво	0,4	0,6	1,4	1,0	0,9	25,2	0,6	0,3	23,8
Виробництво одягу	0,4	0,7	1,3	0,7	0,7	24,0	0,3	0,0	22,7
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,0	0,3	0,2	0,3	0,3	22,8	0,3	0,0	22,6
Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	1,3	2,2	1,4	2,5	3,1	18,7	1,1	1,0	17,3
Виробництво паперу та паперових виробів	0,6	2,1	0,7	1,0	0,8	29,7	0,3	-1,4	29,0
Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	0,2	0,6	0,6	0,7	0,9	19,5	0,5	0,2	18,9
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2,6	4,2	1,5	4,6	7,8	14,0	2,0	3,6	12,6
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	3,7	2,4	3,6	5,3	3,9	32,2	1,6	1,5	28,6
Виробництво гумових і пластмасових виробів	1,5	3,1	1,2	2,6	3,1	19,7	1,1	0,0	18,6
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	3,5	6,2	1,3	4,5	6,0	18,0	1,0	-0,2	16,6
Металургійне виробництво	35,6	22,0	3,8	18,6	12,8	34,5	-16,9	-9,2	30,7
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	2,3	2,9	1,8	3,7	3,4	26,0	1,4	0,5	24,1
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	3,7	0,9	9,3	4,9	4,0	28,8	1,2	3,1	19,5
Виробництво електричного устаткування	6,2	2,2	6,8	8,3	5,6	35,0	2,0	3,4	28,2
Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	9,6	4,2	5,4	10,6	8,6	29,2	1,0	4,4	23,8
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	3,8	1,8	5,1	9,6	4,6	49,7	5,8	2,8	44,6
Виробництво інших транспортних засобів	5,2	2,7	4,5	8,4	6,9	28,7	3,2	4,2	24,2
Виробництво меблів	0,8	1,5	1,3	1,2	2,7	10,4	0,4	1,2	9,1
Виробництво іншої продукції	0,4	0,4	2,4	0,7	0,6	28,8	0,3	0,2	26,4
Ремонт і монтаж машин і устаткування	0,3	2,6	0,3	0,6	0,4	35,2	0,3	-2,2	34,9

Авторська розробка

Такі трансформації повинні відбутись у структурі інноваційної продукції, але також і обсязі реалізованої промислової продукції. Однак головним у цій оптимізації є обґрунтування того, що окрім згаданих структурних змін обов'язково повинна значно суттєво збільшитись інноваційність продукції кожного із виробництв переробної промисловості. Ці процеси (структурна трансформація і підвищення інноваційності продукції виробництв) є взаємопов'язані та базуються на міжсекторальних зв'язках і ефектах.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 5

1. На підставі дослідження взаємозв'язків між економічною ефективністю переробної промисловості і її технологічною структурою випуску (у розрізі 16-ти виробництв) встановлено, що авторська гіпотеза (емпірично доведена на прикладі Польщі і Німеччини) про те, що між часткою ВДВ у випуску переробної промисловості і часткою високо- та середньо-високотехнологічних виробництв у випуску переробної промисловості існує високий прямий кореляційний зв'язок в Україні не підтвердилась. Навпаки, в українській переробній промисловості упродовж 2013-2020 років між цими показниками існував високий, але обернений кореляційний зв'язок. Така парадоксальна ситуація зумовлена тим, що в Україні у досліджуваному періоді під впливом неекономічних чинників відбулось суттєве зменшення частки середньо-високотехнологічних виробництв у випуску переробної промисловості при одночасному зменшенні частки ВДВ у випуску цих виробництв. Відповідно ключовий вплив на ефективність переробної промисловості здійснювали переважно низько- та середньо-низькотехнологічні виробництва, зокрема харчова промисловість і металургія. Окрім того, авторами доведено нестабільність структури випуску переробної промисловості України у напрямку зниження рівня його технологічності (різке зменшення часток хімічних і машинобудівних виробництв). На базі отриманої аналітичної інформації та з

використанням результатів попередніх досліджень змодельовано такі структури випуску і ВДВ переробної промисловості, за яких ефективність переробної промисловості України відповідатиме показнику Польщі.

2. Емпірично доведена на прикладі Польщі і Чехії авторська гіпотеза про те, що між часткою імпорту у проміжному споживанні високо- та середньо-високотехнологічних виробництв переробної промисловості і часткою ВДВ у випуску переробної промисловості існує високий обернений кореляційний зв'язок, підтвердилась і в Україні, але частково. В українській переробній промисловості між цими показниками упродовж 2013-2020 років існував обернений, але низький взаємозв'язок. За підсумками детального кореляційного аналізу довгих трендів показників частки імпорту у випуску і частки ВДВ у випуску виробництв переробної промисловості в Україні виявлено низку негативних особливостей їх функціонування, зокрема: поглиблення імпортозалежності базових і стратегічних сегментів; нарощення обсягів виробництва продукції на основі давальницької сировини та ін. Це стало додатковим обґрунтуванням необхідності оптимізації структури переробної промисловості України за критерієм зниження імпортозалежності усіх виробництв, але, передусім, середньо-високотехнологічних. Виходячи з цього критерію, із використанням авторського методичного інструментарію та досвіду попередніх досліджень, змодельовано таку структуру проміжного споживання (у розрізі імпортової і вітчизняної складових у витратах) виробництв, за якої показник частки ВДВ у випуску переробної промисловості України відповідатиме рівню Польщі.

3. Результати проведених оцінок дозволили констатувати, що тенденція до зниження рівня інноваційності продукції і зайнятості в українській промисловості упродовж останніх десятиліть була спровокована глобальними кризовими процесами, а також внутрішніми економічними і неекономічними (передусім суспільно-політичними) чинниками. Окрім того, зміни реальної заробітної плати та інновацій у промисловості та переробній промисловості України були досить динамічними. Результати статистичного та кореляційно-

регресійного аналізу підтвердили дві дещо дискусійні гіпотези: 1) про наявність високого прямого кореляційний зв'язку між інноваціями і зайнятістю у промисловості України; 2) про наявність високого прямого кореляційний зв'язку між зміною інновацій і зміною зарплати у промисловості України. Виявлено закономірності впливу інноваційності продукції (частки інноваційної продукції в обороті реалізації промислової продукції) на зайнятість і оплату праці у промисловому секторі економіки. Побудовано регресійну модель, за допомогою якої можна визначати як зміниться зайнятість в українській промисловості при зміні інновацій на 1 в.п. Встановлено, що найбільший вплив інновацій на заробітну плату у промисловості України відбувається не рік у рік, а із запізненням (часовим лагом) у три роки. Методом Альмона побудовано дистрибутивно-лагову модель, яка визначає вплив зміни інновацій на зміну зарплати у промисловості України упродовж трьох років. Отримані фундаментальні та прикладні результати можуть слугувати науково-методичною і аналітичною платформою для планування та прогнозування економічних процесів у промисловості, а також бути теоретичною базою для проведення нових досліджень у цьому напрямку.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано нові та поглиблено існуючі підходи, гіпотези, методики щодо вирішення вагомій науково-практичній проблеми – визначення імперативів розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації. Висновки дослідження підтверджуються такими фундаментальними та прикладними результатами, представленими у формі імперативів або засадничих принципів.

1. Результати дослідження методичної практики пошуку напрямків смарт-спеціалізації регіонів ЄС лягли в основу формування авторського методологічного підходу до вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації промисловості на мезо рівні. Цей підхід включає сім етапів і передбачає проведення вертикально-горизонтального та секторального ретроспективного статистичного аналізу, здійснення середньо-і довгострокового форсайтингу, а також експертні оцінки та їх узагальнення. Результатом практичного застосування розробленого підходу має стати модернізація структури економіки регіонів на користь тих промислових виробництв, які мають фактичний або перспективний інноваційний потенціал, є найбільш ефективними та конкурентними, а тренди їх розвитку корелюють із цільовими орієнтирами державної стратегії регіонального розвитку України.

2. На підставі обґрунтування наявності високого прямого кореляційного зв'язку між індексом економічної глобалізації (де факто) і частками виробництв у структурах випуску і зайнятості переробної промисловості України і країн ЄС встановлено негативний вплив економічної глобалізації на перспективи регіонального промислового розвитку. Побудовано однофакторні регресійні рівняння для визначення зміни у технологічних структурах випуску і зайнятості, а також у рівнях імпортозалежності та інноваційності продукції переробної промисловості при підвищенні індексу економічної глобалізації на 5 пунктів. Доведено *ключовий імператив* розвитку промисловості регіонів України в умовах економічної глобалізації – підтримка вітчизняних товаровиробників, а

відтак, – захист національних інтересів за допомогою політики державного протекціонізму.

3. Здійснено порівняльну оцінку залежності економіки України і країн ЄС від імпорту промислової продукції у розрізі 16-ти переробних виробництв, класифікованих за рівнями технологічності. На основі використання даних матриці «витрати-випуск» визначено частку імпорту у споживанні (проміжному, кінцевому і внутрішньому) продукції переробної промисловості в Україні. Сформовано систему пріоритетів імпортозаміщення на внутрішньому ринку промислових товарів та окреслено базові напрямки розвитку імпортозаміщувальних виробництв. Запропоновано множину інструментів регулятивного впливу держави (фіскальних, організаційних та інструментів торговельної політики), спрямованих на зменшення ступеня імпортозалежності економіки регіонів України. Доведено *другий імператив* розвитку промисловості – необхідність розробки та реалізації в регіонах України широкомасштабної програми імпортозаміщення промислової продукції.

4. За результатами порівняльної оцінки інноваційної активності промислового сектора економіки регіонів України на внутрішньому та зовнішньому ринках встановлено ключові проблеми інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств. Визначено рівень технологічності та інноваційності української промислової продукції за видами виробництв у регіональному розрізі. Обґрунтовано пропозиції до законодавства щодо нормативно-правового регулювання та раціоналізації діяльності інноваційних парків як дієвого способу підвищення рівня інноваційності та зростання промислового виробництва в регіонах України. Доведено *третій імператив* розвитку української промисловості на регіональному рівні – стимулювання інноваційної активності промислових підприємств.

5. На основі розробленого методичного підходу до визначення конкурентоспроможності промислового сектора економіки проведено порівняльний аналіз структурних переваг промисловості регіонів України за показниками частки промисловості у випуску, валовій доданій вартості (ВДВ) та

експорті ВДВ усіх видів економічної діяльності, а також за показником частки ВДВ у випуску промисловості. Здійснено комплексне оцінювання ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України з урахуванням структури їх переробної промисловості та тенденцій її змін.

6. Виходячи з динаміки показників виробничо-трудової, інвестиційної та інноваційної активності, а також рентабельності діяльності суб'єктів господарювання за 10-річний період, розроблено та апробовано (на рівні регіонів України і воєводств Польщі) авторську методику діагностики просторових трансформацій промислового сектора економіки у регіональному розрізі. Здійснено групування регіонів України за рівнем їх промислового розвитку і типом виробничої спеціалізації. Встановлено наявність тенденції до формування в Україні і Польщі нових регіональних промислових центрів, зорієнтованих на випуск продукції з більшою часткою доданої вартості та вищим рівнем інноваційності. Доведено *четвертий імператив* розвитку промислового сектора економіки регіонів України – необхідність збільшення масштабів та просторового поширення нових інноваційно-індустріальних центрів.

7. На підставі критичного аналізу попереднього успішного досвіду України у застосуванні регуляторних інструментів для підтримки вітчизняних товаровиробників, зокрема у сегменті автомобілебудування, емпірично доведено наслідки негативного впливу економічної глобалізації на результати діяльності українських машинобудівних підприємств за відсутності державного протекціонізму. Визначено просторову локалізацію вітчизняного машинобудування у розрізі регіонів України та здійснено розподіл останніх за типами технологічної спеціалізації машинобудівних виробництв. Обґрунтовано пропозиції щодо нетарифного стимулювання розвитку українських машинобудівних компаній на засадах локалізації в умовах посилення глобальних викликів, міжнародної конкуренції та відкритості ринків. Доведено *п'ятий імператив* розвитку промисловості регіонів України – створення передумов для технологічної модернізації вітчизняного машинобудування як найбільш інноваційного сегмента промисловості та центру міжсекторальних зв'язків.

8. На підставі аналізу щільності міжсекторальних зав'язків та рівня витратності вітчизняних деревообробних виробництв виявлено особливості їх функціонування в регіонах України. Здійснено порівняльну оцінку сировинного потенціалу деревообробної промисловості України і країн ЄС за видами заготовленої ліквідної деревини (ділової і паливної) та проведено діагностику структурних змін у сировинному потенціалі деревообробних виробництв на регіональному рівні. Визначено спеціалізацію регіонів України за видами заготівлі ліквідної деревини. Результати проведеного дослідження можуть слугувати інформаційно-аналітичною базою для формування стратегічних векторів розвитку деревообробної промисловості в регіонах України на засадах ресурсозбереження.

9. За результатами оцінки специфіки параметрів функціонування текстильних виробництв, зокрема їх імпортозалежності та експортоорієнтованості, окреслено проблеми та перспективи розвитку легкої промисловості в Україні. Проведено порівняльний аналіз структури виробництв легкої промисловості у регіональному розрізі за видами продукції та сегментами її споживання. Надано пропозиції щодо забезпечення конкурентних умов для учасників внутрішнього ринку продукції легкої промисловості, обґрунтовано необхідність запровадження спрощених регуляторних процедур та інвестиційних стимулів для забезпечення розвитку вітчизняних підприємств легкої промисловості. Розроблено організаційний механізм відновлення сировинної бази текстильних та інших виробництв у регіонах України. Доведено *шостий імператив* розвитку української промисловості на регіональному рівні – необхідність активізації технологічного розвитку переробних виробництв та нарощення їх ресурсного забезпечення.

10. Емпірично доведено авторські гіпотези про те, що вища економічна ефективність переробної промисловості пояснюється її більшою орієнтованістю на високотехнологічні процеси і виробництва з вищим ступенем переробки сировини, а також нижчим рівнем залежності від імпортних складових. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу на прикладі окремих країн

ЄС і України обґрунтовано залежність між зміною структурних параметрів (величини часток високо- та середньо-високотехнологічних виробництв у структурі випуску, а також частки імпорту у проміжному споживанні виробництв) і ефективністю (величиною частки ВДВ у випуску) переробної промисловості. Побудовано економіко-математичні моделі оптимізації структури випуску, ВДВ і проміжного споживання переробної промисловості за критеріями підвищення рівня технологічності та зниження імпортозалежності виробництв.

11. Емпірично доведено авторські гіпотези щодо впливу рівня інноваційності продукції на зайнятість та рівень оплати праці у промисловому секторі економіки. За допомогою методів кореляційно-регресійного аналізу обґрунтовано залежність між часткою інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції і часткою промисловості у середній зайнятості в економіці, а також залежність індексу середньомісячної заробітної плати штатного працівника промисловості від зростання індексу інноваційності продукції. Розроблено детерміновані економіко-математичні моделі оптимізації структури реалізованої промислової продукції та інноваційної продукції у розрізі виробництв переробної промисловості за критеріями підвищення рівня інноваційності продукції. Доведено *сьомий імператив* розвитку промисловості регіонів України – необхідність оптимізації її технологічної структури на користь високо- і середньо-високотехнологічних виробництв задля досягнення бажаних соціально-економічних параметрів (рівня зайнятості та заробітної плати).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автотранспорт в Україні, 2021. Режим доступу: https://ukrautoprom.com.ua/wp-content/uploads/2020/07/Motor_vehicles_Ukraine-07.x90153.pdf
2. Виклики і перспективи розвитку хімічних виробництв у регіонах України : наукове видання / [С.О. Іщук, Л.Й. Созанський, Л.П. Коваль, О.В. Ляховська]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; [наук. ред. С. О. Іщук]. – Львів, 2018. – 91 с.
3. Геєць В.М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання. Економіка України. 2015. № 1. С. 4—25. 2.
4. Геєць В.М. Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України. Економіка України. 2014. № 12. С. 4—19.
5. Гурочкіна В. В. Механізми розвитку промислових підприємств в емерджентній економіці : монографія / В. В. Гурочкіна. – Хмельницький : ХНУ, 2020. – 336 с.
6. Гурочкіна В. В., Менчинська О. М. Особливості формування та функціонування інтегрованих структур в глобальних ланцюгах створення вартості. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 3 С. 248–257. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-282-3-43> URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6096/1/6288_IR.pdf
7. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання: наукова доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». – Львів, 2018. – 144 с. – С. 14-23.
8. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості / наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>

9. Експортна стратегія для сектору машинобудування. Міністерство економіки України. Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e3fd3be0-7146-48ac-8fa4-162b6e543a26&tag=SektorMashinobuduvannia>
10. Експортний напрям. сайт. 2023. <https://export.gov.ua/>
11. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної підтримки автомобілебудівної промисловості України” від 15.2001 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2779-14#Text>
12. Закон України “Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки” від 29 січня 2021 року №1162-IX. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T012623.html
13. Закон України “Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні” від 19.09.1997 року. 1997. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/535/97-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Закон України “Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу”. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3023-14#Text>
15. Імплементация високих технологій в економіку України : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук, проф. І.Ю. Єгорова, д-ра екон. наук І.В. Одотюка, д-ра екон. наук О.Б. Саліхової; НАН України, ДУ «Інститут екон. та прогнозув. НАН України». – К.,2016. – 166 с.
16. Імплементация Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: економічні виклики та нові можливості: наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця та чл.-кор. НААН України Т. О. Осташко; НАН України, ДУ “Ін-т екон. та прогнозув. НАН України”. К., 2016. 184 с. Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/sr/293.pdf>
17. Іщук С. О., Полякова Ю. В., Процевят О. С. Структура та динаміка українського товарного експорту: регіональний вимір. Регіональна економіка. 2021. №1. С. 20-29. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-1-3>
18. Іщук С. О., Процевят О. С. Діагностика трансформацій у товарному експорті регіонів під впливом повномасштабної російсько-української війни. *Соціально-*

економічні проблеми сучасного періоду України. 2022. Вип. 4 (156). С. 7-13. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-4-2>

19. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методичний підхід до комплексного оцінювання функціонування промислового сектору економіки на мезорівні. *Регіональна економіка*. 2022. №1(103). С. 62-71. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-1-6>.

20. Іщук С., Созанський Л. Порівняльна статистична оцінка інноваційної діяльності промислового сектору економіки України (регіональний розріз). *Статистика України*, 2022. №1. С. 47-58. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/363/339>

21. Іщук С.О. Регіональні тренди розвитку машинобудування в Україні: статистична оцінка. *Статистика України*. 2021. № 3(93). С. 12-20. DOI: 10.31767/su.3(94)2021.03.02. Режим доступу: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/view/37>

22. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Європейський досвід вибору напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі Західнопоморського воєводства Польщі). Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: Збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (13-14 квітня 2023 р.). – Дніпро: ПІБТ УДУНТ, 2023. – [20-23] 157 с.

23. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Імпортозалежність економіки України: проблеми і шляхи їх вирішення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія «Економіка»: зб. наук. пр. Мукачево: Вид-во МДУ, 2020. – Випуск 1(3). – С. 23-32

24. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Критерії вибору напрямків смарт-спеціалізації регіону (на прикладі Харківської області). *Регіональна економіка*. 2021. №3. С. 46-56. Режим доступу: http://re.gov.ua/re202103/re202103_046_IshchukSO,SozanskyuLY.pdf. (0,99 д.а.).

25. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Методичні підходи до вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації у регіонах України. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали VI Міжнародної науково-практичної*

конференції (23 квітня 2021 року). – Кривий Ріг: Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2021. [131-134] 359 с. (0,28 д.а.).

26. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Методологічні засади вибору потенційних сфер смарт спеціалізації регіонів України. Економіка та право. 2020. №2 (57). С. 32-44 (1,23 д.а.).

27. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Моделювання впливу структурних параметрів переробної промисловості на її ефективність (на прикладі країн ЄС). Економіка промисловості. 2021. № 1(93). С. 60-78. Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/179496/4-Ishchuk.pdf?sequence=1>

28. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Особливості спеціалізації економіки регіонів України. Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2021 р., м. Херсон). – Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2021. – [30-33] 448 с. (0,31 д.а.).

29. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Оцінка потенціалу розвитку окремих виробництв переробної промисловості в Україні. Статистика України. 2020. № 4(91). С. 21-31. DOI: 10.31767/su.4(91)2020.04.03. Режим доступу: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/312/289>.

30. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Порівняльна оцінка імпортозалежності українського машинобудування у контексті сучасних викликів. Економічний вісник Державного вищого навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет», 2022. №1. С. 132-141. URL: <http://ek-visnik.dp.ua/wp-content/uploads/pdf/2022-1/Ishchuk.pdf>

31. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Проблеми та особливості розвитку легкої промисловості в Україні: статистичний порівняльний аналіз із країнами Євросоюзу. Статистика України. 2020. №1 (88). С. 42-50.

32. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Регіональні аспекти розвитку виробництв легкої промисловості в Україні. Регіональна економіка. 2019. №4. С. 64-73

33. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Розвиток машинобудування в Україні: тенденції і загрози. Економічний вісник Державного навчального закладу «Український державний хіміко-технологічний університет». 2023, №1. [31-40]. 257 с. DOI: <http://dx.doi.org/10.32434/2415-3974-2022-17-1-31-40>
34. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Структурні зміни у товарному експорті України: ризики та перспективи для національної економіки. Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2020 року / Упоряд. О. А. Іващенко. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020. [179-183] 493 с.
35. Іщук С.О., Созанський Л.Й. Торгівля як перспективний напрямок розвитку економіки регіонів України. Економічна кібернетика: комп'ютерні технології в бізнесі: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, м. Дніпро, 1-2 березня 2022 р. – Дніпро: УДУНТ, 2022. – [82-87] 181 с. (0,32 д.а.).
36. Іщук С.О., Созанський Л.Й., Жулканич В.О. Структурна трансформація промисловості України під впливом російської військової агресії. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2023. Вип. 2 (160). С. 3-11.
37. Іщук С.О., Созанський Л.Й., Ляховська О.В. Трансформації у промисловому секторі економіки України: регіональний вимір. Регіональна економіка, 2023. №1(107). [88-101]. 152 с. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-9>
38. Коломієць К. В. Модель «центр-периферія» в регіональному вимірі // Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки, 2014. Т. 19, вип. 4, с. 76-87
39. Конкурентні переваги промислового сектора економіки України: регіональний вимір : монографія [С.О. Іщук, Л.Й. Созанський, Коваль Л.П. та ін.] / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. – Львів, 2018. – 246 с.
40. Конкурентоспроможність промисловості регіонів України: наукове видання / [С.О. Іщук, Л.Й. Созанський, Р.В. Міхель, М.І. Бирка]; НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України»; [наук. ред. С.О. Іщук]. – Львів, 2016. – 73 с.

41. Мадих А. А., Охтеня А. А. Моделювання трансформації впливу виробничих факторів на економіку в процесі становлення смарт-промисловості. Економіка промисловості. 2018. № 4 (84). С. 26-41. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2018.04.026>
42. Машинобудівна галузь в Україні: потенціал та можливості для розширення експорту на період до 2021 року: аналітичний звіт / Міністерство економіки України. Департамент розвитку експорту, 2019. 350 с. Київ: ДП “Укрпромзовнішекспертиза”. Режим доступу: <https://www.expert.kiev.ua/product/mashinobudivna-galuz-v-ukrayini-potentsial-ta-mozhливosti-dlya-rozshirennya-eksportu-na-period-do-2021-roku/>
43. Мельник Т. М. Імпортозалежність економіки України і пріоритети селективного імпортозаміщення / Т. М. Мельник, К. С. Пугачевська // Економіка України. - 2016. - № 4. - С. 29-44. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_4_5
44. Мельник Т. М. Тенденції розвитку експорту України в умовах євроінтеграції / Т. М. Мельник, К. С. Пугачевська // Бізнес Інформ. - 2017. - № 10. - С. 66-73. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_10_11.
45. Мельник Т. Перспективи імпортозаміщення в Україні [Електронний ресурс] / Т. Мельник, К. Пугачевська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2015. - № 2. - С. 16–32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2015_2_3
46. Національна модель неоіндустріального розвитку України: монографія / Вишневський В. П. та ін. ; Інститут економіки промисловості НАН України. Київ, 2016. 518 с.
47. Національні рахунки: статистичний збірник. Державна служба статистики України. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/02/zb_nru2017.pdf
48. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності. Державна служба статистики України. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html

49. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
50. Офіційний сайт Центрального статистичного управління статистики Польщі. 2021. URL: <http://www.stat.gov.pl/>
51. Оцінка функціонування мережі пунктів пропуску через державний кордон у Закарпатській області: науково-аналітична доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». – Львів, 2019. – 195 с. – С. 20-57
52. Переробна промисловість регіонів України: проблеми та перспективи розвитку : монографія; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. – Львів, 2020. – 341 с. (Серія “Регіони: моніторинг, прогнози, моделі”)
53. Підоричева І.Ю. Інноваційна екосистема в сучасних економічних дослідженнях. Економіка промисловості. 2020. № 2 (90). С. 54—92. <http://doi.org/10.15407/econindustry2020.02.054>
54. Підоричева І.Ю., Ковчуга Л.І. Аналіз залежності між інноваційними витратами та обсягами реалізованої інноваційної продукції у промисловості України. Економіка промисловості. 2019. № 3 (87). С. 76—102. <http://doi.org/10.15407/econindustry2019.03.076>
55. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року №1056 “Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямків інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки”. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249657691>
56. Потенціал розвитку деревообробних виробництв у регіонах України: наукове видання / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський, Л.П. Коваль, О.В. Ляховська; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; [наук. ред. С.О. Іщук]. Львів, 2019. 109 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190037.pdf> (повний текст). Розділи 1-2 (с. 5-28).
57. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” щодо створення передумов для сталого

розвитку та модернізації вітчизняної промисловості. Режим доступу:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69275

58. Про затвердження Порядку визначення ступеня локалізації виробництва підприємствами вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу вітчизняної техніки і обладнання для агропромислового комплексу та встановлення показників ступеня локалізації виробництва тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів: Постанова КМУ від 27 травня 2013 року. №369. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-2013-%D0%BF#Text>

59. Про розвиток автомобільної промисловості. 2003. Лабораторія законодавчих перспектив. Київ. Режим доступу: <https://parlament.org.ua/2003/12/01/pro-rozvitok-avtomobilnoyi-promislo/>

60. Про схвалення Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року: проект розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.04.2018 року. Ліга Закон: сайт. Режим доступу:
http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT4284.html

61. Проект Закону про внесення змін до Закону України “Про публічні закупівлі” щодо створення передумов для сталого розвитку та модернізації вітчизняної промисловості. Режим доступу:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69275

62. Проект Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності інноваційних парків». Портал Національної академії наук України. URL:
<https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-200115-8-2.pdf>

63. Промислова політика як ключовий інструмент стратегії розвитку: науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л. В.; НАН України, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”. К., 2019. Режим доступу:
<http://ief.org.ua/docs/sr/304.pdf>

64. Промисловість України - 2016: стан та перспективи розвитку (науково-аналітична доповідь) / Амоша О. І. та ін. ; Інститут економіки промисловості НАН України . Київ, 2017. 120 с .
65. Пугачевська К. С. Інструменти експорт-промоушн за умов глобалізації / К. С. Пугачевська // Проблеми економіки. - 2017. - № 4. - С. 36-41. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2017_4_6.
66. Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія; ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. – Львів, 2022. – 137 с. (Серія “Регіони: моніторинг, прогнози, моделі”).
67. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2018. – 158 с. <http://ief.org.ua/docs/sr/301.pdf>
68. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року №526-р “Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року”. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>
69. Савченко М. В. Експортний потенціал України та його реалізація у торговельно-економічних відносинах з країнами ЄС [Електронний ресурс] / М. В. Савченко, І. В. Хаджинов, А. О. Завидовська // Економічний вісник Дніпровської політехніки. - 2021. - № 4. - С. 89-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2021_4_12
70. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації: монографія; наук. ред. Сторонянська І.З. / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 426 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
71. Созанський Л. Й. Інтегральна оцінка ресурсної ефективності промисловості регіонів України / Л.Й. Созанський // Економіка промисловості. – 2017. – № 1 (77). – С. 51-64. – Режим доступу:

<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/117471/4-Sozansky.pdf?sequence=1>

72. Созанський Л. Й. Методичний підхід до інтегральної оцінки зовнішньоекономічної складової конкурентоспроможності промислового сектора економіки / Л.Й. Созанський // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»: зб. наук. пр. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2016. – Випуск 2(6). – с. 48-53.

73. Созанський Л. Й. Моделі оптимізації структури промислового виробництва в Україні / Л.Й. Созанський // Економіка і прогнозування. – 2018. – № 1. – С. 79-97. Режим доступу: http://eip.org.ua/docs/EP_18_1_79_uk.pdf

74. Созанський Л. Й. Оцінка економічної спеціалізації регіонів України у контексті світових трендів / С. Іщук, Л. Созанський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України». – 2019. – Випуск 4 (138). – С. 8-14.

Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20194\(138\)/sep20194\(138\)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20194(138)/sep20194(138)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf)

75. Созанський Л. Й. Оцінка залежності економіки України від імпорту продукції переробної промисловості в сегментах проміжного споживання і валового нагромадження основного капіталу / Л.Й. Созанський // Статистика України. – 2018. – № 3(82). – С. 15-25. Режим доступу: http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/3688/1/SU_2018_3_FINAL-15-25.pdf

76. Созанський Л. Й. Оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів України: методичний аспект / Созанський Л.Й. // Збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми розвитку аграрного сектору економіки України», Херсон, 5-6 квітня 2018 р. / ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет». – 2018. – [201-203] 251 с.

77. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості України та окремих країн ЄС. Статистика України. 2019. №3 (86). С. 47-55 (0,82 д.а.).

78. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків легкої промисловості України та окремих країн ЄС. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2020. Випуск 1 (141). С. 52-56 (0,71д.а.).
79. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка сировинного потенціалу деревообробної промисловості України і країн ЄС [Електронний ресурс] / Любомир Созанський // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2019. – Вип. 1 (20). – С. 166-173. Режим доступу. <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28871/5/19slyiky.pdf>
80. Созанський Л. Й. Проблеми інноваційного розвитку промисловості України: економіко-правові аспекти Секція «Економіка»: Економіко-правові проблеми сталого розвитку. Економіка і право, 2022. №1(64). С. 109-119. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.109>
81. Созанський Л. Й. Проблеми розвитку автомобілебудування в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». 2022. Вип. 3(155). С. 47-52. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-3-8>.
82. Созанський Л. Й. Розвиток машинобудування в умовах глобалізації (досвід країн ЄС). Статистика України. 2023. № 2. С. 84–93. Doi: [10.31767/su.2\(101\)2023.02.09](https://doi.org/10.31767/su.2(101)2023.02.09)
83. Созанський Л.Й. Статистична оцінка локалізації машинобудівних виробництв: нові підходи. Статистика України. 2022. № 3–4. С. 90–97. Doi: [10.31767/su.3-4\(98-99\)2022.03-04.09](https://doi.org/10.31767/su.3-4(98-99)2022.03-04.09).
84. Созанський Л.Й. Evaluation of the results of industry functioning in Ukraine and Poland / Л.Й. Созанський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». – 2018. – Випуск 1 (129). – С. 28-32. Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20181\(129\)/sep20181\(129\)_028_SozanskyuLY.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20181(129)/sep20181(129)_028_SozanskyuLY.pdf)
85. Созанський Л.Й. Grouping of Regions of Ukraine is After Level of Economic Activity of Industry / Sozanskyu L. // Journal of European Economy, Vol. 16, Number

- 1, March 2017, p. 121-133. Режим доступу: <http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/911/897>
86. Созанський Л.Й. Indicators of activity and efficiency of the industry of Lviv region and Podkarpackie voivodship / Л.Й. Созанський // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2018. – Вип. 1(18). – С. 129-136. Режим доступу: <https://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2018/18slyarv.pdf>
87. Созанський Л.Й. Виклики та перспективи розвитку хімічної промисловості України / С. Іщук, Л. Созанський // Економіка промисловості. – 2019. – № 1(85). – С. 65-81. Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/158181/4-Ishchuk.pdf?sequence=1>
88. Созанський Л.Й. Виробничо-господарська ефективність промисловості регіонів України: проблеми та способи їх вирішення / Л. Й. Созанський // Економіка та право. – 2017. – № 2 (47). – С. 101-108. Режим доступу: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/56/61>
89. Созанський Л.Й. Динаміка і структура зовнішньої торгівлі товарами в Україні / Созанський Л.Й. // Проблеми розвитку малих відкритих економік: матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (в онлайн форматі) (18 квітня 2018 року). – Житомир : ЖДТУ, 2018. – [9-12] 348 с.
90. Созанський Л.Й. Динаміка і структура роздрібного товарообороту в Україні: регіональний вимір / С. Іщук, Л. Созанський // Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року). – Полтава, 2019. – [43-46] 349 с.
91. Созанський Л.Й. Динаміка толінгових операцій в Україні: ефекти та загрози / Іщук С.О., Созанський Л.Й. // Сучасні тенденції розвитку світової економіки : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р., м. Харків). – Харків : ХНАДУ, 2018. – [128-130] 308 с.

92. Созанський Л.Й. Економічна активність промисловості регіонів України / Л.Й. Созанський // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні економічні дослідження» (м. Краматорськ, 12 лютого 2017 року). – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 246 с. – С. 170-175.
93. Созанський Л.Й. Економічна ефективність суб'єктів промислової діяльності в Україні: проблеми та способи їх вирішення / Созанський Л.Й. // Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз : Зб. мат.-лів всеукр. наук.- практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018 р. – В 2-х томах. – Т. 1. / Нац. метал. академія України. – 2018. – [128-130] 390 с.
94. Созанський Л.Й. Економічна оцінка ефективності функціонування промисловості Польщі та її регіонів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2021. Випуск 3(149). С. 47-52. Режим доступу: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-3-8>
95. Созанський Л.Й. Економічні результати фінансової децентралізації в Україні: регіональний рівень / С. Іщук, Л. Созанський // Фінанси України. – 2019. – № 4. – С. 111-125. Режим доступу: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4610
96. Созанський Л.Й. Експортно-імпортні операції в системі економічної безпеки країни / Економічні перспективи підприємництва в Україні: збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції, 27-28 жовтня 2016 р., Ірпінь. Т.1. – Ірпінь: УДФСУ, 2016. – [72-74] 550 с.
97. Созанський Л.Й. Енергетична та цінова кризи, спровоковані повномасштабною російською військовою агресією: соціально-економічні наслідки для України і країн ЄС. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2022. Випуск 5 (157). С. 16-22 (0,62 д.а.).
98. Созанський Л.Й. Ефективність промислового сектора економіки як чинник сталого ендогенного зростання регіонів / Іщук С.О., Созанський Л.Й. // Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 листопада 2017 р., м. Одеса) – Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеса, 2017. – [707-711] 1089 с.

99. Созанський Л.Й. Європейський досвід оцінки напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі польських воєводств). Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. 2021. Випуск 1(147). С. 53-58. Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20211\(147\)/sep20211\(147\)_053_SozanskyyL.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20211(147)/sep20211(147)_053_SozanskyyL.pdf). (0,84 д.а.).
100. Созанський Л.Й. Зовнішньоекономічні аспекти функціонування виробництв переробної промисловості у Закарпатській області. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 38. С. 278-285 (0,68 д.а.). – URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/45.pdf
101. Созанський Л.Й. Імпортозалежність економіки України у сегменті споживання промислової продукції / Л. Созанський // «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (Дніпро, 11-12 квітня 2019): Збірник наукових статей за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Частина 1. – Дніпро: НМетАУ, 2019. – [175-179] 527 с.
102. Созанський Л.Й. Інвестиційно-інноваційна активність промислового сектора економіки України / С.О. Іщук, Л. Й. Созанський // Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Економічні перспективи підприємництва в Україні», (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь) : у 2 ч.– Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. – Ч. 1. – 662 с. – (Серія «Податкова та митна справа в Україні», т. 101). – С. 234-236.
103. Созанський Л.Й. Методичні підходи до оцінки чинників екзогенного зростання регіонів України: критичний аналіз та пропозиції / Л. Й. Созанський // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 10. – С. 8-11. Режим доступу: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/177>
104. Созанський Л.Й. Оцінка економіки регіону в контексті його smart-спеціалізації (на прикладі Закарпатської області). Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 41. С. 208-214 (0,63 д.а.). Режим доступу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/36.pdf

105. Созанський Л.Й. Порівняльний статистичний аналіз структурних переваг промисловості України та держав-членів Європейського Союзу / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський // Статистика України. – 2017. – № 4(79). – С. 22-30. Режим доступу: http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/3255/1/%d0%86%d1%89%d1%83%d0%ba_%d0%a1%d0%be%d0%b7%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9.pdf
106. Созанський Л.Й. Прогноз динаміки товарного експорту і імпорту в Україні / Л.Й. Созанський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України [зб. наук. пр.]. – 2016. – № 3 (119). – С. 114-119.
107. Созанський Л.Й. Прогнозні тенденції розвитку товарного експорту і імпорту в Україні / Л.Й. Созанський // Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Львів, 29 листопада 2016 року). – Львів, 2016. – 208 с. – С. 17-20.
108. Созанський Л.Й. Промисловий сектор економіки Кіровоградської області: конкурентні переваги та перспективи розвитку / Л.Й. Созанський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України [зб. наук. пр.]. – 2017. – № 4 (126). – С. 43-52. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/sepspu_2017_4_2.pdf
109. Созанський Л.Й. Промисловість України і Польщі: порівняльна оцінка конкурентних переваг / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський // Регіональна економіка. – 2017. – № 1. – С. 72-81. Режим доступу: http://re.gov.ua/re201701/re201701_072_IshchukSO,SozanskyuLY.pdf
110. Созанський Л.Й. Ресурсне забезпечення деревообробних виробництв України: міждержавні і міжрегіональні порівняння / С. Іщук, Л. Созанський // Регіональна економіка. – 2019. – № 3(93). – С. 145-154. Режим доступу: http://re.gov.ua/doi/re2019.03.145_u

111. Созанський Л.Й. Розвиток легкої промисловості в Україні: регіональний вимір. Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 16-17 квітня 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2020. [481-484] 557 с.
112. Созанський Л.Й. Розвиток промисловості як основа конкурентоспроможності регіонів / Созанський Л.Й. // «Сучасні управлінські технології в умовах трансформації соціально-економічних відносин» (Івано-Франківськ, 19-20 квітня 2018 року): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 2018. – [179-182] 330 с.
113. Созанський Л.Й. Сільське господарство як перспективний напрямок смарт-спеціалізації регіону. Актуальні питання сучасної науки: зб. наук. праць III всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Бережани, 6 квітня 2020 р.). Бережани: ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний коледж», 2020. [52-58] 324 с. (0,38 д.а.).
114. Созанський Л.Й. Соціально-економічний розвиток Закарпатської області: міжрегіональні і транскордонні порівняння / Л. Созанський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: зб. наук. пр. / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України». – 2019. – Випуск 3 (137). – С. 30-36. Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20193\(137\)/sep20193\(137\)_030_SozanskyuLY.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20193(137)/sep20193(137)_030_SozanskyuLY.pdf)
115. Созанський Л.Й. Соціально-економічні проблеми в Україні та країнах ЄС, спровоковані російською збройною агресією. Економічна кібернетика: інструменти, моделі і методи інтелектуальної підтримки прийняття рішень : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, м. Дніпро, 1-2 березня 2023 р. Дніпро : УДУНТ, 2023. [214-218] 230 с
116. Созанський Л.Й. Статистична оцінка динаміки основного капіталу промисловості України: міжрегіональні порівняння / Л. Й. Созанський // Статистика України. – 2017. – № 1. – С. 47-55. Режим доступу:

<http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/2690/1/%d0%a1%d0%be%d0%b7%d0%b0%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9.pdf>

117. Созанський Л.Й. Статистична оцінка конкурентності виробництв промисловості Харківської області. Статистика України. 2021. № 3(94). С. 27-38.

Режим доступу: [https://doi.org/10.31767/su.3\(94\)2021.03.04](https://doi.org/10.31767/su.3(94)2021.03.04)

118. Созанський Л.Й. Структурні зміни у промисловому секторі економіки регіонів України: динаміка та ефективність / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський // Регіональна економіка. – 2017. – № 3 (85). – С. 37-47. Режим доступу:

http://re.gov.ua/doi/re2017.03.037_u.php

119. Созанський Л.Й. Структурні показники переробної промисловості України і держав-членів ЄС: порівняльна оцінка конкурентних переваг / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський // Економіка промисловості. – 2018. – № 1(81). – С. 42-60. Режим

доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132000/3-Ishchuk.pdf?sequence=1>

120. Созанський Л.Й. Структурно-динамічна оцінка експортно-імпортних операцій в Україні і областях Західного регіону / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський // Регіональна економіка. – 2016. – № 3. – С. 43-54.

121. Созанський Л.Й. Тенденції експорту деревини з України: порівняння з країнами ЄС. Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Частина 2. Дубляни, 2020. [229-231] 253 с.

122. Созанський Л.Й. Тенденції розвитку українського товарного експорту / С. Іщук, Л. Созанський // Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-пр. конф. – Херсон: Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2019. – [484-487] 686 с.

123. Созанський Л.Й. Тенденції та перспективи розвитку промисловості Кіровоградської області / Л. Созанський // Кіровоградщина – 2025: пріоритети і можливості розвитку: збірник тез доповідей науково-практичної конференції, 7 червня 2017 року, м. Кропивницький. – Кропивницький: “Ексклюзив-Систем”, 2017. – 224 с. – С. 132-134.

124. Созанський Л.Й. Удосконалення нормативно-правових інструментів для стимулювання розвитку українського машинобудування. *Економіка та право*, 2022. №4. С. 82-91. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.04.082>. ISSN 1681-6277
125. Созанський Л.Й., Коваль Л.П. Тенденції зовнішньої торгівлі продукцією деревообробної промисловості в Україні і країнах ЄС. *Ефективна економіка*. 2019. №12 (0,73 д.а.). Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7552>.
126. Созанський Л.Й., Коваль Л.П. Тенденції та особливості функціонування машинобудування України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 22. С. 55-62. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.22.55. Режим доступу: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7692&i=8>
127. Созанський, Л. Й. Порівняльна оцінка імпортозалежності польського машинобудування [Електронний ресурс] / Л. Й. Созанський, В. О. Жулканич // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2023. – № 15. – С. 49–53 . – Режим доступу: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1897/1915>.
128. Соколова Л. В., Стойка О. В. Сучасний стан машинобудування України та тенденції його розвитку за умов незбалансованої економіки. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7378>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.5
129. Стале ендегенне зростання регіонів України в умовах децентралізації: монографія / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». – Львів, 2019. – 501 с.
130. Структура промислового сектора економіки України: порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації: наукове видання / [С.О. Іщук, Л.Й. Созанський]; НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України»; [наук. ред. С.О. Іщук]. – Львів, 2017. – 84 с.
131. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь / [Шинкарук Л. В.,

Барановська І. В., Бевз І. А. та ін.] ; за ред. Л. В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 304 с.

132. Сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами УКТЗЕД. Державна фіскальна служба України. Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/ms/fl1>

133. Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України: регіональний вимір: наукова доповідь; НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього Національної академії наук України”; [наук. ред. С.О. Іщук]. Львів, 2022. 93 с. (Серія “Регіони: моніторинг, прогнози, моделі”). Режим доступу: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220036.pdf>

134. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації: бар’єри та механізми імплементації : наукова доповідь / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський / наук. ред. Сторонянська І. З., 2021. Львів : ІРД НАНУ. – С. 31-52

135. Територіальний розвиток і регіональна політика: Виклики та пріоритети сталого ендogenous зростання регіонів України в умовах сучасних реформ: наукова доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України». – Львів, 2018. – 159 с. – С. 24-36.

136. Територіальний розвиток і регіональна політика: Регіональні економічні тренди та детермінанти регіональної політики: наукова доповідь / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України». – Львів, 2019. – 92 с..

137. Територіальний розвиток і регіональна політика: Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації: наукова доповідь / наук. ред. Д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІРД НАНУ. 2020. 141 с.

138. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В.С., Сторонянської І.З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», 2020. 531 с. Цілі сталого розвитку для України: регіональний вимір: аналітична

доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». – Львів, 2018. – 90 с. – С. 53-58

139. Шинкарук Л.В. Структурна політика: підходи та особливості реалізації в Україні : [монографія] / Л.В. Шинкарук, В.О. Луцков. – К. : Міленіум, 2016. – 178 с.

140. Шовкун І. Локалізація виробництва – світова практика та висновки для України / І. Шовкун // Економіка та прогнозування. 2017. № 2. С. 31-56

141. Adina Opreș M., Brătucu G.. "Strategies For Advancing Smart Economic Development Of The Textile Industry In Romania," Journal of Smart Economic Growth, 2016. vol. 1(1), pages 107-116, August.

142. Altan Ş., Dogan S., İloğlu H. Maximization of National Income with Linear Programming and Input-Output Analysis: An Application for Turkey. Journal of Business & Economic Policy. 2016. № 3 (2). P 29-37. Mode of access: http://jbepnet.com/journals/Vol_3_No_2_June_2016/3.pdf

143. Bierut B., Broniatowska P., Cichocki S., Gradzewicz M., Grela M., Growiec J., Hagemeyer J., Kosior A., Lewkowicz J., Michałek T., Mroczek Wo., Mućk J., Niechciał M., Piasecki T., Popowski P., Puchalska K., Rola-Janicka M., Rubaszek M., Stażka-Gawrysiak A., Suleja W., Ślubowski R., Tchorek G., Tomkiewicz M., Tymoczko I., Wierus K. Potencjał innowacyjny gospodarki: uwarunkowania, determinanty, perspektywy. (Raport). Narodowy Bank Polski, 2016. 278 p. URL: https://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2016/20160530_Raport_innowacyjnosc.pdf

144. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "location theory". Encyclopedia Britannica, 18 Nov. 2014, <https://www.britannica.com/money/topic/location-theory>. Accessed 11 October 2023.

145. Bukvić, Rajko and Petrović, Dragan. *Current status and perspectives of the textile industry in Serbia*. Forthcoming in: 10th International Conference "Economics and Management-Based on New Technologies" EMoNT-2020 21-24 June 2020, Vrnjačka Banja (Serbia) (2020): pp. 1-7

146. Can T. Input-Output Analysis with Linear Programming: The Case of Turkey. *International Research Journal of Finance and Economics*. 2012. № 89. P 38-145. Mode of access: https://www.researchgate.net/publication/260385907_Input-Output_Analysis_with_Linear_Programming_The_Case_of_Turkey
147. Čapek J. "Estimating DSGE model parameters in a small open economy: Do real-time data matter?," *Review of Economic Perspectives*, Sciendo, vol. 15(1), pages 89-114
148. Čapek J. Structural Changes in the Czech Economy: A DSGE Model Approach. *Prague Economic Papers*. 2016. Vol. 25(1). Pp. 37-52. DOI: <https://doi.org/10.18267/j.pep.535>
149. Chang H.-J., Andreoni A. Industrial policy in the 21st century. *Development and Change*. 2020. Vol. 51. P. 324–351. <https://doi.org/10.1111/dech.12570>
150. Clothing; worn and other worn articles (HS code: 630900). Official website of United Nations. UN Comtrade Database. Режим доступа: <https://comtrade.un.org/data>
151. Compare two economies from the Global Innovation Index. Analysis, 2020. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-comparison>
152. Core indicators innovations. ZEW (Leibniz Centre for European Economic Research). Mode of access: <https://www.zew.de/publikationen/zew-gutachtenund-forschungsberichte/forschungsberichte/innovationen/innovationserhebung/kernindikatoren>
153. Czynniki lokalizacji przemysłu na świecie. Режим доступа: <https://www.na6.pl/geografia/czynniki-lokalizacji-przemyslu-na-swiecie>
154. Dąbrowski D. Different sources of market information and product innovativeness. *Economics and Business Review*, 18(3), 7-23. 2018. DOI: 10.18559/ebr.2018.3.2.
155. Definition of Terms of trade(2023). <https://data.oecd.org/trade/terms-of-trade.htm#indicator-chart>

156. Development of average prices for new cars in Germany from 1995 to 2020. Statista. Mode of access: <https://www.statista.com/statistics/589607/average-prices-new-cars-germany/>
157. Deyneko, L. V. & Zavhorodnya, M. Yu. Development of the internal light industry market: challenges and opportunities].2012 *Ukrayins'kyi sotsium – Ukrainian society*, 1(40), 83-98. Retrived from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2012_1_8
158. Deyneko, L. V. (Ed.) Development of industry for growth and renewal of the Ukrainian economy. Scientific Report. Kyiv: 2018 Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine.
159. Dong, X., & Kong, Z.. The impact of China's natural gas import risks on the national economy. *Journal of Natural Gas Science and Engineering*, 36, 97-107.
160. Drożyński T. Przyczyny regionalnych nierówności gospodarczych w świetle wybranych teorii. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 80,2009: 179-199.
161. E. S. Reinert & R. Kattel & M. Suurna."Industrial Restructuring and Innovation Policy in Central and Eastern Europe since 1990," The Other Canon Foundation and Tallinn University of Technology Working Papers in Technology Governance and Economic Dynamics 23,2009 TUT Ragnar Nurkse Department of Innovation and Governance.
162. Eight Myths of Economic Globalization. World Trade. Mode of access: https://depts.washington.edu/wtohist/World_Trade_Obs/issue5/8myths.htm
163. Erixon Fredrik. The Economic Benefits of Globalization for Business and Consumers. Mode of access: <https://ecipe.org/wp-content/uploads/2018/01/Globalization-paper-final.pdf>
164. European semester thematic factsheet. Public procurement. Режим доступа: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_public-procurement_en_0.pdf
165. Export direction.<https://export.gov.ua/>
166. Folcut, Ovidiu & Țîrcă, Diana-Mihaela & DESPA, Radu & MUSTEA, Razvan & Ivanescu, Iuliu & IVANESCU, Mona. Romanian textiles and clothing industry – present and perspectives. *Annals - Economy Series*.2009 3. 239-256.

167. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Режим доступа: <http://www.fao.org/about/en/>
168. Gao Shangquan. Economic Globalization: Trends, Risks and Risk Prevention. Mode of access: https://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_background_papers/bp2000_1.pdf
169. Globalization Effect on Mechanical Engineering in the U.S Research Paper. Ivy panda. Mode of access: <https://ivypanda.com/essays/globalization-effect-on-mechanical-engineering-in-the-u-s/>
170. Greta M, Lewandowski K, Mamikonyan G. Textile and Apparel Industry in Armenia: The Former Potential and the Perspectives for Future Development of the Industry. *FIBRES & TEXTILES in Eastern Europe* 2017; 25, 2(122): 10-15. DOI: 10.5604/12303666.1232873
171. Gtai. Germany – The World’s Automotive Hub of Innovation, retrieved from <https://www.gtai.de/gtai-en/invest/industries/mobility/automotiveindustry>.
172. Hellwig, Z.. Zastosowanie metody taksonomicznej do typologicznego podziału krajow ze wzgledu na poziom ich rozwoju oraz zasoby i strukture wykwalifikowanych kadr [The typonomic method used for countries typological due to their level of development, resources and qualified cadres structure]. *Przegląd Statystyczny – Statistical Review*, 4, 307-327. [in Poland].
173. Hlušková T. Competitiveness Outlook of the Automotive Industry in the V4 Countries. *Studia Commercialia Bratislavensia*. 2019. № 12(41). P. 24-33. DOI: 10.2478/stcb-2019-0003
174. Hlušková T. The Comparison of Industry 4.0 Strategies in Slovakia and in selected countries. *Studia commercialia Bratislavensia* 35 (3/2016), vol. 9 <https://www.siemens.com/customer-magazine/en/home/industry/one-step-closer-to-industrie-4-0/industrie-4-0-plant-design.html>
175. Hrynevych O., Blanco M. Canto M. The war effect: a macro view of the economic and environmental situation of Ukraine, *Applied Economics*, 2023. DOI: 10.1080/00036846.2023.2212975

176. Hryshchenko, I. M., and ets. & Honcharov, Yu. V. (Ed.). Light Industry of Ukraine: theoretical and methodological foundations of development management in terms of integration into the World Trade Organization. Scientific Report. Kyiv: 2011 Kyiv National University of Technologies and Design.
177. Ile jest polskiego genu w motoryzacji? Raporty specjalne. Mode of access: <https://forsal.pl/artykuly/1179563,ile-jest-polskiego-genu-w-motoryzacji.html>
178. Infographic - Ukrainian grain exports explained. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/-1-003>[Scopus].
179. International Monetary Fund. "What Is Keynesian Economics?" <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2014/09/basics.htm>
180. Ishchuk S. Sozanskyy L. Peculiarities of functioning and diagnostics of cross-sectoral economic links of the textile industry of Ukraine. *Fibres and Textiles*. 29.2022. 17-27. 10.15240/tul/008/2022-1-003[Scopus].
181. Ishchuk S., Caputa W., Sozanskyy L. Mechanical engineering of Ukraine and Poland in the conditions of global economic changes: monograph. Bogucki Scientific Publishing House 2022. Poznań. 206p. ISBN978-83-7986-417-1.
182. Ishchuk S., Caputa W., Sozanskyy L. The industrial sector in Ukraine and EU countries: competitive advantages and structure optimization models: monograf / Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2020. Poznań. 265 p. ISBN 978-83-7205-378-7.
183. Ishchuk S., Sozanskyy L. A comparative assessment of intersectoral relations of the woodworking industry: Ukraine, Poland, Germany. *The WSB University in Poznan Research Journal. Economy and Society in the Face of New Challenges*, 2020. Vol. 90, No. 3. P. 43-53.
184. Ishchuk S., Sozanskyy L. Comparative Assessment of Cross-sectoral Ties within the Chemical Industry: Ukraine, Poland, Germany. *The WSB University in Poznan Research Journal. Selected Aspects of Managing and Financing the Activity of Public and Private Sector Units*. 2019. Vol. 85, №2. P. 13-27

185. Ishchuk S., Sozanskyy L. Problems of ensuring innovative development of Ukrainian industry *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Economy and society in the face of new challenges related to Russia's aggression against Ukraine*. Edited by Wiesława Caputa and Lyubomyr Sozanskyy, 2022. Vol. 96, No. 1. [23-36]. 128 p. URL: https://www.wydawnictwo.wsb.pl/sites/wydawnictwo.wsb.pl/files/czasopisma-tresc/ZN_96.pdf
186. Ishchuk S., Sozanskyy L. Problems of mechanical engineering development in Ukraine // *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej Zarządzanie Research Reviews of Czestochowa University of Technology – Management*. Nr44 (2021), p.10-24. Режим доступу: <https://zim.pcz.pl/znwz/archiwum.html>
187. Ishchuk S., Sozanskyy L. Ukrainian export in the conditions of war: Trends and the rate of changes. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 2022. Vol. 98, no. 3, [11-22]. 108 p. DOI: <https://doi.org/10.58683/01.3001.0016.2747>
188. Ishchuk S., Sozanskyy L., Liahovska O. Koval L. Ryvak N. Regional functioning specifics of the Ukrainian economy industrial sector in conditions of development instability. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 6. 2022 253-265. 10.55643/fcaptp.6.47.2022.3932. [Scopus, Web of Science]
189. Ishchuk, S., Sozanskyy, L., Pukala, R. Optimisation of the relationship between structural parameters of the processing industry as a way to increase its efficiency. *Engineering Management in Production and Services*, 12(2), 2020. 7—20. <https://doi.org/10.2478/emj-2020-0008>[Scopus]
190. Ishchuk, S., L. Sozanskyy, and S. Kniaziev. “Problematic Issues of Localization-Based Development of Mechanical Engineering in Ukraine”. *Science and Innovation*, vol. 19, no. 1, Jan. 2023, pp. 20-35, doi:10.15407/scine19.01.020. [Scopus, Web of Science]
191. Ishchuk, S., Sozanskyy, L., Pukala, R.. Optimisation of structural parameters of the industry by the criterion of product innovation. *Engineering Management in Production and Services*, 13(3), 2021. 7—24. <https://doi.org/10.2478/emj-2021-0018>. [Scopus]

192. Ishchuk, S., Sozansky, L. National mechanical engineering in conditions of economic globalization. *Management and production engineering review* this link is disabled, 2022, 13(4), pp. 107–125. DOI: 10.24425/mper.2022.142399 [Scopus, Web of Science]
193. Jackson RW. Regionalizing national commodity-by-industry accounts. *Econ Syst Res* 10(3),1998:223–238
194. Keynes J. M. National Self-Sufficiency. *The Yale Review*. 1933. Vol. 22, no. 4. P. 755-769. Mode of access: <https://jmaynardkeynes.ucc.ie/national-self-sufficiency.html>
195. Keynes, J.M. *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Palgrave Macmillan, London 1936.
196. Klimczuk-Kochańska M., Klimczuk A, Core-Periphery Model, [in:] S.N. Romaniuk, M. Thapa, P. Marton (eds.), *The Palgrave Encyclopedia of Global Security Studies*, Palgrave Macmillan, Cham 2019, pp. 1–8, https://doi.org/10.1007/978-3-319-74336-3_320-1.
197. KOF Globalisation Index. Mode of access: <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
198. Kongaut C., Bohlin E. Impact of broadband speed on economic outputs: An empirical study of OECD countries. *Economics and Business Review*, 17(2), 2017. 12-32. DOI: 10.18559/ebr.2017.2.2
199. Kotlyarova, S.N. (2016). Mechanisms of the stimulation of import substitution in the construction industry. *Economy of Region*, 12(4), 1146-1156.
200. Kotowicz-Jawor J., Pietrewicz L., Zajfert M., Mączyńska E., Baczko T., Puchała-Krzywina E., Grzełowska U. *Innovativeness of Polish Economy in the Transitional Stage of Development*. WUŁ: Łódź, 2019. 212 p. <https://doi.org/10.18778/8142-786-9>
201. Kowalski M. & Salerno-Kochan R. Social and Economic Aspects of Sustainable Product Development in the Textile and Clothing Industry. *Scientific Papers of the University of Economics in Krakow*. 2018. 79-95. 10.15678/ZNUEK.2018.0977.0505.
202. Kuc-Czarnecka M., Saltelli A., Olczyk M., Reinert E. S. "The Opening of Central and Eastern European Countries to Free Trade: A Critical Assessment". *Structural*

- Change and Economic Dynamics. 2021. № 58. P. 23–34.
DOI: 10.1016/j.strueco.2021.04.0
203. Kudełko J. Rola przemysłów rozwoju regionów Polski Wschodniej. *The Central European journal of social sciences and humanities*. 2016. Vol. 30(3). Pp. 147–158.
URL: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d2f41211-ac2e-41a0-8d30-1a29d677d05f>
204. Lisowska R. Innovative Behaviour as a Determinant of Growth and Development of Small Enterprises. *Eurasian Studies in Business and Economics*. In: Mehmet Huseyin Bilgin & Hakan Danis & Ender Demir (ed.). *Eurasian Business Perspectives*, 2020. P. 343—356. https://doi.org/10.1007/978-3-030-52294-0_23
205. Łuczak M., & Małys Ł. (Eds.). *Współczesne koncepcje i trendy w branży motoryzacyjnej* 2016. <https://docplayer.pl/40177645-Wspolczesne-koncepcje-i-trendy-w-branzy-motoryzacyjnej.html>
206. Masteikiene R., Venckuviene V. Changes of Economic Globalization Impacts on the Baltic States Business Environments. *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 26. P. 1086-1094. DOI: 10.1016/S2212-5671(15)00934-X.
207. Mazzucato M. *Mission economy: A moonshot guide to changing capitalism*. London: Allen Lane, 2021. 272 p.
208. ME.In 2022, Ukraine exported almost 100 million tons of goods. <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=1487b1f5-eeb7-4946-b9c8-3370f20568a2&title=UkrainaV2022-RotsiEksportuvala>
209. *Monthly Bulletin of Statistics Online*. 2000. Режим доступа: <https://unstats.un.org/unsd/mbs/app/DataView.aspx?tid=28&cid=804&yearfrom=2000&yearto=2020&p=Y>
210. *National accounts aggregates by industry*. Eurostat. Режим доступа: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_a64&lang=en
211. Nelson A. *Theories of Regional Development*. In *Theories of Local Economic Development*, ed. R. Bingham and R. Mier, 27-59, 1993. Los Angeles: Sage Publications

212. Nosova, N.I. Some problems of entrepreneurship development in light industry of Ukraine. *Economic innovations*: Vol. 38[Formation of economic strategies for the development of entrepreneurship, region, state (pp. 144-161). Odesa: 2009 The National Academy of Sciences of Ukraine Department of Economics Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research.
213. Oelgemöller J., Westermeier A. Sectoral Job Effects of Trade—An Input-Output Analysis for Germany. Mode of access: <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/51271/1/671612018.pdf>
214. Official website of the European Union. Eurostat. Mode of access: <https://ec.europa.eu/eurostat>
215. Official website of the Organisation for Economic Cooperation and Development. Mode of access: <https://stats.oecd.org/>
216. Olczyk M., Kordalska A. International Competitiveness of Czech Manufacturing – A Sectoral Approach with Error Correction Model. *Prague Economic Papers*. 2017. № 26(2). P. 213-226. Mode of access: <https://doi.org/10.18267/j.pep.605>
217. Ostrowski A. Przemysł maszynowy: lepsze perspektywy, szansa na poprawę wyników [Raport 2021]. Mode of access: <https://magazynprzemyslowy.pl/artykuly/przemysl-maszynowy-lepsze-perspektywy-szansa-na-poprawe-wynikow-raport-2021>
218. Panić M. Transnational Corporations and the Nation State. In: Kozul-Wright, R., Rowthorn, R. (eds) *Transnational Corporations and the Global Economy*. Palgrave Macmillan, London.1998 Mode of access: https://doi.org/10.1007/978-1-349-26523-7_9
219. Pazilov, G. A., Ivashchenko, N. P., Bimendiyeva, L. A., & Aitymbetova, A. N. Textile industry: issues of managing the growth of innovative activity in enterprises. *Polish Journal of Management Studies*,2020 21(1), 297-315. <http://dx.doi.org/10.17512/pjms.2020.21.1.22>
220. Pla-Barber J., Villar C. Governance and competitiveness in global value chains: A comparative study in the automobile and textile industries. *Economics and Business Review*. 2019. Vol. 5(19): 3. Pp. 72-91. DOI: <https://doi.org/10.18559/eb.2019.3.5>

221. Prebisch, R. The economic development of Latin America and its principal problems 1950. Lake Success: United Nations Department of Economic Affairs
222. Press release: 80% of trade takes place in “value chains” linked to transnational corporations, UNCTAD report says. UNCTAD. Mode of access: <https://unctad.org/press-material/80-trade-takes-place-value-chains-linked-transnational-corporations-unctad-report>
223. Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.152.01.0103.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A152%3ATOC
224. Reinert, E.S. Industrial policy: A long-term perspective and overview of theoretical arguments. UCL Institute for Innovation and Public Purpose, Working Paper Series (IIPP WP 2020-04). Available at: <https://www.ucl.ac.uk/bartlett/public-purpose/wp2020-04>
225. Rodrik D. Trade Strategy, Development, and the Future of the Global Trade Regime // Meeting Globalization's Challenges: Policies to Make Trade Work for All; [ed. by L. Catão, M. Obstfeld]. Princeton, Princeton University Press. 2019. 280 p. PP. 69–76
226. Rodrik D., Subramanian A. Why Did Financial Globalization Disappoint? International Monetary Fund, IMF Staff Papers. 2009. No. 56. P. 112–138.
227. Rogiński M. Sektor maszynowy w Polsce. Mode of access: https://www.paih.gov.pl/files/?id_plik=14299
228. Rostow W.W. The stages of economic growth. W.W. Rostow. The stages of economic growth
229. Rostow, W. W. 1960. The Stages of Economic Growth. Cambridge: Cambridge University Press.

230. Rostow's five stages of economic growth and development. <https://www.e-education.psu.edu/geog128/node/719>
231. Salerno-Kochan R. & Kowalski M.. Safety Management of Textile Products in the European Union and Estimation of its Efficiency. Part 1. fibres & textiles in Eastern. Fibres and Textiles in Eastern Europe.2020. 140. 8-14. 10.5604/01.3001.0013.7307.
232. Schwab, K. The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum,2016.
233. Sharify N. A nonlinear supply-driven input-output model. Prague Economic Papers. 2018. № 27 (4). P. 494-502. Mode of access: <https://doi.org/10.18267/j.pep.657>
234. Smerichevskyi S. F., Kryvoviazuk I. V. Research on the development of the machine-building industry of Ukraine: state and prospects – multi-authored monograph. – Latvia: “Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2017. 200 p. Mode of access: https://www.researchgate.net/profile/Sergii-Sardak/publication/322052953_Research_on_the_development_of_the_machine-building_industry_of_Ukraine_state_and_prospects/links/5a40f90b458515f6b04a3775/Research-on-the-development-of-the-machine-building-industry-of-Ukraine-state-and-prospects.pdf
235. Solow R., A contribution to the theory of the economic growth, „Quarterly Journal of the Economics” 1956, vol. 70, s. 65-94.
236. Sousa, S. Theories of Regional Economic Development: A Brief Survey. *povoseculturas* 2010, 29-52.
237. Sozansky L. Comparative assessment of industry competitive advantages of Podkarpackie Voivodship (Poland) and Lviv region (Ukraine) / S. Ishchuk, L. Sozansky / Socio-economic potential on the Polish-Ukrainian border [ed. K. Rejman, V. Kravciv]. – Jaroslav: PWSTE, 2017. – [245-252] 303 p.
238. Sozansky L. Features Of Operation Of The Chemical Industry In Ukraine: Comparison With The Eu Countries / L. Sozansky // Trendy w zarządzaniu przedsiębiorstwem w ujęciu międzynarodowym: Wydawnictwo SIZ. – Łódź, 2019. – [189-199] 243 p.

239. Sozanskyy L. Optimization model of the structure of the Ukrainian industrial sector (by polish industry parameters) // Współczesne problem zarządzania / Wybrane aspekty zarządzania organizacjami // Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. – Nr 13. – Polska, 2018. – P. 161-173

240. Sozanskyy L. Problems of the development of the Ukrainian automobile manufacturing Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Economics and management under conditions of uncertainty – the Polish and Ukrainian experience. Edited by Wiesława Caputa and Lyubomyr Sozanskyy, 2021. Vol. 95, No. 4. [115-124]. 132 p. URL: https://www.wydawnictwo.wsb.pl/sites/wydawnictwo.wsb.pl/files/czasopisma-tresc/ZN_95_0.pdf

241. Sozanskyy L. Structurale assessment of the Industry of Ukraine and Poland // transborder economics International Journal on Transborder Economics, Politics and Statistics // Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. – Vol. 3, No 1. – Poland, 2018.

242. Sozanskyy L. Transformation of Poland Industry Structure: Experience for Ukraine / L. Sozanskyy // Wyzwania współczesnego zarządzania przedsiębiorstwem / pod redakcją Renaty Lisowskiej i Anastazji Jędrzejewskiej // Wydawnictwo SIZ. – Łódź, 2018. – [117-138] 220 p.

243. Sozanskyy L., Koval L. Comparison analysis of woodworking industry trade trends in Ukraine and EU Countries. Zarządzanie przedsiębiorstwem w dobie globalnych problemów: Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2020. [185-203] 230 p.

244. Sozanskyy L., Koval L. Key trends in the development of mechanical engineering in Ukraine Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Enterprises and the Market in the Face of New Challenges – a Diagnosis and Directions of Transformation, 2021. Vol. 94, No. 3. [49-60]. 106 p. URL: https://www.wydawnictwo.wsb.pl/sites/wydawnictwo.wsb.pl/files/czasopisma-tresc/ZN_94.pdf

245. Sozanskyy L., Ryvak N. A Comparative Assessment of Timber Resources for the Woodworking Industry of Ukraine and EU Countries. The WSB University in Poznan Research Journal. Management and Finances of Public and Private Sector Entities under New Management Conditions. Ukraine – Poland – the European Union. 2020, Vol. 88, No. 1. P. 35-42
246. Stawasz E. Factors that Shape the Competitiveness of Small Innovative Companies Operating in International Markets with a Particular Focus on Business Advice. Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation. 2019. № 15. P. 61—82. <https://doi.org/10.7341/20191513>
247. Steinerowska-Streb I., Głód G. Innovations in Polish family firms. Exploring employee creativity and management practices that stimulate innovative thinking. Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation. 2020. № 16 (1). P. 231—260. <https://doi.org/10.7341/20201628>
248. Stiglitz J. E. Globalization and Its Discontents. New York: W.W. Norton & Company, 2002. 282p. DOI:10.1046/j.0391-5026.2003.00107.x
249. Stryjakiewicz T. Nowe spojrzenie na czynniki lokalizacji działalności gospodarczej. W: I. Jażewicz (red.) Współczesne problemy przemian strukturalnych przestrzeni geograficznej. Słupsk: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej, 2009. P 94-102.
250. Szymańska A., Płaziak M. Klasyczne czynniki w procesie lokalizacji przedsiębiorstwa na wybranych przykładach. Przedsiębiorczość - Edukacja. 2014. № 10. P. 71-84. DOI:10.24917/20833296.10.5.
251. Taušer Jo., Arltová M., Žamberský P. Czech Exports and German Gdp: A Closer Look. Prague Economic Papers 2015ю № 24(1). P. 17-37. Mode of access: <https://doi.org/10.18267/j.pep.498>
252. The imports content of exports. <https://stats.oecd.org>
253. Tirole J. Competition and the Industrial Challenge for the Digital Age. Annual Review of Economics 2023 15:1, 573-60
254. Tirole J. The Theory of Industrial Organization. MIT Press Books, 1998 The MIT Press, ed. 1, v. 1.

255. Tobolska A. Czynniki lokalizacji fabryk wybranych korporacji międzynarodowych w Polsce. W: M. Wdowicka, L. Mierzejewska (red.), Problemy rozwoju lokalnego i regionalnego na początku XXI wieku. Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna, Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM, 15.
256. Trademap.https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c5%7c1%7c1
257. Ukraine: a global granary. <https://www.consilium.europa.eu/en/food-for-the-world-eu-countries-mitigate-impact-russia-war/#group-section-Ukraine-a-global-granary-f4NKt8Im8j>
258. UNIDO. Database, Режим доступу: <https://stat.unido.org/database/CIP%202020>
259. Vasylytsiv, T., Lupak, R., & Osadchuk, Y. Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 13-17.
260. Vogstad K.-O. Input-Output Analysis and Linear Programming. In: Suh S. (Eds.) *Handbook of Input-Output Economics in Industrial Ecology. Eco-Efficiency in Industry and Science*. 2009. № 23, Springer. Mode of access: https://doi.org/10.1007/978-1-4020-5737-3_36
261. Volkov, O. I., and ets. & Honcharov, Yu. V. (Ed.). *Light industry of Ukraine: state, problems, prospects of economic development*. Scientific Report. Kyiv:2009 Kyiv National University of Technologies and Design.
262. Wallerstein, I. (1974). The rise and future demise of the world capitalist system: Concepts for comparative analysis. *Comparative Studies in Society and History*, 16 (4), 387-415
263. Weinstein, Bernard L.; Gross, Harold T. and Rees, John. *Regional Growth and Decline in the United States*. 1985 New York: Praeger
264. What is the Ukraine grain deal and what good has it done? <https://www.bbc.com/news/world-61759692>

265. Who Was David Ricardo?. Mode of access: <https://www.investopedia.com/terms/d/david-ricardo.asp>
266. Włodarczyk M., Janczewski J. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w Polsce w branży motoryzacyjnej. *Przedsiębiorczość – Edukacja*. 2014. № 10. P. 94-108. DOI: 10.24917/20833296.10.7
267. World Economic Outlook. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/April/weo-report?a=1&c=001,&s=PWHEAMT,PMAIZMT,PSUNO,&sy=1980&ey=2028&ssm=0&scsm=1&sc=0&ssd=1&ssc=0&sic=0&sort=country&ds=.&br=1>
268. Worldbank. Value added of all sectors for production and exports of Ukraine in 2014. <https://wits.worldbank.org/analyticaldata/evad/Country/ukr/Year/2014>
269. Wziątek-Kubiak A. Business models innovation based on crowds: A comparative study. *International Journal of Management and Economics*. 2019. № 55 (2). P. 1—22. <https://doi.org/10.2478/ijme-2019-0010>
270. Zbierowski P. The mystery of high performance – mediation by entrepreneurial orientation and organizational citizenship behavior. *Journal of Entrepreneurship, Management and Innovation*. 2020. № 16 (2). P. 67—91. <https://doi.org/10.7341/20201623>
271. Zduniuk K. Raport Banku Pekao: „Nowa era motoryzacji”. Mode of access: <https://www.pekao.com.pl/o-banku/aktualnosci/a0ff58e8-f296-4a3a-86a2-64f1cf0ca88b/raport-banku-pekao-nowa-era-motoryzacji-jak-odnajdzie-sie-w-niej-polski-przemysl.html>
272. ZEW. Core indicators innovations, Leibniz Center for European Economic Research, retrieved from <https://www.zew.de/en/publications/zew-expertises-research-reports/research-reports/innovations/mannheim-innovation-panel-the-annualgerman-innovation-survey/core-indicators>.
273. 80% of Ukraine's exports are through "indirect" supplies. <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/80-eksportu-ukrayini-cherez-nepryami-postachannya/>

ДОДАТКИ

Список опублікованих праць за темою дисертації***Монографії***

1. Розвиток машинобудування в Україні : проблеми та шляхи їх вирішення : монографія. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Ішук. Львів, 2022. 137 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220002.pdf> (повний текст). Особистий внесок – розділ 3. Проблеми вітчизняного машинобудування та інструментарій активізації його розвитку.

2. Переробна промисловість регіонів України : проблеми та перспективи розвитку : монографія. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Ішук. Львів, 2020. 341 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200002.pdf>. Особистий внесок – п. 1.2. Обґрунтування напрямків імпортозаміщення в Україні за сегментами споживання продукції переробних виробництв; п. 2.5. Оцінка рівня витратності хімічної промисловості; розділ 3. Регіональні аспекти легкої промисловості; п. 4.1. Особливості функціонування деревообробної промисловості в Україні; п. 4.2. Сировинне забезпечення деревообробних виробництв.

3. Конкурентні переваги промислового сектора економіки України : регіональний вимір : монографія [С. О. Ішук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль та ін.] / ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” ; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Ішук. Львів, 2018. 246 с.). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180601.pdf>. Особистий внесок – розділ 2. Структура промислового сектора економіки України і напрями її наближення до рівня держав-членів ЄС; розділ 3. Конкурентні переваги промисловості регіонів України; розділ 4. Перспективи зовнішньоекономічної діяльності промислового сектора економіки України і областей Західного регіону.

4. Svitlana Ishchuk, Wieslava Caputa, Lyubomyr Sozanskyy. Mechanical engineering of Ukraine and Poland in the conditions of global economic changes : monograph. Bogucki Scientific Publishing House 2022. Poznań. 206 p. ISBN978-83-7986-417-1. Особистий внесок – 3.2. Key trends in the development of mechanical engineering in Ukraine; 3.3. Diagnosis of the degree of localization of machine-building industries; 3.4. Normative and legal instruments of stimulation of Ukrainian mechanical engineering on the basis of localization; Chapter 4. Mechanical engineering in poland in conditions of economic globalization.

5. Svitlana Ishchuk, Wieslava Caputa, Lyubomyr Sozansky. The industrial sector in Ukraine and EU countries : competitive advantages and structure optimization models : monograf / Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2020. Poznań. 265 p. ISBN 978-83-7205-378-7. URL: http://www.wydawnictwo.wsb.pl/sites/wydawnictwo.wsb.pl/files/do_pobrania/Industrial_sector.pdf. Особистий внесок – Chapter 1. Competitive advantages of the industrial sector of the economy of Ukraine and the EU countries; 2.1.2. Cross-sectoral links of the chemical productions; 2.3 Textile industry; Chapter 3. Industry of Ukraine and EU member states: Comparative evaluation.

6. Смарт-спеціалізація регіонів України : методологія та прагматика реалізації : монографія / наук. ред. Сторонянська І. З. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”. Львів, 2022. 426 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220006.pdf>. Особистий внесок – п. 2.1. Методичне забезпечення оцінки потенційних сфер смарт-спеціалізації регіонів: європейський досвід, напрями його удосконалення та адаптації до вітчизняних умов; п. 2.3. Аналіз спеціалізації економіки регіонів України.

7. Територіальні громади в умовах децентралізації : ризики та механізми розвитку : монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів : ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”, 2020. 531 с.). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200001.pdf>. Особистий

внесок – розділ 3. Економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації.

8. Стале ендогенне зростання регіонів України в умовах децентралізації : монографія / НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2019. 501 с.). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190009.pdf>. Особистий внесок – п. 2.2. Ключові тренди та динаміка розвитку промислового сектору економіки регіонів України; п. 2.3 Структурні зміни у товарному експорті України: регіональний вимір.

Статті у наукових періодичних виданнях, які індексуються провідними наукометричними базами даних (Web of Science, Scopus)

9. Ishchuk S., Sozanskyu L., Kniaziev S. Problematic issues of localization-based development of mechanical engineering in Ukraine. Science and innovation. 2023. Vol. 19, № 1. Pp. 20-35. [Scopus, Web of Science] (Q3). URL: <https://scinng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/343>. Особистий внесок – методичний підхід визначення ступеня локалізації виробництв.

10. Ishchuk S., Sozanskyu L., Liahovska O., Koval L., Ryvak N. Regional functioning specifics of the Ukrainian economy industrial sector in conditions of development instability. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2022. № 6(47). Pp. 253-265. [Scopus, Web of Science]. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/download/3932/3719>. Особистий внесок – методика оцінки функціонування промисловості та структурних трансформацій у регіонах.

11. Svitlana Ishchuk, Lyubomyr Sozanskyu. National Mechanical Engineering in Conditions of Economic Globalization. Management and Production Engineering Review. December 2022. Vol. 13, № 4. Pp. 107-125. [Scopus, Web of Science] (Q2). URL: https://journals.pan.pl/Content/125645/PDF/10_815_int.pdf?handler=pdf. Особистий внесок – методичний підхід до оцінки залежності машинобудівних виробництв від імпорту продукції проміжного споживання, аналітичні висновки.

12. Ishchuk S., Sozanskyy L. Peculiarities of functioning and diagnostics of cross-sectoral economic links of the textile industry of Ukraine. *Fibres and textiles*. 2022. Vol. 29, № 1. Pp. 17-27. [Scopus] (Q3). URL: <https://dspace.tul.cz/items/5eccb9f5-fdeb-4d36-b046-3a139b4b8cb2>. Особистий

внесок – оцінка міжсекторальних зв'язків легкої промисловості.

13. Ishchuk S., Sozanskyy L., Pukała R. Optimisation of structural parameters of the industry by the criterion of product innovation. *Engineering Management in Production and Services*, 2021. № 13(3). Pp. 7-24. [Scopus] (Q2). URL: <https://sciendо.com/article/10.2478/emj-2021-0018>. Особистий внесок –

обґрунтовані гіпотези, економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості.

14. Ishchuk S., Sozanskyy L., Pukała R. Optimization of relationship between structural parameters of processing industry as a factor influencing its effectiveness. *Engineering Management in Production and Services*, 2020. № 12(2). Pp.7-20. [Scopus] (Q2). URL: <https://sciendо.com/article/10.2478/emj-2020-0008>. Особистий

внесок – обґрунтовані гіпотези, економіко-математичні моделі оптимізації структури промисловості.

Статті у наукових фахових виданнях України

15. Іщук С. О., Созанський Л. Й., Ляховська О. В. Трансформації у промисловому секторі економіки України : регіональний вимір. *Регіональна економіка*, 2023. № 1(107). С. 88-101. URL: [https://re.gov.ua/re202301/re202301_088_IshchukSO,SozanskyyLY,LyakhovskaOV.p](https://re.gov.ua/re202301/re202301_088_IshchukSO,SozanskyyLY,LyakhovskaOV.pdf)

[df](https://re.gov.ua/re202301/re202301_088_IshchukSO,SozanskyyLY,LyakhovskaOV.pdf). Особистий внесок – методичний підхід до оцінки трансформацій у промисловості регіонів України.

16. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Розвиток машинобудування в Україні : тенденції і загрози. *Економічний вісник Державного навчального закладу “Український державний хіміко-технологічний університет”*. 2023. № 1. С. 31-40. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220002.pdf>. Особистий внесок – аналіз тенденцій розвитку українського машинобудування.

17. Іщук С. О., Созанський Л. Й., Жулканич В. О. Структурна трансформація промисловості України під впливом російської військової агресії. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2023. Вип. 2 (160). С. 35-42. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20232\(160\)/sep20232\(160\)_035_IshchukSO,SozanskyY,ZhulkanychVO.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20232(160)/sep20232(160)_035_IshchukSO,SozanskyY,ZhulkanychVO.pdf). Особистий внесок – оцінка структурних трансформацій у промисловості України.
18. Созанський Л. Й. Розвиток машинобудування в умовах глобалізації (досвід країн ЄС). Статистика України. 2023. № 2. С. 84–93. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/7721>.
19. Созанський Л. Й., Жулканич В. О. Порівняльна оцінка імпортозалежності польського машинобудування. Інвестиції : практика та досвід. 2023. № 15. С. 49-53. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1897>. Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності машинобудування в Польщі.
20. Созанський Л. Й. Статистична оцінка локалізації машинобудівних виробництв : нові підходи. Статистика України. 2022. № 3-4. С. 90-97. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/view/44/3-4-2022>.
21. Созанський Л. Й. Удосконалення нормативно-правових інструментів для стимулювання розвитку українського машинобудування. Економіка та право. 2022. № 4. С. 82-91. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/search/article?articleId=3659818>.
22. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методичний підхід до комплексного оцінювання функціонування промислового сектору економіки на мезорівні. Регіональна економіка. 2022. № 1(103). С. 62-71. URL: https://re.gov.ua/doi/re2022.01.062_u.php. Особистий внесок – концептуальна схема оцінки функціонування промислового сектору економіки.
23. Созанський Л. Й. Енергетична та цінова кризи, спровоковані повномасштабною російською військовою агресією : соціально-економічні наслідки для України і країн ЄС. Соціально-економічні проблеми сучасного

періоду України. 2022. Вип. 5 (157). С. 16-22. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20225\(157\)/sep20225\(157\)_009_SozanskyyL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20225(157)/sep20225(157)_009_SozanskyyL.pdf).

24. Іщук С., Созанський Л. Порівняльна статистична оцінка інноваційної діяльності промислового сектору економіки України (регіональний розріз). Статистика України. 2022. № 1. С. 47-58. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/issue/view/42/1-2022>. Особистий внесок – Оцінка інноваційної діяльності промисловості України.

25. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка імпортозалежності українського машинобудування у контексті сучасних викликів. Економічний вісник Державного вищого навчального закладу “Український державний хіміко-технологічний університет”. 2022. № 1. С. 132-141. URL: <http://ek-visnik.dp.ua/uk/arkhiv2022-1/> Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності українського машинобудування.

26. Созанський Л. Й. Проблеми інноваційного розвитку промисловості України : економіко-правові аспекти Секція “Економіка” : Економіко-правові проблеми сталого розвитку. Економіка і право. 2022. № 1(64). С. 109-119. URL: <http://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/view/1075>

27. Созанський Л. Й. Проблеми розвитку автомобілебудування в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. / ДУ “Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України”. 2022. Вип. 3(155). С. 47-52. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20223\(155\)/sep20223\(155\)_047_SozanskyyL.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20223(155)/sep20223(155)_047_SozanskyyL.pdf)

28. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Моделювання впливу структурних параметрів переробної промисловості на її ефективність (на прикладі країн ЄС). Економіка промисловості. 2021. № 1(93). С. 60-78. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/179496>. Особистий внесок – обґрунтовано гіпотези, детерміновані моделі оптимізації структури промисловості.

29. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Критерії вибору напрямків смарт-спеціалізації регіону (на прикладі Харківської області). Регіональна економіка.

2021. № 3. С. 46-56. URL: http://re.gov.ua/re202103/re202103_046_IshchukSO,SozanskyY.pdf. Особистий внесок – оцінка потенційних ніш смарт-спеціалізації області.

30. Созанський Л. Й. Європейський досвід оцінки напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі польських воєводств). Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. 2021. Випуск 1(147). С. 53-58. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20211\(147\)/sep20211\(147\)_053_SozanskyY.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20211(147)/sep20211(147)_053_SozanskyY.pdf).

31. Созанський Л. Й. Статистична оцінка конкурентності виробництв промисловості Харківської області. Статистика України. 2021. № 3(94). С. 27-38. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/343>.

32. Созанський Л. Й. Економічна оцінка ефективності функціонування промисловості Польщі та її регіонів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. 2021. Випуск 3(149). С. 47-52. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/uk/article/UJRN-0001335615>.

33. Созанський Л. Й., Коваль Л. П. Тенденції та особливості функціонування машинобудування України. Інвестиції : практика та досвід. 2021. № 22. С. 55-62. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2021/11.pdf. Особистий внесок – аналітичне обґрунтування тенденцій розвитку вітчизняного машинобудування.

34. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Оцінка потенціалу розвитку окремих виробництв переробної промисловості в Україні. Статистика України. 2020. № 4(91). С. 21-31. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/312>. Особистий внесок – аналіз результатів діяльності виробництв переробної промисловості України.

35. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методологічні засади вибору потенційних сфер смарт спеціалізації регіонів України. Економіка та право. 2020. №2 (57). С. 32-44. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/983/944/> Особистий внесок – методичний підхід до вибору потенційних сфер смарт спеціалізації регіонів України.

36. Созанський Л. Й. Оцінка економіки регіону в контексті його smart-спеціалізації (на прикладі Закарпатської області). Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 41. С. 208-214. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/36.pdf.

37. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Проблеми та особливості розвитку легкої промисловості в Україні : статистичний порівняльний аналіз із країнами Євросоюзу. Статистика України. 2020. №1 (88). С. 42-50. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/282>. Особистий внесок – аналіз функціонування легкої промисловості України.

38. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Імпортозалежність економіки України : проблеми і шляхи їх вирішення. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія “Економіка” : зб. наук. пр. Мукачево : Вид-во МДУ, 2020. Випуск 1(3). С. 23-32. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1195697.pdf>. Особистий внесок – розрахунок імпортозалежності економіки України.

39. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Регіональні аспекти розвитку виробництв легкої промисловості в Україні. Регіональна економіка. 2019. № 4. С. 64-73. URL: http://jnas.nbuiv.gov.ua/j-pdf/regek_2019_4_7.pdf. Особистий внесок – аналіз діяльності виробництв легкої промисловості регіонів України.

40. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків легкої промисловості України та окремих країн ЄС. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. 2020. Випуск 1 (141). С. 52-56. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20201\(141\)_u.php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20201(141)_u.php).

41. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості України та окремих країн ЄС. Статистика України. 2019. № 3(86). С. 47-55. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/254>.

42. Созанський Л. Й., Коваль Л. П. Тенденції зовнішньої торгівлі продукцією деревообробної промисловості в Україні і країнах ЄС. Ефективна економіка. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7552>.

Особистий внесок – розраховано показники зовнішньої торгівлі продукцією деревообробної промисловості у країнах ЄС і визначено тенденції їх зміни.

43. Созанський Л. Й. Соціально-економічний розвиток Закарпатської області : міжрегіональні і транскордонні порівняння. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Випуск 3 (137). С. 30-36. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20193\(137\)_u.php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20193(137)_u.php).

44. Созанський Л. Й. Порівняльна оцінка сировинного потенціалу деревообробної промисловості України і країн ЄС. Соціально-економічні проблеми і держава. 2019. Вип. 1 (20). С. 166-173. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2019/19slyiky.pdf>.

45. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Виклики та перспективи розвитку хімічної промисловості України. Економіка промисловості. 2019. № 1(85). С. 65-81. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/158181>. Особистий внесок – розраховано міжсекторальні зв'язки хімічної промисловості.

46. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Ресурсне забезпечення деревообробних виробництв України : міждержавні і міжрегіональні порівняння. Регіональна економіка. 2019. № 3(93). С. 145-154. URL: [https://re.gov.ua/re00/re20193\(93\)_u.php](https://re.gov.ua/re00/re20193(93)_u.php). Особистий внесок – визначено ступінь ресурсного забезпечення деревообробних виробництв України і країн ЄС.

47. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Економічні результати фінансової децентралізації в Україні : регіональний рівень. Фінанси України. 2019. № 4. С. 111-125. URL: https://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4610. Особистий внесок – розраховано показники, що відображають рівень ефективності фінансової децентралізації.

48. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Оцінка економічної спеціалізації регіонів України у контексті світових трендів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Випуск 4 (138). С. 8-14. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20194\(138\)/sep20194\(138\)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20194(138)/sep20194(138)_024_IshchukS,SozanskyL.pdf).

Особистий внесок – верифіковано світові тренди економічного розвитку.

49. Созанський Л. Й. Зовнішньоекономічні аспекти функціонування виробництв переробної промисловості у Закарпатській області. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 38. С. 278-285. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/45.pdf.

50. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні зміни у промисловому секторі економіки регіонів України : динаміка та ефективність. Регіональна економіка. 2017. № 3 (85). С. 37-47. URL: http://re.gov.ua/doi/re2017.03.037_u.php. Особистий внесок – розраховано структурні показники промисловості регіонів України.

51. Созанський Л. Й. Моделі оптимізації структури промислового виробництва в Україні. Економіка і прогнозування. 2018. № 1. С. 79-97. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_18_1_79_uk.pdf.

52. Созанський Л. Й. Оцінка залежності економіки України від імпорту продукції переробної промисловості в сегментах проміжного споживання і валового нагромадження основного капіталу. Статистика України. 2018. № 3(82). С. 15-25. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/196>.

53. Созанський Л. Й. Indicators of activity and efficiency of the industry of Lviv region and Podkarpackie voivodship. Соціально-економічні проблеми і держава. 2018. Вип. 1(18). С. 129-136. URL: <https://sepd.tntu.edu.ua/index.php/uk/archive/21--1-18-2018/557-indicators-of-activity-and-efficiency-of-the-industry-of-lviv-region-and-podkarpackie-voivodship>.

54. Созанський Л. Й. Evaluation of the results of industry functioning in Ukraine and Poland. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Випуск 1 (129). С. 28-32. URL: https://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.01.028_u.

55. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні показники переробної промисловості України і держав-членів ЄС : порівняльна оцінка конкурентних переваг. Економіка промисловості. 2018. № 1(81). С. 42-60. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/132000>. Особистий внесок – розраховано структурні показники переробної промисловості України і країн ЄС.

56. Созанський Л. Й. Grouping of Regions of Ukraine is After Level of Economic Activity of Industry. Journal of European Economy. March 2017. Vol. 16, Number 1. С. 121-133. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/enjee/article/view/911>.

57. Созанський Л. Й. Виробничо-господарська ефективність промисловості регіонів України : проблеми та способи їх вирішення. Економіка та право. 2017. № 2(47). С. 101-108. URL: <https://economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/article/download/56/61/>.

58. Созанський Л. Й. Методичні підходи до оцінки чинників екзогенного зростання регіонів України : критичний аналіз та пропозиції Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 10. С. 8-11. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/177>.

59. Созанський Л. Й. Промисловий сектор економіки Кіровоградської області : конкурентні переваги та перспективи розвитку. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. № 4 (126). С. 43-52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2017_4_10.

60. Іщук С. О., [Созанський Л. Й. Порівняльний статистичний аналіз структурних переваг промисловості України та держав-членів Європейського Союзу. Статистика України. 2017. № 4\(79\). С. 22-30.](#) URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/142>. Особистий внесок – розраховано показники структурних переваг промисловості України і країн ЄС.

61. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Промисловість України і Польщі : порівняльна оцінка конкурентних переваг. Регіональна економіка. 2017. № 1. С. 72-81. URL: https://re.gov.ua/doi/re2017.01.072_u.php/ Особистий внесок – розраховано показники конкурентних переваг промисловості України і Польщі.

62. Созанський Л. Й. Інтегральна оцінка ресурсної ефективності промисловості регіонів України. Економіка промисловості. 2017. № 1 (77). С. 51-64. URL: http://econindustry.org/arhiv/html/2017/77_04.pdf.

63. Созанський Л. Й. Статистична оцінка динаміки основного капіталу промисловості України : міжрегіональні порівняння. Статистика України. 2017. № 1. С. 47-55. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/77>.

64. Созанський Л. Й. Методичний підхід до інтегральної оцінки зовнішньоекономічної складової конкурентоспроможності промислового сектора економіки. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія “Економіка” : зб. наук. пр. Мукачево : Вид-во МДУ, 2016. Випуск 2(6). С. 48-53. URL: <https://economics-msu.com.ua/uk/journals/tom-3-2-2016/metodichny-pidkhid-do-integralnoyi-otsinki-zovnishnoyekonomichnoyi-skladovoyi-konkurentospromozhnosti-promislovogo-sektora-ekonomiki>.

65. Созанський Л. Й. Прогноз динаміки товарного експорту і імпорту в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. № 3 (119). С. 114-119. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20163\(119\).php](https://ird.gov.ua/sep/sep00/sep20163(119).php).

66. Ішук С. О., Созанський Л. Й. Структурно-динамічна оцінка експортно-імпортних операцій в Україні і областях Західного регіону. Регіональна економіка. 2016. № 3. С. 43-54. URL: https://re.gov.ua/doi/re2016.03.043_u.php. Особистий внесок – розраховано структуру експорту та імпорту в Україні і областях Західного регіону.

Статті у наукових виданнях інших держав

67. Ishchuk S., Sozanskyu L. Ukrainian export in the conditions of war : Trends and the rate of changes. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2022. Vol. 98, №. 3. Pp. 11-22. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/645>. Особистий внесок – оцінка тенденцій українського експорту.

68. Ishchuk S., Sozanskyu L. Problems of ensuring innovative development of Ukrainian industry. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. 2022. Vol. 96, № 1. Pp. 23-36. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/673>. Особистий внесок – аналітична оцінка інноваційної активності української промисловості.

69. Sozanskyu L. Problems of the development of the Ukrainian automobile manufacturing. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Economics and management under conditions of uncertainty – the Polish and Ukrainian experience. Edited by Wiesława Caputa and Lyubomyr Sozanskyu. 2021. Vol. 95, №

4. Pp. 115-124. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/687>.

70. Sozanskyy L., Koval L. Key trends in the development of mechanical engineering in Ukraine. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Enterprises and the Market in the Face of New Challenges – a Diagnosis and Directions of Transformation*. 2021. Vol. 94, № 3. Pp. 49-60. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/690>. [Index Copernicus].
Особистий внесок – методика аналізу, аналітичні висновки.

71. Ishchuk S., Sozanskyy L. Problems of mechanical engineering development in Ukraine. *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie Research Reviews of Czestochowa University of Technology – Management*. 2021. № 44. Pp. 22-35. [Index Copernicus]. URL: <https://bibliotekanauki.pl/articles/22180846.pdf>.
Особистий внесок – діагностика функціонування машинобудування України.

72. Ishchuk S., Sozanskyy L. A comparative assessment of intersectoral relations of the woodworking industry : Ukraine, Poland, Germany. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Economy and Society in the Face of New Challenges*. 2020. Vol. 90, № 3. Pp. 43-53. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/724>.
Особистий внесок – аналіз міжсекторальних зв'язків деревообробної промисловості України.

73. Ishchuk S., Sozanskyy L. Comparative Assessment of Cross-sectoral Ties within the Chemical Industry : Ukraine, Poland, Germany. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Selected Aspects of Managing and Financing the Activity of Public and Private Sector Units*. 2019. Vol. 85, № 2. Pp. 13-27. URL: . [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/536>.
Особистий внесок – аналіз міжсекторальних зв'язків хімічної промисловості України.

74. Sozanskyy L., Ryvak N. A Comparative Assessment of Timber Resources for the Woodworking Industry of Ukraine and EU Countries. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Management and Finances of Public and*

Private Sector Entities under New Management Conditions. Ukraine – Poland – the European Union. 2020, Vol. 88, № 1. Pp. 35-42. [Index Copernicus]. URL: <https://journals.wsb.poznan.pl/index.php/znwsb/article/view/515>. Особистий внесок – аналітичні висновки щодо функціонування деревообробної промисловості України.

75. Sozansky L., Koval L. Comparison analysis of woodworking industry trade trends in Ukraine and EU Countries. Zarządzanie przedsiębiorstwem w dobie globalnych problemów : Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2020. Pp. 185-203. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/zarzadzanie-przedsiębiorstwem-w-dobie-globalnych-problemow/> Особистий внесок – порівняльна оцінка тенденцій функціонування деревообробної промисловості України.

76. Sozansky L. Features Of Operation Of The Chemical Industry In Ukraine : Comparison With The Eu Countries. Trendy w zarządzaniu przedsiębiorstwem w ujęciu międzynarodowym. Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2019. Pp. 215-227. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/wp-content/uploads/2020/06/Trendy-w-zarz%C4%85dzaniu-przedsi%C4%99biorstwem.pdf>.

77. Sozansky L. Structurale assessment of the Industry of Ukraine and Poland. Transborder economics International Journal on Transborder Economics, Politics and Statistics. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. Vol. 3, № 1. Poland, 2018. Pp. 83-93. URL: <https://journals.ur.edu.pl/te/article/view/8534/6882>.

78. Sozansky L. Optimization model of the structure of the ukrainian industrial sector (by polish industry parameters). Współczesne problem zarządzania / Wybrane aspekty zarządzania organizacjami. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu. № 13. Polska, 2018. Pp. 161-173. URL: <https://czasopisma.pwste.edu.pl/index.php/wpz/article/view/100/>

79. Sozansky L. Transformation of Poland Industry Structure : Experience for Ukraine. Wyzwania współczesnego zarządzania przedsiębiorstwem / pod redakcją Renaty Lisowskiej i Anastazji Jędrzejewskiej. Wydawnictwo SIZ. Łódź, 2018. Pp.

117-138. URL: <https://www.wydawnictwo-siz.pl/wyzwania-wspolczesnego-zarzadzania-przedsiębiorstwem/>

80. Sozansky L. Comparative assessment of industry competitive advantages of Podkarpackie Voivodship (Poland) and Lviv region (Ukraine). Socio-economic potential on the Polish-Ukrainian border [ed. K. Rejman, V. Kravciv]. Jaroslav : PWSTE, 2017. Pp. 245-252.

Наукові видання і наукові доповіді

81. Економіка регіонів України в умовах війни : ризики та напрямки забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України” / наук. ред. І. З. Сторонянська. Львів, 2022. 70 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>. Особистий внесок – п.3. Загрози втрати експортного потенціалу та поглиблення імпортозалежності економіки України.

82. Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України : регіональний вимір : наукова доповідь. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2022. 93 с. (Серія “Регіони : моніторинг, прогнози, моделі”). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220036.pdf>. Особистий внесок – розділ 4. Проблемні питання інноваційного розвитку промисловості України; розділ 5. Порівняльна оцінка машинобудівних виробництв у контексті сучасних викликів; розділ 6. Нормативно-правові інструменти стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування у повоєнний період.

83. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації : бар’єри та механізми імплементації : наукова доповідь / наук. ред. Сторонянська І. З., 2021. Львів : ІРД НАНУ. 155 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20210034.pdf>. Особистий внесок – розділ 2. Методика вибору пріоритетів смарт-спеціалізації регіонів України.

84. Територіальний розвиток і регіональна політика : Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації : наукова доповідь / наук.

ред. д.е.н., проф. Сторонянська І. З. Львів, ІРД НАНУ. 2020. 141 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200035.pdf>. Особистий внесок – п. 1.1. Методологічні засади оцінки потенційних сфер смарт-спеціалізації регіонів: європейський досвід, напрямки удосконалення та адаптації до вітчизняних умов.

85. Потенціал розвитку деревообробних виробництв у регіонах України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль, О. В. Ляховська. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2019. 109 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190037.pdf>. Особистий внесок – розділ 1. Особливості функціонування деревообробної промисловості України; розділ 2. Сировинний потенціал деревообробної промисловості України та її регіонів.

86. Територіальний розвиток і регіональна політика : Регіональні економічні тренди та детермінанти регіональної політики : наукова доповідь. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2019. 92 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20190033.pdf>. Особистий внесок – розділ 1. Сучасні тенденції розвитку економіки регіонів України; розділ 2. Структурні зміни у товарному експорті України: регіональний вимір.

87. Територіальний розвиток і регіональна політика : Виклики та пріоритети сталого ендogenous зростання регіонів України в умовах сучасних реформ : наукова доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 159 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20180701.pdf>. Особистий внесок – п. 1.3. Тенденції та проблеми розвитку промисловості регіонів України.

88. Цілі сталого розвитку для України : регіональний вимір : аналітична доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 90 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180702.pdf>. Особистий внесок – Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура.

89. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій : методичні підходи та результати оцінювання : наукова

доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України”. Львів, 2018. 144 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180705.pdf>. Особистий внесок – п. 2. Економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації.

90. Виклики і перспективи розвитку хімічних виробництв у регіонах України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Л. П. Коваль, О. В. Ляховська. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2018. 91 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20180603.pdf>. Особистий внесок – розділ 5. Оцінка міжсекторальних зв’язків хімічної промисловості.

91. Структура промислового сектора економіки України : порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації : науково-аналітична доповідь / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2017. 84 с. URL: <https://ird.gov.ua/ird01/p1047-2018.php>. Особистий внесок – розділ 1. Порівняльний аналіз структурних переваг промисловості України і держав-членів ЄС; розділ 3. Діагностика структурних змін у промисловому секторі економіки регіонів України; розділ 4. Оптимізація структури промислового сектора економіки України і механізми її реалізації.

92. Конкурентоспроможність промисловості регіонів України : наукове видання / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, Р. В. Міхель, М. І. Бирка. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України” / наук. ред. С. О. Іщук. Львів, 2016. 73 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20160601a.pdf>. Особистий внесок – п. 1.1. Виробничо-господарська ефективність; п. 1.2. Ресурсна ефективність; п. 1.3. Економічна ефективність.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

93. Созанський Л. Й. Соціально-економічні проблеми в Україні та країнах ЄС, спровоковані російською збройною агресією. Економічна кібернетика : інструменти, моделі і методи інтелектуальної підтримки прийняття

рішень : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, м. Дніпро, 1-2 березня 2023 р. Дніпро : УДУНТ, 2023. [214-218] 230 с. URL: https://dkrkm.org.ua/cache/2022-2023/konf/060323/zbirnik_2023_1-2_%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F.pdf.

94. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Європейський досвід вибору напрямків смарт-спеціалізації (на прикладі Західнопоморського воєводства Польщі). Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : збірник наукових статей за матеріалами VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (13-14 квітня 2023 р.). Дніпро : ПБТ УДУНТ, 2023. [20-23] 157 с. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p4853>. Особистий внесок – аналіз польського досвіду вибору напрямків смарт-спеціалізації.

95. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Методичні підходи до вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації у регіонах України. Стратегії та інновації : актуальні управлінські практики : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2021 року). Кривий Ріг : Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2021. [131-134] 359 с. Особистий внесок – методика вибору потенційних сфер смарт-спеціалізації у регіонах України.

96. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Особливості спеціалізації економіки регіонів України. Модернізація економіки : сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 квітня 2021 р., м. Херсон). Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2021. [30-33] 448 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45158/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D1%82%D0%B5%D0%B7_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B9_%D0%A5%D0%9D%D0%A2%D0%A3_2021.pdf. Особистий внесок – розрахунок показників функціонування економіки регіонів України.

97. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні зміни у товарному експорті України : ризики та перспективи для національної економіки. Бізнес-аналітика в

управлінні зовнішньоекономічною діяльністю : Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2020 року / Упоряд. О. А. Іващенко. Київ : ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2020. [179-183] 493 с. URL: <http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/4850>. Особистий внесок – аналіз структурних трансформацій українського товарного експорту.

98. Созанський Л. Й. Розвиток легкої промисловості в Україні : регіональний вимір. Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції : збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Черкаси, 16-17 квітня 2020 року. Черкаси : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2020. [481-484] 557 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/tezy_conference_2020_04.pdf.

99. Созанський Л. Й. Тенденції експорту деревини з України : порівняння з країнами ЄС. Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Частина 2. Дубляни, 2020. [229-231] 253 с. URL: <https://lnup.edu.ua/attachments/article/2414/%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%A2%D0%95%D0%97%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%202.pdf>.

100. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Динаміка і структура роздрібного товарообороту в Україні : регіональний вимір. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року). Полтава, 2019. [43-46] 349 с. Особистий внесок – аналіз структурних змін у роздрібному товарообороті регіонів України.

101. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Тенденції розвитку українського товарного експорту. Модернізація економіки : сучасні реалії, прогностичні сценарії

та перспективи розвитку : матеріали міжнар. наук.-пр. конф. Херсон : Видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2019. [484-487] 686 с. URL: <https://kntu.net.ua/index.php/ukr/Struktura/Kafedri-universitetu/Ekonomiki-pidpriemnictva-ta-ekonomichnoyi-bezpeki2/Mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferenciya-Modernizaciya-ekonomiki-suchasni-realiyi-prognozni-scenariyi-ta-perspektivi-rozvitku>. Особистий внесок – розрахунок показників динаміки товарного експорту України.

102. Созанський Л. Й. Оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів України : методичний аспект. Збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Актуальні проблеми розвитку аграрного сектору економіки України”, м. Херсон, 5-6 квітня 2018 р. / ДВНЗ “Херсонський державний аграрний університет”. 2018. [201-203] 251 с.

103. Созанський Л. Й. Динаміка і структура зовнішньої торгівлі товарами в Україні. Проблеми розвитку малих відкритих економік : матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин (в онлайн форматі) (18 квітня 2018 року). Житомир : ЖДТУ, 2018. [49-54] 348 с. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/problemy-rozvytku-malyh-vidkrytyh-ekonomik-18-kvitnya-2018-r/>.

104. Созанський Л. Й. Розвиток промисловості як основа конкурентоспроможності регіонів. Сучасні управлінські технології в умовах трансформації соціально-економічних відносин (Івано-Франківськ, 19-20 квітня 2018 року) : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, Івано-Франківськ, 2018. [179-182] 330 с. URL: https://chdtu.edu.ua/files/etbs/_2018_1.pdf.

105. Созанський Л. Й. Економічна ефективність суб'єктів промислової діяльності в Україні : проблеми та способи їх вирішення. Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз : Зб. мат.-лів всеукр. наук.- практ. конф., Дніпро, 26-27 квіт. 2018 р. В 2-х томах. Т. 1. / Нац. метал. академія України. 2018. [128-130] 390 с. URL: <http://nmetau.edu.ua/ru/mdiv/i2028/p2453>.

106. Созанський Л. Й. Імпортозалежність економіки України у сегменті споживання промислової продукції. Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки (Дніпро, 11-12 квітня 2019) : Збірник наукових статей за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю. Частина 1. Дніпро : НМетАУ, 2019. [175-179] 527 с. URL: <https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2015/p2759>.

107. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Динаміка толінгових операцій в Україні : ефекти та загрози. Сучасні тенденції розвитку світової економіки : збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р., м. Харків). Харків : ХНАДУ, 2018. [128-130] 308 с. URL: <http://files.khadi.kharkov.ua/upravlinnya-ta-biznesu/obliku-opodatkuvannia-ta-mizhnarodnykh-vidnosyn/item/12281-suchasni-tendentsii-rozvytku-svitovoi-ekonomiky-18052018-r.html>. Особистий внесок – розрахунок частки продукції, виготовленої з давальницької сировини, в українському товарному експорті.

108. Созанський Л. Й. Економічна активність промисловості регіонів України. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні економічні дослідження” (м. Краматорськ, 12 лютого 2017 року). Вінниця : ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2017. [170-175] 246 с.

109. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Інвестиційно-інноваційна активність промислового сектора економіки України. Україна – територія можливостей для розвитку підприємництва : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Економічні перспективи підприємництва в Україні”, (26–27 жовтня 2017 р., м. Ірпінь) : у 2 ч. Ірпінь : Університет ДФС України, 2017. Ч. 1. 662 с. (Серія “Податкова та митна справа в Україні”, т. 101). С. 234-236. Особистий внесок – аналіз показників інноваційної активності промисловості регіонів України.

110. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Ефективність промислового сектора економіки як чинник сталого ендогенного зростання регіонів. Економіка та управління : сучасний стан і перспективи розвитку : Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 листопада 2017 р., м. Одеса). Одеська

державна академія будівництва та архітектури, Одеса, 2017. [707-711] 1089 с. Особистий внесок – аналіз показників ефективності промислового сектора економіки регіонів України.

111. Созанський Л. Й. Тенденції та перспективи розвитку промисловості Кіровоградської області. Кіровоградщина – 2025 : пріоритети і можливості розвитку : збірник тез доповідей науково-практичної конференції, 7 червня 2017 року, м. Кропивницький. Кропивницький : “Ексклюзив-Систем”, 2017. [132-134] 224 с. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/bitstreams/9ec98f36-0aaf-4012-84a5-001bff890d7f/download>.

112. Созанський Л. Й. Прогнозні тенденції розвитку товарного експорту і імпорту в Україні. Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (м. Львів, 29 листопада 2016 року). Львів, 2016. [17-20] 208 с.

113. Созанський Л. Й. Експортно-імпортні операції в системі економічної безпеки країни. Економічні перспективи підприємництва в Україні : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції, 27-28 жовтня 2016 р., Ірпінь. Т.1. Ірпінь : УДФСУ, 2016. [72-74] 550 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

№ з/п	Назва конференції, семінару	Місце проведення	Форма участі
1	V Konferencja Naukowa «Wartość w Biznesie»	Люблін (Польща) 2023	виступ
2	7th International Scientific Conference «Prospects for the Development of Entrepreneurship from a Global Perspective»	Лодзь (Польща), 2023	виступ
3	V Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Wartość w biznesie”	Люблін (Польща) 2022	виступ
4	International Scientific Conference «Challenges for contemporary entrepreneurship and the development of regions»	Львів, Лодзь (Польща), 2021	виступ
5	X Konferencja «Zrównoważony rozwój w zarządzaniu i finansach. Nauka –biznes –samorząd»	Ченстохова (Польща), 2021	виступ
6	XXV Warsztatów Ekonomistów Rolnych	Краснобруд (Польща)	виступ
7	11th International Conference on Engineering, Project, and Production Management	Білосток (Польща)	виступ, публікація
8	IX Międzynarodowa Konferencja Naukowa «ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ W ZARZĄDZANIU I FINANSACH NAUKA - BIZNES-SAMORZĄD perspektywa „COVID 19»	Львів, Ченстохова (Польща), 2020	виступ
9	XI Międzynarodowa Konferencja Naukowa Ekonomia, finanse i zarządzanie w płaskim świecie – Perspektywa „COVID-19”	Львів, Люблін, Хожув (Польща), 2020	виступ
10	International Conference «Challenges for the Financial Sector in the Fourth Industrial Revolution»	Краків(Польща), Львів	виступ

№ з/п	Назва конференції, семінару	Місце проведення	Форма участі
11	), VIII Міжнародна конференція «Сталий розвиток в управлінні та фінансах.	Ченстохова (Польща),2019	виступ
12	III Міжнародна наукова конференція «Перспективи розвитку підприємництва в умовах глобалізації»	Львів,2019	виступ
13	VI Міжнародна наукова конференція «Активність суб'єктів господарювання в умовах економічних змін»	Ярослав (Польща),2018	виступ, публікація
14	VIII Міжнародна наукова конференція «Інформаційне суспільство: стан та напрями розвитку з урахуванням регіональних умов»	Жешув (Польща),2018	виступ, публікація
15	Міжнародна наукова конференція «Проблеми розвитку фінансово-кредитної та страхової сфери регіону: досвід Польщі, України та Білорусі»	Львів,2018	виступ
16	Науково-практична конференція «Кіровоградщина 2025: пріоритети і можливості розвитку»	Кіровоград,2017	виступ
17	II Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації» (Львівська філія ПВНЗ «Європейський університет», 29.11.2016 р.).	Львів,2016	виступ
18	Економічна кібернетика: інструменти, моделі і методи інтелектуальної підтримки прийняття рішень.Всеукраїнська інтернет-конференція	Дніпро,2023	публікація
19	Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки. VIII Всеукраїнська науково-практична конференція	Дніпро,2023	публікація
20	Економічна кібернетика: інструменти, моделі і методи інтелектуальної підтримки прийняття рішень.Всеукраїнська інтернет-конференція	Дніпро,2022	публікація
21	Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики. VI Міжнародна науково-практична конференція	Кривий Ріг,2021	публікація
22	Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку. Міжнародна науково-практична конференція	Херсон,2021	публікація
23	Актуальні питання сучасної науки. III Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція	Бережани,2020	публікація
24	Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю. VII Міжнародна науково-практична конференція	Київ, 2020	публікація
25	Сучасні технології менеджменту, інформаційне, фінансове та облікове забезпечення розвитку економіки в умовах євроінтеграції. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція	Черкаси,2020	публікація
26	Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція	Дубляни,2020	публікація
27	Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством. II Всеукраїнська науково-практична конференція.	Полтава,2019	публікація
28	Модернізація економіки: сучасні реалії, прогностичні сценарії та перспективи розвитку.Міжнародна науково-практична конференція	Херсон,2018	публікація
29	Актуальні проблеми розвитку аграрного сектору економіки України. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція	Херсон,2020	публікація
30	Проблеми розвитку малих відкритих економік. Всеукраїнський форум з проблем міжнародних економічних відносин	Житомир,2018	публікація
31	Сучасні управлінські технології в умовах трансформації соціально-економічних відносин. Всеукраїнська науково-практична конференція	Івано-Франківськ,2018	публікація
32	Актуальні проблеми економіки та управління в епоху глобальних викликів і загроз. Всеукраїнська науково-практична конференція	Дніпро,2018	публікація
33	Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки. V Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю.	Дніпро,2019	публікація

№ з/п	Назва конференції, семінару	Місце проведення	Форма участі
34	Сучасні тенденції розвитку світової економіки. X Міжнародна науково-практична конференція	Харків, 2018	публікація
35	Сучасні економічні дослідження. III Міжнародна науково-практична конференція	Краматорськ, 2017	публікація
36	Економічні перспективи підприємництва в Україні. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція	Ірпінь, 2017	публікація
37	Економіка та управління: сучасний стан і перспективи розвитку. III Міжнародна науково-практична конференція	Одеса, 2017	публікація
38	Кіровоградщина – 2025: пріоритети і можливості розвитку. Науково-практична конференція	Кропивницький, 2017	публікація
39	Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації. II Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів	Львів, 2016	публікація
40	Економічні перспективи підприємництва в Україні. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція	Ірпінь, 2016	публікація

ВІДОМОСТІ ПРО ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОДЕРЖАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань європейської інтеграції

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-34-42, факс: 255-33-13, e-mail: comeuroint@rada.gov.ua

№ 04-17/16-1615 (310809)

" 20 " 12 2016 р.

*Ізуч. С.О.
До ВР і має
різн. мех.
26.12.2016*

Директору ДУ «Інститут
регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього
НАН України»
д.е.н., проф. Кравціву В.С.

Ознайомившись із матеріалами науково-аналітичної доповіді «Конкурентоспроможність промисловості регіонів України», відзначаємо їх актуальність та практичну значимість в умовах дії зони вільної торгівлі між Україною і державами-членами Європейського Союзу.

Системність і комплексність представлених у доповіді аналітичних матеріалів, а також конструктивність авторських пропозицій щодо підвищення рівня конкурентних переваг вітчизняної промисловості на внутрішньому і зовнішньому ринках, дають підстави для їх використання Комітетом при розробці відповідних нормативно-правових документів, спрямованих на забезпечення розвитку промислового сектора національної економіки, зокрема на засадах поглиблення транскордонного співробітництва.

Заступник голови Комітету

М.М.ІОНОВА

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА	
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"	
Вх. №	186
" 21 " 06	20 17 р.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань європейської інтеграції

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-34-42, факс: 255-33-13, e-mail: comeuroint@rada.gov.ua

№ 04-17/16-736(131364)

"06" "06" 2017 р.

*Ішук С.О.
До відомої і матеріалів
теми.
Зрештою
21.06.2017*

Директору ДУ «Інститут
регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАН України»
д.е.н., професору Кравціву В.С.

У відповідь на Ваш лист № 5/186 від 29.05.2017 р. повідомляємо, що проблематика, піднята в науково-аналітичній записці «Оцінка експортно-імпортних операцій із давальницькою сировиною (Україна і Львівська область)» є надзвичайно актуальною, надто для тих областей Західного регіону України, які межують із державами-членами Європейського Союзу.

Результати представленої SWOT-аналізу впливу підприємств, які працюють із давальницькою сировиною, на соціально-економічний стан країни (регіону) будуть враховані при окресленні орієнтирів державної промислової політики, зокрема у напрямку забезпечення розвитку національних товаровиробників.

З повагою,
Заступник Голови Комітету

ІОНОВА М.М.

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І.ДОЛІЩЬОГО НАН УКРАЇНИ"
Вх. № 283
" 8 " 12 2017 р.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань європейської інтеграції

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-34-42, факс: 255-33-13, e-mail: comeuroint@rada.gov.ua

№ 04-17/16-1633 (281658)

" 7 " грудня 2017 р.

Директору Інституту

КРАВЦІВУ В.С.

ДОВІДКА

У відповідь на Ваш лист № 5/359 від 21.11.2017 р. щодо науково-аналітичної доповіді «Структура промислового сектора економіки України: порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації», підготовленої відділом розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій під керівництвом д.е.н., професора Іщук С.О., повідомляємо:

- 1) тематика проведених досліджень є надзвичайно актуальною в умовах поглиблення європейської інтеграції України;
- 2) представлені матеріали об'єктивно висвітлюють конкурентні переваги української промисловості серед держав-членів ЄС за ключовими структурними і абсолютними показниками;
- 3) авторські розробки щодо оптимізації структури промислового сектора економіки України та її регіонів, а також запропоновані механізми підвищення ефективності функціонування вітчизняної промисловості будуть враховані при розробці відповідних програмних документів.

З повагою,
Заступник Голови комітету

М.М.Іонова

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"

Вх. № 86
" 11 " 06 20 18 р.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань європейської інтеграції

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-34-42, факс: 255-33-13, e-mail: comeuroint@rada.gov.ua

№ 04-17/15-500(106705)

"21" 05 2018 р.

*14 укр. с. о.
до вільного і мате
рміальних темат.
11.06.2018*

Директору
ДУ «Інститут регіональних
досліджень ім. М.І. Долішнього
НАН України»
д.е.н., проф. Кравціву В.С.

Ознайомившись із матеріалами науково-аналітичної записки «Розвиток промислового сектора економіки регіонів України: тенденції та ефективність», відзначаємо їх актуальність та практичну значимість у площині забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної промисловості, зокрема в умовах посилення євроінтеграції України.

З огляду на системність і комплексність проведених аналітичних оцінок різних аспектів функціонування української промисловості в розрізі областей України, представлені матеріали можуть бути використані при розробці відповідних програмних документів, що стосуються забезпечення регіонального розвитку.

Заступник
Голови Комітету

М.М.ІОНОВА

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА	
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"	
Вх. №	дата
" 22 "	" 11 "
	2018 р.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань європейської інтеграції

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-34-42, факс: 255-33-13, e-mail: comeuroint@rada.gov.ua

№ 04-17/16-1290(241422)

"19" 11 2018 р.

Іщук С.О.
 До відома і матеріалів
 мем. *Іщук*
 22.11.2018

Директору
 ДУ «Інститут регіональних
 досліджень ім. М.І. Долішнього
 НАН України»
 д.е.н., проф. Кравціву В.С.

У відповідь на Ваш лист № 5/281 від 09.10.2018 повідомляємо, що проблематика, піднята в науково-аналітичній доповіді «Оцінка імпортозалежності економіки України (за сегментами споживання продукції переробної промисловості)» є особливо актуальною, передусім із позиції економічної безпеки України.

Грунтовність проведених оцінок і новизна отриманих аналітичних результатів, а також конструктивні пропозиції у напрямку реалізації ефективної політики імпортозаміщення в Україні дають підстави для їх врахування при виробленні певних стратегічних документів, зокрема щодо активізації інноваційного розвитку вітчизняної переробної промисловості як ключового виду економічної діяльності.

Заступник
 Голови комітету

М.М.Іонова

М.М.ІОНОВА

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань європейської інтеграції

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел. 255-34-42, факс: 255-33-13, e-mail: comeuroint@rada.gov.ua

№ 04-17/16-348/106158

„ 04 „ 06 2019 р.

Іщук С.О.
До Влада і матеріалів
тема.
[Signature]
10.06.2019

Директору ДУ «Інститут
регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього
НАН України»
д.е.н., проф. Кравціву В.С.

Шановний Василю Степановичу!

У відповідь на Ваш лист № 9/176 від 28.05.2019 р. Комітет з питань європейської інтеграції повідомляє, що проблематика, висвітлена у науково-аналітичній доповіді «Розвиток деревообробної промисловості в Україні: регіональні аспекти», є дуже актуальною, виходячи з багатьох позицій, а саме: економічної, екологічної, безпекової. Особливої уваги заслуговують результати порівняльного аналізу сировинного потенціалу деревообробних виробництв України і держав-членів Європейського Союзу.

Зазначене дає підстави констатувати практичну значимість представлених матеріалів і можливість їх використання при виробленні відповідних стратегічних документів, зокрема, щодо розвитку лісопереробного сектора національної економіки в умовах поглиблення євроінтеграції України.

Заступник
Голови Комітету

[Signature]

М.М. ІОНОВА

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА	
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"	
Вх. №	78
" 16 "	06 2019 р.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань промислової політики та підприємництва

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-95, факс: 255-39-41

№ 04-30/14-476/272882

"28" грудня 2018 р.

Іщук С.О.
 До Вченої і матеріалів
 тематичної
 конференції
 30.12.2018

Директору Інституту регіональних досліджень
 імені М. І. Долішнього
 Національної академії наук України,
 д.е.н., професору
 КРАВЦІВУ В. С.

Шановний Василю Степановичу!

У Комітеті Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва отримано і розглянуто підготовлену відділом розвитку виробничої сфери регіону та інвестицій під керівництвом д.е.н., професора Іщук С.О. науково-аналітичну доповідь «Оцінка імпортозалежності економіки України (за сегментами споживання продукції переробної промисловості)».

Отримані результати наукового дослідження заслуговують на увагу та мають важливе практичне значення. Окремі його елементи використовуватимуться Комітетом в законопроектній діяльності.

З повагою,
 Голова Комітету

Віктор Галасюк

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань промислової політики та підприємництва

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-95, факс: 255-39-41

№ 01-30/28-113/62028

"28. березня" 2019 р.

*Іщук С.О.
До Віктора і матері
на тему
Кравців
9.04.2019.*

Директору ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долінського НАН України»
д.е.н., проф.
КРАВЦІВУ В.С.

Шановний Василю Степановичу!

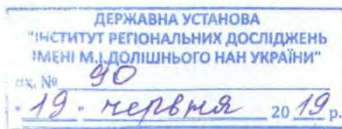
У Комітеті Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва отримано і розглянуто науковс-аналітичну записку «Ключові тренди розвитку промисловості України: регіональний вимір», підготовлену відділом проблем реального сектора економіки регіонів під керівництвом д.е.н., професора Іщук С.О.

Представлені аналітичні матеріали є актуальними та мають практичну цінність. Окремі результати проведеного дослідження можуть бути використані Комітетом в процесі опрацювання відповідних законопроектів, зокрема щодо реалізації державної промислової політики на регіональному рівні.

З повагою
Голова Комітету

Віктор Галасюк

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА	
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
ІМЕНІ М.І. ДОЛІНСЬКОГО НАН УКРАЇНИ"	
Вх. №	49
" 9 - 04	20 19 р.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань промислової політики та підприємництва

01008, м. Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-35-95, факс: 255-39-41

№ 04-30/28-227/113432

"18" червня 2019 р.

Іщук С.О.
До Відреє і матеріалів
теми
19.06.2019

Директору ДУ «Інститут
регіональних досліджень ім. М.І.
Долішнього НАН України»
д.е.н., проф. КРАВЦІВУ В.С.

Шановний Василю Степановичу!

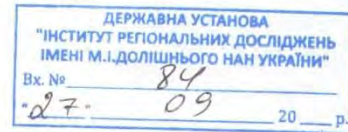
Комітетом з питань промислової політики та підприємництва Верховної Ради України отримано і розглянуто науково-аналітичну доповідь «Розвиток деревообробної промисловості в Україні: регіональні аспекти», підготовлену відділом проблем реального сектора економіки регіонів під керівництвом д.е.н., професора Іщук С.О.

Представлені аналітичні матеріали є актуальними і мають практичну цінність. Окремі результати наданого дослідження можуть бути використані Комітетом при опрацюванні відповідних нормативно-законодавчих актів, зокрема що стосуються державного стимулювання розвитку деревообробних виробництв із поглибленим ступенем переробки сировини.

З повагою
Голова Комітету

Віктор ГАЛАСЮК

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
Комітет з питань економічного розвитку
01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-43-19

Іщук С.О.
До Вірою і матеріалів
тежч.
Василь
27.09.2022

Директору Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України
В. Кравціву

бул. Козельницька, 4, м. Львів, 79026

Шановний Василю Степановичу !

Висловлюємо вдячність за надану до Комітету з питань економічного розвитку наукову записку "Удосконалення нормативно-правових інструментів стимулювання розвитку українського машинобудування у повоєнний період", підготовлену відділом проблем сектора економіки регіонів Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України, та повідомляємо, що зазначені матеріали направлені народним депутатам України – членам Комітету для ознайомлення і використання у законотворчій діяльності.

З повагою
Голова Комітету

Д.А. Наталуха

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Наталуха Дмитро Андрійович
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B04000000EA333100312B9000
Дійсний до: 09.02.2023 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-16/14-2022/154646 від 14.09.2022

Матеріальна копія
електронного документа

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
Комітет з питань економічного розвитку

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5

Іщук С.О.
До вводу і матеріалів
теми.
[Signature]
26.05.2023

Директору ДУ «Інститут
регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН
України»

Кравціву В.С.

вул. Козельницька, 4, м. Львів,
Львівська обл., 79026

Шановний Василю Степановичу!

У Комітеті з питань економічного розвитку, в межах предметів відання та компетенції, розглянуто наукову записку «Проблеми розвитку української промисловості в умовах сучасних викликів», підготовлену відділом проблем реального сектора економіки регіонів під керівництвом професора Іщук С.О.

Висловлюємо вдячність за інформацію стосовно відповідних інструментів подальшої підтримки вітчизняної промисловості і чинників, які впливають на її розвиток та повідомляємо, що надані матеріали використовуватимуться при опрацюванні у Комітеті відповідних питань.

З повагою

Голова Комітету

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ
Керівник секретаріату Комітету
Верховної Ради України
з питань економічного розвитку

Д.А. Наталуха

01.05.23

(дата)

(підпис)

(ПІБ)

[Signature] *В.В. Шестопалова*

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"
Вх. № *78*
06 - *05* 20*23* р.

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Наталуха Дмитро Андрійович
Сертифікат: 26B2648ADD3032E104000000EA3331008422AE00
Дійсний до: 19.12.2024 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
04-16/18-2023/92151 від 02.05.2023

1176622

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

Шевченко Євгеній Володимирович
01008, м. Київ, вул. Грушевського, 5, тел. (044) 255 42 57
email: shevchenko@rada.gov.ua

Іщук Є.О.
До Відома і
матеріалів до справи.
[Signature]
10. XI. 2021

Директору «ІНСТИТУТУ РЕГІОНАЛЬНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ імені М.І. Долішнього
Національної академії наук України»
д.е.н., професору
КРАВЦІВУ В.С.

вул. Козельницька, 4, Львів-26, 79026

№ 04-16/262 від 20.10.21

Щодо розгляду наукової записки
«Діагностика проблем інноваційного
розвитку промисловості України»

Шановний Василю Степановичу !

Мною, як народним депутатом України, керуючись статтею 16 Закону України «Про статус народного депутата України», уважно розглянуто Ваше звернення № 9/340 від 21.09.2021 р.

Виконуючи обов'язки Голови підкомітету з питань промислової політики Комітету Верховної Ради України з питань економічного розвитку, мною взято до уваги матеріали доданої наукової записки «Діагностика проблем інноваційного розвитку промисловості України», які будуть використані у моїй подальшій депутатській діяльності.

Висловлюю Вам щиру вдячність за небайдужість до питань захисту національних економічних інтересів у контексті інноваційного виробництва.

З повагою
Народний депутат України

Є.В. ШЕВЧЕНКО

Підписано КЕП

Паперова копія оригіналу
електронного документа

**МІНІСТЕРСТВО З ПИТАНЬ СТРАТЕГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ
(Мінстратегпром)**

вул. Івана Франка, 21/23, м. Київ, 01054, тел. (044) 298-08-75, www.mspu.gov.ua, код ЄДРПОУ 43733545

№ _____

На № 9/952 від 23.11.2021

Про наукову доповідь

Директору Державної установи
«Інститут регіональних
досліджень імені
М. І. Долішнього Національної
академії наук України»
Кравців В. С.

вул. Козельницька, 4, м. Львів, 79026

Івук С.О.
До Директора і матеріалів
тесис.
В.С.
16.XI.2021

Щановний Василю Степановичу!

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України розглянуло лист Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України» щодо наукової доповіді «Українське машинобудування в умовах глобальних змін: регіональний вимір» (далі – Доповідь) та повідомляє наступне.

В умовах глобальних змін і нестабільності у промисловому секторі економіки питання розвитку машинобудування є досить актуальним.

Мінстратегпром висловлює вдячність колективу науковців Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України, які здійснили підготовку Доповіді та надали її Мінстратегпрому для використання в практичній діяльності. Ознайомившись з оцінкою системних проблем у сфері розвитку машинобудування відзначаємо високий рівень наданих матеріалів та їхню можливу корисність в результаті використання.

Міністерство сподівається на подальшу співпрацю з Інститутом регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України у сфері дослідження актуальних науково-практичних проблем розвитку машинобудування в Україні.

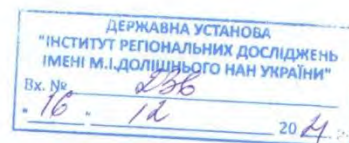
З повагою

Заступник Міністра з питань
європейської інтеграції

Прокопенко Дмитро 2985084

Юрій ПЕТРОВСЬКИЙ

UB
МІНСТРАТЕГПРОМ
№20/1.5-10.4/6226 від 07.12.2021
КЕП: Петровський Ю. О. 07.12.2021 09:44
58E2D9E7F900307B0400000BEF43000608D8E00
Сертифікат дійсний з 18.01.2021 11:26 до 18.01.2023 11:26

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ

№ 12 2022 р.

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
(Мінекономіки)

вул. М. Грушевського 12/2, м. Київ, 01008, тел. (044)200-47-53, факс (044)253-63-71
E-mail: meconomy@me.gov.ua, http://www.me.gov.ua, код ЄДРПОУ 37508596

Ізук С.С.
До Відома і коментарів
Увіра
6.12.2022

На № 9/319 від 22.11.2022

Директору ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України"

igt_nas@ukr.net

Шановний Василю Степановичу!

Повідомляємо, що надіслана Вами наукова доповідь "Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України: регіональний вимір", розглянута та може бути використана при підготовці документів Міністерства економіки України. Міністерство відзначає важливість досліджень Інституту для формування промислової політики та висловлює вдячність за наданий науково-аналітичний матеріал.

З повагою

Директор директорату розвитку
реального сектору економіки

Роман КРОПИВНИЦЬКИЙ

Марина Гавриш 200 47 73*3883
mgavrish@me.gov.ua

ДОКУМЕНТ СЕД Мінекономіки АСКОД

Підписувач КРОПИВНИЦЬКИЙ РОМАН ВІТАЛІЙОВИЧ
Сертифікат 2B6C7DF9A3891DA104000009414BF00E9586803
Лійсний з 11.05.2022 9:24:00 по 11.05.2023 23:59:59

Мінекономіки

3811-06/77786-07 від 02.12.2022 08:35

**МІНІСТЕРСТВО
РОЗВИТКУ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ**

вул. Велика Житомирська, 9, м. Київ, 01601, тел./факс: (044) 278-83-90, тел. (044) 284-05-54,
278-82-90; e-mail: minregion@minregion.gov.ua, сайт: www.minregion.gov.ua;
код згідно з ЄДРПОУ 37471928

№ _____ на № _____ від _____

**ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього
НАН України»**

Міністерство розвитку громад та територій України опрацювало науково-аналітичну доповідь «Територіальний розвиток і регіональна політика: стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації», надіслану листом ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» та повідомляє наступне.

Станом на листопад 2020 року у 21 регіоні розроблені на засадах смарт-спеціалізації та затверджені відповідними обласними радами регіональні стратегії розвитку. Проте, враховуючи новизну підходу та значну кількість зацікавлених сторін, робота центральних та місцевих органів влади у даному напрямку буде продовжуватися. Зокрема, у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695) в рамках стратегічної цілі «Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» передбачено ряд завдань щодо подальшого впровадження підходу смарт-спеціалізації в Україні.

Беручи до уваги ґрунтовний аналіз методологічних підходів до визначення смарт-спеціалізації регіонів, а також практики розроблення і виконання стратегій смарт-спеціалізації у Європейському Союзі, вважаємо, що аналітична доповідь науковців ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» може бути використана Мінрегіоном для подальшої імплементації підходу смарт-спеціалізації в Україні.

Мінрегіон високо цінує той факт, що наукові дослідження Інституту відповідають актуальним питанням регіонального розвитку та пріоритетам державної регіональної політики в Україні.

Заступник Міністра

Іван ЛУКЕРЯ

Самсонюк Катерина 073-090-00-18

МІНРЕГІОН
№7/36.1/18949-20 від 26.11.2020

1773213

Підписано ЕЦП
Лукеря Іван Михайлович
26.11.2020 15:46

УКРАЇНА

ВОЛИНЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

м-н Київський, 9, м. Луцьк, 43027, тел./факс (0332) 778 153, e-mail: post@voladm.gov.ua, код ЄДРПОУ 13366926

21.11.2016 № 7958/4.1/2-16
 № _____ від _____

ДУ «Інститут регіональних
 досліджень імені М. І. Долішнього
 НАН України»

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА	
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
ІМЕНІ М.І.ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"	
Вх. №	2
"05"	21
	20 17 р.

Іщук С.О.
До відома і
застережень керівника
5.01.2017

На виконання листа від 28.11.2016 № 05/420 щодо практичного використання матеріалів науково-аналітичної доповіді «Конкурентоспроможність промисловості регіонів України» повідомляємо наступне.

Подані аналітичні матеріали будуть використані при розробці Стратегії розвитку промислового комплексу на період до 2025 року та плану розвитку промислового комплексу до 2020 року для розроблення чіткого плану дій з розвитку промисловості, а також забезпечення координації заходів промислової політики та інших пов'язаних з нею складових економічної політики.

Перший заступник голови

О. СТЕПАНЦОВ

Кресак 778 195

УКРАЇНА
Донецька обласна державна адміністрація
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІКИ

вул. Богдана Хмельницького, б. м. Краматорськ, Донецька область, 84313,
тел. (06264)3-71-88, E-mail: dcoda@dn.gov.ua, код ЄДРПОУ 02741427

№ _____
на № _____ від _____

Про розгляд науково-аналітичної записки

Директору Інституту регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України д.е.н., професору
Кравціву В.С.

*Лістук С.О.
До відомого і матеріалу
уфк
4.04.2018*

Шановний Василю Степановичу!

На виконання доручення керівництва облдержадміністрації від 12.03.2018 №21/2025/0/1-18/0.4 департаментом економіки облдержадміністрації розглянуто науково-аналітичну записку Інституту регіональних досліджень імені М.І. Долішнього Національної академії наук України (лист від 06.03.2018 №5/76) на тему «Розвиток промислового сектора економіки регіонів України: тенденції та ефективність».

Враховуючи практичну значимість надісланих матеріалів, повідомляємо, що вони будуть використані департаментом під час розробки перспективних напрямів регіональної політики економічного розвитку, направлених на розвиток промислового комплексу.

Сподіваємось на подальшу плідну співпрацю.

З повагою
В.о. директора департаменту

Г.П. Чурікова

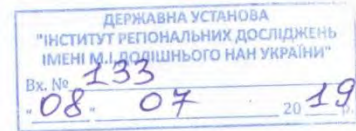
Ковердяв Дмитро Сергійович
Юрик Артем Володимирович
0501025710

ДОНЕЦЬКА ОДА
Департамент економіки
6/6-391/400/0/41-18/02-1 від 02.04.2018

Сидук С.В.
2.07.2019

Україна

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
 ДЕПАРТАМЕНТ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
 10014, м. Житомир, вул. Мала Бердичівська, 25, тел. (0412) 47-38-83
 Web: www.economy-zt.gov.ua E-mail: ekonomika@zt.ukrtel.net Код ЄДРПОУ 02741433

02.04.19 № 10/2151
 на № 9/176 від 28.05.2019

Директору ДУ «Інститут
 регіональних досліджень
 імені М.І. Долішнього Національної
 академії наук України», доктору
 економічних наук, професору
 Кравців В.С.

Про розгляд науково-
 аналітичної доповіді

Шановний Василю Степановичу!

Департамент агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної державної адміністрації (далі – департамент) вдячний Вам за надіслану науково-аналітичну доповідь «Розвиток деревообробної промисловості в Україні: регіональні аспекти».

Розглянувши науково-аналітичну доповідь департамент взяв її до відома та у разі потреби використовуватиме в подальшій роботі.

З повагою

В.о. директора департаменту

Віктор ГРАДІВСЬКИЙ

ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

пл. Народна, 4, м. Ужгород, 88008, тел.: (0312) 69-61-00; 69-60-80; 69-60-78 факс,
www.carpathia.gov.ua, e-mail: admin@carpathia.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 00022496

від 16.12.2021 № 9324/06-06 На № 9/955 від 23.11.2021

Гуцул С.О.
До Василя і Степановичів
тема.
17.11.2021

Державна установа
„Інститут регіональних
досліджень імені М.І. Долишнього
Національної академії наук
України”

Шановний Василю Степановичу!

Відповідно до листа ДУ „Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього Національної академії наук України” від 23.11.2021 № 9/655 облдержадміністрація ознайомилась з науковою доповіддю „Українське машинобудування в умовах глобальних змін: регіональний вимір” та повідомляє про таке.

Тема наукової роботи відзначається надзвичайною актуальністю для області, оскільки третина реалізованої промислової продукції Закарпаття належить машинобудуванню.

Аналітична робота має глибоке змістовне наповнення. Викликає інтерес проведений аналіз світових тенденцій розвитку машинобудування, а також порівняння основних показників галузі з показниками країнам Європи.

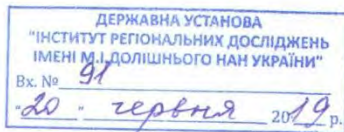
Інформацію, викладену в науковій доповіді „Українське машинобудування в умовах глобальних змін: регіональний вимір” буде використано при підготовці матеріалів для робочих нарад при голові обласної державної адміністрації, а також для робочих візитів керівництва області на підприємства машинобудівної галузі.

Висловлюємо вдячність авторському колективу за надіслану змістовну науково-аналітичну роботу та сподіваємося на подальшу співпрацю.

**Заступник голови
державної адміністрації**

Іван ЗАВИДНЯК
613516

Іштван ПЕТРУШКА

ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

пр. Соборний, 164, м. Запоріжжя, 69107, тел/факс: (061) 224 63 81
E-mail: adm@zoda.gov.ua; www.zoda.gov.ua Код ЄДРПОУ 00022504

13.06.2019 № 05622/08-22 На № 9/176 від 28.05.2019

Іщук С.О.
До вченої матеріалів
теми:
Уривок
20.06.2019

Директору ДУ «Інститут
регіональних досліджень імені
М.І. Долішнього Національної
академії наук України»

Кравціву В.С.

вул. Козельницька, 4,
м. Львів-26, 79026

Про розгляд аналітичних матеріалів

Шановний Василю Степановичу!

На Ваш лист від 28.05.2019 № 9/176 щодо розгляду науково-аналітичної доповіді «Розвиток деревообробної промисловості в Україні: регіональні аспекти» повідомляємо про таке.

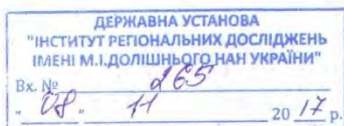
Облдержадміністрація розглянула та взяла до уваги науково-аналітичну доповідь «Розвиток деревообробної промисловості в Україні: регіональні аспекти» підготовлену відділом проблем реального сектора економіки регіонів під керівництвом д. е. н., професора Іщук С.О. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього Національної академії наук України».

Матеріали вищезазначеної науково-аналітичної доповіді будуть враховані при забезпеченні реалізації державної політики у промисловості області та здійсненні організаційних заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємств промисловості.

З повагою
заступник голови

А.АНТОНОВ

Марина Барановська 239 92 42

УКРАЇНА
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ,
ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ
вул. М.Грушевського 21, м. Івано-Франківськ, 76004, тел. (0342) 55-64-17, факс: 55-26-10
E-mail: main@industry.gov.if.ua Код ЄДРПОУ 40528062

07.11.2017р. № 05.1-14/1578

На № _____ від _____

Іщук С.О.
Ф. В. Кравців
Ф. В. Кравців
8.11.2017

Директору
Державної установи
«Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього
Національної академії наук України»
п. В. Кравціву

Шановний Василю Степановичу!

На лист від 15.09.2017 року №5/290 інформуємо, що в науково-аналітичній доповіді «Оцінка структурних змін у промисловому секторі економіки регіонів України» викладено змістовний аналіз структури промисловості, оцінки рівня валової доданої вартості та ефективності промислового сектора економіки України.

Інформація є корисною в частині основних напрямків промислового розвитку Івано-Франківської області та її місця серед регіонів держави. Вагому частку (10-40 відс.) у структурі промисловості області займають галузі з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності.

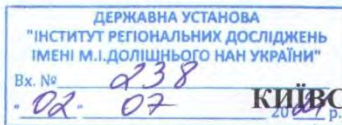
В той же час недостатньо розвинений сегмент галузей з високим ступенем валової доданої вартості – машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування, текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів та виробництва меблів.

Зазначені аналітичні матеріали будуть використані при розробці Програми соціально-економічного та культурного розвитку області на 2018. рік, підготовці аналітичних довідок про стан і перспективи роботи промислового комплексу області, плануванні заходів щодо підвищення рівня інвестиційно-інноваційної активності підприємств.

З повагою

Заступник директора департаменту –
начальник управління промислової
та енергетичної політики

Сергій Подошва

КИЇВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІКИ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ

пл. Лесі Українки, 1, м.Київ, 01196, тел. 286-82-52, факс 286-81-57, e-mail: dert@econkoda.gov.ua, ЄДРПОУ 02741485

№ _____ від _____
на № _____ від _____

Директору «Інституту
регіональних досліджень імені
М.І.Долішнього Національної
академії наук України»
Василю КРАВЦІВУ

Іщук С.О.
До Василью і матеріалів
тема.
Україна
2.07.2021

Шановний Василю Степановичу!

Департаментом економіки та цифровізації Київської облдержадміністрації опрацьовано науково-аналітичну записку «Ключові тренди розвитку машинобудування в регіонах України», підготовлену відділом проблем реального сектора економіки регіонів під керівництвом д.е.н., професора Іщук С.О.

На сьогодні машинобудівна промисловість є перспективною експортоорієнтованою галуззю в економіці України, зокрема й Київської області, від розвитку якої залежить створення нових робочих місць, наповнення бюджету, зростання конкурентоспроможності регіонів.

Надані матеріали несуть практичну цінність для розвитку цієї галузі, що, в свою чергу, дозволить вітчизняним виробникам вийти на зовнішні ринки та сприятиме підвищенню їх конкурентних позицій. Розкриті в роботі ключові проблеми та запропоновані пропозиції щодо їх вирішення будуть враховані при підготовці проектів регіонального розвитку до Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку Київської області на період 2021-2027 роки та під час проведення експертизи регіональних цільових та комплексних програм.

Щиро дякуємо за надіслані матеріали і сподіваємось на подальшу плідну співпрацю.

З повагою

Директор департаменту

Наталія ПОГРЕБНА

Грина Тофанівська
(093) 986 29 01

UB
Київська обласна державна адміністрація
№446/24.02.03/01/2021 від 01.07.2021
КФП: Погребна Н. О. 01.07.2021 15:57
58E2D9E7F900307B0400000DD3D2000F9138B00

КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ

пл. Героїв Майдану, 1, м.Кропивницький-06, 25006, тел. 24-17-25,
E-mail: public@kr-admin.gov.ua, сайт:kr-admin.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 00022543

№ _____
на № _____ від _____

Державна установа
"Інститут регіональних
досліджень ім. М.І. Долішнього"
Національної академії наук України

Про розгляд аналітичних матеріалів

Відповідно до листа державної установи "Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього" Національної академії наук України від 22 листопада 2022 року №9/319 повідомляємо, що обласна військова адміністрація уважно розглянула наукову доповідь "Сучасний стан і проблеми розвитку промисловості України: регіональний вимір" та інформує про наступне.

На даний час в області проводиться робота щодо розроблення проекту програми комплексного відновлення Кіровоградської області на 2023-2025 роки. Згідно з вимогами до порядку та методики розроблення регіональних програм необхідно проаналізувати основні тенденції та проблеми розвитку галузей економіки з оцінкою впливу на них природно-ресурсного, виробничого, людського і трудового, наукового, фінансового та інноваційного потенціалів, провести порівняння обласних показників із середніми показниками по Україні, а також показниками регіонів-сусідів.

Зазначена інформація з питань промисловості, по можливості, буде використана під час:

формування програми комплексного відновлення Кіровоградської області на 2023-2025 роки;

формування розділу обласної програми соціально-економічного розвитку на 2023 рік;

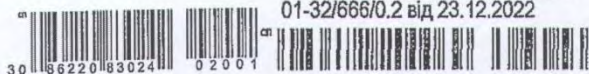
внесення пропозицій до проектів нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади та державних програм розвитку.

Перший заступник начальника
обласної військової адміністрації

Павло КОНОПКО

Олександр Білко 0522 32 07 52

Кіровоградська обласна військова адміністрація
01-32/666/0.2 від 23.12.2022

УКРАЇНА
 ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
 ЄДРПОУ 38557560, 79008, м. Львів, вул. В. Винниченка, 18 тел. 261- 21-55, факс 235-60-80
 E-mail: gue@loda.gov.ua

Іщук С.О.

На лист від 06.11.2019 №9/343

*До Володимира і матеріалів
 мех.ч.
 Фіскал
 2.11.2019*

Директорові ДУ «Інститут
 регіональних досліджень імені
 М.І. Долішнього НАН України»
 д.е.н., проф. Кравціву В.С.

Щодо інформування

Шановний Василю Степановичу!

Департамент економічної політики облдержадміністрації опрацював підготовлену фахівцями ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України» науково-аналітичну доповідь «Тенденції розвитку легкої промисловості в Україні: регіональні аспекти».

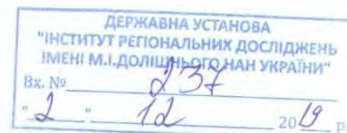
Матеріали науково-аналітичної доповіді є актуальними, цікавими та містять цінні рекомендації в контексті реалізації Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації у 2021-2023 роках, окремих обласних цільових програм, щорічної Програми соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області

Висловлюємо щиру вдячність за направлені нам матеріали та сподіваємося на подальшу конструктивну співпрацю.

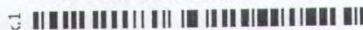
Т.в.о директора

Степан КУЙБІДА

Вик. К. Міськова
 261 25 20

11-1080/0/2-19 від 27.11.2019

ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНА АДМІНІСТРАЦІЯ

просп. Центральний, 59, м. Сєвєродонецьк, Луганська область, Україна, 93406
 тел. (+38 0645) 70-50-85, факс (+38 0645) 70-50-86
 info@loga.gov.ua, http://www.loga.gov.ua Код ЄДРПОУ 00022450

26.11.2017 № 6/30-7260
 На № _____ від _____

*До Голови і маме
 медведчук
 10.01.2018*

Директору Державної установи
 «Інститут регіональних досліджень
 імені М. І. Долішнього
 Національної академії наук України»
КРАВЦІВУ В.С.

Шановний Василю Степановичу!

На Ваш лист від 21.11.2017 № 5/359 щодо розгляду аналітичних матеріалів, повідомляємо.

Облдержадміністрацією розглянуто надану Вами науково-аналітичну доповідь «Структура промислового сектора економіки України: порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації».

У зв'язку з проведенням на території області антитерористичної операції, в структурі промислового комплексу відбулися суттєві зміни, тому вважаємо за доцільне практичне використання наданих матеріалів у подальшій роботі з метою проведення структурних змін у промисловому секторі регіону, який, безумовно, є ключовим видом економічної діяльності в Україні.

Висловлюємо щирі вдячність за надані матеріали, нехай Ваш досвід, професіоналізм, творчий та інтелектуальний потенціал у спільній справі і надалі служитиме зміцненню нашої держави.

З повагою

Заступник голови

Ю.Ю.КЛИМЕНКО

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА	
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
ІМЕНІ М.І.ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"	
Вх. №	08
" 9 "	01 2018 р.

**МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

вул. Адміральська, 22, м. Миколаїв, 54001, тел./факс: (512) 37-09-32, тел. (512) 37-09-32
E-mail: econom@mk.gov.ua, сайт: economy-mk.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 38694316

№ 526/01.01-19
від "15" 04 2019 р.
на № _____
від "___" _____ 20__ р.

Директору
ДУ «Інституту регіональних
досліджень ім. М.І. Долішнього
національної академії наук України
КРАВЦІВУ В.

Іщук С.О.
До Відога і матеріалів
теми:
Григорів
26.04.2019

Шановний Василю Степановичу!

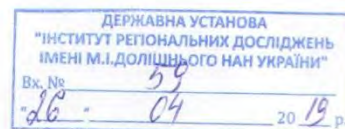
Миколаївською облдержадміністрацією уважно розглянуто науково-аналітичну записку «Ключові тренди розвитку промисловості України: регіональний вимір» та за результатами розгляду повідомляємо наступне.

Представлене дослідження залишило позитивне враження. На особливу увагу заслуговує «Оцінка ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України», що дає можливість планувати підвищення ефективності вітчизняного промислового виробництва.

Матеріали науково-аналітичної доповіді мають практичну цінність і можуть бути використані при формуванні розділів Програми соціально-економічного розвитку Миколаївської області та Стратегії розвитку Миколаївської області (розділ – промисловість).

З повагою
директор департаменту

М. Васильєва — М. ВАСИЛЬЄВА

Рогожа Дмитро 37 09 61

УКРАЇНА

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ

проспект Шевченка, 4, м.Одеса, 65032, тел./факс: (048) 718-94-66, тел.718-95-27
 E-mail: eko@odessa.gov.ua веб-сайт: http://oda.odessa.gov.ua/ Код ЄДРПОУ 39917856

№ _____

*До Іцук С.О.
 в згоду з матеріалами
 6.04.2018*

Директору
 Інституту регіональних досліджень
 імені М. І. Долішнього
 Національної академії наук України
 д.е.н., професору
 Кравціву В. С.

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА	
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	
ІМЕНІ М.І.ДОЛІШЬОГО НАН УКРАЇНИ	
Вх. №	49
06.04	2018 р.

Шановний Василю Степановичу!

Відповідно до Вашого листа від 06.03.2018 № 5176 інформуємо.

Департамент розглянув підготовлену в Інституті регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України науково-аналітичну записку «Розвиток промислового сектора економіки регіонів України: тенденції та ефективність», матеріали якої стосуються аналізу динаміки показників розвитку промисловості та оцінки ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України.

Висловлюємо подяку та цілком підтримує ініціативу Інституту щодо проведення науково-прикладних досліджень стану, динаміки і тенденцій розвитку вітчизняної промисловості. Повідомляємо, що надані аналітичні матеріали будуть використані у роботі Департаменту.

З повагою

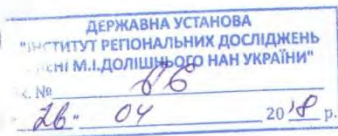
Директор Департаменту

Д.Д. Радулов

Чебан Роман Віорелович 7189 544

Департамент економічної політики та стратегічного планування Одеської обласної державної адміністрації
 Вих. № 642/02.1-16/661 від 22.03.2018

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
 ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, ТОРГІВЛІ ТА
 ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

вул. Соборності, 45, м. Полтава, 36014, факс (+38 05322) 60-93-38, 56-12-43
 E-mail: gue@adm-pl.gov.ua; <http://www.gue.gov.ua>, Код ЄДРПОУ 02741539

17.04.2018 № 03.1-04/809 На № _____ від _____

*Іщенко С.О.
 до Вроже і матеріалів
 темат.
 Іщенко
 26.04.2018*

Директору
 ДУ «Інститут регіональних
 досліджень ім. М.І. Долішнього
 Національної академії наук
 України»
 Кравців В.С.

Шановний Василю Степановичу!

На Ваш лист від 6.03.2018 року №5176 та науково-аналітичну записку «Розвиток промислового сектора економіки регіонів України: тенденції та ефективність», яка розглянута спільно з керівниками провідних промислових підприємств області повідомляємо.

Викладені в зазначеній аналітичній записці пропозиції щодо розв'язання основних проблем і завдань функціонування та розвитку промислового сектору економіки України – заслуговують на увагу. Аналітична записка направлена до Полтавського регіонального відділення УСПП для ознайомлення.

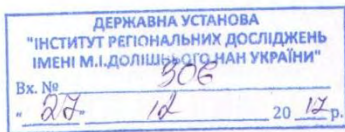
Засвідчуємо свою повагу та дякуємо за плідну співпрацю.

З повагою

Директор Департаменту

І.С. Іщенко

Чередниченко І.П.
 (0532)60-93-77

УКРАЇНА

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Майдан Просвіти, 1, м. Рівне, 33028, тел. (036-2) 26-47-88, факс (036-2) 26-08-35
 E-mail: roda@rv.gov.ua Код ЄДРПОУ 13986712

На № 5/359 від 21.11.2017

*14/17 с.о.
 До в.к. Голова і члени
 Ради облдержадміністрації
 Рівненська обл.
 27.12.2017*

Державна установа «Інститут
 регіональних досліджень імені
 М. І. Долішнього Національної
 академії наук України»

На лист Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього Національної академії наук України» від 21.11.2017 № 5/359 повідомляємо, що облдержадміністрація ознайомила з матеріалами науково-аналітичної доповіді «Структура промислового сектора економіки України: порівняння із державами-членами ЄС і напрями оптимізації».

При цьому повідомляємо, що висвітлена у вищезазначеній доповіді інформація разом з іншими розробками українських вчених була використана при підготовці аналітичних матеріалів з питань соціально-економічного розвитку області та розробці відповідних управлінських рішень, програм і заходів.

Заступник
 голови адміністрації

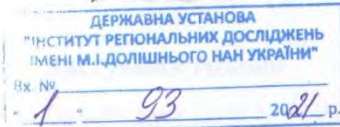
[Handwritten signature] Тимошенко

Михалюк Д.О.
 26-75-82
 2-6193

М2 Рівненська обласна державна адміністрація
 №вх-7983/0/01-48/17 від 26.12.2017

арк. 1

СУМСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

майдан Незалежності, 2, м. Суми, 40000, тел. (0542) 78-27-77, факс 78-27-55

E-mail: mail@sm.gov.ua web: www.sm.gov.ua Код ЄДРПОУ 14005581

№ _____

На № _____

від _____

Івук С.О.

*До Віраме і матеріалів
м.е.с.с.
7.04.2021*

**Директору Державної установи
«Інститут Регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»,
д.е.н., професору
Василю КРАВЦІВУ**
вул. Козельницька, 4, місто Львів-26, 79026

Про надання інформації

Шановний Василю Степановичу!

Ваш лист від 15.03.2021 № 9/47 щодо наданих аналітичних матеріалів стосовно структурних змін у товарному експорті регіонів України ретельно опрацьований та вивчений.

Область, маючи за 2019 рік незначну частку у загальному обсязі експорту України – 1,8%, досягла вищих від середніх по Україні показників покриття експортом імпорту – 1,346 (Україна – 0,823); ступеня технологічності експорту – 0,145 (Україна – 0,115); високотехнологічної експортоорієнтованості промисловості – 0,069 (Україна – 0,060).

Такі показники є результатом плідної праці як підприємств, так і органів влади Сумщини, а також стимулом до подальшого розвитку.

Зазначена науково-аналітична записка є корисним посібником для спеціалістів Департаменту агропромислового розвитку Сумської обласної державної адміністрації та Департаменту економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації при складанні планів розвитку територій, стратегічного планування та реалізації зовнішньоекономічної політики.

З повагою

Підписувач: Савченко Тарас Григорович
Сертифікат:
58E2D9E7F900307B0400000F2A431007E9E9200
Дійсний до: 24.03.2023 15:03:06

№ 01-19/4121
02.04.2021

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ

вул. М.Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, тел./факс: (0352) 52-33-83
E-mail: mail@economy.te.gov.ua Web: <http://www.economy-te.gov.ua> Код згідно з ЄДРПОУ 40388463

№ _____ На № _____ від _____

Ізюк С.С.
До відома і матеріалів
теми:
Звіту 17.04.2019
**Щодо практичного використання
наданих науково-аналітичних
матеріалів**

Державна установа “Інститут
регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього
Національної академії наук”

На лист від 21.03.2019 року № 5/97 щодо практичного використання науково-аналітичної записки “Ключові тренди розвитку промисловості України: регіональний вимір” інформуємо про наступне.

Отримані наукові результати, сформульовані у вищевказаній записці, будуть використані під час розроблення проекту Стратегії розвитку Тернопільської області на 2021-2027 роки.

Директор департаменту

Галина ВОЛЯНИК

Ірина Рудик 25 45 02

Департамент економічного розвитку і торгівлі Тернопільської облдержадміністрації
№ 02-26/439 від 16.04.2019

УКРАЇНА
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ

Держпром, 3 під'їзд, 4 поверх, м. Харків, 61022 тел./факс: (057) 705-14-51
E-mail: urpprom@kharkivoda.gov.ua

Дд. 11.2021 № 01-03-02/920 на № _____ від _____

Іщук С.О.
До Відома і матеріалів
всім
Звіти
10.11.2021

Державна установа «Інститут
регіональних досліджень імені
М.І. Долішнього Національної
академії наук України»

На виконання доручення керівництва обласної державної адміністрації
Управління опрацювало вашого листа від 18.10.2021 №9/383 щодо розгляду
аналітичної записки «Конкурентні переваги промислових виробництв
Харківської області (порівняльна оцінка)», підготовленої відділом проблем
реального сектора економіки регіонів під керівництвом д.е.к., професора
Іщук С.О., та інформує.

Ураховуючи актуальність питання розвитку промислового сектору
економіки, матеріали аналітичної записки будуть використані Управлінням під
час підготовки матеріалів керівництву обласної державної адміністрації для
прийняття управлінських рішень.

Начальник Управління

Володимир МІЩЕНКО

Роман Шеховцов
Тетяна Ярова 705 04 04

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ
№ 10-11 2021 р.

ХЕРСОНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА Ш. Свободи, 1, м. Херсон, 73003, факс (0552) 32-11-03, тел. 22-27-64
 "ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ М.І.ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"
 e-mail: kanc@khoda.gov.ua, www.khoda.gov.ua
 Вх. № 75 Система управління якістю сертифікована відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001:2015
 "21" 05 2018 р. Код ЄДРПОУ 00022645

№ _____
 На № _____ від _____

Директору ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І.Долішнього
 Національної академії наук України»
 Кравціву В.С.

Шановний Василю Степановичу!

Перш за все засвідчую Вам глибоку повагу та висловлюю вдячність за надану можливість ознайомитися із підготовленою фахівцями інституту наукову роботу «Розвиток промислового сектора економіки регіонів України: тенденції та ефективність».

Обласна державна адміністрація вивчила науково-аналітичну записку, надану у Вашому листі від 06 березня 2018 року №5/76, та повідомляє наступне.

Інформація стосовно оцінки ефективності функціонування промислового сектора економіки регіонів України та фактичне місце промислового комплексу Херсонської області серед інших регіонів України, що показана у цій науковій праці, буде прийнята до уваги.

Проблемні питання розвитку промисловості, що розкриті в розділі «Висновки і пропозиції» притаманні і для промислового сектору Херсонської області і дають підстави для твердження про необхідність реструктуризації промислового сектора економіки Херсонщини. Запропонований комплекс заходів для вирішення цих питань, буде взято основу під час підготовки регіональних програмних документів як галузевого, так і комплексного характеру.

З повагою

Заступник голови
 обласної державної адміністрації

Є.Рищук

Французов 26 22 56

Херсонська обласна державна адміністрація
 2487/0-18/19/315 від 27.04.2018

680481

УКРАЇНА

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ
 Майдан Незалежності, Будинок рад, м. Хмельницький, 29005,
 тел. (0382)76-51-52, факс 79-53-42, E-mail: khm_econ@adm-km.gov.ua Код ЄДРПОУ 39924423

29.03.2019 № 04.01-734/19
 на 5/97 від 21.03.2019р.

*Іщук С.О.
 До Віраме і мате -
 ріальне тем.
 Офвішніф
 2.04.2019*

Директору Інституту регіональних
 досліджень ім. М.І. Долішнього
 Національної академії наук України
 Кравціву В.С.

Шановний Василю Степановичу!

Департаментом економічного розвитку, промисловості та інфраструктури облдержадміністрації розглянуто Ваш лист від 21.03.2019 № 5/97 та опрацьовано матеріали науково-аналітичної записки «Ключові тренди розвитку промисловості України» в частині основних показників діяльності промислових підприємств Хмельницької області.

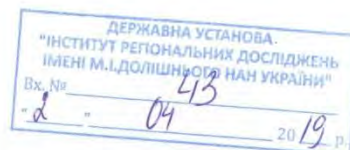
Наведена у науково-аналітичній записці інформація про тенденції розвитку промисловості Хмельницької області за 2011-2018 роки має інформативне та практичне застосування у здійсненні подальшого аналізу, моніторингу діяльності промислових підприємств регіону, а також розробці плану заходів з реалізації Стратегії регіонального розвитку Хмельницької області на період до 2020 року.

З повагою

Директор Департаменту

О. Бохонська

Інна Танюк
 (0382) 76-41-18

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І.ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"

Вх. № _____
"05" _____ 2018 р.

ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ,
РОЗВИТКУ ТА УТРИМАННЯ МЕРЕЖІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ
ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ
(ДЕПАРТАМЕНТ ІНФРАСТРУКТУРИ)

бульвар Т.Г. Шевченка, 185, м. Черкаси, 18000, тел. (0472) 37-10-94, факс 33-70-81
E-mail: transport.opk@ukr.net Код ЄДРПОУ 40232995

22.05.2018 № 667-02/13-02 На № _____ від _____

*Іван С.О.
До В'юже і
на матеріалів теми.
Фізіку
23.05.2018*

Кравціву В. С.
Директору ДУ „Інститут
регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього НАНУ“,
д.е.н., професору

вул. Козельницька, 4
м. Львів, 79026

Шановний Василю Степановичу!

За дорученням керівництва обласної державної адміністрації Департамент інфраструктури облдержадміністрації, який опікується питаннями розвитку промислового потенціалу області, ознайомився з науково-аналітичною запискою „Розвиток промислового сектора економіки регіонів України: тенденції та ефективність“.

Інформація, викладена у записці, є ґрунтовною та корисною для глибшого розуміння динаміки процесів, які відбуваються у промисловому секторі економіки регіонів України.

Комплекс запропонованих інститутом заходів для структурної перебудови промисловості буде використано при формуванні обласної програми розвитку промисловості Черкащини.

З вдячністю та повагою

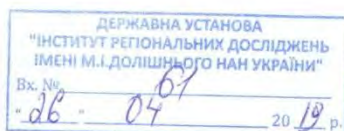
Директор

Литвак 54 17 50

С. Чубань

Черкаська обласна державна адміністрація
№ 02/13-02-01/2304 01 01-16 від 22.05.2018

УКРАЇНА

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

вул.Шевченка,7, м.Чернігів, 14000, тел./факс (0462)67-57-39, e-mail: der_post@cg.gov.ua, код ЄДРПОУ 02742119

16.04.2019 № 04.01-08/ 998

На № _____ від _____

Іщук С.О.

*До Відома і матеріалів
теми:
[підпис]
26.04.2019*

Державна установа «Інститут
регіональних досліджень
ім. М.І. Долішнього НАНУ»

79026, Львів-26, вул. Козельницька,4

Департамент економічного розвитку облдержадміністрації уважно розглянув науково-аналітичну записку «Ключові тренди розвитку промисловості України: регіональний вимір» та інформує.

Відповідно до статей 10, 11, 15 Закону України «Про засади державної регіональної політики», постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів», Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 березня 2016 року № 79 «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій та планів заходів з їх реалізації» (із змінами і доповненнями), керуючись статтями 6, 39 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» розпочато розробку Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки (перший етап).

Інформаційно-аналітичні матеріали, направлені Державною установою «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАНУ» дуже змістовні, які відображають реальний стан регіональної промисловості, в яких відображені сильні та слабкі її сторони. Проведено оцінку ефективного функціонування промислового сектору економіки та надано висновки та рекомендації, які будуть враховані при розробці Стратегії та Плану заходів з її реалізації.

Заступник директора Департаменту

С. МЕЖЕННИЙ

Додаток Б

Однофакторні регресійні моделі впливу індексу економічної глобалізації на структурні показники переробної промисловості

Таблиця Б1

Однофакторні регресійні моделі впливу КОFEcGIdf на зміну структури випуску переробної промисловості та їх інтерпретація при зростанні КОFEcGIdf на 5 пунктів

Виробництво	Код за КВЕД	Однофакторні регресійні рівняння				Величина впливу, відсоткові пункти			
		Польща	Італія	Франція	Німеччина	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Переробна промисловість	C	x	x	x	x	x	x	x	x
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	$Y=30,23+(-0,17x)$	$Y=8,14+0,10x$	$Y=3,96+0,24x$	$Y=15,32+(-0,0726x)$	-0,82	0,48	1,19	-0,36
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	$Y=8,26+(-0,091x)$	$Y=25,96+(-0,283x)$	$Y=15,01+(-0,185x)$	$Y=7,139+(-0,0787x)$	-0,46	-1,41	-0,93	-0,39
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	$Y=10,63+(-0,049x)$	$Y=15,77+(-0,17x)$	$Y=15,74+(-0,157x)$	$Y=13,776+(-0,123x)$	-0,24	-0,86	-0,79	-0,62
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	**	$Y=-2,52+0,133x$	**	**	**	0,93	**	**
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	$Y=6,22+(0,015x)$	$Y=4,44+0,017x$	$Y=2,28+0,0896x$	$Y=10,53+(-0,042x)$	-0,07	0,09	0,45	-0,21
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	$Y=1,92+(-0,01x)$	$Y=-0,033+(0,044x)$	$Y=2,19+0,02$	$Y=0,389+(0,029x)$	-0,05	0,22	0,09	0,15
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	$Y=3,54+0,06x$	$Y=5,33+(-0,015x)$	$Y=8,40+(-0,0639x)$	$Y=3,54+0,0094x$	0,25	-0,07	-0,32	0,05
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	$Y=7,59+(-0,05x)$	$Y=14,25+(-0,18x)$	$Y=4,882+(0,025x)$	$Y=5,479+(-0,040x)$	-0,23	-0,66	-0,13	-0,20
Металургійне виробництво	C24	**	$Y=-4,683+(0,182x)$	$Y=5,71+(-0,02x)$	$Y=0,794+0,0663x$	**	0,91	-0,10	0,33
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	$Y=2,45+0,091x$	**	$Y=4,66+0,0303x$	$Y=5,59+0,0196x$	0,46	**	0,15	0,10
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	**	$Y=6,49+(-0,067x)$	$Y=19,65+(-0,236x)$	$Y=11,151+(-0,089x)$	**	-4,0	-1,18	-0,44
Виробництво електричного устаткування	C27	$Y=1,57+0,046x$	$Y=7,00+(-0,045x)$	$Y=5,57+(-0,041x)$	$Y=12,55+(-0,091x)$	0,23	-0,23	-0,20	-0,46
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	**	$Y=1,82+(0,175x)$	$Y=8,83+(-0,0556x)$	$Y=2,72+0,145x$	**	0,88	-0,28	0,72
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	$Y=1,44+0,154x$	$Y=-0,218+(0,106x)$	$Y=27,42+(-0,279x)$	$Y=4,96+0,200x$	0,77	0,53	-1,39	1,00
Виробництво інших транспортних засобів	C30	**	$Y=0,104+(0,043x)$	$Y=-29,88+(0,552x)$	$Y=-2,066+0,0584x$	**	0,22	2,76	0,29
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-C33	$Y=8,55+(-0,02x)$	$Y=9,20+(-0,043x)$	$Y=0,0616+0,130x$	$Y=5,39+(-0,004x)$	-0,08	-0,22	0,65	-0,02

Примітка. X – величина КОFEcGIdf; Y – частка того чи іншого виробництва у структурі випуску переробної промисловості

** – вплив КОFEcGIdf на частку є відсутнім, дуже низьким або результати статистичної перевірки і інтерпретації регресійного рівняння є незадовільними.

Авторські розрахунки за даними [197]; [214]

]

Таблиця Б.2

Однофакторні регресійні моделі впливу КОFЕсGIdf на зміну структури зайнятості у переробній промисловості та їх інтерпретація при зростанні КОFЕсGIdf на 5 пунктів

Виробництво	Код за КВЕД	Однофакторні регресійні рівняння				Величина впливу, відсоткові пункти			
		Польща	Італія	Франція	Німеччина	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Переробна промисловість	С	х	х	х	х	х	х	х	х
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	$Z=14,09+0,04x$	**	$Z=-19,28+0,616x$	$Z=11,20+0,016x$	0,20	**	3,08	0,08
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	$z=30,316+(-0,347x)$	$Z=61,21+(-0,80x)$	$Z=22,68+(-0,271x)$	$Z=10,32+(-0,111x)$	-1,73	-3,98	-1,35	-0,56
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	$Z=10,86+(-0,016x)$	$Z=29,67+(-0,368x)$	$Z=18,32+(-0,158x)$	$Z=17,15+(-0,147x)$	-0,08	-1,84	-0,79	-0,73
Виробництво коксу та кокспродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	$Z=0,0125+0,0105x$	$Z=1,48+(-0,017x)$	$Z=0,289+0,0009x$	$Z=0,44+(-0,0027x)$	0,05	-0,09	0,005	-0,01
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	$Z=1,47+0,0286x$	**	$Z=3,037+0,0175x$	$Z=5,78+(-0,0156x)$	0,14	**	0,09	-0,08
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	$Z=-0,95+0,034x$	$Z=4,48+(-0,048x)$	$Z=-0,127+0,028x$	$Z=-0,32+0,0271x$	0,17	1,42	0,14	0,14
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	$Z=1,89+0,064x$	$Z=14,27+(-0,159x)$	$Z=11,94+(-0,0863x)$	$Z=3,49+0,0297x$	0,32	-0,80	-0,43	0,15
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	$Z=7,35+(-0,0278x)$	$Z=22,16+(-0,288x)$	$Z=5,19+(-0,0195x)$	$Z=6,48+(-0,043x)$	-0,14	-1,44	-0,10	-0,22
Металургійне виробництво	C24	$Z=1,32+0,032x$	$Z=7,49+(-0,07x)$	$Z=6,35+(-0,0469x)$	$Z=4,15+(-0,0073x)$	0,16	-0,34	-0,23	-0,04
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	$Z=3,82+0,10x$	$Z=26,33+(-0,20x)$	$Z=6,90+0,0697x$	$Z=6,53+0,0741x$	0,48	-1,02	0,35	0,37
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	$Z=3,47+(-0,011x)$	$Z=7,79+(-0,084x)$	$Z=8,99+(-0,0816x)$	$Z=3,27+0,0182x$	-0,06	-0,42	-0,41	0,09
Виробництво електричного устаткування	C27	$Z=2,28+0,029x$	$Z=10,81+(-0,109x)$	$Z=6,20+(-0,044x)$	$Z=8,91+(-0,0295x)$	0,15	-0,55	-0,22	-0,15
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	$Z=6,47+(-0,028x)$	**	$Z=10,135+(-0,0632x)$	$Z=3,47+0,154x$	-0,14	**	-0,32	0,77
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	$Z=6,83+0,02x$	$Z=9,61+(-0,087x)$	$Z=15,58+(-0,161x)$	**	0,11	-0,43	-0,81	**
Виробництво інших транспортних засобів	C30	$Z=6,81+(-0,068x)$	$Z=3,89+(-0,03x)$	$Z=-2,94+0,085x$	$Z=0,166+0,0213x$	-0,34	-0,13	0,43	0,11
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-C33	$Z=3,97+0,14x$	$Z=25,55+(-0,24x)$	$Z=6,58+0,117x$	$Z=7,49+0,02x$	0,71	-1,18	0,58	0,08

Примітка. X – величина КОFЕсGIdf; Z – частка того чи іншого виробництва у структурі зайнятості переробної промисловості

** – вплив КОFЕсGIdf на частку є відсутнім, дуже низьким або результати статистичної перевірки і інтерпретації регресійного рівняння є незадовільними.

Авторські розрахунки за даним [197]; [214]

Таблиця Б3

Однофакторні регресійні моделі впливу KOFEcGIdf на зміну частки імпорту у витратах переробної промисловості та їх інтерпретація при зростанні KOFEcGIdf на 5 пунктів

Виробництво	Код за КВЕД	Однофакторні регресійні рівняння				Величина впливу, відсоткові пункти			
		Польща	Італія	Франція	Німеччина	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Переробна промисловість	С	M=10,85+0,386x	M=-15,15+0,672x	M=-26,71+0,866x	M=-21,79+0,696x	1,92	3,36	4,33	3,48
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	M=-2,39+0,293x	M=-11,607+0,423x	M=-22,12+0,539x	M=-16,84+0,521x	1,47	2,11	2,69	2,60
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	M=29,78+0,237x	M=-13,56+0,547x	M=-25,85+0,865x	M=5,00+0,342x	1,18	2,73	4,33	1,71
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	M=21,28+0,0425x	M=-2,82+0,328x	M=9,39+0,194x	M=9,18+0,182x	0,21	1,64	0,97	0,91
Виробництво коксу та коксопродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	M=43,01+0,301x	M=35,32+0,47x	M=14,60+0,851x	M=-13,39+1,00x	1,50	2,37	4,26	4,99
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	M=8,91+0,508x	M=-17,03+0,809x	M=-19,67+0,731x	M=-48,90+1,120x	2,53	4,05	3,65	5,60
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	M=5,58+0,408x	M=14,88+0,22x	M=-1582+0,618	M=-40,06+0,894	2,04	1,12	3,09	4,47
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	M=17,51+0,304x	M=-0,845+0,427x	M=-27,87+0,901x	M=-25,19+0,756x	1,52	2,13	4,05	3,78
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	M=15,26+0,145x	M=-14,32+0,506x	M=-10,47+0,427x	M=-38,05+0,862x	0,73	2,53	2,13	4,31
Металургійне виробництво	C24	M=11,44+0,441x	M=-24,76+0,973x	M=7,65+0,358x	M=-21,84+0,852x	4,84	4,86	1,79	4,26
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	M=16,63+0,273x	M=1,85+0,306x	M=-36,81+0,989x	M=7,41+0,219x	1,36	1,53	4,94	1,10
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	M=25,24+0,475x	M=20,64+0,197x	M=-5,44+0,604x	M=-32,94+0,919x	2,37	0,98	3,02	4,60
Виробництво електричного устаткування	C27	M=5,97+0,539x	M=-47,40+1,275x	M=-51,20+1,317x	M=-46,76+1,034x	2,69	6,37	6,58	5,17
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	M=10,37+0,448x	M=-17,52+0,646x	M=-35,11+1,005x	M=-21,06+0,638x	2,24	3,23	5,02	3,19
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	M=18,74+0,416x	M=13,92+0,19x	M=-29,13+0,973	M=-12,58+0,528x	2,07	0,94	4,86	2,64
Виробництво інших транспортних засобів	C30	**	M=9,80+0,24x	M=-50,75+1,437x	M=-3,63+0,516x	**	1,18	7,18	2,58
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-C33	M=20,91+0,177x	M=-19,37+0,661x	M=-47,19+1,123x	M=-32,28+0,803x	0,88	3,30	5,61	4,02

Примітка. X – величина KOFEcGIdf; M – частка імпорту у витратах того чи іншого виробництва переробної промисловості

** – вплив KOFEcGIdf на частку є відсутнім, дуже низьким або результати статистичної перевірки і інтерпретації регресійного рівняння є незадовільними.

Авторські розрахунки за даними [197]; [214]

Однофакторні регресійні моделі впливу KOFecGldf на зміну частки інноваційної продукції у реалізованій продукції виробництв переробної промисловості та їх інтерпретація при зростанні KOFecGldf на 5 пунктів

Виробництво	Код за КВЕД	Однофакторні регресійні рівняння				Величина впливу, відсоткові пункти			
		Польща	Італія	Франція	Німеччина	Польща	Італія	Франція	Німеччина
Переробна промисловість	С	K=41,321+(-0,471x)	**	K=75,58+(-0,802x)	K=82,12+(-0,780x)	-2,35	**	-4,01	-3,90
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	C10-12	K=22,52+(-0,278x)	K=85,60+(-1,24x)	K=33,60+(-0,35x)	K=79,56+(-0,973x)	-1,39	-6,20	-1,77	-4,86
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	C13-15	**	K=-40,29+0,954x	K=160,58+(-2,15x)	K=145,12+(-1,697x)	**	4,77	-10,76	-8,48
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	C16-18	K=21,85+(-0,178x)	K=50,12+(-0,627x)	K=51,13+(-0,623x)	K=68,10+(-0,798x)	-0,89	-3,14	-3,11	-3,99
Виробництво коксу та кокспродуктів та продуктів нафтоперероблення	C19	**	**	K=240,72+(-3,401x)	K=34,95+(-0,31x)	**	**	-17,00	-1,55
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	C20	K=43,20+(-0,534x)	K=130,9+(-1,96x)	K=53,86+(-0,58x)	K=50,08+(-0,461x)	-2,67	-9,80	-2,89	-2,31
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	C21	K=33,86+(-0,381x)	K=46,21+(-0,595x)	K=90,42+(-1,168x)	K=-46,89+0,876x	-1,91	-2,97	-5,84	4,38
Виробництво гумових і пластмасових виробів	C22	K=44,40+(-0,591x)	K=26,00+(-0,18x)	K=64,03+(-0,69x)	K=32,43+(-0,26x)	-2,95	-0,90	-3,46	-1,29
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	C23	K=22,78+(-0,258x)	K=4,57+0,15x	**	K=174,71+(-2,191x)	-1,29	0,74	**	-10,95
Металургійне виробництво	C24	K=23,4+(-0,277x)	K=-51,01+0,978x	**	K=87,07+(-1,00x)	-1,38	4,89	**	-4,99
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	C25	K=33,86+(-0,421x)	K=29,74+(-0,33x)	K=37,77+(-0,419x)	K=64,10+(-0,756x)	2,11	-1,66	-2,09	-3,78
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	C26	**	K=4,37+0,40x	K=170,63+(-2,068x)	K=198,10+(-2,159x)	**	1,99	-10,34	-10,80
Виробництво електричного устаткування	C27	K=62,92+9-0,65x	K=78,49+(-0,921x)	K=100,54+(-1,21x)	K=136,90+(-1,431x)	-3,24	-4,61	-6,06	-7,15
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	C28	K=37,9+(-0,347x)	K=82,31+(-0,98x)	K=64,99+(-0,65x)	K=195,66+(-2,324x)	-1,73	-4,90	-3,26	-11,62
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	C29	K=32,40+(-0,14x)	K=-164,67+3,18x	K=302,83+(-3,95x)	K=116,38+(-0,89x)	-0,70	15,92	-19,73	-4,43
Виробництво інших транспортних засобів	C30	K=36,20+(-0,22x)	K=52,50+(-0,48x)	K=67,18+1,42x	K=116,38+(-1,12x)	-1,11	-2,41	7,10	-5,58
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	C31-C33	K=61,89+(-0,842x)	K=-26,67+0,729x	K=39,65+(-0,420x)	K=171,72+(-2,099x)	-4,21	3,64	-2,10	-10,50

Примітка. X – величина KOFecGldf; K – частка інноваційної продукції у реалізованій продукції того чи іншого виробництва переробної промисловості

** – вплив KOFecGldf на частку є відсутнім, дуже низьким або результати статистичної перевірки і інтерпретації регресійного рівняння є незадовільними.

Авторські розрахунки за д[197]; [214]

Додаток В

Показники інноваційної діяльності промислових підприємств у регіонах України

Таблиця В.1

Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції, тис. грн.*

<i>Область</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Вінницька	498478	664143,9	192387	454738,6	512849,2	660720,8	669645
Волинська	287006,9	316611,1	383598,6	66820,5	330587,5	219429,4	450488
Дніпропетровська	3813021,1	1563079,2	1145528,3	297806,2	1143570,1	1078100	6393062
Донецька	6130798,2	1017987,9	4591841,2	3301952,6	1088327,9	14689702	15398156
Житомирська	829303,3	255246,7	372263,7	155944,9	183849,2	274401,1	74817
Закарпатська	1363892,4	837562,5	583169,7	358075,8	609655,9	138821	89199
Запорізька	1671076,1	1529995,5	3162297,1	4041214,5	4165782,2	2801756,2	1989522
Івано-Франківська	881568,2	883215,2	241973,4	105412	564035	141891,2	238652
Київська	831370,5	897435,4	618814,9	770553,1	1748003,7	990485,5	1501543
Кіровоградська	803851,3	504416,3	354667,9	405582,7	1327867,4	977385,2	1421588
Луганська	1416911,6	38016	373174,1	13130,9	47312,3	461046,7	740048
Львівська	849489,8	731914,2	1193855,9	763079,4	1243427,2	871902,7	1253064
Миколаївська	639192	363826,6	71192,7	417342,6	133828,6	957227,3	...
Одеська	916771,6	698698,6	544420,2	157570,2	786430	722192	824393
Полтавська	3999621,4	6519451,2	1938551,4	243180,2	750152,9	314442,9	4300978
Рівненська	111857,9	134562,7	67324,7	9266,5	53435,7	7408,9	116767
Сумська	2328845,2	2610725,3	1751880,2	601874,6	750269,7	732200,8	412819
Тернопільська	155455	133363,7	249303,3	126930,5	440259,5	153364,2	532281
Харківська	2972327,2	2609816,5	2742424,4	2515861,7	3530113,7	3583268,6	3157266
Херсонська	406273,9	657769,5	175410,2	287619,7	429460,5	453549,3	420578
Хмельницька	263166,7	162770,5	127076,3	27769,1	19442,4	219969,4	387437
Черкаська	566889,5	556316,4	289705,7	583087,7	1176838,4	1016093,1	549427
Чернівецька	99941,3	81698,2	99981,9	46313,1	49276,1	26896,1	...
Чернігівська	118993,9	151745,9	95927,5	345378,5	886903,1	682823,1	325742

Примітка*. За 2016 рік офіційні статистичні дані не доступні
Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця В.2

Витрати на інновації промислових підприємств, тис. грн.

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	694945,9	796493,5	575261,6	723188,9	100437,3	365936,9	832193,5	188293
Волинська	196348,8	192506,3	65280,3	147411,3	162077,9	85399,8	93083,9	...
Дніпропетровська	1057816,9	825234,7	756887,9	1426472,9	1127250,7	688062,3	2217046,9	1239030
Донецька	930684,7	516072,3	827653,4	610934,6	725326,4	725035,8	1399705,1	1406073
Житомирська	73107	60588	32626,8	143876,8	10443	123865	191539,4	55246
Закарпатська	25026,7	16576,1	22530,6	59666,1	26249,6	20206,2	44617,9	18047
Запорізька	298671,5	339943,9	321051,3	485798,5	1393360,2	4213621,7	681707,2	1574176
Івано-Франківська	488571,3	95785,1	92189	80467,5	134192,2	146153	230675,8	...
Київська	104399,4	122133,8	144771,6	598892,6	289694,2	663665,1	354451,8	788200
Кіровоградська	114749,4	92973,9	127719,1	262320,4	514172,2	163783,4	138270,7	313960
Луганська	372457,6	35129,5	24254,1	43456,3	20219,9	16192,4	26739,1	28937
Львівська	257053,9	219754,3	277796,2	429278,9	310047,7	416914,5	342258,1	612182
Миколаївська	716449,3	606789,6	291578,5	631852,9	324909,6	251812,4	931593,5	696931
Одеська	91028,7	323891,6	49670,7	253712,6	150149,8	225145,3	197607,4	97350
Полтавська	212153,4	348459,1	128525,6	213315,8	68226,6	105563	749059,9	946476
Рівненська	21130,8	11404,5	6865,9	40421,2	7315,4	5795,2	29023,5	90384
Сумська	281834,5	587702,7	162349,5	340009,1	598478,2	559934,1	876689,7	153174
Тернопільська	24236,9	57398,2	14557,7	85871,9	109734,7	137125,6	268009,7	354839
Харківська	642287,2	711133,9	667008,1	1146467,3	890885,5	1270123,9	672151,6	1184077
Херсонська	161367,6	90461,7	70130,5	75023,2	56149,7	50245,4	83859	66692
Хмельницька	113120,1	133121,2	66659,4	47994,7	24552,5	14638,8	15639,2	151831
Черкаська	28561,9	30351,2	53539	44863,5	124705,4	115291,8	84467,7	439747
Чернівецька	51311,7	68778	18756,8	19034,5	26091,6	54811,6	15403,3	24330
Чернігівська	134074,9	106385,1	34997,3	65361,5	71704,2	108108,2	60981,4	37133

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця В.3

Кількість інноваційно активних промислових підприємств, од.

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	55	46	25	24	24	25	28	31
Волинська	23	30	12	11	17	14	11	12
Дніпропетровська	84	109	63	65	51	71	64	75
Донецька	85	45	28	26	22	23	27	24
Житомирська	57	48	28	34	23	19	24	15
Закарпатська	15	16	14	15	12	12	9	10
Запорізька	115	108	49	47	42	36	47	41
Івано-Франківська	87	99	27	27	28	28	22	28
Київська	68	66	44	48	37	54	41	56
Кіровоградська	46	49	25	17	24	26	20	20
Луганська	61	16	9	9	7	5	11	10
Львівська	116	129	64	64	48	44	44	60
Миколаївська	81	67	29	21	25	14	22	14
Одеська	69	67	36	40	36	25	33	30
Полтавська	33	33	30	25	27	30	32	35
Рівненська	39	45	13	23	8	8	20	19
Сумська	32	46	23	21	24	25	23	23
Тернопільська	36	36	16	24	25	20	29	36
Харківська	182	191	117	110	111	119	116	95
Херсонська	48	54	19	19	15	14	13	14
Хмельницька	58	38	18	18	8	11	10	15
Черкаська	47	37	25	24	32	29	30	31
Чернівецька	30	34	9	11	8	9	7	13
Чернігівська	45	32	15	16	10	15	11	22

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця В.4

% до загальної кількості промислових підприємств

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	19,4	14,2	14,7	15,4	15,4	14,1	15,4	18,7
Волинська	10,5	10,8	11,5	10,2	16	13,1	10,4	10,4
Дніпропетровська	11,9	13,4	13	14,7	11	14,6	12,5	15,1
Донецька	10,5	14,6	11,7	13,8	11,5	12,4	13	12,4
Житомирська	17,5	12,5	15,5	20,6	13,9	11,4	14	8,7
Закарпатська	6,9	6	10,1	11,2	9	9,6	7	9
Запорізька	28,8	25,3	20,9	22,1	19,1	15,1	19,3	17,2
Івано-Франківська	21,4	22,8	21,6	21,1	21,7	21,2	16,9	22,4
Київська	13,5	11,6	13,3	16,6	11	16,5	11,9	16,5
Кіровоградська	18,3	17,3	24,8	17,9	22,6	26	19,4	21,3
Луганська	11,2	12,2	11,3	13,2	10	6,8	14,9	15,2
Львівська	16,6	16,4	19,3	20,6	15,2	13,4	12,8	17,3
Миколаївська	24,9	19,9	31,2	23,1	26,9	15,1	23,2	15,1
Одеська	17,6	16,8	19,4	20,9	15,7	13,7	16,5	16
Полтавська	8,1	8	16,2	14	10,4	15,5	16,6	18,8
Рівненська	14,9	14,9	10,6	17	5,9	5,8	13,9	14,4
Сумська	14	17,6	19,8	17,8	20,5	21,2	18,9	21,3
Тернопільська	17,1	14,9	17,4	26,1	27,5	20,8	29,9	39,6
Харківська	23,2	22,4	28,6	30,5	28,1	29,5	27,1	22,7
Херсонська	23,6	24,2	20,7	19,8	15,5	15,1	13,3	16,9
Хмельницька	18,2	11	12,3	12,8	5,7	7,1	6,6	10,3
Черкаська	15	10,6	17,2	16,1	24,4	18,7	18,6	20,1
Чернівецька	16,5	15,6	17	20,4	14,5	14,8	10,9	19,7
Чернігівська	20,7	9,3	13,3	15,2	9,6	12,4	8,7	18,2

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця В.5

Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або технологічні процеси), од.

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	43	38	22	22	15	25	21	28
Волинська	22	25	11	11	16	8	11	10
Дніпропетровська	55	65	43	61	46	71	50	65
Донецька	83	28	17	22	22	22	17	19
Житомирська	56	33	27	24	23	17	23	14
Закарпатська	12	12	11	10	12	11	6	8
Запорізька	72	75	45	45	37	36	43	39
Івано-Франківська	69	69	23	19	23	25	21	26
Київська	49	50	43	44	37	53	41	50
Кіровоградська	33	33	22	14	15	26	17	19
Луганська	54	10	7	6	5	4	9	9
Львівська	84	99	61	58	47	44	36	56
Миколаївська	38	34	22	18	16	12	9	12
Одеська	44	39	32	36	35	24	32	28
Полтавська	28	28	27	23	23	30	24	31
Рівненська	35	44	12	16	7	8	19	16
Сумська	30	32	22	21	18	22	16	19
Тернопільська	25	23	16	23	25	20	28	32
Харківська	168	179	97	93	105	115	111	82
Херсонська	27	24	19	16	15	13	13	13
Хмельницька	57	34	18	17	8	8	10	13
Черкаська	46	35	25	23	31	20	27	29
Чернівецька	15	20	9	11	8	9	6	13
Чернігівська	26	19	14	15	10	15	10	18

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця В.6

Кількість упроваджених у виробництво нових технологічних процесів у промисловості, од.

Область	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	32	38	26	30	15	14	23
Волинська	25	17	13	17	8	8	10
Дніпропетровська	51	76	77	96	107	134	162
Донецька	58	11	20	60	69	44	36
Житомирська	43	23	20	37	13	16	21
Закарпатська	6	3	7	18	7	17	...
Запорізька	207	212	114	119	142	82	156
Івано-Франківська	17	20	50	17	23	20	21
Київська	29	38	39	85	38	135	71
Кіровоградська	28	11	19	97	16	50	9
Луганська	43	8	21	6	4	41	29
Львівська	47	60	49	139	41	49	41
Миколаївська	13	35	13	25	29	14	13
Одеська	24	30	26	63	50	46	51
Полтавська	25	29	34	25	31	20	31
Рівненська	19	8	9	37	8	29	19
Сумська	71	134	185	244	225	56	285
Тернопільська	34	139	32	85	78	18	34
Харківська	375	273	212	203	230	179	144
Херсонська	121	181	25	35	24	39	13
Хмельницька	24	11	9	20	7	5	...
Черкаська	21	22	15	17	30	25	17
Чернівецька	8	8	15	10	12	3	6
Чернігівська	23	14	35	73	75	36	91

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця В.7

Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції за межі України, тис. грн.*

Область	2013	2014	2015	2017	2019
Вінницька	4085,9	8800,8	2563,4	8216,9	56636,2
Волинська	174989,3	89966,5	168079,7	4797	...
Дніпропетровська	3062173,1	859458,7	771455,7	141703,9	628585,8
Донецька	3406520,9	690745,6	3302251,1	2244594	13256973
Житомирська	43619,4	24313,9	64261,5	20733	78849,5
Закарпатська	364268,4	238363,8	424384,1	162308,3	44041,9
Запорізька	1172918,5	978185,5	1351687,2	1092821,6	981394,4
Івано-Франківська	290502,3	211612,9	80408,3	59172,4	27755,1
Київська	224453,8	120393,2	137600,2	226954	766943
Кіровоградська	143369	154068,2	59457,2	150888,4	546486
Луганська	1164173,9	59,1	360890,4	...	...
Львівська	71775,5	94716,4	123443,3	92872,5	154334,1
Миколаївська	455961,4	126561,7	14919,5	4945,3	97627,2
Одеська	201181,6	135350,7	97995,5	28659,6	266950,7
Полтавська	102590,8	614975	497423,6	41911,9	22106,4
Рівненська	24704,5	36021,1	21787,8	...	2476,4
Сумська	1414589,8	975152,5	1237343,5	331001,3	566760
Тернопільська	7668,8	10511,2	21552,6	...	...
Харківська	1545757,2	1400130,5	1762513,4	656429,7	384050
Херсонська	21228,2	209431,5	17904,7	3755,6	17780,7
Хмельницька	76114,3	50130,8	32392,2	...	...
Черкаська	64026	131939,3	87233,3	59346,9	47254,4
Чернівецька	28045,1	20011,1	22265,7	...	...
Чернігівська	35457,3	88605,8	41029,1	...	...

Примітка*. За 2016, 2018 і 2020 роки офіційні статистичні дані не доступні
Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця В.8

% до загального обсягу реалізованої інноваційної промислової продукції
(товарів, послуг)*

Область	2013	2014	2015	2017	2019
Вінницька	0,8	1,3	1,3	1,8	8,6
Волинська	61	28,4	43,8	7,2	...
Дніпропетровська	80,3	55	67,3	47,6	58,3
Донецька	55,6	67,9	71,9	68	90,2
Житомирська	5,3	9,5	17,3	13,3	28,7
Закарпатська	26,7	28,5	72,8	45,3	31,7
Запорізька	70,2	63,9	42,7	27	35
Івано-Франківська	33	24	33,2	56,1	19,6
Київська	27	13,4	22,2	29,5	77,4
Кіровоградська	17,8	30,5	16,8	37,2	55,9
Луганська	82,2	0,2	96,7	...	...
Львівська	8,4	12,9	10,3	12,2	17,7
Миколаївська	71,3	34,8	21	1,2	10,2
Одеська	21,9	19,4	18	18,2	37
Полтавська	25,1	9,4	25,7	17,2	7
Рівненська	22,1	26,8	32,4	...	33,4
Сумська	60,7	37,4	70,6	55	77,4
Тернопільська	4,9	7,9	8,6	...	...
Харківська	52	53,6	64,3	26,1	10,7
Херсонська	5,2	31,8	10,2	1,3	3,9
Хмельницька	28,9	30,8	25,5	...	...
Черкаська	11,3	23,7	30,1	10,2	4,7
Чернівецька	28,1	24,5	22,3	...	...
Чернігівська	29,8	58,4	42,8	...	...

Примітка *. За 2016, 2018 і 2020 роки офіційні статистичні дані не доступні
Авторські розрахунки за даними [49]

Структурні показники промисловості України і держав-членів ЄС (за видами промислової діяльності) у 2021 році

Таблиця Г1

Місце України серед держав-членів ЄС за часткою промисловості у випуску у 2021 році, %

Ранг	Частка промисловості у випуску країни		Частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів у випуску промисловості		Частка переробної промисловості у випуску промисловості		Частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у випуску промисловості		Частка водопостачання; каналізації, поводження з відходами у випуску промисловості	
	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток
1	Словаччина	44,9	Україна	16,4	Ірландія	95,8	Греція	18,2	Кіпр	7
2	Чехія	40,7	Болгарія	4	Угорщина	92,9	Кіпр	17,2	Естонія	6,5
3	Угорщина	40,2	Польща	3,3	Люксембург	91,1	Австрія	15,9	Мальта	6,2
4	Польща	38	Швеція	2,5	Бельгія	89,5	Франція	15,3	Хорватія	5,7
5	Словенія	36,8	Латвія	2,3	Нідерланди	89,1	Болгарія	14,9	Іспанія	5,1
6	Україна	36,7	Румунія	2,3	Словенія	88,7	Україна	14,5	Франція	4,9
7	Ірландія	36,1	Данія	2,2	Чехія	88,6	Хорватія	14,1	Данія	4,6
8	Австрія	35,3	Нідерланди	2,1	Німеччина	88,6	Латвія	13,6	Бельгія	4,6
9	Італія	34,5	Естонія	2,1	Фінляндія	88	Румунія	13,2	Словенія	4,5
10	Німеччина	34,2	Фінляндія	1,8	Литва	87,9	Португалія	12,7	Італія	4,2
11	Болгарія	33,3	Кіпр	1,6	Данія	86,8	Словаччина	11,5	Португалія	4,1
12	Литва	32,2	Греція	1,4	Італія	86,4	Іспанія	11,2	Греція	4
13	Португалія	31,8	Португалія	1,3	Польща	86,1	Естонія	10,7	Латвія	3,7
14	Фінляндія	31,8	Чехія	1,2	Словаччина	86,1	Італія	8,7	Швеція	3,6
15	Румунія	31,6	Хорватія	1	Швеція	85,8	Литва	8,5	Румунія	3,5
16	Естонія	30,1	Іспанія	1	Іспанія	82,8	Швеція	8,1	Німеччина	3,5
17	Бельгія	28,2	Австрія	0,9	Португалія	81,9	Німеччина	7,4	Австрія	3,4
18	Іспанія	27,6	Литва	0,9	Румунія	81,1	Польща	7,3	Чехія	3,3
19	Хорватія	27,1	Словенія	0,8	Естонія	80,8	Фінляндія	7,2	Нідерланди	3,3
20	Греція	25,8	Італія	0,7	Латвія	80,3	Чехія	6,9	Польща	3,3
21	Швеція	24,9	Німеччина	0,6	Австрія	79,7	Данія	6,4	Фінляндія	3
22	Латвія	24,9	Угорщина	0,6	Франція	79,3	Словенія	6	Люксембург	2,9
23	Нідерланди	24,5	Словаччина	0,6	Хорватія	79,2	Бельгія	5,6	Литва	2,8
24	Франція	22,2	Франція	0,5	Болгарія	78,7	Люксембург	5,6	Болгарія	2,4
25	Данія	22,1	Люксембург	0,4	Греція	76,4	Нідерланди	5,5	Угорщина	2
26	Кіпр	10,4	Ірландія	0,4	Кіпр	74,2	Угорщина	4,5	Словаччина	1,8
27	Мальта	9,6	Бельгія	0,3	Мальта	72,6	Ірландія	2,7	Україна	1,7
28	Люксембург	8	Мальта	0	Україна	67,5	Мальта	0	Ірландія	1,2

Авторські розрахунки за [49],[214]

Таблиця Г2

Місце України серед держав-членів ЄС за обсягом випуску промисловості у 2021 році, млн. євро

Ранг	Промисловість		Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		Переробна промисловість		Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	
1	Німеччина	2 306 381,0	Україна	21226,5	Німеччина	2 042 366,0	Німеччина	169 832,0	Німеччина	79 916,0
2	Італія	1 220 746,6	Польща	14443,6	Італія	1 054 317,6	Франція	150 599,0	Італія	51 793,4
3	Франція	982 656,0	Німеччина	14267,0	Франція	779 039,0	Італія	105 730,3	Франція	48 004,0
4	Іспанія	589 996,0	Італія	8905,4	Іспанія	488 611,0	Іспанія	65 864,0	Іспанія	29 868,0
5	Польща	443 163,5	Нідерланди	8666,0	Польща	381 771,7	Австрія	44 219,6	Польща	14 591,3
6	Нідерланди	405 467,0	Іспанія	5653,0	Нідерланди	361 324,0	Польща	32 357,0	Бельгія	13 374,3
7	Бельгія	293 207,5	Швеція	5494,8	Ірландія	273 672,3	Нідерланди	22 115,0	Нідерланди	13 362,0
8	Ірландія	285 658,0	Франція	5015,0	Бельгія	262 520,6	Румунія	18 870,6	Австрія	9 456,7
9	Австрія	277 361,8	Румунія	3243,8	Австрія	221 195,5	Україна	18 739,5	Швеція	7 851,0
10	Швеція	216 935,2	Данія	2996,4	Чехія	190 588,3	Швеція	17 466,8	Чехія	7 090,0
11	Чехія	214 997,3	Фінляндія	2663,0	Швеція	186 122,6	Бельгія	16 540,5	Данія	6 194,6
12	Фінляндія	150 690,0	Чехія	2527,0	Фінляндія	132 594,0	Португалія	15 781,0	Португалія	5 098,4
13	Румунія	143 270,0	Австрія	2490,1	Румунія	116 133,6	Чехія	14 792,0	Румунія	5 022,0
14	Данія	133 758,9	Болгарія	1917,9	Данія	116 054,5	Греція	14 284,3	Фінляндія	4 595,0
15	Україна	129 472,4	Португалія	1652,8	Угорщина	114 294,1	Словаччина	11 545,3	Ірландія	3 358,1
16	Португалія	124 721,5	Греція	1073,1	Португалія	102 189,4	Фінляндія	10 838,0	Греція	3 168,6
17	Угорщина	123 040,3	Ірландія	1029,6	Україна	87 368,3	Данія	8 513,5	Угорщина	2 444,9
18	Словаччина	100 174,1	Бельгія	772,1	Словаччина	86 259,3	Ірландія	7 598,0	Україна	2 138,1
19	Греція	78 537,8	Угорщина	742,4	Греція	60 011,7	Болгарія	7 091,7	Словаччина	1 772,8
20	Болгарія	47 530,2	Словаччина	596,7	Болгарія	37 390,6	Угорщина	5 558,8	Словенія	1 659,9
21	Словенія	37 007,4	Естонія	395,5	Словенія	32 821,6	Хорватія	3 218,0	Хорватія	1 307,6
22	Литва	33 998,5	Латвія	346,7	Литва	29 872,1	Литва	2 876,4	Естонія	1 231,3
23	Хорватія	22 809,3	Словенія	306,0	Люксембург	19 230,1	Словенія	2 219,8	Болгарія	1 130,0
24	Люксембург	21 106,7	Литва	295,8	Хорватія	18 066,6	Латвія	2 033,0	Литва	954,2
25	Естонія	18 972,5	Хорватія	217,0	Естонія	15 324,6	Естонія	2 021,2	Люксембург	606,2
26	Латвія	14 899,3	Люксембург	85,7	Латвія	11 965,8	Люксембург	1 184,8	Латвія	553,8
27	Кіпр	5 075,2	Кіпр	79,4	Кіпр	3 767,7	Кіпр	871,6	Кіпр	356,5
28	Мальта	4 149,3	Мальта		Мальта	3 012,9	Мальта		Мальта	257,9

Авторські розрахунки за [49],[214]

Таблиця ГЗ

Місце України серед держав-членів ЄС за часткою промисловості у валовій доданій вартості у 2021 році, %

Ранг	Частка промисловості у ВДВ країни		Частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів у ВДВ промисловості		Частка переробної промисловості у ВДВ промисловості		Частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у ВДВ промисловості		Частка водопостачання; каналізації, поводження з відходами у ВДВ промисловості	
	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток
1	Ірландія	38,0	Україна	31,6	Ірландія	96,8	Греція	27,7	Кіпр	9,5
2	Чехія	27,7	Болгарія	7,8	Угорщина	88,8	Болгарія	23,3	Хорватія	9,3
3	Словаччина	27,2	Польща	6,3	Словенія	86,8	Франція	17,0	Мальта	7,6
4	Словенія	26,3	Нідерланди	4,3	Німеччина	86,7	Іспанія	16,9	Люксембург	7,0
5	Польща	25,1	Данія	4,0	Австрія	85,5	Україна	16,3	Греція	6,7
6	Німеччина	24,0	Швеція	3,9	Литва	85,1	Естонія	15,8	Естонія	6,6
7	Україна	23,7	Естонія	3,8	Словаччина	84,0	Кіпр	14,6	Іспанія	6,2
8	Румунія	22,7	Румунія	3,3	Чехія	83,7	Хорватія	12,5	Франція	6,1
9	Угорщина	22,5	Латвія	3,1	Бельгія	83,3	Латвія	12,5	Бельгія	5,9
10	Австрія	21,6	Греція	2,5	Італія	82,9	Швеція	12,4	Португалія	5,9
11	Литва	21,2	Фінляндія	2,4	Данія	82,5	Румунія	12,1	Італія	5,6
12	Фінляндія	20,7	Португалія	2,1	Фінляндія	82,1	Польща	11,9	Австрія	5,3
13	Італія	20,3	Чехія	1,8	Люксембург	81,6	Португалія	11,8	Польща	5,3
14	Болгарія	20,1	Кіпр	1,6	Мальта	81,1	Словаччина	10,7	Латвія	5,0
15	Естонія	19,7	Іспанія	1,6	Нідерланди	80,9	Фінляндія	10,7	Фінляндія	4,8
16	Португалія	17,9	Італія	1,5	Румунія	80,5	Люксембург	10,6	Нідерланди	4,5
17	Хорватія	17,8	Угорщина	1,5	Португалія	80,2	Бельгія	10,4	Литва	4,5
18	Швеція	17,5	Австрія	1,4	Швеція	79,8	Чехія	10,3	Данія	4,4
19	Латвія	17,2	Словаччина	1,4	Латвія	79,4	Нідерланди	10,2	Німеччина	4,2
20	Іспанія	16,9	Литва	1,3	Хорватія	76,9	Італія	10,0	Чехія	4,2
21	Данія	16,7	Хорватія	1,2	Польща	76,5	Литва	9,1	Румунія	4,1
22	Бельгія	16,6	Словенія	1,0	Франція	76,3	Данія	9,1	Швеція	3,9
23	Греція	15,7	Німеччина	0,9	Іспанія	75,3	Словенія	8,5	Словаччина	3,9
24	Нідерланди	15,0	Люксембург	0,9	Кіпр	74,3	Німеччина	8,2	Словенія	3,8
25	Франція	13,1	Франція	0,6	Естонія	73,8	Австрія	7,8	Болгарія	3,6
26	Мальта	9,1	Бельгія	0,4	Болгарія	65,4	Угорщина	6,3	Угорщина	3,4
27	Кіпр	8,7	Ірландія	0,3	Греція	63,1	Ірландія	1,9	Україна	1,7
28	Люксембург	6,6	Мальта		Україна	50,4	Мальта		Ірландія	1,0

Авторські розрахунки за [49],[214]

Місце України серед держав-членів ЄС за обсягом ВДВ промисловості у 2021 році, млн. євро

Ранг	Промисловість		Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		Переробна промисловість		Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	
1	Німеччина	783 180,0	Україна	10868,1	Німеччина	679 112,0	Німеччина	64 002,0	Німеччина	33 058,0
2	Італія	325 852,6	Польща	7 959,8	Італія	270 079,1	Франція	49 404,0	Італія	18 201,0
3	Франція	291 084,0	Німеччина	7 008,0	Франція	222 063,0	Італія	32 630,7	Франція	17 899,0
4	Іспанія	184 817,0	Швеція	5 000,7	Ірландія	147 558,0	Іспанія	31 198,0	Іспанія	11 499,0
5	Ірландія	152 382,4	Нідерланди	4 969,0	Іспанія	139 212,0	Польща	14 898,1	Польща	6 635,9
6	Польща	125 600,4	Італія	4 941,9	Польща	96 106,6	Швеція	12 885,7	Нідерланди	5 212,0
7	Нідерланди	114 551,0	Іспанія	2 908,0	Нідерланди	92 723,0	Нідерланди	11 647,0	Бельгія	4 376,3
8	Австрія	78 594,5	Данія	1 929,0	Швеція	68 119,0	Бельгія	7 708,5	Австрія	4 163,7
9	Швеція	74 475,1	Франція	1 719,0	Австрія	67 200,8	Греція	6 888,7	Швеція	3 620,9
10	Бельгія	74 255,0	Румунія	1 617,7	Бельгія	61 884,6	Чехія	6 176,6	Чехія	2 530,1
11	Чехія	59 997,0	Австрія	1 131,8	Чехія	50 220,0	Австрія	6 098,2	Данія	2 150,6
12	Румунія	49 544,0	Чехія	1 070,2	Данія	40 258,4	Румунія	5 985,9	Фінляндія	2 147,0
13	Данія	48 779,2	Фінляндія	1 064,0	Румунія	39 892,0	Україна	5600,2	Румунія	2 048,4
14	Фінляндія	44 899,0	Болгарія	967,5	Фінляндія	36 872,0	Фінляндія	4 816,0	Португалія	1 953,8
15	Україна	34409,2	Португалія	702,8	Португалія	26 652,3	Данія	4 441,0	Греція	1 678,8
16	Португалія	33 225,2	Греція	614,5	Угорщина	26 032,4	Португалія	3 916,3	Ірландія	1 487,4
17	Угорщина	29 326,0	Угорщина	444,7	Словаччина	20 453,7	Болгарія	2 903,6	Угорщина	1 011,6
18	Греція	24 893,5	Ірландія	444,1	Україна	17348,4	Ірландія	2 892,9	Словаччина	947,0
19	Словаччина	24 350,7	Словаччина	332,6	Греція	15 711,5	Словаччина	2 617,4	Хорватія	800,1
20	Болгарія	12 478,4	Бельгія	285,6	Словенія	10 455,7	Угорщина	1 837,3	Україна	592,5
21	Словенія	12 045,5	Естонія	206,9	Литва	9 058,0	Хорватія	1 082,4	Литва	478,7
22	Литва	10 649,2	Латвія	154,9	Болгарія	8 155,2	Словенія	1 017,9	Болгарія	452,2
23	Хорватія	8 632,3	Литва	138,4	Хорватія	6 642,0	Литва	974,2	Словенія	452,0
24	Естонія	5 420,0	Словенія	119,9	Латвія	4 032,6	Естонія	855,3	Естонія	358,4
25	Латвія	5 076,8	Хорватія	107,8	Естонія	3 999,4	Латвія	634,4	Люксембург	299,0
26	Люксембург	4 296,9	Люксембург	37,5	Люксембург	3 506,2	Люксембург	454,3	Латвія	254,9
27	Кіпр	1 841,6	Кіпр	30,1	Кіпр	1 368,6	Кіпр	268,4	Кіпр	174,5
28	Мальта	1 244,7	Мальта		Мальта	1 009,7	Мальта		Мальта	94,8

Авторські розрахунки за [49],[214]

Таблиця Г5

Місце України серед держав-членів ЄС за часткою ВДВ у випуску промисловості у 2021 році, %

Ранг	Частка ВДВ у випуску промисловості		Частка ВДВ у випуску добувної промисловості і розроблення кар'єрів		Частка ВДВ у випуску переробної промисловості		Частка ВДВ у випуску постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Частка ВДВ у випуску водопостачання; каналізації, поводження з відходами	
	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток	Країна	Відсоток
1	Ірландія	53,3	Данія	64,4	Ірландія	53,9	Швеція	52,7	Словаччина	53,4
2	Хорватія	37,8	Угорщина	59,9	Кіпр	36,3	Нідерланди	52,7	Греція	53,0
3	Данія	36,5	Нідерланди	57,3	Данія	34,7	Данія	52,2	Хорватія	52,2
4	Кіпр	36,3	Греція	57,3	Румунія	34,4	Греція	48,2	Литва	50,2
5	Румунія	34,6	Словаччина	55,7	Латвія	33,7	Іспанія	47,4	Люксембург	49,3
6	Швеція	34,3	Італія	55,5	Хорватія	33,7	Бельгія	46,6	Кіпр	48,9
7	Латвія	34,1	Польща	55,1	Мальта	33,5	Польща	46,0	Фінляндія	46,7
8	Німеччина	34,0	Швеція	53,5	Німеччина	33,3	Словенія	45,9	Латвія	46,0
9	Словенія	32,5	Естонія	52,3	Швеція	31,9	Фінляндія	44,4	Польща	45,5
10	Греція	31,7	Іспанія	51,4	Словенія	31,9	Естонія	42,3	Ірландія	44,3
11	Іспанія	31,3	Україна	51,2	Австрія	30,4	Чехія	41,8	Австрія	44,0
12	Литва	31,3	Болгарія	50,4	Литва	30,3	Болгарія	40,9	Угорщина	41,4
13	Мальта	30,0	Румунія	49,9	Франція	28,5	Люксембург	38,3	Німеччина	41,4
14	Фінляндія	29,8	Німеччина	49,1	Іспанія	28,5	Ірландія	38,1	Румунія	40,8
15	Франція	29,6	Литва	46,8	Фінляндія	27,8	Німеччина	37,7	Болгарія	40,0
16	Естонія	28,6	Австрія	45,5	Чехія	26,3	Литва	33,9	Нідерланди	39,0
17	Польща	28,3	Латвія	44,7	Греція	26,2	Угорщина	33,1	Іспанія	38,5
18	Австрія	28,3	Люксембург	43,8	Естонія	26,1	Франція	32,8	Португалія	38,3
19	Нідерланди	28,3	Хорватія	43,7	Португалія	26,1	Хорватія	32,5	Швеція	37,4
20	Чехія	27,9	Ірландія	43,1	Нідерланди	25,7	Румунія	31,7	Франція	37,3
21	Італія	26,7	Португалія	42,5	Італія	25,6	Латвія	31,2	Мальта	36,8
22	Португалія	26,6	Чехія	42,4	Польща	25,2	Італія	30,9	Чехія	35,7
23	Україна	26,6	Фінляндія	40,0	Словаччина	23,7	Кіпр	30,8	Італія	35,1
24	Болгарія	26,3	Словенія	39,2	Бельгія	23,6	Україна	29,9	Данія	34,7
25	Бельгія	25,3	Кіпр	37,9	Угорщина	22,8	Португалія	24,8	Бельгія	32,7
26	Словаччина	24,3	Бельгія	37,0	Болгарія	21,8	Словаччина	22,7	Естонія	29,1
27	Угорщина	23,8	Франція	34,3	Україна	19,9	Австрія	13,8	Україна	27,7
28	Люксембург	20,4	Мальта		Люксембург	18,2	Мальта		Словенія	27,2

Авторські розрахунки за [49], [214]

Місце України серед держав-членів ЄС за часткою промисловості у експорті валової доданої вартості у 2021 році, %

Ранг	Частка промисловості у експорті ВДВ всіх видів економічної діяльності		Частка добувної промисловості і розроблення кар'єрів у експорті ВДВ промисловості		Частка переробної промисловості у експорті ВДВ промисловості		Частка постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у експорті ВДВ промисловості		Частка водопостачання; каналізації, поводження з відходами у експорті ВДВ промисловості	
	Держава	Відсоток	Держава	Відсоток	Держава	Відсоток	Держава	Відсоток	Держава	Відсоток
1	Ірландія	90,4	Україна	30,6	Ірландія	99,8	Словенія	4,0	Кіпр	7,5
2	Чехія	57,7	Польща	5,3	Австрія	99,2	Естонія	3,4	Хорватія	2,9
3	Словенія	57,4	Болгарія	3,7	Данія	96,4	Латвія	2,2	Румунія	1,4
4	Румунія	56,6	Греція	3,3	Німеччина	95,8	Литва	1,9	Латвія	1,3
5	Німеччина	56,3	Латвія	3,0	Португалія	95,4	Болгарія	1,7	Литва	1,3
6	Польща	55,0	Португалія	2,0	Італія	95,4	Чехія	1,6	Нідерланди	1,2
7	Фінляндія	53,4	Румунія	1,8	Словаччина	95,3	Німеччина	1,5	Естонія	1,1
8	Австрія	50,0	Естонія	1,7	Франція	94,6	Хорватія	1,5	Болгарія	1,0
9	Хорватія	49,6	Данія	1,0	Угорщина	94,4	Греція	1,0	Данія	0,9
10	Данія	49,4	Хорватія	0,9	Румунія	94,2	Україна	0,9	Польща	0,8
11	Італія	48,3	Литва	0,8	Кіпр	93,6	Іспанія	0,7	Греція	0,8
12	Швеція	47,9	Італія	0,7	Словенія	93,4	Угорщина	0,3	Чехія	0,7
13	Угорщина	46,7	Іспанія	0,7	Хорватія	93,0	Австрія	0,2	Австрія	0,6
14	Франція	46,4	Словаччина	0,5	Латвія	92,9	Румунія	0,2	Словенія	0,6
15	Португалія	45,9	Словенія	0,4	Бельгія	92,5	Бельгія	0,2	Німеччина	0,6
16	Словаччина	43,8	Чехія	0,3	Литва	92,4	Данія	0,2	Угорщина	0,5
17	Болгарія	42,8	Австрія	0,3	Чехія	91,8	Польща	0,1	Іспанія	0,5
18	Греція	42,5	Франція	0,1	Фінляндія	91,0	Португалія	0,1	Словаччина	0,5
19	Литва	41,6	Ірландія	0,1	Іспанія	89,1	Італія	0,0	Португалія	0,4
20	Люксембург	41,0	Німеччина	0,1	Швеція	88,4	Словаччина	0,0	Італія	0,3
21	Естонія	38,1	Угорщина	0,1	Люксембург	88,0	Ірландія	0,0	Україна	0,2
22	Україна	38,0	Бельгія	0,0	Естонія	87,8	Франція	0,0	Ірландія	0,1
23	Іспанія	37,8	Кіпр	0,0	Нідерланди	87,4	Люксембург	0,0	Бельгія	0,0
24	Бельгія	33,5	Люксембург	0,0	Польща	84,8	Нідерланди	0,0	Франція	0,0
25	Латвія	31,5	Нідерланди	0,0	Болгарія	83,4	Фінляндія	0,0	Люксембург	0,0
26	Кіпр	26,2	Фінляндія	0,0	Греція	82,0	Швеція	0,0	Фінляндія	0,0
27	Нідерланди	24,8	Швеція	0,0	Україна	62,2	Кіпр		Швеція	0,0
28	Мальта		Мальта		Мальта		Мальта		Мальта	

Авторські розрахунки за [49], [214]

Місце України серед держав-членів ЄС за коефіцієнтом структурних переваг промисловості у 2021 році, %

Ранг	Промисловість		Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		Переробна промисловість		Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	
1	Ірландія	0,951	Україна	0,590	Австрія	1,064	Словенія	0,057	Кіпр	0,102
2	Словенія	0,410	Польща	0,102	Ірландія	1,008	Естонія	0,051	Хорватія	0,048
3	Румунія	0,407	Болгарія	0,073	Кіпр	0,938	Болгарія	0,027	Литва	0,020
4	Німеччина	0,395	Греція	0,059	Німеччина	0,937	Чехія	0,025	Латвія	0,018
5	Чехія	0,393	Латвія	0,041	Румунія	0,935	Литва	0,021	Нідерланди	0,017
6	Данія	0,373	Португалія	0,033	Португалія	0,935	Латвія	0,020	Румунія	0,016
7	Польща	0,363	Естонія	0,030	Словаччина	0,930	Німеччина	0,017	Болгарія	0,015
8	Фінляндія	0,347	Румунія	0,026	Латвія	0,919	Греція	0,016	Греція	0,013
9	Люксембург	0,338	Данія	0,018	Данія	0,916	Хорватія	0,013	Польща	0,012
10	Швеція	0,336	Італія	0,015	Італія	0,916	Іспанія	0,011	Естонія	0,011
11	Хорватія	0,326	Литва	0,012	Словенія	0,914	Україна	0,010	Словаччина	0,010
12	Австрія	0,306	Словаччина	0,011	Франція	0,910	Угорщина	0,004	Австрія	0,010
13	Італія	0,284	Іспанія	0,011	Хорватія	0,903	Бельгія	0,003	Чехія	0,009
14	Литва	0,274	Хорватія	0,010	Угорщина	0,902	Данія	0,003	Угорщина	0,008
15	Франція	0,274	Словенія	0,005	Литва	0,895	Польща	0,002	Данія	0,008
16	Словаччина	0,265	Чехія	0,005	Чехія	0,868	Румунія	0,002	Німеччина	0,007
17	Угорщина	0,262	Австрія	0,005	Бельгія	0,861	Австрія	0,001	Іспанія	0,006
18	Греція	0,259	Німеччина	0,002	Фінляндія	0,849	Португалія	0,001	Португалія	0,006
19	Болгарія	0,259	Франція	0,002	Швеція	0,822	Італія	0,000	Словенія	0,005
20	Португалія	0,258	Угорщина	0,002	Іспанія	0,810	Словаччина	0,000	Італія	0,004
21	Естонія	0,249	Ірландія	0,001	Естонія	0,802	Ірландія	0,000	Україна	0,002
22	Україна	0,245	Бельгія	0,000	Нідерланди	0,794	Кіпр	0,000	Ірландія	0,001
23	Іспанія	0,231	Кіпр	0,000	Люксембург	0,789	Люксембург	0,000	Бельгія	0,000
24	Кіпр	0,219	Люксембург	0,000	Польща	0,753	Нідерланди	0,000	Люксембург	0,000
25	Латвія	0,218	Нідерланди	0,000	Болгарія	0,693	Фінляндія	0,000	Мальта	0,000
26	Бельгія	0,197	Фінляндія	0,000	Греція	0,677	Франція	0,000	Фінляндія	0,000
27	Нідерланди	0,152	Швеція	0,000	Україна	0,464	Швеція	0,000	Франція	0,000
28	Мальта	0,000	Мальта		Мальта	0,000	Мальта		Швеція	0,000

Авторські розрахунки за [49], [214]

Додаток Д

Показники виробничо-грудової активності промисловості України та її регіонів

Таблиця Д.1

Обсяг реалізованої промислової продукції на одного зайнятого працівника, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	301346,5	389330,4	408873	403813,5	412529,3	581224,2	708310,6	882173	1034039	1007842	1051958
Вінницька	180446,93	280057,33	289654,24	336456,46	410369,68	609462,89	752172,75	952188,92	1127252,9	1149421,7	1113410,8
Волинська	133568,31	195759,33	206173,36	200852,67	260626,67	362434,18	443699,8	534554,24	619196,39	612521,32	646873,24
Дніпропетровська	374476,09	488326,76	541799,46	540090,32	657520,21	776429,38	917328,9	1224807,2	1430851,1	1316301,5	1280828,1
Донецька	342170,26	515596,76	465287,74	444481,06	429720,21	689623,08	892809,79	1288270,4	1625811,4	1483521,4	1421381,7
Житомирська	127271,45	183406,13	203901,5	211494,85	293379,69	354481,07	420033,1	508935,62	586528,4	598427,63	633497,98
Закарпатська	99164,13	144875,82	161113,27	166432,84	187450,42	237521,37	298722,79	354618,4	407199,66	412366,61	449613,81
Запорізька	329927,08	422296,89	429717,19	418535,56	566043,4	784864,35	878309,63	1168052,2	1288823,7	1199011,7	1199388
Івано-Франківська	185337,54	338289,51	348055,1	304908,59	365979,62	479797,36	510101,74	692790,63	1049570,8	954578,57	923744,36
Київська	213997,79	341429,11	354350,11	410491,14	432780,84	526869,53	650362,99	749754,37	873165,78	878325,82	970962,96
Кіровоградська	148486,19	219424,41	283315,79	335762,87	389275,33	402362,38	469285,42	520826,18	601097,56	649006,04	721477,27
Луганська	283201,5	387575,11	340566,13	301857,08	228807,78	262583,95	451307,79	334536,76	385271,5	376434,71	354284,11
Львівська	141388,92	200446,78	219471,37	218701,83	256708,82	362848,02	452573,54	516990,53	644974,9	670615,92	737943,63
Миколаївська	232865,71	295229,53	328731,97	308811,73	375062,68	506750,74	675435,9	781215,93	896571,65	965287,71	985061,71
Одеська	290613,27	289541,31	301576,88	295708,96	373078,45	524648,17	546576,09	623782,71	681905,04	722448,24	842555,02
Полтавська	426089,26	587403,88	638064,92	584183,82	748966,32	977325,45	1267188,1	1608579	1909607,4	1647415,4	1662638,8
Рівненська	169255,57	231024,32	185859,97	242348,77	301350,63	403636,79	463622,26	553657	600409,89	668859,38	714076,56
Сумська	161051,37	274465,58	292482,44	289635,27	349487,55	439640,92	480824,76	557836,16	683820,51	716676,56	738588,71
Тернопільська	115125,56	194059,81	184271,43	197199,03	243518,04	331285,71	448418,8	542615,6	597030,14	565574,93	584539,94
Харківська	200636,13	263288,49	308824,11	314711,01	370302,47	443980,43	577356,73	728505,47	820155,97	785275,8	791386,04
Херсонська	150717,05	239685,59	215879,49	230533,9	272864,86	496914,43	591545,23	660083,76	722221,11	770136,02	836890,03
Хмельницька	155224,4	216477,7	236063,92	250035,61	298050,67	425820,68	520693,52	600149,68	666878,32	666520	749367,67
Черкаська	279268,2	353214,46	396324,36	377524,57	493679,27	584540,29	711060,81	785963,32	951791,33	975806,88	1040103,5
Чернівецька	82171,5	109924,32	102977,44	104053,3	127759,56	186770,08	234013,55	272436,03	390891,41	323733,97	346382,13
Чернігівська	177140,24	244800,96	326538,72	317585,45	392500	384151,69	419544,44	531573,83	677911,49	670908,02	705819,67

Авторські розрахунки за даними [49]

ВДВ у промисловості на одного зайнятого працівника, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	74828,25	89024,07	93724,59	92551	112222,1	152741,8	202594,2	258076,3	308348,7	321201,7	321689,99
Вінницька	50424,53	64880	68329,05	72612,14	99867,02	147773,28	196699,44	232982,95	272777,78	315782,79	317746,08
Волинська	38488,16	44291,04	52645,99	49723,76	59733,33	93182,71	111570,58	134437,87	164368,74	183197,67	191971,83
Дніпропетровська	117830,12	140384,71	142337,18	144736,97	181256,84	203592,91	258413,46	354202,81	416734,03	418414,49	380011,98
Донецька	96406,93	120104,09	108597,77	103420,63	88768,06	152016,19	207350,79	320004,98	415158,94	444007,31	409933,33
Житомирська	44406,58	61979,57	61533,67	63067,01	85465,92	91472,65	115779,31	137369,86	176301,19	178473,68	190942,13
Закарпатська	41945,29	46993,46	62669,9	57694,86	66655,46	66974,36	82874,15	98415,67	118907,85	120533,56	139944,03
Запорізька	74400,82	82673,58	103552,08	93094,48	129687,5	169075,63	208896,38	266784,83	305015,25	306496,62	325224,07
Івано-Франківська	62619,05	97734,27	112644,63	111135,73	131135,37	155829,66	174636,63	226266,47	313790,56	311357,14	286661,65
Київська	54392,04	62903,23	78307,8	82341,21	110559,39	137966,23	188944,88	225604,13	260466	261629,09	324058,64
Кіровоградська	62578,27	70200,36	78275,86	82628,68	100172,08	126693,07	173593,43	178343,56	218841,46	242032,19	275371,9
Луганська	80347	97463,34	87258,06	77760,7	51068,52	67476,24	108844,28	88500	108094,44	111443,3	103700,93
Львівська	39829,11	51509,9	61264,95	64169,3	75940,34	104337,59	152800,54	185410,35	220263,84	235509,55	269966,84
Миколаївська	66558,02	72684,56	88544,22	87844,47	101705,54	125825,96	155580,69	190000	224699,54	258009,33	277420,89
Одеська	77357,14	70953,39	80699,89	77057,57	94453,04	145147,58	174057,97	190467,29	215556,86	238447,06	262404,31
Полтавська	128870,46	153045,23	159604,12	174207,52	240587,22	331939,45	499889,34	685303,64	742075,66	743919,84	746116,91
Рівненська	57756,32	68328,27	75449,01	70848,77	94292,45	126522,41	142476,49	166763,29	192791,07	215281,25	218484,85
Сумська	62716,89	72158,69	70597,19	74468,6	83984,27	127384,82	139221,14	153870,06	196524,22	224391,69	200354,84
Тернопільська	39103,14	45263,16	52071,43	52572,82	71391,75	96946,78	119487,18	138300,84	162191,78	175722,07	202782,37
Харківська	54617,65	57694,54	60688,42	64352,89	89581,91	122121,74	180962,47	216554,44	283024,56	253675,97	234864,86
Херсонська	47286,82	55436,68	58097,25	56567,8	65067,57	90048,9	130728,64	157918,78	179522,61	196876,57	237928,39
Хмельницька	45974,75	58517,99	66363,64	59159,54	81803,28	110306,95	132053,71	151480,89	167831,51	167292,31	210586,37
Черкаська	64332,52	67818,63	80428,4	76560,2	106466,75	138758,26	173756,76	207201,09	254268,29	274867,72	306662,13
Чернівецька	30211,08	31594,59	29724,31	28451,78	35901,64	50055,4	62384,82	71958,22	82878,79	94536,82	113746,9
Чернігівська	52469,51	69630,82	88063,97	80236,89	105197,13	127958,8	145481,48	187457,94	243521,66	263992,17	246352,46

Авторські розрахунки за даними [49]

Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника у промисловості, грн.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	2578	3119	3497	3774	3988	4789	5902	7631	9633	11788	12759
Вінницька	2039	2433	2786	3041	3296	4145	5454	7089	9203	11145	12453
Волинська	1947	2424	2707	2976	3426	4334	5532	7186	9091	11045	10766
Дніпропетровська	2861	3362	3791	4002	4444	5353	6121	7831	10367	12757	13471
Донецька	3003	3709	4089	4419	4428	5377	6430	8375	10334	12959	14028
Житомирська	1886	2278	2583	2756	3109	3691	4554	6329	8092	9529	10369
Закарпатська	1791	2062	2215	2506	2879	4037	5455	7596	9863	11381	11675
Запорізька	2812	3397	3761	4022	4531	5559	6636	8395	11020	13649	14777
Івано-Франківська	2228	2640	2946	3171	3620	4325	5481	7487	9605	11446	12163
Київська	2819	3379	3691	4075	4259	4863	6385	8123	9536	12151	13570
Кіровоградська	2050	2433	2722	2959	3170	3676	4603	6109	7835	9189	10280
Луганська	2801	3499	3887	4215	4099	3536	5156	5755	7271	9431	11270
Львівська	2111	2548	2868	3120	3461	4335	5535	7379	9421	10904	11273
Миколаївська	2768	3286	3818	4292	4710	5586	6857	8444	10084	13062	15169
Одеська	2162	2741	2818	3240	3429	4442	5442	6541	8432	9728	10854
Полтавська	2667	3200	3590	3725	3996	4745	5796	7880	10583	12566	13496
Рівненська	2620	3044	3496	3955	4369	4998	6308	7892	9972	12712	14534
Сумська	2122	2544	2891	3142	3393	4172	4997	6503	8075	9620	10874
Тернопільська	1658	2022	2226	2424	2734	3442	4431	6187	7862	9604	10177
Харківська	2183	2597	2938	3197	3386	4054	5016	6566	8097	9459	10205
Херсонська	1812	2170	2503	2641	2860	3671	4827	6192	7679	9449	10786
Хмельницька	2165	2570	2918	3207	3570	4233	5226	6826	8595	10531	11829
Черкаська	2042	2455	2782	3069	3288	4041	4977	6797	8363	10170	11126
Чернівецька	1761	2138	2299	2514	2664	3406	4412	5810	7405	9202	9570
Чернігівська	1963	2289	2685	2918	3303	4069	4069	6124	7537	9178	10126

Авторські розрахунки за даними [49]

Показники інвестиційної активності промисловості України та її регіонів

Таблиця Б.1

Капітальні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	16000,12	23481,31	28299,94	30780,47	29757,09	34055,71	47199,62	58715,07	82397,36	103268,8	76544,31
Вінницька	12201,08	17214,19	24889,11	34976,99	30968,14	31492,11	26338,71	35297,81	112574,55	82263,86	70427,36
Волинська	8504,5	11901,68	11990,05	14418,31	17787,71	54442,85	33381,45	36235,38	47581,42	120625,16	70777,57
Дніпропетровська	20570,65	30637,92	28907,86	29217,14	33156,4	40423,7	47482,69	71676,3	105750,45	121344,12	97983,58
Донецька	14804,77	27426,33	32534,48	33459,61	18756,59	20099,68	32020,33	49308,83	85604,95	106997,75	87189,51
Житомирська	9446,51	11820,04	14439,98	16098,67	16947,79	19115,13	27323,66	35174,11	45370,11	48176,03	37214,31
Закарпатська	6737,28	7433,45	10690,1	12076,22	12554,86	14694,44	22563,28	26191,24	40344,33	32596,73	32848,36
Запорізька	13094,21	19286,22	24023,26	23080,83	31522,92	29044,95	37659,67	61780,24	57787,63	53636,14	51107,11
Івано-Франківська	22161,48	23325,54	27739,19	23305,03	37717,25	30044,29	39991,74	53063,24	44707,68	36372,64	32842,8
Київська	21788,75	36309,11	49180,1	62386,45	72279,31	74246,08	110419,92	91135,48	84556,23	139511,68	91643,81
Кіровоградська	7703,79	18549,05	19393,79	17566,99	14805,79	14895,5	26220,37	33133,68	31204,88	46419,82	34005,66
Луганська	14535,37	18444,86	21818,64	32914,18	25503,79	12917,73	17976,25	6723,38	11598,77	11009,66	12362,02
Львівська	11642,66	14757,23	16660,14	22063,78	17828,39	24536,97	42760,59	53924,68	62501,7	62606,45	54410,05
Миколаївська	17499,17	17122,64	23449,82	33933,45	17706,71	13245,59	42358,37	36212,3	33163,82	56018,77	35926
Одеська	12894,47	15136,32	58812,8	46225,42	18393,48	20729,43	33918,04	35353,43	39383,24	37470,66	49224,43
Полтавська	24000,24	29339,97	36157,54	43399,44	42017,99	33774,12	60662,6	58772,71	73819,92	110571,89	112748,34
Рівненська	9182,21	8310,68	10607,5	10453,9	15409,62	28893,77	20099,25	24923,9	33131,12	29972,22	25998,76
Сумська	7946,66	14484,15	11254,2	12567,84	12436,76	13125,05	24346,45	30053,42	34479,56	31434,12	35565,39
Тернопільська	6707,49	9419,88	11750,93	9654,25	10502,35	15981,34	27315,98	41159,64	52180,41	53941,61	50289,7
Харківська	8302,74	9926,54	11694,73	11616,8	11994,39	14813,88	17602,62	21943,17	29974,97	23094,08	26651
Херсонська	6796,24	15584,67	13248,92	14977,65	16433	18605,62	16915,38	63280,51	97485,4	192140,86	81538,41
Хмельницька	16205,39	18354,52	9430,43	12658,59	13772,04	18896,74	32618,53	40923,01	60561,19	59044,18	35311,76
Черкаська	10834,44	13352,65	16507,41	13922,71	9099,93	12326,82	19297,77	19616,82	43590,46	46052,92	25088,37
Чернівецька	5046,97	6751,16	4295,21	5251,47	5204,04	7089,5	11214,17	11946,63	13501,34	13130,48	16934,79
Чернігівська	7461,66	8181,99	9247,58	10745,96	16717,28	18108,75	29881,24	30327,79	39809,91	22098,08	34515,06

Авторські розрахунки за даними [49]

Прямі іноземні інвестиції на одного зайнятого працівника у промисловості, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	37766,49	44425,31	41330,46	44009,58	72518,63	102141,9	116556	137801,7	147049,3	179946,2	170838,69
Вінницька	11284,4	14620,01	13800,44	21279,8	23587,18	43718,33	60446,64	74926,29	81515,95	189977,9	123558,82
Волинська	25331,35	29361,48	29293,48	31091,17	41290,59	74046,22	92629,47	100658,98	96978,07	130199,21	121253,19
Дніпропетровська	170620,95	157119,81	152820,2	124468,66	115821,9	206888,74	232654,57	233164,96	261040,8	311831,17	270421,98
Донецька	47716,42	36261,18	29373,1	27719,48	25443,34	132720,12	114357,41	188385,16	208660,75	226850,1	202772,45
Житомирська	16645,86	25481,18	25324,86	30459,9	34174,97	54365,43	84697,04	85862,05	109391,41	128607,8	109374,45
Закарпатська	32944,2	32965,68	39062,97	45048,59	52127,35	64921,98	93787,64	95101,83	85493,44	89943,01	96962,02
Запорізька	25582,35	27556,91	32529,28	33334,95	45772,6	104743,25	91514,67	214920,69	234187,31	252572,42	230601,77
Івано-Франківська	39144,85	53896,06	53625,12	69685,04	120596,3	133707,99	175526,85	202040,29	171356,72	95824,79	118351,51
Київська	43060,33	45643,15	51283,13	53391,74	71730,14	103930,41	149963,81	164866,74	150740,54	122100,38	141329,92
Кіровоградська	2145,05	2515,96	4679,77	13235,95	8089,91	20093,81	22556,65	23175,22	42131,94	47932,19	69405,81
Луганська	15153,02	18186,01	19102,67	22888,65	24333,38	81094,05	76140,87	57969,53	61110,19	62530,6	67421,25
Львівська	16587,7	18995,55	22245,24	24891,97	33588,01	75095,87	100860,9	116962,97	118271,85	189471,78	174936,45
Миколаївська	5915,93	8409,83	12606,53	12509,76	16209,85	20671,01	30125,2	29999,42	33239,26	13982,36	39442,16
Одеська	22252,64	27385,53	49991,25	55396,7	73944,18	65475,51	101556,41	120635,65	133330,65	123879,78	107151,06
Полтавська	20687,38	21221,76	28514,2	54548,28	87906,04	113567,5	162321,61	206999,61	230700,58	445017,4	515692,71
Рівненська	13498,67	15417,35	18164,04	22243,98	19200,27	43336,6	50590,34	46893,02	51122,16	62608,39	70581,71
Сумська	25824,65	27237,41	28865,66	29048	26260,84	72125,78	66162,74	71111,76	70016,02	100888,47	111035,92
Тернопільська	1474,06	1809,16	2002,49	2069,45	2339,47	12586,49	20479,42	15203,14	14583,95	12758,07	15973,85
Харківська	9809,15	11483,3	12097,91	13867,26	15598,33	31339,79	28548,91	31150,92	41507,35	64877,66	73532,99
Херсонська	9150,12	11469,01	21441,64	25183,76	32990,17	56248,76	62694,47	82353,58	82065,2	92186,95	79804,91
Хмельницька	15014,58	16419,19	16643,29	17793,15	24179,37	24210,06	28185,96	30330,8	42230,54	43591,47	28181,43
Черкаська	21506,01	17047,63	75085,12	75405,4	64127,13	82008,37	81176,14	41539,99	47366,96	44978,36	41493,39
Чернівецька	7108,92	6920,96	5900,22	7086,93	10365,07	11740,68	13077,98	15486,98	11623,92	25959,85	25956,86
Чернігівська	8629,41	9614,36	11181,06	12355	15772,35	17696,37	41795,99	149725,11	174343,59	211194,32	230234,13

Авторські розрахунки за [49]

Витрати на інноваційну діяльність на одного зайнятого працівника у промисловості, грн./ос.

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	2324,28	4275,33	3431,55	2920,06	2655,41	5366,84	9311,17	3735,76	5020,65	5777,33	6108,24
Вінницька	1062,32	593,09	5389,17	9168,15	10591,67	7763,31	10157,15	1426,67	5349,95	11737,57	2686,06
Волинська	1616,79	1833,73	1909,5	3616	3666,79	1282,52	2930,64	3196,8	1711,42	1803,95	1803,95
Дніпропетровська	903,85	2314,4	2752,57	2624,86	2151,85	20324,59	40341,43	3303,78	2044,76	6426,22	3710,78
Донецька	1434,57	4609,21	2780,69	1874,87	1222,63	3350,82	2623,16	3612,18	3778,2	7312,98	7811,52
Житомирська	333,93	9689,13	903,38	942,1	842,67	457,6	1984,51	143,05	1636,26	2520,26	743,55
Закарпатська	1103,58	512,04	530,24	415,04	278,59	385,14	1014,73	447,18	344,82	767,95	336,7
Запорізька	655,76	4147,29	1265,58	1585,31	1967,27	1927,08	2978,53	8665,18	25708,49	4189,96	10077,95
Івано-Франківська	29279	2136,59	2807,49	6766,92	1394,25	1353,73	1169,59	1964,75	2155,65	3295,37	3295,37
Київська	959,15	1146,29	1330,93	771,04	935,89	1111,06	4715,69	2302,82	5070,02	2577,83	6081,79
Кіровоградська	1979,65	2529,5	6152,47	2109,36	1777,7	2529,09	5386,46	10514,77	3328,93	2782,11	6486,78
Луганська	958,58	662,11	1323,27	1547,39	204	256,12	528,67	297,35	273,06	459,43	540,88
Львівська	821,07	1006,66	1765,98	1623,84	1425,13	1868,17	2883	1957,37	2682,85	2179,99	4059,56
Миколаївська	6768,53	5409,94	4927,93	9774,21	8845,33	4300,57	9530,21	4975,64	3880,01	14488,23	11027,39
Одеська	1602,18	1827,36	15878,95	970,46	3578,91	586,43	3064,16	1754,09	2639,45	2324,79	1164,47
Полтавська	982,99	1506,71	999,55	1733,28	3009,15	1215,95	2146,03	690,55	1079,38	7322,19	9879,71
Рівненська	562,85	808,96	728,67	326,09	179,32	106,12	633,56	117,8	92,43	453,49	1441,53
Сумська	2494,74	4851,54	2927,66	3403,8	7702,53	2199,86	4728,92	8453,08	7976,27	13007,27	2470,55
Тернопільська	181,62	1664,82	2021,85	588,27	1479,34	407,78	2446,49	3056,68	3756,87	7302,72	9775,18
Харківська	2209,62	3335,92	2937,65	2581,54	3033,85	2900,04	5061,67	3895,43	5472,31	2843,28	5333,68
Херсонська	958,72	1749,41	3268,17	3418,81	2037,43	1714,68	1885,01	1425,12	1262,45	2112,32	1705,68
Хмельницька	10513,16	12928,35	3198,81	1611,4	1983,92	1076,89	758,21	390,96	228,37	240,6	2406,2
Черкаська	174,17	434,58	1136,74	350,88	395,71	707,25	606,26	1694,37	1562,22	1117,3	5991,1
Чернівецька	1012,17	1399,89	1295,01	1302,33	1879,18	519,58	515,84	681,24	1384,13	365,87	603,72
Чернігівська	335,69	795	664,43	2268,61	1906,54	655,38	1210,4	1340,27	2035,94	1193,37	760,92

Авторські розрахунки за даними [49]

Показники інноваційної активності промисловості України та її регіонів

Таблиця Є.1

Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020
Вінницька	2	2,2	1,6	2,3	2,3	0,6	0,9	0,7	0,9	0,9
Волинська	4,2	5,6	1,7	3	2,5	2,2	0,3	1	0,7	1,4
Дніпропетровська	0,6	0,5	0,8	1,9	0,7	0,4	0,1	0,2	0,2	1,4
Донецька	1,9	2,1	2,2	3	1,7	2,6	1,3	0,3	5,2	6,3
Житомирська	1,5	3,8	5,1	5,5	1,4	1,8	0,5	0,4	0,8	0,2
Закарпатська	14,4	11,9	13,4	15,5	8,4	4,6	1,8	2,4	0,7	0,4
Запорізька	3,1	3,2	2,2	2,3	1,7	2,7	2,4	2,1	1,6	1,2
Івано-Франківська	2,3	5,2	7,5	4,3	3,8	1,3	0,4	1,1	0,3	0,5
Київська	2,1	2,3	1,7	2,4	2,2	0,8	0,8	1,4	0,9	1
Кіровоградська	5,2	5,3	2,8	6,4	2,9	2,3	1,8	4,8	4,2	4,7
Луганська	9,5	2,7	3,4	2,1	0,2	1,8	0,1	0,3	3	4,6
Львівська	1,6	1,5	2,1	3	2,1	1,9	0,8	1	0,8	1
Миколаївська	8,5	3,3	0,9	3	1,5	0,3	1	0,3	2,4	2,4
Одеська	0,8	2,2	3,6	3,6	2,4	1,2	0,3	1,1	1,5	1,3
Полтавська	10,4	24,3	14,4	6,5	8,9	1,9	0,2	0,4	0,2	2,7
Рівненська	0,7	0,9	0,6	0,8	0,8	0,4	0,1	0,2	...	0,4
Сумська	8,8	12,4	10,6	10,4	10,4	7,1	2	2,1	2	1,1
Тернопільська	5,6	7,6	7,4	2,6	1,7	2,8	0,8	1,9	0,9	2,4
Харківська	3,1	2,4	4,8	4,8	3,8	3,4	2,2	2,5	3	2,5
Херсонська	6,2	4,9	5,6	4	5,4	1,4	1,5	1,7	2,3	1,9
Хмельницька	0,3	2,1	2,3	1,6	0,9	0,7	0,1	0,1	0,7	1
Черкаська	7,7	3,8	1,2	2	1,6	0,7	1,1	1,7	1,5	0,8
Чернівецька	5	4,9	3,5	2,6	2	2,4	0,9	0,5	0,4	0,4
Чернігівська	9,4	1,7	1,4	0,9	1	0,5	1	2,7	2,6	1,1
Україна	3,8	3,8	3,3	3,3	2,5	1,4	0,7	0,8	1,3	1,9

Примітка. * Дані за 2016 рік не оприлюднено ДССУ

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця Є.2

Частка продукції, реалізованої за межі України, в загальному обсязі реалізованої інноваційної промислової продукції, %*

<i>Регион</i>	2010	2013	2014	2015	2017	2019
Вінницька	15,9	0,8	1,3	1,3	1,8	8,6
Волинська	30,4	61	28,4	43,8	7,2	7,2
Дніпропетровська	39,7	80,3	55	67,3	47,6	58,3
Донецька	68,6	55,6	67,9	71,9	68	90,2
Житомирська	27,1	5,3	9,5	17,3	13,3	28,7
Закарпатська	92,4	26,7	28,5	72,8	45,3	31,7
Запорізька	63,9	70,2	63,9	42,7	27	35
Івано-Франківська	34,7	33	24	33,2	56,1	19,6
Київська	20,2	27	13,4	22,2	29,5	77,4
Кіровоградська	78,5	17,8	30,5	16,8	37,2	55,9
Луганська	35,5	82,2	0,2	96,7	...	7
Львівська	8,7	8,4	12,9	10,3	12,2	17,7
Миколаївська	54,2	71,3	34,8	21	1,2	10,2
Одеська	18	21,9	19,4	18	18,2	37
Полтавська	6,8	25,1	9,4	25,7	17,2	7
Рівненська	26,6	22,1	26,8	32,4	...	33,4
Сумська	91,6	60,7	37,4	70,6	55	77,4
Тернопільська	71,9	4,9	7,9	8,6	...	8,6
Харківська	67,3	52	53,6	64,3	26,1	10,7
Херсонська	11,4	5,2	31,8	10,2	1,3	3,9
Хмельницька	6	28,9	30,8	25,5	...	13
Черкаська	66,8	11,3	23,7	30,1	10,2	4,7
Чернівецька	13,6	28,1	24,5	22,3	22,3	15
Чернігівська	36,5	29,8	58,4	42,8	42,8	17
Україна	40,7	44,8	29,2	47	31,2	54,2

Примітка. * Дані за 2011-2012, 2016, 2018 і 2020 роки не оприлюднено ДССУ
Авторські розрахунки за даними [49]

Частка витрат на інновації в інвестиціях промисловості, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	14,53	18,21	12,53	9,8	8,92	15,76	19,73	6,36	6,09	5,59	7,98
Вінницька	8,71	3,45	21,65	26,21	34,2	24,65	38,56	4,04	4,75	14,27	3,81
Волинська	19,01	15,41	15,93	25,08	20,61	2,36	8,78	8,82	3,6	1,54	1,5
Дніпропетровська	4,39	7,55	9,52	8,98	6,49	50,28	84,96	4,61	1,93	5,3	3,79
Донецька	9,69	16,81	8,55	5,6	6,52	16,67	8,19	7,33	4,41	6,83	8,96
Житомирська	3,53	81,97	6,26	5,85	4,97	2,39	7,26	0,41	3,61	5,23	2
Закарпатська	16,38	6,89	4,96	3,44	2,22	2,62	4,5	1,71	0,85	2,36	1,03
Запорізька	5,01	21,5	5,27	6,87	6,24	6,63	7,91	14,03	44,49	7,81	19,72
Івано-Франківська	132,12	9,16	10,12	29,04	3,7	4,51	2,92	3,7	4,82	9,08	9,06
Київська	4,4	3,16	2,71	1,24	1,29	1,5	4,27	2,53	6	1,85	6,64
Кіровоградська	25,7	13,64	31,72	12,01	12,01	16,98	20,54	31,73	10,67	5,99	19,08
Луганська	6,59	3,59	6,06	4,7	0,8	1,98	2,94	4,42	2,35	4,17	4,38
Львівська	7,05	6,82	10,6	7,36	7,99	7,61	6,74	3,63	4,29	3,48	7,46
Миколаївська	38,68	31,6	21,01	28,8	49,95	32,47	22,5	13,74	11,7	25,86	30,69
Одеська	12,43	12,07	27	2,1	19,46	2,83	9,03	4,96	6,7	6,2	2,37
Полтавська	4,1	5,14	2,76	3,99	7,16	3,6	3,54	1,17	1,46	6,62	8,76
Рівненська	6,13	9,73	6,87	3,12	1,16	0,37	3,15	0,47	0,28	1,51	5,54
Сумська	31,39	33,5	26,01	27,08	61,93	16,76	19,42	28,13	23,13	41,38	6,95
Тернопільська	2,71	17,67	17,21	6,09	14,09	2,55	8,96	7,43	7,2	13,54	19,44
Харківська	26,61	33,61	25,12	22,22	25,29	19,58	28,76	17,75	18,26	12,31	20,01
Херсонська	14,11	11,23	24,67	22,83	12,4	9,22	11,14	2,25	1,3	1,1	2,09
Хмельницька	64,87	70,44	33,92	12,73	14,41	5,7	2,32	0,96	0,38	0,41	6,81
Черкаська	1,61	3,25	6,89	2,52	4,35	5,74	3,14	8,64	3,58	2,43	23,88
Чернівецька	20,06	20,74	30,15	24,8	36,11	7,33	4,6	5,7	10,25	2,79	3,56
Чернігівська	4,5	9,72	7,18	21,11	11,4	3,62	4,05	4,42	5,11	5,4	2,2

Авторські розрахунки за даними [49]

Показники рентабельності діяльності промисловості України та її регіонів

Таблиця Ж.1

Рентабельність операційної діяльності промислових підприємств, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	3,6	4,7	3,4	3	1,6	0,9	4,2	6,8	6,3	5,5	3,9
Вінницька	3,1	...	3,5	4,8	4,6	5,5	5,2	7	4,9	5,8	1,4
Волинська	2,6	4,3	3,9	3,9	6,8	6,4	4,5	5,4	5,7	3,8	4,9
Дніпропетровська	7,3	12,1	6,2	8	7,2	2,2	6,4	10,4	5,5	5,8	10,8
Донецька	0,5	...	-0,8	-1,1	-0,7	-6,8	1,9	-2	5,3	-1,7	-1,4
Житомирська	2,4	3,2	4,1	3,4	-2,4	0,01	3,4	2,4	5,6	6,7	4
Закарпатська	-0,1	3	2,6	2,2	0	0,2	3,2	1	0,6	2,8	2,3
Запорізька	6	4,9	5,9	9,2	11,6	9,5	13,1	12,6	8,2	-0,3	1,3
Івано-Франківська	-0,4	-2	-3,4	-0,4	-0,1	2	3,9	3,9	4	2,9	7,5
Київська	1,3	4,6	4,8	3,9	-0,7	2	5,3	5,6	-4,5	8,9	7,3
Кіровоградська	5,8	...	7,2	6,7	3,9	-32,3	2	3,2	2	2	3,1
Луганська	-2	-0,4	-4,7	-7	-22,9	-24,2	-16,8	-35,1	-1,3	27,7	-25,1
Львівська	1,4	3,2	1,7	3,8	1,5	1,1	4	3,6	0,4	1	2,5
Миколаївська	3,8	3,3	5,4	2,6	-5,7	-0,3	-6,6	4,6	5,3	7,6	4,2
Одеська	0,9	0,9	1,5	-1,3	-10,7	-1,7	-1,5	2,4	3,4	5,3	2,5
Полтавська	6,8	10,4	9	7,8	11,7	5,4	6,6	10,3	5,6	7,6	18,3
Рівненська	-0,7	2,3	-5,7	-5	-22,4	-15,1	-5	1	5,9	18,1	-6
Сумська	5,1	...	8,9	6,7	4,9	6,5	8,1	5,7	2,6	8,4	3,5
Тернопільська	0,8	-7,5	1,4	-1,3	-1,9	3,3	3,1	2,8	2,9	0,7	6,2
Харківська	4,9	6,7	5,6	6,2	3,6	4,7	3,2	4,7	3,8	4,2	3,1
Херсонська	0,8	2,1	2,4	0,4	-5,9	-1,9	1,1	2,8	4,3	12,9	1,9
Хмельницька	3,7	...	6	6,9	-6,6	-5,5	1,6	5,6	3,9	4,5	6,1
Черкаська	1	4,4	1,8	-1,2	-6,9	-3,2	3,9	6,3	5,4	5,6	0,1
Чернівецька	-2,3	0,8	1,2	2,3	0,4	2,9	3,6	2,1	-3,3	-1,8	1,7
Чернігівська	4,5	...	3,6	5,4	6,2	1,4	-3,6	4,9	7,6	7,6	11

Авторські розрахунки за даними [49]

Рентабельність активів промислових підприємств, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	2,72	4,47	1,33	0,73	-8,28	-7,7	-0,27	2,78	4,49	4,58	-0,56
Вінницька	1,84	2,01	2,23	3,67	-1,44	1,19	3,79	20,4	4,53	5,86	-1
Волинська	1,59	3,85	2,02	1,91	-1,72	1,82	2,73	8,67	7,17	7,09	-1,45
Дніпропетровська	9,54	9,54	3,82	4,9	-0,66	-3,82	2,7	10,17	5	5,06	3,76
Донецька	-2,51	-2,51	-2,51	-2,65	-9,44	-14,18	-2,22	-7,5	0,73	-2,78	-4,51
Житомирська	-0,41	1,21	1,24	0,7	-8,94	-8,58	-0,18	6,65	3,87	6,5	-0,97
Закарпатська	1,99	1,99	1,29	0,73	-10,32	-8,47	0,75	-1,45	0,37	5,3	-4,51
Запорізька	6,52	5,92	4,13	6,52	-6,9	-4,08	6,15	11,18	6,61	0,77	-2,08
Івано-Франківська	-3,42	-6,24	-6,96	-2,4	-21,15	-17,12	-4,92	-0,64	1,35	4,44	-4,71
Київська область	...	...	...	...	-5,66	-3,48	1,45	8,45	-4,67	6,46	4,01
Кіровоградська	...	...	...	...	...	-56,34	0,84	3,06	0,05	1,23	0,37
Луганська	-1,17	-4,25	-7,75	-12,43	-63,26	-72,09	-34,24	-32,81	0,55	23,8	-26,43
Львівська	2,08	2,08	0,78	1,88	-6,57	-5,43	1,18	5,31	0,67	0	-1,01
Миколаївська	2,09	2,46	2,6	0,41	-21,5	-7,39	-8,04	8,9	2,13	5,7	-3,35
Одеська	-4,43	-2,57	-3,42	-4,3	-17,89	-9,3	-6,1	10	2,04	3,14	-2,34
Полтавська	7,83	15,39	9,94	6,47	-4,23	-10,66	-1,3	11,92	7,61	11,73	11,5
Рівненська	-2,24	1,05	-6,79	-6,23	-34,85	-25,35	-6,65	3,31	6,65	21,19	-10,4
Сумська	...	...	...	...	-4,02	-1,75	4,09	18,2	1,08	11,23	-1,83
Тернопільська	-1,49	-12,48	-0,47	-4,16	-4,16	-1,45	0,99	-34,33	3,81	3,88	0,4
Харківська	4,28	7,41	4,46	4,21	0,91	0,79	0,68	8,91	3,61	3,96	1,75
Херсонська	-3,73	-1,53	-0,06	-1,98	-16,09	-9,26	-2,24	19,81	2,9	8,53	-6,15
Хмельницька	...	...	...	...	...	...	...	6,22	0,85	9,78	-2,61
Черкаська	-0,74	2,2	-0,26	-2,44	-16,69	-8,07	0,62	11,53	4,45	6,78	-3,54
Чернівецька	-4,12	-0,75	4,28	0,59	-1,89	0,69	3,64	-2,97	-3,35	-1,93	-0,15
Чернігівська	1,76	2,61	3,2	3,6	-6,01	-10,3	-12,18	25,87	7,25	8,19	7,5

Авторські розрахунки за даними [49]

Рентабельність продукції, виготовленої одним працівником у промисловості, %

Регіон	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	29,16	46,75	15,21	9,24	-119,98	-122,61	-4,28	39,14	54,96	47,89	-6,17
Вінницька	12,06	12,76	14,74	26,86	-9,99	8,73	29,38	167,05	34,97	43,89	-7,26
Волинська	13	27,38	13,2	11,7	-10,08	11,28	18,2	48,58	36,51	35,86	-8,38
Дніпропетровська	75,65	147,8	52,99	65,78	-9,91	-58,71	44,27	160,29	67,44	60,04	46,04
Донецька	7,77	7,69	-25,65	-27,03	-101,3	-249,45	-38,54	-126,92	10,97	-35,03	-55,41
Житомирська	-2,78	8	8,14	4,81	-64,74	-56,48	-1,18	36,16	18,89	31,57	-4,91
Закарпатська	-11,84	11,42	7,73	4,18	-56,85	-42,08	3,3	-5,25	1,15	16,14	-16,65
Запорізька	59,53	53,14	38,57	61,95	-74,73	-45,82	72,11	129,34	66,05	6,17	-15,98
Івано-Франківська	-33,71	-57,96	-61,38	-23,18	-236,34	-210,55	-59,07	-6,64	9,89	27,08	-30,54
Київська	-5,63	24,42	29,33	33,25	-100,37	-59,17	22,69	106,67	-54,81	66,94	41,57
Кіровоградська	29,91	40,85	32,3	16,01	-296,47	-583,6	5,9	21,68	0,32	7,26	2,19
Луганська	-8,95	-30,44	-59,5	-66,09	-502,39	-1212,34	-501,03	-549,45	7,75	101,09	-109,71
Львівська	1,39	15,22	5,67	15,26	-54,94	-44,67	9,36	38,26	4,21	-0,03	-7,27
Миколаївська	14,92	16,81	18,46	2,95	-149,68	-77,15	-100,88	56,12	12,78	29,41	-17,36
Одеська	-51,34	-24,78	-35,89	-44,54	-210,83	-103,86	-65,56	101,88	18,19	24,81	-19
Полтавська	82,86	155,19	101,12	72,16	-52,94	-148,69	-17,83	130,37	68,17	91,74	106,71
Рівненська	-11,81	5,56	-37,09	-39,27	-231,7	-171,12	-37,25	13,66	22,55	59,19	-27,89
Сумська	35,38	43,64	59,53	33,72	-26,36	-10,53	23,75	97,11	5,25	49,68	-8,43
Тернопільська	-12,78	-99,62	-3,24	-30,33	-117,81	-10,08	6,2	-182,54	17,6	17,26	2,01
Харківська	29,32	47,83	29,03	27,27	6,5	5,38	4,54	54,83	19,81	20,33	9,57
Херсонська	-32,26	-13,71	-0,49	-15,94	-135,24	-79,95	-18,44	138	21,59	76,33	-62,09
Хмельницька	9,09	24,05	8,56	15,29	-102,53	-93,59	-21,84	35,89	4,47	47	-12,82
Черкаська	-10,08	28,07	-3,66	-30,4	-249,96	-113,8	8,17	115,86	42,06	65,62	-32,25
Чернівецька	-22,31	-3,63	18,28	2,13	-6,75	2,73	12,14	-8,53	-9,05	-5,12	-0,41
Чернігівська	9,42	12,97	15,34	18,03	-32,45	-57,18	-87,73	163,9	43,94	47,09	43,25

Авторські розрахунки за даними [49]

Структурні показники промисловості України та її регіонів

Таблиця 3.1

Структура промислового сектора економіки, %

Регіон	ПРОМИСЛІВІСТЬ	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		Переробна промисловість		виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів		текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів		виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність		виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення		виробництво хімічних речовин і хімічної продукції		виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів		виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції		металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування		машинобудування		Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	
		2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021	2010	2021
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Україна	100,0	10,0	12,8	67,4	55,9	18,0	18,0	0,8	0,9	2,6	3,0	7,2	2,6	3,1	2,6	0,7	1,1	4,4	5,8	19,1	14,5	9,3	5,2	20,8	30,2	1,8	1,1
Вінницька	100,0	1,5	2,7	78,1	78,7	58,4	58,4	0,7	0,2	3,8	5,2	...	...	2,6	2,5	...	1,2	3,5	2,9	2,8	3,0	3,7	3,7	18,9	17,8	1,5	0,8
Волинська	100,0	2,8	0,2	81,0	81,7	37,4	24,1	1,4	2,3	11,8	23,3	...	...	...	1,5	...	...	4,1	5,7	3,4	2,0	12,3	11,9	14,6	17,0	1,6	1,1
Дніпропетровська	100,0	25,2	35,4	61,2	56,6	6,9	6,7	0,3	0,3	1,4	0,8	2,7	2,8	3,1	3,6	0,0	...	3,8	3,7	35,7	34,2	5,6	3,1	11,9	6,8	1,7	1,2
Донецька	100,0	12,9	17,9	71,6	72,0	6,9	4,0	0,2	0,0	0,5	0,1	7,8	...	2,0	0,5	0,2	...	2,8	2,1	40,6	53,3	9,5	3,8	13,1	9,3	2,4	0,8
Житомирська	100,0	9,1	10,8	73,5	71,6	30,0	24,0	4,9	4,2	7,6	17,2	...	...	2,4	2,2	1,8	...	12,6	11,7	6,6	4,8	6,1	5,0	15,0	16,2	2,4	1,4
Закарпатська	100,0	1,4	1,2	81,7	64,8	16,0	5,9	4,9	5,3	5,3	5,1	...	...	6,3	4,3	...	...	1,8	5,7	0,7	1,2	40,8	32,4	15,0	32,3	1,9	1,7
Запорізька	100,0	2,7	4,6	74,3	70,4	9,7	10,4	0,2	0,2	0,5	0,4	4,7	4,1	1,6	1,5	0,2	0,2	2,9	2,0	34,4	39,6	19,0	10,1	21,9	24,3	1,1	0,7

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Івано-Франківська	100	6,4	9,7	56,8	60,4	14,6	3,6	1,9	0,3	12	7	6,8	...	6,4	...	0,1	...	10,8	13,6	1,2	1	1,8	5,9	35,2	29,3	1,6	0,6
Київська	100	0,3	1,2	76,7	81,4	34,9	27,5	1,8	0,6	8,3	10,1	0,1	0,3	1,4	2,5	0,5	3	14,7	18,7	6,2	7,4	5,4	8,6	21,1	16,4	1,9	1
Кіровоградська	100	3	5,7	80,5	72,4	49,2	45,3	0,6	0,2	1,4	1,2	...	...	1,8	1,8	...	0,1	2,7	2,4	8,9	...	14,3	8,2	14,1	20,5	2,4	1,4
Луганська	100	15,2	4,2	70,5	60,4	3,3	3,6	0,2	...	1,7	...	26,1	...	6	21,4	0,2	...	2,1	3,6	20,6	0,8	8,7	5,2	12,6	33,6	1,7	1,8
Львівська	100	4,6	7,9	75	70,5	25,5	30	3,4	3,5	7,5	8,6	7	...	2,4	1,6	1,8	...	8,9	7,5	4,4	5,6	7,6	7,8	18,4	20,3	2	1,3
Миколаївська	100	0,7	1,7	74,1	57,7	31,8	27,7	3,3	0,8	0,6	0,2	...	...	...	0,3	...	0	3,5	3,7	16	16,3	18,2	4,9	25,2	39,5	*	1,1
Одеська	100	0,1	0,05	85,3	69,9	25,6	28,8	0,6	0,6	1,4	1,1	...	...	13	2,3	...	...	2,9	19,7	8,7	6,5	10,1	7,1	14,6	27,6	*	2,8
Полтавська	100	19,9	54,5	73,5	38,7	19,8	15,3	0,3	0,3	0,1	0,7	31,3	...	1	1,3	0,1	...	1,2	0,9	0,7	0,9	18,2	3,7	6	6,3	0,6	0,5
Рівненська	100	2,5	5,2	65,4	54,8	21,2	14,5	0,9	1,8	8,2	12,1	...	...	13,1	5,4	...	...	13	13,3	2,2	1,4	4,3	2,7	31	39,1	1,1	0,9
Сумська	100	16,4	...	68,8	66,4	20,6	24,3	2,8	2,2	1	2,9	...	...	7,9	6,9	0,4	2,2	2,6	8,7	5,8	5,9	22,5	10,7	13,4	15,5	1,4	...
Тернопільська	100	2,4	3,8	73,8	73,4	43,6	31,2	2,6	1	4,2	2,1	0,1	...	0,2	1,1	0,9	...	6,6	18	2,5	3,7	10	12,5	21,5	21,4	2,3	1,4
Харківська	100	4,2	26,8	75,6	54,5	30,1	19,7	0,9	1,2	4	3,8	4,9	...	5,8	2,1	...	2	5,2	6,7	2,8	4,6	18,5	9,9	20,2	17,1	...	1,6
Херсонська	100	0,3	0,6	79,2	61	48,5	38,4	0,3	0,7	3,5	5,5	...	...	...	1,1	...	...	7,7	8	3,7	2,7	11,4	3,6	16,6	36,8	3,9	1,6
Хмельницька	100	0,9	1,8	68	58,4	31,4	19,8	2,4	2,4	2	3,9	...	...	...	1,2	...	...	17,2	16,5	3,4	6,4	7,8	5,7	29,8	38,7	1,3	1,1
Черкаська	100	1	0,8	86,1	82,9	48,7	54,2	1	1,7	3,5	4	...	...	18,4	5,8	...	6	1,7	4,9	0,8	1,7	8,1	3	11,4	15,2	1,5	1,1
Чернівецька	100	1,1	1	65,9	41	25,5	11,2	4,6	1,9	4,3	4,5	...	...	1,1	0,8	0	...	12,5	10,9	5,6	3,8	8,4	4,7	30,1	56,5	2,9	1,5
Чернігівська	100	7,2	10	74,2	68,9	45,8	37,3	3	2,7	10,1	10,4	...	...	1,7	1,4	...	...	1,9	4	1,5	2,7	5,5	7,5	16,6	19,4	2	1,8

Авторські розрахунки за даними [49]

Таблиця 3.2

Частка промисловості у ВДВ*, %

Регіон	2012	2016	2017	2018	2019	2020
Україна	21,49	21,19	21,13	21,01	19,88	17,97
Вінницька	18,3	22,1	21,4	19,8	20,5	16,39
Волинська	16,4	17,9	15,4	15,5	14,6	12,33
Дніпропетровська	47,3	46,7	48,2	47,7	44,1	31,82
Донецька	39,9	45,3	49,9	53,2	49,9	35,77
Житомирська	22,7	19,9	19	19,8	18,4	15,53
Закарпатська	20,2	16,7	15,1	14,7	13,1	12,09
Запорізька	43,9	41,4	42,4	43,5	39	30,37
Івано-Франківська	30,2	26,4	28	31,2	29,3	21,09
Київська	18,2	22,2	21,5	20,4	19,2	17,33
Кіровоградська	22,2	20,6	19,1	19	19	17,72
Луганська	45,2	34,5	23,1	20,7	18,3	12,84
Львівська	17,9	22,7	22,9	22,1	20	17,23
Миколаївська	25,7	20,6	21,1	21,1	20,7	18,14
Одеська	13,1	13,7	12,5	12,2	11,7	9,96
Полтавська	44,2	50,5	54,1	49,4	47,6	37,93
Рівненська	26,2	26,1	24,5	24,1	23,7	19,05
Сумська	27,3	24,6	22,5	23,2	23,1	15,44
Тернопільська	13,6	15	14,2	13,6	13	11,75
Харківська	21,3	31	31	33,1	28,3	20,22
Херсонська	16	15,1	15,1	14,7	14,6	13,59
Хмельницька	20,3	19,5	17,5	16,3	15,1	13,79
Черкаська	24,3	25,9	25,2	24,1	24	20,68
Чернівецька	9,9	11,7	10,7	10,5	10,9	10,17
Чернігівська	24,9	20,4	20,5	21,1	20	14,3

Примітка *. Сірим кольором виділено ті клітинки, в яких значення показників є домінантними, тобто частка промисловості у ВДВ регіону домінує над частками інших ВЕД

Авторські розрахунки за даними [49]

Додаток И

Показники продукції машинобудування в Україні

Таблиця И1

Частка вітчизняної складової у проміжному споживанні машинобудівної продукції ВЕД
України у 2019 році, %

ВЕД	Виробництво					
	C26	C27	C28	C29	C30	C26- C30
Сільське, лісове та рибне господарство	28,6	28	36,7	0,3	99,9	23,2
Добування кам'яного та бурого вугілля	н.д.	63,8	67,6	98	100	67,5
Добування сирової нафти та природного газу	34,5	н.д.	66,2	98,6	25,6	57,5
Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	22,7	66,9	15,8	1,7	100	18,3
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	24	77	47,5	5,1	100	41,5
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	35,9	31,5	68,1	98,1	н.д.	50,6
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	33,6	17,5	67,5	98,7	82,1	65,7
Виробництво коксу та коксопродуктів	30,2	40	67,3	97,1	100	65,6
Виробництво продуктів нафтоперероблення	57,7	33,3	67,7	97,4	н.д.	24,9
Виробництво хімічних речовині хімічної продукції	19,5	75,3	67,6	98,4	20,6	56,4
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	25,3	75	67,4	97,8	60	59
Виробництво гумових і пластмасових виробів	29,3	73,1	67,4	98,5	3,6	45,4
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	3,8	62,1	53,4	98,6	85,6	57,1
Металургійне виробництво	24,7	0,2	25,1	98,7	31,4	26
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	4,6	59,7	22,7	98,4	74,9	46,2
<i>Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції</i>	<i>15,6</i>	<i>1,9</i>	<i>58,5</i>	<i>100</i>	<i>2,7</i>	<i>15,3</i>
<i>Виробництво електричного устаткування</i>	<i>6,7</i>	<i>7,8</i>	<i>18</i>	<i>98,5</i>	<i>44,1</i>	<i>12,6</i>
<i>Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань</i>	<i>8,1</i>	<i>26,6</i>	<i>5,9</i>	<i>13,9</i>	<i>0,7</i>	<i>4,7</i>
<i>Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів</i>	<i>23,3</i>	<i>65</i>	<i>31,1</i>	<i>0,8</i>	<i>93,2</i>	<i>43,7</i>
<i>Виробництво інших транспортних засобів</i>	<i>22,2</i>	<i>2,9</i>	<i>12</i>	<i>34,9</i>	<i>97,3</i>	<i>35,1</i>
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	10,9	5,9	17,6	23,9	98,7	27,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1,8	51,7	2	98,5	100	17,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	3,7	70,2	67,2	98,6	94,4	79,7
Будівництво	2,4	0,4	46,8	1	99,9	14,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	19,4	37,5	62,6	4,5	92,4	26,4
Транспорт, складське господарство	19,9	68,3	50,4	2,5	97,7	51,3
Поштова і кур'єрська діяльність	70,2	100	62,5	53,4	н.д.	63,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	51,9	78,6	68,3	98,7	25,9	64,3
Видавнича діяльність; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів; діяльність радіомовлення та телевізійного мовлення	39,2	52	66,7	100	70	41,8
Телекомунікації (електрозв'язок)	17,1	84,5	69,6	97,8	н.д.	28,6
Комп'ютерне програмування, консультування та надання інформаційних послуг	н.д.	71	68,5	100	н.д.	8,3
Фінансова та страхова діяльність	51,4	91,2	60	100	1,5	81,4
Операції з нерухомим майном	59,1	79,7	68,1	98,7	85,1	70,4
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	29,8	57,8	84,8	98,1	88,8	59,3
Наукові дослідження та розробки	39,7	83,9	69,4	100	83,9	54,5
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку; наукова та технічна діяльність; ветеринарна діяльність	54,9	83,9	40	98,3	66,7	63,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	7,9	67	66,3	98,7	99,1	59,5
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	8,5	55,4	66,8	98,6	н.д.	46,7
Освіта	16,3	46,7	62,9	98,7	100	46
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	68,8	88	66,5	98,6	83,3	72,5
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	6,3	89,2	70	100	46,7	59,9
Надання інших видів послуг	5,8	65,4	66,4	99	71,4	22,6
Всього	19,9	33	35,1	15,9	35,9	32,4

Побудовано за [49]

Таблиця И.2

Обсяг виробництва машинобудівної продукції агропромислового призначення в Україні

Найменування продукції за Номенклатурою продукції промисловості (НПП)	Одиниця виміру	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020/2011, %
Трактори з потужністю двигуна більше 59 кВт (крім тракторів, керованих водієм, який іде поруч, тракторів-тягачів колісних для напівпричепів, тракторів гусеничних)	тис. шт.	5,4	4	2,9	2,7	2,8	3,3	3,3	2,4	1,4	0,9	-83,3
Плуги	тис. шт.	6,1	15,4	6,2	4,4	3,7	3,6	2,9	3	2,5	2,7	-55,7
Розпушувачі та культиватори	тис. шт.	7,4	4,7	4,4	3,7	3,4	3,8	4	2,9	3,9	2,5	-66,2
Борони дискові	тис. шт.	7,4	1,6	2	2	2,3	2,8	3,3	2,2	2,1	2,3	-68,9
Борони (крім дискових)	тис. шт.	11,1	7,5	7,8	7,9	5,8	8,7	9,3	10,4	5,1	5,6	-49,5
Сівалки, саджалки та машини розсадосадильні	тис. шт.	7,4	4	5,6	4,4	4,2	4,8	5,3	3,8	3,2	3,3	-55,4
Косарки тракторні, уключаючи механізми навісні різальні, розроблені для управління або буксирування трактором	тис. шт.	1,7	2,2	2,3	2,6	2,5	3,5	3,6	1,6	1,1	0,6	-64,7
Комбайни зернозбиральні	шт.	399	59	68	к/с	100	154	70	47	к/с	к/с	-88,2*
Розбризувачі та розпилювачі рідких і порошкоподібних речовин, що встановлюються на тракторі або тягнуться ним (крім пристроїв для поливання)	шт.	844	1099	831	804	800	883	1324	1298	1058	1366	61,8
Машини для приготування кормів для тварин	тис. шт.	161	123	102	98,7	63,2	75,6	49,3	30,2	17,7	15,6	-90,3

Побудовано за [49]

Додаток І

Міжсекторальні зв'язки деревообробної промисловості України

Таблиця І.1

Динаміка і структура витрат (проміжного споживання) деревообробних виробництв в Україні (за ВЕД)

Вид економічної діяльності	Обсяг, млн. грн.					Темп приросту/зниження обсягу, %					Частка у проміжному споживанні, %				
	2013	2014	2013	2014	2015	2016	2017	2016	2017	2017 до 2013	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Сільське, лісове та рибне господарство	2891	3455	5818	7260	10748	19,5	68,4	24,8	48	271,8	6,5	6,7	8,6	8,7	11
Добування кам'яного та бурого вугілля	36	22	23	57	154	-38,9	4,5	147,8	170,2	327,8	0,1	0	0	0,1	0,2
Добування сирової нафти та природного газу	1062	1177	2099	1729	2417	10,8	78,3	-17,6	39,8	127,6	2,4	2,3	3,1	2,1	2,5
Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	18	8	16	141	61	-55,6	100	781,3	-56,7	238,9	0	0	0	0,2	0,1
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	258	381	36	27	23	47,7	-90,6	-25	-14,8	-91,1	0,6	0,7	0,1	0	0
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	102	178	66	481	535	74,5	-62,9	628,8	11,2	424,5	0,2	0,3	0,1	0,6	0,5
Виробництво деревини, паперу; поліграфічна діяльність та тиражування	15348	17308	22537	29422	28331	12,8	30,2	30,5	-3,7	84,6	34,7	33,7	33,3	35,1	28,9
Виробництво коксу та кокспродуктів	113	201	232	124	289	77,9	15,4	-46,6	133,1	155,8	0,3	0,4	0,3	0,1	0,3
Виробництво продуктів нафтоперероблення	385	541	673	950	1546	40,5	24,4	41,2	62,7	301,6	0,9	1,1	1	1,1	1,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	7373	8555	11666	13420	16050	16	36,4	15	19,6	117,7	16,6	16,7	17,3	16	16,4
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	3	32	11	16	8	966,7	-65,6	45,5	-50	166,7	0	0,1	0	0	0
Виробництво гумових і пластмасових виробів	1199	1800	2311	3920	4740	50,1	28,4	69,6	20,9	295,3	2,7	3,5	3,4	4,7	4,8
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	223	302	323	373	444	35,4	7	15,5	19	99,1	0,5	0,6	0,5	0,4	0,5
Металургійне виробництво	215	181	245	404	754	-15,8	35,4	64,9	86,6	250,7	0,5	0,4	0,4	0,5	0,8
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	382	397	736	1009	1387	3,9	85,4	37,1	37,5	263,1	0,9	0,8	1,1	1,2	1,4
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	32	47	123	232	228	46,9	161,7	88,6	-1,7	612,5	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2
Виробництво електричного устаткування	48	64	125	106	224	33,3	95,3	-15,2	111,3	366,7	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	380	511	728	1569	2106	34,5	42,5	115,5	34,2	454,2	0,9	1	1,1	1,9	2,1
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	57	80	171	341	361	40,4	113,8	99,4	5,9	533,3	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4
Виробництво інших транспортних засобів	4	6	3	4	24	50	-50	33,3	500	500	0	0	0	0	0
Виробництво меблів; іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	219	255	251	436	486	16,4	-1,6	73,7	11,5	121,9	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5

Продовження табл. І.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1696	1927	2566	3949	5349	13,6	33,2	53,9	35,5	215,4	3,8	3,8	3,8	4,7	5,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	148	170	302	337	501	14,9	77,6	11,6	48,7	238,5	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5
Будівництво	56	72	84	212	706	28,6	16,7	152,4	233	1160,7	0,1	0,1	0,1	0,3	0,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	7375	9171	9630	9533	10686	24,4	5	-1	12,1	44,9	16,7	17,9	14,2	11,4	10,9
Транспорт, складське господарство	2437	2566	3421	3941	4722	5,3	33,3	15,2	19,8	93,8	5,5	5	5,1	4,7	4,8
Поштова і кур'єрська діяльність	54	30	29	45	29	-44,4	-3,3	55,2	-35,6	-46,3	0,1	0,1	0	0,1	0
Тимчасове розміщування й організація харчування	26	46	67	66	61	76,9	45,7	-1,5	-7,6	134,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Видавнича діяльність; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів; діяльність радіомовлення та телевізійного мовлення	361	178	364	420	529	-50,7	104,5	15,4	26	46,5	0,8	0,3	0,5	0,5	0,5
Телекомунікації (електрозв'язок)	96	69	128	131	201	-28,1	85,5	2,3	53,4	109,4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
Комп'ютерне програмування, консультування та надання інформаційних послуг	54	68	185	173	203	25,9	172,1	-6,5	17,3	275,9	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2
Фінансова та страхова діяльність	689	536	1055	856	1086	-22,2	96,8	-18,9	26,9	57,6	1,6	1	1,6	1	1,1
Операції з нерухомим майном	324	395	700	631	664	21,9	77,2	-9,9	5,2	104,9	0,7	0,8	1	0,8	0,7
Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку; діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування; діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	256	166	309	538	1018	-35,2	86,1	74,1	89,2	297,7	0,6	0,3	0,5	0,6	1
Наукові дослідження та розробки	8	21	17	31	36	162,5	-19	82,4	16,1	350	0	0	0	0	0
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку; наукова та технічна діяльність; ветеринарна діяльність	105	96	175	429	534	-8,6	82,3	145,1	24,5	408,6	0,2	0,2	0,3	0,5	0,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	174	212	208	275	480	21,8	-1,9	32,2	74,5	175,9	0,4	0,4	0,3	0,3	0,5
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	46	91	27	96	107	97,8	-70,3	255,6	11,5	132,6	0,1	0,2	0	0,1	0,1
Освіта	2	2	1	19	19	0	-50	1800	0	850	0	0	0	0	0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	11	3	3	12	13	-72,7	0	300	8,3	18,2	0	0	0	0	0
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	19	30	140	194	89	57,9	366,7	38,6	-54,1	368,4	0	0,1	0,2	0,2	0,1
Надання інших видів послуг	6	18	12	20	40	200	-33,3	66,7	100	566,7	0	0	0	0	0
Всього	44291	51368	67616	83929	97989	16	31,6	24,1	16,8	121,2	100	100	100	100	100

Авторські розрахунки за [49]

Додаток І

Сировинний потенціал і спеціалізація деревообробної промисловості регіонів України

Таблиця І.1

Темп приросту/зниження обсягу заготовленої ліквідної деревини, %

Ранг	Область	2015	Ранг	Область	2016	Ранг	Область	2017	Ранг	Область	2018
1	Донецька	98,65	1	Луганська	30,3	1	Луганська	26,77	1	Херсонська	34,62
2	Дніпропетровська	32,63	2	Дніпропетровська	20,66	2	Волинська	15,53	2	Харківська	25,71
3	Луганська	25,96	3	Донецька	12,98	3	Черкаська	6,01	3	Кіровоградська	15,72
4	Одеська	18,02	4	Рівненська	10,59	4	Хмельницька	4,19	4	Волинська	9,63
5	Запорізька	13,68	5	Чернігівська	9,69	5	Тернопільська	4,15	5	Полтавська	8,46
6	Хмельницька	13,49	6	Житомирська	8,81	6	Сумська	1,23	6	Дніпропетровська	7,92
7	Полтавська	12,37	7	Хмельницька	7,44	7	Київська	-0,15	7	Київська	7,63
8	Харківська	11,31	8	Київська	6,12	8	Рівненська	-1,16	8	Рівненська	7,36
9	Кіровоградська	10,91	9	Волинська	4,78	9	Житомирська	-1,25	9	Хмельницька	6,98
10	Київська	9,92	10	Кіровоградська	3,49	10	Вінницька	-1,8	10	Черкаська	6,86
11	Миколаївська	7,44	11	Одеська	3,27	11	Івано-Франківська	-4,25	11	Сумська	5,34
12	Івано-Франківська	7,19	12	Миколаївська	2,28	12	Львівська	-5,23	12	Житомирська	3,82
13	Черкаська	6,13	13	Харківська	2,06	13	Закарпатська	-9,21	13	Закарпатська	3,09
14	Закарпатська	5,74	14	Сумська	-0,23	14	Чернігівська	-9,47	14	Львівська	2,77
15	Волинська	4,57	15	Івано-Франківська	-0,85	15	Чернівецька	-12,57	15	Вінницька	1,05
16	Тернопільська	4	16	Львівська	-3,23	16	Миколаївська	-15,88	16	Івано-Франківська	-0,67
17	Чернігівська	3,47	17	Черкаська	-3,65	17	Донецька	-17,58	17	Чернігівська	-1,05
18	Житомирська	3,34	18	Полтавська	-4,14	18	Одеська	-18,23	18	Тернопільська	-3,7
19	Рівненська	2,82	19	Запорізька	-4,39	19	Дніпропетровська	-22,14	19	Чернівецька	-5
20	Львівська	1,78	20	Вінницька	-5,16	20	Харківська	-24,52	20	Запорізька	-8,5
21	Вінницька	0,62	21	Тернопільська	-8,75	21	Запорізька	-25,35	21	Одеська	-8,8
22	Сумська	-0,95	22	Закарпатська	-8,77	22	Кіровоградська	-25,41	22	Луганська	-17,18
23	Чернівецька	-11,05	23	Чернівецька	-9,37	23	Полтавська	-27,61	23	Донецька	-18,18
24	Херсонська	-37	24	Херсонська	-22,28	24	Херсонська	-32,47	24	Миколаївська	-22,25

Авторські розрахунки за [49]

Таблиця І. 2

Темп приросту/зниження обсягу заготовленої ділової деревини, %

Ранг	Область	2015	Ранг	Область	2016	Ранг	Область	2017	Ранг	Область	2018
1	Донецька	151,06	1	Донецька	25,42	1	Миколаївська	7,81	1	Черкаська	144,54
2	Дніпропетровська	52,56	2	Одеська	20,3	2	Хмельницька	6,54	2	Херсонська	118,04
3	Волинська	22,52	3	Херсонська	19,3	3	Волинська	4,46	3	Кіровоградська	101,31
4	Харківська	12,43	4	Кіровоградська	14,41	4	Херсонська	3,6	4	Тернопільська	98,95
5	Миколаївська	10,11	5	Чернігівська	11,12	5	Тернопільська	0,72	5	Хмельницька	51,09
6	Хмельницька	8,37	6	Хмельницька	8,33	6	Вінницька	-0,78	6	Львівська	39,88
7	Закарпатська	7,09	7	Рівненська	8,01	7	Сумська	-4,4	7	Харківська	36,68
8	Івано-Франківська	5,29	8	Волинська	6,09	8	Івано-Франківська	-5,15	8	Рівненська	36,4
9	Тернопільська	4,42	9	Харківська	2,54	9	Черкаська	-6,92	9	Київська	33,94
10	Чернігівська	3,96	10	Сумська	1,42	10	Рівненська	-7,36	10	Одеська	26,37
11	Кіровоградська	3,5	11	Житомирська	-1,56	11	Одеська	-12,22	11	Сумська	20,37
12	Черкаська	3,28	12	Вінницька	-2,16	12	Чернігівська	-12,78	12	Чернігівська	19,66
13	Луганська	3,13	13	Івано-Франківська	-2,63	13	Чернівецька	-14,28	13	Волинська	17,93
14	Полтавська	1,3	14	Луганська	-2,74	14	Київська	-15,84	14	Луганська	14,32
15	Одеська	-0,36	15	Полтавська	-2,96	15	Львівська	-17,49	15	Полтавська	10,92
16	Львівська	-1,53	16	Закарпатська	-4,15	16	Житомирська	-18,74	16	Івано-Франківська	8,8
17	Рівненська	-2,12	17	Київська	-4,45	17	Луганська	-18,97	17	Закарпатська	7,72
18	Сумська	-2,78	18	Львівська	-8,04	18	Закарпатська	-23,23	18	Вінницька	4,75
19	Київська	-2,92	19	Черкаська	-9,25	19	Дніпропетровська	-29,52	19	Чернівецька	-0,7
20	Житомирська	-3,6	20	Миколаївська	-9,44	20	Полтавська	-40,21	20	Житомирська	-6,26
21	Вінницька	-8,49	21	Чернівецька	-15,59	21	Кіровоградська	-40,44	21	Дніпропетровська	-26,15
22	Чернівецька	-10,67	22	Тернопільська	-17,99	22	Харківська	-43,32	22	Миколаївська	-32,1
23	Херсонська	-65,16	23	Дніпропетровська	-29,43	23	Донецька	-69,59	23	Донецька	-53,33
24	Запорізька	-	24	Запорізька	-	24	Запорізька	-	24	Запорізька	-

Авторські розрахунки за [49]

Таблиця І.3

Темп приросту/зниження обсягу заготовленої паливної деревини, %

Ранг	Область	2015	Ранг	Область	2016	Ранг	Область	2017	Ранг	Область	2018
1	Донецька	92,48	1	Луганська	34,48	1	Волинська	40	1	Херсонська	29,15
2	Дніпропетровська	30,93	2	Дніпропетровська	25,66	2	Луганська	30,96	2	Харківська	22,81
3	Луганська	29,6	3	Житомирська	17,62	3	Черкаська	12,58	3	Дніпропетровська	9,64
4	Полтавська	26,14	4	Рівненська	14,27	4	Житомирська	11,16	4	Житомирська	9,05
5	Одеська	18,61	5	Київська	11,8	5	Рівненська	7,2	5	Полтавська	6,7
6	Київська	18,31	6	Донецька	11,07	6	Київська	7,04	6	Закарпатська	0,66
7	Хмельницька	16,42	7	Чернігівська	7,83	7	Сумська	6,7	7	Вінницька	-0,4
8	Кіровоградська	13,75	8	Хмельницька	6,97	8	Тернопільська	5,02	8	Київська	-1,87
9	Запорізька	13,68	9	Одеська	2,81	9	Хмельницька	2,92	9	Волинська	-4,05
10	Харківська	10,88	10	Миколаївська	2,66	10	Львівська	2,59	10	Чернівецька	-7,33
11	Рівненська	10,81	11	Волинська	2	11	Закарпатська	0,4	11	Сумська	-7,75
12	Житомирська	10,07	12	Харківська	1,87	12	Вінницька	-2,2	12	Запорізька	-8,5
13	Івано-Франківська	8,97	13	Івано-Франківська	0,76	13	Івано-Франківська	-3,48	13	Івано-Франківська	-8,78
14	Черкаська	7,78	14	Львівська	0,11	14	Чернігівська	-5,04	14	Кіровоградська	-9,57
15	Миколаївська	7,36	15	Кіровоградська	-0,31	15	Донецька	-8,56	15	Одеська	-9,99
16	Закарпатська	4,9	16	Черкаська	-0,53	16	Чернівецька	-11,61	16	Львівська	-16,25
17	Вінницька	4,49	17	Сумська	-1,78	17	Полтавська	-14,7	17	Донецька	-16,28
18	Львівська	4,21	18	Запорізька	-4,39	18	Миколаївська	-16,57	18	Хмельницька	-17,66
19	Тернопільська	3,88	19	Полтавська	-5,32	19	Харківська	-17,27	19	Луганська	-18,97
20	Чернігівська	2,85	20	Чернівецька	-5,47	20	Одеська	-18,42	20	Миколаївська	-21,88
21	Сумська	0,83	21	Тернопільська	-6,05	21	Кіровоградська	-19,4	21	Чернігівська	-26,53
22	Чернівецька	-11,29	22	Вінницька	-6,27	22	Дніпропетровська	-21,72	22	Рівненська	-26,53
23	Волинська	-20,27	23	Закарпатська	-11,68	23	Запорізька	-25,35	23	Тернопільська	-28,76
24	Херсонська	-35,61	24	Херсонська	-23,39	24	Херсонська	-33,98	24	Черкаська	-50,99

Авторські розрахунки за [49]

Додаток Й

Показники функціонування легкої промисловості

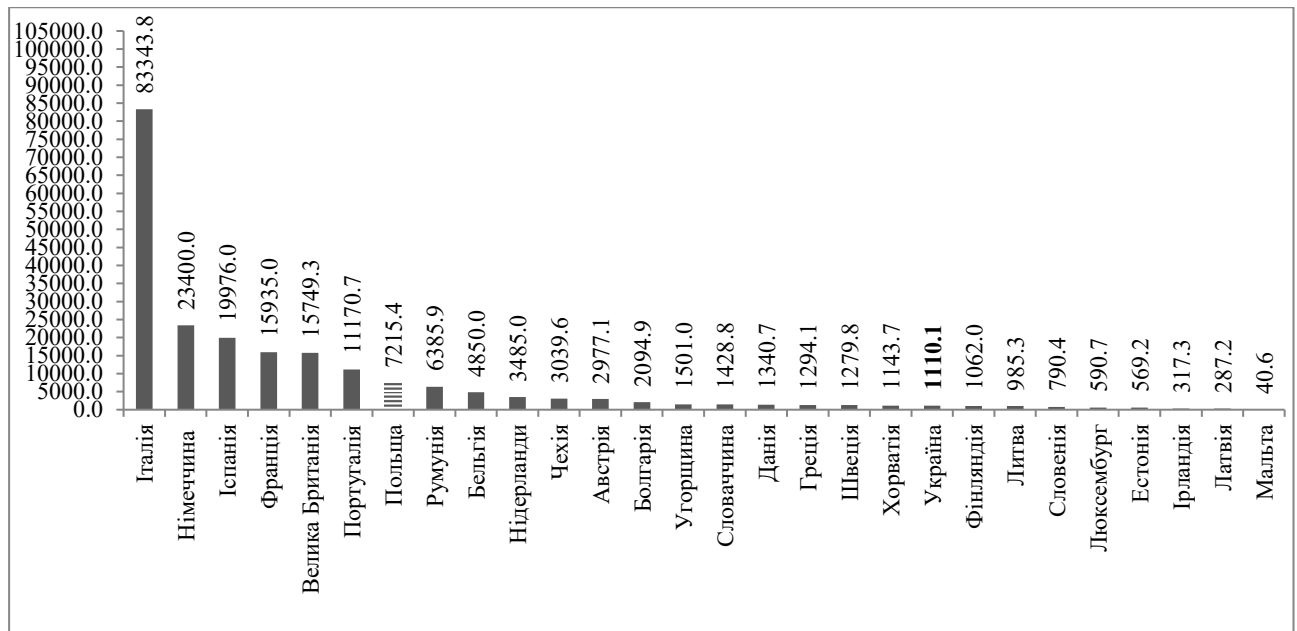

Рис. Й.1 Обсяг випуску продукції легкої промисловості в Україні і країнах ЄС у 2017 році, млн. євро

Авторські розрахунки за [49],[214]

Таблиця Й.1

Структура імпорту продукції легкої промисловості в Україні (у розрізі товарних груп), %

Товарна група	2013		2018		2018/2013	
	Сума, тис. дол. США	У % до підсумку	Сума, тис. дол. США	У % до підсумку	Темп приросту/зниження, %	Відхилення за структурою, в.п.
61. Одяг трикотажний	380,8	19,6	260,7	23,18	-31,53	3,20
62. Одяг текстильний	510,3	26,3	242,2	21,53	-52,55	-4,90
63. Інші готові текстильні вироби	272,8	14,1	270,1	24,02	-1,00	9,43
64. Взуття, гетри та їх частини	759,7	39,2	337,7	30,03	-55,55	-9,25
65. Головні убори та їх частини	16,7	0,9	13,9	1,24	-16,39	0,36
Разом	1940,3	100,0	1124,7	100,00	-42,00	x

Авторські розрахунки за [49]

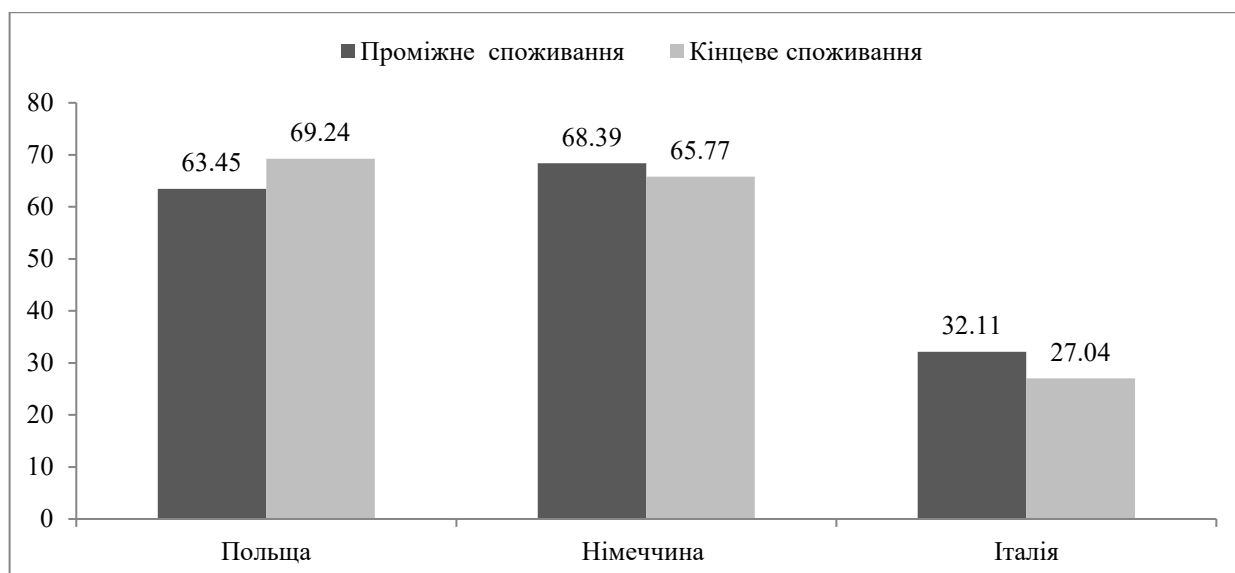

Рис. Й.2 Частка імпорту у проміжному і кінцевому споживанні продукції легкої промисловості у Польщі, Німеччині та Італії у 2017 році, %

Авторські розрахунки за [215]

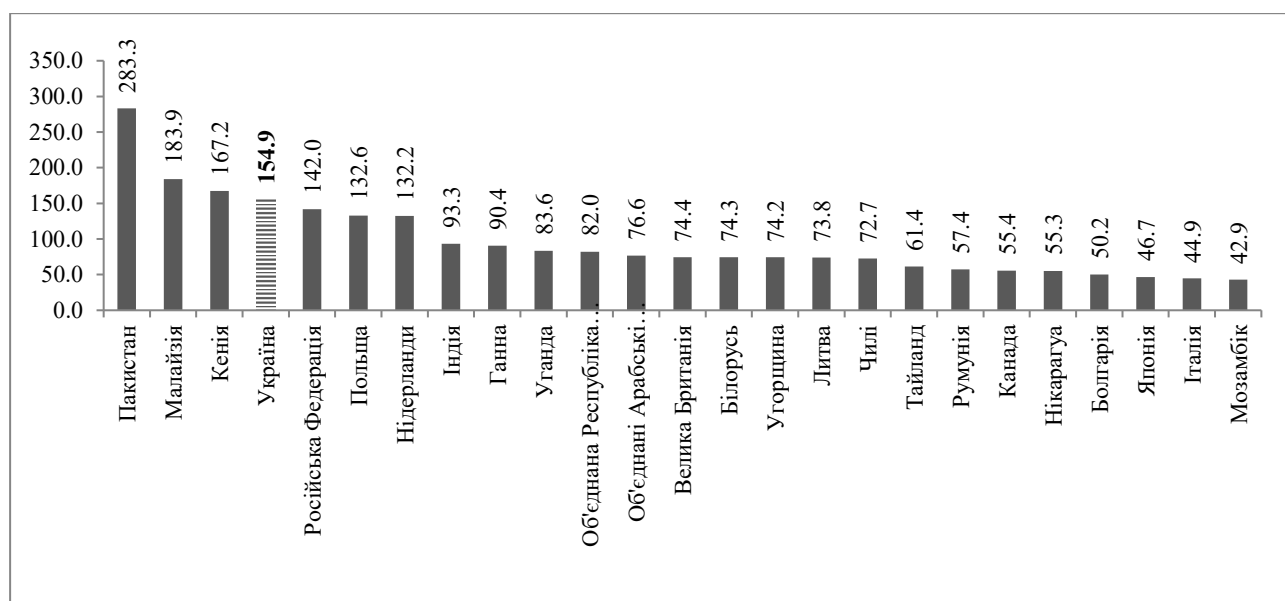

Рис. Й.3 – ТОП-25 країн-імпортерів одягу та інших виробів, що були у використанні, у 2018 році, млн. дол. США

Авторські розрахунки за [214]

Таблиця Й.4

Обсяг реалізованої продукції легкої промисловості областей Західного регіону

Виробництво	2013		2014		2015		2016		2017	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Волинська область										
Текстильне виробництво	58323,7	38,25	89127,6	40,45	127138,8	41,77	133297,2	33,89	197848,9	31,99
Виробництво одягу	79901,5	52,4	112528,3	51,06	146136,8	48,01	210670,6	53,56	337363	54,54
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	14257,6	9,35	18710,3	8,49	31136,9	10,23	49402,4	12,56	83296,3	13,47
Всього	152482,8	100	220366,2	100	304412,5	100	393370,2	100	618508,2	100
Закарпатська область										
Текстильне виробництво	71744,1	17,4	152983,2	22,39	160948,6	16,72	193211,9	15,91	204652,6	14,71
Виробництво одягу	263394	63,88	404435,6	59,19	589695,7	61,27	756626,3	62,29	887502,7	63,77
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	77186,1	18,72	125902	18,43	211788,2	22,01	264764,7	21,8	299513,9	21,52
Всього	412324,2	100	683320,8	100	962432,5	100	1214602,9	100	1391669,2	100
Івано-Франківська область										
Текстильне виробництво	142620,5	54,36	165761,1	41,75	160675,8	27,94	73020,9	18,61	91480,6	24,19
Виробництво одягу	47150,7	17,97	87772,7	22,11	103099,9	17,93	108510,8	27,65	123355,9	32,61
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	72594,2	27,67	143485,5	36,14	311235,6	54,13	210939,8	53,75	163410,3	43,2
Всього	262365,4	100	397019,3	100	575011,3	100	392471,5	100	378246,8	100
Львівська область										
Текстильне виробництво	191212	20,36	306520,6	22,82	455562,1	22	555593,4	21,22	721770,1	21,26
Виробництво одягу	530077,3	56,43	742947,8	55,31	1070928,6	51,72	1265147,3	48,32	1492544,8	43,97
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	218019,6	23,21	293865,8	21,88	544167,4	26,28	797657,4	30,46	1180046,6	34,76
Всього	939308,9	100	1343334,2	100	2070658,1	100	2618398,1	100	3394361,5	100
Тернопільська область										
Текстильне виробництво	119179,3	70,65	125713	70,1	237308,6	77,24	227004,5	72,95	226561,1	73,14
Виробництво одягу	40741	24,15	48357,6	26,97	69491,7	22,62	83645,1	26,88	83192,1	26,86
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	8777	5,2	5251,2	2,93	424,9	0,14	520,6	0,17	0	0
Всього	168697,3	100	179321,8	100	307225,2	100	311170,2	100	309753,2	100
Чернівецька область										
Текстильне виробництво	н. д.	н. д.	148379,4	63,74	294432,8	59,39	305417,4	60,1	381810,8	63,67
Виробництво одягу	н. д.	н. д.	83073,7	35,69	130305,7	26,28	129672,5	25,52	154269,5	25,73
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	н. д.	н. д.	1327,3	0,57	71062	14,33	73111,1	14,39	63575,6	10,6
Всього	н. д.	н. д.	232780,4	100	495800,5	100	508201	100	599655,9	100

Авторські розрахунки за [49]

Таблиця Й5

Структура експорту продукції легкої промисловості регіонів України (у розрізі товарних груп), %

Область	VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена України						XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби України						XII. Взуття, головні убори, парасольки України					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	2,59	2,29	1,21	1,47	2,93	3,77	97,41	97,71	98,79	98,53	97,04	96,13	0	0	0	0	0,03	0,1
Волинська	5,39	5,62	6,09	8,77	2,68	3,92	93,44	93,65	90,17	85,76	91,49	91,3	1,17	0,73	3,75	5,47	5,83	4,77
Дніпропетровська	1,32	0,9	2,3	4,28	7,6	11,01	96,24	96,03	96,28	90,68	87,15	87,03	2,44	3,07	1,42	5,04	5,25	1,96
Донецька	50,48	62,64	7,22	6,27	2,56	3,31	27,48	27,65	44,28	83,37	82,9	85,24	22,04	9,71	48,5	10,37	14,54	11,45
Житомирська	20,71	17,99	17,41	10,45	12,4	9,12	65,21	68,71	69,42	77,38	77,52	81,65	14,09	13,3	13,17	12,17	10,08	9,22
Закарпатська	11,04	11,14	11,19	12,72	12,73	11,6	71,55	70,53	69,87	69,92	68,71	68,68	17,41	18,34	18,94	17,37	18,56	19,72
Запорізька	0,01	2,7	2,4	0,17	0,05	0,07	50,19	35,98	43,46	25,91	13,26	28,49	49,8	61,31	54,14	73,92	86,69	71,44
Івано-Франківська	40,98	43,5	51,62	44,68	33,65	23,61	49,3	45,15	40,01	44,77	53,93	59,46	9,73	11,35	8,37	10,55	12,43	16,93
Київська	34,65	35,47	32,8	21,56	33	44,92	59,5	62,19	65,84	75,66	64,17	51,6	5,85	2,34	1,35	2,78	2,83	3,48
Кіровоградська	0	0	0	1,72	5,49	1,27	99,99	100	100	98,28	94,51	98,73	0,01	0	0	0	0	0
Луганська	0,01	0,05	0	0	0	0	99,92	99,91	99,83	99,97	99,98	99,99	0,07	0,04	0,17	0,03	0,02	0,01
Львівська	16,67	15,37	17,4	16,91	23,84	24,52	75,87	77,94	77,88	77,72	70,75	70,11	7,46	6,69	4,72	5,37	5,4	5,38
Миколаївська	47,96	42,52	31,05	29,39	44,22	41,74	49,71	54,75	68,94	70,57	55,75	58,15	2,33	2,73	0,01	0,04	0,03	0,11
Одеська	1,22	0,73	0,13	0,53	1,22	0,82	54,81	56,21	46,4	50,44	50,47	53,23	43,98	43,07	53,47	49,04	48,31	45,95
Полтавська	3,02	0	0	0	1,68	1,77	96,73	99,83	99,73	99,92	98,32	98,19	0,25	0,17	0,27	0,08	0	0,03
Рівненська	5,18	2,3	1,91	2,7	0,53	0,4	94,52	97,38	94,93	97,03	99,26	99,47	0,3	0,33	3,16	0,27	0,21	0,13
Сумська	0	0	0,01	0,24	0,85	0,8	13,62	3,96	23,64	5,4	5,02	8,57	86,38	96,04	76,35	94,36	94,13	90,63
Тернопільська	55,6	52,46	20,73	13,99	32,55	30,98	43,56	46,81	77,93	82,77	66,16	68,34	0,83	0,73	1,34	3,23	1,3	0,68
Харківська	7,48	6,81	5,87	2,96	3,14	2,67	84,79	84,94	84,71	80,68	82,61	80,55	7,73	8,25	9,42	16,36	14,25	16,78
Херсонська	0	0	0	1,46	14,85	15,44	99,89	100	99,98	98,52	85,09	84,56	0,11	0	0,02	0,02	0,06	0
Хмельницька	0,01	0	0	0	0	0,03	98,06	98,11	96,45	95,44	95,51	93,96	1,94	1,89	3,55	4,56	4,49	6,01
Черкаська	13,56	14,02	12,51	6,27	0,44	0,47	86,44	85,98	87,49	93,73	99,47	99,3	0	0	0	0	0,09	0,23
Чернівецька	0	0,01	0	1,46	3,82	3,78	100	86,31	88,44	87,8	88,6	90,99	0	13,68	11,56	10,74	7,58	5,23
Чернігівська	1,15	1,41	1,47	1,5	2	2,47	64,92	59,38	54,43	49,21	45,64	40,96	33,92	39,22	44,1	49,3	52,36	56,57

Авторські розрахунки за [49]

Таблиця Й6

Частка готової продукції, виготовленої з давальницької сировини,
в експорті легкої промисловості областей Західного регіону, %

<i>Товарна група</i>		<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>
Волинська область						
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичищена	14,3	0	0	0	н. д.
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	95,91	92,23	93,37	87,43	н. д.
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	5,06	0,88	0,19	0	н. д.
Закарпатська область						
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичищена	99,73	99,59	99,83	99,75	99,98
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	98,9	99,39	99,32	99,64	99,62
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	99,79	99,61	99,55	99,64	96,89
Івано-Франківська область						
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичищена	н. д.	23,62	18,98	49,4	42,81
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	н. д.	93,26	86,21	96,25	95,02
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	н. д.	99,93	99,91	99,73	96,37
Львівська область						
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичищена	73,91	84,75	93,18	н. д.	н. д.
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	95,67	95,15	96,49	н. д.	н. д.
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	83,17	80,58	71,42	н. д.	н. д.
Рівненська область						
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичищена	0	8,7	11,28	0	0
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	93,43	96,15	91,58	85,49	80,88
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	99,11	9,8	100	95,71	92,86
Тернопільська область						
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичищена	0	0	0	н. д.	н. д.
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	94,84	97,13	98,17	н. д.	н. д.
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	0	0	0	н. д.	н. д.
Чернівецька область						
VIII.	Шкури необроблені, шкіра вичищена	0	0	0	н. д.	н. д.
XI.	Текстильні матеріали та текстильні вироби	96,49	96,22	92,83	н. д.	н. д.
XII.	Взуття, головні убори, парасольки	23,03	27,47	26,43	н. д.	н. д.

Авторські розрахунки за [49]